

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

Door onvoorziene omstandigheden verschijnt dit nummer een paar dagen later dan gewoonlijk.

Heil en Zegen!

Indertijd begon wijlen Ds. J. de Liefde zijn bekend Volksmagazijn met een inleidend woord, waarboven stond „Smakelijk eten!” Dat was een ouderwetsche, echt Hollandsche zegenwensch en datzelfde kenmerk draagt ook die, welken we hierboven plaatsen. „Ik feliciteer u” klinkt zeker „fijn”; „'t Compliment van den dag” nog fijner, maar *wij* vinden 't een nog leelijker dan 't ander. Zoo zijn we nu eenmaal.

Daarom nog eens: Alle heil en zegen den lezers toegewenscht van Hem, die alleen zegenen kan en buiten wien geen heil is. Van Hem zullen de lezers — zal 't hun goed gaan — het moeten verwachten; de schrijvers ook. Zoo we dat doen zal 't ons wel zijn in dit jaar.

Samenwerking en gemeenschap zij er als vroeger tusschen lezers en redactie, door bijdragen, vragen, antwoorden, door allerlei. Zoodoende zijn we elkan- der nuttig en zal ons blad ook in steeds wijder kring komen. Mogen daartoe allen meêwerken!

„DE BELOFTE ZIJNER TOEKOMST.”

Reeds honderden en duizenden malen hebben de bewoners onzer aarde elkander gelukgewenscht met het nieuwe jaar, zijn ze vol moed en levenslust de toekomst tegengegaan of zagen ze met zorg en weemoed op helgeen aanstaande was of scheen te zijn. Allerlei wisselingen, schommelingen en geweld- dadige omkeeringen hebben de volkeren in die duizenden jaren beleefd. Geslachten zijn gekomen en gegaan.

„Voorgeslachten kwijnden henen
En wij bloeien op hun graf;
Eens zal 't nakroost ons beweenen.”

En ten slotte zou men er toe komen om met den grijzen Prediker te zeggen: „Al deze dingen maken zoo moede dat men het niet zou kunnen uitspreken.” Myriaden menschen komen, leven en sterven, en slechts zeer enkelen, hoogbegaafden, buitengewoon bevoorrechten of ongemeen misdadi- gen, laten langer of korter een spoor in de geschie- denis van hun geslacht, van hun land of van de wereld achter. De meesten zijn echter binnen een maand na hun dood zoo vergeten alsof ze er nooit geweest waren. En zelfs van de meest ontzagwek- kende figuren, van de machtigste prinsen geldt ten volle het woord van den psalmist: „Zijn geest gaat uit, hij keert wederom tot zijne aarde; ten dienzelven

dage vergaan al zijne aanslagen." Niets is bestendig behalve de onbestendigheid.

Toch zijn het de *spotters* die zeggen: „Van dien dag, dat de vaderen ontslapen zijn, blijven alle dingen alzoo gelijk van het begin der schepping." Ze *blijven* in eeuwige stofwisseling, maar de hoeveelheid stof ondergaat vermeerdering noch vermindering, en de vormen herhalen zich eindeloos. Zoo zal het doorgaan, want de machine is — indien al niet volstrekt onverslijtelijk — dan toch bestemd om millioenen en millioenen jaren te loopen.

Zij die zoo spotten, doen het met verbittering en angst in het hart. Met verbittering: want ze gevoelen dat dergelijke kringloop voor den redelijken mensch onvoldoende, ja beleedigend is. Ze mogen spotten dat de tijden gelijk zijn aan een modderig moeras en de menschen aan gasbellen, die daaruit opstijgen, een oogenblik op de oppervlakte drijven, bobbelen en dan uiteenspatten; maar die spot is het sarcasme van een teleurgesteld hart en ze *wenschen* het anders. Met angst: want de onhebbelijke hypothese, welke zij zichzelf en anderen geven, is niet meer dan een volstrekt onbewezen stelling, zelfs zonder eenigen „wetenschappelijken" grondslag hoegenaamd. Het kón toch wel waar zijn, wat anderen beweren: dat er een eind komt aan die eindeloze wisseling en dat inplaats van die eeuwige stofwisseling een eeuwig God bestaat. En daarom sluiten ze, schier onbewust, het oog voor de bestendigheid die onder de eindeloze wisseling als 't ware verborgen ligt en voor de onmiskenbare hoogere orde welke door al de verwarring heenschermert. En daarom zouden ze eigenlijk wel *willen* dat het vaststond dat ze slechts gasbobbels en geen verantwoordelijke schepselen waren. „*Willens*" is hun onbekend dat de eerste aarde veel meer vastheid van vormen had en toch plotseling totaal omgekeerd werd; en dat onze wereld schijnbaar geen oogenblik dezelfde blijft maar toch door een almachtige hand bewaard wordt. Doch bewaard wordt.... *ten vure*.

Dat deze aarde ten vure bewaard wordt is geen bedreiging, maar een *belofte*. Want het oogenblik waarop dat vuur zal ontstoken worden, zal zijn de dag des oordeels en der verderving der goddelooze menschen. Hun geldt wel het woord des Heeren, maar niet als belofte. En wat zij bespotten is de genadetijd, die hun gegeven is. Waarom wordt de belofte aan Gods kinderen, aan heel het zuchtende schepsel, nóg altijd niet vervuld? Er zijn twee redenen. Voor Hem, die de onsterfelijkheid bezit, duurt nooit de tijd, dien Hij zelf heeft geschapen, lang of kort. Voor Hem zijn duizend jaren als één dag, maar is ook een dag als duizend jaren. En daarbij: wat sommigen traagheid achten is niet anders dan lankmoedigheid. Hij „wil niet dat eenigen verloren gaan, maar dat zij allen tot bekeering komen." Daarom blijft alles zoolang gelijk het is; daarom barst het vuur nog niet los.

Welke uitwerking heeft — indien zij zich *niet* bekeeren — deze lankmoedigheid op de spotters? Dat ze ten slotte gaan gelooven wat ze spottend gedurig herhaald hebben. En als dan eindelijk de *dag* des Heeren komt, overvalt hij hen als een dief in den *nacht*. Zij zijn geestelijk in den toestand, dien Salomo van den dronkaard schildert: „Ze zijn als een die in het hart van de zee slaapt; gelijk een die in het opperste van den mast slaapt." Zulk een roekelooze maakt het zelf bijna wiskunstig zeker dat hij zal verdrinken.

Welke uitwerking moet het besef van die algemeene, onophoudelijke vergankelijkheid, die eindelijk op vergaan uitloopt, hebben op Gods kinderen? De apostel Petrus kan het blijkbaar niet geheel onder woorden brengen. Hij roept uit: „Hoedanigen behoort gij dus te zijn in heiligen wandel en godzaligheid!" Deze heerlijke eigenschappen openbaren zich in een *verwachten* van den dag Gods. De struisvogelpolitiek is niet die der geloovigen. De kinderen Gods zijn niet blijde wanneer het hun gelukt zijn dag te vergeten, integendeel, zij verwachten dien. Ze zijn „nuchteren en wakende". Meer nog: ze *haasten* tot die toekomst. „Want deze brengt wel mede dat de hemelen, door vuur ontstoken zijnde, zullen vergaan en de elementen brandende zullen versmelten", maar dit geschiedt slechts als voorwaarde waarop de „nieuwe hemel en de nieuwe aarde, in dewelke gerechtigheid woont" kunnen geopenbaard worden. Naar de *gerechtigheid Gods*, naar het oogenblik waarop Hij in zijn schepsel weér tot zijne eer komt, haasten de geloovigen.

Zij moeten dat doen, niet omdat ze nu eenmaal overtuigd zijn dat die dag toch komt, maar omdat die komst hun zielsverlangen is. Zonder heiligheid is dat echter onmogelijk. Derhalve, wie deze dingen *verwacht* in den goeden zin des woords, die benaastigt zich om onbevlekt en onstraffelijk van hem bevonden te worden. Hij komt en vindt alles op aarde zooals het is en allen zooals ze zijn. Hij vindt dronken slapers, die droomen en in hun droom hem bespotten; en Hij vindt nuchtere wakers die naar hem verlangen en in hun verlangen naar zijn dag haasten. Die laatsten zijn onbevlekt; rein „om het woord eens door hun Heiland tot hen gesproken." Ze zijn onstraffelijk; onschuldig om de straf eens door hun Heiland voor hen gedragen.

Gods kinderen zijn echter ook kenbaar aan een anderen karaktertrek. „Zij achten de lankmoedigheid onzes Heeren voor zaligheid." Zelf zijn ze voor eeuwig geborgen in de kloze der steenrots, maar daarom is „hun oog niet boos omdat Hij goed is." Bestaat er kans dat het uitstel enkelen of meerderen der spotters ten goede komt, dan *willen* zij die lankmoedigheid, dat geduld Gods wel. Zij achten die voor „zaligheid."

De wisseling der tijden, het verdwijnen van het oude en de aanvang van het nieuwe jaar, wordt

derhalve op de rechte wijze gevierd door Gods kinderen en geeft wijding en eeuwige beteekenis aan hun verdere leven, indien ze

1°. de wederkomst des Heeren met verlangen tegemoet zien, omdat zijne eer en zijne gerechtigheid eerst daardoor op aarde volkomen worden;

2°. naar die verschijning van de eeuwige en onveranderlijke dingen met blijdschap uitzien, omdat daarin hun heil besloten is;

3°. zonder ongeduld evenlang willen wachten als Hij toeft te komen, omdat hun Verlosser hen leerde „God lief te hebben boven alles”, maar ook „hun naasten als zichzelf”.

Beter zegen dan deze drieledige kunnen we elkaër

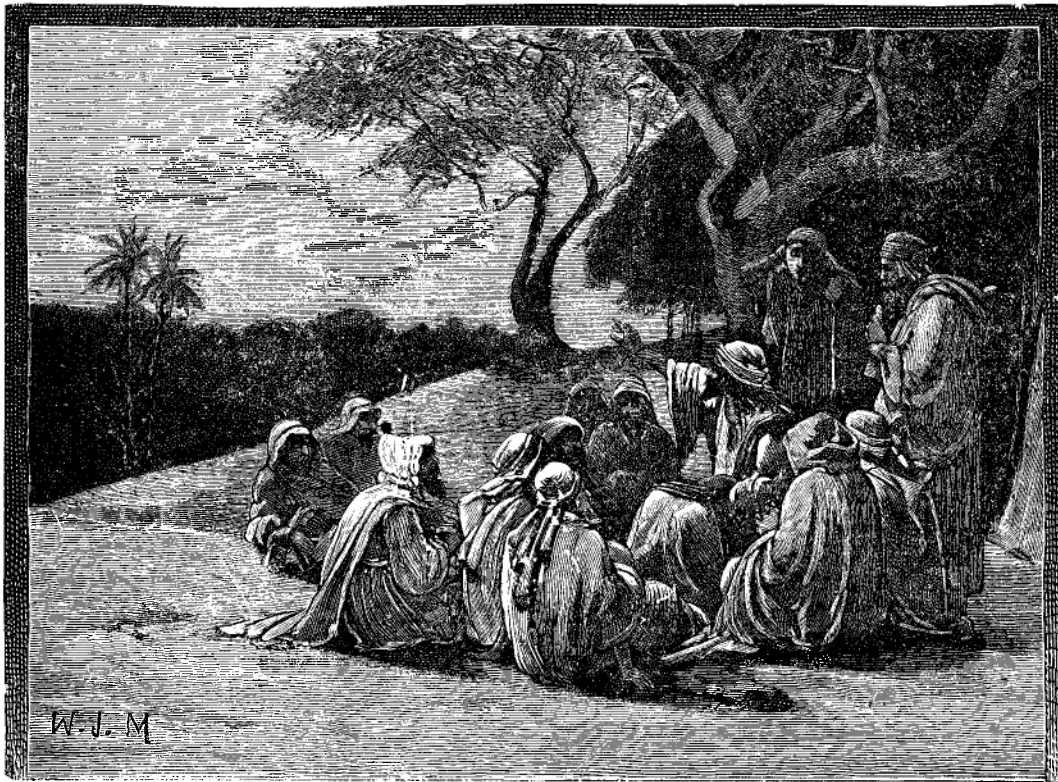
Gegroet, gegroet „Excelsior,”

— „Steeds hooger” is uw leus;
En heeft dat woord een diepen zin,
Prent gij het ons maar ernstig in,
Het worde ook onze keus.

Vermenigvuldig u steeds meer,

Geef de redactie moed,
En neemt ze ook onzen arbeid aan,
Al beter worde ons werk gedaan,
Dan, — dubbel wees gegroet!

S. J. M. — V. d. P.

DE HEER JEZUS, OP DEN OLIJFBERG DE TOEKOMST VOORZEGGENDE.

bij de wisseling des jaars niet toewenschen. Ze besluit ook alle aardsche zegeningen in zich, omdat *alles* moet dienen ter heerlijkheid Gods en *alle* dingen moeten medewerken ten goede van degenen, die naar zijn voornemen geroepen zijn. W.

AAN „EXCELSIOR”.

Gegroet, gegroet „Excelsior,”

Gegroet in 't nieuwe jaar,
Kwaamt gij tot ons al menig keer,
En zijt gij daar, getrouwe, weër,
Dat God u lang nog spaar’.

VALLENDE STERREN.

Elk onzer heeft wel eens, terwijl zijn blik bij avond op het luchtruim was gericht, aanschouwd hoe zich plotseling iets als een ster van den hemel scheen los te maken, met groote snelheid door de lucht vloog en dan onnaspeurlijk verdween. 't Is dit verschijnsel dat aanleiding heeft gegeven te spreken van *vallende of verschiende sterren*.

Reeds in oude tijden heeft men zich afgevraagd: wat zijn dat toch, en aan antwoorden, soms zeer dwaze, op deze vraag, was geen gebrek, maar wel aan juiste, bevredigende.

In zeer oude geschriften wordt reeds melding gemaakt van zoogenaamde *aërolithen* d. i. luchtsteen,

schillende richtingen keeren. Dit zal juist gebeuren, wanneer de meteoren in gelijklopende lijnen onze atmosfeer indringen.

Wanneer de aarde in het eene jaar door het voorste gedeelte van zulk een school van meteoren trekt, dan is die school zoo lang dat, als onze planeet

zou zegevieren en of het bloed der martelaren tevergeefs voor de zaak der religie gestort was op Hollands bodem.

Maar na een tachtigjarigen bangen strijd was Spanjes overmacht vernietigd, en hadden Holland en het Protestantisme gezegevierd.

ook wel meteoren genoemd, gelijk meteor een algemeene naam is van veel wat zich in de lucht voordoet. 't Is bekend dat steenen, soms ontzettende blokken, b. v. van 5000 kilo, uit de lucht vallen; ook dat dit geschiedt met vuurbollen. En de zoo-genaamde vallende sterren, denklijk met deze verschijnselen in nauw verband staande, zijn zelf *aerolithen*.

Vaak ziet men bij helderen hemel eene ster verschieten. Toch geschiedt zulks het meest op bepaalde tijden, b. v. in 't midden van November, 't laatst van April, 't begin van Januari enz. Men noemt dat soms sterrenregen en 't is een prachtig gezicht. Nu eens schiet de ster rechtdoor, dan weër in een kromme lijn. Meestal laten zij een lichtende streep of vonken achter.

Hoe hebben wij nu over de „sterren” en hun „verschieten” te denken.

In de hemelruimte zweven ontelbare lichamen in zulk een verscheidenheid dat, terwijl sommige eenige ponden of wel tonnen wegen, andere niet grooter dan erwten of zandkorreltjes zijn. Al deze kleine lichamen staan evenzeer „onder beheer” der zon en bewegen zich om haar evenals de machtige planeet Jupiter. Zij zijn echter te klein en te ver van ons verwijderd om zelfs met de beste verrekijkers waargenomen te kunnen worden. Slechts onder zekere omstandigheden worden wij van hun bestaan overtuigd.

Deze kleine lichamen bewegen zich met eene snelheid van ongeveer 4—9 geogr. mijl (1 g. m. = $1\frac{2}{3}$ u.) per seconde, eene snelheid, die op de oppervlakte der aarde niet verkregen kan worden, wegens den wederstand onzer atmosfeer. In de ledige ruimte daarbuiten, waar niets is om te hinderen, snellen deze kleine lichamen voort in hunnen loop om de zon. Duizenden, misschien millioenen jaren gingen zij aldus voort, totdat het oogenblik daar is, dat zij in een lichtstreep vergaan.

Het is bekend dat onze aarde tot op een afstand van eenige honderden mijlen van hare oppervlakte door een atmosfeer omgeven is. Komt een meteor nu in aanraking met onze atmosfeer, dan is zulks gewoonlijk voor hem noodlottig. Men weet dat een kogel in de lucht geschoten, door de wrijving van de atmosfeer zeer verhit wordt. Het is dus begrijpelijk dat wanneer een dier kleine lichamen met eene snelheid, honderd maal grooter dan die van een kogel, in onze atmosfeer gedreven wordt, zijn oppervlakte buitengewoon verhit zal worden. Men berekent dat onder die omstandigheden de hitte van een meteor tienduizendmaal zoo groot zal zijn als die van een kogel. Wordt nu een kogel tien graden verhit op zijn tocht door de lucht, dan ziet men dat de hitte van een meteor op dergelijke wijze verkregen zoo groot zal zijn dat zij zich in vuurdamp als een heldere lichtstreep oplossen zal. Wij, die hier vier of ook wel dertig geogr. mijlen

lager zijn, roepen dan uit: „Kijk, daar verschiet eene ster.”

Op den 6^{en} November 1869 werd in Engeland een prachtige meteor waargenomen. De lengte van haar loop was 170 Eng. mijlen ¹⁾ en die werd in vijf seconden afgelegd. De lichtstreep, die hij achterliet bleef vijftig minuten aan de lucht zichtbaar en was vijftig mijlen lang en vier mijlen breed. Echter niet altoos worden de meteoren in zulke luisterrijke gedaanten gezien. Sommige zijn zoo klein dat zij nauwelijks met het bloote oog gezien, terwijl anderen slechts met een verrekijker waargenomen kunnen worden. Ook worden deze lichamen slechts door ons waargenomen, wanneer zij der ontbinding nabij zijn.

Ware er niet eene atmosfeer, die onze aarde omgeeft, zij zou wegens de meteoren onbewoonbaar zijn. Niemand zou hier veilig kunnen zijn door een onophoudelijken regen van kogels, die met grootere snelheid tot ons zouden komen dan waarmede zij door eenig stuk geschut geschoten zouden kunnen worden. Onze atmosfeer vormt dus een wal, waarachter wij schuilen en waarin de werptuigen, die naar ons geslingerd worden, opgevangen en onschadelijk gemaakt worden.

Naast de verschijning van een grooten meteor, zooals hierboven genoemd, is er zeker geen treffender gezicht dan een „bui” van meteoren, die om de 33 jaren in de maand November gezien wordt. Een geschiedschrijver vertelt dat in het jaar 902, toen de koning der Mooren stierf, een oneindig getal sterren als zoovele spiesen links en rechts door de lucht vlogen. Newton, die zooveel bijgedragen heeft om onze kennis aangaande deze belangrijke voorwerpen te vermeerderen, heeft in den loop der geschiedenis vermelding gevonden van twaalf zulke buien van meteoren.

Hoe verklaart men nu zulk eene gebeurtenis? Een schrijver zegt dit:

„Denk aan een ontzaglijke school van haringen, zich uitstreckende over ettelijke vierkante mijlen van den oceaan. Veronderstel nu in de ruimte daarbuiten een school van verschietende sterren, misschien veel talrijker dan de haringen, evenredig eenige mijlen van elkaar verwijderd en zich uitstreckend over eenige honderdduizenden mijlen. De meteoren volgen den weg, hun door de zon voorgeschreven, en elkeen gaat, onafhankelijk van zijn naaste, in 33 jaren tijds over een elips duizenden millioenen mijlen in lengte. Zooals nu die haringen, die onzichtbaar in de zee zijn, tevoorschijn gebracht worden door het net van den visscher, zoo worden er eens in de 33 jaren in de atmosfeer, die onze aarde omgeeft, eenige millioenen meteoren gevangen en vertoond, terwijl zij verslonden worden. En gelijk er nog altijd haringen in de zee blijven, hoeveel er ook gevangen mogen worden, zoo is het ook met deze school van

¹⁾ 1 Eng. mijl = 20 min.

meteoren, — er blijven nog altoos genoeg over voor een toekomstige vangst.”

Eens per jaar, tusschen den 12^{en} en den 14^{en} November, gaat onze aarde door de baan, waarin de meteoren zich bewegen. Gewoonlijk is de groote school niet op die plaats als de aarde er doorgaat. Er zijn echter altoos eenige eenzame zwervelingen, die dan door de aarde opgevangen worden, en onder den naam van Novembermeteoren bekend zijn. Doch eens in de 33 jaren ontmoet de aarde deze ontzaglijke school van meteoren en vangt in haar net eenige honderdduizenden of millioenen, en dat in de weinige uren tijds waarin de aarde met groote snelheid door deze school heentrekt. De opmerkelijke beschouwer van zulk een bui van meteoren zal zien dat zij allen uit een zeker punt zich in verschillende richtingen keeren. Dit zal juist gebeuren, wanneer de meteoren in gelijklopende lijnen onze atmosfeer indringen.

Wanneer de aarde in het eene jaar door het voorste gedeelte van zulk een school van meteoren trekt, dan is die school zoo lang dat, als onze planeet in het volgend jaar na haren loop van millioenen mijlen afgelegd te hebben, op dezelfde plaats verschijnt, het achterste gedeelte van die school nog niet voorbij is. Op deze wijze heeft men dan eene herhaling van dit luchtverschijnsel in twaalf maanden tijds na het eerste. De laatste „bui” van verschietende sterren zag men in 1866; de eerste die men dus weër aanschouwen zal, zal zijn in 1899.

Men berekent dat, daar deze meteoren niet alle in even groote banen zich bewegen, zij niet allen binnen denzelfden tijd den omgang maken kunnen. Derhalve moet deze groote school in den loop der eeuwen over de gansche baan uitgespreid worden, en de grootsche vertooning om de 33 jaren niet meer waargenomen kunnen worden.

Men heeft ontdekt dat er een geheimzinnig verband bestaat tusschen deze buien van meteoren en de kometen die op vaste tijden terugkomen. De richting waarin de meteoren zich bewegen, is overeenkomstig die, waarin de komeet gaat. De baan waarin deze verschietende sterren reizen, komt in elk geval overeen met die waarin de komeet zich beweegt. Tot nog toe heeft men echter niet ontdekt, hoedanig het verband tusschen kometen en meteoren is. Ook over de verschillende sterren zelf is het laatste woord nog niet gesproken.

DE FAMILIE HYDE.

EEN SCHETS UIT ENGELANDS GESCHIEDENIS IN DE ZEVENTIENDE EEUW.

EEN WOORD VOORAF.

Twee tijdperken zijn er in onze geschiedenis die groote overeenkomst hebben, bij alle verschil, dat hen van elkander onderscheidt.

Tweemaal zien wij door buitenlandsch geweld de gewetensvrijheid bedreigd, en de dierbaarste aanlegenheden van het Christendom op het spel.

Tweemaal stond de Nederlanden niets anders te wachten dan slaafsche onderwerping aan een buitenlandschen vorst en uitroeiing der Protestantsche kerk.

Tweemaal scheen het dat de Roomsche kerk door geweld de religievrijheid zou onderdrukken en de zaak der Reformatie in bloed zou smoren.

Beide keeren scheen een roemlooze en snelle ondergang daar.

Doch anders was besloten bij Hem „die den raad der koningen vernietigt en de gedachten der volken breekt”.¹⁾

De eerste maal scheen het of Spanje's overmacht zou zegevieren en of het bloed der martelaren tevergeefs voor de zaak der religie gestort was op Hollands bodem.

Maar na een tachtigjarigen bangen strijd was Spanjes overmacht vernietigd, en hadden Holland en het Protestantisme gezegevierd.

En de tweede maal was het Frankrijks macht, die geknakt werd, en met Frankrijks macht ook weder die der Roomsche kerk, die gefaald met Spanjes hulp, thans met Frankrijks bijstand herstel der openlijke godsdienstoefening zocht te verkrijgen.

En beide keeren was het Nederlandsche volk, naast aan God, die menigvuldige uitredding schonk, aan het huis van Oranje den dank verschuldigd, voor het behoud der conscientievrijheid en den waarborg zijner constitutioneele vrijheden en rechten.

Het was het huis van Oranje, dat beide keeren in die tijden van doodelijk tijdsgewricht gekozen had voor de zaak der zuivere Evangelieprediking, voor de vrijheid van het geweten en het nationale volksbestaan.

Willem I was het, die goed en bloed feil had, om de Nederlanden van Spaansche en Roomsche hiërarchie te bevrijden en zoo den grondslag te leggen voor de krachtige republiek, die Nederland groot en roemrijk maakte.

Willem III was het, die de verkregen vrijheden handhaafde tegenover Fransch geweld en dwinglandij, en het evenwicht in Europa herstelde, dat Fransche heerszucht zocht te verbreken.

Nauw verbonden aan dit tweede tijdperk in onze geschiedenis, is de geschiedenis van Engeland, waar insgelijks Romes macht over het Protestantisme zocht te zegevieren en ook werkelijk een tijdlang heeft gezegevierd.

Den 2^{den} April 1641 was Willem II in den echt getreden met Maria Stuart I, dochter van den trouwelozen en onstandvastigen Karel I.

Van 1641 af is de geschiedenis van Engeland en

¹⁾ Groen van Prinsterer, Handb. pag. 335.

Holland bijna ineengevlochten geweest tot 1702 toe, toen Willem III stierf, nadat hij, gelijk Macaulay zegt, „de vrijheid gered had door de wet te handhaven, en voor eeuwen de historische rechten en nationale vrijheden van Engeland had bevestigd.”

In 1641 deed de trouweloze en wetverkrachtende Karel den bekenden roekeloozen staatsgreep, die hem dwong Londen te verlaten en zijn leven door een smadelijken dood verkort heeft.

Nadat Karel I op het schavot gestorven was (30 Jan. 1649), kwam de regeering van Olivier Cromwell, een tijdvak waarin het Calvinisme wederom herleefde, en waarin Engeland een macht en aanzien verkreeg, als het nimmer bezeten had.

Toch, hoe heerlijk ook de resultaten waren, en hoe rechtvaardig ook Cromwells zaak was, en hoezeer de opstand tegen de gewelddadige en wetverkrachtende regeering van Karel, die alle rechten en vrijheden van het volk schond en geen goede trouw kende, geoorloofd was, nochtans waren niet allen, die ter verdediging van hun geloof naar de wapenen grepen, met denzelfden heiligen ijver die Cromwell bezielde, vervuld.

Zekerlijk was dan ook deze Christelijk-democratische republiek, niet zooals geschiedde, in het protectoraat, maar in het koningschap van Cromwell uitgelopen, hadden zijn soldaten hem niet liever grooter macht dan immer een koning bezat geschonken, dan ooit te dulden dat hij den titel van koning zou aanvaardden.

In den stormachtigen nacht van 3 September, symbool van zijn leven, overleed Cromwell, die den roem heeft, voorganger van Willem III geweest te zijn.

Met vorstelijke pracht werd hij bij koningen begraven, doch zijn lijk werd den 30sten Januari 1661, (de verjaardag van den moord op Karel I) opgegraven, aan eene galg gehangen en onder die galg begraven.

Na Olivier Cromwell volgde de korte en roemlooze regeering van zijn zoon Richard. Eene taak, die van een man als Olivier reeds alle krachten en inspanning eischte, moest een man als Richard wel geheel onbekwaam vinden, om haar te vervullen. Aan de eene zijde de royalisten en cavaliers, aan de andere het fanatieke leger der heiligen, welks aanvoorders niets vuriger verlangden dan den zetel, die Olivier ruimde, te kunnen innemen, zag Richard zich geplaatst voor eene keuze, die, hoe hij die ook deed, zijn val moest veroorzaken.

De eerste zijde kiezende zou hij, gelijk de geschiedenis dan ook beweest, weldra door het leger op zijde geschoven worden, en de officieren van het leger tot raadsliden te kiezen, zou voor hem gelijkstaan met zich als hun werktuig in hunne handen te stellen.

Hij bleef dan, gelijk Burnet zegt, naar hij beweerde „an independant trough both the royalist and the Presbyterians fancied he favoured them.”

Op den dag waarop Richard aan de regeering kwam, stonden dan ook reeds de officieren tegen hem op en daar Richard niemand ooit kwaad gedaan had, deed ook niemand het hem, maar hij werd eenvoudig gebruikt door het leger om het parlement ontbonden te verklaren en daarna, om nogmaals met Burnet te spreken: „He withdrew without any struggle, and became a private man.”

Na den val van Richard komt nu de restauratie en naderen wij tot het tijdperk waarin Charles Hyde, het hoofd der familie Hyde, de groote en belangrijke rol speelde, die hem tot een der bekendste kanseliers van Engeland maakte.

Ik heb het noodig geacht deze wellicht eenigszins langdradige inleiding te geven om het verband aan te toonen tusschen dit tijdperk en wat daaraan voorafging.

Laten wij ons nu meer tot ons eigenlijk onderwerp bepalen en de geschiedenis der familie Hyde, ook in verband met hetgeen tevoren kortelijk werd aangestipt, behandelen.

I.

HYDE'S JEUGD.

Den 18^{en} Februari 1609 werd Henry Hyde, die te Dinton op zijn landgoed in afzondering van de wereld leefde, een zoon geboren, die Edward gedoopt werd, en later in de geschiedenis van Engeland een voorname rol zou spelen.

De familie Hyde behoorde sedert geslachten tot een der eerste en respectabelste families, die echter weinig invloed in regeeringskringen of openbare ambten uitoefende.

Lawrence, de grootvader van den jongen Edward, had zijn vroegere woonplaats in Chester, waar de familie Hyde sedert eeuwen gewoond had, verlaten, en was naar het westen getrokken, waar hij te Dinton, in het graafschap Wits, zijn woning opsloeg.

Zijn zoon Henry, de vader van Edward, had zitting in verscheidene parlementen, maar onttrok zich aan het openbare leven na zijn huwelijk met een rijke vrouw, die echter de jaren in evenredigheid van haar vermogen had, en leefde in stil genot zijner landelijke genoegens. Hij was een gezien ingezetene, genoot de achting van allen die hem omringden, en vond zijn grootste genoegens in het verstandig en voorzichtig opvoeden zijner kinderen.

Tot zijn veertiende jaar bleef Edward bij zijn ouders op het land, waar hij de eerste opleiding van zijn vader ontving. Deze, die gaarne zag dat een zijner zoons tot predikant opgeleid zou worden, bestemde Edward daartoe en zond hem naar Oxford, om zich daar voor te bereiden.

Maar de jonge Edward vond in het herderlijke leven weinig behagen en voelde zich meer tot de studie der rechtswetenschap dan die der theologie aangetrokken.

Alzoo hing hij den profetenmantel aan den kapstok en werd in 1625 student in de rechten aan den Tempel.

Edward, van een levenslustig en vroolijk karakter, kwam reeds spoedig te Londen in aanraking met gezelschap, dat minder gewenscht voor hem te noemen was.

Hij was gezond, vlug van geest, en verlangend het leven te leeren kennen. Bij zijne ouders op het land in tamelijke afzondering van de wereld levende, had de strenge opvoeding, die hij ontving, hem dikwerf naar meerdere vrijheid verlangend doen uitzien.

Nauwelijks was hij dan ook in Londen of hij kwam met vrienden in kennis, die den naar levensgenot dorstenden jonkman gaarne in hun gezelschap opnamen en deelgenoot van hunne uitspattingen maakten.

Hyde zelf noemt in zijne levensbeschrijving, die later het licht zag, dien tijd den gevaarlijksten van zijn leven.

Den meesten tijd bracht hij door in gezelschap van snoevers en leegloopers, gelijk hij zijn toenmalige vrienden noemt, meest jongelui van aanzienlijken huize en officieren die in Duitschland of Holland gediend hadden, en nu hun tijd in allerlei losbandigheid en liederlijkheid doodden.

Zijn studiën verwaarloosde hij bijna geheel. Inplaats van naar de colleges, ging hij met zijn vrienden naar de schermescholen, theaters en andere plaatsen van uitspanning.

Lang echter duurde dit leven niet. Spoedig werd hij door de pokken aangetast, die hem op den rand van het graf brachten, en daarna nauwelijks hiervan hersteld, greep hem een slepende aanval van koorts aan, die zijne krachten dermate ondermijnde dat hij langen tijd alle studie vaarwel moest zeggen.

Karakteristiek zijn de woorden waarmede hij op den tijd vóór zijn ziekte zinspeelt:

„Omdat het God behaagde,” zegt hij, „mij te bewaren, terwijl ik in dit voor mij zoo gevaarlijke gezelschap verkeerde, en mij daaruit zoo spoedig terug te trekken, was ik dankbaar dat ik echter daardoor in de gelegenheid was geweest bij eigen ondervinding de losbandigheid van mijn tijd en de conversatie van dergelijke lieden te leeren kennen, hoewel ik niet nog meer schrik en beving op dien tijd terugzie, dan de man deed die 's nachts over Rochesters brug was gereden en haar den volgenden morgen ingestort zag.”

In 1628, dus eerst 19 jaar oud, kreeg hij door bemiddeling van zijn oom, die een hooge betrekking bekleedde, (hij was namelijk voorzitter van het Hooge Gerechtshof), een benoeming tot ambtenaar aan de arrondissementsrechtbank te Norfolk.

Hierdoor tot meerdere werkzaamheid gedwongen, scheidde hij zich langzamerhand van zijn vroegere vrienden af, die hij geheel en al verloor toen

hij spoedig daarna in aanraking kwam met een jong, beeldschoon meisje uit Wiltshire, dochter van Sir George Ayliffe, die, hoewel onvermogen, tot de hoogste kringen behoorde. Edward raakte op haar verliefd, en vurig van aard en met geen bezwaren rekenende, vroeg hij haar ten huwelijk.

De oude edelman liet zich verbidden door zijn schoone dochter, die wederkeerig den jongen Edward liefgekrege had, en gaf zijne toestemming.

Zijn huwelijk, dat onder de gelukkigste voortteekenen begon, werd plotseling verbroken.

Na zes maanden met elkander vereend te zijn geweest, een tijd waarin zij elkander met al hun vurige liefde aanbadden, ging zijne vrouw naar Wiltshire om haar ouders te bezoeken, vanwaar zij nimmer terugkeerde. Door de verraderlijke pokken aangetast, die toen zoo menig slachtoffer ten grave sleepten, stierf zij binnen enkele dagen.

Edward was radeloos en der wanhoop ter prooi.

Niets kon hem troosten. Alles wat hem lief, wat hem dierbaar was, was met zijne vrouw, die hij vergoode, ten grave gedaald en hij wenschte zijne betrekking te verlaten en in den vreemde afleiding en troost te zoeken, die hij in zijn eigen land nimmer hoopte te vinden.

Niet dan met de grootste moeite en de overtuigendste redeneeringen van zijn vader was hij te weêrhouden om gevolg aan zijn voornemen te geven.

Toch liet hij zich ten lange leste overreden. Om in afleiding troost te vinden en de smart minder te gevoelen, wierp hij zich thans met te meer ijver op zijne studie en zijn boeken.

Het was in dien tijd dat hij kennismaakte met een man van zeldzame gaven en edel karakter, Lucius Carey Lord Falkland. Met hem sloot hij warme vriendschap en tot aan diens dood (hij sneuvelde in den slag van Newbury) werden die banden van vriendschap niet verbroken.

Door zijn eerste huwelijk was Hyde met aanzienlijke familiën vermaagschapt geworden. De markiezin van Hamilton en andere hooggeplaatste personen telde hij onder zijne bloedverwanten en beschermers.

Naast zijn uitnemende gaven en vlug begrip, dat hem instaat stelde, personen en zaken met juistheid te beoordeelen en waar het mogelijk was daaruit voordeel te trekken, wat zeker alleszins geoorloofd was, heeft hij in geen geringe mate ook hieraan zijn spoedige opklimming te danken.

Hoe diep de smart ook was, die Hyde voelde bij het sterven zijner eerste gade, de daad dat hij reeds in 1632 voor de tweede maal in het huwelijk trad met Frances Aylesbury, dochter van Sir Thomas Aylesbury, doet ons eenigszins een blik in zijn karakter slaan.

Hij voelde alles wel diep, en zijn gemoedsaandoeningen waren heftig, maar gelijk in de natuur, zoo ook bij hem.

De zwaarste catastrophen duren het kortst, en

karakters als het zijne vervullen anderen, die niet minder diep, allicht nog dieper voor indrukken blootstaan, maar uiterlijk de kalmte weten te bewaren, met verbazing, door de spoedige wijze waarop na de heftigste gemoedsbeweging alles weder tot kalmte terugkeert.

Zoo ook toen zijn vader plotseling uit het leven weggerukt werd.

„Ik heb den besten vader van de geheele wereld verloren”, schreef hij, „en de smart overweldigt mij zoo dat ik niets anders meer wensch dan hem te volgen.”

De eerste jaren, die nu volgden waren jaren van geluk en voorspoed. Norfolk had hij reeds spoedig verlaten. In Londen bevond hij zich beter tehuis. Hij voelde geen lust ten platten lande of in kleinere plaatsen zijn dagen in eenzame vergetelheid te slijten.

Zijn trots en eerezucht deden hem naar macht en aanzien streven. Hij trok derhalve naar Londen, waar hij zich als advocaat vestigde. Hier kwamen hem zijn machtige relaties uitmuntend te stade.

Gelijk hij zelf volgaarne toestemt, had hij zijn studiën niet weinig verwaarloosd. Maar in hem werd weder het bewijs geleverd dat practische zin en vlug begrip meer waardij bezitten dan groote geleerdheid en kennis.

Mannen als Selden of Noy, de beroemdste advocaten van hun tijd en die hem in kennis overtroffen, stelde hij door zijne welsprekendheid in de schaduw.

Doch, de bescherming die hij genoot, noch zijn uitstekende geestesgaven zouden hem tot die macht en rang opgevoerd hebben, waartoe hij gekomen is, zoo hij in een anderen tijd geleefd had, dan waarin hij geroepen was de rol te spelen die hij vervuld heeft. Gelijk ook Campbell, die Clarendon hoogelijk op prijsstelt en groote waardeering schenkt, van hem schrijft: „In gewone tijden zou hij slechts bij zijne familie, zijne vrienden en ambtsgenooten bekend zijn geweest, en was hij vergeten geworden zoodra het graf zich over hem gesloten had, maar temidden van burgerlijke twisten en beroering was hij bestemd de leiding in handen te krijgen en invloed uit te oefenen op de openbare meening en den loop der geschiedenis. *)

Om echter die tijden eenigszins te kennen, is het noodig een beknopt overzicht te geven van de geschiedenis van Engeland vóór 1633 toen Karel I den troon van Engeland beklom. J. A. W. JR.

*) Campbell, Life of Lord Clarendon, pg. 129.

MARIA IN DEN TEMPEL.

„Den ganschen tijd zijns levens op de aarde, heeft onze Heere den toorn Gods tegen de zonde gedragen.” Zoo spreekt het aloude avondmaalsfor-

mulier, dat de Gereformeerde kerken gebruiken. Deze woorden zijn volkomen waar en houden zelfs veel meer in, dan men gewoonlijk bedenkt. Onder de vernederingen, die hij om onzentwil reeds als kind onderging, behoort ook wat beschreven staat in Lukas II:22 en v. v.

In zonden wordt de mensch ontvangen en geboren. Deze vreeselijke waarheid vond haar zinnebeeldige uitdrukking in de ceremonieele handeling, door God aan de Israëlietische vrouw voorgeschreven in Lev. XII. De geboorte van een kind maakte haar wettelijk onrein. Daarom moest zij op den veertigsten dag na de geboorte van een zoon, en op den tachtigsten dag na de geboorte van eene dochter, ten huize Gods verschijnen om haar reinigingsoffer te brengen. Was ze gegoed, dan bestond dat offer uit een jarig lam, maar „vond hare hand daartoe niet genoeg” dan nam ze twee tortelduiven of twee jonge duiven, éene ten brandoffer en éene ten zondoffer. Daarmede deed de priester voor haar verzoening; zoo zou ze rein zijn.

Op den veertigsten dag na zijne geboorte kwam derhalve Maria, de moeder van Jezus, vergezeld van haren bruidegom Jozef, in de voorhoven des Heeren te Jeruzalem, om naar de wet van Mozes offerande te geven. Tot een jarig lam had hunne hand niet voldoende gevonden; daarom brachten ze twee jonge duiven. In nederheid is de Heiland ter wereld gekomen; een lam was voor zijne moeder te duur. Maar de ontzettende vernedering ligt niet in de nederheid, maar daarin, dat het ter wereld brengen van den volstrekt Heilige zijne moeder naar de wet onrein gemaakt had. Al het onreine kon hij aanraken, en de onreinheid verdween. De walgelijkste en besmettelijkste ziekten konden hem bij de aanraking van de lijders niet deren. Doch tweemaal heeft hij wettisch verontreinigd degenen, met wie hij in aanraking kwam. De eerste maal bij zijne geboorte. En ten anderen maal bij zijne begrafenis. Want wie een lijk aanraakte, of zelfs een gebruikt graf aanroerde, werd daardoor zeven dagen onrein. Nikodemus, Jozef van Arimathea en de vrouwen, die het heilige lichaam balsemden, werden daardoor de geheele Paaschweek onrein en moesten zich ten derden en ten zevenden dage laten ontzondigen toen het persoonlijke Leven reeds lang uit het graf verzezen was.

Maar nog een diepe vernedering onderging het heilig kind Jezus ter zelfder stonde, dat zijne moeder haar reinigingsoffer bracht. Tweeledig toch was het doel van dezen tempelgang. Met haar eigen offer viel samen dat „zij hem den Heere voorstelden.” Dit geschiedde alleen met den eerstgeborene. Want de eerstgeborenen moesten voor het aangezicht des Heeren komen erkennen dat zij den dood verdiend hadden, evenzeer als en in geen enkel opzicht minder dan de eerstgeborenen in Egypte, die Gods engel sloeg toen Israel uit Egypte

WACHTENDE AAN DE POORT DES TEMPELS.

uittoog. De eerstgeborenen van de Israëlieten werden niet gespaard omdat zij onschuldiger of omdat hun ouders beter waren dan het Egyptische volk, maar alleen omdat voor hen het Paaschlam in elk gezin gestorven was en *zijn* bloed hen voor de wreke Gods beschermde. Ook van de dieren, die den

lam gelost worden. Bovendien had God voor de eerstgeborenen der menschen de Levieten zich ten eigendom genomen en aan zijn dienst verbonden. Het voorstellen van den eerstgeborene aan den Heere was dus de erkenning dat dit kind in zichzelf gelijkstond met de afgodische Egyptenaren en

MOEDERS MET HARE EERSTGEBORENEN IN DEN TEMPEL.

Egyptenaren toebehoorden, stierven de eerstgeborenen. Maar bij de kinderen Israels „verroerde geen hond zijn tong.” Doch ten teken dat ook dit niets anders dan *genade* van God was, moesten de eerstgeborenen van reine dieren geofferd en die van onreine dieren gedood of door het offer van een

alleen *door genade* in het leven bleef.

Ziet welk eene vernedering de Heere Jezus om onzentwil zich liet welgevallen. Hij die zeggen kon: „Niemand neemt het leven van mij, maar ik leg het van mijzelf af;” „Ik ben de opstanding en het leven;” „Ik ben de weg, de waarheid en het

leven;" onderwierp zich er aan dat zijne moeder en zijn pleegvader hem als zuigeling in den tempel brachten, tot den priester die niets was dan een gebrekkige, zondige afschaduwing van hemzelve, en daardoor betuigden: „Dit kind heeft het leven verbeurd; het staat gelijk met de jonge Egyptenaren uit den eersten Paaschnacht; niets kan het redden dan de dood van een lam."

„Hij werd *zonde* gemaakt voor ons." „Ja," juicht de apostel, „opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in hem." Deze diepte ligt in de woorden van Paulus: „geworden *uit eene vrouw*, geworden *onder de wet*. Maar ook: daardoor heeft hij *alle* gerechtigheid en de geheele wet vervuld.

Wanneer we denken aan het plaatsbekleedend *lijden* van Christus Jezus, behoort onze blik niet alleen naar Golgotha gericht te worden; ook in de kribbe, ook in den tempel; ook in de armen van den grijzen Simeon doorleefde hij *plaatsbekleedend lijden*. 't Is *alles* de diepste, de vreeselijkste *ernst*. En wanneer we vol dank, met blijdschap Kerstfeest vieren en ons in de kindsche jaren van Jezus verplaatsen, moet de grondtoon zijn het woord uit het *lijdensgezang*:

„Ik deed door mijne zonden
Hem al die *jammeren* aan."

W.

GYMNASTIEK.

Dat is een der dingen van den nieuweren tijd, waarop de aandacht van velen gevestigd is en waarvan velen veel verwachten. De gymnastiek zal het lichaam sterken, zal den geest wakker en vaardig houden, en het zenuwachtig geslacht onzes tijds heeling brengen. Kortom, de echte gymnastiekvrienden, althans velen, onderschrijven het woord: „De gymnastiek het heil der menschheid."

Dit laatste alvast stemt een Christen nooit toe. En het andere? Er ligt waarheid in, maar gelijk bij ongeveer alles in onze dagen, ook groote overdrijving.

Nergens misschien is, vooral onder jongelui, de gymnastiek zoo in eere, als in Noord-Amerika. Doch ziehier nu wat een nuchter, vroom man uit Amerika onlangs schreef:

„Men heeft beweerd dat de atletische oefeningen de zedelijkheid bevorderen. Tegenover deze bewering is een andere geuit, namelijk deze, dat *te* veel aandacht aan atletische oefeningen, aan het lichaam gewijd, langs een anderen weg de zedelijkheid benadeelt.

Beide beweringen zijn recht. Geheel gemis aan lichamelijke oefening — hetzij natuurlijk, hetzij kunstmatig — werkt, vooral bij goede voeding en aanhoudend hersenwerk, zekerlijk niet de zedelijkheid in de hand. Immers, in dien toestand kan de over-

prikkeling van het zenuwgestel moeilijk uitblijven. Wij hebben een lichaam, zoowel als eene ziel. In beide werkt de zonde. Beide zijn in gevaar. Wat kan het gevaar voor beide wegnemen? De godzaligheid. Vol te zijn van God. „De godzaligheid," zegt Paulus, „is tot *alle* dingen nut." Zij is nuttig voor ziel en lichaam.

God heeft den mensch geroepen tot handenarbeid en tot studie. Bij gebrek nu aan handenarbeid is daar de atletische oefening. De „lichamelijke oefening," waar Paulus van spreekt in 1 Tim. 5, sluit misschien deze soort van gymnastische oefening, onder de Grieken wel bekend, in zich. Van deze oefening dan zegt de apostel dat zij „is tot weinig nut." De atletische oefeningen worden dus door de Schrift niet afgekeurd. Zij ziet er nut in. Alleen, zij overschat het nut niet. Ze noemt het „weinig." En nu schijnt juist in onzen tijd dit weêr een groot gevaar te zijn: dat men *te veel* aandacht aan de kunstmatige lichamelijke oefening geeft. Daar is gevaar dat het lichaam, dat de spierkracht te zeer verheven wordt; dat men het dierlijke in den mensch gaat verheerlijken; dat men een leger van vechtersbazen gaat vormen; en dat men dus, daar men de ziel verzaakt, den grond bereidt voor de uitbotting van verschillende soorten van zonde. De zonde toch zit niet in de stof, maar in de ziel. En daar de ziel heerscht over het lichaam, moet *te* uitsluitende aandacht voor het lichaam tot verwoesting leiden van de ziel, en in het eind ook weêr van het lichaam."

Dit is een wijs woord en onze jongelui zullen ook weldoen het ter harte te nemen. Zeker: een gezonde ziel in een gezond lichaam, maar — de eerste ga voor!

DAPPER — MAAR ROEKELOOS.

SCHETSEN UIT HET LEVEN VAN WITTE
CORNELISZ. DE WITTE.

DOOR E. GERDES.

I.

DE ELFJARIGE KNAAP.

De klok van de Groote of St. Catharinakerk in den Briel had reeds lang hare elf slagen doen hoo-ren, en nog konden eenige jongens die pas uit school gekomen waren, niet besluiten huiswaarts te gaan. Zij hadden van 8 tot 11 op de banken gezeten, en nu wachtte het middagmaal op hen, maar zij bleven staan en keken naar de schooldeur. Hadden zij dan geen honger? o Zeker. Welke gezonde jongen, die drie uren lang in het schoolvertrek doorbracht, verlangt niet spoedig tegenover zijn welgevuld bord te zitten? Maar toch, heden dachten zij nog aan geen eten. Zij wilden vechten.

Was daarvoor dan een bijzondere reden? Heerschte er onrust in de stad, waardoor de jeugd tot twist en tweedracht werd verleid? Of was er oorlog? In dat geval kan het ons niet verwonderen hier en daar een gebalde vuist te zien en uitdagende woorden te vernemen. Immers, het gebeurt bijna altijd wanneer er oorlog is, dat dan de jongens zich ook tot den krijg toerusten, soldaatje spelen en partijen vormen, die tegen elkander moeten vechten. Ik herinner mij nog zeer goed den tijd toen ons land met België in oorlog was (1830—31), hoe wij, schooljongens, tegen elkander te velde trokken en na schooltijd de plaats bepaalden waar wij strijd zouden voeren. Er was ons verteld dat de Belgen blauwe kielen droegen, en wee dengene die zich in zulk een kleedingstuk in school of op straat vertoonde; wij gingen hem allen tezamen telijf, omdat wij in hem een Belg, een vijand, zagen.

In oorlogstijden zou het derhalve geen wonder zijn als de jongens op vechten belust waren. Maar aan oorlog werd er toenmaals in den Briel niet gedacht, en als ik u zeg dat wij die jongens op het pleintje voor de school aldaar aantreffen in het jaar 1610, dan weet gij zeker in welken toestand zich ons land toenmaals bevond. Een jaar tevoren was er een wapenstilstand gesloten tusschen onze Staten en den koning van Spanje, welke wapenstilstand bekend staat onder den naam van Twaalfjarig Bestand. Er was dus geen oorlog, en allermint in den Briel, in welke stad een Engelsche bezetting lag, en Engeland, dat de stad in pandschap had, zou wel zorgen dat de Spanjaarden er den vinger niet instaken.

Maar al viel geen buitenlandsche mogendheid te bestrijden, toch was het in ons land in geenen deele rustig. Tijdens dat Twaalfjarige Bestand hadden er hevige geschillen plaats over godsdienstzaken, waarmede ik u thans niet wil bezighouden. Ik deel het u dan ook slechts mede, om u eenigszins de onrust en de begeerte tot vechten te verklaren, die er onder de jongens heerschte. Die kerkelijke twisten hadden groote verdeeldheid in de huisgezinnen teweeggebracht, en nu begrijpt gij wel dat waar groote menschen gedurig aan het twisten en kibbelen zijn, het jonge volkje meent hierin niet te moeten achterstaan.

Zij wilden dus vechten.

Maar met en tegen welken vijand?

Zij hadden elkander reeds een weinig toegetakeld, maar dat was slechts een spiegelgevecht, alleen voor de leus geweest. Daarmede hadden zij opgehouden, want zij wilden een ander telijf, die er nog niet was, maar dien zij elk oogenblik verwachtten. Vandaar dat hun blik op de schooldeur gevestigd was, want vandaar moest de jongen komen, op wien zij het gemunt hadden.

„Daar is hij! Daar is hij!” klonk het algemeen geroep.

Inderdaad verscheen de verwachte knaap aan den ingang. Hij kwam echter niet naar buiten, maar bleef op den drempel staan, wel wetende dat de jongens niet tot hem zouden komen, terwijl hij, ingeval zij het toch waagden, naar binnen zou kunnen gaan.

„Kom er uit, Witte!” riepen de jongens.

„Ik wil niet,” was zijn antwoord.

„Hij durft niet!” schreeuwden ze hem toe.

„Ik durf wel,” zei Witte, die zijne uitdagers nijdig aankeek, „maar ik wil niet. Ik mag ook niet.”

„En wie wil het dan niet hebben?” was de vraag.

„Moeder heeft het mij verboden.”

Nu lachten de jongens hem uit. De een bespottte hem nog meer dan de ander. Zij noemden hem een bangert, een durfniet, een laffe jongen en gaven hem allerlei scheldnamen. Bij elk woord, dat zij hem toevoegden, werd de jongen vuurrood, en men kon het hem aanzien dat hij boos was en het hem strijd kostte niet op de jongens in te vliegen en links en rechts een pak slaag uit te deelen. Maar hij bedwong zich, wel wetende dat hij geen lafaard was en geen vrees voor de jongens bezat. Zij sarden en tergden hem op allerlei wijzen en stonden op het punt naar hem toe te gaan en hem uit de deur te trekken, toen zich eensklaps de meester aan den ingang vertoonde. Hem te zien was het sein voor een algemeene vlucht. De jongens stoven uit elkaër als zand, dat door den wind wordt opgenomen, en weldra was het schoolpleintje ledig.

Onze jongen kon nu ongehinderd naar huis gaan, naar den Hoogendijk, een buurt even buiten de stad.

Wie was die jongen, die wel kon vechten, maar het nu niet wilde en, zooals hij zeide, het ook niet mocht doen?

Die jongen heette Witte Cornelisz. de Witte, was den 29sten Maart 1599 geboren en telde dus thans elf jaren. Zijne ouders waren eenvoudige landlieden, maar zijn vader, Cornelis Wittensz. de Witte genaamd, was reeds in 1602 overleden, zoodat de opvoeding van den knaap toevertrouwd was aan zijne moeder, die van haar eigen Neeltje Andries heette. En het was voor die moeder een zware taak dezen zoon op verstandige en Christelijke wijze groot te brengen, want onbesuisder en roekeloozer bengel was er in gansch den Briel niet zooals hij. De dolste en ondeugendste streken voerde hij uit. Die hem kenden schudden het hoofd over hem en beklagden de moeder, want niet slechts deed hij altijd kattekwaad, maar hij had ook tegenzin in het leeren, zoodat hij het dan ook nooit ver gebracht heeft in het lezen en schrijven.

Maar nu zult gij gewis zeggen: „Zoo'n jongen moet zeker ook een eerste vechtersbaas geweest zijn!” En dat was hij ook en is hij ook tot aan zijn dood gebleven. Zelfs toen de dood hem overviel vocht hij nog met het zwaard in de vuist. De lust tot vechten was hem aangeboren, en als gij een blik in zijn

hart hadt kunnen slaan, toen hij daar straks op den schooldrempel stond, zoudt ge gezien hebben dat het daarbinnen allesbehalve vrede was.

Destijds was het gebruikelijk dat de schoolmeester zijnen leerlingen „de gronden of de eerste beginselen van de Christelijke Religie” leerde. Eenige malen in de week moesten de jongens voor hem opzeggen: Het gebed des Heeren, de twaalf artikelen des geloofs, de tien geboden, het morgen- en avondgebed, en de gebeden voor en na den eten. Zeer dikwijls werden er ook psalmen gezongen en geestelijke liederen geleerd, b. v.:

O lieve God regeer Gij mij
Met uwen Geest, dat bid ik Dij!
Wijs mij den weg der zaligheid,
Maak mij tot uwen dienst bereid.

Het ontbrak dus onzen Witte niet aan Christelijke, aan ernstige vermaningen, maar zij vielen in geen vruchtbare aarde. Hij luisterde naar niemand en volgde slechts zijn eigen zin; hij kon vechten. Die elfjarige knaap is dan ook, zooals de historie ons vermeldt, bij het volk onder den zonderlingen naam van „*vechtgraagheid*” bekend geworden. Het eenige goede — als dat goed is te noemen, — dat aan hem te vinden was, bestond in een vasten wil. Ware die wil nu maar door de vreeze Gods geheiligd, dan zou hij daardoor instaatgesteld zijn geweest al zijne ondeugden te bestrijden en zijne onbesuisdheid tegen te gaan. Maar dat was, helaas, niet het geval.

Ik zal u dan ook straks een klein staaltje geven van zijne onverzettelijkheid in het doordrijven van zijn wil, eene onverzettelijkheid, die hem steeds is bijgebleven en hem veel moeite, zelfs gevangenisstraf heeft veroorzaakt.

Maar waarom vocht hij dan niet, als hij zoo vechtlustig was?

Hij heeft het antwoord reeds gegeven: hij wou niet en hij mocht niet. Eigenlijk wilde hij niet, omdat hij niet mocht, maar als hij het had gemogen, zoudt gij eens gezien hebben hoe hij op die jongens ware losgegaan!

Maar waarom mocht hij niet?

Dat zal ik u vertellen.

Zijne ouders behoorden tot de Doopsgezinde gemeente. Zij waren, zooals men het hier en daar noemt, Mennist, zoo geheeten naar zekere Menno Simons, die de meening aankleefde, dat de kinderdoop niet volgens de Heilige Schrift was, maar dat men eerst moest gelooven en zijne belijdenis als Christen afleggen en dan gedoopt worden. Ook leerde hij dat het een Christen niet voegde het zwaard te gebruiken; dat hij geen oorlog mocht voeren, geen dienst nemen als soldaat en alle vechterijen moest vermijden. De ouders van Witte hielden zich trouw aan deze leer en vermaning, en vooral de moeder scherpste het hem steeds in niet te vechten, maar den strijd te ontwijken.

Dit was, zooals gij denken kunt, niets naar den zin van onzen knaap, die geboren scheen te zijn om te vechten, en wiens onrustige aard reeds bleek toen hij nog in de wieg lag, waaruit hij menigmaal, zooals zijn schoonzoon het later heeft te boek gesteld, is getuimeld.

Neen, 't was onzen Witte niet mogelijk zonder strijd en vechten te leven. Had hij zich tot God gewend en Hem gebeden, hem kracht te schenken tegen zijn boozen lust te kunnen strijden, dan zou deze booze lust wel verminderd zijn. Maar dat deed hij niet of te weinig.

„Moeder,” zeide hij, thuishkomende, „de jongens plagen mij en schelden mij uit voor lafaard, omdat ik niet meê doe met vechten.”

„'t Is niet lief van die jongens,” zei de zachtzinnige vrouw, „maar 't is beter dat ze je voor lafaard uitschelden, dan dat ze zeggen dat je Gods Woord veracht. Een Christen mag niet vechten.”

En al wat Witte er ook tegen inbracht, het hielp hem niets; zijne moeder bleef er bij dat hij als zoon van doopsgezinde ouders niet vechten mocht.

Dat hinderde en krieuwde hem onophoudelijk. Was hij maar niet doopsgezind, geen Mennist, dan zou hij het den jongens wel toonen dat hij vechten kon.

„Moeder,” zei hij op een anderen keer, „laat mij doopen.”

„Dat zal geschieden als je belijdenis des geloofs hebt gedaan, mijn zoon.”

„Maar mag ik dan vechten?”

„Volstrekt niet. Dat verbiedt onze leer. De dominé zal het je wel zeggen.”

Van toen af kreeg Witte een hekel aan de doopsgezinde leer, louter omdat zij het vechten verbood, en hij peinsde er over na, hoe aan deze leer te ontkomen. Ware hij nu een jongen geweest zwak van karakter, veranderlijk van aard, en vooral, had hij een zachtmoedig hart gehad, dan zou hij in moeders vermaning berust hebben, maar bij hem ging de natuur boven de leer der doopsgezinden, en daar hij een onbuigzamen aard had, besloot hij ten koste van alles zijn wil door te zetten.

Hij wilde gereformeerd worden. Niet omdat hij geloofde dat de gereformeerden dichter bij de waarheid waren dan de doopsgezinden. Met hunne leer bemoeide hij zich niet. Wat bekreunde zich ook een elfjarige jongen om de leer der gereformeerden! Maar hij meende dat de gereformeerden mochten vechten, en omdat de doopsgezinden dit niet mochten doen, daarom — en daarom alleen wou hij gereformeerd worden.

Hoe hij het aangelegd heeft om zich bij de gereformeerden te laten doopen, vermeldt de historie niet. Zeker is het evenwel dat zijne moeder er niet in heeft toegestemd en er wel verdriet van zal gehad hebben toen zij vernam dat het gebeurd was. Onze elfjarige knaap heeft wellicht vrienden of beken-

den onder de gereformeerden gehad, die toen hij hun zijn wensch te kennen gaf om gedoopt te worden, hem geholpen zullen hebben, waarbij men vooral rekening moet houden met de kerkelijke geschillen, die destijds de gemoederen bestookten. Hoe het zij, dit staat vast, dat onze Witte Cornelisz. de Witte op zijn elfde jaar door Ds. Leuwins te Nieuhoorn gedoopt is.

En nu mocht hij vechten.

Hij zal het dan ook als schoolknaap wel gedaan hebben, beter dan leeren, want zoals ik u reeds gezegd heb, daarvan was hij geen vriend.

NOG IETS UIT HET LEVEN VAN ENGELANDS GROOTSTEN PREDIKER.

V.

Onder de vele werkzaamheden, die op Spurgeons schouders rustten, was er een zaak, die zijn levendige belangstelling trok. Het was de vereeniging van colporteurs, door hem in 1866 in 't leven geroepen. De negentig mannen, die daartoe in zijn dienst stonden, verkochten niet alleen Bijbels, tractaatjes enz., maar hielden ook Zondagsscholen en predikten in lokalen of in de vrije lucht.

Spurgeon beminde deze ijverige, onder veel moeite arbeidende colporteurs en bewonderde hen tevens. Niets was meer opbouwend, dan zijn krachtige en warme toespraken aan deze lieden, waarin hij ze vermaande uit den Bijbel te putten, en in den Bijbel te graven, zielen te zoeken en te redden waar en wanneer zij zulks vermochten, en als zij niet aan het woord konden komen, de boeken te laten spreken.

Redding der zielen — dat was ook het middenpunt zijner werkzaamheid. Waar hij zich ook wendde, hij was daarop bedacht. Het was dikwerf alsof Gods Geest hem geheel bijzondere wegen en middelen aan de hand gaf om diepegezonden menschen van het verderf te redden. Zoo wordt van hem de volgende geschiedenis verteld.

Spurgeon ging eens door een straat, waar eenige mannen bezig waren steenen te kloppen. Een van hen, een ruwe, woeste klant, wiens gezicht den dronkaard teekende, scheen met zeer veel onwil en wrevel te arbeiden. Tusschen elken slag uitte hij de godslasterlijkste vloeken. Daar legde iemand de hand op zijn schouder, en een paar doordringende oogen zagen hem in het onwillekeurig afgewende gelaat.

„Gij kunt heel mooi vloeken,” zeide Spurgeon met ernstige stem. „Kunt gij ook bidden?”

„God bewaar me,” antwoordde de arbeider met akeligen lach; „dat is mij voor den drommel nog nooit overkomen!”

Daarop nam Spurgeon een vijfshillingstuk (f 3.—)

uit zijn portemonnaie, hield het den vloeker voor de oogen, en zeide:

„Wilt gij mij beloven, nooit meer te zullen bidden, als ik u dit cadeau geef?”

„Dat is al heel gemakkelijk verdiend,” spotte de man, beloofde het met een nieuwen vloek, en stak het geld in zijn zak.

Zoodra Spurgeon weg was, werd het den ruwen man wonderlijk temoede. Het was hem of daarbinnen een sinds lang versmoorde stem zich liet hooren, die hem toeriep: „Wat hebt gij gedaan? Wat hebt gij gedaan?”

Direct nadat de arbeid was afgelopen ging hij naar huis. Zijne vrouw staarde hem, daar hij anders niet vóór middernacht thuiskwam, verwonderd aan, temeer daar hij er zeer verstoord uitzag.

„Wat scheelt u? Wat hebt ge?” stamelde zij.

„Er is iets vreeselijks met mij gebeurd,” antwoordde hij, over zijn gansche lijf bevende. „De duivel heeft mij aangeraakt — hij heeft mij de belofte afgenomen, nooit te zullen bidden! Ziehier, daar is het Judasgeld — het brandt mij in de vingers — ik kan het niet houden.”

Dit zeggende haalde hij het geldstuk uit zijn zak, en wierp het met afschuw op de tafel.

Door een wonderbare leiding gelukte het de vrouw, te ontdekken wie de gevr geweest was. De man bracht het zelf aan Spurgeon terug, die hem scherp onderhield, met hem bad, en — hem redde. De dronkaard werd een getrouw lid zijner gemeente. In zijn huis woonde voortaan de vrede Gods.

„Dat was echter een groot waagstuk,” zeide ik,¹⁾ toen Spurgeon mij van de waarheid dezer geschiedenis stellig overtuigde.

„Ja, dat was het zeker,” zeide hij, „maar er was een onwederstaanbare aandrang in mij. Ik moest het wagen. Ik deed het met angst en beven. En wellicht nog nooit heb ik met zooveel ernst voor een ziel gebeden, dan toen ik dezen steenklopper den rug had toegekeerd. Maar God heeft zich van mijn waagstuk willen bedienen. De man wandelt nog heden in zijne wegen.”

Bepaald interessant is ook het volgende voorval uit zijn leven, dat in zekeren zin tot zijne straatprediking behoort.

In de eerste jaren van zijn verblijf in Londen kwam Spurgeon op zijn weg ter kerke een klein, eenvoudig huisje voorbij, dat door zijn liefelijk aanzien direct zijn aandacht trok. Uit een der vensters lachte hem, zoo dikwijls hij voorbijging, een aardig kinderkopje tegen. Door moeder of zuster vastgehouden, danste het kind lustig op de vensterbank rond, en Spurgeon, die veel van kinderen hield, lachte telkens op zijn vroolijke manier terug, en wierp het kushandjes toe, waarop het begon te kraaien van vreugde. De geheele familie was in haar schik over

¹⁾ Dr. Farrar.

deze vriendelijkheid aan de kleine bewezen, maar tevens nieuwsgierig te weten, wie toch wel die vriendelijke heer was. Eindelijk ging een der zonen hem op een Zondag achterna, en kwam daardoor te weten, wie en wat hij was, en waar hij predikte. De familie had tot dusver geheel buiten de kerk geleefd. Geen der kinderen was gedoopt. Een geestelijke hielden ze voor een grombeer. Dezen vriendelijken man echter wilden ze wel eens hooren. Eerst gingen moeder en dochter naar de kerk, toen de broeders en eindelijk ook de vader. Spoedig daarop gingen ze geregeld iederen Zondag, en des avonds namen zij den Bijbel ter hand, om over het gehoorde na te denken en om na te gaan, of het juist was wat er verteld was geworden.

Aldus kwamen zij tot het geloof, en lieten zich doopen. Zeven zielen waren door zijn lachen voor het koninkrijk Gods gewonnen.

Spurgeons lachen had iets, dat zeer aangenaam aandeed; zijn luid hartelijk lachen werkte bepaald aanstekelijk. Daarom was hij zoo bemind, door allen die hem kenden, voornamelijk door zijn gemeenteleden. „Gij zijt zeker zeer trotsch op uw prediker?” werd eens aan een der ouderlingen gevraagd. „We zouden allen voor hem willen sterven,” antwoordde hij. En toen Spurgeon zelf eens gevraagd werd, waarin wel het geheim van zijn grooten invloed was gelegen, antwoordde hij: „Mijne lieden bidden voor mij.” Hij kende ook al zijne gemeenteleden, ja, hij wist van de meesten de namen. Zijn scherp oog en zijn verwonderlijk scherp geheugen stelden hem in staat na jaren iemand te herkennen, met wien hij zich eens had onderhouden. Van zijn scherpen blik en tegenwoordigheid van geest nog een klein staaltje.

Eens op een Zondag wendde hij zich midden onder het zingen tot een der ouderlingen, die achter hem zaten, en zeide tot hem: „Ga toch spoedig naar broeder Smith, die op de achterste bank van de bovenste galerij zit, want zooveen heeft een zakkenroller zijn portemonnaie gestolen.” Zoo zeker en zonder opzien werd deze waarschuwing uitgevoerd, dat niemand dan de betrokken persoon iets van dit voorval bemerkte. De dief werd bij het uitgaan in verzekerde bewaring gebracht. H. W.

VEELVRATEN.

In alles kan de mensch zich oefenen en daardoor veeltijds boven een ander uitmunten: maar niet alle oefening strekt tot nut. Wanneer eens ieder zich b. v. met vlijt en volharding in de gulzigheid zocht te bekwaren, dan zou wellicht spoedig een algemeene hongersnood het gevolg zijn.

Toen aan koning James I van Engeland een man werd voorgesteld, die zich beroemde in één maaltijd een geheel schaap te kunnen verslinden, vroeg de vorst: „Maar wat kan hij dan nog meer dan een ander?” Toen hij daarop ten antwoord kreeg

dat hij minder kon arbeiden, sprak James: „Welnu, hang hem dan maar op; want iemand die voor twintig eet en voor geen een arbeid, is een onnut schepsel op den aardbodem.” Op hoevelen is dit niet toepasselijk, vooral wanneer men de drinkzucht er bij in aanmerking neemt.

Keizer Clodius Albinus verslond in een maaltijd meer appels dan een zwijn. Voor een ontbijt gebruikte hij vijfhonderd vijgen, honderd perziken, tien meloenen, twintig pond druiven, honderd gebraden vinken, en nog vierhonderd oesters. Daar nu een keizer waarschijnlijk iederen morgen ontbijt en bovendien nog dineert en soupeert, en er dus tusschen den eenen en anderen maaltijd niet veel tijd verlopen zal wezen, zoo moeten de kaken tamelijk werkzaam geweest zijn.

De laatste Deensche vorst in Engeland, Hardi Kanut, was een zoo buitengewone veelvraat dat een geschiedschrijver hem met den naam van Bocca di Porco of zwijnsnuit bestempelt. Deze vorst tafelde viermalen daags, en vrat zich letterlijk dood, daar hij bij een feestmaal te Lambeth aan tafel den geest gaf. Onder de regeering van Aurelianus at zekere Phagon op eenmaal een wild zwijntje met honderd sneden brood en een lam, welk een en ander hij met twaalf à vijftien kannen wijn door de keel speelde.

Zekere raadsheer Mallet gebruikte ten tijde van Karel I een maaltijd, die voor dertig lieden te Westminster bereid was. Daar zijne middelen van bestaan niet toereikend waren om zijn vraatzucht met kostbare spijzen tevreden te stellen, at hij gewoonlijk slechts afval, als lever, long, hart, pens enz., dus de zoogenaamde karrewei. Hij bereikte den ouderdom van nagenoeg 60 jaren, maar had zich gedurende de zeven laatste met een gewoon maal tevreden gesteld.

Hoe buitengewoon het bovenstaande ook wezen moge, zoo wordt het toch nog overtroffen door wat Nicholas Wood van Harrison (Kent) deed. Deze at op eenmaal een schaap van zestien schellingen waarde, en verslond dit rauw. Op een anderen tijd gebruikte hij dertig dozijn duiven. Bij een' maaltijd door den ridder William Sidley gegeven, at ook hij de spijzen voor dertig genoodigden op. Op de buitenplaats van zekeren Lord Wotton gebruikte hij vierentachtig konijnen. Tot ontbijt nam hij achttien meter bloedbeuling. Bij een andere gelegenheid verslond hij een varken, en naderhand als dessert nog drie vierde vat pruimen.

Of 't alles waar is? We hebben 't niet bijgewoond, en de mededeelingen waaraan we 't ontleenen zijn ook niet van gisteren. Toch is het waar dat sommige lieden tegen een kameel op kunnen drinken en eten als wolven. Maar ook is waar dat des Heeren Woord ons waarschuwt niet van den buik onzen God te naken; een Christen staat daarvoor te hoog.

UIT HET LEVEN.

Een Christen is iemand, die dingen gelooft, welke voor zijn verstand onbegrijpelijk zijn ¹⁾; die op dingen hoopt, welke hij nooit gezien heeft ²⁾; en die zich tot datgene uitstrekt, hetwelk hij weet dat hij niet verkrijgen zal ³⁾; de uitkomst bewijst nogtans dat zijn geloof hem niet bedrogen heeft ⁴⁾; dat zijne hoop hem niet beschaamt ⁵⁾; en zijn arbeid niet ijdel geweest is. ⁶⁾

Hij gelooft dat de God aller genade zijnen toorn uitgestort heeft over dien, die Hem nooit beleedigd had ⁷⁾, en dat God, die de zonde haat, met dengene verzoend zij, die nochtans gedurig een zondaar is ⁸⁾; die ook nooit Gods gerechtigheid genoeg gedaan, of daartoe vermogen gehad heeft. ⁹⁾ Hij gelooft dat de allerrechtvaardigste God den allerrechtvaardigsten Persoon gestraft ¹⁰⁾, en daarentegen hem gerechtvaardigd heeft, ofschoon hij de allergoddeloosste zondaar is. ¹¹⁾ Hij gelooft dat hij uit vrije goedheid Gods begenadigd wordt ¹²⁾, en dat in Christus aan God een volkomen genoegdoening voor hem is gegeven. ¹³⁾

Baco.

¹⁾ Rom. 11:34. ²⁾ 1 Cor. 2:9. ³⁾ Rom. 7:24. ⁴⁾ Rom. 4:18. ⁵⁾ Rom. 5:4, 5. ⁶⁾ Rom. 2:6, 7. ⁷⁾ Ps. 69:5. Matth. 17:46. ⁸⁾ Rom. 5:10; 1 Joh. 1:8. ⁹⁾ Ps. 12:8, 9. ¹⁰⁾ 2 Cor. 5:21. ¹¹⁾ Rom. 4:5. ¹²⁾ Rom. 3:24. ¹³⁾ Joh. 19:28, 30.

Navolgenswaard.

Er is sprake van om het aantal beambten, die 's Zondags in Engeland door de administratie der posterijen in dienst worden gehouden, te *vermindere*n. Ofschoon op dien dag *niet besteld* wordt, zijn 41,274 beambten noodig voor den dienst der spoorwegen, het schiften der brieven, enz.; tezamen iets minder dan twee derde gedeelten van het geheele personeel.

De beambten hebben daardoor slechts één vrijen Zondag op de twee, behalve in Londen, waar slechts een twaalfde gedeelte van het personeel in dienst wordt gehouden en om beurte 's Zondags moet werken. Te Londen is echter, gelijk in de andere gemeenten van het vereenigd koninkrijk, de Zondagsarbeid beperkt tot drie uur.

Een wetsontwerp, dat thans in overweging wordt genomen, strekt om het aantal beambten en uren op Zondag nog meer te verminderen. Slechts een vierde gedeelte zal, indien het ontwerp in zijn tegenwoordigen vorm blijft, op dien dag gedurende twee uren over het geheele land kunnen worden in dienst gehouden, met inbegrip van Londen. Wat in het groote Engeland kan, kan dat hier ook niet?

Zonderlinge adressen.

Een Evangelist te A. vermeldde onlangs het volgende:

„Met het oog op onze *Armenzorg* is huisbezoek dringend noodig. Daardoor leeren we de menschen meer van nabij kennen, komen we eenigermate op de hoogte van den toestand der gezinnen, en weten we waar armoede veroorzaakt is door eigen schuld, of tengevolge van ziekte of werkeloosheid is ontstaan. Geen dwazer werk dan armenzorg, zonder voorafgaand onderzoek, wijl daardoor de armoede meer wordt bevorderd dan bestreden. Voorts om een woord van raad en troost, een woord van deelneming en liefde te spreken, is huisbezoek dringend aan te bevelen.

Het opgegeven adres is echter niet altijd gemakkelijk te vinden, door de vele kamers die vaak in één gebouw aanwezig zijn, en doordien het niet altijd duidelijk is, of we in den kelder of op de derde of de vierde verdieping moeten zijn. Daarbij komt het veelvuldige verhuizen, maar ook de gewoonte die men heeft, de lieden in onze achterbuurten met een bijnaam aan te duiden. Gij vraagt b. v. naar S., maar de man wordt eenvoudig *de rooie* genoemd, of naar P., maar deze is herdoopt met den naam van *lange Piet*, of wel naar B., doch hij is in de omwandeling het meest onder den naam van *Pinckhof* bekend. Toen ik dan onlangs in een huisgezin naar de kinderen vroeg, of ze trouw de school bezochten, en ook gebruik maakten van de Zondagsschool, kreeg ik ten antwoord: „Jawel mijnheer, mijn kinderen gaan op de Zondagsschool in de A.-straat, bij *Piet de duvel*,” waarmee men den eigenaar van de woning bedoelde. Doch de moeilijkheid om het juiste adres te vinden, komt men bij eenig nader onderzoek licht te boven.

Stijlboemen.

1. „Maar man,” sprak de jonge vrouw, „we hebben thuis *honderdmaal* op oude jaar gasten gehad; waarom dan nu niet?”
2. Doch de sluwe man wist zijn *overwicht* steeds te doen *bovendrijven*.
3. Wij waren *hoogstens* verblijd over uw aangename letteren.
4. Aan dit *zoo veelzijdig uitgedrukt* verlangen moest hij wel gehoor geven.
5. „Uw *af- en toekomst* wordt bevestigd.”
(gedicht).
6. Welk een *peillooze reeks* van jammeren *overstelp*ten braven jongeling.
7. Gij hebt ons hart en oog, o meester,
Doen opwasschen als eenen heester
Zoodat voor Uw ons hart en hand
Van trouw met liefd' en ijver brand
Lang leeft, o meester, met de zijnen
Zoowel den grooten als den kleinen.
(*Afscheidsgroet; spelling onveranderd.*)

VRAGEN EN ANTWOORDEN.

S., 17 Nov. 1895.

In Excelsior van 7 Nov. worden onderscheiden vragen gedaan, waarvan ik eenige wensch te beantwoorden.

5. Aangaande Openb. 20: 4—6, waar we lezen van een eerste opstanding. Het is niet waarschijnlijk dat alle dooden op een en hetzelfde oogenblik zullen opstaan; of er juist duizend jaren tusschen zullen zijn, is niet te beslissen, maar de Bijbel leert dat er twee opstandingen zijn: de eerste der rechtvaardigen, en de tweede der goddeloozen. Zoo bijv. 1 Cor. 15: 22 en 23. Want gelijk zij allen in Adam sterven, alzoo zullen zij ook in Christus allen levend gemaakt worden. Maar een iegelijk in zijne orde: de eersteling Christus, daarna die van Christus zijn, in zijne toekomst. Hier wordt dus alleen van hen gesproken die in Christus zijn. 1 Thes. 4: 16: Want de Heere zelf zal met een geroep, met de stem des archangels, en met de bazuine Gods nederdalen van den hemel; en die in Christus gestorven zijn, zullen eerst opstaan. In Lukas 14: 13v.v.: Wanneer gij een maaltijd zult houden enz., want het zal u vergolden worden in de opstanding der rechtvaardigen. Hebr. 12, waar de apostel, sprekende over de beproeving der geloovigen en hun volharding, zegt: de aangeboden verlossing niet aannemende, opdat zij een betere opstanding verkrijgen zouden. Dat betere lag niet in de vruchten der opstanding, maar in de opstanding zelve, en uit dit woord betere blijkt dat er verschil moet zijn tusschen de opstanding der rechtvaardigen en die der zondaars; de tweede dood zal over deze eerste opstandingen geen macht hebben; immers, de tweede of geestelijke dood, die over de goddeloozen komt, komt niet over de rechtvaardigen. Van der Palm schrijft dat de voorstelling in vers 4 ontleend is aan Jezus belofte in Matth. 19: 28½: dat gij, n.l. de discipelen, ook zult zitten op twaalf troonen, oordeelende de twaalf geslachten Israels. Als de gezette tijd verstreken is volgt de tweede opstanding. Dan zullen ook de goddeloozen opstaan, en zullen de boeken worden geopend, die het raadsbesluit bevatten omtrent ieders lot, en een ander boek bevattende de lijst der burgers van het Godsrijk en den hemel en zoo iemand niet gevonden werd op deze lijst, die werd in den vuurpoel geworpen, waaruit geen opstanding meer zal zijn.

6. In Gen. 13: 18 lezen we van Hebron enz.

Het is niet bewezen dat de veronderstelling der kanteekenaars juist is. 't Is ook mogelijk dat Kiriath Arbat ten tijde van Abram reeds Hebron genoemd werd, en dat Kaleb zijn zoon naar die stad heeft genoemd, omdat hij dezelve tijdens de verspieding had bezocht. 't Is ook mogelijk dat de kanteekenaars gelijk hebben. Gesteld dat Mozes die geschiedenis schreef, toen hij Kaleb als verspieder naar Kanaän zond. Kaleb was toen veertig jaar oud en dus kan zijn zoon Hebron hem wel op dien tocht vergezeld hebben. Misschien heeft Hebron zich door moed of voorzichtigheid onderscheiden, zoodat men bij hunne terugkomst, dus tijdens Mozes leven, besloot Kiriath-Arba, dat ook door hen bezocht was, Hebron te noemen.

7. Diezelfde vraag doet zich voor bij Gen. 14: 14 enz. Abram jaagde hen na tot Dan.

Dan in deze tekst is niet de stad Dan of Laïs.

De Jordaan ontleent haren naam aan twee oorsprongen, de een genaamd Jor en de andere Dan, en deze laatste oorsprong lag recht in Abrams weg, toen hij het verslagen heir najoeg.

4. 2 Thes. 2 vers 4. Sommigen verstaan hierdoor den

Jeruzalemschen tempel, anderen de kerk van Christus. De beteekenis van het gezegde kan algemeener zijn, zoodat hij zich een tempel laat stichten en zich daarin goddelijke eer laat bewijzen.

Ingeval deze oplossingen niet te veel ruimte weg nemen, verzoeke vriendelijk ze dan in Excelsior te willen opnemen.

UEd. dw. dienaar,
M. t. H.

V R A G E N B U S.

Moet men onder *iepen* en *olmen* dezelfde boomen verstaan?

Waarom spreekt men van een „wijnroeiër”, daar toch zoo iemand niets met roeien te doen heeft?

Is er ook een reden voor dat verschillende namen van plaatsen op *foort* eindigen (of *voort*) en andere op *stein*?

F. B. K.

P R I J S V R A G E N.

De Redactie wensch wederom een tweetal prijsvragen uit te schrijven, waarop het antwoord wordt ingewacht bij de uitgevers, **vóór 15 Januari a. s.** Men plaatse onder elk opstel een of andere spreuk of merkteeken, dat ook vermeldt staat *op* een gesloten envelop, *in* welke de schrijver naam, woonplaats en ouderdom opgeeft, en bij welken boekhandelaar men alsdan is ingeteekend.

1. Geef een beknopte, maar zooveel mogelijk volledige beschrijving van een stad in ons vaderland, van ten minste 20000 inwoners.

2. Waaraan is het toe te schrijven dat het zendingswerk in onze Oost-Indiën tot nog toe zoo weinig vrucht heeft geleverd, terwijl wij toch reeds bijna drie eeuwen aldaar bezittingen hebben?

Voor de goede beantwoording van elke vraag wordt een boekwerk uitgelooft; ook een voor de goede beantwoording van beide.

Wie beide de prijsvragen goed beantwoordt ontvangt een Ex. van

J. DE LIEFDE, Nathan de kajuitsjongen of de reis naar Jeruzalem. Een verhaal. Tweede druk, met drie platen. Gebonden.

Wie een der prijsvragen goed beantwoordt wordt een Ex. gezonden van

HESBA STRETTON, Carola. Een verhaal uit het Engelsch door Ira. In geïllustreerden omslag.

De antwoorden moeten gezonden worden: 1°. vóór of op den 15^{den} Januari 1896; 2°. aan de uitgevers van Excelsior; 3°. ongeteekend en ongesloten; 4°. vergezeld van een gesloten briefje *waarin* de naam, ouderdom en woonplaats van hem of haar, die het antwoord inzond, vermeld worden en *waarop* een spreuk of merk, dat ook onder het opstel voorkomt.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. B. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

De doop des Weeren.

Van de ontzaglijke opwekking, welke door het optreden van Johannes den Dooper veroorzaakt werd, kunnen we ons zeker nauwelijks een denkbeeld maken. Ruin vierhonderd jaren was het geleden sedert de laatste profeet van Jehova tot het Joodsche volk gesproken had. Sinds Maleachi zijne godsprediking deed hooren was het volk aan allerlei wisselingen van zijn lot onderhevig geweest; nu eens was het in 't slijk vertrapt, dan weder scheen het of de oude dagen van roem en invloed zouden terugkeeren, en eindelijk was alles uitgelopen op volstrekte afhankelijkheid van Rome, onder de rechtstreeksche tirannie van een nietswaardig geslacht uit de van ouds vijandige Edomieten. Inwendig was het volk voortdurend achteruitgegaan. Doode rechtzinnigheid en zinnelijke ketterij gaven elkander in Farizeïsme en Sadduceïsme allen steun ter onderdrukking van waarachtig geestelijk leven. Strenger dan ooit werden alle vormen van den Mozaischen eeredienst gehandhaafd en nageleefd; minder dan ooit waren ze met eenig leven gevuld; ze waren doode vormen geworden, waardoor Jehovah niet gediend maar beledigd werd.

Plotseling verspreidt zich het gerucht van den dertigjarigen boetprediker, die in de woestijn verblijft, houdt, zich met sprinkhanen en wilden honig voedt en met een kemelshairen mantel kleedt en met on-

weêrstaanbaar machtige welsprekendheid, zonder het minste aanzien des persoons, den aanstaanden toorn Gods verkondigt. Wat vooral afwijkt van den gewonen gedachtengang is dat deze Johannes duidelijk den Messias aanwijst als degene, die Gods oordeelen komt uitvoeren. Volgens zijne getuigenis staat midden onder hen hij, wien Johannes zelfs den geringsten slavendienst niet kan bewijzen zonder gevaar te loopen van zelfverheffing; hij die de koning is, dien Johannes tot heraut dient; hij die komt met de wan in de hand om het volk te ziften en dan de tarwe in zijne schuur te verzamelen maar het kaf met onuitblusschelijk vuur te verbranden. Is deze niet de Christus?

Het volk luistert; het onderwerpt zich aan Johannes strenge eischen, en laat zich door hem, ten teeken van schuldbelijdenis en zielsverlangen naar vernieuwing des harten, doopen in de Jordaan. Zoo groot is de toeloop, dat gezegd kan worden dat „het geheele land” tot hem uitgaat. Als altijd worden de meeste heilbegeerigen gevonden onder de verachte standen. Hun invloed maakt echter dat ook de hooggeplaatsten zich met de zaak moeten bemoeien. Derhalve komt een gezelschap godgeleerden officieel met Johannes redetwisten en hem onderwerpen. Zijn bazuin geeft geen onzeker geluid. Hij zegt hun duidelijk wie hij is. De geweldige volkstoeloop maakt indruk op hen. Er is met die beweging wat te doen; daar kan voordeel in steken. Ze

komen thuis met een heel gunstig bericht, waaraan blijkbaar de raad verbonden is om „te huilen met de wolven waarmede men in 't bosch is.” De innige connectiën, die de godzalige vaders hebben met den wellustigen schurk koning Herodes, maken dat Johannes altijd wanneer 't hun behaagt kan onschadelijk gemaakt worden door kerkerstraf of sluipmoord.

Ze zullen Johannes dus gebruiken. Daartoe gaan ze heen om zich ook van hem te laten doopen. Dat is — ze zien zeer juist — de proef op de som. Indien Johannes hen doopt, dan is hij voor hen gewonnen, dan zijn de slagveeren van den adelaar hopeloos geknakt, dan groeit zijn invloed wel ontzaglijk, want het is geen kleinigheid waard zulke deftige, geleerde, vrome voorgangers als hoorders te hebben. Zoo'n geparfumeerde boetedoener beteekent heel wat meer dan honderd ruwe onbeschaafde soldaten! Maar die invloed zal dan met één slag in hun dienst gebracht zijn. — En mocht hij soms halsstarrig wezen, wat ze zich haast niet denken kunnen, dan blijkt daaruit dat hij staatsgevaarlijk is. Alle wereldlingen vinden alle godvreezenden staatsgevaarlijk. Dan wasschen zij hun handen in onschuld en moet de koning, die een goed politicus is, zijn maatregelen maar nemen.

Hoe vielen ze uit de lucht! Als ze heel devoot komen om gedoopt te worden roept Johannes voor de ooren van de geheele menigte hun toe: „Slangen en adderengebroadels! wie heeft u aangewezen den toekomenden toorn te ontvlieden?” en weigert hen te doopen. Waar niets meer te sparen is, gaat Johannes ook niet sparend te werk. Den huichelaars wordt het mombakkes afgerukt. Maar dat woord heeft hij tegen zijn leven gesproken!

Tot boetvaardigen was Johannes gezonden. Voor huichelaars was zijn *doop* niet, maar alleen zijn „*Elia-kracht*.” En heiligen had hij ook niet te doopen, ook niet te bestraffen. Hij meende dat alleen de zonde in allerlei vorm met hem als profeet in aanraking kon komen. En dat was ook zoo. Omdat het zoo was, kwam de heilige Jezus en verlangde van hem gedoopt te worden. „Mij is noodig van u gedoopt te worden,” roept Johannes uit, „en komt gij tot mij?” Dat was ook waar. Johannes moest door Jezus gedoopt worden. Maar Jezus doopte immers met den Heiligen Geest en met vuur? Meer nog: de doop van Jezus kon Johannes niet toegediend worden, indien niet eerst Jezus den doop van Johannes had ondergaan. Want al wat Jezus Christus op aarde deed en onderging was plaatsvervangend. Den volmaakt heilige paste geen doop ter bekeering, maar den tot zonde gemaakte volmaakt heilige paste hij in de eerste plaats. Deze doop was slechts de voortzetting, de voltooiing van Jezus' besnijdenis. Wat hij toen als zuigeling onderging, liet hijzelf nu aan zich voltrekken als dertigjarig man. Daarmee nam hij opnieuw in de diepste vernedering de zonden van het gansche menschelijke geslacht op zich.

En nu opende de hemel zich bij zijn opstijgen uit het water; de stem des Vaders weerklonk om getuigenis van den Zoon af te leggen, en de Heilige Geest daalde op den Middelaar neder, door welken Geest hij zijn doop volbrengen zou in zijn onstrafelijke zelfofferande.

Johannes' werk had daarmede zijn doel en hoogste punt bereikt. Eerlang zou de Dooper uit den diepsten kerker als op een anderen Eliaswagen ten hemel stijgen.

W.

DE FAMILIE HYDE.

EEN SCHETS UIT ENGELANDS GESCHIEDENIS IN DE ZEVENTIENDE EEUW.

II.

OVERZICHT VAN ENGELANDS GESCHIEDENIS VÓOR 1625.

Een kort overzicht te geven van Englands geschiedenis, in zooverre dit noodig is tot recht verstand van den tijd waarin Hyde, die nu langzamerhand tot meer macht en aanzien geraakte, een belangrijke rol speelde, als lid van het parlement en later als lord-kanselier, is wat ik aan het slot van het vorige hoofdstuk beloofde.

Daarmede moet ik tamelijk beknopt te werk gaan.

Het zou toch te veel tijd vorderen, wilde ik, ook slechts in grove trekken, geheel dien tijd voor uwen geest laten voorbijgaan.

Onnoodig is het bij de allereerste tijden te beginnen.

Onnoodig; zoowel, omdat zij den meesten lezers in zoo'n beknopten vorm als zij in dit overzicht hier op deze plaats gegeven zouden moeten worden, wel bekend zijn, als wel omdat in onmiddellijk verband met ons onderwerp, de waarde daarvan niet zeer groot zou zijn.

Ik kan dan ook — zonder u te herinneren, hoe, nadat de Saksers, de Denen en daarna de Noormannen, in Britannië ingevallen waren en overal hun sporen achterlieten, de Fransche koningen meer en meer in macht stegen, totdat, na het verlies van Normandië, hun macht geheel geknakt werd en Engeland in meerder macht en aanzien toenemende, met woeker aan Frankrijk den smaad terugbetaalde, dien het ondervonden had, — overgaan tot den tijd dat Englands geschiedenis, om zoo te spreken, vaster vormen aanneemt.

Van 1425 tot ongeveer 1485 woedden de beruchte en bloedige Rozenoorlogen, ontstaan doordat de hertog van Lancaster, de latere Hendrik IV, koning Richard II van den troon stiet en dien zelf beklom; een oorlog waarin honderdduizenden hun leven lieten en het huis der Plantagenets te gronde ging, totdat Hendrik VII Tudor aan de regeering kwam en de

vrede wederom in het zwaar geteisterde land terugkeerde.

Onderwijl was de lijfeigenschap afgeschaft, niet weinig door den invloed van Rome's kerk, en hadden de lagere standen zich weten vrij te maken van de overheersching der baronnen, die voorheen hen geheel naar willekeur regeerden en onderdrukten.

Een nijvere bevolking, die door handel en landbouw zich een eerlijk bestaan wist te verzekeren, was ontstaan en deed langzamerhand ook op de regeering des lands haar invloed bemerkten.

Had onder de regeering der Plantagenets veelal willekeur geheerscht, van lieverlede werden de prerogatieven der kroon aan verschillende beperkingen gebonden, waardoor een vaster staatsvorm verkregen werd en beter waarborg, dat de rechten en vrijheden van het volk door wetten en bepalingen, waaraan ook de vorst gebonden was, werden beschermd.

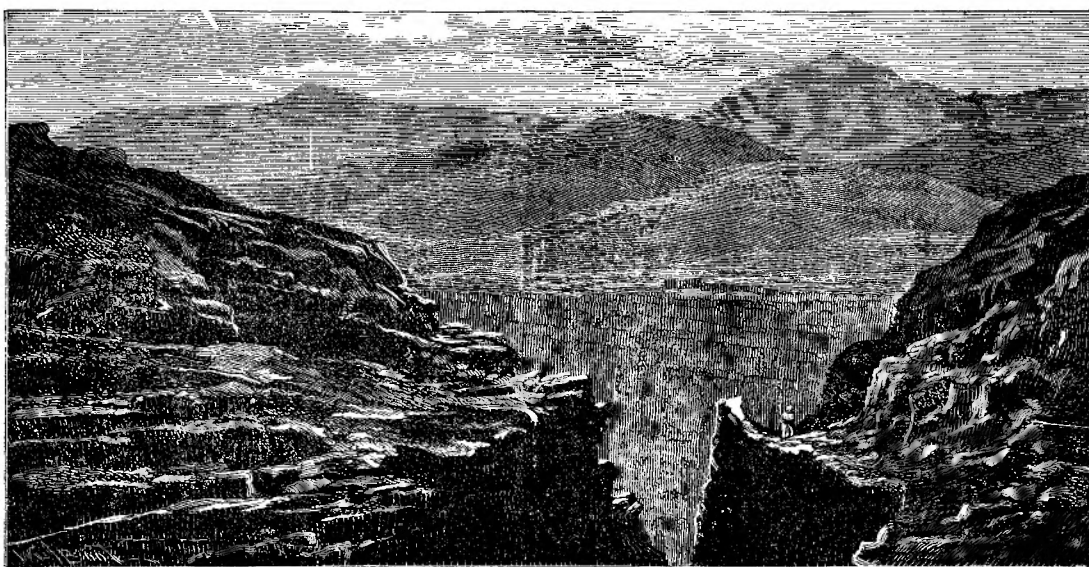
in de leerstellingen. Gelijk Macaulay haar juist teekent door te zeggen dat zij een middenweg innam en dat ze meer tot de rede, en minder tot de verbeeldingskracht spreekt dan de Roomsche, maar ook minder op de rede doch meer op de zinnen en de verbeeldingskracht steunt dan de Protestantische kerken van Schotland, Frankrijk en Zwitserland, indien dan gesproken kan worden van het steunen der kerk op de rede.

In Schotland was men echter wars van al dit vergelijk tusschen wat Roomsche en Gereformeerd was. Wat in Engeland den vrijen doorgang der Reformatie zoozeer belemmerde, was dat de koning hoofd der kerk was.

In Schotland echter anders.

Daar brak de Reformatie zich ruim baan.

De onderdrukking van Maria diende slechts haar hechter te vestigen.

DE WOESTIJN VAN JUDEA.

Trachtte ter eeniger tijde een vorst, gelijk Edward I die wetten te schenden, het volk wist, desnoods door geweld van wapenen, zijn rechten te verdedigen, en hem zelfs te dwingen openbaar zijn ongelijk te erkennen. (Hendrik VIII te Suffolk).

De hervorming in Duitschland begonnen, drong spoedig ook tot Engeland door. Hendrik VIII, hoewel hij haar bepaald vijandig was, zocht uit haat tegen de pauselijke macht een vergelijk te vinden tusschen de leer der Roomsche kerk en de Reformatie.

Zoo ontstond de Anglikaansche kerk, voornamelijk door toedoen van den aartsbisschop Cranmer, een kerk wier leer van de Roomsche slechts weinig verschilde.

Zij hield de bisschoppelijke waardigheid en de oude liturgieën instand, maar verschilde weêr van de Roomsche op het leerstuk der suprematie en

De Calvinisten sloten zich vaster aaneen. Zij verfoeiden allen samengang met Rome en zagen in de Anglikaansche kerk niets dan een tweede, hoewel in vele opzichten, betere Roomsche kerk.

De Calvinisten en zoo ook de Puriteinen in Schotland zijn steeds republikeinen van huis uit geweest.

Toen dan ook de kroon en met de kroon de Roomsche kerk hen zocht te onderdrukken en aan zich te onderwerpen, vormde zich een staatkundige partij, die als staatspartij de republikeinsch-democratische beginselen beled, en als kerkelijke partij zuiver calvinistisch was.

Gedwongen tot zelfbehoud, schroomde zij niet tot verdediging van wat haar boven alles heilig en dierbaar was, waar het noodig was, de wapenen op te nemen en tegen vorsten die haar zochten te vernietigen ten strijde te trekken.

In 1539 gaf Hendrik VIII de bekende wet der zes artikels welke de hoofdpunten der katholieke leer bevatten en scherp tegen de Reformatie gekant waren.

Een zware vervolging werd tegen de Protestanten ingesteld.

Na den dood van Hendrik VIII volgde de korte regeering van Eduard VI (1547—1553). Thans brak er voor de Protestanten een tijdperk van verademing aan, dat echter niet lang duurde, want na den dood van Hendrik VI kwam Maria Stuart op den troon en werden de vervolgingen met vernieuwde woede hervat.

Terwijl in Schotland de katholieke Maria Stuart regeerde en Eduards wetten omtrent godsdienst en kerk werden herroepen en de katholieke eeredienst hersteld werd, voerde in Engeland de protestantsche Elisabeth de teugels van het bewind.

Toch waren *beide* regeeringen voor de Puriteinen tijden van vervolging.

Zowel Maria als Elisabeth waren het Calvinisme vijandig.

Maria als katholieke, Elisabeth als hoofd der Anglikaansche kerk, zagen in de voorstanders der gereformeerde belijdenis hunne vijanden, die ze met kerker en schavot vervolgden.

Toch heeft Elisabeth ontegenzeggelijk veel gedaan tot bevestiging der hervorming, zoowel in Frankrijk en Nederland als in haar eigen land.

Burnett zegt dan ook: „Terwijl zij de Presbyterianen in Engeland vervolgde, verleende zij een machtige bescherming aan de Presbyteriaansche kerken buitenslands.”

Hiertoe werd zij door hare staatkunde wel gedrongen.

Rome toch bedreigde Englands bestaan op alle mogelijke wijzen, voornamelijk door Spanjes toenmaals oppermachtigen steun.

Hoewel zij hun dan ook vijandig was, hebben de Puriteinen steeds Elisabeth gesteund en zijn zij nooit gezind geweest een stelselmatige bestrijding van het gouvernement te voeren.

In Macaulay's geschiedenis van Engeland vinden wij zelfs een sterk sprekend bewijs hoe de Puriteinen, de vervolgde Calvinisten, hun plicht verstonden als vaderlanders en Protestanten. In de duisterste kerkers waarin Elisabeth hen opsloot, baden zij voor haar, omdat zij begrepen dat de zaak der Reformatie geheel verloren was, indien Elisabeth te eeniger tijd zou vallen als voorwerp van sluipmoord der Katholieken, of als de buitenlandsche vijand haar zou overwinnen.

Zelfs toen een Puritein om des geloofs wille door den beul de rechterhand afgekapte werd, zwaaide hij met de linker zijn hoofddekselel terwijl hij uitriep: „Leve de koningin!”

Neale schrijft in zijn „Geschiedenis der Puriteinen” dl. I, hfdst. VIII:

„Koningin Elisabeth staat als wijze en staatkundige vorstin te boek, omdat zij haar koninkrijk redde uit vele moeilijkheden, waarin het zich bevond bij haar troonsbestijging, en omdat zij de protestantsche hervorming buitenslands tegen de krachtige pogingen van den paus, keizer en koning van Spanje, en binnenslands tegen die der koningin van Schotland beveiligde.”

De strijd tusschen Maria Stuart en Elisabeth eindigde met het bekende noodlottig verloop.

In 1603 stierf Elisabeth.

Engeland, Schotland en Ierland werden vereenigd.

Jakob I (1603—1625) beklom den troon van Engeland en Schotland en met hem kwam het huis der Stuarts aan het bewind.

Zoo groot als Engeland geworden was onder de regeering van Elisabeth, zoo klein werd het onder die van Jakob I.

Onder Elisabeth was Englands gewicht zoozeer toegenomen dat het onder de staten van Europa de eerste plaats bekleedde. Zijn invloed was geducht geworden en overheerschend. Engeland gaf in de buitenlandsche staatkunde den doorslag en zijn stem was beslissend.

Maar onder Jakobus verviel het spoedig, van den rang dien het bekleed had, en werd het door onderlinge twisten deerlijk verdeeld.

Grootere tegenstelling dan tusschen Elisabeth en Jakobus bestond, is dan ook wel haast niet denkbaar.

De eerste, een persoon, zich kenmerkend door geestkracht, karakter, krachtig beleid en vasten wil; de tweede, iemand die door niemand geacht werd om zijn onstandvastig karakter, zijn kleinzieligheid en onbetrouwbaarheid.

Onder gunstiger omstandigheden had toenmaals geen vorst een troon kunnen bestijgen dan Jakobus deed.

Engeland en Schotland, steeds verdeeld, waren thans één, en op hechten grondslag. Het vereenigde rijk werd gezien en gevreesd.

En niettegenstaande dit alles, heeft geen vorst op spoediger wijze den invloed kunnen vernietigen en de eer en waardigheid van zijn land kunnen verspeelen, als Jakobus gedaan heeft.

Engeland was met Spanje in oorlog. Zoodra Jakobus aan de regeering kwam sloot hij met Spanje vrede. Brielle en Vlissingen waren als pand voor groote geleende sommen aan de Staten van Holland, in macht der Engelschen. Jakobus, om den vrede te bewerkstelligen met Spanje, beloofde het deze plaatsen, zoo Holland niet genegen was in den vrede te bewilligen.

Maar niettegenstaande zijn beloften nam hij volgaarne de geleende sommen in ontvangst, gaf aan de Staten beide steden terug, terwijl Holland met Spanje in oorlog bleef.

De godsdiensttwisten, die onder Elisabeth reeds

fel gewoed hadden, braken met nieuwe woede los. Zoolang buitenlandsche krijg Engeland bedreigde, waren de binnenlandsche twisten zoo niet gesust, dan toch sterk verflauwd.

Zoowel de anglikaansche als de gereformeerde kerk voerden strijd tegen Rome's oppermacht.

Maar zoodra keerde de vrede niet terug of de strijd tusschen de staatskerk en de Puriteinen ontvlamde met nieuwen gloed.

Jakobus was Protestant van religie. Daarom handhaafde hij de wetten onder Elisabeths regeering uitgevaardigd. De haat der Katholieken tegen hem was groot en openbaarde zich in velerlei aanslagen op zijn persoon, waarvan de bekende buskruitsamenzwering in 1605 de sterkste uiting was.

De koning was hoofd der anglikaansche kerk. En dat krachtens de leer dat de koning als hoofd

Het bisschoppelijk ambt werd geheel in de Roomsche opvatting wederom ingesteld. Het celibaat werd onder de geestelijken wederom verplichtend. De beeldendienst drong langzaam maar zeker, hoewel nog niet in zijn vroegere grove vormen, de kerken in; de wanden der bedehuizen eerst gezuiverd van allen roomschen smuk en sieraad, vertoonden wederom dezelfde praal als voorheen, zelfs kloosters werden opgericht. De roomsche liturgie werd ingevoerd.

Waar de staatskerk, wier hoofd de koning was, dermate verbasterde, is het te verwonderen dat de Puriteinen haar fel bestreden en haar nog dieper haat toedroegen dan de roomsche?

Had Jakobus nu getracht, als een verstandig vorst, de liefde van zijn volk te winnen door verstandige wetten en door bescherming van hun privilegiën, zekerlijk had hij ook van zijn grootste tegenstanders,

AAN DE OEVERS VAN DE JORDAAN.

van den staat ook dat der kerk was, welk stelsel voornamelijk door Cranmer steeds verdedigd geworden was.

Doch Jakobus ging verder dan ooit een van zijn voorgangers gegaan was.

Hij beweerde dat de erfelijke monarchie door God zelf ingesteld was; dat de erfopvolging naar het recht der eerstgeboorte moest ingericht zijn; dat de vorst despoot was en aan geen wet gebonden, oppermachtig hoofd der kerk, en zijn wil wet, beide in kerk en staat.

Dergelijke theorieën, hoe kon het anders, moesten wel veroorzaken dat het volk, en voornamelijk het Schotsche, republikeinsch van beginsel, met den koning in botsing kwam.

Daarbij kwam dat de Anglikaansche kerk langzamerhand geheel en al Roomsche scheen te zullen worden.

dezelfde trouw en onderworpenheid ondervonden, die Elisabeth ten deel gevallen was.

Maar Jakobus achtte iedere wet waaraan de vorst gebonden was van geenerlei bindende kracht, noemde de privilegiën van het volk voor hem van geen waarde en van zijne erkenning afhankelijk, en oordeelde zijne handelingen boven het oordeel des volks te staan.

Geen wonder dat een dergelijk despotisme het volk tot het uiterste brengen moest. De heftigste beroeringen ontstonden.

Aan de eene zijde stond de koning en de staatskerk — aan de andere zijde het volk, dat hoe langer hoe republikeinscher werd.

En bovendien stond een oorlog met Spanje op punt van uitbreken.

In dien toestand bevond zich Engeland toen Jakobus gewelddadig stierf en Karel I aan de regeering kwam. (1625).

Wij kunnen na deze uitweiding den draad der geschiedenis weër opnemen, en Hyde's levensgeschiedenis vervolgen.

Echter in een volgend hoofdstuk, daar de plaatsruimte zulks thans niet gedooft.

J. A. W. JR.

ERRATUM.

Blz. 8 vorig N°. 2de regel van onder staat: „voor 1633 toen Karel I”, etc., lees: vóór 1625, etc.

Voorbeeldig, maar min benijdbaar.

Een dertig jaar geleden leefde en werkte in Zuid-Afrika, in de Kaap-kolonie, de schoolopziener Albertus Rowan, een man na wiens overlijden werd betuigd: „zulk een krijgen we nooit weër.”

Een schoolopziener is uit den aard der zaak een man, wiens komst niet altijd met vreugde wordt verbeid; wiens nagedachtenis niet bij allen even aangename herinneringen wekt. Dit kan hij niet altijd helpen. Van Rowan echter wordt getuigd: zijn nagedachtenis leeft in dankbare herinnering voort; en dat zal zij blijven doen, zoolang er nog Holl. Afrikaansche onderwijzers, leerlingen en schoolcommissie-leden zijn, die hem gekend hebben. Zijn schoolonderzoek werd altijd met vreugde, nooit met bezorgdheid afgewacht. Hij kwam niet om te berispen, om een verslag vol klachten, aanmerkingen en kleingeestige vitterijen te zenden; neen, hij kwam om de school te onderzoeken, in de rechte beteekenis van het woord. Hij was niet over zijn paardje getild, maar was zelf jarenlang onderwijzer in Zuid-Afrika geweest, en wist dus met welke eigenaardige moeilijkheden men er te kampen heeft. Daarom kon hij dan ook met de onderwijzers zoo volkomen sympathiseeren. Hij had niet slechts oog voor het zwakke, maar ook voor het goede in elke school. Op de meest bescheiden wijze wist hij den onderwijzer raad te geven, waar hij een verbetering wenschelijk achtte, en zag nooit uit de hoogte op hem neêr. Zij beschouwden hem als een ouderen broeder en vriend, van wien zij gaarne eene terechtwijzing aannamen.

De kinderen hadden dan ook wel ontzag, maar geen vrees voor hem. 't Was zijn gewoonte niet om hen ineens „dood” te vragen. Geleidelijk wist hij uit het kind te halen, wat er in was. Van strikvragen en ingewikkelde rekenkunstige of algebraïsche voorstellen om de kinderen „vast te zetten” bediende hij zich nooit. Waar een kind hem niet scheen te begrijpen, was het steeds zijne gewoonte om te zeggen: „Beproof het nog maar eens.” En waar het noodig was, sprak hij hem in 't Hollandsch — de taal zijner moeder, de taal zijner vrouw — aan; of hij vroeg den onderwijzer of de onderwijzeres om een beschroomden kleine zelf maar eens de vragen

wat eenvoudiger te doen. Is 't wonder dat, bij zulke edele karaktertrekken, jong en oud hem liefhad?

In het maatschappelijk leven en den dagelijkschen omgang, was hij de gezelligheid zelf. Het was bepaald een genot om met hem te kouten onder het genot van een glas bier of wijn, een pijpje of sigaar, een kop koffie of thee. Vertellen kon hij van zijn reisontmoetingen, dat het een lust was om hem te hooren. Dat hij soms vreemde ontmoetingen had, bewijze o. a. het volgende, zooals hij het den gezelligen vriendenkring vertelde.

„Ik was in het midden van de Karroo. Het was verschrikkelijk droog en ik haastte mij om toch maar, vóór het donker werd, een plaats te bereiken om het noodige voor mensch en dier te krijgen. Een van mijn paarden, een prachtig dier, kreeg koliek en dit werd zoo erg dat het niet verder kon, en ik verplicht was om uit te spannen. Daar zat ik en wist niet wat te doen.

Daar komt na eenigen tijd gelukkig een wagen aan. Ik sprak den voerman vriendelijk aan en vroeg hem mij te helpen door mij een zijner paarden te verhuren of te verkoopen.

„En wie is jij dan, dat ik jou moet helpen?” vroeg hij mij.

Ik vertelde hem dat ik de inspecteur van scholen was, maar wat dat was, scheen hij niet te begrijpen en zeide: „Ja, jij kan mij makkelijk wat wijs maken; jullie smousen verstaan de kunst goed om te liegen.”

Ik werd half kwaad en zeide hem dat ik een dienaar van 't gouvernement en van H. M. de Koningin was! Maar hij lachte mij in mijn gezicht uit. Na een vreeselijk gesukkel kreeg ik hem toch eindelijk zoover dat hij mij een paard wilde verkoopen; want om er een te verhuren vertrouwde hij mij niet. Voor een oud, mager dier, dat geen zestig gulden waard was, eischte hij er driehonderd!

Ik zeide hem dat dit ongehoord was, en vroeg of hij geen geweten had, om zoo van mijn nood gebruik te maken om mij af te zetten. Hij antwoordde mij kortaf dat hij niet gevraagd had om te handelen en als ik nog meer praatjes maakte dan reed hij weg. Ik was in zijne macht en moest hem het bloedgeld maar betalen en zelfs nog mooi praten, dat hij mijn zieke paard zoetjes zou meenemen en verzorgen, waarvoor ik hem beloofde goed te betalen, als ik die buurt weër uitkwam. Hij spande het verkochte paard uit en vroeg zijn geld.

Ik haalde mijn chequeboek uit en schreef, terwijl hij mij aandachtig stond te beschouwen, een bewijs voor het bedrag op de Bank. Toen ik hem dat gaf, vroeg hij wat dat papiertje beteekende. „Dit is je geld,” zeide ik, maar hij antwoordde:

„Moet niet gelooven dat ik mij zoo laat..... Noem jij dat geld? Jij kan gemakkelijk op een papiertje wat schrijven, maar wie zegt mij of jij geld in de Bank hebt? Ik wil geen papiertjes maar contant geld, anders neem ik mijn paard terug.”

Nu werd ik werkelijk kwaad en vertelde hem dat de eerste de beste magistraat hem zou kunnen vertellen of dit bewijs goed was of niet, en wie ik was. „En”, zeide ik, „als jij mij hier vannacht van koude en gebrek laat omkomen, zul jij het zwaar te verantwoorden hebben. Je straf zul je krijgen, hier en hierna. Het gouvernement zal jou weten te vinden en je vangen, al vlucht je ook waarheen.”

Toen scheen het, of ik eenigen indruk op hem maakte en dat hij bang begon te worden. Schoorvoetend nam hij 't stuk aan, maar keek mij gedurig nog aan, alsof hij de zaak nog niet vertrouwdde en meende dat ik hem toch maar bedrogen had. Ik kwam ten laatste heel laat op een plaats aan.”

„En uw duur, ziek paard, hebt ge daar ooit weêr van gehoord?” vroeg een van het gezelschap.

„Nooit, en ik weet tot nu toe nog niet of het weêr gezond geworden of gestorven is,” was het antwoord. —

Dan heeft een schoolopziener in Nederland het gemakkelijker. Trouwens, 't is in Afrika ook zoo niet meer.

BOEKBEOORDEELING.

Met veel genoegen maakten wij weêr kennis met **Christophilus**, *het Jaarboekje ten dienste der Christelijke Jongelingsverenigingen in Nederland voor het jaar 1896*. Het doet alle eer aan de hh. B. J. Gerretson Jr. en W. Liotard, medebestuurders van het Nederlandsch Jongelingsverbond, dat dit boekje, den drie en twintigsten geïllustreerden jaargang, uitgaf. Goede medewerkers vond het weder. We noemen de hh. Dr. F. E. Daubanton, A. J. Hoogenbirk, Dr. F. J. Los, Ds. P. J. Moeton, W. van Oosterwijk Bruyn, Ds. W. van Paassen, H. J. E. de Wilde, J. L. Zegers. De inhoud is degelijk en pakkend. Als een voorbeeld diene het volgende eigenaardige vers bij een plaat. 't Boekje is bijna uitverkocht.

GHESPEEL EN GHEQUEEL.

Lest quam ick by een werreckplaets,
Al in het schaftuyr, als de maets
Getoghen waeren nae haer huys.
Met hoorden ick een vreemt geruys,
Een soet geluyt, een luyden clanck:
Daer was gequeel, daer was gesanck.

'k Trad by. — Aenhoort nu wat ick vant:
Ick sagh een frissche, sneege quant,
Die song en speelden al sijn maght,
Nu klonk het luyt en dan weêr saght;
Die leepert keek so gul en bly
En sette heel het hert er by,
Terwijl sijn vroolick liet het spel
Was tot een soeten metgesel.

Doe 'k had gehoord met naerstigheyt,
Heb ick hem vrendlyck danck gheseyt,

En ginck mijus weegs, met deesen sin:
Wat nutte leeringh steeckt hierin!
Al sit alleen dees' jong gesel,
Hy treurt niet, maer is wonder wel,
Hy broeit gheen quaet oock in het hoofd,
Noch boose kool een ander stooft,
Maer met een liet den Schepper eert,
Die hem so schoone conste leert.
Dies segh ick ieder jonck ghesel:
Beoefen sangh en snarenspeel,
Dat hout van boosheyt veel u ver.
Merck Davids voorbeeld, eeuwen her,
En Luthers woord, „dat musica
Verdryft den duyvel” — volgt 'et na.

A. J. HOOGENBIRK.

Over andere boeken weldra.

UIT HET LEVEN.

Op het rijwiel om de aarde.

Het hotel Bismarck te Chicago herbergde onlangs een jongen Duitscher, die in zijn woonplaats Dortmund (Westfalen) zijn tweewieler besteeg, tot aan een zeehaven reed, den oceaan overvoer, van New-York westelijk rijdende gezond en wel voor het hotel „Zum Vater Bismarck”, dat hem in den vreemde dubbel gastvrij voorkwam, afsteeg. Na een kort oponthoud zal de ondernemende jonge man zijn stalen paard weder bestijgen, en westelijke streken doortrekken, tot zijn wiel aan de kust des Stillen Oceaans stuiten zal.

De reizende jonge man neemt dan zijn ros weder onder de armen, scheept zich in en trekt dan na zijn landing zoolang voort, totdat hij de torens zijner vaderstad, Dortmund, weder aanschouwt. De geheele reis is om eene weddingschap, welke de tweeëntwintigjarige Heinrich Horstman aangegaan heeft om in twee jaar tijds op zijn tweewiel eene reis om de wereld te maken, een lengte van 15000 mijlen, waarvan reeds 4900 afgelegd zijn.

De jonge sportman is niet bemiddeld, maar „zoo arm als een kerkrat”. Hij moet met overleg reizen, zijn onkosten zelf bestrijden en 1000 mark besparen. Correspondentiën voor tijdschriften, fotografieeren enz. zijn de middelen voor zijn onderhoud en onkosten.

Den 2^{en} Mei 1895 is de weddingschap om 20000 mark aangegaan en reisde hij het eerst over Nederland en België. In België had hij een onderhoud met koning Leopold II, die hem vele nuttige wenken gaf over de wegen in Indië en Perzië, welke deze daar eenmaal zelf afgelegd heeft. Bovendien gaf hij hem honderd fotografieën om onderweg aan den man te brengen. Ook gaf hij hem vrij reizen over het kanaal.

Van Dover ging Horstman naar Londen, vervolgens

over Edinburgh, Glasgow, Manchester, Birmingham naar Ierland, vanwaar hij zich naar Philadelphia inscheepte, waar hij in September aankwam. Hij trok door de oostelijke staten en kwam westwaarts naar Milwaukee en Chicago. Van Indianapolis zal hij de reis naar de zuidelijke staten voortzetten om zich vandaar naar Honolulu, Nieuw Zeeland, Indië, Japan, Perzië, enz. te begeven, om dan later over Rusland, Oostenrijk, naar Dortmund terug te keeren.

De jonge man heeft een boek bij zich voor aantekeningen, waarin de gezant te Londen zijn naam gezet heeft.

Eenenzeventig dienstjaren!

Onlangs overleed in Dakota Ds. Josua V. Himes, de beroemde Episcopaausche leeraar. Hij mocht een en zeventig jaren het Evangelie bedienen. Na verscheiden andere gemeenten bediend te hebben, nam hij het herderswerk van de eerste en tweede gemeente te Boston op zich. Hier bleef hij drieëndertig jaren, werd in 1846 vandaar als afgevaardigde naar het wereldcongres van godsdiensten, te Londen gezonden, en sprak aldaar, tegelijk met Thompson en Lloyd Garrison, sterk tegen de slavernij, die in de Vereenigde Staten bestond. In 1863 vertrok hij naar het Westen en vestigde zich in Chicago, alwaar hij het bestuur van een aantal godsdienstige bladen in handen kreeg. Behalve dat hij een groot aantal godsdienstige werken schreef, heeft hij driehonderd gemeenten bediend en georganiseerd, en daarbij veertien Conventies. Hij heeft 1500 personen gedoopt en zevenhonderd huwelijken voltrokken.

Over Dr. Cornelius van Dijk, den Amerikaanschen zendeling, die vijf en vijftig jaren in Syrië arbeidde, en j.l. 13 November te Beyroeth overleed, bevatten dezer dagen alle Arabische nieuwsbladen in het oosten uivoerige berichten. Zelfs in de meest fanatieke Mohammedaansche bladen worden zijn geleerdheid, vroomheid, ijver en liefde geprezen. „Zoo knap als Dr. Van Dijk”, is in Syrië ten spreekwoord geworden. Hij was doctor in de godgeleerdheid en in de geneeskunde, en schreef in 't Arabisch werken over bijna alle vakken van wetenschap. Hij werd zevenenzeventig jaar.

Onze berichtgever kan hierbij voegen dat Dr. Van Dijk is van Nederlandschen bloede en in een geheel Hollandsche omgeving in Amerika werd opgevoed. In het tijdschrift *Excelsior* kwam onlangs een uitvoerige levensschets van dezen merkwaardigen man voor. Zijn Bijbelvertaling moet een meesterstuk zijn.

Stand.

Weér een vaster.

Zekere Murray, een geacht burger te Toledo in Amerika, overleed onlangs, na zevenenveertig dagen achtereen gevast te hebben. Na het middagmaal gebruikt te hebben en van den stoel opgestaan te zijn, verklaarde hij dat hij het vaste plan had opgevat om nooit meer eenig voedsel te gebruiken, en dit voornemen voerde hij letterlijk uit. Welke redenen er ook door zijne huisgenooten aangevoerd werden om hem van zijn menschverwoestend plan af te brengen, alles bleef vruchteloos. Halsstarrig bleef hij bij zijn voornemen om geen voedsel meer te gebruiken. Meer dan eens heeft hij verklaard dat hij het ongeveer zevenenveertig dagen volhouden en dan bezwijken zou. Deze profetie is dan ook bijna geheel uitgekomen, daar hij bij zijn dood op een paar uren na de zevenenveertig dagen vastens voltooid had. Kort vóór zijn dood riep hij zijne huisgenooten bij zijne sponde, nam van hen allen afscheid, viel daarna in slaap en ontwaakte niet meer. Wat de man tot deze vreeselijke daad bewoog, wordt niet gemeld.

P R I J S V R A G E N .

Op de beide prijsvragen zijn de volgende antwoorden ingekomen.

Op n°. 1 (waarin een beknopte maar zooveel mogelijk volledige beschrijving van een stad in ons vaderland van ten minste 20000 inwoners gevraagd werd):

Van F. W. G. te A. (over Amsterdam);

„ H. H. G. te A. (over Arnhem);

„ B. C. de S. L. te G. (over Groningen);

„ J. A. N. te V. (over Arnhem);

Alle vier zijn, de leeftijden in aanmerking genomen, werkelijk goed geslaagd en de bekroning waard gekeurd.

Vraag 2 (waaraan toe te schrijven is dat het zendingswerk in onze Oost nog zoo weinig vrucht droeg?) werd beantwoord

door F. W. G. te A. } beide goed, ofschoon

„ H. H. G. te A. } zéér beknopt.

„ D. B. S. te A. die naar het oordeel der Redactie meer werk had moeten en kunnen maken van zijn antwoord.

Bekroond zijn

F. W. G. } beide te A. ieder met een Ex.

H. H. G. } **De Liefde: Nathan, de kajuitsjongen.** Gebonden

en

B. C. de S. L. te G. } ieder met een Ex. van
J. A. N. te V. } **Stretton, Carola.**

Deze werken zijn aan de bekroonden toegezonden.

Over de vragen en antwoorden hoopt de Redactie in het eerstvolgend nummer nog het een en ander in 't midden te brengen.

Dat nummer zal ook weér nieuwe prijsvragen bevatten.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

IEZUS IN DE WOESTIJN.

Na door Johannes in de Jordaan gedoopt te zijn, keerde Jezus, „vol des Heiligen Geestes, wederom van de Jordaan en werd door den Geest geleid in de woestijn, om verzocht te worden van den duivel.”

Onze Heiland was nu dertig jaren oud en stond op het punt om in het openbaar op te treden. Bij zijn doop in de Jordaan was hij ten volle ingegaan in de zonde, en daarmee in den dood en in het graf van de menschheid, die hij kwam verlossen, ten einde haar straks mede te nemen in zijn graf, om haar deelgenoot te maken aan zijne opstanding. Na zijn doop daalde de Heilige Geest op hem neder en het eerste wat wij lezen is dat de Heilige Geest hem leidde in de woestijn, in de eenzaamheid, om daar verzocht te worden van den duivel. Die verzoeking kwam dus opzettelijk over hem en geheel eenswillend met God zijn Vader, die deze verzoeking over hem bracht, bood hij haar het hoofd.

Veertig dagen en veertig nachten bracht onze Heiland in die woestijn door. Zinnebeeld van voorbereiding tot een groot doel is het getal veertig. Mozes was veertig dagen op den berg Sinaï in de tegenwoordigheid van Jehovah, toen hij de wet ontving. Elia ging veertig dagen en veertig nachten door de kracht van de wonderdadige spijze totdat hij Sinaï bereikte, waar God hem in enkele trekken de geschiedenis van Israel tot op de komst van den

Messias te zien gaf. Veertig dagen besteedden de verspieters aan het opnemen van Kanaän. Veertig jaren zwierf Israel in de woestijn; eenerzijds als straf voor zijne zonde des ongeloofs, maar aan den anderen kant ook als tijdperk van vorming tot een volk. Veertig dagen verliepen tusschen de opstanding en de hemelvaart onzes Heeren. Telkens zijn deze veertigtallen voorbereiding voor een beslissende gebeurtenis. Zoo ook hier. Een nieuwe periode in des Heeren leven zal aanbreken, en die kan niet beginnen tenzij ze in zijn innigste persoonlijkheid eerst is doorleefd. De grenzen tusschen de verschillende tijdperken in de omwandeling des Heeren op aarde zijn door de gebeurtenissen duidelijk aangewezen. De kindscheid eindigt door zijn eigen woord tot Maria en Jozef: „Wist ge niet dat ik moest zijn in de dingen mijns Vaders?” Het was hun de vingerwijzing dat het kind op de heiligste wijze hun ontgrooide; dat zijn jongelingsleeftijd een aanvang nam. Dit jongelingsleven eindigt in den doop en de onmiddellijk daarop volgende verzoeking in de woestijn. De volkomen overwinning daar behaald openbaart hem als den Zoon des menschen. De drie daarna doorleefde jaren zijn de betoening van een menschenleven zooals dat van Adam had moeten zijn; een leven van algeheele toewijding aan en volkomen volbrenging van den wil Gods. Dit tijdperk loopt uit in de verheerlijking op den berg. Daar kon hij ten hemel varen als de volmaakt heilige. Mozes en Elia kwamen tot Jezus

en spraken met hem van den uitgang, dien hij zou volbrengen, niet van Thabor naar den hemel, maar van Thabor naar de diepte, te Jeruzalem, door Gethsemané, over Golgotha, door het graf en zoo de heerlijkheid in. De heilige, die getoond had hoe de mensch God volkomen kon verheerlijken hier op aarde in oneindig zwaarder omstandigheden dan die van Adam, kóós daar niet te nemen wat hij wettig verdiend had, maar het af te leggen, het vrijwillig over te geven, ten einde door zijn sterven en opstanding het menschelijk geslacht daarin te laten deelen. Het tijdperk dat Jezus van Thabor af ingaat eindigt in het graf. Daar is het keerpunt. Vandaar uit verrijst hij als tweede Adam, als het nieuwe hoofd, de nieuwe stamvader der menschheid.

Dit doet ons eenigszins verstaan van hoe ontzaggelijke beteekenis deze veertigdaagsche afzondering in de woestijn was. De strijd, waarin Adam het onderspit dolf, werd daar door hem zegevierend doorkamp. Tot dien strijd bereidde hij zich voor door onafgebroken vasten en gebed. De woorden van Markus: „En hij was aldaar in de woestijn veertig dagen, verzocht van den Satan”, doen vermoeden dat die veertig dagen niet zonder aanvechtingen voorbijgingen en dat de drievoudige verzoeking, die ons uitvoerig staat opgeteekend, eigenlijk het hoofdtreffen waren.

We zien tevens, bij alle gelijkenis, hoe oneindig veel zwaarder zijn toestand was dan die van den eersten Adam. De laatste was geplaatst in een overvloed van goddelijke genade naar geest, ziel en lichaam. Van vasten kon daar zelfs geen gedachte zijn. Slechts één van de ontelbare vruchtboomen was hem door het goddelijk bevel ontoegankelijk. Jezus daarentegen vond ook de geringste weldaad Gods op aarde door de zonde der menschen bezoedeld en een drager van verzoeking gemaakt. Hij moest vasten, zou hij overwinnen. En bovendien maakte juist dit vasten hem, wel niet ontvankelijk, maar toch toegankelijk, voor de verzoeking. De Satan vond in dezen vernederden toestand der ziel, in deze uitputting des lichaams van Jezus een gereed aanknoopingspunt voor zijn drievoudige verzoeking.

Ten laatste hongerde Jezus. Toen was het oogenblik voor den Satan gekomen. Hij naderde den heilige op dezelfde wijze als hij tot Eva en Adam gekomen was. „Indien gij Gods Zoon zijt, zeg tot deze steenen dat zij brooden worden.” Ingewikkeld zit hier dezelfde verzoeking als in het woord: „Is het ook dat God gezegd heeft dat ge van al deze vruchten niet eten moogt?” Ge hebt slechts te plukken en toe te bijten; en ze zijn uwe. Gods Zoon moet beschikken kunnen over de schepping zijns Vaders. „God weet, ten dage als ge daarvan eet,” zoo had Satan tot Eva gesproken, „zult ge hem gelijk zijn, kennende het goed en het kwaad.” Is God misschien even jaloeersch van zijn Zoon, die de macht heeft zichzelf te redden door ter stilling van zijn honger

te eten wat anders niet eetbaar is? Want Jezus kon door eigen kracht in zijn lichamelijke behoefte voorzien. De verzoeking had daarin haar angel, dat het zeer goed mogelijk en schijnbaar geheel onschuldig was haar te voldoen.

Het antwoord van Jezus wijst deze verzoeking, niet weifelend of redeneerend, maar afsnijdend, eens voor goed af. Het is niet de vraag wat de mensch kan, maar wat hij mag. En wat mag hij? Hetgeen *geschreven is*. We mogen in 't geheel niets zonder Gods verlot. Wij zijn op Gods aarde als een vreemde in eens anderen mans huis. Omdat we onze voeten in zijn huis hebben, is niet al wat zich in huis bevindt, ons eigendom. We mogen nemen en eten wat ons voorgezet, voorgediend wordt. Om de vruchten dezer aarde te eten is Gods *verlot* noodig. Dat verlot komt tot ons door *openbaring* Gods. Niet de vrucht des booms op zichzelf, niet de tot brood geworden steen, houdt ons in 't leven, maar de voedende en onderhoudende kracht die God er in legt. Op zichzelf is het dierlijk voedsel dat ons leven onderhoudt niets waard. En daarom leeft de „mensch niet bij brood alleen, maar bij alle woord dat door den mond Gods uitgaat.” De geest is niet onderworpen aan de stof, maar omgekeerd. De mensch, niet zijn lichaam alleen, maar de *geheele* mensch, leeft door het levenswoord Gods. Van God geldt wat de Heere Jezus van zichzelf zeide: „De woorden, die ik tot u spreek, *zijn* geest en leven”. Die openbaring komt tot ons door de *Schrift*. Daarin is het leven, het leven dat ook den lichamelijken honger bevredigen kan, indien het God slechts behaagt. Zulk geloof is voor den Satan onoverwinnelijk, want de steen, die brood zou kunnen worden, verliest daardoor al zijn aantrekkelijkheid. Deze aanval — Satan gevoelt het onmiddellijk — was al te grof. Wat uit vleesch geboren is, is vleesch; daarop had Satan gerekend, maar die berekening faalde jammerlijk, want Jezus was niet uit vleesch geboren. Derhalve moet de aanval meer geestelijk ingericht.

Van de Schrift had Jezus gesproken. Welnu, dan zal de Satan ook de Schrift gebruiken. Hij neemt den heiligen Jezus mede op de tinne, het platte dak, des tempels; met de uitnoodiging: „Indien gij Gods Zoon zijt, werp uzelf nederwaarts, want er is geschreven dat Hij zijne engelen van u bevelen zal, en dat zij u op de handen zullen nemen, opdat gij niet te eeniger tijd uw voet aan een steen stoot.” Deze verleiding was fijner en zwaarder. Ze bevatte de vraag: „Is dit de weg voor hem, dien ik zelf ook voor den Messias erken? Ziet, de straten van Jeruzalem wemelen van menschen. Wanneer ge nu zoo door engelen gedragen nederdaalt in hun midden en dus laat zien dat Psalm 91 Gods waarachtig woord is, zult ge eerst recht uw roeping vervullen en dui-zenden tot God bekeeren.” Ze zullen u erkennen en inzien dat Gods woord de waarheid *is*.”

De Heere Jezus houdt geen twistgesprek met den

Satan. Hij merkt niet op dat de tekst verminkt wordt aangehaald en evenmin maakt hij Satan duidelijk, wat deze evengoed wist, dat de tekst hier niet toepasselijk is. Hij antwoordt alleen met een tekst, die den anderen geheel in zijne waarde laat, maar spreekt tot het geweten van wie dat Schriftwoord gebruikt. „Er staat geschreven: Gij zult den Heere uw God niet verzoeken.” Men kan zich van de tinnen van alle gebouwen afwerpen in de overtuiging dat God machtig is den val door de handen zijner engelen te breken en onschadelijk te maken. 't Kan zelfs voorkomen dat God den goddelooze zoo wonderlijk bewaart dat men hem voor een gezegend kind Gods zou houden, terwijl zijnen kinderen, die hij bemint en bewaart als zijn oogappel, dingen overkomen die de menschen hun ergsten vijanden niet zouden toewenschen. Maar toch kan de wonderbare uitredding geheel buiten Gods gunst omgaan en de vreeselijke kastijding een teeken zijn dat de beproefde een van Gods meest geliefde kinderen is. Op alle verzoeking Gods volgt niet onmiddellijk afwijzing en straf. En daarom geldt voor ieder het woord: Gij zult den Heere uwen God niet verzoeken; geen proeven nemen met zijn geduld en lankmoedigheid.

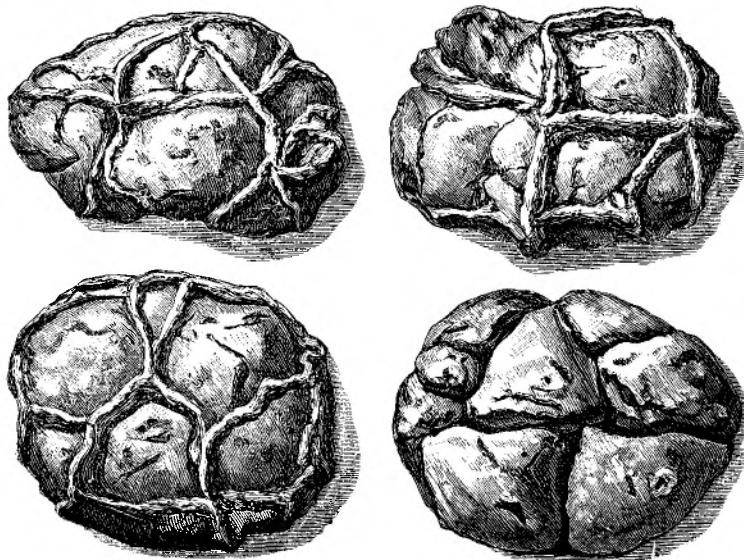
Dat woord gold ook voor den Middelaar Gods en der menschen. Hij was gekomen om God te gehoorzamen en een volkomen geloof te beoefenen. Het geloof staat lijnrecht tegenover proefnemingen. Dat Gods engelen voortdurend hem ten dienste stonden wist de Heere Jezus met volkomen zekerheid. Meer nog: hij wist dat hij ook in zijn vernederden toestand de beschikking over hun diensten had. In Gethsemané heeft hij het zelf met ronde woorden gezegd. Doch de openbaring van zijn goddelijke heerlijkheid in verband met dezen raad des Satans zou niets anders geweest zijn dan een werk der duisternis. Het woord der Heilige Schrift, dat de Heere Jezus aanhaalt, is voor den Satan een onoverwinnelijk wapen.

De eerste verzoeking doelde er op om onzen Heer te verleiden zichzelf uit lichamelijken nood te helpen.

Die was de lichtste voor hem, die gekomen was met het doel om een leven van algeheele zelfverloochening te leiden. De tweede verzoeking was veel fijner aangelegd en moest werken op de begeerte des Heeren om anderen te redden. Door het wonder dat Satan hem nu raadde, niet te verrichten maar van zijn Vader uit te lokken, zou het volk hem als den gezondene des Vaders eerbiedigen en zou schijnbaar zijn doel bereikt zijn. Ook deze aanval was glorieus afgeslagen. Indien Jezus zich in den derden strik niet verwarde, zou alle andere poging mislukken. Oppervlakkig beschouwd zou men zeggen dat juist deze verzoeking miinst van alle vat op den Heiland zou hebben. Toch is dit niet zoo.

De duivel nam Jezus mede op een hoogen berg en toonde hem al de koninkrijken der wereld en

hunne heerlijkheid, en zeide tot hem: „Al deze dingen zal ik u geven, indien gij, nedervallende, mij zult aanbidden.” Dat Jezus zichzelf zou helpen, kon hem tegen de borst stuiten. Dat God hem zou redden, kon betwijfeld worden. Maar hier stond de helper vlak voor hem. En hij kon er zeker van zijn dat die zijn woord zou houden. De Heere

OP BROODEN GELIJKENDE STEENEN.

Jezus was gekomen om als koning alle koninkrijken der wereld in het zijne te doen opgaan. Hij was gekomen om met dat doel in vreeselijken tweestrijd met den „Overste dezer wereld” te geraken. Hij wist hoe diep pijnlijk het „verwonden zijner verzenen” in dat duel zou zijn. Dat alles kon vermeden worden door éen oogenblikkelijke erkenning van Satans recht van den sterkste. Hij zou daardoor zijn doel bereiken en verder zich vrij kunnen wanen. Heeft hij zelf niet van die worsteling getuigd: „Hoe word ik geperst totdat het volbracht is!”? En indien Jezus éen oogenblik aan deze verzoeking plaats gaf, had ook Satan zijn doel gemakkelijk bereikt. De Christus zou de Antichrist zijn geworden. Al de koninkrijken der wereld maken samen het wereldrijk uit; het wereldrijk dat Satans hoogste streven is. Met ontzaglijke moeite moet Satan daar eindelijk een

koning voor vinden en vormen. Indien deze hier eens voor hem stond! Dan zou ook Gods plan vernietigd zijn — en voor goed!

Toen zeide Jezus tot hem: „Ga weg, Satan.” Hij verdedigde zich weder met het oude wapen: „Er staat geschreven.” Maar dit: „Ga weg, Satan!” laat ons zien hoe zwaar deze verzoeking was, aan de eene zijde, én dat hiermede de verzoeking uitgeput was, aan den anderen kant. „Den Heere uwen God zult gij aanbidden en hem alleen dienen.” Zoo staat er geschreven. Hij die alleen en onbepaald over den mensch te gebieden heeft, weêrhiel het verlot om iemand anders te dienen. Dat is voor den mensch bindend. God is soeverein. Het hangt niet aan onze keus, maar aan zijn bevel. Daarmede is Satan verslagen.

Zoo overwon de Heere Jezus ons ten goede. Zoo is hij onze hoogepriester geworden, die behoorlijk medelijden kan hebben met onze zwakheden, want hij is in alle dingen verzocht geweest als wij. Zoo werd hij onze rechter, want hij werd als wij verzocht, doch zonder zonde. Zoo werd hij onze overste leidsman en voleinder des geloofs. En eindelijk, daardoor mogen *wij* met vrijmoedigheid toegaan tot den troon der genade, om barmhartigheid te verkrijgen en genade te vinden, opdat ook wij geholpen worden ter bekwaamer tijd.

Laat ons dan toegaan; zonder ophouden. Want nog steeds gaat de Satan om als een brieschende leeuw, zoekende wien hij zou mogen verslinden.

W.

Het eiland der melaatschen.

Onze landgenoot, de heer Willemsen, vroeger onderwijzer aan de Haveloozen-school te Amsterdam, thans zendeling-leeraar in Zuid-Afrika, is het, aan wien we danken wat hier volgt. Hij spreekt uit persoonlijke ervaring als hij vermeldt wat hij op het eiland der melaatschen, het „Robbeneiland”, bij de Kaapstad, aantreft.

Dit kleine eiland, aan den ingang der Tafelbaai gelegen, zeven mijlen van de Kaapstad, is de verblijfplaats van ruim 500 melaatschen, 350 krankzinnigen en ruim 100 bandieten of gevangenen. We hebben er gedurende zes weken vier dagen elke week doorgebracht, en meenen dus wel instaat te zijn een beschrijving er van te geven en van het edele werk der verpleging van zulk een groot aantal onzer ongelukkige medemenschen.

Om het eiland te bereiken gaan we in het stoombootje, dat elken Maandag, Woensdag en Vrijdag 's morgens om half tien uit het buitendok derwaarts afvaart. De reis duurt zoowat een uur, maar is dikwijls zeer onaangenaam door de hoge zeeën,

die uit den Atlantischen oceaen de Tafelbaai binnenstroomen.

Is de reis dikwijls onaangenaam, de landing op het eiland niet minder, daar er nog geen havenhoofd is, waar men kan afstappen. Men wordt eerst met groote roeibootten van de stoomboot zoo nabij mogelijk naar land gebracht, gaat op den rug van een der gekleurde gevangenen zitten, en dan wordt men plas plas door het water naar den oever gebracht. Wie wil, kan zich op een houten stoel zetten, die, door twee mannen gedragen, u naar den oever brengt. Het gebeurt zelden dat tenminste uwe voeten niet nat worden, want de „branders” zijn hier dikwijls zeer sterk en komen met kracht op u aanrollen. De bandieten, die met uw vervoer en de ontlading der boot belast zijn, hebben geen aangenaam en gemakkelijk werk, en men zou hun gaarne iets willen geven, doch dit is strikt verboden. Thans is men bezig een havenhoofd te maken, dat zich ver in zee uitstrekt, waardoor een groot onge-mak zal verholpen worden.

Robbeneiland is een zeer bar en kaal eiland; boomen ziet men er weinig en slechts een enkel tuintje, waarin een paar heesters en eenige bloemen groeien. In den winter zijn de boschjes groen en staan er goudsbloemen in overvloed, maar des zomers is alles verdord, en het oog wordt door niets bekoord en aangetrokken. Eenige koeien worden op het eiland gehouden, die genoeg melk geven voor zijne bewoners, maar de melk is niet zoo goed als die van koeien op het vasteland.

Van de landingsplaats gaat er een wagenspoor tot aan de gestichten voor de vrouwelijke melaatschen aan het andere einde des eilands. De wagen, door een ezel getrokken, dient tot vervoer van goederen, maar is ook voorzien van een houten bank, waarop men zich kan neêrzetten; doch pas op dat ge u goed vasthoudt, anders duikelt ge hals over kop in het zand. We verkozen dan ook gedurende ons verblijf op het eiland liever te wandelen, wat echter zeer vermoeiend is door het dikke zand, en daar wij somtijds zesmaal per dag een half uur moesten loopen, om de verschillende gestichten te bezoeken, zoo kan de lezer wel begrijpen dat we ons des avonds moê gevoelden en blij waren te kunnen rusten.

De eerste gestichten, die we van de landingsplaats zagen, waren die voor mannelijke en vrouwelijke krankzinnigen. We maakten kennis met eenige krankzinnigen, onder anderen met mevrouw Le Roux, die in een oogenblik van waanzin haar kindje vermoord had, voorgevende dat de Heer dit als een offer van haar gevraagd had. Zij verkeert in den laatsten tijd in een meer kalme gemoedsstemming. Een krankzinnige dame vroeg mij, wie ik was, en toen ik haar zeide dat ik een zendeling der Ned. Geref. kerk was, antwoordde zij, dat zij tot een ander (Engelsch) kerkgenootschap

behoorde, maar dat het haar dagelijksche bede was, het woord van den Heiland vervuld te zien, die gezegd had, dat het zou worden éene kudde en één Herder. Zij sprak zeer verstandig met mij, en ik kon destijds niet gelooven dat ze werkelijk krankzinnig was, hoewel hare houding en gebaren wat vreemd waren. We hadden nog andere ontmoetingen van minder opgewekten aard. Men moet zeer voorzichtig zijn in de gesprekken met deze ongelukkigen; met hen, die door godsdienstwaanzin tot krankzinnigheid zijn gekomen, moet men over godsdienst en geloofszaken liever niet spreken. In de keuken van het gesticht voor mannelijke krankzinnigen trof ik een jeugdigen Hollander als tweeden kok aan, van wien allen op het eiland goede getuigenis gaven. Ik was blij dit op te merken, te meer daar mijne landgenooten in Zuid-Afrika al te veel door de pekkel gehaald worden. Nu, eenigen hunner maken het er ook naar, tot mijn innigen spijt.

Even voorbij de Engelsche hoofdkerk, een klein doch net gebouw, kwamen wij aan eene rij kamers onder één dak, waar we met de blanke melaatschen kennis maakten, die hier op eigen kosten of voor zekere som verpleegd worden. Ieder heeft twee kamers: een zit- en een slaapkamer, en wordt behoorlijk door een bediende, tot het personeel behoorende, verzorgd en opgepast. Ik vond eenige bekenden onder hen, en we hadden dikwijls aangename gesprekken. Op hun verzorging hadden ze niets aan te merken, maar hun verlangen was „naar huis toe” of een verblijf op het vasteland, welke begeerte we later bij al de melaatschen vonden. Het is beter daarover met de melaatschen niet te spreken en vooral geen bewijs te geven dat ge met hun verlangen instemt, hoewel het dikwijls moeilijk valt dit niet te billijken. Doch daar de aard hunner ziekte een zekere verwijdering noodzakelijk maakt, moet 't verstand over 't gevoel heerschappij hebben, en moet ge dus trachten dat verlangen niet bij hen te versterken of te rechtvaardigen. Nood breekt ook hier de anders gegronde eischen en begeerten.

Dit moeten we met blijdschap zeggen, dat we bij al de blanke melaatschen meer of min een blijmoedige onderworpenheid in hun treurig lot aantreffen, niet zooals we dat bij de Slamsche melaatschen ¹⁾ bemerkten, die in een ijzer noodlot gelooven, en toch het meest ontevreden zijn. Neen, bij de meesten hunner merkten we een stille overgegevenheid aan den wil des Heeren, die tot hun hemelsche vorming die lichamelijke bezoeking noodzakelijk acht.

Vandaar gingen we naar de eigenlijke melaatschengestichten en bezochten de verschillende „wards”. Daar zagen we een ellende, die bijna geen pen beschrijven kan, maar we hadden er ook de liefelijkste ontmoetingen. We vonden er melaatschen met geschonden aangezichten, afgevalen handen en voeten,

¹⁾ Mohammedaansche.

en slechts met den dood in het gezicht God verheerlijkten en vroolijk roemden in de genade Gods in Christus. Ik noem vooral de 80-jarige melaatsche en blinde Theresia Adams, door Mrs. Jenner met recht een engel genoemd.

We gaan nu de verschillende gebouwen of „wards” bezoeken, waar de melaatschen geheel op kosten van het gouvernement verpleegd worden. Hier kunnen we de melaatschheid in al haar vreeselijkheid aanschouwen, en men moet wel een hart van steen hebben, om niet door de ellende, die daar heerscht, getroffen te worden. De gebouwen zijn ruim en luchtig, maar konden toch wel iets breeder en hooger zijn met een minder aantal verpleegden in elke zaal. De bedden zijn zoo dicht bij elkander geplaatst dat de lijders elkander de hand kunnen toereiken. Dit zal zeker nu niet beter zijn, daar die patienten, die in de onlangs verbrande „ward” waren, nu naar de andere zalen ter verpleging en huisvesting overgebracht zijn.

De bedden zijn als alles in de verschillende zalen rein en goed, en ook de melaatschen zelf zien er wat onder- en bovenkleeding betreft zindelijk uit. Het voedsel is goed en overvloedig, en aan vernaperingen en verkwikkingen ontbreekt het den melaatschen niet. Wijn en bier worden aan eenige lijdenden verschaft, en de mannen ontvangen elken Zaterdag tabak, zoodat het geliefkoosd pijpje hun niet onthouden wordt. Aan klachten ontbreekt het evenwel niet, maar waar zal men in de wereld een volkomen tevreden mensch vinden, die niet zijn deel in een voor alle omstandigheden genoegzamen Zaligmaker en Verlosser heeft gevonden? In een der vrouwenzalen ontmoetten wij een spekvette gekleurde vrouw, die hare klacht in bittere woorden lucht gaf, en zeide dat zij niet genoeg kost kreeg en „vrekte ¹⁾ van honger.” Het bleek evenwel dat zij elken dag een dubbel rantsoen kreeg en nog had dit onverzadigbare mensch niet genoeg. Ik denk, al had men haar een maaltijd van een olifant voorgezet, zij zou nog geklaagd hebben dat zij niet genoeg kreeg. Dit heb ik opgemerkt, dat degenen onder de melaatschen, die den Heere vreezen, in alles tevreden en voldaan zijn, en niet de minste klachten over hunne behandeling en verpleging laten hooren.

Er zijn natuurlijk, als overal elders, aanmerkingen te maken op de stichtingen op Robbeneiland, want waar zal men in deze onvolmaakte wereld iets zonder feilen en gebreken vinden? Maar over het algemeen kan men de regeering niet genoeg prijzen over de wijze, waarop zij aan de arme melaatschen op Robbeneiland haar aandacht en opletendheid bewijst.

Ontevredenheid, dit kan niet ontkend worden, bestaat er op Robbeneiland onder eenige melaatschen, die gaarne weër naar huis willen terugke-

¹⁾ Verrekte = verging.

ren, en die hun verblijf op het eiland als een gevangenschap beschouwen. Doch die verbanning is een treurige noodzakelijkheid, waartoe de regeering tot bescherming en beveiliging der algemeene gezondheid verplicht is. En toch genieten de melaatschen, als zij daartoe instaat zijn, de noodige en gewenschte vrijheid om zich te bewegen. Het eiland staat hun, met uitzondering van een klein zuidelijk deel, waar de niet melaatsche inwoners hunne woningen hebben en de verschillende kantoren zijn, ten dienste. Zij kunnen loopen en gaan waar zij willen en mogen zich met visschen bezighouden. Zelfs wordt het aan de mannen veroorloofd elken dag van twee tot vier uur de buitenzijde der heining te bezoeken, waarmede de vrouwenpalviloens omringd zijn. Hier kunnen zij dus tot de vrouwen en meisjes, die aan de binnenzijde gezeten zijn, vertrouwelijk spreken, sommigen onder een kombaars of tjalie, ter bescherming, zoo het heet, tegen wind en weder. Of die vrijheid echter niet al te vrij is, willen we thans niet verzekeren, ofschoon we onze eigen meening er over hebben; maar dit ingeworteld en oud gebruik zoo maar ineens af te schaffen of tegen te gaan is niet gemakkelijk, hoewel er thans ernstig over gedacht wordt. Het is gemakkelijk genoeg om gebreken en verkeerdheden in stichtingen, als die op Robbeneiland zijn, aan te wijzen, maar niet zoo gemakkelijk die te verbeteren, vooral als men in aanmerking neemt dat men met een deel ontevreden te doen heeft, die aan teugellooze vrijheid en soms losbandigheid als een tweede natuur gewend zijn. Grootte wijsheid, voorzichtigheid en gematigdheid behooren er toe om zulk een licht ontvlambare maatschappij, als die der melaatschen op het eiland, in bedwang te houden en geen reden tot ontevredenheid te geven. Voorwaar, de regeering heeft geen gemakkelijke taak in haar bestuur over Robbeneiland, en de schrijvers in de publieke nieuwsbladen, die altijd over Robbeneiland wat hebben aan en op te merken, schijnen dat geheel te vergeten of te miskennen.

Laat ons nu wat nader met de melaatschen in de verschillende „wards” kennis maken.

Hier ligt een man, die verlamd is en slechts enkele malen, wanneer het hoog noodig is, het bed kan verlaten. Zijn aangezicht, erg geschonden door de melaatschheid, is bedekt met witte pleisters. En toch speelt een glimlach van blijdschap en vergevoegdheid op zijn misvormde gelaatstreken, en geen klacht komt over zijne lippen. Wat is het geheim van deze zijne gezindheid onder zulk een lijden en smart, met geen ander vooruitzicht dan den dood? Het is de blijdschap en vrede des harten door het geloof in den Zone Gods, als zijn Verlosser, die dit kind Gods zoo onderworpen in zijn lijden maakt, en hem van ganscher harte doet zeggen: „Uw wil geschiede!”

Hier vertoont zich de godsdienst wat meer dan

onder een vorm, zooals we bij duizenden naambejlders opmerken. Van geveinsdheid kan geen gedachte zijn, want bij zulk een lijden met een gewissen dood voor oogen valt de lust en neiging daartoe geheel weg. Neen, het is de godsdienst des harten, die zich in het leven, al is het ook een lijdend en smartelijk leven, openbaart, met het vaste geloof op een verlossing uit de ellende, door het vertrouwen op den Verlosser, Jezus Christus.

Wilt gij daarvan nog meer overtuigd worden, laat mij u dan eens wijzen op een der lijderessen in een der laatste zalen, voor de vrouwen bestemd. Ik heb reeds met een enkel woord van haar gesproken, als de vrouw die door mevrouw Jenner een engel wordt genoemd. Haar naam is Theresia Adams, zij heeft reeds den 80-jarigen leeftijd bereikt en toch is zij zoo goed van verstand en denkvermogen als iemand, die 30 jaren jonger is. Zij is blind en heeft hare vingers door de melaatschheid verloren, terwijl zij niet meer loopen kan door verlamming. En toch is deze oude ziel zoo vroolijk, zoo geduldig, en ontmoet u met woorden van enkel lof en verheerlijking jegens haren Schepser en Heiland. Zij heeft geen klachten over haar toestand, maar enkel woorden van lof en prijs tot God, die haar wel naar het lichaam zwaar beproefd, maar naar het geestelijke rijk gezegend heeft. En wat een diepe kennis van de Schriften bezit deze van zooveel voorrechten verstoken arme. Voorwaar, in haar zien we de woorden des apostels vervuld: „Het zwakke der wereld heeft God uitverkoren, opdat Hij het sterke zou beschamen” (1 Cor. 1: 27b). Men wordt door de woorden dezer lijdende, doch vrome ziel zoo aangetrokken, dat men haar nauwelijks verlaten kan en spoedig opnieuw haar bezoeken moet. Het schijnt dat zij door den Heer geroepen is om door lijden Hem te verheerlijken, en daarvan door woorden aan anderen te getuigen. Op deze wijze predikt zij het Evangelie beter en krachtiger dan menige prediker op den kansel, en zonder twijfel met meer invloed.

Doch er zijn nog anderen op wie we u wenschen te wijzen.

In een andere zaal ligt een jonge, bijna geheel blanke vrouw, worstelende met den dood. Zij moet in haar gezonde dagen zeer schoon geweest zijn, maar haar schoonheid is vergaan als een geknakte roos op haar stengel. Zij verkeert reeds maanden in dien stervenden toestand, maar is een voorbeeld van geduld en lijdzaamheid. Slechts met fluisterende stem, bijna onhoorbaar, spreekt zij van haar hoop en verwachting op en in den Heere Jezus Christus, die ook voor haar een Verlosser en Zaligmaker geworden is. Des Zaterdagnachts stierf zij, nadat ik haar dien avond nog eene verkwikking van eenige stukjes lemoen had gegeven. Ik geloof dat zij is heengegaan naar het Vaderhuis met de vele woningen.

Een ander voorbeeld van lijden is een veertien-

of vijftienjarige licht gekleurde jongeling in een der mannezalen. Veel geestelijke kennis en ondervinding kon ik bij hem niet bespeuren, maar zijn lichaams-toestand is ook zoo, dat zijn geest er door aangedaan is. Hij ligt maar altijd te kermen van inwendige pijnen, die met de melaatschheid hem het leven ondragelijk maken. Den dood alleen is hij te wachten; genezing schijnt hier onmogelijk te zijn.

Er zijn nog meer dergelijke gevallen, maar dit stuk zou te groot worden, als ik alles slechts ter loops wilde vermelden. Nergens elders kan men meer de treurige gevolgen der zonde zien, en de weeën, die zij over het menschdom gebracht heeft, dan in een gesticht voor melaatschen. Maar nergens kan men ook meer de kracht der genade merken, waardoor het vreeselijkste lijden met stille onderwerping gedragen wordt, dan in zulk een verpleegplaats. Wie lessen van levenswijsheid wil leeren, bezoeke de daar naar het lichaam beproefde menschheid.

Dat de melaatschheid ook meer of min de geestvermogens krenkt, geloof ik zeker, na hetgeen ik op het eiland ondervonden heb, hoewel het geen algemeene regel is, zooals ik dit bij de zoozeer geestelijk ontwikkelde Theresia gezien heb. Een kinderlijke onnoozelheid wordt bij velen gevonden. Op zekeren Zondag, na de predikatie, kwam een vijftienjarige, blanke, melaatsche jongen bij mij in de kerk en wilde mij iets vragen. Ik dacht dat het in verband met de door hem pas gehoorde preek stond. „Mijnheer”, zoo vroeg hij, „als u weër naar de stad gaat en u komt een andere week terug naar het eiland, wilt u dan zoo goed zijn, om voor mij een koffieketeltje mee te brengen? Dan zal ik het u betalen.” Ik onderrichtte hem op zachte, vriendelijke wijze dat dit de plaats en de tijd niet was om daarover te spreken, maar als hij morgen zijn verzoek zou herhalen, dat ik dan gewillig zou zijn aan zijne begeerte te voldoen.

Hij deed het, en de volgende week bracht ik hem het zoozeer begeerde keteltje, en kon hij dien dag koffie drinken uit zijn eigen keteltje. Zulke eenvoudigheden heb ik dikwijls ook bij volwassen melaatschen waargenomen.

Of het eiland geschikt is voor melaatschen en zieken? Dat geloof ik niet, na mijn zesweeke ondervinding. Des winters is het er zeer koud en dampig, en de veranderingen van het klimaat zijn ook des zomers te snel en te afwisselend. Op het einde van October zaten eenige melaatschen nog rondom een heete kachel.¹⁾ Ook is er weinig of niets te zien, wat de aandacht der lijdenden kan trekken, daar de natuur er dor is, en slechts zand en klippen de aarde bedekken. Was er behoorlijke bouwgrond, dan konden de melaatschen werkzaam gehouden worden; nu brengen zij den ganschen dag in ledigheid door, zoodat zij tijd hebben om aan

¹⁾ Men bedenke dat dit in Afrika is geschreven.

hunnen toestand en verlatenheid te denken, waardoor hunne ontevredenheid opgewekt wordt, die somtijds in luide klachten zich openbaart. Kunnen niet eenige scheepsvrachten vruchtbare teelaarde naar het eiland gebracht worden, voor het maken van een paar tuinen? Het eiland zou, wat groenten betreft zichzelf dus kunnen onderhouden, en heel wat onkosten en werk uitwinnen, daar de voortbrengselen van akker en tuin nu van Tokai per trein en stoomer van het vasteland moeten aangebracht worden.

Daar het eiland meer en meer in belangrijkheid wint, en wel voortdurend de verblijfplaats van vele ongelukkigen zal blijven, zoo dient de gemeenschap met de Kaap ook beter en gemakkelijker gemaakt te worden. De tegenwoordige kleine stoombooten met geen de minste gemakken voor passagiers, zijn te zwak en te ondoelmatig voor zulke ruwe zeeën, als zij moeten bevaren. Soms wordt men in die booten als haring in een vat gepakt en van het eene einde naar het andere einde der boot geslingerd. Een betere en geriefelijker stoombootvaart tusschen Kaapstad en Robbeneiland is dus een der noodzakelijkste behoeften.

Zoover de heer W. 't Is wel opmerkelijk dat men in de laatste tijden weder zooveel van de melaatschheid hoort, tot zelfs in noordelijke landen toe. Hoezeer echter blijkt ook hier dat onder alle leed het vertrouwen op den Heer een steun is en een staf, die den zoo moeilijken tocht vergemakkelijkt, en een schat tevens dien niets rooven kan.

DAPPER — MAAR ROEKELOOS.

SCHETSEN UIT HET LEVEN VAN WITTE
CORNELISZ. DE WITTE.

DOOR E. GERDES.

II.

VAN KAJUITSJONGEN TOT KAPITEIN.

Toen Witte de school verliet moest hij op een ambacht. Maar het ging hem hierbij als onzen grooten zeeheld De Ruyter, die ook voor geen ambacht geschikt scheen te zijn. Eerst bracht hij een paar maanden door bij het lijndraaien. Maar dat verveelde hem en hij liep weg. Zijn goede moeder bracht hem toen bij een leerlooier, maar zoomin in dit vak, als in dat van knoopen draaien, kleermaken, zellmaken of timmeren had hij lust. Hij bedierf alles. Zijne handen stonden er ook niet naar om geregeld te arbeiden. Midden in het werk, als hij maar hoorde dat er ergens een standje, een vechtpartij of zoo iets was, liet hij knoopen, touw, zeil, schaaf en naald liggen, en rende er op los, en niet om stil toeschouwer te blijven, maar om mede te helpen vechten.

Geen wonder dat er niet één baas of meester was, die dezen onbesuisden jongen in 't werk wilde houden. Ieder joeg hem weg, en men had medelijden met de moeder, die met zulk een wilden knaap opgescheept zat.

Wat nu te beginnen?

Er bleef voor den zeventienjarigen jongeling niets over dan naar zee te gaan. Maar daar was het onzen Witte juist om te doen geweest, en ik twijfel er niet aan of hij zal zijne moeder wel zoo lang gevraagd en gebeden hebben, totdat zij eindelijk toegaf en hem 1 Januari 1616 naar een schip bracht, waarop hij als kajuitsjongen dienst zou doen tegen zes en een halven gulden 's maands. Dit schip stond onder bevel van kapitein Geenhuyzen Schapenham, een man die met eere als vlootvoogd gediend heeft en tot den rang van vice-admiraal is opgeklimmen.

Dit schip zette koers naar Oost-Indië, waar onze handel zich uitgebreid had, maar veel last leed van de Portugeezen, najverig als zij waren op onze welvaart. Destijds was de u bekende Jan Pieterszoon Koen aldaar aan het bestuur, die na eerst president van Battam geweest te zijn, in 1617 tot gouverneur-generaal van Nederlandsch-Indië werd verheven.

Spoedig kon dan ook onze Witte aan verscheidene zeegevechten deelnemen. Onder de linie hielp hij twee Portugeesche barken veroveren, en in 't volgende jaar onderscheidde hij zich zeer bij het nemen van twee jonken, dicht bij de kust van Coromandel, en een Portugeesch schip, dat van Bengalen kwam.

Het schijnt dat onze Witte zich in den eersten tijd nog al kalm en bedaard gedragen en door een goed gedrag boven anderen uitgemunt heeft. Althans, hij trok zeer de aandacht van den gouverneur-generaal. Waarschijnlijk zal deze bewindvoerder ook wel vernomen hebben dat Witte zeer dapper en onversaagd, althans een jongeling was van wien iets goeds te hopen viel, en daar hij iemand noodig had, die bij de pinken was, hield hij hem bij zich als lijfknecht en hofmeester. Maar dit duurde niet lang. Als lijfknecht viel er niets voor hem te vechten, en om als hofmeester van de keuken naar de eetkamer te gaan, dat strookte niet met zijn onrustige geaardheid. Hij wist zich dan ook van deze beide betrekkingen te ontdoen en werd als korporaal naar het fort Jacatra gezonden.

In Jacatra was het destijds niet pluis. Koen had daar een fort aangelegd, om den handel in die streek te beschermen en op zijne hoede te zijn tegen den vorst van Jacatra, die, aangehitst door de Engelschen en Portugeezen, onzen voortgang wilde belemmeren. Spoedig kwam het dan ook tot een gevecht. De Javanen en Engelschen belegerden het fort, dat onder bevel stond van Pieter van den Broeke, — die in onze historie als een tweede Hambroek bekend staat. De vijand moest echter terugdein-

zen en nu besloot Koen de hoofdstad Jacatra aan te tasten en te veroveren, 't geen hem ook, in 1619, gelukte. De stad werd verbrand en op dezelfde plek de grond gelegd tot het bouwen eener nieuwe, die later Batavia werd genoemd. Bij gelegenheid van deze verovering gedroeg zich onze Witte bijzonder dapper. Overal waar de strijd het hevigst was kon men hem zien met de sabel in de vuist of het musket aangelegd op den vijand. Zijn geschiedschrijver meldt zijn moedig gedrag in deze korte bewoordingen: „Als korporaal zes bijzondere uitvallen nevens de soldaten op den vijand gedaan; de stad Jacatra stormenderhand ingenomen met twaalf compagnieën soldaten. Hij is de voorhoede; zijn rapier van 't lijf geschoten.”

Witte keerde in 1620 naar het vaderland terug, verliet den dienst der Oost-Indische Maatschappij en ging in 's lands dienst over, wellicht tegelijk met kapitein Schapenham, daar hij met dezen in 't volgende jaar een tocht maakte naar de Middellandsche zee als *schipper* en verscheidene schepen hielp veroveren. In het jaar 1622 verkreeg hij den rang van *luitenant* en in het volgende jaar werd hij eerst tot *commandant* en vervolgens benoemd tot *kapitein* bij de vloot van den admiraal Jacques l'Hermitte.

En deze verheffingen had hij louter aan zijn roekeloozen moed te danken, en dat niettegenstaande zijne bevelhebbers in 't geheel niet tevreden waren over zijn gedrag, want met iedereen lag hij gedurig overhoop, twistziek als hij was. Menigmaal werd hij dan ook ernstig bestraft, maar hij stoorde er zich weinig aan en begon telkens opnieuw. De man had geen vrede, en gewis zou de admiraliteit of 's lands regeering hem niet telkens verhoogd hebben, zoo zij om zijne dapperheid niet veel door de vingers had moeten zien! Misschien dachten zij aan het spreekwoord: 't Verstand komt niet vóór de jaren. Maar een ander spreekwoord zegt: Jong gewend, oud gedaan. Witte was en bleef onverbeterlijk, snoefde op eigen dapperheid, keurde af wat anderen deden en maakte zich hierdoor vele vijanden.

III.

VICE-ADMIRAAL EN DIAKEN.

Met de vloot van den admiraal l'Hermitte deed hij een tocht naar Amerika. De oorlog met Spanje, die na het eindigen van het Twaalfjarig Bestand opnieuw gevoerd werd, had de aandacht der admiraliteit en 's lands staten doen vestigen op Lisna en de Spaansche bezittingen in Amerika. Het doel van dezen tocht was dan ook de Spaansche vloot en koopvaardij-schepen, die aldaar lagen, aan te tasten, te veroveren en een rijken buit te behalen. Op dezen tocht betoonde de Witte weër zijn aangeboren roekeloozen moed. Kort bij de kust kwamen er vijf Spaansche barkschepen op hem af, waarvan elk schip met honderd man bezet was. De Witte be-

zich in eene sloep, die slechts weinig weerbaar telde, en nu zou ieder verstandig scheepsbevelhebber gedacht hebben: een tegen vijf is te ongelijk. Maar de Witte ging nooit met zijn verstand te rade. Onbesuisd en roekeloos als hij was, ging hij met dat eene vaartuig op den vijand los. Misschien redeneerde hij aldus: De Spaansche zeelui zijn de dappersten niet en wij, Hollanders, zijn bekend als de dappersten der dapperen; derhalve vooruit! En merkwaardig! Zijne roekeloosheid behaalde de overwinning. Zulk een stoutmoedigheid had de vijand niet verwacht; hij — nam de vlucht; maar de Witte zette hen achterna, verstrooide de schepen en maakte zich meester van een schip dat met tarwe geladen was.

De vloot van l' Hermite bleef aldaar kruisen tot het volgende jaar, en toen eenige booten werden uitgezet, om den vijand te land aan te tasten, was het wederom de Witte, die zich door buitengewone dapperheid onderscheidde. Bijna echter zou hij hier het leven gelaten hebben. Hij was met zijne soldaten in een bosch bij Acapulca handgemeen geraakt met Spanjaarden en Indianen, kreeg een kogel in 't lijf en zou gevangen genomen zijn zoo hij niet door een zijner officieren gered was.

Na een tocht, in 1625, naar de Molukken, waar hij zesmalen met de inlanders in verwoed gevecht geraakte, verscheidene dorpen in brand stak en de plantages der inboorlingen verwoestte, keerde hij het volgend jaar naar het vaderland terug, waar hij twee jaren bleef en met de vloot van admiraal Piet Hein naar West-Indië zeilde, met het doel de zilvervloot machtig te worden.

Gij kent allen de geschiedenis van dezen tocht en wat er met de zilvervloot gebeurde. Zeer waarschijnlijk zou deze rijke buit ons ontgaan zijn, maar dat die rijkdom in onze handen viel, hebben wij aan Witte de Witte te danken. Piet Hein kruiste langen tijd in de wateren van de West en liet de hoop reeds varen, in de meening dat de zilvervloot gewaarschuwd was en zich ergens schuilhield of des nachts hem voorbijgezeild was, toen de Witte eensklaps op drie mijlen afstand een schip ontdekte, en verlof vragende, in eene sloep stak en uit alle macht met de riemen naar de onbekende bark roeide. In een wip klauterden onze zeelieden tegen het schip op, sabelden neer wie weerstand bood en verklaarden het vaartuig prijs. En 't was waarlijk een goede prijs. Dit schip was door den Spaanschen admiraal als adviesjacht gezonden, om de zilvervloot tegemoet te gaan en haar te waarschuwen tegen de Hollanders. Nu wist dus Piet Hein dat de zilvervloot in aantocht was en toen zij kwam, werd zij dadelijk ingerekend. Nederland is derhalve aan de onverschrokken dapperheid van de Witte de overwinning der zilvervloot verschuldigd, en terecht kunt gij dan ook op zijn praalgraf te Rotterdam lezen dat hij tot de vermeestering der zilvervloot den weg heeft gebaad.

Merkwaardig is het intusschen dat de Witte voor deze daad geen belooning ontving. Piet Hein kreeg een goed deel van den buit, maar de Witte geen enkelen penning. Misschien is hij weêr oudergewoonte wat barsch geweest of heeft hij te veel op eigen dapperheid gesnoefd. 't Kan best zijn dat om die reden de West-Indische Compagnie hem niet achtte en hem met onverschilligheid bejegende. Maar dankbaar was het niet.

Van het jaar 1628 tot 1637 heeft hij weinig bijzonders ter zee verricht. Op Piet Hein's raad verliet hij na zijn terugkomst in het vaderland de West-Indische Compagnie en nam op 's lands vloot dienst. Maar nauwelijks was Piet Hein overleden, of de Witte kreeg tegenzin in het zeeleven en vestigde zich in den Briel als gewoon burger. Doch deze rust behaagde hem niet; hij nam weêr dienst, om kort daarop opnieuw te bedanken, tengevolge van zijn gedurig twisten met andere scheepsbevelhebbers.

's Lands staten konden hem echter noode missen. Zij wisten wel welk vleesch zij in de kuip hadden en dat hij een man was van zeer onbestendigen geest, maar zij wisten ook dat hij het vaderland liefhad en een dapperheid bezat, die zeer op prijs moest gesteld worden. Zij lieten hem dus niet los, maar kwamen daarbij in niet geringe moeilijkheid. Er moest namelijk overgegaan worden tot de benoeming van een luitenant-admiraal, en nu waren er op dat oogenblik slechts twee bevelhebbers, op wien de keuze voor deze hooge betrekking kon vallen: Tromp en de Witte. Beiden waren dapper, maar Tromp was algemeen bemind, zoowel bij de overheid als bij het scheepsvolk. Hij was zachtmoedig van inborst en een verstandig man die in tijd van nood voor den vijand wist te wijken, liever dan 's lands vloot en het leven zijner schepelingen in de waagschaal te stellen. De Witte daarentegen was gehaat bij al het scheepsvolk wegens zijn verregaande wreedheid en ruwheid. Het geringste verzuim werd op onmenselijke wijze door hem bestraft, en daarbij vergat hij zich zoover dat men sidderde voor de vloeken, die hij uitsprak. 't Is waar, het land was hem veel verplicht wegens zijne dapperheid, maar 's lands staten sloten ook de oogen niet voor zijn buitensporige roekeloosheid. Hij gaf niets om het leven van anderen, en al oordeelden al zijne kapiteins bij den aanvang van een strijd dat het beter was op versterking te wachten en tot zoolang te wijken, — hij wilde daarvan niets weten en ging er altijd onbesuisd op los.

Geen wonder dus dat 's lands staten bij deze benoeming in moeilijkheid gekomen waren, maar na alles rijpelijk overwogen te hebben, viel toch hunne keus op Tromp, die dan ook tot luitenant-admiraal werd verheven.

Maar nu was de Witte boos; belachelijk boos, omdat men aan zijn stadgenoot en vroegere school-

makker de voorkeur had gegeven. Ware Tromp in rang boven hem geweest, dan zou hij gezwezen hebben, maar daar deze dezelfde betrekking bekleedde, kon de Witte het niet dulden dat men hem voorbijgegaan was. Sedert dien tijd koesterde hij dan ook een bestendigen haat tegen Tromp, die nog vermeerderd werd door eene gebeurtenis, u straks mede te deelen.

Ondertusschen meende de overheid dat zij de Witte toch niet met een kluitje in 't riet kon sturen, en om hem te paaien, benoemde zij hem tot vice-admiraal van Holland en West-Friesland.

De Witte bevond zich in zijn geboorteplaats toen hij deze benoeming ontving, en wel op denzelfden dag, dat hij in de hervormde kerk als diaken bevestigd werd. Dit klinkt u zeker vreemd, en inderdaad, moet het dit ook zijn voor ons, die in gansch andere tijden leven. Zooverre ik mij herinner is het in geen jaren gebeurd, dat een admiraal in de kerk tot diaken werd benoemd en met het zakje moest rondgaan. Maar andere tijden, andere zeden. Ik kan u ook niet zeggen waaraan de Witte deze onderscheiding te danken had. Aan zijn godvruchtigen wandel en vromen zin zeker niet, want al was hij ook goed bekend met de leer en had hij zich veel vrome woorden eigen gemaakt, zijn ruwe taal, zijn vloeken moest toch ieder Christen tegen de borst stuiten.

Mij dunkt, hij heeft het zelf ingezien dat hij beter op zee den admiraalsstaf kon zwaaien, dan de gemeente als diaken dienen. Hij heeft dan ook spoedig voor deze laatste betrekking bedankt, en begaf zich naar prins Frederik Hendrik, om van dezen stadhouder te vernemen werwaarts hij gezonden zou worden.

HUISELIJK LEVEN.

Indien er iets bedreigd wordt door de tegenwoordige inrichting der maatschappij, door den stroom des tijds, dan wel het huiselijk leven.

Onder hen, die slechts voor deze wereld leven, is uitgaan, het vermaak hier en daar zoeken meer en meer onmisbaar geworden. De geringere zoekt het in de kroeg, de wat hooger staande in het koffiehuis; de schouwburg en tal van andere openbare vermakelijkheden trekken duizenden, en niet het minst op den dag des Heeren. Men zoekt zijn genot *buitenshuis* en.... vaak op plaatsen, vol verleiding en zonde.

Hierover zeggen we echter thans niets meer. We hebben vooral 't oog op onze Christelijke kringen. Want ook daar dringt het kwaad door.

Vereenigingen, vergaderingen, samenkomsten zijn ook onder ons aan de orde van den dag. In de steden zou een Christenmensch, al had hij ook twee, drie lichamen, toch elken avond wel een paar

vergaderingen, elk voor een goed doel kunnen bijwonen; kerkelijke of ook staatkundige belangen, Christelijke arbeid, de school, de liefdadigheid, ja wat niet al — 't roept u telkens uit uw woning, uit het gezin.

Voor een deel kan dat niet anders. Ook heeft het voor zekeren leeftijd en in bepaalde gevallen zijn goede zijde. Toch *moeten* we ernstig tegen de overdrijving onzer dagen waarschuwen.

We ontvingen onlangs een uitnemenden wenk uit Amerika, het land waar het leven in het openbaar ook onder de Christenen sterk is. Juist een waarschuwing van daar zegt zeer veel.

Naast het persoonlijk leven, zegt de schrijver, is het huiselijk leven mede de voornaamste factor in het maatschappelijk, kerkelijk en nationaal leven.

Het huisgezin is Gods oudste instelling. Op het huisgezin rust alles: maatschappij, kerk en staat. Bederft het huisgezin, een voortetende kanker bederft al de breedere levenskringen. Laat het huisgezin beantwoorden aan zijn bestemming, en de gezegende invloed zal zichtbaar zijn naar alle zijden. Dit is geen stelling, die naar willekeur kan worden *op-* en *omvergeworpen* — het is een onwedersprekelijk feit! Het is het huisgezin, dat aan de kerk haar leden, dat aan de maatschappij haar toongevers en dat aan den staat zijn leidlieden geeft. Laat de dampkring in het huisgezin vergiftigd wezen — en de kerk ontvangt slechte leden, de maatschappij ontvangt slechte toongevers, de staat ontvangt slechte leidlieden. Laat, omgekeerd, de dampkring in het huisgezin gezond wezen — en het aandeel dat het aan kerk, maatschappij en staat levert moet op deze drie kringen weldadig inwerken. De Heilige Schrift legt o, zooveel klem op den stand van vader en moeder; op hun verhouding tegenover de kinderen; op de verhouding van de kinderen tot hun ouders; alsmede op de onderlinge verhouding van de leden der familie. Alle vaderschap op aarde is een flauwe afschaduwung van Gods vaderschap. Het huwelijk is een flauwe afschaduwung van de betrekking, die daar is tusschen Christus en de gemeente.

Het huisgezin is een flauwe afschaduwung van Gods kerk, dat groote huisgezin. De geschiedenis leert dat de bloei of de verwoesting van het huisgezin hand aan hand gaat met den bloei of de verwoesting der natiën. De voortreffelijkste mannen, die, door al de eeuwen heen, op verschillend terrein hebben uitgemunt, werden geboren en opgevoed *in* en waren zelve voorstanders *van* welgeordende huisgezinnen. Slechte huisgezinnen mogen tal van wezens voortbrengen, — mannen en vrouwen van beteekenis maken ze niet.

Wordt zelfs onder de Christenen wel genoegzame aandacht aan het huisgezin geschonken? We geven onze aandacht, in velerlei vormen, aan kerk, school en zending. — Geven we, naar evenredigheid, onze

aandacht ook aan het huisgezin? We trachten de menschen tot Christus te brengen; we trachten heel de kerk te mobiliseeren; we trachten den opvoedingsarbeid naar alle zijden uit te breiden; we trachten de wereld op te eischen voor Christus; — trachten we, naar evenredigheid, het leven van het huisgezin, het huiselijk leven, te brengen en te houden op de begeerde, de van God gewilde hoogte?

Denk aan de vorming van het huisgezin, aan het huwelijk. Welk een afwezigheid van ernst in de voorbereiding voor het huwelijk! Welk een roekeloosheid in de keuze van man en vrouw! Hoevelen laten zich leiden bloot door neigingen of ook verkeerde overwegingen! Hoevelen galopperen onnadenkend een toestand in, die de richting van heel het leven, ja, dikwijls zelfs voor de eeuwige toekomst bepaalt! Hoe weinig zorg hebben dikwijls zelfs Christenouders aangaande de mannen, die hun dochters, en aangaande de vrouwen die hun zonen kiezen. En toch, van die keuze hangt middellijk af de vorming van het huisgezin, dat van zoo ver reikenden invloed zal zijn. Hoeveel getrouwde menschen zijn er, die een ongelijk juk dragen. In aanleg, karakter, opvoeding en smaak dienen man en vrouw elkander aan te vullen. Op het punt van godsdienst dienen ze met elkander te sympathiseeren. In hoevele huwelijken zoekt ge hier vergeefs naar. Als het huwelijk mislukt is, hoe kan het huisgezin, het huiselijk leven doeltreffend wezen al weten wij niet wat Gods genade al niet verhelpen kan.

Waar dus eenmaal een huisgezin is, moet — om den ontzaglijken invloed dien elk huisgezin heeft — op den richtigen gang van het huiselijk leven gewerkt worden. Onze tijd is gekenmerkt door den elubgeest; door te ver gedreven individualisme; door de neiging tot verbrokkeling en uithuizigheid. Zelfs op godsdienstig terrein is dit het geval. Vereenigingen van allerlei aard zijn druk bezig met de bijl te leggen aan den wortel van het huiselijk leven. Vaders en moeders, zonen en dochters, ze hebben allen hun vereenigingen. „Misschien,” zoo schreef onlangs iemand, „misschien is er ook reeds een vereeniging van zuigelingen.” En velen hebben er geen erg in dat al deze vereenigingen het huiselijk leven onmogelijk maken.

Het huiselijk leven, het samenleven en niet alleen sameneten, of samenwonen der familie, moet opgehouden worden tot elken prijs. Het samenzitten om den huiselijken haard; het samenlachen en samenweenen; het samenspreken en samenbidden; het samenkeuvelen — mag nimmer opgegeven worden. De eigenaardigheden van het karakter van den man en van de vrouw, van den zoon en van de dochter moeten gelegenheid hebben om uit te komen in het huiselijk leven. De verschillende leden van het huisgezin moeten elkander, in elkanders tegenwoordigheid, kunnen genieten. Als het meisje van jongsaf bijna altijd uit was, is er dan grond voor de ver-

wachting dat zij een goede huismoeder zal zijn en dat zij zich gelukkig zal gevoelen als haar moederplichten haar aan het huis zullen binden?

En als de knaap van jongsaf buitenshuis zijn vertier zocht, zij het ook op godsdienstige wijze, zal hij zich straks, temidden van eigenaardige huiselijke moeilijkheden, thuis gelukkig gevoelen? Wanneer het dus blijkt dat het huiselijk leven onder den overlast van allerlei vereenigingen dreigt te stikken — is het dan niet hoog tijd dat enkele worden opgeruimd? Men heeft gezegd: In Parijs leven de menschen op straat. Misschien zou men met gelijk recht mogen zeggen: De 19de eeuw leeft op straat. Hoe dit zij, mannen noch vrouwen worden *op straat* gekweekt. Uithuizigheid is de dood voor het huiselijk leven. De verwoesting van het huiselijk leven is de dood voor het huisgezin — voor kerk, maatschappij en staat.

Indien ons de bloei van staat, maatschappij en kerk lief is — laat ons het huisgezin eerbiedigen en dus het huiselijk leven bevorderen!

NOG IETS UIT HET LEVEN VAN ENGELANDS GROOTSTEN PREDIKER.

VI.

Wie Spurgeon goed wilde leeren kennen moest hem in zijn eigen huis opzoeken. Bekenden en vrienden waren daar des Zondags immer welkom. Spurgeons huis „Westwood” was ver van het gewoel der stad verwijderd, gelegen temidden van schilderachtige omstreken. Daar kon hij volop genieten van de dieren en bloemen. Op zijne weide graasden koeien en schapen; daarbij hield hij ook allerlei vogels, als ganzen, eenden, kippen en duiven. Hij interesseerde zich voor elk zijner dieren; hij sprak met hen, en zij schenen naar hem te hooren, hem te kennen en van hem te houden. In 't bijzonder schonk hij aandacht aan zijne bijen. Het verschafte hem het grootste genoegen hun doen en laten na te gaan. Hij was er vast van overtuigd dat de beestjes hem kenden en dat zij hem in geen geval zouden steken. En het schéén werkelijk, of hij de kunst verstond, hun prikkelbaarheid te overwinnen. Zij lieten zich alles welgevallen wat hij met hen aanving en schenen hem volkomen te vertrouwen. Zoo zwommen ook de goudvischjes in den vijver naar hem toe en lieten zich door hem stree-len. Uit de volgende kleine geschiedenis die hij zelf vertelt, blijkt duidelijk hoe goed hij het verstond met het kleine gevederde volkje om te gaan en daaruit ook leering te trekken voor 't dagelijksche leven.

„Op het venster van mijn studeervertrek verscheen dikwerf een kleine gast in de gedaante van een roodborstje, dat ik aan mij gewend had door geregeld

broodkruimpjes te strooien. Ik zag het aan en hij zag mij ook aan. Het werd eindelijk zoo vertrouwelijik dat het gaarne dichterbij kwam, telkens als ik het goedvond. Na eenigen tijd bracht mijn kleine vriend een paar andere roodborstjes mede, die hij waarschijnlijk medegeedeeld had dat iemand daar kruimpjes voor hem strooide. Op 't laatst kwam er een heele zwerm. Op een morgen bemerkte ik dat mijn goede vriend mij zeer beteekenisvol aanzag; hij hief het staartje hooger dan gewoonlijk op en streek in het volle bewustzijn zijner waardigheid zijne vedertjes glad. En ziehier, de kleine had ditmaal, niet tevreden met zijn eigen gezelschap, zelfs een bewogen mede te komen. o, Wat was mij van dien dag af het roodborstje lief."

Spurgeon was ook een groot vriend van honden. Hoe hij zijne studiën met betrekking tot hen in zijne preeken verwerkte, moge blijken uit een preek die hij in 1883 in Exeter Hall hield. Hij had beweerd dat het geloof over God zelf een macht heeft.

„Ik kan," zoo ging hij voort, „deze stelling niet terugnemen. Ik wil haar u verklaren. Het geloof overwint den machtigsten op zijn troon. Het geloof van een ondergeschikte bindt de handen van zijnen heer. Het is langen tijd geleden dat een hond, die aan niemand toebehoorde, zich aangewend had in mijn tuin te komen, en daar hij den tuinman in niets behulpzaam kon zijn, waren zijne bezoeken doorgaans zeer ongelegen. Op een Zaterdagavond zag ik, terwijl ik mijne preek liep te memorereen, hoe deze hond in mijn tuin heen en weër liep en er allerlei kattenkwaad uithaalde. Ik wierp hem met mijn stok en riep hem dreigend eenige woorden toe. En wat denkt ge wel dat er het gevolg van was? Inplaats van de tanden te laten zien of huilend weg te loopen, zag hij mij zeer vriendelijik aan, nam mijn stok in zijn bek, liep naar mij toe, kwispelde met zijn staart en legde den stok aan mijne voeten. De tranen kwamen mij in de oogen; de hond had de overwinning behaald.

„Oude, goede hond," zeide ik en streeelde hem, „dat is wat anders. Als je zoo tot mij komt, mag je hier komen, zoo dikwijls je maar wilt." Waardoor had de hond mij overwonnen? Omdat hij vertrouwen in mij stelde en niet gelooven wilde dat ik hem met opzet pijn zou doen. En dat op de hoogere dingen toegepast: de Heer zelf kan het ootmoedig vertrouwen niet weërstaan."

Dr. Kögel verhaalt:

„Door eenige broeikasten voerde Spurgeon mij naar zijn huis. Hij bleef nu voor deze, dan voor gene plant staan en maakte mij opmerkzaam op de verschillende schoonheden der planten. Hij werd zeer toornig toen het gesprek liep over de nalatigheid van eenigen zijner tuiniers, die voorgaven zeer vroom te zijn en niet eens hun werk behoorlijik verriichten.

„Het is meer dan erg, hoeveel planten er onder

hunne handen worden bedorven", zeide hij. „Daarbij zijn zij echter zeer vrome, heilige menschen, ja volmaakte Christenen! Maar kort geleden heb ik er een eind aan gemaakt! Ik heb ze bij mij geroepen en tot hen gezegd: „Hooft eens, ik heb jelui nu langen tijd opmerkzaam gadeslagen. Ge komt laat, en gaat vroeg weg, en bij den arbeid zijt gij lui en traag. Ik heb je diensten niet meer noodig. Ik zal in 't vervolg mijn tuin door zondaren laten onderhouden. Sinds dien tijd heb ik drie zondaren in mijn dienst en mijn tuin ziet er prachtig uit."

De maaltijd was bij Spurgeon altijd zeer eenvoudig, en wel bijzonder des Zondags, daar men dan zeer vroeg klaar moest zijn, om hem nog tijd ter voorbereiding te laten. Een uitnoodiging voor Zaterdagavond nam hij nooit aan; hij schreef Gladstone zelfs daarvoor af die het liefst aan het einde der week zijne vrienden bij zich om zijnen disch vereenigde. Eerst in later jaren is Spurgeon afschaffer geworden, en dronk bier noch wijn meer. Hoe hij het echter met het rooken stelde is niet bekend. In het jaar 1874 hield hij hierover een openlijke redevoering en sprak zelfs de bewering uit dat „men rooken kon tot Gods eer." Toen hij op dit gezegde van vele zijden werd aangevallen, verdedigde hij zich hardnekkig. „Ik moet er zeer streng tegen opkomen," zeide hij, „dat rooken een zonde zou zijn. Het kan natuurlijk een zonde worden. — Ik ben echter beslist tegen het farizeesche streven, om de menschelijke geboden gelijk te stellen met de geboden Gods, en zal mij daaraan ook nooit onderwerpen. De uitdrukking „tot Gods eer rooken" klinkt in 't eerst zonderling, vooral indien men de bedoeling daarbij niet in 't oog houdt. Maar in den zin, waarin ik die gebruik, houd ik de bewering vol. Geen Christen mag iets doen wat niet tot Gods eer geschieden kan. Dat kan naar luid der Heilige Schrift ook door eten en drinken en door alles wat wij doen geschieden (1 Cor. 10:31). Als ik nu door een sigaar verkwikt word, en mijne hersenen daardoor zoo tot rust komen dat ik gezond kan inslapen, ben ik God dankbaar en prijs hem. Dit heb ik alleen willen zeggen, en daarmee heb ik niets verkeers gezegd. Als ik met rooken verkwistend werd en mijne gaven aan de armen inhiield of mijne gezondheid benadeelde, zou ik mij zeer zeker schuldig gevoelen en mij er van onthouden.

Men heeft mij verzekerd dat zulk een open getuigenis mijn invloed zou ondermijnen; van een invloed echter, dien ik verkrijgen moet door mij anders voor te doen dan ik werkelijk ben, stel ik mij hoegenaamd niets voor."

AVOND LIEDE.

De gouden glans van 't stervend licht wordt doffer;
De nacht zendt zacht zijn zwarten sluier neêr,
Stijge U ter eer mijn lied als 't avondoffer
Van liefde en dank tot uwen troon, o Heer!

Gij zijt de zon, wier glorie nooit zal dalen,
Beschijne mij de luister van uw licht,
Verduistre nooit een wolk der aarde uw stralen,
Geen aardsche nacht U voor mijn aangezicht.

A. R. M.

DAUW EN DROOGTE.

Spreid uit uw vlies, o Gideon!
Held, door God uitgelezen;
Ga, ga bij 't rijzen van de zon,
De Heer zal met u wezen.

Spreid uit uw vlies, o Gideon!
God wil ten strijde u zenden, . . .
Hij eindigt wat zijn hand begon,
Hij zal zijn eed niet schenden.

Zie: de aarde is droog aan d'ochtend vroeg,
Het vlies van dauw doortrokken!
Is u dat wonder groot genoeg?
En gordt ge u onverschrokken? . . .

Hoe buigt zich 's Heeren goedheid neêr,
Tot zwakke menschenkind'ren!
Vraagt Gideon een teeken meer,
Wat zou zijn God verhind'ren!

Ofschoon op aarde de eeuw'ge Bron
Voor frisschen dauw wil zorgen, . . .
Aanschouw het wonder, Gideon:
Uw vlies blijft droog dien morgen.

Zoo zijt gij nu dan ook bekwaam,
U tot den kamp te gorden;
Zoo gaat gij in des Heeren naam,
Om 't volk tot heil te worden.

Waar ooit oprecht geloof U vroeg,
Mocht het uw bijstand wachten;
Gij zijt den strijder nog genoeg.
Gij groote God der krachten.

Werd onze ziel maar meer en meer,
Van 's Geeste's dauw doortrokken:
Dan gingen we in uw kracht, o Heer,
Ten krijg op, onverschrokken.

Zag elk den Heiland naar het oog,
Door vroegen, spaden regen,
Zou Sion, vaak zoo dor en droog,
Dra druipen van uw zegen!

Zend dauw op aarde, trouwe Heer,
Den dauw van uw genade;
Dan zien wij ook uw wond'ren weêr,
Uw luisterrijke daden.

Elks hart wake op als Gideon,
En dulde geen verflauwen,
Jeruzalem, nog schijnt uw Zon,
En 't blijft op Hermon dauwen!
S. J. M. — V. d P.

BOEKBEOORDEELING.

Het **Jaarboekje voor 1896**, ten dienste van de Christelijke Jongelingsverenigingen in Nederland, uitgegeven van de vereeniging „*De Gereformeerde Jongelingsverbond*” verdient zeer de aandacht. Alle opgaven die men met mogelijkheid verlangen kan, vindt men er in. Het *mengelwerk* bestaat uit: „Het Réveil en zijne gevolgen” door J. A. Wormser; een historische studie die meer dan 30 bladzijden beslaat; „De ruïnen van Zambesa” door H. L. Baarbé; „Het Christelijk gezang” door J. H. Landwehr; „Ridder en wapenrusting” en „Sterren” twee goede bijdragen in poëzie door A. J. Mulder; „Martelaarslied,” door Dr. Joh. C. Breen, een kostelijke bijdrage.

't Is geen wonder dat nog slechts weinige exemplaren van de groote oplaaq onverkocht zijn en men zich dus haasten moet om er een machtig te worden.

Handleiding tot de kennis van het leven en de werken van Mr. Groen van Prinsterer door T. DE VRIES.

De schrijver heeft ons hier een rijpe vrucht van moeitevollen arbeid gegeven. Op een flinke levensschets van Groen van Prinsterer volgt een beredeneerde, vrij volledige opgave van zijne werken, die menige belangrijke bijzonderheid geeft en daardoor geen dorre lijst maar een aangenaam te lezen verhandeling wordt. Wie de geschiedenis van ons land in deze eeuw wil leeren kennen, zal wêl doen door zich dit werk aan te schaffen. Voor hem die vertrouwd is of wil worden met de Christelijk-historische beginselen, is het nagenoeg onmisbaar. De uitvoering is net en duidelijk en de prijs (1.60) niet hoog.

Stads- en dorpsalmanak Bethel voor het schrikkeljaar 1896, onder redactie van H. PIERSON.

Dit boekje handhaaft den ouden roem van de serie, waartoe het behoort. Het *mengelwerk* is zeer afwisselend en over 't algemeen van goede schrijvers en schrijfsters.

Johanna. Bloesemknoppen. Gedichtjes voor de jeugd. Met een woord tot inleiding van Ds. J. Riemens

Met den lof door den inleider toegezwaard aan den inhoud van deze „Bloesemknoppen” kunnen we niet in allen deele instemmen. Dat de schrijfster „het beste wat ze had” gegeven heeft, is zeker prijzenswaard. Maar ze moest iets beters dan dat beste hebben, om als dichteres voor kinderen op te treden. „Expresselijk daartoe vervaardigde” zedelessen en toepassingen hebben in ons nooit bewonderaars gevonden. We houden het er steeds

voor dat die meer kwaad dan goed doen. Indien eenig woord goed is zoowel wat de inhoud als vorm betreft, dan is de zedeles volkomen overbodig. Is het woord zelf niet goed, dan maakt de zedeles het slechts erger. Kinderen vooral moet men niet met toepassingen aankomen. Ze worden er onoplettend en woelig door, en halen zich geregeld van de onopvoedkundige uitdeelaars der toepassingen het onverdiende verwijt op den hals dat ze niet zoet, of niet vroom genoeg zijn.

Maar Johanna heeft *niet* „het beste gegeven dat ze had”. Ze heeft nu het beste willen *maken*; en ze heeft wel eens schijnbaar vluchtig iets geschreven, dat zij misschien minder meetelt en dat toch veel beter was. Het is dus verstandig om hier — als Tollens — „den uitslag niet te rekenen, maar alleen het doel te tellen.” En daarbij Johanna te verzoeken een volgende keer het doel op zij te zetten en het alleen op den uitslag te laten aankomen.

UIT HET LEVEN.

Hollanders te Chicago.

Te Chicago zijn meer dan twintigduizend burgers, óf Hollanders óf van Hollandsche afkomst, meer dan in eenige andere Amerikaansche stad. Even buiten de grenzen van Chicago, te South Holland, is bovendien nog eene kolonie van tweeduizend Hollanders.

Onlangs zond een voornaam Hollandsch burger van Chicago, Ackerman genaamd, brieven aan verschillende Hollanders, over het oprichten eener Hollandsche vereeniging daar ter stede, in navolging van de beroemde vereeniging van dien naam, welke sedert jaren in de stad New-York bestaat. — Dit kreeg zulk een bijval dat Ackerman al de Hollanders te Chicago opgeroepen heeft tot een groote vergadering, om eene vereeniging van dien aard te organiseeren.

Sabbaths zegen, Sabbaths vloek.

In het houden van 's Heeren geboden is groote loon, en daarentegen in het veronachtzamen daarvan groote schade naar lichaam en ziel, op in- en uitwendig gebied. We vinden hiervan een treffend voorbeeld in de geschiedenis van 't Engelsche eiland Man of Mona. Ongeveer een halve eeuw geleden was het genoemde eiland het meest geachte van al de omringende eilanden. Het stond bij allen in groot aanzien, en over dit eiland werd altijd als het top-punt van geluk en voorspoed gesproken. Mona hield dan ook ten strengste den Sabbath in eere, en leefde rustig en in vrede temidden van alle woelingen en onlusten, die in de buitenwereld plaatsvonden. In dien gezegenden, helaas voor immer vervlogen tijd, kon men er niet zooveel bezoekers en pleziergangers vinden als tegenwoordig wel het geval is. Toen was het een groote zeldzaamheid, en

degenen die het nog deden, vonden meestal niet wat zij zochten.

Op een mooien zomerdag nu vatte een Londensch heer het plan op, eens naar Mona over te steken en dat schoone, welvarende eiland te bezichtigen. Hij kwam nu juist op Zaterdag aan, en had slechts drie dagen te besteden, zoodat hij noodzakelijk er Zondags blijven moest. Vroeg op den Zondagmorgen begaf hij zich naar Peel, een stadje op Mona, waar zich een groot kasteel bevond, dat nu in puin ligt. Toen hij het stadje binnentrad, vond hij de straten geheel verlaten, geen geluid van hamer of houweel werd vernomen, geen geluid van karren of rijtuig. Alles zweeg als het graf. Alles ademde stilte en vrede en elk koeltje, dat hem tegenwoei, scheen te fluisteren: „Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen, maar de zevende dag is de Sabbath des Heeren, uws Gods.” Hij wandelde verder naar de haven, maar ook daar werd hij teleurgesteld, ook daar was geen enkel menschelijk wezen te zien of te hooren. Zachtkens kabbelden de golven tegen de havenhoofden, die geheel van schuiten en pinken verlaten waren. Alle booten waren toen zij gisterenavond waren binnengeloopt aan wal getrokken, en hadden de vlag gestreken. Verwonderd liep hij voort tot hij in 't laatst in een roeiboortje twee visscherslieden ontdekte, die druk aan 't lezen waren. Naderbij komende bemerkte hij dat ze beiden een Bijbel in de hand hielden, de één een Engelsche en de andere een in de Fransche taal. Al lezende vergeleken zij de plaatsen met elkander en bespraken ze. De bezoeker had echter weinig tijd om lang stil te staan, en dacht over een middel om het oude kasteel te bezoeken, maar hij kon geen enkelen visscher of zeeman vinden, die hem de weinige ellen, die hij afleggen moest om in 't kasteel te komen, met zijn boot wilde overzetten. Geen geld, geen belooning bracht hierin verandering, ja, ten slotte werden zij verontwaardigd over het aanhouden van iemand, die hen den Sabbath wilde doen ontheiligen. „Het is onze gewoonte niet op Zondag onze booten uit te zetten, en ik geloof niet, dat gij een persoon in Man zult vinden, die het voor hoeveel geld ook, zou doen.” Dit was het eenige antwoord, dat hij op al zijn vragen ontving.

Verdrietig ging hij verder om te zien of hij in de stad ook eenige schoone schelpen zou kunnen koopen, waardoor het eiland beroemd is: maar hierin zou hij weder teleurgesteld worden. Hij klopte aan een der winkels, die allen gesloten waren, aan, en vroeg aan den man, die hem vrij verbaasd de deur opende, hem eenige schelpen te laten zien, die hij van hem wilde koopen. Deze zag hem vertoornd en verontwaardigd in 't gelaat. „Wat denkt gij wel, vreemdeling!” riep hij uit. „Ik verkoop nooit op Zondag; wel wil ik u een paar schelpen *geven*, maar verkoop op 's Heeren dag doe ik nimmer.” Geheel uit het veld geslagen, en er aan wanhopende

om ergens elders beter terecht te komen, begaf hij zich naar een huurkoetsier, om hem naar Douglas te brengen, vanwaar hij zich weër naar Engeland kon inschepen. Ook hier ontmoette hij weër denzelfden tegenstand, en geen beloften of dreigingen konden den man van zijn stuk brengen. Hij wilde zijn rijtuig en paarden niet geven om 's Heeren dag te ontheiligen. Hij beproefde het nog eens bij een ander, maar ook bij dezen werd hij met verontwaardiging afgewezen. „Wat is uw geld bij de waarde onzer zielen?” zeide deze. „De Sabbath is ons boven alles heilig.” Zoo handelden de inwoners van Man, en volgens hun eigen getuigenis hadden zij een gelukkig, ongestoord leven. Voor diefstal of inbraak hadden zij niet te vreezen; grendels en sloten behoeften zij niet. En wat is er nu van dit gezegende eiland geworden? Thans komen er bezoekers bij duizendtallen; thans zijn de winkels geopend op alle dagen, en varen er bootjes en scheepjes op Zondag nog lustiger dan op andere dagen; gewoel en gezang, uitgelaten vroolijkheid en dartelheid levert nu de Zondag op. En wat was het gevolg? Thans behoeft men wel sloten en grendels, wèl politieagenten en nachtwachts — met het breken van 's Heeren dag gaan alle zonden hand aan hand.

Stijlbloemen.

1. Wegens het Kerstfeest zal het **volgende** N^o. dezer courant *niet* verschijnen.
2. *Vergiftige* muizentarwe. Munt uit boven alle *waardelooze surrogaten*.
3. Op den weg naar de strafplaats werden hem beide handen afgehakt, waarna zij hem met handen en voeten onder den buik van een paard vastbonden.
4. *Wat al niet in een portemonnaie kan.*
Aan het bureau van politie zijn inlichtingen te bekomen omtrent een portemonnaie inhoudende eenig geld, een muilkorf, drie koperen gewichten, een zilveren remontoir-horloge, een parapluie, een boezelaar, een rozenkrans, een velocipèdesleutel, een parasol, een glacé handschoen, een veldstoeltje, een zakdoek, een sigarenkoker, een tooneelkijker, een servet met ring en twee honden.
(*Uit een krant.*)
5. Het onderscheid tusschen voorheen en thans kwam uit in den laatsten Japanschen oorlog. Voor drie eeuwen voerden de Japanneezen oorlog met Korea, en zonden toen als teeken hunner overwinning de ooren van 3600 slachtoffers naar huis. In dezen oorlog echter werden *dezelfde zorgen* besteed aan Koreaansche, Chineesche en Japanneesche gewonden.

(*Idem.*)

EEN NALEZING.

't Is ons bovenal te doen om door de prijsvragen den lezers nuttig te zijn. Vandaar nog een enkel woord over hetgeen we de laatste maal ontvingen.

Vooreerst wat de taal betreft. Daarop mogen sommige vrienden wel eens goed letten. We vonden b. v. dat zekere kerk is „Nederlandsch West Minster-abdij”. Maar dat eerste woord heeft immers twee letters *te veel*. Evenzoo „dagelijksch” in „dagelijksch grooter maken”. Ook met de geslachten zitten de vrienden wel eens in de war. „Stoel”, „heilige”, „stijl”, „rhinoceros”, „bisschop”, „handel”, zijn alle mannelijk. De schrijvers betoonen echter een bijzondere voorliefde voor het vrouwelijk geslacht, zoodat zij daar zelfs een neushorenbeest en een bisschop toe brengen!!

Wat nu den stijl betreft, zoo blijkt weër hoe verschillend deze is en ook dat de spreuk „de oudste de wijste” niet altijd opgaat. Van onze jonge lezers ontvingen we stukken in veelbelovenden stijl, van oudere soms minder goede. Wie b. v. een stad beschrijft moet meer doen dan een dorre opsomming geven van allerlei, al vergeet hij dan ook haast niets. Wie bespreekt waarom de zending in de Oost nog zoo weinig vrucht droeg, moet goed onderzoeken waar de *oorzaak* der kwaal zit. Op dat punt hebben zeer jonge lezers zich bijzonder goed gehouden. De jongste inzender b. v. zegt zeer juist: „Omdat onze vaders nooit ernstige pogingen hebben aangewend om deze(n) heidenen de blijde boodschap des Evangelies te brengen, daar zij meer aan de winsten dachten, die zij uit hun bezitting konden trekken, dan om deze heidenen voor het koninkrijk Gods te winnen”; een andere jonge vriend wijst ook hierop, en geeft negen punten in 't geheel die zeer goed zijn (op punt IV na) enz.

Maar over het algemeen is wat we ontvingen met zorg en lust bewerkt. De twee beschrijvingen van Arnhem zijn — al verschillen ze in verdienstelijkheid naar de jaren — zeer goed; die van Groningen niet minder. De beschrijving van Amsterdam is in haar soort flink, maar niet aantrekkelijk genoeg. Nu, dat is bij de veelheid van stof, en als men beknopt wil zijn, ook een heele kunst. De vraag over de zending is of niet beantwoord, of zoo dat er uit de antwoorden blijkt dat men *nadacht*.

En nu — *Excelsior* heet ons blad en we weten wat dat beduidt. Daaraan gedacht bij de nieuwe prijsvragen die hier volgen, maar bovenal laat niemand, oud of jong, vergeten, dat ook in deze dingen wij niets goeds vermogen zonder des Heeren bijstand. Alle gaven en krachten zijn van Hem en moeten besteed worden tot zijn eer.

PRIJSVRAGEN.

De beantwoording der laatste prijsvragen is dermate bemoedigend geweest dat we er weder eenige uitschrijven. Ditmaal een **viertal**.

't Zijn deze:

1. Hoe kwam ons vaderland weleer onder het gezag van Spaansche vorsten, en welke gevolgen heeft dit voor Nederland en voor Spanje gehad?
2. Geef de voorspellingen op die in de brieven van Paulus voorkomen en voeg zoo mogelijk bij elke een korte toelichting.
3. Verklaar de volgende uitdrukkingen:
Geen geld geen Zwitsers.
Hij is bekend als de bonte hond.
Oliedom.
Hij komt altijd met de nachtschuit.
't Is kwaad alle kromhouten rechten.
Met St.-Juttemis.
(Men geve zoo mogelijk én oorsprong én be-
teekenis op).
4. Een levensbeschrijving van een Nederland-
schen schrijver of schrijfster (geen dichtër) uit
onze eeuw, doch niet meer in leven.

De antwoorden op bovenstaande vier prijsvragen worden ingewacht vóór of op den 30^{en} April a. s. opdat de mededeeling van den uitslag in een der nummers van Mei daaraanvolgend kan plaats hebben. De antwoorden moeten ingeleverd worden ongeteekend, maar voorzien van een spreuk of merk. Die spreuk of dat merk moet herhaald worden in een gesloten briefje, dat de oplossingen vergezelt. Dat briefje moet bovendien bevatten 1°. opgave van naam, woonplaats en ouderdom van den inzender, en den naam van den boekhandelaar bij wien de inzender op Excelsior is ingeteekend.

Wie *alle vier* de prijsvragen goed oplost, ontvangt een exemplaar van:

JOHN BUNYAN. De heilige oorlog. Met 100 platen. Gebonden, (waarde f 4.75).

Wie *drie van de vier* goed oplost, ontvangt een exemplaar van:

Prof. G. WEITBRECHT. De rots in zee. Gebonden, (waarde f 2.90.)

Wie *twee van de vier* goed oplost, ontvangt een exemplaar van:

ALCOCK. Raymond Chalcondyles. Een verhaal uit Rome uit de vijftiende eeuw. Met platen. Gebonden, (waarde f 1.90).

Wie *een van de vier* goed oplost, ontvangt een exemplaar van:

A. C. DE ZWART. Een Nederlandsche Maccha-beër. Het leven van Prins Willem I. Met portret. (waarde f 1.20.)

Alle inzendingen moeten geschieden aan het adres van de uitgevers HÖVEKER & ZOON te AMSTERDAM, die onmiddellijk na de bekroning de prijzen aan de rechthebbenden doen toekomen.

Op de vorige prijsvragen kwamen nog vóór den 15^{en} Januari l.l. goede antwoorden in van G. V. te N. Door onvoorziene omstandigheden bleven die buiten bespreking in 't laatste No. We kunnen thans melden dat ze evenzeer bekrond zijn met 1 Ex. **DE LIEFDE.** Nathan de kajuitsjongen.

CORRESPONDENTIE.

Geachte Redactie.

Naar aanleiding van de beantwoording van vraag 5 in „Excelsior”, een tijdschrift dat ik steeds met het grootste genoegen lees en dat niet genoeg kan aanbevolen worden, mag ik zeker wel een enkel woord zeggen. Ik weet natuurlijk niet, of de geachte Redactie evenzoo denkt over Openb. 20:4—6, maar dit weet ik wel, dat ondergeteekende direct dacht: zijn de teksten, hierbij aangehaald, wel ter zake? Ten eerste zegt de beantwoorder dezer vraag, de heer M. t. H., reeds dadelijk dat „de Bijbel leert, dat er twee opstandingen zijn.” Nu is dit, dunkt mij, gauwer gezegd, dan uit Gods Woord bewezen. 't Is toch niet genoeg een enkele tekst, die hiertoe aanleiding zou kunnen geven, aan te halen, maar dan dient men ook alle plaatsen na te gaan, die hierover spreken en dat zijn er niet weinige. Er wordt bijv. aangehaald 1 Cor. 15:22 en 23. Doch wie dit opmerkzaam leest, moet, dunkt me, tot de slotsom komen, dat hier alleen sprake is van de opstanding in volgorde van Christus en de zijnen. Er wordt zelfs niet eens gesproken van de opstanding tot verdoemenis en toch volgt er dadelijk op: „Daarna zal het einde zijn, wanneer Hij het koninkrijk Gode en den Vader zal overgegeven hebben.” Alzoo ook: 1 Thess. 4:16. „En die in Christus ontslapen zijn, zullen eerst opstaan. Blijkens de aanhaling wordt de klemtoon gelegd op „eerst”. Naar het verband te oordeelen moet die evenwel gelegd worden op „opstaan”. Op het ontslapen zijn volgt toch het opstaan. Als men let op hetgeen volgt, — „daarna wij” enz. — zegt de apostel hier niets anders, dan dat de kinderen Gods, die reeds ontslapen zijn, niet eer naar den hemel zullen gaan, dan zij, die bij 's Heeren wederkomst nog leven zullen.

Vervolgens noemt M. t. H. den tweeden dood den geestelijken dood. Nu staat er in Openb. 20:14: „En de dood en de hel werden geworpen in den poel des vuurs; dit is de tweede dood.” Ik kan hier niet anders lezen of de *tweede dood* is de *eeuwige dood*. En zoo is dan de *geestelijke dood* de *eerste dood* of de dood in zonden en misdaden. En dan kan de beteekenis van Openb. 20:4—6 niet zijn, zooals in de beantwoording werd aangegeven, maar lees ik er dit in: Zalig en heilig is hij, die in dit leven van God de genade ontvangen mocht „Hem te kennen en Jezus Christus, dien Hij gezonden heeft; want dat is het *eeuwige leven*.” over dien kan de *eeuwige dood* geen macht hebben. „Zoo is er dan geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn.”

Ook in de andere aangehaalde teksten kan ik geen bewijs vinden voor de afzonderlijke opstanding van rechtvaardigen en goddeloozen. Er zijn veel duisterheden in de Openbaring van Johannes, voor mij althans, maar wanneer ik Gods Woord lees, kan ik mij geen andere voorstelling maken van Christus wederkomst, dan naar dit woord van Jezus zelf: „De ure komt, in welke allen, die in de graven zijn, zijne stem zullen hooren, en zullen uitgaan, die het goede gedaan hebben, tot de opstanding des levens, en die het kwade gedaan hebben tot de opstanding der verdoemenis.” (Joh. 5:28 en 29).

Indien u plaats hebt, zal het mij genoeg doen, wanneer u dit wilt opnemen in „Excelsior”.

Hoogachtend,

A., 14 Jan. '96.

Uw dw. dr.,
D. J. K.

We hopen in een volgend nummer op dit onderwerp terug te komen.

RED.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Bijls per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

STERVEN OM TE LEVEN.

De laatste week van 's Heeren omwandeling op aarde was aangebroken. Alles duidde de ophanden zijnde crisis aan. Na de opwekking van Lazarus was door de meerderheid des Sanhedrins het besluit genomen om zoowel Jezus als Lazarus te dooden, op het eeuwenoude en steeds herhaalde motief, tegen Gods volk aangevoerd, dat ze staatsgevaarlijk waren. De weldaden, die Jezus bewees, waren zoo onmetelijk groot dat „de geheele wereld hem volgde”. Een levend bewijs voor die weldaden was de herrezen Lazarus. Het gevolg kon zijn dat de Israëlieten Jezus als hun koning verkozen. Daarop kon volgen dat hij zich die benoeming liet welgevallen. Daaruit zou op zijn beurt voortspruiten dat de Romeinen den opstand zouden dempen en „land en volk wegnemen”; 't land verwoesten en de inwoners, die een gewelddadigen dood ontsnapten, als slaven wegvoeren. Om dat te voorkomen moest Jezus terechtgesteld worden. Het staatsbelang eischte het. — Veertig jaren later hadden zij met hun wijsheid volkomen bereikt wat ze door hun moordaanslag trachtten te voorkomen, en bleek uit hun voorbeeld ook welke betrouwbare staatslieden door den haat tegen God en zijn volk gevormd worden!

Een waarachtig koninklijk antwoord was door den Heere Jezus op de aantijgingen zijner vijanden gegeven door den intocht in Jeruzalem als Vrede-

vorst. De Romeinsche stadhouder, die waarlijk niet kon verdacht worden van eenige toegevendheid jegens het Joodsche nationaliteitsgevoel, had in dezen intocht blijkbaar niets staatsgevaarlijks gezien. Maar de Farizeën, toen ze niet tegen de volksmenigte omtrent Jezus konden oproeien, hadden hem gewezen op het bedenkelijke dat de kinderkins in den tempel juichten: „Hosanna den Zone Davids!” Met hooggaande verontwaardiging had Jezus hen terecht gewezen en hun den mond gesnoerd. De spanning steeg dus steeds hooger.

Voortdurend volgden nu pogingen om den Heere op een of andere wijze in zijn eigen woorden te verstrikken. Hij moest — dit was hun eenig redmiddel, totdat Judas alle hinderpalen uit den weg ruimde — zich vastpraten of tegen de Mozaïsche wet of tegen de Romeinsche regeering.

Onderwijl wies de tijdelijke bevolking van Jeruzalem bij het uur. Gedurende het Paaschfeest bevatte de stad meer dan een millioen menschen. Allerlei waren er vertegenwoordigd: buitenlieden en vreemdelingen. Onder de laatsten zoowel Joden, die buitenslands vertoefden, als Jodengenooten. Vooral de Jodengenooten moesten, om zulk een reis te kunnen maken, menschen van positie, tenminste van vermogen zijn. Ze hadden allicht een maand noodig om een der groote feesten te komen meëvieren.

Op een dier dagen, waarschijnlijk op den Dinsdag die volgde op den Zondag, waarop Jezus zijn intocht

in de stad gehouden had, vervoegde zich een kleine groep aanzienlijke en beschaafde Jodengenooten — Grieken — tot Filippus, en vroegen hem: „Heer, wij wilden Jezus wel zien”. Zij waren opgekomen om op het feest te aanbidden, om het feest mede te vieren. Hunne beschaving blijkt uit de wijze van handelen. Ze dringen niet door tot den beroemden man met wien zij kennis willen maken, maar wenden zich tot een uit zijn naaste omgeving, met verzoek om hen te introduceeren. Zij verlangen aan Jezus voorgesteld te worden en kennis met hem te maken. 't Ligt voor de hand dat meer dan bloote nieuwsgierigheid hen daartoe dreef. Immers zij konden niet onbekend zijn met het feit dat Jezus persoonlijkheid vooral bij de voornamen evenveel haat opwekte als sympathie. Niet onwaarschijnlijk is het dat hooger en edeler gevoelens hen aandreven.

Filippus vond dit aanzoek zeer merkwaardig en belangrijk genoeg om met Andreas te overleggen welke houding hij hier moest aannemen. De beide discipelen kwamen overeen het verzoek der Grieken aan hun Meester kenbaar te maken. Zij meenden blijkbaar dat Jezus deze gelegenheid zou aangrijpen om den Farizeërs te toonen dat hij waarlijk de Messias was en reeds door de heidenen als zoodanig erkend werd.

We mogen aannemen dat het verzoek der Grieken niet vruchteloos was gedaan, maar dat de Heere, goed en vriendelijk, den rookenden vlaswiek niet blusschend maar aanblazend, hen ontvangen heeft. Maar de Heilige Schrift gaat dit voorbij, om al den nadruk te leggen op de groote geestelijke beteekenis, die dit schijnbaar kleine voorval voor den Heere Jezus had. Er lag in: van Gods zijde een aanvankelijke vervulling van de profetie, die zeide dat God zijn knecht ook „gegeven had tot een licht der heidenen en om zijn heil te zijn tot aan de einden der aarde;” maar aan den anderen kant een zeer fijn gesponnen verzoeking des Satans, om nog ter elfder ure vooruit te grijpen, het lijden des doods te ontgaan en langs onwettigen weg tot de Messiasheerlijkheid te komen. Dit blijkt uit het antwoord dat Jezus gaf, en uit de goedkeurende stem des Vaders uit den hemel.

De Heere Jezus begint met te zeggen dat „de ure gekomen is, waarin de Zoon des menschen zal verheerlijkt worden.” De vraag der Grieken heeft iets in zich van het teeken van Jonas, den profeet. Jezus was gezonden „tot de verloren schapen van het huis Israels.” Maar nog drie dagen en Israel zou hem verstooten en vermoorden. En op dit keerpunt kwamen min of meer zelfbewust de eerstelingen uit de Heidenen hem zoeken. Zijne verheerlijking begint; de ure is gekomen. Maar hoe? Evenals bij zijn type Jonas: door het graf heen.

Dat was noodig, zou hij niet onvruchtbaar blijven. De natuur reeds toont aan dat alle ware leven op aarde door den dood heen moet, zal het leven voortbrengen. Het tarwgraan moet in de aarde vallen

en sterven, wil het vrucht voortbrengen. Geen graan ontkiemt vanzelf. Zie het aan de tarwekorrels, die bij de Egyptische mummies gevonden worden. Duizenden jaren liggen ze bij den dood in het graf, levend maar roerloos. Maar zoodra komt niet de hedendaagsche boer, neemt ze en legt ze in de aarde, zoodat ze niet bij, maar *in* den dood gaan, of in evenzooveel maanden als ze duizenden jaren stilgeleggen hebben, brengen ze hondervoudige vrucht voort.

Dat is het beeld van Gods handelingen op geestelijk gebied. Wie zichzelf niet geeft, ontvangt ook niets, maar blijft alleen. „Die zijn leven liefheeft zal het verliezen, en die zijn leven haat in deze wereld, zal het bewaren tot het eeuwige leven.” Die zijn leven liefheeft zoodat hij het tot geen prijs wil afleggen, is de vleeschgeworden zelfzucht. Hij kan niet anders verwachten dan een eenzaam voortleven, dat is geestelijke dood. Maar wie het „haat in deze wereld”, die bewaart het tot het eeuwige leven. Haten is willen dat iets niet bestaat. Wie zóo zijn leven acht en het desnoodig gewillig overgeeft, die bewaart het. Zoo is de wet, zegt de Heere Jezus, *in deze wereld*. Ze is niet de normale levenswet, maar ze is het in deze wereld, die dood is, die voorbijgaat, die in het hooze ligt. Wie *hier* zijn leven liefheeft, vereenzelvigd zich met die wereld en haar schijnleven. Wie het *hier* haat, bewaart het tot het eeuwige leven. Want eeuwig leven is niet een zelfzuchtig doelloos voortbestaan, maar is oneindige ontwikkeling, voortdurend vrucht dragen.

Dat zegt de Heere van zichzelf. Maar deze eenig ware levensles ga niet verloren voor zijn jongeren. De verzoeking, welke de Satan in het onschuldige verzoek der Grieken legde, had op hem geen vat, maar was voor hen hoogst gevaarlijk. En daarom volgt er: „Zoo iemand mij dient, die volge mij.” Die volge mij in het sterven als de tarwekorrel. Dan mag hij zich ook de belofte toeëigenen: „Waar ik ben, daar zal ook mijn dienaar zijn”. Eerst in het graf, daarna in het eeuwige leven. „En zoo iemand mij dient, de Vader zal hem eeren.” Grooter en heerlijker belofte kan wel niet gegeven worden. Wie den Zoon dient, die wordt door den Vader geëerd. Hooger trap van eeuwig leven is voor den eens zondigen sterveling wel niet denkbaar, dan dat de eeuwige God hem *eert*.

Maar „ontroerd is zijne ziel.” Wie zal volkomen of zelfs eenigszins grondig bij benadering zeggen, wat in deze oogenblikken de ziel onzes Heilands ontroerde? Hoeveel gegevens daartoe bevat dit enkele voorval! Was het niet ontroerend dat hij zich door de Heidenen gezocht zag, nu zijn volk weigerde zich door hem te laten vergaderen onder de vleugelen? Moest het hem niet ontroeren te bemerken hoe ook hieruit de Satan weder gelegenheid greep om hem zoo mogelijk ten val te brengen? Kon het onmiddellijk in 't verschiet staande kruis,

waaraan het tarwegraan zou sterven, geen ontroerenden indruk op hem maken? Stormde niet alles in deze oogenblikken op zijne ziel aan? Wat zou hij zeggen? Zou hij bidden: „Vader, verlos mij uit deze ure!“? Zou hij het kruis niet ontloopen, maar dan toch afbidden? Immers neen. Daartoe was hij in deze ure gekomen. Dat kruis was juist het toppunt, het doel van zijne zelfovergave. Éene bede was er, die altijd en zoo mogelijk in verhoogde mate nu, uit het innigste zijner ziele oprees, die alles in zich bevatte: „Vader, verheerlijk uwen naam!“ Die verheerlijking hield in dat ook eenmaal de Grieken, niet enkelen maar bij millioenen, zouden komen. Doch dat ze niet *tot* hem zouden komen, maar naar de profetie van Jesaia: „Als zijne ziel zich tot een schuldoffer zal gesteld hebben, zal hij *zaad* zien.“ Die Grieken als wedergeborenen, zouden de vrucht zijn van het *gestorven* tarwegraan. Dan eerst wordt de Vader er door verheerlijkt.

Onmiddellijk antwoordt de stem uit de hoogwaardige heerlijkheid op deze volmaakte bede: „En ik heb hem verheerlijkt en ik zal hem wederom verheerlijken.“ De meesten der omstanders mogen niets begrijpen of verstaan van deze woorden; de Heere Jezus licht ons toe wat ze beteekenen. „Nu is het oordeel dezer wereld; nu zal de overste dezer wereld buiten geworpen worden. En ik, zoo wanneer ik van de aarde zal verhoogd zijn, zal hen allen tot mij trekken.“ Hieruit blijkt hoe allerbelangrijkst dit oogenblik was. We worden hier reeds midden in de lijdensgeschiedenis verplaatst. Dit is het oordeel der wereld; eigenlijk de crisis. De wereld is doodelijk krank. De ziekte is bezetenheid. Thans is de crisis. Valt de Heere Jezus voor de verzoeking dan zal de zieke sterven in den eeuwigen dood. Maar wordt de Satan uitgeworpen, dan herstelt de zieke ten eeuwigen leven. Thans is het beslissend oogenblik.

Welnu, de Vader heeft zijn naam verheerlijkt in een leven onzes Heilands, aan het einde waarvan hij kon vragen aan de menschen: „Wie van u overtuigt mij van zonde?“ en kon zeggen tot den Vader: „Ik heb voleindigd het werk dat Gij mij te doen gegeven hebt.“ Hij zal hem verder verheerlijken, want de Zoon zal den overste dezer wereld buitenwerpen. In zijne „verhooring“ zal hij alle geveenen des Vaders, zonder onderscheid van voorhuid of besnijdenis tot zich trekken. Om hen eindelijk met zich te nemen in de verhooring aan de rechterhand der Majesteit Gods in de hemelen.

Die zoo volkomen overwon maakt ook de zijnen „meer dan overwinnaars.“

W.

DAPPER — MAAR ROEKeloos.

SCHETSEN UIT HET LEVEN VAN WITTE
CORNELISZ. DE WITTE.

DOOR E. GERDES.

IV.

GEVANGEN.

De Hollandsche vloot zette in 1639 koers naar het Kanaal, om daar én Spanjaarden én Engelschen in 't oog te houden. Tromp voerde als admiraal het bevel, en Witte de Witte nam als vice-admiraal deel aan dien tocht. Het duurde ook niet lang of de vijand verscheen, die zoo talrijk was dat de behoedzame Tromp oordeelde zich terug te moeten trekken. Maar daarvan wilde de Witte niets weten. Hij zei tot Tromp, „dat men juist in zulk eene gelegenheid toonen kon en moest, trouwe dienaars van het vaderland te zijn. Men moest met elkander leven en sterven.“ Tromp liet zich overreden, hetgeen eigenlijk niet goed was. Hij had den roekeloozen moed van de Witte moeten betoemen, want 't gevaar was te groot. Tenuwernood heeft echter Tromp het bevel tot den aanval gegeven, of de Witte werpt zich met zijn bekende voortvarendheid midden tusschen de vijanden, die hem ziende, de zwaarste galjoenen op hem afzenden. Deerlijk wordt dan ook zijn schip gehavend; de zeilen worden aan flarden geschoten; 't vaartuig wordt aan alle kanten doornageld, en zelfs de achterstevan in brand geschoten. Maar de Witte houdt stand, weert zich als een leeuw, doet den vijand wijken en keert als overwinnaar tot Tromp terug, aan wiens boord hij, — volgens de historie — „*beguist, besmeerd, al hinkende en ontoonbaar*“ aankwam, en toen den admiraal op scherpen toon vroeg: *of hij nu wel getoond had den metalen berg te vreezen.*“

Ontegengesteld had hij getoond dapper te zijn, maar ook roekeloos. Het zou hem echter in ons oog tot lof zijn geweest, zoo hij niet op dergelijken toon tot Tromp had gesproken. Maar hij kon het snoeven nu eenmaal niet laten, en bescheidenheid was hem vreemd.

Tengevolge van dezen strijd waren de Spanjaarden genoodzaakt de wijk te nemen naar Duins, achtervolgd door onze vloot, die daar ter plaatse den vijand niet mocht aanvallen, tenzij er versterking kwam uit het vaderland. En die hulp verscheen spoedig, zoodat veertien dagen later een vloot van ruim honderd schepen de Spaansche zeemacht binnen Duins kon opsluiten. Weldra kwam het ook tot een gevecht, waarbij den Spanjaarden een groot nadeel werd toegebracht. De zee-strijd bij Duins behoort echter minder tot de geschiedenis van de Witte, en daarom hoop ik dezen te beschrijven, wanneer ik u het leven van admiraal Tromp zal verhalen. De Witte nam geen deel aan dezen strijd. Tromp had aan

den vice-admiraal Jan Evertsen opgedragen om zee te kiezen en de zeemacht in het oog te houden. Doch Jan Evertsen kon aan dit bevel niet voldoen, en nu bood zich de Witte hiertoe aan, die zich dan ook met lof hiervan kweet en bij zijne terugkomst in het vaderland de goedkeuring van 's lands staten inoogstte.

Kort daarop werd hij naar Duinkerken gezonden, om de kapers, die het onze handelsvloot zeer lastig maakten, te tuchtigen. Ook hierin kweet hij zich met ijver van zijn last, maar in 't vaderland teruggekeerd, vernam hij dat Tromp hem verdacht van niet behoorlijk zijn plicht gedaan te hebben en te roekeloos te werk te zijn gegaan. Twee scheepskapiteins gingen nog verder. Zij beschuldigden hem van allerlei dingen, die, zoo zij waar waren, een strenge berisping tengevolge moesten hebben. Nu zal 't wel waar geweest zijn dat de Witte zich onbesuisd gedragen had, maar hij weigerde den raad op te volgen van Tromp om den stadhouder vergiffenis te vragen. Immers, de Witte haatte Tromp, lag gedurig met hem en met andere bevelhebbers overhoop, en was te zeer met zichzelf ingenomen dan dat hij de gunst van anderen wilde invoeren. Hij liet Tromp weten dat hij altijd een eerlijk man geweest was, „*zijn naam dubbel wit te zijn, en niemand een vlek daarin te zullen vinden.*” 't Was wel wat sterk gesproken van een man, die zoo gehaat was bij het scheepsvolk dat toen hij eens een schip wilde beklimmen, om er het bevel over op zich te nemen, de matrozen dreigden hem in zee te werpen, wanneer hij het waagde bij hen aan boord te komen. Intusschen werd de aanklacht voor den krijgsraad gebracht, die — wellicht om de Witte te grieven — de zaak op de lange baan schoof; althans het duurde langer dan vier maanden voordat de uitspraak gedaan werd, waarin verklaard werd dat hij een trouw dienaar des vaderlands was en zich als een kloek zeeman gedragen had.

Nadat de Witte andermaal de Duinkerker-kapers getuchtigd had, werd hij in 1647 naar Brazilië gezonden. Onze handel bevond zich aldaar in moeilijkheid tengevolge van de woelingen der Portugeezen in die streken, en nu moest de Witte onze belangen aldaar beschermen.

Die reis naar Zuid-Amerika en het verblijf zou aldaar voor hem een bron van verdriet en beproeving worden. Hij vond geen samenwerking met het bestuur en zoomin de regeeringsleden van de volksplanting op de Braziliaansche kusten als onze staten gaven gehoor aan zijne klachten. Men liet hem geheel aan zijn lot over. Misschien waren zij in Holland blij dat deze lastige man zoover van honk was. Al zijne verzoeken om naar 't vaderland terug te keeren, werden of niet beantwoord of afgewezen. Stel u voor hoe iemand van zijn driftig en voortvarend gestel daaronder te moede moet ge-

weest zijn. Hij schreef dan ook in zijn scheepsjournaal: „Soo de minste slaef, jae een hondt op 't Reciff sieck was, soude meer sorgen voor gedragen worden, als wel voor een admiraal alhier met zijn volek gedaan wort, waaruit de genegentheyt tonswaerts zal connen bewerken.”

Hij had het inderdaad zeer hard op die Braziliaansche kust, en klaagde dan ook in zijn brieven aan de staten-generaal dat hij niets te eten had dan oud en muffig brood, gedroogde verrotte visch, waaruit de wormen kropen; rijst en erwten waren niet te gebruiken; het varkens- en rundvleesch was verrot en ten overvloede, de wormen hadden de schepen bijna stuk gevreten. „Ik ben,” schreef hij, „inplaats van admiraal slechts een doodeter.”

Dit was voor hem niet om uit te houden. „Een eerlijk man,” schreef hij, „is te goed, om in deze ellendige plaats te blijven,” weshalve hij er nogmaals op aandrang naar het vaderland te mogen terugkeeren. Doch wederom ontving hij een weigerend antwoord, en toen hij tegelijk de tijding kreeg dat zijn tweede vrouw, Hildegonda van Goch, overleden was, nam hij het roekelooze besluit zonder verlof heen te gaan, en kwam dan ook met twee schepen vol kranke en uitgehongerde zeelieden in 1650 in het vaderland terug.

Maar nauwelijks had hij van zijne komst bericht gezonden, of hij werd op last van de algemeene staten in hechtenis genomen en in den stang in de gevangenis gebracht, waar hij tijd kreeg om na te denken over de vraag: of het niet beter is gehoorzaam te zijn aan zijne bevelhebbers, dan zijn eigen onberaden wil te volgen.

Nu volgde er een langdurig proces, dat nog gekrekt werd door verschillen tusschen de verschillende staten over het recht, dat de een boven den anderen zich aanmatigde, om den vice-admiraal gevangen te houden. Er werden 259 punten van beschuldiging tegen hem ingebracht wegens plichtverzuim en groote ongehoorzaamheid, die van dien aard waren dat de fiskaal van het Hof den dood als straf en de verbeurtverklaring zijner goederen eischte. De Witte had echter bekwame pleitbezorgers, die hem zoo goed verdedigden dat zijn vonnis zich alleen bepaalde tot het verliezen van zijn jaargeld sedert zijn eigendunkelijk vertrek uit Brazilië, benevens de kosten van de gevangenis en van het rechtsgeding. Dit geschiedde 16 Februari 1651.

NOG IETS UIT HET LEVEN VAN ENGELANDS GROOTSTEN PREDIKER.

VII.

In het jaar 1879 trad Spurgeons krankheid in. Daar was niets verrassends in. Een zoo bovenmenschenlijke inspanning van alle krachten, als Spurgeon

zich aanwendde, tientallen van jaren, in het rustelooze Londen, moest eindelijk tot groote zenuwzwakte leiden, die hem geestelijk en lichamelijk tot arbeiden gansch ongeschikt maakte. En dat moest te meer bij hem het geval zijn, daar hij — naar zijn eigen getuigenis — nooit den preekstoel betrad, zonder een hevige zenuwaanval te doorstaan, die hem deed beven aan alle leden, hoewel men uiterlijk daarvan bij den redenaar niets bemerkte. En zoo krachtig was hij van gestel dat hij na langere uitspanning en eenige pleiziertochtjes volkomen hersteld zijn zilveren bruiloft in 1881 en zijn ambtsjubileum in 1884 in volkomen gezondheid vierden kon.

De aanvallen van zenuwzwakte herhaalden zich echter van tijd tot tijd. Daarbij kwam een hardnekkig jichtlijden, dat hem noodzaakte korteren of langeren tijd een zachter klimaat op te zoeken. Hij zat echter ook te Mentone, de plaats waar hij het liefst verwijsde, geenszins stil. Hij preekte, schreef artikelen voor zijne bladen en stond in voortdurende briefwisseling met zijn tabernakel en verschillende inrichtingen. Maar na een verblijf van drie maanden in het zuiden kon hij toch gewoonlijk weêr naar zijn vaderland terugkeeren om daar op de oude wijze weder onafgebroken te arbeiden. In Mei 1891 kreeg hij de influenza. Hij genas echter in zooverre dat hij den 7^{en} Juni weder in den tabernakel kon optreden. Kort daarop bracht eene verkoudheid hem weder hevige aanvallen van rheumatiek. Wekenlang zweefde hij tusschen leven en dood. Dagelijks bad men voor hem in den tabernakel, en ook in verscheidene andere kerken en lokalen. Iederen dag namen de voornaamste bladen berichten over hem op. Van nabij en van verre ontving hij bewijzen van deelneming. Zelfs de prins van Wales, de hertog van Argyll, de vertegenwoordigers van de verschillende kerkgenootschappen, o. a., kardinaal Manning, generaal Booth enz., allen beijverden zich om hem hunne deelneming te betuigen. Gladstone schreef den volgende brief aan Spurgeons vrouw:

„*Waarde Mevrouw Spurgeon.*

In mijne, zelf ook door leed getroffen familie, heb ik met zeer veel belangstelling dagelijks de berichten gevolgd over mijnheer Spurgeons lijden, en ik kan niet nalaten, u zoowel als hem de verzekering mijner innige deelneming te betuigen, en mijn werkelijke bewondering uit te drukken niet alleen voor zijne gaven, maar bovenal voor zijne trouw, volkomen overgave en vastheid van karakter. Terwijl ik u en hem in alle omstandigheden in de volheid van Gods liefde en barmhartigheid aanbeveel, verblijf ik, hooggeachte mevrouw, u zeer toegeneegen

GLADSTONE.”

Aan het antwoord zijner vrouw voegde Spurgeon zelf de volgende opmerking toe:

„Uw woord is een woord der liefde, zooals slechts die het schrijven, die in het land des konings geweest zijn en veel van zijn aangezicht gezien hebben.

In hartelijke liefde

C. H. SPURGEON.”

Groot en algemeen was de blijdschap, als er berichten van beterschap kwamen. Hijzelf hoopte weder. Tot een zijner beste vrienden zeide hij schertsend: „Ik heb een nieuwe huid gekregen; de oude is geheel afgeschilverd.”

Den 26^{en} October was hij zoover hersteld dat hij de verre reis naar Mentone, onder begeleiding van zijne vrouw en zijn broeder kon ondernemen.

„Drie maanden van volkomen aardsche gelukzaligheid,” roemde mevrouw Spurgeon na zijn heengaan, „schonk ons de Heer te Mentone, voor Hij zijn dienaar in zijne heerlijkheid opnam. Het scheen een tijdlang alsof God hem nog wilde oprichten. Wij maakten dagelijks lange rijtoeren,” vertelt zij verder, „en elke plaats die wij bezochten, was een nieuwe overwinning voor hem. Zijne vreugde was nameloos groot. Hij zag er volkomen gezond uit en was zoo vroolijk en levenslustig als in zijn beste dagen. En met welk een stille, innige vreugde zat hij dag aan dag in een gezellig hoekje van zijn zonnige kamer, met zijn laatste levenstaak voor zich, namelijk de commentaar op het Evangelie van Mattheus.”

Hij was overigens ook onvermoeid werkzaam. Hij schreef preeken voor zijn Londensche gemeente om voor te lezen in den tabernakel, die aan de beste herinnerden, die hij ooit heeft gehouden. Daarbij was hij volkomen bereid en verlangde vol blijdschap naar „het betere land”. Hij was zeker van zijn eeuwig erfdeel daarboven en had geen doodsangst. Maar hij verzuimde niets wat kon bijdragen om zijn aardsche leven te verlengen. Toen men eens bij hem aandrong om een bijzonder onsmakelijk geneesmiddel in te nemen, vroeg hij den dokter: „Dokter, zal ik sterven, als ik dat akelige goed niet inneem?” En toen hij ten antwoord kreeg dat zulks best het geval kon zijn, zeide hij terstond: „Nu, dan zal ik het innemen.”

In het laatst van het jaar 1891 en op nieuwjaarsmorgen van 1892 hield hij toespraken in een kleinen vriendenkring in zijn hotel. In de laatste zeide hij o. a.: „Mijn zwijgen, dat meer dan een half jaar geduurd heeft, neemt een einde. Reeds hoor ik het getjilp der eerste vogeltjes op het land.... Hij, die bijna tot de dooden kon gerekend worden, begint van nieuws af tot de ooren der levenden te spreken. Gij kunt begrijpen, hoe blijde ik ben, want ik bemerk aan alles de terugkeerende levenskracht; en ik prijs God van ganscher harte, dat Hij mij zoo genadig aan mijn lieve vrienden wedergeeft, die met zoo groote liefde voor mijne inrich-

tingen zorg droegen. Ik zend allen, die mij genegen zijn, de hartelijkste dankbetuigingen en vriendelijkste groeten."

Een herderlijke brief aan zijne gemeente, dien hij op nieuwjaarsmorgen van het jaar 1892 dikteerde, sloot hij met de volgende woorden: „De loop van een leven, vol des gebeds en vervuld van dank, eindigt nooit. Met psalm op psalm, van het eene Hallelujah op het andere zullen wij opklimmen op den berg des Heeren, waar wij met bedekten aangezichte nedervallen zullen voor de hooge, goddelijke Majesteit, in het zalige genot eener eindeloze aanbidding." Daarmede had hij onbewust den weg aangewezen, dien hijzelf eene maand later volgen zou.

Evenals zijne gemeente, gedacht de trouwe leeraar op nieuwjaarsdag ook de „lammeren" in zijn weeshuis met trouwe zorg, terwijl hij eenigen van hen bijzondere gelukwensen zond. Zoo kreeg het eerste meisje een kaartje van hem met het volgende er op geschreven, (dat de kranke zijne vrouw dicteerde):

„Catherine B... van C. H. Spurgeon. Moge Hij, die de vogels in de lucht voedsel geeft, over u waken en u ten allen tijde behoeden. Zie slechts toe dat gij een nestje vindt nabij het kruis van Jezus; dan kan u geen leed treffen! Mentone, 1 Januari 1892."

De oudste knaap kreeg een kaart met een krijgsman er op, die een kruis op de borst droeg, met de volgende woorden:

„Ernst B.... Moge de Heere Jezus u tot een goed krijgsman maken en u trouw en sterk doen zijn. Laat u in 't geloof aanwerven; trek uwe wapenrusting aan met ijver; houdt u rein in zijn heiligen dienst en waak in alle dingen met gebed. Dat bidt u toe uw liefhebbende

vriend C. H. Spurgeon. Mentone, 1 Januari 1892."

Spoedig daarna werd zijn toestand ernstiger. Drie

weken na nieuwjaar zeide hij tot een vriend, die aan zijn bed zat: „Het einde nadert nu, maar God heeft toch bewezen een God te zijn, die de gebeden verhoort." Eenige dagen daarna, toen hij meestentijds bewusteloos lag, zeide hij in een zijner heldere oogenblikken met zijn ouden lach: „Ach, ik ben zoo gelukkig, want de Heer is mij zoo nabij!" Op 17 Januari koos hij tot nazang, bij zijne godsdienst-oefening die hij in zijne kamer hield, als in profetie de laatste woorden van Samuel Rutherford: „The sands of time are sinking" (Het zand des tijds verloopt.) Het was de laatste godsdienst-oefening, die hij leidde.

Op den 31^{en} Januari 1892 werd hij opgeroepen het aardsche arbeidsveld te verlaten en het loon van den trouwen strijder en dienstknecht te ontvangen.

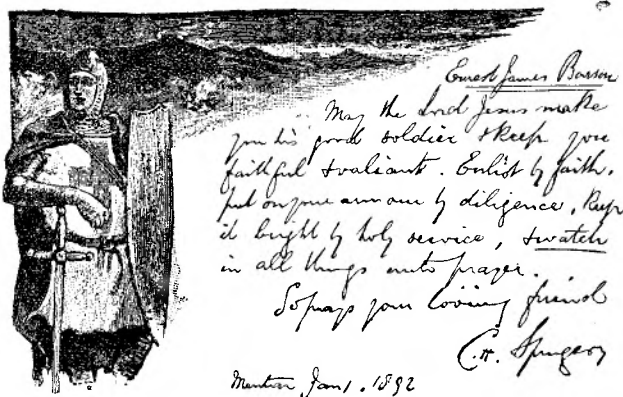
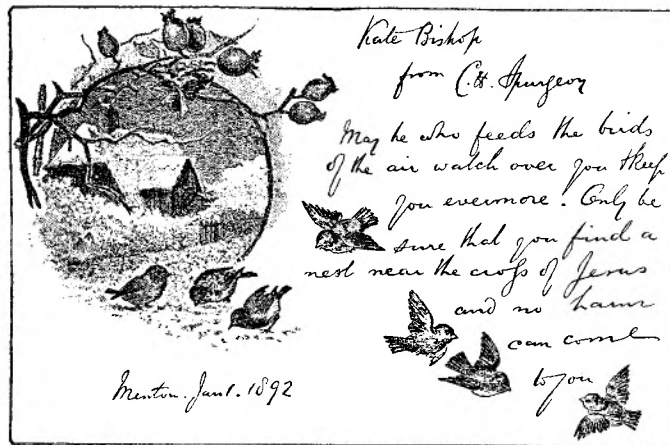
Negen dagen daarna stond zijn stoffelijk overschot in den tabernakel opgesteld. Ruim 60000 menschen gingen zijne lijkbaar voorbij en voor vele duizenden viel de avond te vroeg in, daar zij niet meer konden

toegelaten worden. Daar zag men menschen uit alle standen der maatschappij, die met moeite hunne tranen bedwongen. Daar kwam de armoedig gekleede weduwe en de in zijde gehulde dame die luid snikten, als zij de kist zagen waarin hij lag, die hun dikwerf zoo ernstig de eeuwigheid had voor oogen ge-

steld. Daar verschenen vele postbeambten, meerdere door weër en wind gebruide matrozen van de handelschepen, die den Theems verlevendigen, en met hen invaliden en kreupelen, die met moeite de trappen van den tabernakel konden bestijgen, om een laatsen blik te werpen op het overschot van hem die hen tot Jezus had gebracht.

De veertig jaren geleden verachte

en bespote prediker werd nu door zijn volk geëerd als een held. De meeste bladen verschenen met bree-

den rouwrand. De weduwe ontving duizenden brieven die uit alle deelen des rijks tot haar kwamen. De eersten kwamen van koningin Victoria. De vereering, die Spurgeon van zijn volk ontving, bleef niet zonder weerklink in de Christenheid van alle landen en volken. En ook in de toekomst zal zijn naam gegrift blijven in de gedenktafelen der geheele Christenheid en zijn arbeid zal doorwerken onder alle volken. Hij spreekt nadat hij gestorven is.

Hieronder volgen eenige kernachtige gezegden van Spurgeon, voornamelijk aan zijne redevoeringen tot zijne studenten ontleend:

Het beste middel om de zorgen te verdrijven is te *zingen*.

Indien ik een verloren kind van God ben, heeft Hij een grooter verlies geleden dan ikzelf. Ik verloor alleen mijzelf, maar Hij verloor zijn eer, zijn naam en zijne glorie.

Indien gij iets predikt dat nieuw is, zal het niet waar zijn. Indien gij iets predikt dat waar is, zal het niet nieuw zijn.

Karakters die werkelijk groot zijn, zijn altijd eenvoudig.

Te leeren neen te zeggen, is van veel grooter verdienste dan Latijn te kennen.

Preek nooit te lang. Ik zou zeggen, indien gij ernstig en boeiend wilt zijn, dat gij, onverschillig waar ge ook over spreken moogt, nooit langer dan veertig minuten moet preeken. Sommige preeken herinneren mij aan den zeeman wien geboden was een touw aan boord te halen; hij trok en trok tot hij doodmoê was, en verklaarde daarna dat hij geloofde „dat het eind van dit lamme touw afgesneden was.”

Wees niet zoo verdiept, gelijk sommigen, in de studie over de nieuwe bedeeeling dat ge verwaarloost over de eerste te prediken. Ik zou gaarne zeggen tot sommigen die mij bekend zijn: „Mannen broeders, waarom staat gij en ziet op naar den hemel? Ga voort met uw werk!

Wees op den kansel niet kieskeurig op uwe woorden, zooals iemand die voorlas: „Jonas was drie dagen en drie nachten in — hum — gezelschap van den visch.

Eens zeide een gemeentelid tot een dominé, die verhooging van tractement had aangevraagd omdat zijn gezin vermeerderd was: „Ik wist niet dat gij voor geld preekte.” „Neen, dat doe ik ook niet,” hernam de ander. „Ik dacht dat ge voor zielen preekte”, zeide de eerste. „Dat doe ik ook, maar mijn gezin kan van zielen niet leven, en indien dit mogelijk was zou ik een goede partij bestellen van de soort als de uwe, om er een stevig middagmaal van te maken.”

„Als gij Christus gevonden hebt, vertel het aan anderen. Vang bij de uwen aan, maar blijf daarbij niet staan. Zoek ook vreemden voor Hem te winnen.”

Voedt de armen, evengoed als ge hun predikt. Dikwijls kunt ge hun harten slechts bereiken door hun maag heen.

We behoeven niet zoo eenvoudig in onze prediking te zijn, alsof we tot ezels spraken, hetgeen we dikwijls doen. Een oude boer zeide eens tot een predikant, nadat hij eene prediking gehoord had over „De dwaas zegt in zijn hart, er is geen God”: „Ik geloof nog altijd dat er een God is, hoewel uw preek overigens zeer handig was.”

Indien gij een goed redenaar wilt worden, spreek dikwijls. Niemand kan zoo goed en mooi spreken als de vrouwen, want die praten altijd.

EFFEN IS SLECHT TREFFEN.

We hadden op de Zondagsschool een recht aangenzaam Kerstfeest gevierd; en daarom verwonderde ik mij er over dat Mietje Wolthers sedert dien avond niet weerom was gekomen, maar zonder opgaaf van redenen thuis gebleven. Wel was reeds door een vriendinnetje van het kleine meisje de boodschap meêgebracht: „Complement van Mietje en dat ze niet meer komt, want ze most van moeder naar de catechisatie,” maar deze inlichting was allesbehalve duidelijk. Ik ging dus naar de Xstraat n°. 24, drie hoog voor.

De trap viel meê; ze was ruim en vrij goed verlicht, daarbij zindelijk, en dat zegt wat in zulke huizen. Aan het eind van het portaal was een deur; ik begreep dat dit „drie hoog voor” was. Ik klop aan — geen antwoord; nog eens geklopt. „Binnen,” klonk het in de kamer en meteen werd de deur geopend door een magere vrouw van misschien vijfendertig jaar, die er helder maar zwak uitzag.

„Ben ik hier terecht bij Wolthers, juffrouw?”

„Jawel, komt uwe binnen.”

Ik moet zeggen: de kamer zag er keurig uit. De grond was helder geschuurd en halverwege bedekt met een nieuw karpel. Er stonden eenige goed onderhouden meubelen en het kopergoed aan den muur blonk als een spiegel. Het vrouwtje bleef met de armen in de zij bij de deur staan en een klein meisje van drie jaar hield moeder bij de rokken vast. „Wat blijft u, juffrouw?”

„U heeft een dochttertje, Mietje, op Zondagsschool op de **gracht.”

„Jawel.”

„Maar Mietje is er al heel wat keeren niet geweest en ik wou wel eens graag weten, hoe dat komt.”

„Och, het schaap is ziekelijk, altijd haast ziek. Daar staat ze bij het raam. Mietje, kan je niet praten? Zeg de juffrouw eens gedag.” Mietje, die met

haar pop stond te spelen en dit vermaak deelde met twee buurmeisjes knikte me even toe.

„Is ze ziekelijk,” zei ik, „och, dat is jammer. Maar, juffrouw, ik had vernomen dat u aan een ander kind de boodschap heeft meêgegeven, dat Mietje naar catechisatie moest”.

„O ja, ook! Ze is nou negen en ze is Doopsgezind en dan motten ze op der tiende naar de catechisatie.”

„Nu,” sprak ik, „dat kan nu wel zijn, maar ik had haar dat éene jaar nog maar laten blijven; en bovendien, als u er haar afneemt dat is uw zaak, maar in ieder geval had ik wel verwacht dat u het dan even was komen zeggen. U begrijpt, een kind van negen jaar brengt zulke boodschappen zoo vreemd over.”

„Jawel, juffrouw, maar ik heb het druk en . . .”

„Zondags, zou u dan niet even die paar minuten kunnen loopen?”

„Och, ik ben ziekelijk en je wil dan ook wel ereis rusten en dan — ja, dat wou ik ook nog zeggen, de kinderen zijn met Kerstfeest zoo raar getraceerd; ze had zoo'n kramp van dat zure goed. Né, dat vind ik al een heel minne tractatie, limonade!”

„Hé, vindt u dat zooveel minder dan chocolade?”

„Ja juffrouw, wie schenkt er nou limonade, dat zure water; hoor reis, we bennen maar ambachtsmensen en we zitten dikwijls om het een en ander verlegen, maar toch heb je ook je eergevoel en als dan je kind zal gaan feestvieren, en ze krijgt dat, nee, ik vind het min.”

„Maar juffrouw,” zei ik wel wat verontwaardigd, „dat is toch geen verplichting; als wij de kinderen wat geven is het doodeenvoudig een aardigheid voor de kinderen, waar ze volstrekt geen *recht* op hebben, nog niet eens daarvan gesproken dat de kosten vrij wel hetzelfde zijn in beide gevallen.”

„Ja juffrouw, daar mag ik me niet meê bemoeien, ik weet dat het allemaal uit goejigheid is, als ze wat krijgen, maar ik zeg maar: als ik trakteeer dan doe ik het goed. Daar is het zeker zoo laat om geworden. We zitten gezellig bij elkaër, me man en ik en me broer en zuster en een paar burens, een heel kringetje, zooals je dan al doet op zoo'n feestavond; het wordt half tien, ik zeg al, ik begrijp niet waar Mietje blijft. Eindelijk komt ze de trap op; ik zeg „wel Mie, veel plezier gehad?” „Ja moe, we hebbe limonade gedronken.” „Wat”, zeg ik, ik dacht dat ze loog. Ik zeg „je bedoelt chocolade, kind.” „Nee moe, limonade, heusch, van dat witte goed.” Me man die kreeg den duivel in en die zei: „is me dat een behandeling, je gaat er nooit meer heen.” En dan, juffrouw, anders het ze niet gehad. Op andere scholen daar krijgen ze nog eens een kerstkrans of een stukkie speelgoed of een stukkie kleeren, maar niets!”

„Jawel juffrouw, ze hebben taartjes gehad en bovendien ieder een boekje, en dat Mietje verder niets kreeg komt daar vandaan omdat ze te kort op school

is; want als we haar een prijs hadden gegeven dan hadden alle zoo er een kunnen krijgen, dat begrijpt u wel; ze is er pas twee maanden op.”

„Ja, dat weet ik wel, maar die tractatie, het kind had zoo'n kramp; ik zeg het u maar net zooals ik het meen, want ik hou er niet van om met anderen achter je rug te praten.”

„Neen”, zei ik, „dat is ook goed, maar als ik u was dan dacht ik er nog eens over.”

„Me man wil het niet hebben.”

„O ja, als u er over spreekt dan zal u wel zooveel invloed op uw man hebben dat hij het goedvindt. Het is toch niet verstandig om uw kind een jaar lang het onderwijs uit den Bijbel te onthouden, alleen om een paar glaasjes limonade.”

„Me man vindt het toch niet goed, maar ik zal zien.”

„Nu Mietje, wil jij niet graag weêr naar Zondagschool, om al die mooie verhalen te hooren?”

„Ja juffrouw”, zei het kleine ding natuurlijk en meteen liep ze naar moeder toe. „Moeder, mag nou het Zondagsche spreitje er op?”

Ik stond verbaasd zoo handig als de poppentheebouel werd opgeruimd, de pop in bed gelegd en netjes toegedekt. De buurmeisjes stonden bij het andere raam en deden al hun best om een andere pop door de ruiten te gooien. „Niet doen Betje,” riep vrouw Wolthers.

„Nu juffrouw, dat is dan afgesproken, a. s. Zondag zit Mietje weêr naast me in de klas.”

„Ik zal kijken, juffrouw, ik zal kijken. Past uwe op de trap. Ken u?”

„Ja, het is geen moeilijke trap; goeden middag.”

Met de hoop dat ik het pleit gewonnen had verliet ik het huis, maar ik heb Mietje niet weêr gezien.

BOEKBEOORDEELING.

Met groot genoegen kondigen we de nieuwe uitgaaf aan van het reeds zoolang uitverkochte *Zakelijk Woordenboek des Bijbels*, een verzameling van Schriftuurplaatsen, bevattende de grondbeginselen, leerstellingen, voorschriften en feiten der Heilige Schrift, in alphabetische orde gerangschikt, alsmede de meest volledige verzameling van gelijkkluidende plaatsens. Bewerkt naar de Staten-Overzetting. Deze tweede druk verschijnt bij den heer DAAMEN te Leiden en kan, aanmerkelijk in prijs verminderd, in afleveringen en ook nu reeds, compleet gebonden geleverd worden.

Voor velen is dit boek o. a. bij Bijbelbespreking, gelijk bij Schriftonderzoek, een uitnemend bruikbaar werk. Het rubrieksgewijze rangschikken en in alphabetische orde opstellen van de grondbeginselen, leerstellingen, voorschriften en feiten in den Bijbel vervat, spaart hem, die dit Zakelijk Woordenboek gebruikt, veel van zijn vaak zoo kostbaren tijd.

Predikanten, Evangelisten en Godsdienstonderwijzers. Onderwijzers en Onderwijzeressen aan Christelijke scholen en Zondagsscholen, Studenten in de Theologie, kortom allen die hun Bijbel liefhebben en dus voortdurend gebruiken, komt het te stade, temeer daar de laatste uitgaaf van Trommins vrij kostbaar is.

We zijn er zeker van, dat dit boek veel zal gevraagd worden.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie tekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

„DEN HEIDENEN OVERGELEVERD.”

Toen enkele dagen vóór zijn kruislijden eenige Grieken kwamen om „Jezus te zien,” gaf dat den Heiland aanleiding om in het openbaar te gewagen van de crisis, waarin de wereld op dat oogenblik verkeerde en met de grootst mogelijke zekerheid te zeggen hoe haar einde zou zijn. De overste dezer wereld zou uitgeworpen worden en Jezus, verhoogd aan het vloekhout, zou allen, die de Vader hem gegeven had en die dus tot hem kwamen, tot zich trekken. Eenige dagen vroeger had hij voorzeggd hoe die crisis zich zou openbaren en hoe ze zou verlopen. „Ziet, wij gaan op naar Jeruzalem, en het zal alles volbracht worden aan den Zoon des menschen, wat geschreven is door de profeten. Want hij zal den heidenen overgeleverd worden, en hij zal bespot worden, en smadelijk gehandeld worden, en bespogen worden; en hem gegeeseld hebbende, zullen zij hem dooden en ten derden dage zal hij wederopstaan.”

De eerste aanraking van Jezus met de heidenen na zijne vleeschwording, was toen hij als zuigeling op moeders schoot lag, en de magiërs uit het Oosten hem hunne geschenken kwamen aanbieden. Als man was hij meermalen op de grenzen van het Joodsche land of even daarover als redder van ziekten den heidenen ter hulpe gekomen. Maar steeds was toch daarbij de grondtoon zijn woord tot de

Kananesche vrouw: „Ik ben niet gezonden dan tot de verloren schapen van het huis Israels. Dus mag het brood der kinderkens niet den hondkens gegeven worden.” Toen de Grieken kwamen gevoelde Jezus het oogenblik van universeel optreden naderen, maar daarom nóg niet gekomen. Waarom zulks?

Niemand — zoomin de geheele wereld als de enkele persoon — komt tot de genade dan door de hel der zelfkennis heen. Aan de heidenen moest ook blijken wat evenzeer bij Israel op den voorgrond trad: niemand aanvaardt zoo maar vanzelf de genade die in Christus Jezus is. De eerste aanraking ten eeuwigen leven met hem wekt verzet in onze ziel inplaats van toenadering. Van nature zijn we niet geneigd ons tot het eeuwige Licht te keeren, maar God te haten. 't Is niet zoo licht en gemakkelijk om zich waarachtig te bekeeren. Wij *willen* niet. De menschenziel *is* niet van geboorte Christinne, tenzij dan een echt Roomsche Christin, vol eigengerechtigheid en goede werken. Jezus biedt *genade* aan en wij willen de redding van hem koopen. Jezus zegt: Leer van mij; en wij willen hem les geven. Nu drie jaren had zijn licht Israel beschinen, maar Israel had de duisternis liever dan het licht en verwierp hem. Israel is niet beter, maar ook niet erger dan de overige menschen. „Tezamen zijn ze onnut geworden en afgeweken.” Elke zelfbewuste aanraking met Jezus begint van onze zijde

met verwerping van hem. Dat moest ook in de heidenen openbaar worden. Opdat bij *allen* het woord volkomen zou gelden: „Wie roemt, die roeme in den Heere.”

Onder heftige beschuldigingen brachten de Joodsche kerkelijke overheden Jezus bij den stadhouder des keizers, Pilatus. Deze was het voorbeeld van een wereldling: hoogmoedig, lichtzinnig, uit voornaamheid een twijfelaar, een rechte bon-vivant. Die godsdienstwisten van de dwepende Joden konden hem al heel weinig schelen. Goud, zilver, fijne wijnen en andere genietingen waren daar de inhoud niet van. Alle onderwerpen waren daar onstoffelijk, dus voor hem onwezenlijk. Wat men tasten en voelen, eten en drinken kan, dat was voor hem het ware, het wezenlijk bestaande. Ofschoon hij er volstrekt de man niet naar was om op een menschenleven meer of minder te zien, ontving hij Jezus, die in zijn oog een onschadelijke dweper was, vrij wel. Hij wilde wel gaarne eens een en ander van hem weten. Maar even gaarne wilde hij hem kwijt zijn. En daarom zond hij hem zoo spoedig mogelijk naar Herodes, dien hij daardoor een heel aardige attentie bewees. Pilatus toonde hoe hij uit alles winst wist te slaan. Goedkooper middel dan zulk een aardigheid om met een aanzienlijken vijand op goeden voet te komen, bestond er wel niet. Maar zijn rust was van korten duur. Spoediger dan hem lief was, had hij den beschuldigde weerom. Met zoo iemand kon Herodes niets aanvangen. Hij kon hem bespotten, maar interessant was het geval niet.

Welnu, dan zou Pilatus het verhoor maar aanvangen. Jezus werd beschuldigd dat hij zich koning noemde. Pilatus, als stadhouder des keizers, moest daar wel kennis van nemen. Dus vroeg hij den beschuldigde: „Zijt gij de koning der Joden?” Zoo achteloos weg vroeg hij dat, want het denkbeeld zelf scheen hem bespottelijk toe. Van een volk met zulk een koning was weinig te vreezen. De Heere Jezus brengt hem zoo mogelijk tot ernst, door te vragen: „Zegt gij dat van uzelfen of hebben anderen het u van mij gezegd?” Maar voor dieper gedachten was Pilatus geheel ontoegankelijk. Zou hij zich verdiepen in zulke spitsvondigheden! „Ben ik een Jood?” roept hij met minachting uit; „hoe zou ik zoo iets van mijzelfen vragen?” Pilatus kon genoeg van Jezus gehoord hebben, doch mannen als Jezus zijn de aandacht van menschen als Pilatus niet waard. Hij had nooit over Jezus beteekenis gedacht. „Uw volk en de overpriesters hebben u aan mij overgeleverd. Wat hebt gij gedaan?” Van een verhoor heeft zulk ondervragen schijn noch schaduw. Het is slechts een praatje.

De Heere Jezus laat hem echter niet los. Pilatus eens met de persoonlijke Waarheid in aanraking gekomen, moest beslissen; aannemen of verwerpen. Derhalve antwoordt Jezus niet op de — trouwens niet te beantwoorden — algemeene vraag: Wat hebt

gij gedaan? maar prikkelt Pilatus geweten met eene toelichting omtrent zijn koningschap. Hij erkent koning te zijn. „Mijn koninkrijk is niet van deze wereld. Indien mijn koninkrijk van deze wereld ware, zoo zouden mijne dienaars gestreden hebben, opdat ik den Joden niet ware overgeleverd. Maar nu is mijn koninkrijk niet van hier.”

Verder dan tot de nieuwsgierigheid van Pilatus komt dit woord echter niet. Hij vraagt alleen: „Zoo zijt ge dan toch een koning?” Maar het antwoord, dat hij nu ontvangt, is allesbehalve geschikt om de nieuwsgierigheid van een zinnelijken wereldling te bevredigen. 't Is een laatste pijl in zijn geweten. Doch dat geweten wordt gaandeweg niet dichtgeschroeid door haat, maar bevroren door onverschilligheid. „Gij zegt dat ik een koning ben!” antwoordt Jezus. „Hiertoe ben ik geboren en hiertoe ben ik in de wereld gekomen, opdat ik der waarheid getuigenis geven zou. Een iegelijk die uit de waarheid is, hoort mijne stem.”

Deze woorden doen Pilatus duidelijk zien dat Jezus onschuldig is; dat wil zeggen, onschuldig zooals Pilatus dat opvat; zooals wij een schaap onschuldig noemen; dat beest is niet instaat kwaad te doen. Onschuldig beteekent bij hem eigenlijk volkomen onschadelijk. „Wat is waarheid!” roept Pilatus uit. Waarheid is een hersenschim; een niet bestaand en onbestaanbaar ding. Waarheid is wat ieder er voor houdt. Iemand die over zulke dingen loopt te denken, kan een wereldmonarch geen kwaad doen. De stadhouder kan hem gerust loslaten. Hij gaat dan ook onmiddellijk naar buiten om den aanklagers het aan te zeggen: „Ik vind geen schuld in hem.”

Indien de stof het voornaamste, het eigenlijke ware, zou Pilatus volkomen gelijk hebben. Van ideeën kan men niet leven. Daar is geen geld meê te verdienen. Wie den keizer wil vertegenwoordigen moet er zich niet te veel meê inlaten. En wie een keizer wil onttronen heeft ook meer aan dienaren met sterke vuisten en scherpe zwaarden, maar om zoo te zeggen zonder zenuwen, dan aan zulke denkbeelden.

Maar Pilatus had volkomen ongelijk. Dat heeft de keizer ondervonden. Die uit de waarheid waren hebben Jezus stem gehoord en 't is hun vergaan evenals Jezus zelf; ze zijn uitgemoord; als fakkels door den keizer gebruikt; voor tijdverdrijf door de wilde beesten verscheurd; uit aardigheid gekruisigd. En het slot was dat de troon des keizers schokte, wankelde, instortte, en het kruis het teeken der wereldheerschappij werd. Pilatus was overtuigd dat Jezus door hem niet veroordeeld behoorde te worden. De beschuldiging, even later ingebracht, dat Jezus zich Gods Zoon gemaakt had, wekte bovendien zijn vrees zoozeer dat hij het verhoor opnieuw opende en trachtte achter barschheid zijn angst te verbergen. Ten slotte werd zijn geweten voor de laatste maal wakker geschud door de beangstigende boodschap van zijne vrouw. Wie niet van de waarheid weten

wil, ziet haar overal als een spook. Want dat er werkelijk niets hoogers dan de stof bestaat, geloofft niemand. Maar eindelijk viel de ongelukkige Romein met een smak weêr in het laag aardsche neder. „Indien gij dezen loslaat, zijt gij des keizers vriend niet.” Dat woord beslist. Op welken grond wordt Jezus ten slotte door den heidenschen rechter veroordeeld en overgeleverd? Dat Pilatus anders kans loopt zijn post te verliezen!

Zoo werd Jezus aan de heidenen overgeleverd en hebben dezen hem „smadelijk behandeld” tot in de allerdiepste vernedering. Die „verhoging” onderging hij van hunne hand. Zijn kruis is en blijft den Joden, den eigengerechtigden, een ergernis, en den Grieken, den wereldschgezinden, een dwaasheid. Dwaasheid is het zoo in de „waarheid” te gelooven dat men er zich voor kruisigen laat. Dwaasheid is het te moeten gelooven dat dit kruis iemand redden kan van den eeuwigden dood. Maar die dwaasheid is een dwaasheid Gods, wijzer dan alle menschelijke wijsheid. Zal eenige „Griek” tot Jezus komen dan moet het door die dwaasheid en door die dwaasheid heen.

Pilatus heeft dat niet leeren verstaan. Wel is het hem gezegd zoo duidelijk, zoo hartaangrijpend als slechts weinigen tebeurtvalt. Maar hij heeft er overheen gewerkt en zich ten laatste in de wreede omarming van den tweeden dood gestort. Dat was het einde van *zijne* wijsheid.

Verstaan *wij* het? Kwam over onze lippen reeds de vraag: „Wat is waarheid?” niet spottend, verachtend, weifelend, maar angstig en zoekend? Dan zal ook tot ons zijne stem spreken en ons tot ons eeuwig heil antwoorden: „Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven!”

W.

DE FAMILIE HYDE.

EEN SCHETS UIT ENGELANDS GESCHIEDENIS IN DE ZEVENTIENDE EEUW.

III.

KAREL EN HET PARLEMENT.

Dr. Jan Ten Brink schrijft in zijne Republiek der Letteren dat het moeilijk is geschiedenis werkelijk onpartijdig te schrijven. — Sympathie en antipathie beheerschen te zeer de meeste geschiedschrijvers dan dat zij waarlijk objectief zullen oordeelen.

Waarborg daartoe moet liggen in de liefde tot de geschiedenis, die vóór alles om *waarheid* vraagt.

Men moet de personen en daden beoordeelen naar hunnen tijd; en rekenen met de omstandigheden waarin de personen zich bevonden en waaronder de daden plaatsgrepen, zal men waarlijk rechtvaardig zijn.

Te meer zoo de geschiedenis zich bepaalt tot een enkelen persoon en de geschiedschrijver beoogt, diens biographie te leveren.

In welken tijd leefde hij; hoe waren de zeden en gewoonten; in welken kring bewoog hij zich, en onder welke omstandigheden en invloeden; tot welke partij op kerkelijk en politiek gebied behoorde hij, en welke plaats nam hij in? en zooveel andere nog, zijn vragen die beantwoord moeten worden door en eischen stellen aan den geschiedschrijver.

Vanzelf leidt dit tot eenige uitvoerigheid.

In de eerste twee hoofdstukken heb ik getracht een overzicht te geven, hoewel uit den aard der zaak zeer beknopt, van den tijd, die aan het optreden van Hyde voorafging, en den strijd, die de partijen toen verdeelde, te kenschetsen.

In dit en de volgende zien wij Hyde temidden van dien strijd geplaatst, en door zijn plaats en rang dien hij bekleedde, gedwongen partij te kiezen, en te handelen naar de omstandigheden waarin hij zich bevond.

In 1625 kwam Karel aan de regeering. Hij scheen in den beginne den Puriteinen niet ongunstig gezind.

Hij was als zijn vader Katholiek en bisschopsgezind, maar van edeler en vaster karakter, hoewel de trouwelootheid zijns vaders hem, helaas, ook kenmerkte.

Evenals Jacobus achtte ook Karel zich aan beloften en verbintenissen niet gebonden, zoodra zijn belang daarmede niet strookte.

In den tijd van vier jaren ontbond hij drie Parlementen, omdat deze niet aan zijn onwettige eischen voldoen wilden, en van 1629—1640, een tijdvak van elf jaren, regeerde Karel zonder Parlement totdat hij in 1640 een vierde Parlement tezamen riep, waarin ook Hyde gekozen werd.

Denzelfden tegenstand, dien hij van de eerste drie Parlementen ondervonden had, viel hem ook van het vierde ten deel.

Zonder eenig recht, geheel willekeurig, schreef Karel belastingen uit, en maakte zich aan allerlei afpersingen schuldig. Zonder zich aan Parlement of enige wet te storen, voerde hij tonnen- of pondengelden in, stelde op alles wat maar eenigszins belastbaar was zware accijnzen, trok landerijen en bosschen aan zich en aan de kroon, onder voorwendsel dat dergelijk bezit door anderen een inbreuk was op het kroon-domein, en wierp ieder, die oppositie durfde voeren, op de pijnbank of in den kerker.

Scheen de bekende rechtspetitie, die het parlement Karel afdwong, een nieuwe waarborg voor de vrijheid, Karel schond trouweloos elke belofte; ontbond, toen verzet tegen hem kwam, het parlement, wierp de hoofden in den kerker, en gaf doodeenvoudig een rechtbank, „de Sterrekamer” genaamd, een oude instelling, uit ambtenaren der kroon samengesteld, de onbepaalde macht, elke die zich tegen zijn onrechtmatige eischen verzette, met zware boeten, kerkerstraf, verbeurtverklaring van goederen, zoo niet met de pijnbank te straffen.

Een waar schrikbewind werd over Engeland gevoerd.

Verscheidene voorname personen, die zich verzetten, o. a. Leighton, een predikant, John Eliot Prynne en vele anderen, werden levenslang gekerkerd of schandelijk verminkt.

Twee personen zijn er, die Karel in al zijn plannen het krachtigste steunden. Het zijn Wentworth, de latere graaf Strafford, en aartsbisschop Laud.

De eerste was een man van uitstekende bekwaamheden, maar wreed en trotsch van karakter. Met onverzoenbaren haat vervolgde hij een iegelijk, die zich niet aan Karels hebzucht en dwinglandij onderwierp. Hij was het, die, toen geen gelden meer te krijgen waren, een oude wet opdook, die aan havensteden en kuststrekken de verplichting oplegde ingeval van nood den koning schepen te leveren of daarvoor gelden te storten.

En nu begon de beruchte uitvoering van deze wet der scheepsgelden, die zelfs voor binnenlandsche streken, in tijd van vrede, deze verplichting deed gelden. Een heftige tegenstand ontstond bij het volk toen deze schandelijke afpersing bekend werd. Maar Karel en Wentworth waren geen personen om voor iets terug te deinzen. Met geweld werd een ieder gedwongen, deze nieuwe belasting te voldoen, en wee dengene, die tegenstand bood.

John Hampden leverde daarvan het bewijs, en berucht is het gewagmakende proces onder den naam van het Hampdenproces, dat met de overwinning der kroon eindigde, maar niet zonder die kroon ook dermate te schokken, dat de val niet kon uitblijven.¹⁾

Ging Wentworth op politiek gebied tekeer, Laud, de aartsbisschop van Londen, die den Calvinistisch-gezinden Abbott verdrongen had, steunde Karel op kerkelijk gebied op even waardige wijze. Roomschezind in merg en been, bekrompen van verstand, kleinzielig, prikkelbaar in de hoogste mate, een drijver van absolutisme, was er geen beter wapen in Karels hand dan deze persoon, om den tegenstand van de Puriteinen en Separatisten te fnuiken.

De heftigste tegenkanting ging als altoos van Schotland uit. Niet zoozeer van het Parlement als wel van het volk, welks kern Calvinistisch was.

Schotland te dwingen tot de Anglikaansche kerk over te gaan, was wat Laud nu zocht te beproeven.

In Engeland was langzamerhand de grootste tegenstand overwonnen, en lag het volk onder Karels en Wentworth's schrikbewind roerloos en vleugellam geslagen.

Niet zoo in Schotland.

Zoolang echter Karel het volk niet in zijn dierbaarste belangen aantastte, was er, niettegenstaande het gemor en de onrust die er heerschte, geen openlijke tegenstand en oproer te vreezen.

Zoodra echter zocht hij niet het Presbyteriaansche door het Anglikaansche stelsel te vervangen, of een omwenteling volgde.

¹⁾ Zie Burnet History. Maccauly, en Campbell Hist. of Resb.; ook Clarendon's Hist. of the Rebel.

Gelijk Maccauly schrijft: Toen Karel en Laud den Schotten de Engelsche liturgie zochten op te dringen, of juister gezegd, een liturgie, die naar het oordeel van alle strenge Protestanten, overal waar zij van de Engelsche verschilde, van kwaad tot erger leidde, heeft ons land aan deze handeling, in den overmoed der dwinglandij en met strafwaardige onkunde of nog strafwaardiger minachting der openbare meening gepleegd, zijn vrijheid te danken."

Ook Campbell in zijn „Geschiedenis der Puriteinen", wijt aan deze onwettige en even dwaze poging van den aartsbisschop Laud, den opstand en de omwenteling in Schotland.

„Toen Karel", zegt hij, „op Laud's aanstoken in 1638 beproefde de eenvoudige vormen van hun eeredienst in de Engelsche te veranderen, kwam het geheele volk onder de wapenen. Hier was geen beroep op de rechtbanken om hun eigendom te verdedigen, zooals dat, waardoor Hampden een volksheld is geworden, maar het beroep van een geheel volk op den God der veldslagen ter verdediging van hun godsdienst."

De gevolgen van Laud's roekelooze daad deden zich ook in Engeland gevoelen.

Ook daar ontstond verzet en wakkerde de moed weder aan van hen, die zonder weerstand zich door Karel lieten onderdrukken.

Het derde Parlement had Karel verjaagd; thans werd hij gedwongen door de omstandigheden, voornamelijk door het dreigende gevaar in Schotland, een vierde bijeen te roepen.

In dit Parlement, dat in de lente van 1640 bijeenkwam, had ook Hyde zitting. Hij was een vriend van het monarchale stelsel, maar een beslist tegenstander van de wijze waarop Karel regeerde, en een der vurigste bestrijders van de misbruiken, die onder den naam van prerogatieven werden gemaakt.

Karakteristiek voor den tijd waarin Hyde leefde, en voor de wijze waarop hij zijn werkzaamheid in het Parlement opvatte is, wat in zijn biographie ons van zijn eerste optreden wordt gemeld. Zijn „maiden-speech" toch gold ter verdediging van de belangen juist der lagere volksklasse.

Er was in Engeland namelijk een „court of honour" een „eererechtbank", ook wel bekend onder den naam van „Earl Marshal's Court," die onder het voorwendsel van de belangen van den adel te verdedigen, feitelijk een geheel willekeurige oppressie uitvoefde.

Twee voorbeelden van haar onwettige handelwijze en gruwelijke willekeur geven een juist idee van deze rechtbank.

In een woordenwisseling met een bediende van een edelman, die in zijn wapen een zwaan afgebeeld had, noemde een burger deze zwaan een gans. Een aanklacht wegens belediging volgde, en de arme man, die deze vermetelheid begaan had, werd uit zijn bedrijf gezet en van zijn brood be-

roofd, hoewel hij niet eens den edelman, maar slechts de afbeelding in diens wapen een gans genoemd had, en met veel meerder recht het eerste had kunnen doen.

Het tweede voorbeeld is nog sterker. Een edelman, die een armen kleermaker, niettegenstaande diens herhaalde smeekingen, weigerde te betalen, diende een aanklacht wegens belediging in bij het genoemde hof, omdat de arme drommel had durven beweren, dat hij evengoed een mensch was als zijn schuldenaar.

En wat besliste de „eere-rechtbank”? „Dat de kleermaker wegens zijn ongehoorde aanmatiging en beledigende gelijkstelling met een persoon van adeldom, de aanspraak op de schuld verloren had.”

Met gloed verdedigde Hyde de belangen en rechten van deze twee personen, en toonde aan dat een rechtbank, die op deze wijze het mindere volk onderdrukte, een schande niet alleen voor de Engelsche wetgeving maar ook voor den adel zelf was.

Lang zou Hyde geen zitting hebben in dit Parlement, daar het reeds spoedig weder door Karel ontbonden werd, toen het aan zijn eischen om meerdere geldelijke uitkeeringen niet wenschte te voldoen.

De strijd in het Parlement was hevig.

Karel verlangde twaalf subsidies, in drie jaren betaalbaar, en stelde de afschaffing van de scheepsgelden, waartegen overal heftige tegenstand heerschte, afhankelijk van het al of niet toestaan zijner vorderingen.

De reeds genoemde Hampden stelde nu de vraag of het Huis toestemmend zou beslissen op dit voorstel van den koning, *gelijk zij in zijn boodschap was neêrgelegd*, of dat afwijzend zou beschikt worden?

Hyde, monarchaal gezind, wenschte de vraag niet zoo gesteld te zien.

„Het was een netelig voorstel,” zeide hij, „waar aan slechts één soort van menschen hun stem kon verleen, en wel zij, die tegen het voorstel van den koning zouden stemmen; maar degenen, die den koning de verlangde gelden wilden toestaan, en naar hij meende waren er verscheidene die dat zouden doen, hoewel niet in die mate, noch op die wijze als de koning zulks eischte, zouden onmogelijk met het voorstel van Hampden kunnen meêgaan, en daarom stelde hij voor dat ieder afgevaardigde vrij uit zijn ja of neen zou laten hooren op de enkele vraag, of al of niet den koning een uitkeering zou gegeven worden.”

Een heftige beroering ontstond er, en de schatbewaarder van het koninklijke huis, Sir Henry Vane, verklaarde openlijk dat Karel nimmer de subsidies zou aanvaarden, indien zij niet toegestaan werden geheel op de door hem gemaakte voorwaarden.

Hyde trok zijn amendement in, en de vergadering werd tot den volgenden dag verdaagd.

Den volgenden dag echter vond hij het Parlement

ontbonden, onder duidelijke teekenen van Karels groot misnoegen.

J. A. W. JR.

TWEE DOODEN.

„De krijgsknechten dan kwamen en braken wel de beenen des eersten en des anderen, die met Jezus gekruist waren; maar komende tot Jezus, als zij zagen dat hij nu gestorven was, zoo braken zij zijne beenen niet. Maar een der krijgsknechten doorstak zijne zijde met eene speer, en terstond kwam er bloed en water uit..... Want deze dingen zijn geschied, opdat de Schrift vervuld worde: „Geen been van hem zal gebroken worden.”

„En als Judas de zilveren penningen in den tempel geworpen had, vertrok hij, en heengaande verworgde zichzelf. Deze dan heeft verworven eenen akker, door den loon der ongerechtigheid, en voorovergevallen zijnde, is midden opengeborsten en al zijne ingewanden zijn uitgestort.”

Ziet daar in korte, hartdoordringende woorden twee sterfgevallen beschreven; dat van Jezus, den voor dertig zilverlingen verkochten Heiland, en dat van zijn verrader Judas.

Beiden waren des Donderdagsavonds nog vrij. Beiden waren eenige uren later gebonden; de een door de touwen der overpriesters; de ander door de ketenen des Satans. Beiden scheidten op Vrijdag uit het aardsche leven. En zoowel het lichaam van den eenen als het lijk van den anderen verkondigde Gods onkreukbare gerechtigheid. Beiden „legden het leven af”. Maar de Heiland deed dat volgens de opdracht en macht van zijnen Vader; terwijl de ander beschikte, eigenmachtig en wanhopig op bevel des Satans, over het leven dat zijn eigendom niet was, maar slechts het hem toebetrouwde pand.

De dood aan het kruis kon voor iemand van gezond gestel, niet door allerlei zonden en hartstochten ondermijnd, in de volle kracht des mannelijken levens, dagen duren. Er zijn voorbeelden van kruiselingen, die acht dagen het uithielden eer zij den laatsten adem uitbleezen. 't Bevreemdt dus niet dat Pilatus des namiddags te ruim drie ure zich verwonderde dat zijn slachtoffer reeds gestorven was. Hoe kon hij ook weten dat alles, vooral dien dag, ging op de seconde af naar Gods raad en voorkennis? Hoe kon hij gelooven dat Jezus stierf *wanneer* hij wilde en ook over zijn leven naar zijn welbehagen beschikte?

De overpriesters, als naar gewoonte de mug uitziende terwijl zij den kemel doorzwolgen, baden Pilatus dat de lichamen zouden afgenomen worden, want de sabbath naderde „en die dag des sabbaths

was groot." Ook hun wreedheid in het gewelddadig eindigen van het lijden der kruiselingen was groot; maar niet grooter dan het dagenlang doodbloeden zou zijn. Pilatus, een rechte Romein, die nooit voelde wat anderen leden, was dadelijk hun ter wille. Het verbrijzelen der beenderen, waarop eindelijk de genadeslag op het hart volgde, werd dadelijk toegestaan. Zoo werd dus die afgrijpselijke marteling den beiden moordenaren aangedaan; de ijzeren bout van den ruwen krijgsman sloeg hun de beenderen aan splinteren, en toen ze eindelijk, bedwemd van pijn, zieltogend zich aan het vloekhout kromden, werd een eind aan hun lijden gemaakt door den laatsten slag op de linkerborst. Nu Jezus! Maar welke geheimzinnige macht weerhoudt daar plotseling de hand van den beul?

Aan alles blijkt dat Jezus reeds gestorven is. Toch, meenden de krijgsknechten, kon hij in bezwijming hangen. En om de proef op de som te nemen, of zoo noodig den schijn tot werkelijkheid te maken, stoot kort en goed een hunner hem de lans door het hart. Ja zie, de dood was werkelijk reeds ingetreden, want de scheiding van bloed en water nam reeds een aanvang. Bloed en water, elk afzonderlijk, druppelen uit de wonde.

Dat heeft Johannes gezien, en hij zag niet alleen wat hij verhaalt, maar ook hetgeen het beteekent. En nog iets anders zag hij toen hij dit aanschouwde. Op datzelfde oogenblik zag zijn zielsoog de beteekenis van het woord uit Psalm 34: „Hij bewaart al zijne beenderen; geen van die wordt gebroken.” En nog dieper en verder ziet zijn geest en leest in het aloude Godswoord het bevel omtrent het paaschlam: „Gij zult geen been daaraan breken; in zijn geheel zal het gebraden worden.”

Dat offerlam mocht geen verbrijzeld been hebben, het moest zijn innerlijkste zelfstandigheid, zijn geraamte, den grondslag en het fundament zijns lichaams ongebroken en ongeschonden bewaard houden, om daardoor te betuigen dat het geestelijk één geheel, éene volkomenheid was. Zijn huid werd afgestroopt, zijn vleesch verscheurd, zijn bloed uitgestort, maar zijn beendergestel bleef ongeschonden. Daarin gaf het een type van de *volkomene* offerande, waardoor Jezus volmaakt heeft degenen, die door hem tot God gaan. Dat ook aan zijn eigen dierbaar lichaam op het kruis geen been gebroken werd beeldt af, in de hoogste, heiligste, heerlijkste beteekenis, hetzelfde wat wij van mannen met vast en verheven karakter zeggen: „Hij is een man uit één stuk.” Want ons beendergestel is de grondvorm van ons lichaam. „Mijn *gebeente* was voor u niet verborgen”, zingt David, „als ik in het verborgene gemaakt ben en als een borduursel gewrocht ben in de nederste deelen der aarde.” De opstanding zijns volks in de vallei vol doodsbenderen, ziet Ezechiël in deze volgorde dat er beroering komt in de *benderen*, zoodat vóór alles elk been tot zijn been naderde, en dat

er daarna zenuwen en vleesch en een huid over kwamen. Eerst wordt het naakte geraamte samengesteld. In den 34^{en} Psalm wordt den rechtvaardige, ook onder de grootste beproevingen beloofd, dat God al zijne beenderen — dat is, zijn innerlijke persoonlijkheid, ongeschonden bewaart. Het opzettelijk heel-blijven van Jezus beenderen aan het kruis was de getuigenis voor hemel en aarde van zijn ongekrenkte heiligheid. Meer nog: hij had gedaan het werk dat God hem te doen gegeven had; hij had den Vader volkomen geopenbaard, zoodat hij kon zeggen: „Die mij gezien heeft, heeft den Vader gezien”; de heerlijkheid in zijn dood was dat — voorzooveel hem betrof — geen scheur of breuke zijne persoonlijkheid behoefde bloot te leggen.

Eenige uren vóór Jezus' dood had zijn verrader zich onwillens *moeten* openbaren aan zijn saamgezworenen, even groote huichelaars als hijzelf was. Hij had het moeten uitschreeuwen in doodsangst en wanhoop, welk een wargaren van leugen hij was: „Ik heb verraden onschuldig bloed!” Daarop ijlt hij weg in de schemering van den morgenstond naar de akelige, donkere, woeste woestijn en beproeft zich de keel dicht te snoeren. Hij verhangt zich en geeft zich over aan den verachtelijksten dood, den dood die zelfs het reine dier onbruikbaar maakt voor den mensch. Geen gezond bloed vloeit bij zijn gewelddadigen dood uit een wonde; geronnen staat het ten bederve stil in de donkerblauwe gezwollen aderen. Instinctmatig sterft de ongelukkige zooals hij geleefd heeft: het bederf in zich opsluitende; den adem niet uitblazende maar in zijn lichaam als in een onreinen grafkelder dien smorende en opsluitende. Doch nauwelijks is het leven afgesneden, of de strop breekt en de moordenaar stort neer op de scherpe rotspunten, waarboven hij zieltogend zweefde. Ze scheuren hem den buik open en al zijn ingewanden puilen uit het lijk. Petrus vermeldt dit, kennelijk daarin het teeken ziende van Gods vergeldende gerechtigheid. De ingewanden gelden in de Schrift voor den zetel der barmhartigheid en der ontroering door medelijden. Er wordt gesproken van „innerlijke ontferming”; van Gods „rommelend ingewand”. Paulus zegt dat zijn geestelijke kinderen „niet nauw zijn in zijne ingewanden.” Het gebeente, dat de grondslag van het lichaam uitmaakt, vormt ook het pantser waarin de ingewanden veilig bewaard worden. De zachte aandoeningen des medelijdens worden door de kracht der gerechtigheid beschermd. Bij dezen Judas, die zorgvuldig gedurende zijn geheele leven zijn innerlijkste roerselen voor de menschen, en zoo mogelijk ook voor God, verborg, en dat tot in de wijze van zijn sterven doorzette, worden in het oogenblik des doods op geweldige wijze de zetelen der roerselen naar buiten gescheurd en afzichtelijk tentoongespreid. Zoo vonden hem de voorbijgangers, rillend van ontzetting, als een profetie,

een verzinnebeelding van het woord: „Alle dingen zijn naakt en geopend voor dengenen, met welken wij te doen hebben.” „Indien ik zeide: de duisternis zal mij immers bedekken; dan is de nacht een licht om mij.” Als vuil, vol bedorven bloed, liggen daar de ingewanden des valschaards; zoo zal eens het boek zijns gewetens voor 't heeal opengescheurd worden en de bedorven ziel te zien komen.

„Voorwaar, daar is een God die leeft
En reeds op aarde vonnis geeft!”

Hoe spoort deze schrikkelijke gebeurtenis iederen levende aan om dagelijks tot God te naderen met de oprechte bede: „Doorgrond mij, o God, en ken mijn hart, beproef mij en ken mijne gedachten; en zie, of bij mij een schadelijke weg zij en leid mij op den eeuwigen weg.” W.

Het paradijs van Mohammed.

Meer dan eens hoort men uitdrukkingen als: „de Turksche hemel”, „Mohammeds paradijs” enz., waarmeê dan bedoeld wordt een soort van luilekkerland, een plaats vol genot en vermaak. Doch wat gelooven de Mohammedanen zelf van hun paradijs?

Volgens de geloovigen ligt dit paradijs nog boven den zevenden hemel, of ten minste in den zevenden en onmiddellijk onder den troon van het Opperwezen. Om een denkbeeld van de genoegens te geven, die hun daar te wachten staan, beweren de priesters, dat de aarde van dit paradijs uit het zuiverste meel bestaat, of uit de reinste muskus en zelfs uit de heerlijkste saffraan, terwijl de steenen parelen en juweelen, en de wanden met goud en zilver bedekt zijn. Al de boomstammen van dit heerlijke lustoord zijn van goud, en onder deze is de merkwaardigste de boom Luba of die des heils. Volgens hen bevindt deze boom zich in het paleis van den profeet, maar schiet in het huis van elken geloovige een tak, die met de heerlijkste granaat-appels, druiven, dadels en andere vruchten beladen is, welke allen van buitengewone grootte zijn, en een zoo heerlijken smaak hebben dat de aardsche stervelingen zich daarvan geen denkbeeld kunnen vormen.

Wanneer iemand in dezen lusthof, die als het ware als luilekkerland beschouwd moet worden, de een of andere bijzondere vrucht verlangt, dan plaatst deze zich dadelijk voor den mond, en de gebraden vogels komen op verlangen oogenblikkelijk tevoorschijn. De geloovigen beweren dat deze boom den gezegenden niet alleen ten dienste staat met zijn vruchten, maar insgelijks met kleederen van de heerlijkste zijden stof; met lastdieren, die met de prachtigste en gemakkelijkste zadels getuigd zijn: in het kort, dat alles, wat den stervelingen gemak en

genot verschaffen kan, tevoorschijn komt uit dezen met recht vruchtbaren boom, die zoo groot is, dat het vlugste ros niet instaat zou zijn om de schaduw in honderd jaren af te rennen. Het verrukkelijke van dit verblijf wordt nog verhoogd door een overvloed van heerlijke stroomen, en in den Koran wordt op meer dan eene plaats dit genot als het streelendste voorgesteld. Sommige dezer rivieren bestaan uit water, andere uit melk — en wanneer deze overvloeien, dan heeft men een heerlijk water- en melkgenot — terwijl wêer andere rivieren met wijn of honing (welke verrukkelijke badplaats!) den hof drenken.

Al deze stroomen ontspruiten daarbij aan den wortel van den boom des heils, en bovendien vlieten nog andere door den hof, over beddingen van robijnen en smaragden, of door zoomen van welriekende kamfer en geurige muskus en amber. Al dit genot wordt behalve dat nog verhoogd door de schitterende schoonheid van den immer jeugdigen maagdenstoet, die het zaligend geluk van den geloovigen Muzelman uitmaakt, en deze maagden zijn, volgens den Koran, niet van aarde en klei, zooals de stervelingen hier op het ondermaansche, maar van reine muskus en zuivere amber, en verspreiden dus een bijzonderen geur.

Of nu zulk een hemel bekoorlijk is? Voor het zinnelijk hart en dat van den oosterling zeker. Gode zij dank dat de erfenis die hun bewaard wordt, welke in Christus gelooven, beter is.

HOE KOMT DAT?

Wanneer men op zes stukken papier de getallen van 1 tot 60 op eene wijze opschrijft, zooals in N°. 1 tot N°. 6 aangewezen is, dan zal men altijd kunnen weten, welk getal door iemand gedacht is, mits zoo iemand slechts aanwijst, op welke stukken het gedachte getal gevonden wordt.

N°. 1.

				17								
				19		3						
				13		1		27				
				21		5		29		47		
				23		7		31		45		59
	15		11		33		43		0		57	
				9		35		41		55		0
				25		39		53		0		
				37		0		0				
				49		0						
				51								

N°. 2.

			14							
		18		3						
		15		2		35				
		22		6		34		47		
	19		10		31		46		59	
23		11		30		43		0		58
	7		27		42		55		0	
	26		39		54		0			
	38		0		0					
	50		0							
	51									

N°. 3.

			14							
		13		7						
		21		4		37				
		33		5		36		47		
	20		6		31		46		60	
22		12		30		45		0		55
	15		29		44		0		0	
	28		39		54		0			
	38		0		0					
	52		0							
	53									

N°. 4.

			14							
		15		10						
		13		8		41				
		26		9		40		47		
	27		11		31		46		60	
25		13		30		45		0		59
	12		29		44		0		0	
	28		43		57		0			
	42		0		24					
	56		0							
	58									

N°. 5.

			22							
		24		17						
		26		16		49				
	23		18		48		55			
	25		20		31		54		60	
27		21		30		53		0		50
	19		29		52		58		0	
	28		51		57		0			
	50		0		0					
	0		0							
	56									

N°. 6.

			38							
		40		34						
		39		32		49				
		41		35		48		55		
	43		37		47		54		60	
42		33		46		53		0		59
	36		45		52		0		0	
	44		51		57		0			
	50		0		0					
	56		0							
	58									

Nu is de vraag: *hoe* kan men dit dan weten, en waarop steunt die wetenschap?

FRYSK FOLKSLIET.

1. *Ien.*

Frysk bloed, tsjoch op! wol nou ris bruwze in
(siede,

In bounsje troch ues ieren om!
Flean op! Wij sjonhe it baeste lân op ierde,
It Fryske lân fol eare in rom.
Klink den in dawerje fier yn it roun,
Dyn alde eare, o Fryske groun!
Klink den in dawerje fier yn it roun,
Dyn alde eare, o Fryske groun!

2. *Twa.*

Ho eak throch oermacht, need sé betritsen,
Oeralde ljeawe Fryske groun,
Nooit waerd dy faeste taye bân forbritsen,
Dy Friezen oan hjar lân forboun!
Klink den, enz. (*twakear*).

3. *Trije.*

Ven buwgjen fremd, bleau bij 't ald folk yn
(eare

Syn namme in tael, syn frye sin;
Syn wird wier wet, riucht, sliucht in trouw
(syn leare,

In twang, fen hwa eak, stie it tsjin.
Klink den, enz.

4. *Fjouwer.*

Trochloftich folk, fen dizze alde namme,
Waes jimmer op dy alders great!
Bljuw iwich fen dy grize, hege stamme
Ien grien, ien kraeftig bloeyend leat.
Klink den, enz.

Wie onzer lezers is zoo knap dit in Nederlandsch rijm over te brengen?

GENADE.

Wat, Heer, zult Ge aan een zondaresse doen?....

„Vergeven.”

Wat is voor haar uw kruis, uw dood, uw zoen?

„Het leven.”

Mijn ziele zucht, zoo moe, zoo arm en kil,

Vol zonden; —

„Ik heb 't geheim, dat vroolijk maakt en stil,

Gevonden.”

Geen vreugde of vreë voor 't afgeleefde hart,

Slechts beven.

Wat baat in d'ouderdom, bij zóoveel smart?....

„Nieuw leven!”

S. J. M.—V. d. P.

vloot belast en ontmoette in 1652 den vijand, wiens macht veel grooter was dan de schepen waarover wij konden beschikken. De Witte deinst echter voor die zwaarigheid niet terug en beklimt een zijner sterkste schepen, daar het volk hem niet op het admiraal-schip wil toelaten. Het zag in hem een tegenstander van hun geliefden admiraal en had ook nog andere grieven tegen hem. Maar de Witte laat zich ook hierdoor niet terughouden, weet maatregelen te nemen om het volk tot orde te brengen en geeft het sein tot den aanval. In dezen strijd handhaaft hij zijn ouden roem, en ware hij later door de overige bevelhebbers ondersteund, gewis zouden de Engelschen geducht zijn geslagen, maar nu moest hij, die van zonsop- tot zonsondergang dapper gevochten en — zooals hij aan de Staten schreef „niets dan rook, vuur en Engelschen” gezien had,

PILATUS, DE HANDEN WASSCHENDE.

DAPPER — MAAR ROEKELOOS,
SCHETSEN UIT HET LEVEN VAN WITTE
CORNELISZ. DE WITTE.
DOOR E. GERDES.

V.

MOED EN TELEURSTELLING.

Weldra had men de diensten van de Witte weêr noodig. Engeland deed ons den oorlog aan, en daar Tromp in ongenade gevallen was, werd de Witte als vice-admiraal met het opperbevel over onze

er op bedacht zijn de vloot tegen de overmacht te redden, en haar behouden in het vaderland te brengen, 't geen hem ook uitnemend gelukte.

In het volgende jaar woedde de oorlog opnieuw. Tromp, met het opperbevel belast, koos zee, terwijl aan de Witte opgedragen werd te Texel zes en twintig oorlogsschepen gereed te maken en Tromp te volgen. Dit was zeer moeilijk, daar de Engelschen langs onze kusten zwierven, om de vereeniging der beide vloten te verhinderen. En deze moest geschieden, 't mocht kosten wat het wilde. Hier kwam het vaderland de voortvarendheid, de moed en de onverzettelijke wil van een man als

de Witte zeer te stude. Niettegenstaande storm en hevigen regen, temidden van een donkeren nacht, beklint onze vice-admiraal zijn schip, deelt zijn bevelen mede, zendt vele scheepjes en bootjes, voorzien van lantaarns, vooruit, wijst den weg aan, en het gelukt hem de vloot in zee te brengen en ze langs een omweg in de nabijheid van Tromp te geleiden, tot vreugde van al het scheepsvolk, dat zeer aan den luitenant-admiraal hing.

„Het was op den 10den van Oogstmaand 1653,” dus vermeldt de historie, „dat het sein tot den aanval gegeven werd, en de zeeslag plaats had, die bekend staat als de slag bij ter Heide. Met vereenigde krachten breekt men op de Britten in, hunne rijen worden doorboord en de vloot zeilt er midden doorheen. Vreeselijk was de strijd. 't Was alsof hemel en aarde zouden vergaan, zoo sterk was het gekraak der schepen, zoo geweldig het knetteren van 't geweevuur, zoo dof het donderend geknal van het geschut. Holland daverde op zijne grondvesten, en duizenden baden God om ons de zege te schenken. In dien slag sneuvelde Tromp, en Jan Evertsen en De Ruiter waren genoodzaakt te wijken.” Nu moest de Witte wel het opperbevel aanvaarden, en dit was geen geringe taak bij de neerslachtigheid van het scheepsvolk, dat over Tromps dood treurde, en niet minder bij de overmacht van den vijand. Een ander man dan hij zou dan ook dadelijk het voorbeeld van Evertsen gevolgd hebben, maar de Witte wil het uiterste beproeven. Met zes of zeven schepen weêrstaat hij eerst het geweld van de gansche macht des steeds voortdringenden vijands, maar ziende dat hij haar niet kan bedwingen, wijkt hij al vechtende terug, geeft nu en dan den vijand nog eens de volle laag en weêrhoudt aldus de Engelschen hem verder te vervolgen. Slechts één zinkend schip valt in de macht van den vijand en de Witte smaakt de vreugde de vloot behouden binnen te brengen.

Na Tromp's dood moest er een ander tot luitenant-admiraal benoemd worden. Maar wie zou zijn opvolger zijn? Evertsen was, om redenen die ik in een volgend schetsje zal ontvouwen, in ongunst bij de heeren Staten gevallen, en daar er in dien tijd geen beproefd en ervaren zeeman was, die Tromps plaats kon innemen, scheen het alsof Witte de Witte nu met het hoogste gezag bekleed zou worden. Eigenlijk kon men hem moeilijk voorbijgaan en toch werd hij niet gekozen. De Staten durfden het niet te wagen om aan dezen dolleman, — zooals hij wel eens genoemd werd — onze vloot toe te vertrouwen. Zij vreesden wellicht dat al de officieren, de bevelhebbers en het scheepsvolk er tegen op zouden komen, en dat velen hun ontslag zouden nemen, 't geen waarlijk in oorlogstijd niet wenschelijk zou zijn. Onderwijl de keuze moest geschieden, zwierf de Witte op zee rond, om onze handelsvloot, die

uit Oost-Indië kwam, naar 't vaderland te geleiden, en van deze gelegenheid werd gebruik gemaakt. Toen de Witte aan land stapte vernam hij dat de Staten in de plaats van Tromp den heer Wassenaar van Obdam tot luitenant-admiraal hadden aangesteld. 't Was een zonderlinge benoeming, want wel was Wassenaar een uitstekend edelman en in het bezit van grooten rijkdom, maar geen zeeman. Hij had het land getrouw als krijgsman gediend en bekleedde den rang van officier bij de ruitery. Verschillend was het oordeel of zoo iemand belast moest worden met het opperbevel over een krijgsvloot. Maar de Staten waren wijze mannen en zullen wel alles gewikt en gewogen hebben, voordat zij tot dit besluit overgingen.

't Was een geduchte teleurstelling voor de Witte, en toch, wij vinden in de historie geen enkel woord dat hij er over gemopperd heeft, 't geen ons zeer verwondert, daar hij niet weinig eergevoelig was. Waarschijnlijk heeft hij om twee redenen gezwegen. Vooreerst, omdat de keuze niet gevallen was op Evertsen, dien hij bleef haten; maar ook, omdat hem een zekeren voorrang boven laatstgenoemden bevelhebber toegestaan werd. Het kan ook zijn dat de Witte bij zichzelf dacht: „Is Wassenaar luitenant-admiraal, goed. Hij weet er niet veel van, zoodat hij bij mij toch te berde moet komen.”

Voor Wassenaar was het intusschen goed dat er een paar jaren van vrede aanbraken en hij zich dus oefenen kon in het zeewezen. Ook voor de Witte kwamen er nu een paar stille jaren. Wel maakte hij nu en dan, onder anderen in 1656, met Wassenaar een kruistocht naar Portugal, maar overigens bleef hij in zijn gezin en genoot huiselijk geluk, dat echter zeer dikwijls gestoord werd. Zijn eerste vrouw was zijn volle nicht, die in 1631 overleed. Den dood van zijn tweede vrouw vernam hij, zooals ik u reeds heb medegedeeld, in Brazilië. Maar nu werd hij, in 1654, andermaal in rouw gedompeld door het overlijden van zijn derde vrouw, Hester de Meester die hem elf minderjarige kinderen naliet.

De Witte ondervond dus ook ruimschoots, dat het leven des menschen eene aaneenschakeling is van moeite en verdriet, van onrust en kommer, van smart en rouw, en — van teleurstelling. Deze allen konden dienen om hem nader tot God te brengen, maar of zij dit gevolg gehad hebben, durf ik niet bevestigen. Wel geloof ik dat hij, nu hij den 55-jarigen leeftijd bereikt had, een weinig kalmer zal geworden zijn, 't geen ook blijkt in zijn verhouding tot Wassenaar, aan wiens bevelen hij zich gewillig onderwierp, en wien hij eerlang zou toonen dat de oude heldenmoed hem nog bezielde.

VI.

DE LAATSTE TOCHT.

In 1658 was er een oorlog uitgebroken tusschen Zweden en Denemarken, die 't laatstgenoemde land

de laetstelijck in de rencontie tusschen de Vloote van dezen Staet, ende die van den Koningh van Sweden." Aldus schreven de staten van Holland.

Het lijk van Witte Cornelisz. de Witte rust in de Martinuskerk te Rotterdam, en zijn praalgraf is wel de moeite waard bezichtigd te worden.

EEN LEGENDE.

Toen 's hemels Heer deze aard betrad,
Omdat Hij meelij met ons had,
En 't twaalftal zich bij Hem bevond,
Dat neen, zijn wijsheid niet verstond, —
Toen koos Hij meestal bosch en veld.
Alwaar het zien 't geloof verzelt;
Want onder 's hemels aangezicht,
Wordt hart en hoofd verwarmd, verlicht,
Dáar sprak Hij dan zijns Vaders woord,
En werd aandachtig aangehoord.
En akkerveld of waterkom,
Schiep Hij zich zoo ten tempel om.

Eens toen Hij veel gesproken had,
Ging Jezus naar een andre stad,
En, als juist Petrus naast Hem gaat,
Ziet Hij iets blinken op de straat,
Als ware 't maar een scherf van glas,
Ofschoon 't een fraai stuk ijzer was.
Waarop Hij 't woord tot Petrus richt:
„Wilt gij het ijzer, dat hier ligt?”
Doch Petrus hoorde er weinig na,
Hij sloeg heel andre dingen ga,
Hij dacht juist aan zijn heerschappij,
En de eerste man van 't Rijk was hij.
De vond was dus voor hem niet schoon,
Het was geen sceppter en geen kroon.
En voor wat ijzer buigt geen heer,
Althans bij dag, op straat zich neër.
Hij liep dus met verhaasting voort,
Als had hij niets van 't woord gehoord.

De Heer, lankmoedig, zwijgt en gaat.
Hij neemt het ijzer zelf van straat,
En laat ook Petrus in zijn waan.
Nu komen ze in het stadjen aan:
Stil ging nu Jezus naar een smid,
En zegt tot hem: „Wat geldt u dit?”
„Een penning!” „Goed! zoo geef hem mij.”
En zoo vervolgens wandelt Hij — —
Hij moest het marktplein overgaan —
En ziet daar schoone kersen staan.
Den penning gevend, staat Hij stil,
En neemt zooveel men geven wil.
Die vrucht, wier last Hem niet bezwaart,
Werd binnen in zijn kleed bewaard.

Men ging tezaâm de stad weër uit.
Daar zag men wel het groene kruid,
Maar vrucht of water zag men niet,
Ja zelfs geen woning in 't verschiet.
De zomerdag was brandend heet,
En allen droogden zich het zweet,
En smachtten naar een druppel nat,
Als was het naar een kostbren schat.
En voor hen uit, daar loopt de Heer,
En zie, daar valt een kersje neër.
En Petrus greep het op zoo ras,
Alsof 't een gouden appel was.
Of 't kersje smaakte aan zijn mond!
Wel was 't voor hem een schoone vond.

Een weinig wachtte nu de Heer,
Toen viel er weër een kersje neër.
En Petrus bukte snel ter aard,
Dat was het kersje dubbel waard!
Toen viel een menigte op den grond,
En allen bukten zich terstond.
Dit ging zoo voort een kleinen tijd.
Toen sprak de Heer, in 't hart verblijd,
Bijzonder Simon Petrus aan:
„Het ijzer deed de kers ontstaan.
Had gij ter rechter tijd gebukt,
Dan had de dorst u niet gedrukt,
Hadt gij het ijzer opgevat,
Dan hadt gij heden rust gehad.
Maar leer nu uit dit voorbeeld: dat
Wie kleine dingen weinig acht,
Niet zelden naar nog kleiner tracht.”

Deze legende is door Goethe berijmd. Zij is eenvoudig en bevat zeker een goede les. Toch gelooven we dat voor het gezond Christelijk leven dergelijke verhalen door hun inkleeding schadelijk kunnen zijn. We wijzen hierop, wijl men in onzen tijd het daarmee min nauw neemt. Dit is zeker een der beste uit vele legenden en toch — we aanvaardden de leering, maar gevoelen dat het bijwerk niet deugt.

VRUCHTEN VAN DEN ARBEID.

Wie „meester Feringa” was, is zeker niet onbekend aan velen die ons Christelijk onderwijs liefhebben. Zij hebben den secretaris van Christ. Nat. Schoolonderwijs nog niet vergeten.

Meester Feringa was reeds de hoofdonderwijzer der Haveloozenschool in de Bloemstraat te Amsterdam. Hij leidde deze merkwaardige inrichting, die voor zooveel uit de laagsten en armsten der hoofdstad tot een zegen is geweest. Zij verkeert nog in bloeienden toestand, en is thans verbonden aan de Vereeniging „Tot Heil des Volks.”

Eigenaardig was en het werk en het publiek van meester Feringa. Wat hijzelf dacht over de vruchten

de laetstelijk in de rencontie tusschen de Vloote van dezen Staet, ende die van den Koningh van Sweden." Aldus schreven de staten van Holland.

Het lijk van Witte Cornelisz. de Witte rust in de Martinuskerk te Rotterdam, en zijn praalgraf is wel de moeite waard bezichtigd te worden.

EEN LEGENDE.

Toen 's hemels Heer deze aard betrad,
Omdat Hij meelij met ons had,
En 't twaalfstal zich bij Hem bevond,
Dat neen, zijn wijsheid niet verstond, —
Toen koos Hij meestal bosch en veld.
Alwaar het zien 't geloof verzelt;
Want onder 's hemels aangezicht,
Wordt hart en hoofd verwarmd, verlicht,
Dáar sprak Hij dan zijns Vaders woord,
En werd aandachtig aangehoord.
En akkerveld of waterkom,
Schiep Hij zich zoo ten tempel om.

Eens toen Hij veel gesproken had,
Ging Jezus naar een andre stad,
En, als juist Petrus naast Hem gaat,
Ziet Hij iets blinken op de straat,
Als ware 't maar een scherf van glas,
Ofschoon 't een fraai stuk ijzer was.
Waarop Hij 't woord tot Petrus richt:
„Wilt gij het ijzer, dat hier ligt?”
Doch Petrus hoorde er weinig na,
Hij sloeg heel andre dingen ga,
Hij dacht juist aan zijn heerschappij,
En de eerste man van 't Rijk was hij.
De vond was dus voor hem niet schoon,
Het was geen sceppter en geen kroon.
En voor wat ijzer buigt geen heer,
Althans bij dag, op straat zich neër.
Hij liep dus met verhaasting voort,
Als had hij niets van 't woord gehoord.

De Heer, lankmoedig, zwijgt en gaat.
Hij neemt het ijzer zelf van straat,
En laat ook Petrus in zijn waan.
Nu komen ze in het stadjen aan:
Stil ging nu Jezus naar een smid,
En zegt tot hem: „Wat geldt u dit?”
„Een penning!” „Goed! zoo geef hem mij.”
En zoo vervolgens wandelt Hij — —
Hij moest het marktplein overgaan —
En ziet daar schoone kersen staan.
Den penning gevend, staat Hij stil,
En neemt zooveel men geven wil.
Die vrucht, wier last Hem niet bezwaart,
Werd binnen in zijn kleed bewaard.

Men ging tezaâm de stad weër uit.
Daar zag men wel het groene kruid,
Maar vrucht of water zag men niet,
Ja zelfs geen woning in 't verschieit.
De zomerdag was brandend heet,
En allen droogden zich het zweet,
En smachtten naar een druppel nat,
Als was het naar een kostbren schat.
En voor hen uit, daar loopt de Heer,
En zie, daar valt een kersje neër.
En Petrus greep het op zoo ras,
Alsof 't een gouden appel was.
Of 't kersje smaakte aan zijn mond!
Wel was 't voor hem een schoone vond.

Een weinig wachtte nu de Heer,
Toen viel er weër een kersje neër.
En Petrus bukte snel ter aard,
Dat was het kersje dubbel waard!
Toen viel een menigte op den grond,
En allen bukten zich terstond.
Dit ging zoo voort een kleinen tijd.
Toen sprak de Heer, in 't hart verblijd,
Bijzonder Simon Petrus aan:
„Het ijzer deed de kers ontstaan.
Had gij ter rechter tijd gebukt,
Dan had de dorst u niet gedrukt,
Hadt gij het ijzer opgevat,
Dan hadt gij heden rust gehad.
Maar leer nu uit dit voorbeeld: dat
Wie kleine dingen weinig acht,
Niet zelden naar nog kleiner tracht.”

Deze legende is door Goethe berijmd. Zij is eenvoudig en bevat zeker een goede les. Toch gelooven we dat voor het gezond Christelijk leven dergelijke verhalen door hun inkleeding schadelijk kunnen zijn. We wijzen hierop, wijl men in onzen tijd het daarmee min nauw neemt. Dit is zeker een der beste uit vele legenden en toch — we aanvaardden de leering, maar gevoelen dat het bijwerk niet deugt.

VRUCHTEN VAN DEN ARBEID.

Wie „meester Feringa” was, is zeker niet onbekend aan velen die ons Christelijk onderwijs liefhebben. Zij hebben den secretaris van Christ. Nat. Schoolonderwijs nog niet vergeten.

Meester Feringa was reeds de hoofdonderwijzer der Haveloozenschool in de Bloemstraat te Amsterdam. Hij leidde deze merkwaardige inrichting, die voor zooveel uit de laagsten en armsten der hoofdstad tot een zegen is geweest. Zij verkeert nog in bloeienden toestand, en is thans verbonden aan de Vereeniging „Tot Heil des Volks.”

Eigenaardig was en het werk en het publiek van meester Feringa. Wat hijzelf dacht over de vruchten

van dezen arbeid, leere het volgende dat hij eens schreef, en dat treffend heeten mag.

„Die vruchten zijn merkbaar voor ieder, die onze school door persoonlijk bezoek meer in hare bijzonderheden tracht te leeren kennen. Dat het Woord van God grooten invloed uitoefent op de harten der kinderen, blijkt uit geheel hun zijn, zoowel in als buiten de school. Een vroolijke stemming en lust tot werkzaamheid openbaren zich meer en meer. Verveling in de school kennen onze kinderen niet. In den omgang met elkander geven ze dikwijls blijken van onderlinge hulpvaardigheid, die mij wel eens tot beschaming kunnen leiden.

Zoo b. v. werd in den vorigen winter een lieve, maar zeer arme jongen, verscheidene dagen grootendeels onderhouden door vijf anderen, bijna even arm. Beurtelings brachten ze hem een stuk roggebrood mede, dat ze hem, zonder dat iemand het bemerkte, overhandigden. Als door een toeval kwamen wij achter het geheim, toen op zekeren morgen een der kleine weldoeners zelf geen brood had. Zijne moeder had hem slechts één cent kunnen geven, om na den schooltijd daarvoor zijn middagmaal te koopen. Die éene cent gaf hij aan zijn hongerlijdend vriendje, maar nu had hij ook geen ander vooruitzicht, dan zelf dien dag zonder eten door te brengen. Ik nam het zestal alleen, en verklaarde zoolang de ziekte der moeder van N. duurde, voor hem te zullen zorgen, mits hij beloofde, mij eerst dan te zullen vragen, wanneer hij werkelijk honger had. Welk een vreugde was dit voor de vijf weldoeners! Ik moet er nog bijvoegen dat de arme jongen van de vrijheid, hem gegeven, geen misbruik heeft gemaakt.

Zoover mij bekend is, zijn onder onze zoogenaamde hoogste klasse p. m. veertig kinderen geen bedelaars meer. Twee broers handelen des avonds, na den schooltijd, in lucifers. Allen verlangen bij ambachten of in diensten geplaatst te worden. Zooveel doenlijk zijn wij hen daarin behulpzaam. Van sommigen, die in betrekkingen geplaatst werden, mogen we goede verwachtingen koesteren. Anderen echter eindigen „met het loopen op een sjouwetje.” Van hen komt doorgaans, voor het tijdelijke leven althans, niet veel terecht. Evenwel niet altijd zijn zij verloren, die wij in onze kortzichtigheid daarvoor hielden. Zoo verliet in 1863 een jongen de school, ofschoon aan zijne ontwikkeling nog veel te wenschen overbleef, en hij ons steeds veel zorgen en moeite had veroorzaakt. Hij kwam bij een ambacht, dat hij na weinige weken weér verliet om, gelijk ik meende, op de straat te gaan slenteren, terwijl hij voorgaf een anderen baas te zoeken. Wegens verhuizing was de woonplaats zijner moeder mij onbekend. Ik hoorde niets meer van het kind, en hield hem voor verloren. Niet weinig was ik verwonderd, en nog meer verblijd, toen er ruim een jaar later op zekeren morgen bij mij aan huis een pakje afgegeven werd, dat een inderdaad net bewerkt scheerkistje inhield, en waarin

ik den volgenden brief vond, dien ik hier letterlijk laat volgen:

AMSTERDAM, 12 Junij 1864.

Wel Edelen Heer Boofven Meester.

Daar ik egter niet naa kan laten U uit liefde dezen paar reegels te schrijffven vooral hoop en wensch ik dat U nog vris en gezont zijt. Door Gods goedheid zoo geef ik U hier een klijn geschenk, dat ik met behulpzaam hand van mijn baas heb klaar gemaakt, zoo hoop ik en wensch dat U mijn geschenk in liefde wilt aanneemen ten Eersten dat ik het aan U goedheit verschuldigd ben wegens dat en wat ik van U genooten heb in mijn jeugdig jaaren zoo hoop ik dat God U nog sterken mag gezontheit en Goede Geest die U bezielt voor dezen tijd en Eewigheid zijt nogmaals van harten gegroet zeer waarde Boofven Meester

U gewezen leerling

L.

Of ik het geschenk wilde aannemen stond niet meer aan mijne keus, want de jongen had zich na het afgeven dadelijk verwijderd, zonder naam of woonplaats te noemen. Voor mij was het een aangename verrassing! Zoolang het hart nog door zulke, niet op het eigenbelang steunende beginselen geleid wordt, is er hoop op behoud, althans voor de maatschappij; dit achten wij niet gering.”

EEN GETUIGENIS VAN EEN ENGELSCHMAN OVER DE Z. A. REPUBLIEK.

De heer *R. C. Morgan*, die *Ds. Andrew Murray* begeleid heeft op zijn terugtocht naar *de Kaap*, deelt aan het weekblad „*The Christian*” zijne reisindrukken mede. Hij schrijft over den gelukkig tijds vrijdelden inval van *Jameson* in *Transvaal*:

„Wat de afloop van dezen mislukten aanval op *Johannesburg* zal zijn, moeten wij afwachten. De overtuiging van sommigen in de stad is, dat het een plan van kapitalisten was in hun eigen belang. Zij hebben *Kimberley* in hun bezit gekregen, en aldaar het monopolie in handen. Men gelooft dat zij in *Johannesburg* hetzelfde verlangen. *Rhodes* is een bekwaam, krachtig en ondernemend man. Hij ontving te *Kimberley* een ovatie, en verzekert dat hij slechts aan het begin staat zijner stoute plannen; maar dit wordt thans betwijfeld. Niet iedereen kan den last dragen van millionaire te zijn. De liefde tot het geld is een tiran voor zijn dienaars.

Dr. Jameson en zijne mannen schijnen bedrogen te zijn in de slachtoffers. Zij betoonden zonder twijfel groote dapperheid; maar de inval is onver-

dedigbaar, zoowel uit een zedelijk als uit een politiek standpunt.

Hoewel de grieven van de uitlanders jegens de Transvaalsche regeering ongetwijfeld gegrond zijn, (?) heeft zij in dit geval niet anders dan rechtvaardig gehandeld; en algemeen stemrecht te verwerven, waardoor de inwoners van *Transvaal* onder de macht der uitlanders zouden geraken is ongerijmd. Als *Engeland* dit in *Indië* zou toepassen zou er spoedig geen *Engelschman* meer worden geduld. President *Kruger* en zijne regeering zullen niet licht zelfmoord begaan."

(*Jongelingsbode.*)

De bekeerde predikant.

De Evangelist Lukas vermeldt als een bijzonderheid, dat ook priesters het geloof gehoorzaam werden. Hand. 6 : 7. En waarlijk, het is duidelijk dat er tot de bekeering van een leeraar als het ware dubbele genade gevorderd wordt. Want niets is den mensch meer in den weg om tot God te gaan, dan zijn meerdere kennis. Immers een verstandig mensch meent zeer wel te weten wat hij doet, en laat zich ongaarne overtuigen dat hij gedwaald heeft: want laat hij zich daarvan overtuigen, zoo moet hij ook tegen zichzelf optreden; tegen zichzelf getuigen; herroepen wat hij vroeger gepredikt heeft, en alzoo aan de gansche wereld zeggen: „Ik dacht veel te weten, maar ik wist niets; ik dacht wijs te zijn maar ik was een dwaas!" Tot zulk een onaangename, zelfvernederende belijdenis komt de mensch noode: want de hoogmoed (onze natuurlijke vriend en metgezel) verzet zich hiertegen met alle macht.

Nochlans, wat ten eenenmale onmogelijk is aan de zijde van den mensch, dat is zeer wel mogelijk aan de zijde Gods: want Gode is niets onmogelijk. Er zijn vele voorbeelden, ook in de latere geschiedenis, dat dwalende leeraren en hoogleeraren bekeerd zijn geworden.

Onder anderen verhaalt een predikant, dat hij op zijn standplaats als collega ontving een man, toegestemd met vele bekwaamheden, maar geheel vervreemd van de waarheid, gelijk zij in Jezus is. Met vele andere dingen leerde hij openlijk van den predikstoel dat men de psalmen en profeten voornamelijk te beschouwen had als verheven poëzie, waarvan men alles niet zoo gestreng naar de letter opvatten, en waarvan men vooral geen leerstellingen maken moest. Hij bedacht niet dat een boek, hetwelk *God* den mensch ingeeft, en waarmede de ziel des menschen de eeuwigheid ingaan en voor God verschijnen moet, noodzakelijk onderscheiden moet zijn van een boek, dat de eene mensch den ander in handen geeft, om zijne verbeelding en zijn gevoel voor een oogenblik op te wekken, en aangenaam onledig te houden. De rechtzinnige predikant achtte

zich verplicht om zijn ambtgenoot te dezen aanzien onder vier oogen broederlijk te onderhouden. Het kon niet anders, of nu ontwikkelden zich van beide kanten strijdkrachten. Deze gaan gewoonlijk ten laatste van een geregelde veldslag over tot schermutselingen, die de zaak in geschil onbeslist laten; want ieder gaat ten slotte naar huis, zooals hij van huis gegaan is, en ieder meent zijne partij de gevoeligste slagen te hebben toegebracht. Doch de genade Gods trad hier tusschenbeide. De onrechtzinnige predikant werd door den Heiligen Geest innerlijk bij vele dingen bepaald, bekeerd, en predikte nu het tegendeel van zijne wijsheid, namelijk de wijsheid Gods, zooals deze in de Schrift zich uitspreekt.

Niet lang echter mocht deze bekeering hier vrucht dragen. Het was een geroepene ter elfder ure; hij mocht maar één uur arbeiden in zijns Heeren wijngaard. Een beroerte ontnam hem het gebruik van enkele zijner leden, ook van zijne tong. Hij was echter bij zijn volle kennis. „Eenmaal," schrijft de predikant aan wien wij dit verhaal ontleenen, „bezoekt ik hem des morgens vroeg; en hem goeden morgen wenschende, voegde ik er bij: „Immers dáar is een goede morgen, waar Jezus als morgenster is opgegaan in 't hart?" Hierop drukte de kranke mij de hand herhaaldelijk, tot eene getuigenis hoe geheel zijne ziel met dit woord instemde. Kort hierna ontsliep hij in vrede."

UIT HET LEVEN.

Leerzaam, — ook voor Nederland.

Een schrijver in de *Christian* zegt het volgende omtrent den invloed der Roomsche kerk in Schotland:

Twee-en-twintig jaren geleden, toen de Schotsche opvoedingswet werd vastgesteld, had de kerk van Schotland 1311 scholen, en nu slechts 46; de Vrije kerk had er 524, en nu slechts 17. In het belang van de nationale scholen trokken zij zich terug. Doch wat gebeurde? Terwijl de Presbyteriaansche kerkgenootschappen weken, namen de Schotsche Episcopalen en de Roomschen, met sectarische bijoogmerken, de school in bezit. Eerstgenoemde had twee-en-twintig jaren geleden 46 scholen, maar nu 74; terwijl de Roomschen er toen slechts 22 hadden, nu 177. De Episcopale scholen kregen toen van de regeering £ 4440, doch verleden jaar £ 17,000; terwijl de Roomsche-Katholieken, die toen £ 4430 kregen, nu £ 71,000 ontvangen. Doch dit is het ergste niet. In de Episcopale scholen zijn 13,000 kinderen, en in de Roomsche 53,000, meestal behoorende tot Protestantsche huisgezinnen. Het geld van Protestanten en kinderen van Protestanten wordt dus gegeven voor sectarische inrichtingen.

Op dit punt — de ondersteuning van sectarische scholen — heeft ook de Wesleyaansche Conferentie

in Engeland zich laten hooren. Men besloot aldus: „dat er geen vermeerdering van toelaag zijn zal uit de openbare fondsen, hetzij uit locale belastingen en uit die des rijks, tot instandhouding van sectarische scholen, *tenzij de toekenning van zulke vermeerderde toelaag vergezeld ga van behoorlijk en vertegenwoordigend openbaar bestuur.*

„Dat geen nationaal stelsel van opvoeding, dat het Bijbel- en godsdienst-onderwijs, naar de vatbaarheid der kinderen ingericht, uit de dagscholen uitsluit, voorzien zal in de behoeften van het land.”

Hierin spreekt een gezond beginsel. *Geen* sectarisch onderwijs op school, maar Bijbelonderwijs naar de behoeften der kinderen ingericht. Wij vreezen dat het met het Bijbelonderwijs op onze scholen zeer zwak gesteld is. Een ex-onderwijzer zei onlangs in den trein dat hij onder zijn vroegere leerlingen velen aantrof, die niet eens het register der Bijbelboeken kenden. Zij zijn helaas! geen uitzonderingen op den regel. En wat doen onze Zondagsscholen?

Ook eene waarheid.

Toen de Fransche gezant aan het hof van koning Frederik Wilhelm I van Pruisen verhaalde van de toiletgeheimen van het Parijsche hof, en ook van het blanketsel gewaagde, als een voor het vrouwelijk geslacht onontbeerlijk schoonheidsmiddel, zeide de koning met een strengen blik op eenige hofdames der koningin, welke een voor haar leeftijd in het oog vallende gelaatskleur hadden: „Geen vrouw mag zich blanketten, dan zij die niet meer bloost.”

Op den verkeerden weg.

De storm, die veroorzaakt werd door Deken Farrar, naar aanleiding van zijn verklaring van het boek Daniël, is nog niet geheel ten einde. Wij hebben, zoo getuigt een criticus, dat boek met verbazing, slechts hier en daar met ingenomenheid gelezen. Met verbazing... want de schrijver noemt het boek Daniël een Joodsche Haggada, m. a. w. een verzinsel, een roman, een verhaal met een zedelijk doel.

Of er wel ooit een man als Daniël heeft bestaan is de vraag. Sadrach, Mesach en Abednego zijn evenzeer scheppingen der verbeelding; denkbeeldige personen, die nooit hebben bestaan. Zelfs de Messiaansche profetieën, waaraan de Christelijke kerk zooveel waarde hecht, en die door Christus zelf zijn aangehaald, bevatten eigenlijk geen profetie. De vurige letteren aan den muur van Belsasars zaal hebben niet de betekenis, die daaraan gehecht wordt door den schrijver van het boek Daniël. Zij zien dus niet op Belsasars lot en het oordeel dat God over hem bracht als straf voor zijn godslasterlijke roekeloosheid. Wij hebben niet te lezen: *Mene, mene, tekkel, upharsin*, maar iets geheel anders, dat vrij beteekenloos is. Ja, Deken

Farrar heeft ontdekt dat de letters in een vierkant waren geschreven, nagenoeg als volgt:

M.	N.	A.
M.	N.	A.
T.	Q.	L.
P.	R.	S.

Hetwelk overgezet zijnde hierop neerkomt:

Een Mina.
Een Mina.
Een Sikkkel.
Een Half Mina.

Dus vier namen van muntstukken; niets meer. Het is ook dus niet te verwonderen dat de naam Nebukadnezar niet moet staan voor den Babylonischen vorst, maar veeleer, zooals aangeduid door *Cornill*, voor het getal 423, dat tegelijk het getal is van Antioches Epiphanes, den grooten onderdrukker en vervolger van Israel in den Maccabeeschen tijd. En zoo gaat het voort, — en dit alles heet „hoogere critiek.” Wij gelooven dat dit boek meer dan iets anders de oogen in Engeland geopend heeft voor de verregaande ongerijmdheden, die te dikwijls in den naam der wetenschap worden verkondigd. De toon waarop de Deken van andersdenkenden spreekt is stuitend. Wie van hem verschilt, is natuurlijk onwetenschappelijk en een duisterling. Maar waarlijk, met al de geleerdheid hier tentoongespreid, missen wij dan toch de bezadigheid, die men van de wetenschap terecht mag vorderen.

Zijn zulke wijzen niet eigenlijk toch dwazen?

Lekkernij.

Tal van groote mannen versmaadden ook goed eten niet. Merkwaardig genoeg is van velen hunner zelfs nu nog bekend wat hun liefingsspijs was. Ze hadden er dus wel meê op!

Karel de Groote was een liefhebber van gebraden vleesch en wel voornamelijk van wildbraad. Torquato Tasso lustte graag wat zoets, als gekonfijte vruchten, marsepein en ander banket, en zelfs at hij de salade met suiker. Dit laatste gerecht wordt trouwens ook door velen bij ons te lande met zoet gegeten, zonder dat zij juist even zooveel Tasso's zijn. De geliefkoosde drank van Luther was Torgauer bier en Rijnwijn, en zijn vriend Melancthon of Philip Schwartzerd, was in zijne jeugd een minnaar van gerstebrij, zoodat hij in Tübingen, alwaar hij

ter studie lag, dikwijls een portie vleesch voor eene portie pap gaf. Melanchton hield ook veel van grondels en andere kleine visch; maar had een tegenzin in vleesch en grootere vischsoorten, terwijl hij voor het overige zeer matig en een vijand van alle snoeperij was.

Hendrik IV van Frankrijk was een geweldig en dikwijls buitensporig oester- en meloenenverslinder, en Karel XII van Zweden gaf aan een boterham boven alle lekkernijen de voorkeur. Frederik de Groot, Napoleon en Voltaire waren onverzadelijke koffiedrinkers. De meest beminde spijs van den eerste bestond in gerstekoeken. De jonge Crebillon was een virtuoos in het oestereten; Lessing at bijzonder gaarne linzen. Klopstock hield buitengewoon veel van duivenpastijen, zalm, gerookt vleesch en erwten, en dronk in zijne jeugd het liefst rijnwijn, maar op meer gevorderden leeftijd, bij voorkeur bordeauxwijn. De smakelijkste gerechten bestonden voor Kant in linzenbrij, pastenakenbrij met spek, Pommersche spekpodding, podding van witte erwten met varkenskrabbetjes, gedroogd of gebraden ooft uit Pommeren enz. Deze beroemde wijsgeer was gewoon om alle dagen drie uren aan het middagmaal te besteden. Schiller at bijzonder gaarne ham. Wieland hield veel van koek en gebak, en hield het dus met de door hem zoozeer vereerde Atheners. Wanneer zijn vrouw eens iets van dien aard voor hem bereid had, dan kon hij niet wachten, maar stond niet zelden des nachts op om er van te snoepen.

Groote mannen zijn vaak niet in *alles* groot.

De macht van het Woord.

In Recklingshausen woonde een Jood, die geld op onderpand uitleende. Een arme Christenweduwe beleende bij hem voor eenige stuivers een Nieuw Testament.

De Jood wilde eens gaarne weten welke dwalingen de Christenen aanhingen, zooals hij meende, en riep twee zijner zwagers om met elkaer dat boek te lezen, wat niet zonder veel spotten en lasteren aanving. Toch begon de genade, die het Woord verzegelde, aan zijn hart te werken en zonder dit den zijnen te zeggen las hij het nog eens in stilte en met aandacht door. Toen hij zag dat Christus en zijne apostelen zich voortdurend op Mozes, de profeten en Psalmen beriepen, sloeg hij die uitspraken na. Toen ging hem zulk een licht op dat hij geen weêrstand vermocht te bieden en besloot ook eens naar de Christenkerk te gaan, om later de Christelijke gemeenschap te zoeken, waarin hij weldra werd opgenomen door den heiligen doop, nadat hij onderricht in de heilleer ontvangen had.

ONZE LEESTAFEL.

Ons Tijdschrift is de titel van een nieuw Maandblad, waarvan de heer D. A. DAAMEN, uitgever te Leiden, ons het prospectus zendt. Het verschijnt in afleveringen van 60 à 70 bladzijden.

Wat het bedoelt zegt het prospectus o. a. aldus:

Treedt men buiten den kring der bepaald stichtelijke en der kerkelijke bladen, dan is voor den meer ontwikkelde, die zijn geest wil verrijken met wat anderen geven of zelf zich wil uitspreken, ten onzent bijster weinig kans om zijn doel te bereiken, zoo hij een wereld- en levensbeschouwing huldigt, die het Christendom ten grondslag heeft. Bijna elk gebied van letteren, kunst en wetenschap is bezet door een richting die of onverschillig voor, of wel vijandig aan alle geloof is, allermeeest aan het Bijbelsch Christendom.

Talrijk zijn de tijdschriften op het terrein der „belletrie”; hoevele er van ademen ook maar eenigszins den Christelijken geest? Vandaar dat men ze dan ook in de kringen van hen, die in het geloof de levenskracht vinden, niet, of slechts uit noodzaak, aantreft. Doch evenmin ontmoet men er veel dat het gemis vergoedt, voor hen wier meerdere kennis en ontwikkeling hen doen zoeken naar iets anders dan hetgeen de gewone, op zichzelf anders uitnemende, Christelijke lectuur biedt.

We wenschen een tijdschrift (vooreerst maandelijks) uit te geven, dat zich onderscheiden zal door het volgende:

1°. dat het, zich plaatsend op den bodem des Christelijken geloofs naar de Schrift, maar ook naar die alleen, zoowel voor redactie als iedereen volle vrijheid neemt en geeft tot uiting van gedachten.

2°. dat het zich niet uitsluitend op een enkel gebied beweegt, maar aan alles wat goed, liefelijk en welluidend is, plaats biedt, met dien verstande dat niet gestreefd wordt naar „populariteit” in dien zin dat men zoo laag mogelijk afdaald. Wij wenschen volstrekt niet bij vele bestaande Christelijke bladen er nog weêr eens een in denzelfden trant te voegen. Niet wijl de soort niet deugt, maar wijl we iets anders hopen te leveren.

3°. dat op de keuze der stukken zeer nauwkeurig zal worden gelet. Ons meer ontwikkeld Christelijk publiek, voor 'twelk wij schrijven, heeft daar recht op. Ons tijdschrift zal voor alle lezers ter medewerking openstaan, doch we zijn 't ook aan allen verplicht, te waken voor een vorm en inhoud die aan alle redelijke eischen voldoen.

Het gebied is dus zeer ruim genomen, en het prospectus belooft veel, dat dusver voor den Christen in zijn geest niet gemakkelijk, althans in onze taal, was te vinden. We vestigen er dan ook gaarne de aandacht op van al onze lezers, die gelooven dat de Christelijke wereldbeschouwing de eenig ware is, en wij ons op elk gebied een weg kunnen zoeken, die met onze beginselen overeenkomt. Voor den meer ontwikkelde is op ons gebied de oogst nog zeer schraal, en kan daarom dit Maandschrift in een leemte voorzien. We wachten echter met belangstelling de 1e aflevering af, die op aanvraag kosteloos voor elk verkrijgbaar is.

CORRESPONDENTIE.

J. D.(?) te K. a'd L. Vriendelijk dank. In 't volgend nr.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

BIJ DE RIJKEN IN ZIJNEN DOOD.

Een eerbare begrafenis wordt in het Oude Testament op hoogen prijs gesteld. Abraham kwam om zijne afgestorvene Sara te zien en te beweenen en zijn eenige bezitting in het beloofde land was sinds dien dag het graf, dat hij zich kocht van de zonen Heths voor vierhonderd sikkelen zilvers, „om daar zijne doode te begraven”. Jakob en Ezau begroeven hunnen vader Izaak; Jakob richtte boven het graf van zijn geliefde Rachel een monument op, dat er staat tot op dezen dag. Jakob zelf werd met groote plechtigheid begraven door zijn zoon Jozef. Koning Joram ging heen zonder begeerd te zijn. Josia, in den noodlottigen slag tegen Egypte gevallen, werd op de best mogelijke wijze geëerd bij zijne begrafenis. Den goddeloozen Zedekia werd eene „ezelsbegravenis” geprofeteerd. Jesaia voorzegde van Belsasar dat hij niet als andere monarchen zou rusten in zijne slaapstede, maar naar den algemeenen kuil voor de verslagenen met het zwaard zou gesleept worden.

En zoo werd van onzen gezegenden Middelaar geprofeteerd: „Men heeft zijn graf bij de goddeloozen gesteld en hij is bij de rijken in zijnen dood geweest, omdat hij geen onrecht gedaan heeft noch bedrog in zijnen mond geweest is.”

De dood is de bezolding der zonde. De dood is in elk geval afgrijselijk, wjl hij volstrekt abnormaal is. Hoe men ook lijkt en graf met bloemen en

kransen moge bedekken, de dood zelf is afzichtelijk en grijnst tusschen het groen der sparretakken heen. Wij behoorden niet te sterven. De Grieken beeldden den dood af als een schoonen jongeling met een omgekeerden fakkel in de hand; maar de fraaie, mannelijke overmoedige gestalte kan de vraag niet op de lippen weerhouden: waarom moet die fakkel omgekeerd uitwalmen, en waarom mag hij niet recht op krachtig doorbranden? Ieder vreest den dood en verafschuwt hem. En deze afschuw bereikt zijn hoogste punt in den zelfmoord. God heeft niet de vergankelijkheid, maar de eeuwigheid in der menschen hart gelegd.

Aan den dood kan niemand ontkomen; maar de begrafenis profeteert iets geheel anders, spreekt van het tegenovergestelde. De begrafenis is het voorspel van de opstanding. En daarom begraven alle volken, ieder op zijn eigen wijze, hunne dooden die zij achten, op eene manier, die doet zien dat zij gelooven aan een leven na dit leven; aan een leven waarvan dit leven eigenlijk slechts de afschaduwing is. De wilde heiden geeft zijn vermogenden afgestorvenen tal van slaven mede, om hen in de onderwereld te dienen. De Egyptenaar droeg de grootste zorg voor de bewaring van het lijk, dat eens weder de woonstede der ziel moest worden. En de Christen zaait in verderfelijkheden het lichaam, dat nu nog wel dood is om der zonde wil, maar eens op Gods tijd, bij het slaan der laatste bazuin, onverderfelijkheden moet aandoen.

Men eert den doode door een plechtige begrafenis. Ook die eer is ontaard in menschvergoding; maar toch is de grondslag anders en beter. De laatste eer aan den doode bewezen is een onwillekeurige ontboezeming van den mensch, de stille verwachting dat ook de God des levens hem eeren zal als zijn kind, door een zalige opstanding. De smaadheid van Christus werd door vele martelaren ook hierin gedragen, dat men hun een eerbare begrafenis weigerde. Het vonnis werd verzaard bovenmate door het verstrooien van de asch, of het werpen van het lijk als een aas voor het gevogelte des hemels en het gedierte der aarde.

Met zeer diepe beteekenis heeft God in zijnen raad het zoo geleid dat onze Heiland „in zijnen dood bij de rijken is geweest.” Hij die de straf tegen de zonde, den toorn en den vloek Gods droeg, onderging alle denkbare versmading en vernedering in zijn lijden. De geheele menschheid spande tegen hem samen, zoodat er letterlijk niemand overbleef die voor hem optrad. Zijn volk verwierp hem en leverde hem over aan de heidenen. Dezen koelden hun moedwil aan hem. Zijne discipelen vloden allen, nadat een hunner hem verkocht had. Een der „getrouwen” ontkende onder eede dat hij wist wie die gevangene was. De Joodsche Raad keurde hem wegens Godslastering des doods schuldig. De heidensche overheid achtte hem gevaarlijk voor de maatschappij. Ja, zijn God zelf bracht helse benaauwdheid over hem en verliet hem. Geen anderen dood mocht hij sterven dan dien van den misdadigen of oproerigen slaaf; vastgespijkerd doodbloeden, onder hevige koorts, uit wonden die op zichzelf niet doodlijk waren. Naar den gewonen gang van zaken en rechtspleging moest daarop volgen dat zijn dood lichaam in een hoek weggeworpen werd, zonder begrafenis en zonder dat iemand, hoe laag in rang en stand ook, zich verwaardigde het de geringste oer te bewijzen of het zelfs met eenige welvoegelijkheid te behandelen. Zoo was „zijn graf bij de goddeloozen gesteld”. Dat was het voornemen: dat die gehangene tusschen twee moordenaars ook na zijn dood als het uitschot der maatschappij zou behandeld worden.

En toch was hij in zijn dood bij de rijken. Nauwelijks had hij den geest gegeven, of een van de aanzienlijkste Joden, een lid van den hoogsten Raad komt tot den Romeinschen landvoogd met de verbazingwekkende vraag om hem het lichaam van den kruiseling te schenken. Zonder aarzeling wordt dat in Pilatus oog nietswaardig geschenk afgestaan. Nog is Jozef van Arimathea niet terug of een zijner ambtgenooten voelt denzelfden aandrang om den verachten en verworpen ontslapene te eeren in zijn dood. Zij begeven zich met hun helpers naar het onreine, verachte plekje, waar de lijken nog aan de vloekhouten hangen, en nemen het heilig lichaam af van het kruis, ongeacht wat alle andere deftige menschen daar wel van zeggen mogen. o Ja, in het licht van

onzen Goeden Vrijdag, waarop tegen schemeravond honderden en duizenden van allerlei Christelijke gezindheid zich openlijk naar de kerken begeven om den lof van het Goddelijk Offerlam te zingen; waarop men u bijna vreemd aanstaart indien ge u daaraan onttrekt, kan men zeer romantisch dwepen met het gedrag van deze beide raadsheeren; maar in werkelijkheid was 't heel iets anders. Dat zou men eens ondervinden indien Jezus *heden* op een *onzer* markten of pleinen als volksmisleider was opgehangen, en alle toeschouwers nu — wel ontroerd maar toch met het oog op den naderenden feestdag goedsmoeds naar huis gingen, het nu aan de knechts van den beul overlatende om te zorgen voor het uit den weg ruimen van het lijk! Stel u maar voor dat Jezus daar hangt op de Nieuwmarkt te Amsterdam, of op het Plein in den Haag, of op de Mariaplaats te Utrecht, en de daad van Jozef en Nikodemus komt in heel ander licht te staan. Daar was een moed toe noodig, die alleen door Gods Geest in het harte kan gewrocht worden.

Geen half werk doet Jozef van Arimathea. Hij zorgt niet slechts voor een eerbare begrafenis, maar geeft het beste wat hij heeft. Als een echte Jood is hij zelf voor zichzelf daarop gesteld. Daarom heeft hij in zijn landgoed een stille, plechtige plek uitgezocht en daar een graf in een rots doen uithouwen, waar hij hoopt eens zelf gelegd te zullen worden tot de bazuin der archangels hem uit het stof ten leven zal wederroepen. Nog niemand werd daar begraven. Met den dood was deze rots, deze afbeelding der onvergankelijkheid, nog niet in aanraking geweest. Die plek staat hij zijn Heiland af. Daar moet het dierbare lichaam liggen. En zijn vriend verzelt hem met een overvloedigen voorraad van het fijnste weefsel, om de uitvaart zoo plechtig en rijk mogelijk te maken.

Hem terzijde gaan de vrouwen, die Jezus gevolgd waren en gediend hadden van hunne goederen. De teraardebestelling kan slechts een voorloopige zijn, want de zon daalt reeds aan den horizon, en de sabbath staat op 't punt van aan te breken. Maar ze willen voor 't minst zien waar Jezus gelegd wordt, want overmorgen, zoo spoedig mogelijk zullen ze komen, om te voltooiën wat nu slechts vluchtig kan gedaan worden, en het lichaam huns Heeren te balsamen. Daarom reppen ze zich naar huis en gebruiken het overschietende uur om de specerijen, daartoe noodig, te bereiden.

Zoo was het eerste ontkiemen van het in de aarde gevallen tarwegraan reeds aangevangen. Zoo bracht zijn dood openbaring van leven en werkzaamheid in de zijnen. Maar daarmee is de vraag niet beantwoord: „Waarom moest Jezus bij de rijken zijn in zijn dood, ofschoon alles er op aangelegd was om zijn graf bij de goddeloozen te stellen?” Het daarom ligt dieper en hooger; in de heiligheid van zijn leven en in de beteekenis van zijn dood.

Een vloek was hij geworden om onzentwil. Ook in zijn graf lag hij onder den vloek der zonde. Als aan den morgen van den derden dag de engel van Godswege komt, den steen van het graf wentelt en zoo den uitgang opent, wordt de gevangenis geopend en treedt de vrijspraak, zelf vrijgesproken, er verheerlijkt uit. Een gevangenis *is* het graf, maar een gevangenis in overeenstemming met de vlekkelooze heiligheid van den vrijwillig gevangene. De gestorven Jezus is geen lijk; het *lichaam* van Jezus wordt door Jozef begeerd. De engel zal straks zeggen: „Zie de plaats, waar *de Heere* gelegen heeft.” Dat lichaam is in den dood, niet om zijnentwil, maar om onzentwil. Derhalve komt het met geen lijken in aanraking. In het graf waar hij gelegd wordt is geen ander dood lichaam, geen lijk geweest met zijne verontreiniging.

Die Heilige daalt in het graf, maar „zal geene verderving zien”. Zijn lichaam is geen „stof, dat tot stof moet wederkeeren.” Daarom wordt het ook niet in de aarde begraven, maar in een uitgehouwen steenrots, die zich niet vermengt met hetgeen er in komt. De steenrots is het beeld van de getrouwheid, de almacht, de onwankelbaarheid Gods; het beeld van God zelf. In de rots is het graf zijns Zoons.

Jezus werd arm, daar hij rijk was, om onzentwil. Afschaduwing van Gods onmetelijken rijkdom is de rijkdom op aarde. De rijken mogen hun goederen aanwenden ten dienste van hem, die om hen rijk te maken, ook in zijn dood anders geen plek op aarde had waar zijn hoofd kon liggen.

De eervolle begrafenis van den Heere was het zegel Gods, onmiddellijk na zijn dood, van het welbehagen des Vaders in zijn vlekloos leven. Ze was het onwedsprekelijk getuigenis dat hij dien dood niet *verdiend* had, maar zijn leven had *afgelegd*, zonder dat iemand het van hem nam.

Zijn graf in de steenrots heiligt en wijdt óns graf en is voor ons een liefelijke profetie van een zalige verrijzenis. Het is de waarborg dat God het offer heeft aangenomen en daarom óns graf eens heerlijk ontsluiten zal.

„Dood, waar is uw prikkel! Graf, waar is uw overwinning!”

W.

DE SCHOONSTE DAG DER WEEK.

Dat is ons, zal het goed zijn, de dag waarvan we zingen:

„Blijde Zondag,
Heilge Rustdag,
Dag des Heeren,
Vreugdestond,
U looft dankbaar hart en mond.”

't Is zeer te betreuren dat nu reeds jarenlang de waarneming van dien dag zoozeer verzuimd wordt,

de ontheiliging van des Heeren dag zoo toeneemt. Zij, die buiten God leven, gebruiken niet alleen zelf dien dag louter tot hunne ontspanning en genot en pret, maar zijn zoodoende ook oorzaak dat duizenden te hunnen gerieve weêr werken moeten.

Te Parijs is het bijna aan niets merkbaar dat het Zondag is, zoo is alles in de weer. In het Protestantsche Duitschland wordt ook ten dezen veel gezondigd. Zelfs kerksche menschen brengen toch b. v. den namiddag in een koffiehuis door. In Engeland is het veel beter. Daar staat op Zondag bijna alles stil. Wel is er veel met dien „vervelenden Engelschen Zondag” gespot, doch meest door lieden die, wjl zij des Heeren dienst niet achten, ook Gode den dag niet heiligen, en liever pret hebben.

Ook in ons vaderland ziet het er niet best uit. Postdienst, spoorwegdienst en zooveel meer gaat op Zondag nog veel te veel zijn gang. Tal van winkels zijn open, tal van bedrijven worden uitgeoefend. En bovenal zijn de gelegenheden tot „ontspanning” dien dag druk bezocht: schouwburgen, koffiehuisen, kroegen hebben veel bezoek. Allerlei feestjes en uitgaanspartijen worden op Zondag — men is dan immers „vrij” — gesteld. En zoo is men zelf in wereldsche dingen bezig op des Heeren dag, en geeft oorzaak dat vele anderen het ook zijn. Telkens ook worden vergaderingen van werklieden, gymnastiekmannen, wielrijders enz. op Zondag gehouden.

Gelukkig begint zich in den laatsten tijd ook een andere geest te openbaren. Zelfs de wereld ziet in dat zij door den Zondag te rooven allen schade doet. Vandaar het streven naar Zondagsrust. En onder de Christenen alom openbaart zich een ernstig streven naar heiliging van des Heeren dag. Niet alleen in Nederland en Schotland, waar het dusver onder de Christenen nog het best staat, maar ook elders.

We willen op twee heugelijke getuigenissen wijzen.

Onlangs schreef een leeraar in Zuid-Afrika:

„Het is een treurig feit dat de Zondag in ons land niet doorgaans wordt doorgebracht, zooals het behoort gedaan te worden. Dit komt nu niet juist, omdat ons volk ongodsdienstiger is dan anders, maar het was vroeger de gewoonte om den Zondag óf als *slaapdag*, óf als *plezierdag*, óf als *kuierdag*, door te brengen. Langzamerhand gaat het beter, en met het licht der prediking van onzen tijd, hopen wij, zal de Zondag wel eertlang de plaats innemen die hem toekomt. Laten onze predikanten, onderwijzers en andere Christenen door woord en voorbeeld trachten de zaak te bevorderen, en die dag zal in waarheid worden „*de roem der dagen*.”

Het is wonderlijk hoe gemakkelijk men soms de week doorkomt, als men den Zondag op de rechte wijze heeft doorgebracht. Daarentegen, als die dag verwaarloosd is, schijnt het menigmaal, of alles ons tegenloopt in de week, en wij vinden dat wij niet zooveel uitvoeren. Wie dit nog niet heeft ondervon-

den, probeere het, en geve ons zijne ondervinding! Niemand meene echter de heiliging van den Zondag als *talisman* te gebruiken, en in bijgeloof te verwachten dat hij daardoor zal gezegend worden. Neen, in geen deele. Men moet dit doen in de volle overtuiging dat het *de dag des Heeren* is. Wij moeten trachten te komen onder den diepen indruk van 's Heeren tegenwoordigheid, en daardoor zal die dag voor ons worden de aangenaamste der gansche week.

Ouders kunnen veel doen om den dag aangenaam te maken voor hunne kinderen, om alzoo te voorkomen dat zij dien dag als eene verveling zullen beschouwen.

Een predikant zegt: „De Zondag van mijn kinderjaren was altijd een dag, onderscheiden van de andere. Te acht ure hadden wij ontbijt. Niemand mocht laat zijn bij den huisgodsdiens, en er was geen overhaasten of gejaagdheid. De tafel was gedekt met een schoon, sneeuw wit laken, waardoor alles zooveel reiner en helderder scheen. Daarna gingen wij naar den morgendienst. Er was geen gejaagdheid of onrust, omdat men bevreesd was te laat te komen. Neen, wij begonnen bijtijds. Dikwijls heb ik opgemerkt dat vrouwen en meisjes 's Zondags te lang met hun *toilet* bezig zijn, terwijl de mannen op heete kolen staan. Ik vrees dat menige goede preek verloren is door deze ongeregelde, en de familierust verstoord door bitse aanmerkingen van hoofden van huisgezinnen. 's Namiddags kregen wij boeken met Bijbelprenten, en vertelde moeder ons de geschiedenissen, en zongen wij schoone liederen. Daarna konden wij in den tuin wandelen, en alzoo kwam de dag ten einde, die verre van eene verveling te zijn, zulk een aangename herinnering heeft nagelaten dat ik die dagen dikwijls terugwensch.” Laten wij doen wat wij kunnen om den dag voor onszelf en voor anderen tot nut te maken. Moge die dag voor ons worden een dag van rust, en ons een voorsmaak wezen van den eeuwig Sabbath!”

Dit werd geschreven van Zuid-Afrika. Deugt het ook voor Nederland?

In Amerika liet zich onlangs de schrijfster Gertrude L. Van der Bilt, een dame van Nederlandsche afkomst, aldus hooren in de *Chr. Intell.*:

„In de laatste jaren is ons land als overstroomd door menschen, die opgevoed zijn in het miskennen van den dag des Heeren. Zelfs zij, die in naam Christenen zijn, gebruiken slechts de eerste uren van 's Heeren dag voor een zekeren vorm van godsdiens, en gevoelen volstrekt geen verplichting het overige van den dag om God te dienen, maar brengen hem door in allerlei plezier en ijdele vermaken.

Het is verblijvend dat onze natie dit gevaar begint te erkennen; dat er door verschillende Christelijke vereenigingen de aandacht op gevestigd is geworden, en dat zij ons waarschuwen voor de ver-

breking van 's Heeren dag. Door het lezen van deze waarschuwingen ben ik herinnerd aan mijn kindsheid, in betrekking tot het vieren van 's Heeren dag, en wat beter is tot het nakomen van die opvoeding, nu vijftig jaar geleden ontvangen.

Ik herinner mij niet dat de eerste uren van 's Heeren dag gebruikt werden om te slapen, of dat men op dien dag meer behoefte had aan rust dan op andere dagen. Men bedenke, er was niet zooveel vermoeiende arbeid als op andere dagen. De Zaterdag werd gebruikt als een voorbereidingsdag voor den Zondag. De Zaterdag werd niet geschikt geacht voor uitgaan of om vrienden te ontvangen; maar dan moest het huis schoon en netjes gemaakt worden om Zondag te vieren, en boven alles, werd er dan genoegzaam eten gekookt en klaargemaakt, zoodat onze dienstbaren met ons rusten konden. Zoo konden wij den Sabbath aanvangen met gedachten aan geestelijke dingen, die wij van den preekstoel zouden hooren.

Tegenwoordig zijn er gezinnen, waar aan de ontbijt tafel gevraagd wordt: Wie gaat er vandaag naar de kerk? Doch ik moet zeggen dat ik deze vraag nooit aan moeders tafel heb hooren doen. Natuurlijk, wij moesten gaan; alleen ziekte deed ons tehuis blijven. Ook moesten wij in de kerk wezen, vóódat de klok ophield met luiden, om den leeraar niet te storen met ons loopen door de kerk. Nadat de godsdiens afgelopen was, gingen wij naar huis om ons middagmaal te nemen, waar altijd in overvloed voor gereedgemaakt was. Want de Hollanders houden van een goed middagmaal, en dewijl alles bereid was op Zaterdag, kon het geheele gezin rusten op Zondag.

Vóór wij 's middags naar de Zondagsschool gingen, moesten wij eerst onze les bij moeder opzeggen, om niet onvoorbereid voor den onderwijzer te verschijnen. Wij hadden vraagboeken over Bijbelsche waarheden. Veel nadruk werd er gelegd op het catechetisch onderwijs. Onze boekjes waren de Catechismus, Hellenbroek, en de Westminsterse Catechismus; allen met bewijzen uit den Bijbel. De opziener onzer school was Dr. Adrian Van der Veer: een geleerd man en goed tehuis in de leer der Hollandsche Gereformeerde kerk. Het onderscheid tusschen Arminius en Calvijn werd dikwerf door hem besproken. Bij het einde der Zondagsschool luidde de klok voor den middaggodsdiens, en dan gingen wij in de kerk om de preek te hooren. Onze leeraar was toen Dr. Thomas M. Strong, die bij oud en jong zeer bemind was. Wij, jongeren, zagen hem met eerbied en ontzag den preekstoel beklimmen, die hoog was en tegen den muur der kerk stond. Wij beschouwden hem als hoog boven ons verheven, zoowel naar den geest als naar het lichaam. Nadat die dienst afgelopen was, gingen wij naar huis en hadden vroeg ons avondeten; dan kwam het aangenaam huiselijk verkeer en zongen wij vele

liederen, geleid door de liefelijke stem van moeder, die ik nooit vergeten kan.

En zoo brachten wij den schemeravond door. Des zomers hadden wij in den namiddag godsdienst-oefening, en des winters in den avond.

Indien wij nu getuigen tegen het misbruik van Gods heiligen dag, dan wordt ons gezegd dat als men de kinderen leert dien dag zoo stipt na te komen, zij er dan een afkeer van krijgen. Doch dit moet ik tegenspreken. Ik geloof niet dat het waar is, tenminste als de geest der liefde in onze gezinnen heerscht. Niemand kon stipter gehouden worden in het waarnemen van den Zondag dan wij. Ik kan van mijzelf en van mijn broeder, die de

ontheiliging van 's Heeren dag daarentegen benadeelt het lichaam, verwoest de ziel.

H.

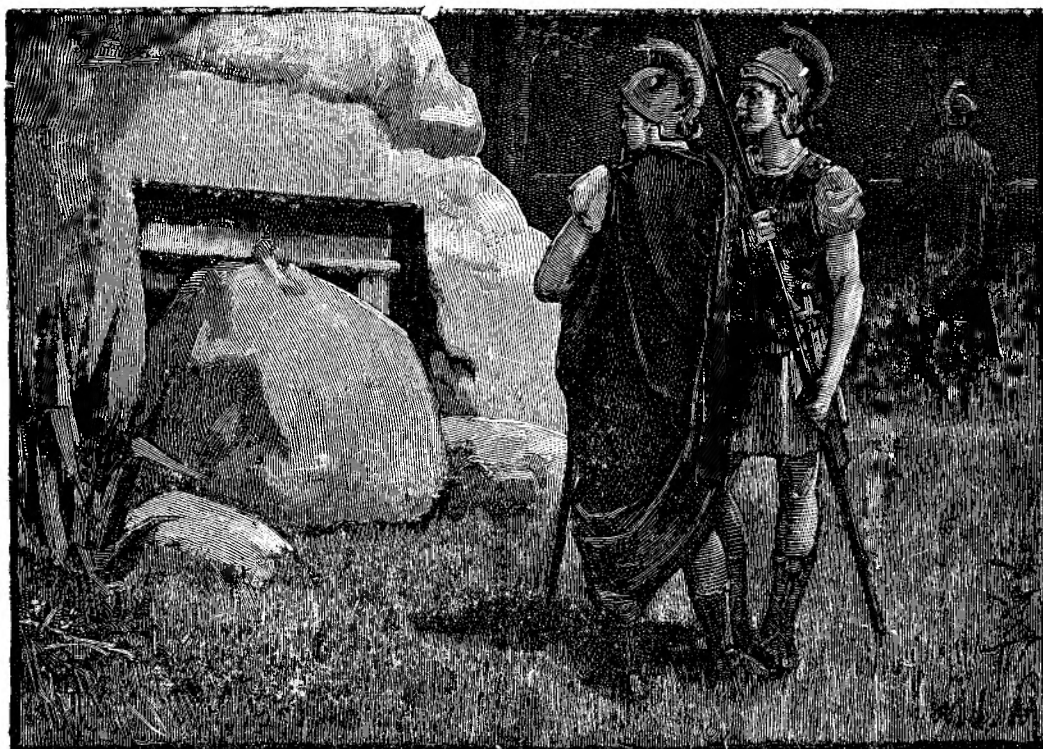
DE FAMILIE HYDE.

EEN SCHETS UIT ENGELANDS GESCHIEDENIS IN
DE ZEVENTIENDE EEUW.

IV.

HET LANGE PARLEMENT.

„Gaat naar den koning,” had Hyde den dag waarop Karel het Parlement ontbond, den aartsbisschop Laud

HET GRAF IN JOZEF'S HOF.

eeuwige rust is ingegaan, getuigen dat die Zondagen onzer jeugd de aangenaamste zijn geweest, die wij ooit genoten hebben.

En nog, terwijl ik oud ben, kan ik getuigen van den vrede en de kalmte welke die opvoeding mij heeft verschaft. En nu, door de beproeving en de zorgen des levens, zie ik vaak terug naar die zoete en aangename Zondagen mijner jeugd, en zij schijnen mij toe een afbeeldsel te zijn van die rust, die er overblijft voor het volk van God.”

Zoo deze schrijfster. Men mag nu niet in alles 't met haar eens zijn, dit is zeker, dat zulk een besteden van den dag, — zoo echt oud-Hollandsch — een tijdelijke en een geestelijke vrucht draagt. De

gesmeekt, toen hij hem in zijn tuin te Lambeth opzocht, om hem mede te deelen wat er in het Parlement had plaatsgegrepen, „en gebruik al uw invloed om te voorkomen dat de koning het Parlement ontbindt. De gevolgen van zulk een roekeloze daad zullen niet uitblijven. Een gematigder Parlement is er niet geweest en zal er ook niet weér komen.”

Laud was van meening dat Hyde zich tot Strafford had te wenden, daar hij als kerkelijk persoon zich met de politiek niet inliet.

Doch Strafford was afwezig, en toen Hyde den aartsbisschop er op wees dat het belang van den koning zoowel als van de kerk van des konings beslissing afhing, verklaarde Laud, dat hij onmogelijk vol-

doen kon aan Hyde's verzoek, daar hij omtrent het tegenwoordige Parlement met Hyde van inzichten verschilde, maar niettemin den koning de ontbinding aan- noch afraden zou.

„Heel wel,” riep een der Parlementsleden uit, toen de koning het besluit der ontbinding had medegedeeld, „voordat de zaken beter worden, moeten ze eerst nog slechter zijn.”

En zij werden slechter.

Nu Karel de handen wederom vrij en zich aan geen Parlement meer te storen had, kenden zijn vermetelheid en roekeloosheid geen grenzen meer. Hij ontzag geen persoon, noch eenige wet of privilegie. Parlementsleden die weigerden mede te deelen wat er in de geheime zittingen was besproken, werden in den kerker geworpen. Door nieuwe belastingen werd de bevolking geplunderd en uitgezogen, terwijl de scheepsgelden met verdubbelde strengheid werden geïnd.

Doch thans was de maat volgemeten en liep de beker over.

De Schotten kwamen in openlijken opstand, verzamelden zich tot een leger en rukten naar de grenzen. De Tweed en de Tyne werden overgetrokken en het gevaar van een verwoeden burgeroorlog was grooter en dreigender dan ooit.

Inderhaast verzamelde Strafford een leger, doch de meeste Engelschen waren weinig gezind om tegen de Schotten op te trekken.

De onmogelijkheid door krijgsgeweld den opstand te dempen, zag Karel spoedig duidelijk in. De bisschoppen en de lords waren op zijne hand, maar vermochten weinig tegen een geheel volk, dat in opstand kwam en om recht en wraak schreeuwde.

De Puriteinen, naar Amerika en Holland gevlucht, ¹⁾ — daartoe door Karel en Laud gedwongen, om de werking der wet van 1653, waarin alle kinderen van vreemdelingen gedwongen werden bij de Anglikaansche kerk zich aan te sluiten, te ontkomen, en door de bepalingen van Laud, waarin hij den Schotten den Anglikaanschen kerkvorm opdrong — verzamelden gelden ter ondersteuning, of kwamen hunne broederen in den krijg voor geloof en vrijheid ter hulp.

Thans zag Karel dat de toestand des lands hopeeloos was, en riep een nieuw Parlement samen, dat onder den naam van het Lange Parlement eeuwig gedenkwaardig geworden is.

In November 1640 kwamen de nieuwgekozen Parlementsleden bijeen. Hyde bevond zich ook onder hen, door het district Salash afgevaardigd. Met kracht vatte het nieuwe Parlement zijne werkzaamheden aan.

Tegenstand van den koning was thans niet te

¹⁾ Uit Norwich alleen vertrokken 3000 Nederlandsche werklieden. Gelijk Frankrijk bij het herroepen van het edict van Nantes, verloor Engeland door een gelijken maatregel, een groot aantal der nijverste lieden die een land door welvaart en handel rijk en gelukkig maken.

verwachten, daar Karel zeer wel wist dat zijn troon wankelend was.

Het eerste besluit dat het lange Parlement nam, was de bepaling dat de koning zonder Parlement niet meer zou regeeren, en geen recht had een Parlement te sluiten of te ontbinden zonder diens toestemming. Verder bepaalde het dat tusschen het ontbinden en wederom samenroepen van een Parlement, geen grooter tijdsverloop dan drie jaren mocht zijn; dat de koning zonder goedkeuring van het Parlement geen belastingen meer mocht heffen, en verklaarde het de beruchte wet der scheepsgelden onwettig en vernietigde die.

Hyde was onder de eersten die al zijn krachten aan de verbetering der toestanden wijdde. Hij had als rechter een winstgevende positie en schoone vooruitzichten, maar gaf die gaarne prijs in 's lands belang. Echter maakte hij de voorwaarde dat hij in rustiger tijden weêr tot de balie zou kunnen terugkeeren.

Weinige zittingen waren verlopen of Hyde kwam met het voorstel om de „eere-rechtbank” af te schaffen, en insgelijks met de gerechtshoven der Hoog-Commissie en Sterrenkamer te handelen.

Het geheele Parlement vereenigde zich met zijn voorstel, dat met algemeene stemmen werd aangenomen.

Onvermoeid ging Hyde met zijn arbeid voort. Tezamen met zijn vriend Lord Falkland stelde hij een aanklacht in tegen den grootzegelbewaarder Finch, die zich echter door de vlucht wist te redden.

Minder gelukkig waren Laud en Strafford. Beiden werden in staat van beschuldiging gesteld, en in de gevangenis geworpen om op het schavot te sterven.

Hetzelfde lot onderging Berkely, de bekende rechter, die op klaarlichten dag temidden eener rechtszitting gevangengenomen en in ambtsgewaad naar den kerker vervoerd werd.

Strafford begreep te goed, welk lot hem wachtte, indien hij ontving wat hem naar recht en billijkheid toekwam. Daarom stelde hij met enkele vrienden, welke om verschillende redenen er groot belang bij hadden dat Strafford aan de handen van zijn rechters ontkwam, een poging tot ontvluchting in het werk.

Met veel omzichtigheid moest men te werk gaan, wilde zij niet mislukken. Een schipper werd omgekocht en kwam met zijn schip op de Theems liggen in de nabijheid van den Tower. Het schijnt dat de commandant van den Tower niet ongenegen was de ontvluchting oogluikend toe te laten. Ten minste de bewaking was van dien aard dat zij eene ontvluchting mogelijk maakte. Maar ter rechter tijd werd Hyde medegedeeld wat er in het geheim werd beraadslaagd, en dadelijk stelde hij het Parlement in kennis met wat men voorhad. Hij noemde den naam van het schip en den bezitter, en drong op betere bewaking van de gevangenis aan.

Bij Parlements wet, door beide Huizen bekrachtigd, werd Strafford ter dood veroordeeld. Tevergeefs trachtte Karel hem te redden. Lord Hollis, wiens zuster met den graaf Strafford gehuwd was, deed insgelijks wat hij vermocht om het Parlement tot mildere gedachten over te halen.

Met 204 tegen 59 stemmen werd het vonnis bekrachtigd.

Ook Hyde en Falkland behoorden onder degenen die hunne stemmen voor het voorstel gaven.

Zoo stierf Strafford door beulshanden, en onderging de straf, die later aan Karel, wiens trouwe handlanger hij steeds geweest was, zou voltrokken worden.

De rechtvaardigheid zegevierde over onrecht, onderdrukking, roof en strafwaardige wetsverkrachting.

Men heeft later het recht van het Parlement willen betwijfelen om Strafford ter dood te veroordeelen.

Ten onrechte echter.

Hier sprak een geheel volk door zijne vertegenwoordigers een oordeel uit over den man, die het had vertrappt en onderdrukt, die hunne wetten had helpen verkrachten, en die als gevaarlijk voor de rust en den vrede van het land moest onschadelijk gemaakt.

Hier was sprake van een misdrijf tegen de geheele natie.

En, — waar de rechters des volks zelf personen waren van wien Hyde in het Parlement niet schroomde te zeggen: „Grootte God, hoe moeten de schuldigen de laatste jaren gestraft zijn geworden, als de rechters zelf zulke misdadigers zijn!” „Het baart geen verwondering dat een storm over ons losbreekt als het recht en de uitvoering der wet in handen is van personen, die zelf niet onschuldig zijn” en waar het volk klaarblijkelijk zag dat geen recht te verkrijgen was langs den wettigen weg —, is het alleen van een volk, dat zulk een gehechtheid heeft aan de constitutie en begaafd is met een dergelijk gevoel voor wat recht en plicht is als het Engelsche, te begrijpen dat het buiten het Parlement om, niet den gevaarlijksten persoon voor hun vrede en welvaart vonniste, maar den toen alleen openstaanden weg volgde om herstel van onrecht te verkrijgen en door het Parlement de straf voltrok, aan hem, die alleen door zijn dood aan den eisch der rechtvaardigheid kon voldoen.

Men vergeete niet dat én de koning én de geheele wetgevende macht onbetrouwbaar en misdadig waren.

Tien maanden lang bleef het Parlement bijeen en ging toen op reces. Karel vertrok naar Schotland, om zoo mogelijk de rust te herstellen door verzekeringen en beloften en verkreeg niet eerder zijn doel, dan nadat hij belangrijke concessiën gedaan had, waaronder voornamelijk de uitsluiting der bisschoppen uit het Parlement en zijne verklaring dat

de bisschoppelijke waardigheid in strijd was met Gods woord.

De geschiedenis zou echter leeren wat Karel verstond onder beloften en verbintenissen.

J. A. W. JR.

GRIEKSCHE LES.

BAROSKOOP, „KATTEPULT” EN HYDROMETER.

Een onzer lezers, woonachtig te K., vroeg onlangs inlichting omtrent een baroskoop, die hij te zijnen huize had. We willen gaarne zooveel mogelijk aan zijn verlangen voldoen.

Baros is een Grieksch woord en beduidt *zwaarte*; *skoop*, wil zooveel zeggen als *zien*. Dus is een *baroskoop* een werktuig om de *zwaarte* te zien, namelijk van de *lucht*. Het best geschiedt dit door de *barometer*, d. i. *zwaartemeter*. Die zegt ons of de lucht lichter of zwaarder is, min of meer vocht bevat, al naar het kwik rijst of daalt, de wijzer voor- of achteruit gaat.

Er bestaan echter ook nog andere werktuigen, die gebrekkiger zijn, en daartoe behooren ook de *baroskopen* (vroeger heetten alle barometers zoo).

Tegenwoordig bedoelt men met een baroskoop een glas of glazen vat, waarin men *wijngeest* heeft gedaan, vermengd met *kamfer* of wel met *koolzuur kalium*.

Is de warmte nu groot, dan worden de stoffen geheel opgelost en ziet het vocht helder, maar vermindert de warmte der lucht, dan ontstaan er vlokken in de flesch en wordt het vocht troebel. Warme droge lucht is lichter dan koude vochtige, en zoo heeft men eenigszins in dit werktuig een maatstaf, doch altijd een zeer gebrekkige. 't Is een soort thermometer, die echter nu meer als een aardigheid kan beschouwd worden. Tegen droog weder wordt het vocht helder, tegen regen troebel.

Maken we van deze gelegenheid gebruik om nog op twee vragen te antwoorden.

1. Soms gebruiken de jongens een werktuigje waarmeê zij steentjes enz. wegschieten. Ze noemen dit een „*kattapult*”. Staat dit met katten in verband?

We willen wel gelooven dat deze of gene met zoo'n schiettuig ook op katten in zijn tuin kan mikken, maar toch hebben die beesten met den naam *niets* uitstaande.

„*Kattapult*” is de bedorven uitspraak van het Latijnsche woord *Catapulta*. Dit komt weêr van de Grieksche woorden *kata* (naar beneden) en *ballein* (werpen). Een katapult was bij de Grieken en Romeinen een belegeringswerktuig, waar men groote steenen en zware spiesen tegen den vijand of tegen de muren meê slingerde. 't Waren zeker ook zulke

werktuigen, die koning Uzziā op de muren van Jeruzalem plaatste.

Wat de jongens gebruiken is een katapult in 't klein, maar toch zoo gevaarlijk dat de politie — zeer terecht — het gebruik heeft verboden. Men kan er groot onheil meē aanrichten.

De derde vraag is, of men schrijven moet *Hydrometeor* of *Hydrometer*.

't Antwoord is: dat kan allebei goed zijn, maar verschilt naar de bedoeling.

Een *hydrometeor* is een verschijnsel in den dampkring, dat met het water in verband staat, b. v. regen, sneeuw.

Een *hydrometer* dient om de zwaarte van een vloeistof te bepalen, of wel de snelheid waarmee het water stroomt.

DE OPLOSSING.

Hooggeachte Redactie!

In het nummer van uw blad, d.d. 7 Maart jl., vraagt u in het stukje „Hoe komt dat?” hoe men het getal, dat iemand gedacht heeft, uit kan rekenen met behulp van de zes tabellen, en waarop die berekening rust.

Ziehier mijn antwoord:

De volgorde der getallen doet niets ter zake, maar men merke slechts op dat de kleinste getallen, in de reeksen voorkomende, respectievelijk zijn: 1, 2, 4, 8, 16, en 32. Om nu het getal te vinden, dat iemand denkt, telt men slechts de kleinste getallen op, welke in *die* reeks staan, waarin zich het gedachte getal bevindt. Aldus: 31 komt voor in de 1^e, 2^e, 3^e, 4^e, en 5^e reeks, men telt dus 1, 2, 4, 8 en 16 te samen en krijgt ook 31; 17 staat in de eerste en de vijfde reeks; in dit geval telt men alzoo 1 en 16 samen en men vindt het verlangde getal.

Wat de berekening betreft, hoe de getallen van 1—60 onder de verschillende reeksen verdeeld worden, is men aldus te werk gegaan:

De zes reeksen beginnen respectievelijk met 1, 2, 4, 8, 16 en 32. Het getal 47 is gelijk aan: $32 + 8 + 4 + 2 + 1$; men plaatst het dus onder die reeksen, welke beginnen met 1, 2, 4, 8 en 32; $59 = 32 + 16 + 8 + 2 + 1$, en het wordt derhalve gezet onder de 1^e, 2^e, 4^e, 5^e en 6^e reeks. (De zetter liet 59 abusievelijk in de 5^e reeks weg, en plaatste er het getal 50 voor) enz. enz.

Tevens neem ik deze gelegenheid te baat, om u met een klein verzoek lastig te vallen. Zoudt u de prijsvraag II, voorkomende in nr. van 7 Febr., niet eenigszins nader kunnen bepalen? Worden hier b.v. de profetieën bedoeld, wier vervulling nog plaats moet hebben, of wel die, waarvan gezegd wordt, zooals we meermalen lezen: „Dit is geschied, opdat

vervuld zou worden, hetgeen door de profeten gesproken was,” enz.?

Hoogachtend, inmiddels

Uw. dw. dienaar

JOH. A. NEDERBRAGT.

Velp, 13. 3. '96.

We zeggen den heer N. zeer dank voor de o. i. degelijke en bondige oplossing van het vraagstuk. We achten haar volkomen juist.

Wat het tweede betreft, zoo bedoelen we profetieën, *die nog niet vervuld waren*, toen de apostel schreef. De vraag is zeer gewettigd.

(RED.)

UIT HET LEVEN.

Melaatschheid. (Zie het stuk in Nr. 3.)

Onder den titel „*Leprosy and vaccination*”, heeft Mr. William Tebb een belangrijk werk uitgegeven, om nogmaals de aandacht te vestigen op het gestadig toenemen van de melaatschheid, vooral in het Oosten.

De schrijver heeft zelf onderscheiden Oostersche landen bereisd, met name Engelsch-Indië, en voorts niet anders dan uit officiële bronnen geput.

En dan blijkt uit de tabellen, die hij mededeelt, duidelijk dat de melaatschheid in de laatste jaren aldoor toenam in de centra, waar ze steeds hangen bleef, en erger nog, dat er zich telkens nieuwe centra van besmetting vormen.

Reeds lang had dit onrustwekkend verschijnsel de aandacht van Indische autoriteiten getrokken, zonder dat men er een verklaring voor vinden kon.

Mr. Tebb poogt thans aan te toonen dat hoogstwaarschijnlijk de inenting voor een aanmerkelijk deel de schuld draagt.

Het woord des kruises een dwaasheid.

„Hoe kan men toch nog gelooven dat men door het bloed des Gekruisigden vergeving van zonden kan ontvangen,” riep een wereldling met heftigheid uit. „Is het geen dwaasheid?”

„Zeker,” antwoordde iemand. „Paulus heeft dit reeds zoo aangeduid.”

„Nu schertst gij,” hernam de ongeloofige. „Paulus en ik stemmen toch volstrekt niet met elkaër overeen.”

„Lees slechts.”

Daarmede overhandigde hij den spotter den Bijbel en verwees hem naar 1 Cor. 1:18a.: „Want het woord des kruises is dengenen die verloren gaan dwaasheid.”

De man brak het gesprek af en werd ernstig. Eerst begon hij heimelijk den Bijbel te lezen en weldra deed hij het zonder zich te schamen. Sedert is hem dat woord geen dwaasheid meer.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE GESCHIEDENIS VAN EEN KONINGSHUIS

I.

DAVIDS GESLACHT. — REHABEAM.

Het geslacht van koning David is eenig in de geschiedenis der menschheid. David heeft eene eer, die als glorie zijn geslacht omstraalt, welke geen ander geslacht op aarde ooit kon verkrijgen. Immers, rechtstreeks uit hem stamt de ware koning Israels af; de Messias, wiens troon bevestigd zal zijn tot in eeuwigheid. Daarom zijn al Davids opvolgers, zoolang zijne dynastie op den troon zat, bestemd van Godswege, om niet alleen voorgangers, maar ook voorafschaduwingen, typen, van hun grooten nazaat te zijn. Deze roeping legde al den koningen uit Davids huis dure verplichtingen op. En juist daarom is het ten hoogste belangrijk om de geschiedenis van dat stamhuis geregeld en in de bijzonderheden na te gaan, en het onszelf als een spiegel van Gods zegeningen en kastijdingen voor te houden.

Juda, Jakobs vierde zoon, gewon bij zijn eigen schoondochter Thamar, zijn derden zoon Perez. De oudste zoon van Perez was Hezron. Uit dezen gaat de geslachtslijn door Ram (Hezrons tweeden zoon) en Amminadab op Nahesson, die de vorst (de patriarch) der kinderen van Juda genoemd wordt. Nahesson huwde Rachab, de hoer uit Jericho. Uit dat huwelijk werd geboren Salmon, de vader van Boaz, die met

Ruth, de bekende Moabietische geloofsheldin, in het huwelijk trad. Boaz gewon Obed en Obed Isai, den vader van David, die de jongste zijner zeven zonen was.

Het geslacht van David was dus niet zoo onaanzienlijk als men gewoonlijk meent. Het behoorde zeker tot de rijken in den lande, en wanneer gezegd wordt dat het klein en gering was, moet men dat nemen in den gezonden zin, zooals bijvoorbeeld nu nog zonder zeer buitengewone verdiensten of groote staatsomwentelingen geen zoon van een op zichzelf aanzienlijk geslacht er aan denken kan om op gelijke lijn met de familie van den koning te zullen staan. De jonge David kwam zeker door Gods bijzondere leiding aan het hof en op den troon, maar die leiding ging door buitengewone gaven naar ziel en lichaam hem door God geschonken. Op dertigjarigen leeftijd werd David koning over Juda en zes en een half jaar later over geheel Israel, na zeer buitengewone lotgevallen, waaronder een rondzwerven van ongeveer elf jaren een voorname plaats bekleedt. De verschillende oproeren, die zelfs voor zijn troon gevaarlijk werden, doen zien hoe weinig Israel nog tot één geheel gevormd was. Opzettelijk zeg ik dit, daar het goed is ook eens van 's menschen zijde de geschiedenis in 't oog te vatten. Van stap tot stap leidde en regeerde God alles. Maar dat ging niet buiten den mensch om. De zonden van David veroorzaakten de beroeringen; doch ook Israel was er vatbaar voor. Steeds was er neiging van de tien

stammen om zich aan den voorrang van Juda (waar- onder steeds Benjamin begrepen was) te ontwor- stelen; niet ongelijk aan de voortdurende wrijving tusschen Holland en de overige Nederlandsche pro- vincieën.

Op zeventigjarigen leeftijd ontsliep David na een fel bewogen leven „oud en zat van dagen” en liet het koninkrijk aan zijn beroemden zoon Salomo achter, die, voorzoover buitenlandsche vijanden be- trof, in onafgebroken vrede ook veertig jaren regeerde. Salomo's „liefde voor vreemde vrouwen” heeft echter de grootste onheilen over zijn geslacht gebracht. Niettegenstaande Gods uitdrukkelijke waarschuwing verviel de vorst tot afgoderij, die een zwarte schaduw wierp over het tweede deel zijner regeering. Op ruim zestigjarigen leeftijd overleed hij, zijn rijk achter- latende, uitwendig groot en aanzienlijk, maar toch reeds sterk dalende langs het hellend vlak aan den voet waarvan geheele oplossing in Babylon het wachtte.

Meer bijzonder wenschen we thans in eenige be- sprekingen met elkander na te gaan wat Davids geslacht overkwam sedert Salomo's dood tot de gevankelijke wegvoering van Juda door Nebukad- nezar. Leiddraad bij deze beschouwingen is het woord van den psalmist: „Komt en ziet Gods daden; Hij is vreeselijk van werking aan de menschenkinderen” (Psalm LXVI: 5).

De geslachtslijst van Davids koningshuis is deze:

Koningen	oud toen zij aan de regeering kwamen	regeerde	
over geheel Israel			
David †	30 jaren	40 jaren	
Salomo †	20 „	40 „	80 jaren
over Juda en Benjamin			
Rehabeam	41 jaren	17 jaren	
Abia	? „	3 „	
Asa †	? „	41 „	
Josafat †	35 „	25 „	
Joram	32 „	8 „	
Ahazia	22 „	1 „	
Athalia(koningin)	? „	6 „	
Joas †	7 „	40 „	
Amasia †	25 „	29 „	
Uzzia †	16 „	52 „	
Jotham †	25 „	16 „	
Achaz	20 „	16 „	
Hizkia †	25 „	29 „	
Manasse	12 „	55 „	
Amon	22 „	2 „	
Joas †	8 „	31 „	371 „
als vasallen van Nebukadnezar			
Jehoahaz	23 jaren	3 mnd.	
Eljakim	25 „	11 jaren	
Jehojachin	18 „	3m.10d.	
Zedekia	21 „	11 jaren	22½ „
			Samen 473½ jaar

De met † geteekende namen zijn die van godvreesende koningen.

Na Salomo volgden dus vijftien koningen, van welken acht de getuigenis in de Heilige Schrift kregen dat zij „deden wat recht was in de oogen des Heeren” en zeven afgodendienaars waren. Atha- lia, de moordnares van haar eigen kleinkinderen, was niet dan een zwarte vlek uit het geslacht van Achab. De vier koningen, die onder Nebukadnezar regeerden en op zijn last, waren allen goddeloos.

Toen Salomo stierf was de luister van zijn konink- rijk reeds aan het tanen. Inwendig ontstond reeds verscheidene jaren vroeger woeling en wrijving. Men kan uit de woorden des volks tot Rehabeam zien dat de groote welvaart gepaard ging met zware lasten. Salomo had reeds een tegenstander in Hadad den Edomiet, wiens opstand onderdrukt werd, en die naar Egypte vluchtte. Evenzoo was Rezon, die zich tot koning van Syrië wist te verheffen, Salomo's tegenpartijder; minder uit persoonlijken haat tegen den koning, dan wel omdat hij „een afkeer van Israel” had. De voornaamste, van wien Salomo te lijden had, was echter de Efraimiet Jerobeam, die uit de wetenschap dat hij bij Salomo's dood koning over de tien stammen zou worden, wederrechtelijk aanleiding nam om tegen zijn vorst een opstand te verwekken. Door Salomo bedreigd en vogelvrij ver- klaard, vluchtte hij naar Egypte en bleef daar tot Salomo's dood aan het hof van den koning.

Salomo liet dus bij zijn dood een uiterst moeilijke taak aan zijn zoon en opvolger Rehabeam over. Daar werd een helder hoofd en een vaste hand vereischt om het rijk van zijn vader en grootvader bijeen te houden. Geen van beiden bezat de nieuwe koning. Rehabeam was reeds een en veertig jaren oud toen hij aan de regeering kwam, maar hij was een kind in het verstand. Rehabeam toog naar Sichem, een voorname stad in het midden des lands, om gekroond te worden. Ware dat zijn eigen keuze geweest, dan zou er ten minste nog iets voor te zeggen zijn. Maar dat was 't geval niet. Rehabeam toog daarheen, „want het gansche Israel was te Sichem samengekomen, om hem koning te maken.” Daardoor begon hij met een fout. Hij erkende daar- door stilzwijgend dat het niet boven allen twijfel verheven was dat Jeruzalem godsdienstig en staat- kundig het hart en de hoofdstad des lands was. Hij ging waar de volksvergadering der tien stammen hem riep en deed daardoor afstand van de theo- cratie. Die vergadering van Israels hoofden te Sichem was niets dan een valstrik. Ze waren gekomen om hem koning te maken; maar zoodra hij kwam om koning gemaakt te worden, schoven ze de zaak op de lange baan en zonden afgevaardigden naar Egypte om Jerobeam te halen, opdat die hun woordvoerder zou zijn in onderhandelingen met Rehabeam. Dat was natuurlijk een slag in het aangezicht van Sa- lomo's opvolger. Jerobeam kwam niet als onderdaan, maar als opstandeling en aanstaanden koning. Om-

trent *zijn* gedrag valt hier ter plaatse niets anders aan te merken dan dat het onder gelijkende omstandigheden juist het tegenovergestelde van dat van David was.

Jerobeam toonde in de onderhandelingen namens de tien stammen dat hij een uitnemend staatkundige was en zeer goed wist welk een dom en onbeduidend man hij in Rehabeam tegenover zich had. Hij repte niet van opstand of persoonlijke grieven, maar beloofde den eed van trouw, indien de belastingen en heerendiensten, door Salomo opgelegd, maar wat gelenigd werden. Blijkbaar hield men zich alsof de belofte alleen voorloopig genoeg was en de zaak zelve dan wel geschikt zou worden.

Rehabeam nam drie dagen bedenk-tijd. Indien een bepaalde eisch ware gedaan, zou men hieruit kunnen besluiten dat hij een bedachtzaam en wijs man was. Maar thans verried deze houding slechts onverstand en deed hij niets anders dan het smeulend vuur van opstand drie volle dagen gelegenheid geven om aan alle kanten door te gloeien. Onderwijl won hij raad in. Eerst bij de mannen, die Salomo, de wijze vorst bij uitnemendheid, tot raadslieden verkoren had. Dezen raadden hem: „Geef nú toe en ge zult uw leven lang zeker zijn van uw zaak.” Maar „toegeven” was geen woord dat in het woordenboek van zijn hoogmoedige domheid geschreven stond. En daarom won hij toen raad in bij menschen van welken hij instinctmatig gevoelde dat ze niet wijzer waren dan hij zelf was; bij opgeblazen, leeglopende hofjonkers, die evenals hij niet verder zagen dan hun neus lang was. En die gaven hem een raad naar zijn hart! „Verbied dat gemeene volk ook maar te kikken! Onvoorwaardelijk moeten zij zich onderwerpen! Speel een soort van almachtige! Door bluf moet de wereld geregeerd worden!”

Zoo gezegd zoo gedaan. Toen Jerobeam en zijn medegezanten den derden dag kwamen, kregen ze het antwoord dat ze op hun vingers hadden uitgeteld en dat hun volkomen naar den zin was: „Ik zal u nog veel erger verdrukken dan mijn vader deed!” Nauwelijks was het quasi-fiere woord er uit, of Rehabeam zag tot zijn verwondering dat het dezelfde uitwerking had als het stampen van den goeden monnik, die het buskruit uitvond. Die meende een poedertje klaar te maken en sprong plotseling bijna zelf in de lucht!

Dadelijk was het oproer in vollen gang en waren de tien stammen voor goed verloren. Hoe ver het doorzicht van Rehabeam reikte blijkt zonneklaar uit den maatregel, onmiddellijk door hem genomen. Het oproer was gaande tegen de te hooge belasting en Rehabeam zond als bemiddelaar..... den ontvanger van belastingen, Adoram! Geen wonder dat die in een oogenblik gesteenigd was en Rehabeam blij mocht zijn dat hij nog juist op een wagen kon klimmen, en door een overhaaste vlucht naar Jeruzalem een bijna zekeren dood ontkomen.

Rehabeam had wel *iets* geleerd uit dezen loop van zaken. Hij begon met het leger te verzamelen ten einde te beproeven of hij den opstand ook nog kon meester worden. Met honderd tachtig duizend man trok hij uit ten strijde. Doch het woord des Heeren kwam tot hem door den profeet Semája met bevel om terug te trekken, daar „deze omwending van het koninkrijk van den Heere geschied was.” En Rehabeam gehoorzaamde des Heeren woord en ging naar Jeruzalem, het leger onthindende.

Onderwijl broedde er in het nieuwe rijk der tien stammen veel ontevredenheid. De besten des lands togen naar Juda om daar den zuiveren godsdienst in den tempel te kunnen waarnemen. De Levieten werden bijna allen naar het rijk van Juda verjaagd door dezelfde reden. Juda kreeg dus ongeveer dezelfde versterking die Nederland tebeurtviel toen de Hugenoten uit Frankrijk zich in de zeven Provinciën kwamen vestigen.

Rehabeam huwde verscheidene vrouwen, waaronder de voornaamste zijne nichten waren. Zijn zonen verdeelde hij in aanzienlijke betrekkingen verstandig over het geheele land. Een volk moet zijn koning en diens huis zien en ontmoeten; zoo blijft de verhouding goed en de verstandhouding levendig. Verder zorgde Rehabeam dat de strategisch sterke punten van zijn land, die nog als open steden lagen, vestingen werden en bouwde daardoor voornamelijk op de grenzen tusschen Juda en Israel een sterken krijgskundigen muur.

De eerste drie jaren zijner regeering ging alles betrekkelijk goed. Wat het landje aan uitgebreidheid had verloren, won het aan innerlijke kracht. Maar toen en daardoor werden koning en volk overmoedig en „verlieten de wet des Heeren.” Ze neigden tot afgodendienst. De oude zuidelijke ervijand van Israel, Egypte, maakte gebruik van de ontzenuwing des volks en toog met een zwaar leger op om Juda tot zijn wingewest te maken. De groote handelsweg liep door Kanaän. Vandaar dat ten noorden Assyrië en ten zuiden Egypte steeds najverig waren om van geheel Kanaän hun vasallenstaat te maken. Wie van beiden Kanaän overwon, zou daardoor ook zijn grooten tegenstander onder de knie krijgen. Ten slotte gelukte dat eerst Assyrië en verder Babylon, in welk rijk Assyrië zich opgelost had. En daarmee was de val van Egypte ook beslist. Jehovah liet derhalve steeds zijn volk afmanen van het deelnemen aan buitenlandsche politiek. Het mocht niet steunen op een der beide rijken, die naar de wereldheerschappij dongen, maar moest steeds een afgezonderden staat blijven, enkel en alleen op Jehovah vertrouwend. Sisak, de koning van Egypte begon de aanvallen op Juda's onafhankelijkheid, en het gelukte hem zoo goed dat hij zeker twee derde gedeelten van het land bezette. Hij nam alle zuidelijk gelegen vestingen in en stond spoedig met zijn leger voor de poorten der hoofdstad Jeruzalem.

Toen kwam het volk tot inkeer door de boeteprediking van Semája den profeet. Het volk verootmoedigde zich met zijn koning en God beloofde en gaf verlossing: doch niet volkomen, want ze hadden druk noodig om in de rechte sporen gehouden te worden. Jehovah liet zich in zooverre verbidden dat de hoofdstad niet werd ingenomen, doch ook het vijandelijk leger niet verslagen. Sisak liet de plundering afkopen, en legde Juda een jaarlijksche schatting op. De volstreckte onafhankelijkheid des rijks was voorloopig verdwenen.

Onder de schatten waarmede Sisaks roofzucht bevredigd werd, behoorden twee honderd schilden, van goud vervaardigd op voorschrift van koning Salomo. Deze zeldzame, kostbare stukken verdwenen naar Egypte. En hier kwam de kleinheid van Rehabeam weêr eens duidelijk uit. Salomo had gouden schilden vervaardigd en als rariteiten in de koninklijke schatten bewaard. Hij had de kunst doen beoefenen, maar er niet meê gepronkt. Dat doet een groot man niet. Rehabeam daarentegen gaf de gouden schilden als losprijs en liet toen evenveel koperen schilden maken. Ook om te bewaren? Geen denken aan! Telkens als de koning naar den tempel ging, werd daar een optocht voor georganiseerd en van de schilden een soort van kermisvertooning gemaakt. Ze werden voor den koning uitgedragen en telkens weêr netjes opgeborgen. Zoo gaat het; Salomo was daartoe te verstandig; hij had ook het echte. Rehabeam vond het namaaksel mooi, maar moest er dan ook plezier van hebben. Altijd heeft al wat ledig en onbeduidend is noodig opgedrild te worden. Of anders gezegd: Holle vaten klinken het meest.

Tusschen Rehabeam en Jerobeam kwam geen vrede. Wel had de eerste geluisterd naar de stem des Heeren, die hem verbood een oorlog tot onderwerping van de afvallige tien stammen te gaan voeren; maar toch lezen we dat Rehabeam „al zijne dagen” in oorlog was met Jerobeam. Er werd een voortdurende, sleepende krijg gevoerd, waaraan eerst door Rehabeams zoon en opvolger tijdelijk een einde werd gemaakt door een groote overwinning.

Rehabeam, die betrekkelijk goed was begonnen, had toch aan het einde zijns levens het treurige getuigenis zich verworven dat hij „deed dat kwaad was.” Niet omdat hij dat *wilde*, maar juist omdat hij nooit zoo heel beslist wilde. Hij deed kwaad, dewijl hij „zijn hart niet richtte om den Heere te zoeken.” Hij zou wel gewild hebben als hij een wil gehad had. Dat is zoo koud noch heet; walgelijk lauw; ten slotte uitgespuwd!

Hoe kwam dat? Niet zonder groote beteekenis staat er driemaal in de Schrift „en de naam zijner moeder was Náâma, eene Ammonietische. Salomo wandelde „Milchom, het verfoeisel der Ammonieten” na. Salomo bouwde op den Olijfberg een tempel voor den afschuwelijken afgod „Molech, het ver-

foeisel der kinderen Ammons,” dat zelfs kinderoffers eischte. 't Was inplaats van een godvreezende Israelietische, een soort van heidensche helleveeg, bij welke Salomo zijn troonopvolger verwekte.

Is niet van dezen Salomo de gulden spreuk: „Eén doode vlieg doet de zalf des apothekers stinken en opwellen; alzoo een weinig dwaasheid een man, die kostelijk is van wijsheid en van eer”?

Zoo was dan binnen zeventien jaren het machtige, alom bekende, rijke Juda vervallen tot een mager, uitgemergeld, van Egypte afhankelijk koninkrijkje. En wanneer men naar de oorzaak van dat verval zoekt, houdt men, alle bijomstandigheden voor een oogenblik ter zijde latende, over: *een huwelijk van een godvreezend man met een goddelooze vrouw.*

W.

J. P. HASEBROEK.

I.

Dezer dagen verloor ons land een zijner weinige dichters. De grijze Hasebroek werd op hoogen leeftijd opgeroepen door zijnen Heer tot de eeuwige vreugde.

Hasebroek was een eigenaardige, zeer beminnelijke figuur. Nog tot kort vóór zijn laatste ziekte kon hij zoo gezellig, zoo belangstellend en niet minder belangwekkend met u zitten praten over allerlei degeelijks, met het vuur van een jongen man. Hij was sjoviaal in den omgang, fijn beschaafd, veel belezen; in één woord de man aan wien ieder die 't wist ook gedurig voelen kon: de vriend van Beets. Aristocratisch van aanleg, maar alleen in den goeden zin des woords. Letterkundige, die zich vooral door Franschen invloed had laten vormen. Innig Godvreezend; als kind van het Réveil.

Wat van Hasebroeks jeugd algemeene bekendheid waard is, weten ook al zijn vrienden en bekenden. Hij werd geboren in 1812, op den 6^{en} November. Zijn studietijd werd alleen afgebroken door zijn deelname aan den tiendaagschen veldtocht; dien hij zich en zijn lezers voortdurend als een, als *het* heldenfeit uit zijn jeugd herinnerde. Nog op hoogen leeftijd in zijne „Hesperiden” herinnerde hij er Conscience aan hoe ze „tegen elkaër gestreden hadden”; terwijl iedereen weet dat Hasebroek geen vlieg kwaad zou doen, laat staan een mensch doodschieten; hij die Van Rhijn om zijn pleidooi voor het behoud van de doodstraf „zoo'n bloederig man” noemde.

Beroemd werd het driemanschap van Beets, Hasebroek en Gewin; anders gezegd Hildebrand, Jonathan en Buikje. We hebben er de „Camera Obscura” en de „Waarheid en Droomen” aan te danken. Ook Buikje schreef een boek; welk papieren kind echter spoedig overleed. Niemand zal dunkt me

J. P. HASEBRÖEK.

ontkennen dat de Camera Obscura ver boven de Waarheid en Droomen staat; waarmeê nog niets gezegd is tegen de hooge letterkundige waarde van laatstgenoemd boek. Jonathan was een dromer, die schetsen kon maken met hoog gevoel, maar het schrijven van een novelle of iets dat daarnaar zweemde, moest hij overlaten aan zijn begaafde zuster Elizabeth Johanna. „Waarheid en droomen” leefde zijn stilleven voort, meer in de boekenkast dan in de handen, tot Willem Steelink het als een phenix uit zijn asch deed verrijzen, zonder dat het zijne bedoeling was. Deze uitnemende kunstenaar schonk Hasebroek een aantal etsen aan het boek ontleend. Met kennersoog onderscheidde de firma E. J Brill in Leiden daarin de aanleiding voor eene prachtuitgave van het werk; eene prachtuitgave die uitnemend gelukte, zeer goed verkocht werd en zich door nieuwe, goedkoope oplagen zag volgen.

Hasebroek heeft veel geschreven. In de geliefde pastorie te Heilo ontloek zijn talent verder. Maar ook in drukker en wijder werkkring bleef zijn pen

vaardig. Te Middelburg was hij werkzaam met zijn vriend Ten Kate. Met genoegen kon hij vertellen hoe hij en die vriend daar woonden. „Zoo ongeveer evenals hier.” Op den Singel bij de Ronde Luthersche kerk was Hasebroeks woonhuis; één huis van het Kattegat, een nauwe, onoogelijke doortuusschen pakhuizen, die hoog overbrugd was. Aan de andere zijde van de brug woonde Ten Kate op den hoek van het water, dat eigenlijk niet meer dan een zeer breed riool was. Nu is 't sedert jaren gedempt en de brug is geslecht. Hasebroek, die meer oog voor rivieren dan voor doorvaarten had, verhaalde dan wel wat romantisch: „Zoo is hier evenals in Middelburg slechts een huis en een stroomend water tuusschen ons beiden.”

Toen Hasebroek het hoogtepunt van zijn rede-naarstalent bereikt had, werd hij uit Middelburg naar Amsterdam beroepen. Dat was in den vollen zin des woords een evenement. Wie toen in de Hervormde kerk te Amsterdam de waarheid, de „volle verkondiging” wilde hooren, moest er vroeg

bij zijn. Stamp — en stampvol waren de kerken, waar hij optrad. Niet alle hoorders en hoorderessen waren even beschaafd. Het geheel stond bij de bankopsluiters en plaatsbewaarders bekend als het „Hasebroeksvee.” Ze hadden dan ook minder eerbied voor de „haken” in het ruim en de sleutels van de deuren der banken dan men van kerkgangers gewoon was. In de Nieuwe-Zijdskapel op 't Rokin was toentertijd dienst 's morgens [van 10 tot 11½ ure; daarna van 12 tot 1½ garnizoensbeurt, voorzoover de soldaten in 't ruim plaats overlieten ook toegankelijk voor gewone gemeentelieden; en daarna van 2 tot 3½ ure middagdienst. Wanneer Hasebroek de laatstgenoemde beurt moest vervullen, kwamen zijn echte „klanten” 's morgens om 9½ uur, bleven bij den morgendienst waar ze niet naar luisterden, verlieten de kerk niet, maar aten om 12 uur in de kerk eenige bitterkoekjes of een paar krentebroodjes; genoten den garnizoensdienst, die hun ook niets schelen kon, en hoorden eindelijk te 2 ure hun geliefden leeraar. Hadden ze den dag niet zóo besteed, dan zou er geen kans geweest zijn om 's middags een goede zitplaats machtig te worden. Hasebroeks catechisanten waren alom bekend, en menigmaal is mij door andere schooljongens bij den weg nageroepen: „Dag Hasebroeker!” 't geen zoo wat hetzelfde beteekende als vijftien jaren vroeger: „Scholtiaan!”

En die catechisatiën! Eerlijk gezegd waren ze gezelliger voor de jongens dan voor den dominé. Hij had last genoeg van ons! En hij was beter jongens waard geweest. 't Gebeurde wel eens dat dominé, als hij binnenkwam, al de jongens in bonte verwarring op den grond vond en de banken boven op de jongens met de pooten in de lucht. Maar als door een tooverslag was de orde dadelijk hersteld als hij zich vertoonde. Eens is 't voorgekomen dat er een ruit brak en dominé zei: „Jongelui, gaat maar weg; ik ben niet in de stemming om te catechiseeren!” Toen was hij boos, en er bestond reden voor! Maar dat konden we geen van allen verdragen. Een streng gebulder zou onze harten verhard hebben. Doch wie bij dominé Hasebroek kattedwaad uithaalde, had er uit eigen beweging berouw van dat hij zulk een goed man had verdriet aangedaan. Nauwelijks waren we op straat of de schuldige werd gedwongen om weêr aan te bellen, en dominé schuld te belijden; vooral er bij te zeggen dat hij *alleen* het gedaan had; dan mocht hij ook vertellen dat het geen moedwil was. Nu, als Hasebroek van éene zonde vrij was, dan was dat de haatdragendheid. Binnen vijf minuten was de jonge zondaar (thans zelf geacht predikant, die zich het geval nog wel herinneren zal) terug met stralend gelaat. Hij had dominé gesproken en volkomen absolutie gekregen in een ommezentje tijds.

Terecht verwonderde dominé zich er over dat jongens die blijkbaar niet zeer voorbereid de cate-

chisatie bijwoonden, zoo prompt hun antwoorden kenden. Zoo nu en dan werden we dan ook gewaarschuwd: „Ik vertrouw dat niet erg; de volgende week begin ik van den anderen kant te vragen.” Derhalve was de volgende week ook alles in orde. Maar eenige maanden later begon dominé plotseling aan „den anderen kant” en kende niemand eenig antwoord. „Hoe komt dat nu, jongelui; je hebt niets geleerd?” „Dat komt, dominé, doordat u ons verleden week niet gewaarschuwd hebt, zooals de vorige keer!”

Maar zulke antwoorden bestieven wel op de lippen als dominé een enkele maal den een of ander eens even liet nablijven om héel vriendelijk, héel vaderlijk hem te onderhouden over 't een of ander dat niet behoorlijk was. Dan gevoelde elke bengel: „Daar spreekt overvloed van liefde en zorg uit die woorden; daar klopt een trouw hart eerlijk als goud mij tegen. Zulk een gesprek van twee, drie minuten, besloten met een hartelijken handdruk, was een *Christelijke* biecht.

W.

„Zijn ster in het Oosten.”

(EEN ANTWOORD OP VELE VRAGEN.)

We hebben 't bij het laatste Kerstfeest weder opgemerkt, hoezeer de meeningen verschillen over de ster die de wijzen van het Oosten zagen, of liever over de vraag: hoe wisten zij door deze ster dat Jezus was geboren? Wie had hun dit gezegd? Hoe leidde hen de ster? En zoo meer.

Schrijver dezes, die met tal van antwoorden kennis maakte, beweert niet de afdoende oplossing te hebben gevonden van een vraag, die velen reeds bezighield en nog houdt. Hij geeft slechts bescheidenlijk wat volgt in overweging.

Het is opmerkelijk dat God den wijzen in het Oosten de geboorte van den Zaligmaker der wereld aangekondigd heeft door eene ster. „Hoe!” zoo zegt misschien iemand, „werd dan hiermede niet de zoo ijdele en door de Schrift verworpen kunst om het gesternte in betrekking te brengen met des menschen geboorte, in de hand gewerkt? Ditmaal toch schijnen de sterrekundigen maar het rechte punt getroffen te hebben.” Wij antwoorden: „Ja, doch niet uit henzelf en niet uit hunne kunst, maar uit God. Het behaagde Gode om gedurende den loop der eeuwen slechts éénmaal eene ster onder de ongetelde sterren te stellen, tot aanwijzer van de geboorte van den eenigen mensch, die van boven de sterren, die uit den hemel was — de Godmensch Jezus Christus.

„Wij hebben gezien”, zeggen de wijzen. Zij zeggen niet dat zij gehoord hebben dat de koning der Joden

geboren was; door de ster was hun deze gebeurtenis kenbaar geworden met een zoo groote duidelijkheid en zekerheid dat zij niet vroegen: is de koning der Joden geboren? maar: waar is de geboren koning der Joden, dat is: waar is de Messias? Want op de vraag der wijzen vroeg Herodes aan de overpriesters en schriftgeleerden waar de Christus zou geboren worden?

Eenvoudig te stellen, dat de wijzen door onmiddellijke goddelijke openbaring van de beteekenis der ster onderricht werden, is de knoop doorhouwen, niet ontwarren. Heeft God den wijzen gezegd, dat Christus geboren was, zoo zou deze openbaring op zichzelf reeds genoegzaam geweest zijn om hen te doen optrekken; en waartoe diende in dit geval de ster? God doet geen overbodige zaken; dit zien wij bij de ster zelf. De wijzen zagen haar in hun land (in het Oosten); maar ze geleidde hen niet naar Jeruzalem: deze weg was bekend genoeg. Eerst toen zij van Jeruzalem naar Bethlehem, zonder wegwijzer reisden, verscheen hun de ster weder, en wees hun het huis aan, waarin het kindeke was dat zij zochten.

Ook geeft God, eene openbaring doende, geen onvolledig bericht. Zou God, den wijzen de geboorte van den Christus bekend makend, niet ook de stad waar hij geboren was, genoemd hebben, zoodat zij niet noodig hadden naar Jeruzalem te gaan, waardoor de kindermoord te Bethlehem zou voorkomen zijn? Neen! dit alles moest naar Gods raad zijn natuurlijken loop houden; daarom hoorden zij niets aangaande den Christus, maar zagen zij enkel zijne ster.

Zijne ster! Zoo had dan de Messias een eigen ster, welke wij de Christus-ster zouden kunnen noemen, in tegenstelling van die sterren, aan welke de heidenen de namen gaven van hun ingebeelde godheden, waardoor zij, volgens zeker schrijver, hunne goden tot sterren en hunne sterren tot goden maakten.

Doch vanwaar wisten de wijzen dan dat de ster die zij zagen, de ster van Christus was? — Uit de ster zelve, door het geloof.

De ster was een buitengewone. Ze behoorde, ofschoon voor het oog in gedaante gelijk iedere andere ster, noch tot de vaste, noch tot de dwaalen staartsterren, want deze zijn aan regelmatige bewegingen onderworpen; ook niet tot de vallende of verschietende sterren of luchtverhevelingen, want dezer bewegingen zijn zonder regelmatigheid. Neen! het was eene ster van zoodanige beweging dat zij zich richtte naar de voetstappen der wijzen; van zoodanige grootte of luister, dat de wijzen haar terstond van alle andere sterren onderkenden; en zoo laag in den dampkring, dat zij den wijzen nauwkeurig het huis kon aanwijzen waar Jezus was. Voeg bij dit alles dat deze ster nú kon verschijnen en dan weder verdwijnen, nú onbewegelijk staan in het Oosten, dan weder voortzweven van Jeruzalem naar

Bethlehem, zoo is het duidelijk dat deze ster al de kenmerken bezat van eene leidster.

De wijzen, als verstandige lieden niet enkel, maar als in God geloovende menschen, begrepen bij het zien van deze nieuwe ster terstond, dat ze de komst verkondigde van den beloofden Messias; ja, dit was hun door het geloof zoo duidelijk dat er geen zweem van twijfeling bij hen overbleef. Want als sterrekundigen wisten zij dat het verschijnen van zulk eene ster die, geheel nieuw, buiten de gewone wetten der natuur omging, op onmiddellijke tusschenkomst van God wees. Daar de Messias in die dagen bij vroom en onvroom verwacht werd, omdat al de geprofeteerde kenmerken van die komst zich meer en meer begonnen te verwezenlijken, zoo kon het niet anders of deze wijze lieden moesten het verschijnen van de wonderster beschouwen als begon God de nieuwe schepping. Want hemel en aarde voort te brengen stond bij hen gelijk, — en moet bij ieder gelijk staan — met het voortbrengen van een nieuwe ster. Daar nu het verschijnen van die ster voor hen de daad was eener nieuwe schepping, zoo konden zij dit teeken uit kracht van het geloof dat in hen was, onmogelijk op iets anders toepassen dan op de komst van den Christus. Is het verstand reeds vooruitziende en helderziende genoeg om het verband van de verst van elkander gelegen zaken met gedachtensnelheid te ontdekken — het geloof is nog meer vooruit- en helderziende. Het geloof heeft voor en in de dingen Gods een scherp gezicht; immers het is niet enkel eene reinigmaking des harten, maar ook eene verlichting van het verstand.

Doch vanwaar kenden de wijzen den Messias bepaald als *koning*? — Vooreerst werd de Christus onder dezen hoogsten titel, die als zoodanig alle andere titels insloot, voorspeld en verwacht; en ten andere bestond er eene profetie van een wijze uit het Oosten (Num. XXIII: 7) voor de wijzen uit het Oosten, van een heiden voor de heidenen. Want God gaf ook woorden voor de heidenen, ja aan ieder volk; woorden die door hunne wijzen van het eene geslacht aan het andere werden overgeleverd. Bileam had veertienhonderd jaren tevoren gezegd: „Ik zal Hem zien, maar nu niet; ik zal Hem aanschouwen, maar niet nabij: daar zal een ster voortgaan uit Jakob en daar zal een sceppter uit Israel opkomen, die zal de palen der Moabieten verslaan en zal alle de kinderen Seths verstoren, en Edom zal een erfelijke bezitting zijn; doch Israel zal kracht doen en daar zal een uit Jakob heerschen, en Hij zal de overigen uit de steden ombrengen.” Num. XXIV: 17—19.

Wij weten uit de Schrift dat God zijne profetieën niet enkel *geestelijk*, maar ook *letterlijk* vervult, opdat niemand aan welke van deze beide zijden hij hen aangrijpe, mistaste, maar een waarachtig woord van God hebbe. Zoo, om een paar voorbeelden uit vele te nemen, werd de voorlooper van den Messias gepro-

feteerd als „eene stem des roependen in de woestijn.” Jes. XL: 3. Was dit nu enkel *geestelijk* waarachtig van Johannes den Dooper? Sprak hij enkel tot een zedelijk woest volk dat zijne roepstem niet hoorde, of woonde hij ook niet *letterlijk* in eene woestijn? Op dezelfde wijze werd van den Christus gezegd: „Ik zal U geven tot een verbond des volks, tot een licht der heidenen, om te openen de blinde oogen, om de gebondenen uit te voeren uit de gevangenis, en uit het gevangenhuis die in de duisternis zitten,” Jes. XLII: 6, 7. En is dit nu enkel *geestelijk* waarachtig? Heeft Christus niet ook *letterlijk* den blinden de oogen geopend, en de bezetenen ontslagen van de banden, waarmede de Satan hen gebonden en gevangen hield? Ja, wat dit laatste betreft, heeft Christus niet, nog letterlijker, den gebonden Petrus en den gevangen Paulus uit de banden en het gevangenhuis gevoerd?

Daarom komt bij eene profetie volstrekt niet de vraag in aanmerking, of deze zinnebeeldig of eigenlijk is, zij is beide; maar wel hoe ze natuurlijk en geestelijk vervuld wordt? De profetie van Bileam kon zinnebeeldig, maar ook letterlijk vervuld worden; men kon volgens haar den *persoon* (den grooten Koning) *zonder* het beeld (de ster), of beide tegelijk verwachten, *maar niet* het beeld (de ster) alleen, *zonder* den persoon; want in dit geval zou het geen *vervulling* zijn der profetie, maar wederom eene profetie. Toen daarom de ster voortging uit Jakob, toen de wijzen in het Oosten een nieuwe wonderbare, nooit tevoren geziene ster zagen in de richting van het Heilige Land, toen kon het voor het geloof niet anders, of dit was het teeken, dat de groote heerschappijvoerder der volken in Israel geboren was.

Voeg bij dit alles dat Bileams voorspelling in onmiddellijk verband stond, onder anderen met Edom. Edom of Seir zou een erfelijke bezitting zijn van Israel. Toen de ster den wijzen verscheen, was Edom werkelijk met Israel maatschappelijk vereenzelvigd, en zat Herodes uit Edom afkomstig als de eerste koning uit een vreemd volk op den troon van Juda; insgelijks tot een teeken dat de tijd daár was dat de Silo, de groote Rustgever, kwam, wien de volken (de heidenen) zouden gehoorzaam zijn, want eerst bij zijne komst zou de schepter wijken van Juda, en de wetgever van tusschen zijne voeten, (Gen. XLIX: 10; met andere woorden: de *wettige* heerschappij zou ophouden, en toch op een andere wijze voortduren in Juda. Zij zou ophouden bij de bloot menschelijke koningen van Israel en overgaan op den Christus. Christus was bij uitnemendheid de wettige Koning der Joden; daarom kon er bij *zijne* verschijning nevens Hem geen *wettige* koning in Israel zijn.

Wij zien het, bij een zoo duidelijke vervulling van een zoo duidelijke profetie was er niet anders, en niet meer noodig dan *geloof* om den reisstaf op

te nemen, en den geboren Koning der Joden te gaan zien en te aanbidden. De wijzen uit het Oosten geloofden, en daarom zochten en vonden zij Christus alleen door het licht en de leiding van *zijne* ster.

„DIE HAASTIG IS VAN GEMOED VERHEFT DE DWAASHEID”.

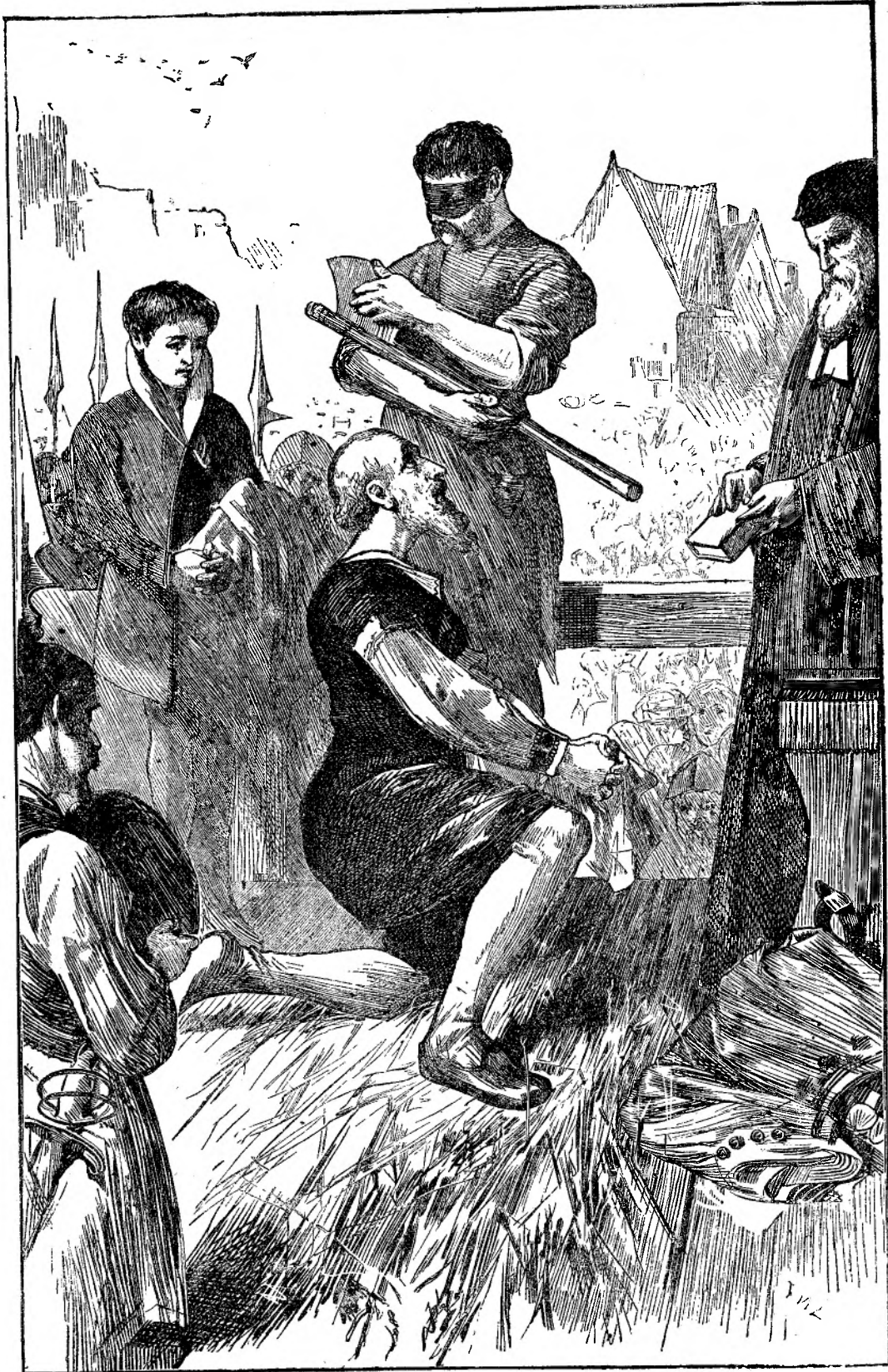
De beruchte koning van Engeland Hendrik VIII werd in 1547 opgevolgd door zijn tienjarigen zoon Eduard VI. Deze was geheel en al het tegenovergestelde van zijn vader. Onder zijne regeering bloeide de Hervorming, want Eduard vreesde God. Reeds den 6^{den} Juli 1553 overleed hij aan de tering, nog geen zeventien jaren oud. Zijn dood had voor Engeland de treurigste gevolgen. Door den hertog van Northumberland was Eduard overgehaald om zijn beide zusters Maria en Elisabeth voorbij te gaan bij de regeling van de troonopvolging en zijne nicht Jane Grey, Northumberlands schoondochter, tot erfgename zijns troons te benoemen. Jane Grey regeerde dan ook in schijn enkele dagen en stierf met haar echtgenoot op het schavot. Maria (bijgenaamd de Bloedige) was spoedig meesteres van den toestand, en zorgde voor geduchte wraak. Deze Northumberland was voor Eduard een soort van booze geest. Ook de terechtstelling, waarvan onze plaat eene afbeelding geeft, was zijn werk. De Lord van Somerset, Eduards oom, werd beschuldigd van den jongen koning naar het leven te staan. Northumberland, die zijn booze redenen voor het handhaven der beschuldiging had, wist het zoo te maken dat Eduard hem geloofde, en meende recht te doen door zonder aanzien des persoons het vonnis te bekrachtigen, gesproken door een rechtbank waarin Northumberland zelf zitting had. Somerset was een zeer Godvreezend man, en de tijden waren toen zoo verward, de godsdienstige overtuigingen speelden zoo overwegende rol, dat Foxe in zijn „Boek der martelaren” Somerset onder de martelaren rekenen kon. Hij werd evenwel veroordeeld wegens hoogverraad. In hoeverre echter zijn vijanden koning Eduard gebruikten om een oprecht belijder van Christus, die hun hinderlijk was, uit den weg te ruimen, laat zich moeilijk bepalen.

Ofschoon men Eduard zeker niet den gerechtelijken moord kan wijten, moet het toch waarschuwend vermeld hoe deze terechtstelling als een vlek op zijne regeering vermaant tot *grondig* onderzoek en *onpartijdige* behandeling van alle zaken. Niemand twijfelt er meer aan of Somerset was onschuldig.

Den 22^{en} Januari 1552 viel zijn hoofd door de bijl.

Weinig dacht zijn gewetenlooze vervolger Northumberland dat hij twee jaren later hetzelfde lot zou ondergaan.

LORD SOMERSET OP HET SCHAVOT.

DE „DOLEERENDE BIJBEL” en „EEN GLOEIEND HOOFD”.

We deelden niet lang geleden een en ander meê over „blanke wilden” in Amerika, dat, naar ons bleek, niet weinig de aandacht trok. Dit zal mogelijk ook 't geval zijn bij 'tgeen we hier ontleenen aan de mededeelingen van een Evangelist, die arbeid te Amsterdam. Men zal toestemmen dat er ook in onze Christelijke hoofdstad zeer wonderlijke en droeve toestanden bestaan.

„Dat wij,” zoo zegt hij o. a., „den treurigen toestand van sommige gezinnen, zoowel door eigen schuld als door verregaande onkunde, niet te donker geschetst, noch overdreven hebben, kan blijken uit het volgende.

In de nabijheid van de school in de Barndesteg trof ik, na een paar maal tevergeefs gekomen te zijn, de vrouw tehuis, wier kind op onze bewaarschool geplaatst was. De vrouw begon, alvorens ik nog een woord gesproken had, te klagen over haar treurig lot. Ze leed nu en dan gebrek; bij gemis van het noodige beddengoed sliep zij met drie kinderen in éene bedstede.

„En uw man,” vroeg ik, „heeft die dan geen werk?”

„Hij zit in de gevangenis, mijnheer; al gedurende anderhalf jaar, en over een half jaar komt hij eerst vrij.”

De vrouw vertelde mij vervolgens aan welk misdrijf de man zich had schuldig gemaakt.

Ik vroeg of zij hem had gewaarschuwd en vermaand om zulk een weg niet op te gaan, maar zij verzekerde mij van de geheele zaak niets te hebben geweten.

„Zoo,” antwoordde ik, „maar gij ziet dan toch de waarheid van het spreekwoord: eerlijk duurt het langst.”

„Maar hij was toch zoo'n goeie zorg voor zijn huisgezin,” vervolgde de vrouw.

„Dat kan ik juist niet vinden,” hernam ik, „want gij klaagt er over, dat hij u anderhalf jaar onverzorgd heeft achtergelaten.”

„Maar hij heeft beterschap beloofd, en hij schrijft zulke lange brieven, waaruit blijkt dat hij berouw heeft; ziet u, ik zit nu zoo in den nood, met mijn drie schapen van kinderen.”

„Hebt gij den Heer wel eens om raad en hulp gebeden?”

„Jawel, mijnheer, en ik heb al eens aan de jufvrouw om een Bijbel gevraagd.”

„Zoo, hebt gij dan geen Bijbel?”

„Jawel — maar — dat is een *doleerende Bijbel*, weet u, mijn man doleerde vroeger nog al sterk.”

„Laat mij hem dan eens zien.”

De vrouw haalde een groot exemplaar voor den dag, en liet mij den Bijbel zien.

Hem aannemende en van buiten bekijkende, zei ik onwillekeurig: „Maar dat is toch een mooie Bijbel!”

„Ja maar, ziet u — het Nieuwe Testament staat er niet in.”

Ik sloeg den Bijbel open en vroeg: „Moedertje, kunt gij lezen?”

„Jawel, mijnheer.”

„Wat staat dáar dan met groote letters gedrukt?” —

„Het Nieuwe Testament, mijnheer, hè, dat wist ik niet!”

Vervolgens sloeg ik het titelblad op, waaruit bleek dat de Bijbel een gewone „Statenvertaling” was van 1618 en 1619, en uitgegeven door het Nederlandsch Bijbelgenootschap, gaaf en ongeschonden, alsof hij nog niet lang geleden nieuw was ontvangen!

Ik behoef u niet te verzekeren dat ik met de vrouw sprak, zoowel over haar schuldige onwetendheid als over haar verregaande onoprechtheid. Meermalen toch is mij gebleken dat de menschen, die wij bezoeken, wanneer zij in nood verkeerden, er het een of ander op trachten te vinden, om de bijzondere aandacht op zich te vestigen. En dat kan natuurlijk niet beter geschieden, dan door voor te wenden dat zij geen Bijbel hebben. Die heeren en dames van het „Heil des Volks” zijn dadelijk bewogen als men om een Bijbel vraagt; 't geeft zoo'n bijzondere belangstelling in Gods Woord te kennen, en dan valt het natuurlijk veel gemakkelijker om tevens zoo eens op de lichamelijke ellende te wijzen, terwijl men berekent dat er wel iets gegeven zal worden.

Welnu, ik heb die vrouw ook iets gegeven voor hare kinderen, maar haar toch duidelijk doen verstaan dat God een Kenner der harten is, maar desniettemin „barmhartig, genadig, lankmoedig en groot van goedertierenheid, die weet wat maaksel wij zijn, gedachtig zijnde, dat wij stof zijn.”

In een ander gezin trof ik de vrouw aan van een schoorsteenveger. Na haar een en ander gevraagd te hebben omtrent den toestand van haar gezin, begon ik met haar een gesprek over den zegen, die aan het lezen van 't Gods Woord is verbonden. De vrouw deed mij echter verstaan dat ze niet als de heidenen leefde, en gaf tamelijk hoog op van haar kennis in de Bijbelsche geschiedenis. Als men haar gelooven wilde, had ze van alles geleerd. Maar 't kwam tamelijk verkeerd uit. Ze bezocht ook wel eens de bijbellezing in onze lokalen.

„Zoo, dat vind ik goed. En waar gaat gij dan alzoo heen?”

„Wel, naar de Bloemstraat, op den hoek van de Baangracht, in 't gebouw Nebukadnezar.”

„Nebukadnezar, maar vrouw, die is al lang dood; gij bedoelt zeker: Eben-Haëzer.”

„Ach ja, mijnheer, ik vergiste me; ik bedoel Eben-Haëzer!”

„En hoe maken uwe kinderen het; gaat de kleine trouw school?”

„O heel goed, hij kent al verscheidene versjes en psalmen; toen hij gisteren tehuis kwam, wist hij me te vertellen dat vader Abraham twaalf zonen had. Dat is toch aardig van zoo'n klein kind.”

„Dat heb je zeker verkeerd verstaan, moedertje;

de kleine zal gezegd hebben dat vader Jakob twaalf zonen had."

„Dan heb ik het zeker niet goed verstaan."

Ik drukte den wensch uit dat de vrouw voortaan beter en meer in den Bijbel zou lezen, omdat haar kleine van de bewaarschool haar anders zou beschamen en zij zelve er de grootste schade door lijden zou.

Met genoeg kan ik mij nog herinneren, bij het uitreiken van een extra-gift in drie en veertig gezinnen onder zwakken en werkeloozen, hoe welkom die gaven door allen ontvangen werden. Bij een dier bezoeken had ik weêr gelegenheid op te merken, hoeveel onnoozel bijgeloof er bij velen nog gevonden wordt. De een gelooft b.v. dat het huilen van een hond de aankondiging is van de doodstijding in de woning, voor welke het dier zijn klagend geluid doet hooren. Een ander beschouwt het als een zeer onheilspellend teeken, wanneer de spiegel breekt; een derde verzekert u dat er twist ontstaat, wanneer er met zout gemorst wordt, terwijl een vierde beweert, dat wanneer twee messen gekruist over elkander liggen, er gewis een groot ongeluk te wachten staat.

Iets dergelijks werd ik gewaar in een gezin, waar de huisvader, een schilder van beroep, reeds gedurende tien weken zonder werk was. De gave die ik bracht, werd dankbaar aanvaard. „Ach, mijnheer, „we zijn alle dagen met zeven personen, en dan mijn man zoo lang zonder werk; u begrijpt wel, hoe het dan begint te spannen. Maar zoeven zei ik tegen mijn man: vader, ik geloof dat er iets bijzonders gebeuren zal, *want den geheelen morgen was mijn hoofd al zoo aan 't gloeien*, en nu zie ik toch dat het waar is!"

„Neen moedertje," zei ik, „het ligt niet aan 't gloeien van uw hoofd. 't Is de Heere, die uitkomst en hulpe biedt; lees het maar in Ps. 146. Geloof in de waarheid van Gods Woord, lees en onderzoek het, en leer gelooven in Hem, dien de Vader gezonden heeft tot uw behoud, om u te redden uit tijdelijken en eeuwigen nood."

Hij, die dit vertelt, is de Evangelist der Vereeniging tot Heil des Volks. Men ziet er tevens uit hoe noodig zijn werk is, en 't zou ons aangenaam zijn, al schreven we 't niet hiervoor juist neer, dat er onder onze lezers sommigen zich opgewekt mochten gevoelen dezen arbeid te steunen. 't Is zeer noodig en we willen er gaarne onze bemiddeling toe aanbieden.

De Savannahbrand.

(OP TRINIDAD).

Daar ik gaarne wederom de hoofdstad wilde bezoeken, om iets aangaande den oorlog op het vasteland te vernemen, steeg ik te paard en nam

het besluit, om op den weg nog een bezoek bij eenige bekenden af te leggen. Dientengevolge nam ik den weg over het aardoliemeer en bereikte den volgende middag Chaguanas.

Dit oord is door eene Savannah van bijna vier kwadraat mijlen in omtrek van de hoofdstad gescheiden. Daar men tot heden hier nog geen afleidingskanalen gegraven heeft, zoo is deze ten hoogste vruchtbare grond moerassig, en gedurende acht of negen maanden in het jaar door de rivier Carony overstroomd. Op deze plaats kon ik mij geen vaartuig verschaffen, om naar de stad te varen, noch een gids vinden, om mij door de Savannah den weg te wijzen, zoodat ik eindelijk besloot alleen den tocht te ondernemen, daar een van de stad komende man mij, zoo ik dacht, zeer goed het te houden pad aanwees.

Thans nog hadden de Spanjaarden de Savannah niet in brand gestoken, hetwelk anders gewoonlijk in het droge jaargetijde plaatsheeft, ten deele om het hooge gras- en biesgewas te verbranden en op die wijze de vlakte begaanbaar te maken, en ten andere om het wild en de overige dieren te vangen, die zich daarin ophouden. Dit is eene handelwijze, die ten hoogste af te keuren is, daar men hierdoor tegen een nog te gebruiken dier wel een vijftigtal andere tot asch verbrandt. De mij aangeduide richting volgend, was ik nu voorbij een kleine plantage, en door het van vier tot vijf voeten hooge gras, bij vier zeer heerlijke palmboomen genaderd, vanwaar ik duidelijk de uitstekende bergtoppen gewaar werd, waarop ik in een rechte lijn door de met lang gras en biezen dicht begroeide vlakte moest voortrijden.

Tot dusverre was de mij aangeduide weg goed begaanbaar; doch thans zou het houden van de juiste richting door het dicht gewas mij het leven hebben kunnen kosten, en het te houden pad, waardoor men het dichte biezenwoud verreed, liep veel oostelijker. Dit biesgewas was dikker dan een arm, van 15 tot 18 voeten hoog, en daarbij zoo opeengedrongen, dat mijn paard slechts met moeite er door kon heendringen, zoodat ik meer dan eens op het punt stond om terug te keeren. De helderheid der bergen, die ik nu en dan zag doorschemeren overtuigde mij echter, dat ik nader aan het doel kwam, en om die reden hield ik het voor lafhartig om mij nu door een moeilijken rit van nog geen twee uren gaans te doen afschrikken.

Met verbazing zag ik thans het wild, hetwelk zich anders slechts schaarsch in deze streken laat zien, mij bij troepen voorbijtrekken. Er sprongen een aantal agoutis, Indiaansche konijnen, in dezelfde richting tevoorschijn, met een drift en een angst alsof zij gejaagd werden en nochtans hoorde ik nergens eenig hondengeblaf of andere teekenen van een gehouden jacht, hoewel een paar wilde honden en dassen denzelfden weg namen, maar zich weinig om de

konijnen bekommerend. Op eenmaal trapte mijn paard op een landschildpad, welk dier den kop en de pooten in de schaal trok, en oogenblikkelijk denzelfden weg insloeg als de andere dieren, zoo ras het van den onaangenen last bevrijd was. Thans sloeg een troep muskuszwiijnen knorrende en brommende insgelijks denzelfden weg in, waarna een groote tijgerkat met zes of acht jongen mij voorbij snelde, die spoedig door een groote slang gevolgd werd. Oogenblikkelijk trok ik mijn jachtmes en steeg van het paard om mij te kunnen verweren; doch allen werden met zooveel angst voortgejaagd dat geen een op mijne bewegingen achtsloeg.

Wat toch had dit alles te beduiden? Verkeerde ik in een droom, of hadden alle schepselen op het eiland een eeuwiggen vrede gesloten, en spoedden zij zich thans naar het algemeene congres? Thans steeg ik wederom te paard, en bespeurde met verbazing, dat dit dier denzelfden weg insloeg, die door de andere genomen werd; en ofschoon het reeds zeer vermoed was, niettemin snel vooruit stooft. De wind slingerde de reusachtige halmen met ongewone kracht; een bijzonder knetteren en knappen hoorde ik, mij even onverklaarbaar, als het overige, dat ik gezien had. Op dit oogenblik begon ik eenigen rook te bespeuren, en thans stond de oorzaak mij opeens klaar voor den geest. De Savannah was in brand gestoken, — de dieren namen de vlucht en zochten den alles verslindenden gloed te ontkomen!

Hoezeer ik weinig hoop koesterde, dat ik het algemeene lot ontvlieden kon, gaf ik nochtans mijn paard de sporen, hoewel dit geheel en al onnoodig was, daar het arme dier reeds vroeger dan ik het gevaar bespeurd en de uiterste krachten ingespannen had. Het gevaar was groot; want zoo de vlammen, die reeds vreeslijk begonnen te woeden, ons bereikten, voordat wij het biezenveld achter den rug hadden, dan zouden wij in eenige seconden tot asch verbrand zijn. Uit hoofde van den geweldigen rook, die mij dreigde te doen stikken, was ik genoodzaakt de oogen te sluiten. Voortdurend kwamen de vlammen nader; doch gelukkig werden de biezen minder dik, en de grond werd vochtig. Eenige in verwijfeling gewaagde sprongen van mijn paard brachten ons in een moeras, dat door alle dieren uit de Savannah tot toevluchtsoord was uitgekozen. Vijf seconden later zou het vuur ons bereikt hebben; want juist op het oogenblik dat mijn paard midden in den poel sprong, die van slangen en viervoetige dieren wemelde, sloegen de vlammen van den kant van het biezenveld bijna boven ons hoofd ineen.

Oogenblikkelijk sprong ik van het paard, en zonk tot aan de borst in het drabbige water, hetwelk door de geweldige hitte begon te dampen. Alle schepselen zuchtten door de hitte; doch geen een zocht zich van eene prooi meester te maken, en geen scheen voor een ander eenige vrees te koesteren. Ik werd

een aantal giftslangen gewaar, die reeds aan den oever door het vuur bereikt waren, en zich met domme woede tegen dit alles vernielende element wierpen, toen haar staart begon te branden. Woedend van pijn richtten zij zich in de hoogte, spalkten den muil open, schoten sissend op de vlammen toe, en waren oogenblikkelijk tot asch verteerd.

Daar de wind de vlammen over den poel heen joeg, werd mijne schuilplaats bijna onverdragelijk heet, en niettemin dankte ik de Voorzienigheid voor deze tijdelijke redding. Eindelijk bedaarde de wind, waardoor de vlammen loodrecht ten hemel sloegen, zoodat mijn verschroeide oogen zich wederom aan den blik op den bewolkten hemel verkwikten. Het duurde echter niet lang of de wind joeg de vlam wederom over het moeras, zoodat ik genoodzaakt was tot aan de kin in het water te duiken, en zelfs eenige seconden het hoofd geheel en al moest onderhouden om mij eenigszins te verkoelen. Gelukkig echter duurde deze windvlaag niet lang, zoodat ik gelegenheid had om mijn arm paard, hetwelk van hitte en angst higgde, met de hand eenig water over den kop te gieten.

Ik zal nagenoeg een half uur in den poel vertoefd hebben, toen het vuur had uitgewoed en het biezewas verbrand was; doch de bodem was gloeiend als een baksteen, zoodat geen levend wezen gewaagd zou hebben, om den voet op den grond te zetten. Bij geluk vertoonden zich eenige regenwolken; maar wanneer deze zich nu niet onlastten, dan had ik het troostlooze uitzicht, om nog eenige uren op deze onaangename plaats te moeten doorbrengen in het gezelschap van schepselen, die wel is waar thans in vrede bij elkander huisvestten, doch spoedig hun aangeboren aard zouden aan den dag leggen.

Thans liet ik mijn paard naar eene plaats waden, waar een boomstam midden in het water stond, die niet door de vlammen bereikt was, en waaraan ik het dier vastbond, waarna ik uitzag naar een oord, waar ik in de gelegenheid zou zijn om eenig water op den gloeienden grond te werpen, ten einde tenminste eene plaats voor mij en mijn paard op het droge te hebben, totdat de regen of de avonddauw den weg toereikend zou afgekoeld hebben, om te kunnen begaan worden.

Nauwelijks had ik mijn paard eenige oogenblikken verlaten, toen ik reeds een angstgeschreeuw hoorde, het jachtmes trok, en het arme dier te hulp snelde. Een 25 voet lange slang had zich reeds twee slagen om het beest gekronkeld, terwijl zij zich met den staart aan den boomstam vastklemde. Juist was het ondiep gereed om de keel te grijpen, toen een stoot met het mes door de oogen in den kop drong. Oogenblikkelijk richtte de slang haar geheele woede op mij, strekte het lichaam zoodanig uit, dat het wel 6 of 8 voet van het paard af uitstak, hetwelk nochtans niet werd losgelaten. Met

trillende tong verhief zij den kop, en blies mij met opgesperden muil den verdoovenden adem in het gezicht, toen ik het gunstige oogenblik waarnam en met één gelukkigen slag haar de onderkaak van een sloeg. Thans kromp het dier terug, en deze gelegenheid waarnemende, sloeg ik gelukkig den staart af, die nog altijd om den boom geklemd was. Dit was de doodslag; want de slang verloor nu alle kracht, terwijl de bloedende kop in het water viel, en het arme paard van de worgende kronkelingen zich bevrijd zag. Eerst toen ik ook de overige ringen van de slang had doorgesneden, vielen de stukken bloedend en krampachtig samentrekkend in het water.

Nu koelde een weldadige regenbui, zooals in het droge jaargetijde op Trinidad nu en dan nederstorten, den grond af, en en deed sissend de dampwolken in de hoogte stijgen. Thans trok ik mijn paard uit het water; doch het dier was te uitgeput om mij te kunnen dragen, zoodat ik het naar de Carony-rivier bracht, en wij ons beiden in het water afkoelden, terwijl ik de beslijkte kleederen uitspoelde. Vervolgens zwom ik over de Carony, en werd op de plantage van een Creool van Fransche afkomst, die evenals ik uit Granada afstamde, gastvrij opgenomen, en gedurende een lichte ontstekingskoorts van twaalf dagen, — als gevolg van mijn uitgestane wederwaardigheden — op het liefderijkst verzorgd. Na verloop van twee dagen stierf het paard. Ik zelf kwam het ongeval weldra weër teboven.

JOHN ELWES.

John Meggot was de zoon van een Engelschen bierbrouwer, die nu bijna twee eeuwen geleden zijne weduwe een vermogen van 100.000 £ naliet, op den tijd toen John nagenoeg den ouderdom van vier jaren bereikt had. Naderhand veranderde hij zijn geslachtsnaam in dien van Elwes, tengevolge van de begeerte zijns ooms, Sir Harvey Elwes. Deze was een beruchte vrek, die naar bed ging om geen licht te branden, en bij wien een grage maag en een redelijke eetlust onder de jammerlijkste gaven gerekend werden, waarmede de natuur den mensch kon uitrusten. De oom liet John een vermogen van 250.000 £ of 3.000.000 gulden na, waardoor zijne bezittingen op tenminste zes millioen gulden gerekend moesten worden.

Op dien tijd verkeerde John, zoo hij niet bezoeken bij zijn oom aflegde, veel in de beruchtste speelhuizen, en was zoo aan het dobbelen overgegeven dat hij, volgens zijn eigen bekentenis, op zekeren tijd twee dagen en een nacht achtereen aan de speeltafel gezeten had, zoodat hij tot aan de knieën in de speelkaarten zat. Nadat hij op die wijze dikwijls in één nacht schatten verloren had, was hij des morgens vroeg niet zelden op de ossenmarkt aan

het twisten met een slachter over een schelling. Want van zijn aanzienlijke landgoederen haalde hij het vee zelf ter markt, en liep daarbij een weg van zeven of acht uren gaans. Inplaats van een schelling aan een rijtuig te besteden, liet hij zich liever door en door nat regenen, en dan de kleederen aan het lijf drogen, omdat een vuur te veel kosten veroorzaakte. Zoo slecht of bedorven konden de spijsen niet zijn, of onze John Elwes vond deze nog smakelijk, en eene pruik, die hij op straat gevonden had, droeg hij nog geruimen tijd.

Hij was een liefhebber van de jacht; maar zooals zijne bureu beweerden, was dit alleen omdat hij anders niets te eten had. Aan kleederen besteedde hij geen penning. Want van deze werd hij voorzien door eenige oude van den grootvader zijns ooms, die even verkwistend geleefd had, als zijne nanevèn hun leven in gierigheid doorbrachten. Meggot had van zijn vader eenige huizen in London geërfd, en vermeerderde deze bijna jaarlijks, zoodat een gedeelte der woningen in Maryebone met eenige op Portland Place Portland Square uit zijne beurs ontstaan zijn. Hierbij gebeurde het nu dikwijls dat er eenigen een tijdlang ledig stonden; maar Elwes wist ook hiervan behoorlijk partij te trekken, daar hij bij zijn verblijf in London altijd de ledige huizen bewoonde, en bij het verhuuren dadelijk den huisboel bijeenpakte en naar een andere ledige woning van hem trok. Hierdoor was het voor zijn betrekkingen ten hoogste moeilijk, om zijn eigenlijk verblijf op te sporen, hetwelk hem waarschijnlijk niet ongevallig zal geweest zijn.

Op den ouderdom van zestig jaren werd hij afgevaardigde van Berkshire, en had gedurende twaalf jaren zitting in het Huis der Gemeente, alwaar hij zich steeds als een waardig, onafhankelijk en belangloos lid gedragen heeft. Maar daarentegen had zijne verkiezing hem ook geen penning gekost, daar hij zelf geen enkelen maaltijd tot het koopen van stemmen bekostigen wilde. Bij zekere gelegenheid was er sprake van, om hem tot den rang van Pair van het rijk te verheffen; maar zeker is het, dat dit hem het leven zou gekost hebben, daar hij dan genoodzaakt zou geweest zijn, om eene equipage en eenige bedienden na te houden, die stellig allen beter gekleed moesten zijn dan hij zelf was. Spoedig was hij overtuigd dat sommige leden van het parlement geld konden gebruiken, en had het ongeluk om hun dit te leenen, waarvan dan ook het gevolg was, dat men bij zijn dood een pak schuldbekeutenissen vond, waarover al de leden, zoowel van de oppositie als van de behoudende partij verschrikt zouden geweest zijn, indien ze ter tafel waren gebracht.

Bij zekere gelegenheid, toen hij op een zeer donkeren avond uit het parlement naar huis wandelde, stiet hij zich zoo geweldig tegen een voorwerp dat hij een groote wonde aan beide beenen kreeg.

Toen hij door zijn neef, kolonel Timms, werd overgehaald, om heelkundige hulp in te roepen, maakte hij met den dokter de zonderlinge overeenkomst dat deze het eene been zou behandelen en hijzelf het andere, terwijl hij het bedrag van de rekening verwedde dat hij het eerst met het eene zou klaar zijn, en men zegt dat hij de weddenschap gewonnen heeft.

In 1789 is deze zonderlinge man, die alleen een vrek was voor zichzelf, gestorven, aan ons de beoordeeling of hij onder de gierigaards of onder de hebzuchtigen gerekend moet worden, en aan zijn twee zonen een vermogen van 500.000 ponden sterling overlatend.

Is een hebzuchtige niet voor zichzelf de grootste dwingeland?

HET „AFRIKAANSCH”.

Over deze *spreektaal* in vele deelen van Zuid-Afrika, het „Afrikaans-Hollands”, is in den laatsten tijd ten onzent veel geschreven en gesproken. Ook ons blad heeft er reeds meer van gewaagd. Misschien zal menigeen, die een geleerd betoog moeilijk volgt, met die taal beter kennis maken uit het hiervolgend vers, ons uit Afrika gezonden.

EEN BANGE NACHT EN SPOKE JACHT.

Een zeker dorpsagent wou eens vakantie houw; Zoo ging hij naar de Kaap met zijn geliefde vrouw. Hij ging naar plekken toe waar vrienden van hem was, Liet zoon en dochter t'huis om op zijn goed te pas. Wel d' eerste avond reeds omstreeks van negen uur, Werd kleine meid in haast naar de fontein gestuur Om water te gaan haal in een groot blik kantien. Doch zij was bang van hart en elk een kon dit zien, Want 't arme schepseltje was nog maar twaalf jaar

(oud,

En donker was de nacht en daarbij bitter koud. Doch nauwelijks was zij heen of zij kwam al weer

(gauw

Met oogen groot en wild en daarbij halfpad flauw. Help! help! riep zij, klein baas, kom help toch gauw

(ver mij,

Die spoke en dieve het mij amper beet gekrij!

De jonge man verschrikt door zoo een groot lawaai, Liep haastig van zijn plek om zijn geweer te laai. Fluks had hij daar een schoot bokhagel op gedaan, En liet zijn zusters met een kiere mee gaan.

De meid gaf hij toen ook een kiere en een mes, En zoo ging hul op reis met haast naar 't spoke nes. De jonkman met zijn zus de kleinmeid achteraan. En hoor toch nou die grap, hoe 't verder is gegaan. Hul was nog niet ver weg maar net de heining deur Toen zij, ja allen drie, een zwarte ding bespeur,

Zij liepen nog wat voort tot omtrent twintig tree, Maar toen begon hij ook zoo hard hij kon te skree: Jou dief! jij gauw stil staan of ik maak ver jou zeer! Wat maak jij hier jou schelm? Ik zal jou net nou

(leer!

Maar wat, in plaats van staan, ging 't spook maar stil zijn gang

En daardoor werd hul drie natuurlijk nog meer bang. Hul stond een wijl nog stil onzeker wat te maak, Toen hul met eens iets hoor, wat in die heining kraak. En dicht bij achter hen wat werden zij gewaar?

Och lieve! dacht hij toen, van nacht is 't met ons

(klaar.

Daar was geen raad nu meer, hul moet maar blijven

(staan,

Want weg te gaan hardloop dat zou niet heel best

(gaan.

Zijn kleine zusters raak ook al meer in 't nauw En fluistert hem in 't oor: och boetie, schiet toch

(gauw!

Maar neen, de kerel dacht, ik zal nog eens probeer, Kan die spoke dan niet zien, dat ik heb een geweer! Jul vagebonden! schreeuwt hij, wil jul gauw gaan

(staan,

Of anders g' loo mij vrij, zal 't leelijk met jul gaan! Toe duivels goed! staan stil, of ik maak ver jul zeer,

Kan julle dan niet zien, dat ik heb een geweer!

Doch hoe hij dreigd' of zwoer, dat hij hen zou

(vermoor,

Het scheen of geen van hen wou naar zijn dreigen

(hoor.

Toen er geen raad meer was, toen brandt de kerel los, En wat zal hul toen hoor? 't geluid als van een os. Toen gaat zull' nader en wat denk je dat zull' krij?

Niets anders vrienden, niets, dan kalvers die daar wei. Gelukkig was het dat hij geen een had geraak;

Hij had hul door zijn schot maar net een schrik gemaak. De arme jonge man wordt nu door elk bespot,

'k Heb jammer voor den vent, hij heeft een droevig

(lot;

Zijn bruid zei hem, zij denkt dat hij niet goed kan

(zien,

En vreest, want mogelijk schiet hij haar ook misschien.

Nu vrienden leert uit dit verhaal:

Weest gij toch nooit zoo bang.

Want mooglijk hebt gij eens berouw

Uw gansche leven lang.

Weest onverschrokken, kalm, bedaard,

En van een kloek gemoed.

Dat is voor u, voor mij, voor elk,

Voor alle menschen goed.

UIT HET LEVEN.

Een oude schildpad.

Te Peterborough in Engeland werd eens een schildpad gevonden, die tenminste 220 jaren oud was. Men zegt dat een zekere bisschop aldaar haar sedert zestig jaren had gekend en geen verandering aan haar opgemerkt. Hij was de zeventiende, die den bisschoppelijken zetel bekleedde sedert den tijd dat de schildpad onderhouden werd. Haar schild was doorboord, teneinde haar aan een boom te kunnen binden en daardoor verwoestingen onder de aardbeziën te voorkomen. In het voorjaar at zij het liefst paardebloemen, inzonderheid ook gaarne andijvie en groene erwten; maar nimmer asperges of peterselie. Van het begin van Juni af at zij slechts gaarne vruchten, vooral aardbeziën, kruisbessen, roode en zwarte bessen, perziken, peren, maar nimmer kersen. Zij kende den tuinier, die in den bisschoppelijken tuin haar spijsde, zeer goed en sloeg hem gade wanneer hij kruisbessen enz. plukte. Dierlijk voedsel nuttigde zij volstrekt niet; ook niets vloeibaars, melk noch water, en wanneer een blad nat was, schudde zij het eerst af.

Zij bewoog zich tamelijk gemakkelijk, hoewel door een centenaar zwaren last gedrukt; zijzelve woog slechts 13½ pond. Bij mistig weder trok zij zich doorgaans terug in een op het zuiden gelegen hol, waar zij werkeloos en half verkleumd bleef liggen, totdat de zonneshijn haar weder deed ontwaken. In dien toestand had zij de oogen gesloten en kop en hals eenigszins saamgetrokken; doch niet onder de schaal. Haar reuk was zoo sterk dat zij uit hare sluimering ontwaakte wanneer zich iemand op twaalf schreden afstands van haar bevond. Omtrent het begin van October kroop zij doorgaans naar haar winterblijf. Sedert vele jaren had zij daartoe één bijzonderen hoek van den tuin gekozen, alwaar zij zich als een mol begroef, en wel ter diepte van een tot twee voet, naarmate de winter zachter of strenger was. Omtrent vier weken vóór den tijd dat zij haar winterverblijf betrok, at zij volstrekt niets. Op het eind van den winter kwam zij weder tevoorschijn; maar ook alsdan duurde het tenminste veertien dagen alvorens zij eenig voedsel tot zich nam.

De bloemen.

De meeste bloemen beginnen te verwelken na vier en twintig uren onder water geweest te zijn. Sommige kan men weder doen herleven door ze in versch water te doopen; maar alle, zelfs die het lichtst verwelken, kunnen, beweert men, op zeer weinige uitzonderingen na, tot haar eersten toestand teruggebracht worden door het gebruik van warm water. Daartoe plaatse men de bloemen slechts met den geheelen stengel in kokend water, en men zal zien, dat, wanneer het water koud is geworden, de bloemen zich hersteld en hare verschheid herkregen zullen hebben.

Raak.

Toen Prins Willem III zich in 1672 te Deventer bevond, willigde hij het verzoek der burgemeesters in, om zich door Terburg te laten portretteeren. Men verhaalt, dat, toen de prins onder het zitten ongeduldig wordende den schilder onder het werken met allerlei vragen lastig viel, en dezen onder anderen ook vroeg, of hij den koning van Spanje had geportretteerd, Terburg daarop antwoordde: „Ja, Uwe Hoogheid! maar de koning zat of hij mal was; want,” voegde hij er bij, „het schijnt mij gekkelijk toe, dat men gestadig zit dan hier en dan daar te kijken, als men zal gekonterfijt worden.” De prins bemerkte dat zulks op hem gemunt was en zat stil.

Daar intusschen Zijne Doorluchtigheid niet lang genoeg te Deventer bleef om den kunstenaar het portret te doen afmaken, begaf zich deze eenigen tijd daarna naar 's Hage, na alvorens eene kopie van het half afgewerkte stuk vervaardigd te hebben; en deze kopie nam hij naar 's Hage mede. Deze beviel den prins zoo wel, dat hij zijn cachet er op plaatste en den schilder gelastte, het voor hem in orde te brengen. Op die wijze behield Terburg, zonder daarop te hebben gedoeld, het oorspronkelijke portret van dien vorst, dat hij naderhand met een Amsterdamsch heer tegen een schoone koets verruilde, van welke hij zich sedert bediende.

Voor het huwelijk.

Men verhaalt dat een vroom man God menigmaal bad, om hem bekend te maken hoe men in het huwelijk gelukkig leven en zijn huis wel besturen zou. Daar werd hem op zekeren dag een gezicht van drie engelen getoond.

Den eersten ziet hij knielen en bidden: „Ik hef mijne oogen op naar de bergen, vanwaar mijne hulpe komen zal.”

De tweede engel heeft een schop, waarmede hij wortels uit de aarde haalt, zoodat het zweet hem over het aangezicht loopt, en spreekt: „In het zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten.”

De derde engel vergadert de uitgehouwen wortels in een bak, en spreekt: „Vergadert de overgeschoten brokken, opdat er niets verloren ga!” en draagt ze vervolgens in een huisje, waar de drie engelen samen woonden.

Dit is de beteekenis van dat gezicht: Zal het goed gaan in een huis, zoo moet men bidden, arbeiden, sparen en in engelenliefde en eensgezindheid samen wonen.

Iemand heeft gezegd: „De beste huwelijken zijn waar de man het hoofd en de vrouw het hart is.”

Luther geeft aan de vrouw den raad: „Gedraag u alzoo jegens uw man, dat hij vroolijk wordt wanneer hij, van zijn werk komende, het dak van zijn huis ziet.”

De oorsprong van het woord Sandwiches.

„Twee sneedjes brood met vleesch er tusschen,” zijn wat de Engelschen noemen, Sandwiches.

De graaf van Sandwich was zoo verslaafd aan het spel, dat hij weinig lette op den tijd voor eten of slapen. Dit veroorzaakte zulk eene ongeregelde in zijn huishouden, dat zijne vrouw besloot op de bepaalde uren te laten opdisschen, hetzij de heer des huizes thuis was of niet. Om hem echter geen honger te laten lijden, liet zij in het rijtuig een mandje met sneden brood en vleesch zetten, zoodat haar heer gemaal wat te eten had, als hij lang in de speelzaal bleef. Dit werd bekend en aldus toe bereide „luncheons” werden voortaan Sandwiches geheeten.

Men begrijpt nu ook hoe eigenaardig de mannen die met een advertentiebord op de borst en een op den rug rondloopen, Sandwich-mannen heeten. 't Vleesch zit tusschenin.

De heetste plaatsen op den aardbol zijn de doodenvallei in zuidelijk Californië en de streek rondom de tweede waterval van den Nijl. In geen van beide streken valt ooit een druppel regen.

Stijlbloemen.

1. De Hollandsche bevolking deelt in ruime mate in de plaag der varkensziekte, welke in het zuidelijk deel van Jasper County, ten noorden van Pella, nog duchtig heerscht.
(*Uit een krant.*)
2. *Stom* van verbazing riep hij uit: „Dat is onmogelijk!”
3. Het Bestuur heeft *gemeend* een aantal lezingen dezen winter te doen houden.
4. Het drietal ging op weg, doch door groote hitte keerde men terug.
5. Wij hopen dat er nog eens een betere geest van deze mannen moge uitstralen, dan zij tot hiertoe hebben vertoond.
6. Deze niet juist door allen welke toch in de gelegenheid waren naar waarde geschatte en evenwel onbetwistbaar nuttige, en al lang heerlijk werkende, schoon in 't verborgen, vereeniging, verdient meer steun.
7. In Stanberry, is de normaalschool met ongeveer 400 studenten uit alle deelen der unie een *prooi der vlammen* geworden. De studenten hebben zich met verlies van al hunne goederen gered.
8. Een groot aantal vrienden en betrekkingen waren op de bruiloft aanwezig, die het jonge echtpaar met een aantal geschenken overlaadden.
9. De dader dezer bloedaad is nog niet gearresteerd.
10. Het bloed zal u verwittigen wanneer het onzuiver is door achteruitgang in uw algemeene gezondheid.

V R A G E N B U S .

Op een vraag betreffende de verhouding tusschen het in den laatsten tijd zooveel besproken ABESSYNIË en Italië kunnen we slechts kortelijk dit antwoorden:

Abessynië ligt aan de oostkust van Afrika, aan de Roode zee, met Nubië ten noorden en Zanzibar ten zuiden. De regeering over de zwarte bewoners van dit land wordt uitgeoefend door een koning. Italië heeft zich sedert 1882 aan de westkust der Roode zee gevestigd, en tengevolge van het vermoorden van den Italiaanschen reiziger in 1885 de stad Massoua ingenomen. Vandaar uit hebben de Italianen, ongeacht de vele nederlagen welke de vroegere koning Johannes hen deed lijden, later tengevolge van de onder zijne opvolgers ontstaande twisten en onlusten over de troonopvolging, hunne bezitting van tijd tot tijd uitgebreid en ten laatste, nadat zij den tegenwoordigen Negus Menelik bijgegaan hadden, van hem, als tenminste de berichten juist waren, in 1889 de erkenning hunner opperheerschappij over Abessynië verkregen. Maar dit verdrag moet Menelik in 1892 weder vernietigd hebben. Heel duidelijk is ons echter niet, hoe dit zit.

De Italianen streden in den beginne met veel geluk tegen hem. De Italiaansche generaal Baratieri sloeg een jaar geleden Meneliks onder-generaal Ras Mangesche, den vorst van Tigre, en breidde de grenzen der Italiaansche kolonie uit. Menelik verzamelde daarna een groot leger, omsingelde de voorposten onder majoor Toselli, belegerde majoor Galliano in Makalle en sloeg daarna aan den weg van Dongola naar Adua een legerplaats op, terwijl Baratieri naar Addigrat teruggetrokken was, vanwaar hij nu ongelukkigerwijze den hem zoo slecht bekomen aanval op Adua volbracht heeft.

Wat het oorlogvoeren voor de Italianen zoo bijzonder moeilijk maakt is, dat Abessynië een hoog of bergachtig land is, waarvan zich de zoomen in het oosten tot over de 8000 voet verheffen, dat vandaar langzamerhand naar het westen afbelt en door talrijke bergketenen doorsneden wordt en 'twelk in het oostelijk gedeelte bepaald onvruchtbaar en bijna geheel zonder water is, zoodat alle voorraad, zelfs water, en wel zooals men lichtelijk begrijpen kan, door muilieren medegevoerd moet worden. En hieraan moet 't het Italiaansche leger hoofdzakelijk ontbroken hebben.

Generaal Baratieri had in den laatsten strijd ongeveer 28000 strijdbare manschappen onder zijn bevel waarvan 23000 Italianen en de overigen Afrikanen waren. Bovendien 66 stukken geschut, welke gedeeltelijk ook door de inlanders bediend werden.

Ongeveer 9000 manschappen bevonden zich ten tijde van de nederlaag onderweg van Italië naar het oorlogstoonel. Wat ontzettende verliezen de Italianen hebben geleden weet men.

De Negus Menelik is 54 jaar oud, zeer godsdienstig, leergierig en poogt zijn volk deelachtig te maken hetgeen er goeds in de westersche beschaving is. In zijn kamp heeft hij een telegraaf en een telefoon aangelegd. Hij is een zeer bekwaam veldheer, zacht van karakter. Liever dan te oorlogen verkeert hij vriendschappelijk met Europeanen, die hij buitengewoon voorkomend behandelt. Hij kent Engelsch, Italiaansch en Russisch en laat zich geregeld voorlezen hetgeen de Europeesche pers over den Abessynischen oorlog en zijn leger schrijft. De Italiaansche officieren, die zijn krijgsgevangenen zijn, worden met groote onderscheiding behandeld.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbich en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE GESCHIEDENIS VAN EEN KONINGSHUIS.

II.

A B I A.

Rehabeam stierf na een zeventienjarige regeering in den ouderdom van acht en vijftig jaren. Hij werd opgevolgd door zijn zoon Abia, in het eerste boek der koningen Abiam genoemd. Zijne moeder was Määcha, eene dochter van Absalom, Davids zoon, en dus zijns vaders nicht. In 2 Kron. XIII wordt zijne moeder genoemd Michaja, de dochter van Uriël, van Gibeä. Dit verschil is niet geheel op te lossen. Misschien was Uriël Absaloms schoonzoon en dus Määcha of Michaja zijn kleindochter.

Abia regeerde drie jaren. Aangezien echter Abia „in het achttiende jaar” van Jerobeam, den koning van Israel aan de regeering kwam, en reeds „in het twintigste jaar” van dien koning overleed, heeft hij geen volle drie jaren geregeerd. Men moet de oosterse wijze van spreken in aanmerking nemen. 't Is dus mogelijk dat Abia op zijn kortst den laatsten dag van dat achttiende, het volle negentiende en den eersten dag van het twintigste jaar regeerde. Drie jaren kán beteekenen wat wij Westerlingen „ruim een jaar” noemen. Zoo was de Zoon des menschen „drie dagen en drie nachten in het hart der aarde”, ofschoon werkelijk slechts van Vrijdagavond tot Zondagmorgen het graf Jezus lichaam omsloot.

Hoe oud Abia was toen hij koning werd is volstrekt niet na te gaan, daar we ook niet vermeld vinden hoe oud zijn zoon Asa was toen deze hem opvolgde. 't Is mogelijk en zelfs waarschijnlijk dat Abia nog bij het leven van zijn grootvader Salomo geboren werd.

Tusschen Rehabeam en Jerobeam was wel voortdurend krijg geweest, maar men moet dat blijkbaar niet in den strengsten zin van het woord opvatten. De houding was en bleef vijandig en openbaarde zich in gedurige schermutselingen. Een van de eerste zorgen van Abia was aan dezen toestand een einde te maken. Hij wenschte een beslissenden slag te leveren. Daarom verzamelde hij uit Juda en Benjamin een leger van vierhonderdduizend man en daagde Jerobeam uit. Deze toog hem tegemoet met een heir dat dubbel zoo sterk was. Deze getallen zijn verbazingwekkend groot: maar men moet bedenken dat nog niet lang geleden de twaalf stammen het toppunt hunner glorie hadden bereikt en dat — den inval van Sisak, Egyptes koning, niet medegerekend — het land meer dan een halve eeuw rust van oorlog gehad had.

Op den berg Zemaraim, een top in het gebergte van Efraïm, op de grenzen van den stam Benjamin, sloeg het Judeesche leger zijn tenten op. Vóór den aanval trachtte Abia door eene redevoering tot koning en volk der tien stammen een bevredigende en vredelievende oplossing te verkrijgen. In deze rede

toont hij een welbespraakt en begaafd man te zijn. In het boek der koningen staat omtrent Abia aangegevend „dat hij wandelde in al de zonden zijns vaders, die hij vóór hem gedaan had,” en dat zijn hart niet volkomen was met den Heere zijnen God, gelijk dat van zijn vader (overgrootvader) David. Uit de Kronieken blijkt echter dat we deze uitdrukkingen in dien zin moeten opvatten, dat Abia evenals Rehabeam zijn hart *niet richtte* om den Heere God te *zoeken*; dat hij niet *beslist* was. Ofschoon men hem dus niet onder de godvreezende koningen mag rangschikken, is er toch nog een zeer groote afstand tusschen hem en b. v. zijn nazaat Achaz. De rede tot Jerobeam bewijst tenminste dat hij in tijd van nood zich tot den waren God wist te wenden, ja er zich op beriep dat die in zijn land gediend werd. Hij herinnert Israel dat Jehovah David tot koning over de twaalf stammen verkozen en verheven heeft; en wel hem en zijne nakomelingen: met een „zoutverbond”; dat is door beloften die dezelfde kracht hebben als een zoutverbond in het Oosten tusschen twee vrienden. Ze eten samen brood en zout; het laatste als een teeken van onbrekbaren vrede. Daarin beloven zij elkander gastvrijheid in den ruimen oosterschen zin; dat wil zeggen zóo dat de gastheer voor den gastvriend, die onder zijn tent toevlucht neemt, alles, ja zelfs het leven zal offeren. Op dezelfde wijze staat Jehovah voor de veiligheid van David en zijn geslacht in, want David nam zijne toevlucht „in de schuilplaats des Allerhoogsten.” Tijdelijk kan hem afbreuk gedaan worden, maar nooit voor goed. Tijdelijk is het geschied door Jerobeam, die, omringd van gelukzoekers, tegen Rehabeam gerebelleerd heeft. Dat geschiedde, zegt Abia, als Rehabeam jong was en teeder van hart, dat hij zich tegen hen niet kon versterken.” Onmogelijk kan Abia dit zoo letterlijk bedoeld hebben, want ten eerste was Rehabeam toen geen teeder kind meer, maar een man van een en veertig jaren, en ten tweede kon Abia toen onmogelijk ouder geweest zijn dan zijn vader was op het tijdstip waarvan hij sprak. Hij bedoelde ongetwijfeld dat zijn vader zich toen niet als een man, maar als een jongen gedragen heeft, zonder veel overleg, zonder kalmen moed en met vrees.

En nu, gaat Abia voort, zoekt gij u te versterken tegen het koninkrijk des Heeren, hetwelk is in de hand der zonen Davids. 't Is niet onwaarschijnlijk dat Abia geloofde aan de geestelijke beteekenis van Gods beloften aan David en daardoor zoo vast en zeker over de onwankelbaarheid van zijne dynastie kon spreken. We kunnen dan uit deze geschiedenis het nut en de nuttelootheid beide van het verstandelijk geloof leeren. Zulk een geloof kan wonderen doen, gelijk Judas meê booze geesten uitgeworpen heeft toen hij als een der zeventig uitgezondenen op Jezus last het land doorreisde, en toch kan men met zulk een geloof rampzalig worden. Abia beroept

er zich op dat Jerobeam steunt op zijn achthonderd-duizend kloeke helden, op zijn gouden kalveren, op zijn valsche priesters, die een baantje bekleeden dat ieder zich koopen kan. Daarentegen is door hem en zijn volk Jehovah niet verlaten, dat is diens eeredienst is niet afgeschaft; de priesters en Levieten door Jehovah zelf aangesteld zijn bij Juda en dienen God in zijn eigen tempel op de door hem-zelf voorgeschreven wijze.

En Abia besluit met de kloeke toespraak: „Daarom ziet, God is met ons aan de spitse, en zijne priesters met de trompetten des geklanks, om tegen u alarm-geklank te maken: o kinderen Israels! strijd niet tegen den Heere, den God uwer vaderen, want gij zult geen voorspoed hebben.”

Welnu, de wet in Gods regeering is dat een iegelijk geschiedt naar zijn geloof. Abia, die voor een aardse overwinning steunt op den God der vaderen en dezen daarin eert, wordt door God verhoord en overwint. Jerobeam verdeelde zijn kolossale overmacht. Maar in Juda's leger trompetten de priesters op de zilveren bazuinen, een welbekend geluid dat niet alleen moedgevend tot Juda's leger sprak maar ook het geweten van de andere Israëlieten doordreunde; en Juda overwon de tien stammen zoo volkomen dat vijfhonderdduizend op het slagveld bleven, en Jerobeam zijn kracht zóo gebroken zag, dat hij geen veldtocht meer waagde. Drie vestingen nam Abia in en daaronder Bethel, den zetel in het Zuiden des lands van den kalverdienst. Dat was voor Jerobeam de gevoeligste knak; daarmede verviel zijn geheele staatkunde.

En toch hebben we maar al te veel redenen om te vreezen dat deze heerlijke uitredding voor Abia's geestelijk heil niet de gewenschte beteekenis had. Jerobeam behield geene kracht tegenover Abia. Een gezegende regeering had daarop kunnen volgen. Doch plotseling lezen we: „maar de Heere sloeg hem (Abia) dat hij stierf.” Deze uitdrukking doet denken aan een dood onder onverwachte, buitengewone omstandigheden. Abia kan hoogstens vijf en veertig jaren oud geweest zijn toen de dood hem verraste. Neemt men daarbij in aanmerking dat onder het Oude Verbond Gods goedkeuring blijkbaar werd in tijdelijke zegeningen en hoogen leeftijd, dan ligt het vermoeden voor de hand dat we bij deze uitdrukking moeten denken aan Gods ongenoegen.

Wat was de verleiding voor Abia geweest? Dezelfde als voor Rehabeam; een *goddelooze moeder*. Een der daden van zijn zoon Asa was het afzetten van zijne moeder (grootmoeder) Määcha omdat zij een afgrijpselijken afgod diende in een bosch; dat is: deze afgodendienst ging vergezeld van ontucht. Davids stamhuis heeft door slechte huwelijken de grootste rampen over zich gebracht.

W.

BESTORMD, MAAR NIET GENOMEN.

I.

EEN SCHOOLMEESTER, DIE HET DRUK HEEFT.

Den twaalfden September van het jaar 1532 wandelde een man met langzame schreden den schoonen weg op, die van Locarno, in 't Zuiden van Zwitserland, zuidwaarts leidt dwars over den landtong van het beroemde meer Maggiore, dat aldaar het meer van Locarno heet.

De wandelaar was iemand van middelbaren leeftijd. Hij droeg het gewaad van een geestelijke en scheen in diep gepeins. De heerlijkheid van het landschap rondom trok blijkbaar evenmin zijn aandacht als de kalmte van het blauwe meer, waarboven zich een blauwe hemel welfde. 't Was stil in de natuur; stil gelijk de wandelaar zelf. En toch lag er op zijn gelaat iets, dat deed vermoeden hoe die stilte geen kalmte verried. Nu en dan wisselde hij vriendelijk een groet met een voorbijganger, doch overigens hadden hem diepe gedachten blijkbaar zoo vervuld dat hij er al het andere door vergat.

Ongeveer na een half uur wandelens had hij een gehucht bereikt. De bedrijvigheid die er heerschte nu de oogsttijd, die pas voorbij was, door allerlei werkzaamheden werd gevolgd, het gejoel van kinderen, 't gepraat van mannen en vrouwen, scheen hem voor een oogenblik uit zijn overpeinzingen te wekken. Hij zag op, groette vriendelijk de menschen, die hem eenigszins verbaasd aanzagen, als begrepen zij de reden van zijn komst niet, en vervolgde zijn weg, blijkbaar verbaasd dat hij al zoo lang geloopt had en zich reeds hier bevond.

Hij ging voort tot hij kwam aan een oud gebouw, even buiten het gehucht gelegen. 't Was een dier bouwwerken, woonhuis en kasteel tegelijk, zooals men er om goede redenen in de middeleeuwen vele aantrof. Wel waren ze thans al minder noodig, maar de oude, aanzienlijke geslachten bleven nog veelal die kasteelen en burgten uit vroeger eeuwen bewonen. Eerst de tijd heeft later vele dier sloten vernield, die thans in Italië als elders door de weelderige villa's zijn vervangen.

Aan den burgt gekomen hield de wandelaar een oogenblik stil en wierp een blik op de slotpoort. Daarboven prijkte het wapen van het geslacht Muralto, dat reeds eeuwen hier en in den omtrek had gewoond. Het schild vertoonde een burgt met het fiere opschrift: „Bestormen zal men hem, maar nemen nooit.”

De wandelaar las het opschrift zachtkens over, al was het hem niet vreemd. Toen sprak hij fluisterend: „Alzoo is het ook met de gemeente des Heeren. Zij wordt bestormd, ja fel bestreden, doch overwonnen wordt zij nooit. Zelfs de poorten der hel vermogen dat niet.”

Weder ging de wandelaar eenige schreden voort, tot hij aan den hoek van het huis gekomen rechts

omsloeg, en stilhield aan een zijdeur, die op zijn kloppen geopend werd.

„Gegroet, heer pater,” sprak de oude huisknecht, die den gekomene verwelkomde, „wenschte gij heer Lugo te spreken.”

„Ja,” sprak de bezoeker, „'tis wel geen gelegen uur zoo op den middag, als uw heer het meestal druk heeft, doch ik vraag ook slechts een oogenblik.”

„UEerwaarde is altijd welkom,” sprak de knecht, „we zien u hier niet te dikwijls.”

„Bedenk, vriend, dat er veel op mij rust,” sprak de ander. „Ik heb mijn arbeid in de kerk niet alleen, maar als schoolmeester moet ik elken dag eenige uren aan de kinderen wijden. Daarbij zijn het woeelige, moeilijke dagen, die wij hier beleven. De Heer voorzie het. Waarlijk, ik moet den tijd uitkopen.”

„Zeker eerwaarde, doch een oud man als ik hoort gaarne iets dat zijn hart verkwikt. Ik kan niet altijd ter kerk komen, hoe gaarne ik het ook hoor, als gij ons het Evangelie verkondigt, en ons spreekt van de liefde Gods in Christus. Want ziet gij, al is er dan ook veel dat het u moeilijk maakt, toch is er ook veel ten goede veranderd bij vroeger. Gij zelf predikt nu geheel anders, en vermaant ons Gods Woord te lezen en onze behoudenis te zoeken door Christus alleen. Och, wat hebben we daar vroeger in de kerk weinig van gehoord!”

„Gij hebt gelijk, vriend,” hernam de priester, „God heeft in onze dagen het licht weër doen schijnen, en zelfs is het over de bergen hier tot ons in Locarno gekomen. De Heer zij geprezen! Maar er zijn ook vijanden, die de ontstoken kaars weër willen blusschen, en dat bedroeft mij. Doch wees zoo goed en waarschuw nu uw meester.”

De knecht vertrok, en eenige oogenblikken later trad de leeraar de zaal binnen, waar de heer des huizes hem wachtte. 't Was een reeds bejaard maar nog krachtig man, met trekken, die evenzeer minzaamheid als vastberadenheid verrieden.

„Pater Beccario!” riep hij verblijd, den binnentredende tegemoet gaande. „Zet u neder. Wel vroegt ge maar een oogenblik, zooals ik hoor, doch zoo druk heb ik het thans niet dat ge niet langer zoudt blijven. In dezen tijd van 't jaar hebben de boeren het te druk, om ons rechtsgeleerden veel te doen te geven. Eigenlijk doen ze daar ook wijs aan.”

„Toch zal mijn bezoek slechts kort zijn, heer Lugo. Er wacht nog veel. Ook wenschte ik dat ik een betere boodschap kon brengen dan ik nu heb.”

„Wat dan?”

„We krijgen weder een nieuwen landvoogd.”

„Dat was te verwachten; 't gaat immers al zestien jaar zoo, maar.....”

„Maar,” hervatte de ander langzaam en ernstig, „Zurich en Glarus hebben hun beurt gehad, en ge weet, er is onderscheid tusschen de dertien kantons.”

„Ik heb zelf de overeenkomst helpen opstellen, en ik begrijp u,” antwoordde heer Lugo, op even ernsti-

gen toon thans sprekend als zijn bezoeker. „De Roomschen zijn aan de beurt.”

De ander knikte en zweeg. Heer Lugo stond op en haalde een bundel papieren tevoorschijn, waarin hij ijverig begon te zoeken.

Stellen we intusschen den lezer voldoende op de hoogte der zaken, om ons verhaal te kunnen volgen.

Tot Zwitserland behoort aan gene zijde der Alpen een stuk grond, dat een paradijs van schoonheid kan heeten. 't Is de vlakte aan het heerlijke meer Maggiore, een gebied waarheen zich de Zwitsers der middeleeuwen temidden hunner bergen en gletschers wel getrokken moesten gevoelen. Hadden niet veel vroeger Vandalen en Noormannen eveneens hun woonsteden temidden van sneeuw en ijs verlaten om het zonnig zuiden, het land van granaten en olijven, op te zoeken? Zoo ook de Zwitsers, en 't geluk diende hun wapenen en hun volharding. De vlakten in Noord-Italië aan de meren vielen hun ten deel.

In die vlakte ligt Locarno, leunend tegen de hooge Alpenwanden, die het beschutten voor den kouden wind. Vandaar de zuidelijke plantengroei, dien men hier aantreft en die het oude stadje als met een bloemtuin omgeeft. Oud is Locarno. Dat toont u de kerk van San Vittore, met haar metselwerk uit den Romeinschen tijd, dat de vondsten in den grond getuigende van oudheidenschen offerdienst. Veel is er geschied. De Ghibellijnen hebben hier gestreden, gelijk de kruisvaarders. Aan de bloedige oorlogen in Noord-Italië heeft Locarno zijn deel gehad, tot ten laatste de Zwitsers den strijd aanbonden, die hen tot bezitters des lands maakte. Dat was in 1516.

Zwitserland vormde toen een Bond van dertien kantons: Uri, Schwytz, Unterwalden, Luzern, Zug, Glarus, Bern, Zurich, Freiburg, Solothurn, Bazel, Schaffhausen en Appenzell. 't Nieuw verworven bezit was echter gemeenschappelijk gebied, ongeveer gelijk de generaliteitslanden dat waren van onze republiek. Er werd vastgesteld dat op de beurt elk kanton een landvoogd zou zenden, om het nieuwe gebied te besturen.

Niet lang nadat Locarno aan Zwitserland onderhoorig was geworden, begon de Hervorming in Duitschland haar gezegend licht te verspreiden. Zwitserland, waar Zwingli werkte, gelijk Luther in Duitschland, deelde mede in dien zegen. Ook in Italië ontvingen velen met blijdschap de heugelijke boodschap der genade Gods in Christus, der vergeving van zonden om niet; Luthers geschriften, alom verspreid, deden overal hun van God gezegend werk. Een machtige beweging ging door heel Europa en wrocht er wonderen. Ja, het licht toen ontstoken glanst tot op den huidigen dag.

Ook tot Locarno was het Evangelie der genade doorgedrongen. Destijds schreef vandaar een vrome Karmeliet-monnik naar Zurich, waar pas de Hervorming was ingevoerd, en deed het dringend ver-

zoek hem de boeken van Luther en Zwingli te zenden. „Smachtend van dorst”, zoo schreef hij, „vlied ik tot de fontein des levenden waters, gelijk de ootmoedige Kananeesche vrouw, die zich verzadigen wil met de kruimkens, die van de tafel des Heeren vallen.”

Gelijk dien monnik nu ging 't ook anderen, en onder hen de priester van Locarno, Beccario geheeten, die tegelijk den post van schoolmeester bekleedde of liever van onderwijzer in den ruimsten zin des woords. Immers niet alleen wijdde hij zich aan de jeugd, maar ook jongelieden werden door hem bekwaamd om het onderwijs aan een hoogeschool te kunnen volgen. Tot zijn leerlingen behoorden onder meer Taddeo Bruno, Ludovico Ronco en Martino Muralto, namen waard in gedachte te worden gehouden, gelijk we ook van die nog later hooren zullen. 't Waren jongelingen met een waardig, vroom hart, die later beleefd hebben wat zij beleden. Martino was de zoon van heer Lugo, den slotbewoner dien we reeds aantreffen. Deze laatste vervulde het ambt van rechtsgeleerde en trad als notaris, pleitbezorger en wat dies meer zij in zijn gewest op. Zijn zoon was bestemd hem in de betrekking op te volgen en bereidde zich daartoe, onder Beccario's leiding, voor.

Zoolang de hervormingsgezinde kantons hun landvoogden gezonden hadden was alles goedgegaan. Roomsche noch Onroomsche werd te Locarno om den geloove bemoedlijkt. Beccario had het licht hem geschonken niet onder den korenmaat gezet, maar op den kandelaar, opdat het voor allen niet de duisternis liever hadden, schijnen mocht. En velen hadden zich verblijd, nu het Evangelie, dat eeuwenlang was bedekt geweest, weder werd vernomen; nu hun leeraar hun zielen voeden kon met het ware brood uit den hemel en voor den schijn en den vormendienst van Rome de genade en de waarheid die in Christus zijn hun tegenblonken. Ook tot zijn leerlingen had Beccario gesproken over de nieuwe en toch zeer oude leer der rechtvaardiging door het geloof, en hij had gewillige hoorders in hen gevonden, die straks broeders in het geloof en in de lijdzzaamheid van Jezus met hem zouden zijn.

't Was natuurlijk dat niet allen zich met de „nieuwe leer” vereenigden. Daartoe bestreed zij te veel den ouden, lang ingewortelden godsdienst van menschelijke vinding; eischte zij te veel van hart en leven; bracht zij ook te veel gevaar voor haar aanhangers met zich. Wel waren weinigen te Locarno den priester bepaald vijandig geworden, toen hij Christus alleen begon te prediken en getuigde tegen de vereering der heiligen, den afsaat, 's pausen gezag en zoo velerlei dwaling meer, maar toch ging niet elk met hem mede. En zoo kwam het dan gelijk overal tot een scheiding, en vormde zich om Beccario een aanvankelijk kleine, maar levende, trouwe en steeds aangroeiende gemeente. In 't eerst leefde

zij in vollen vrede met hen die aan Rome trouw bleven, en we vinden zelfs niet vermeld dat Beccario's opvolger als priester met zijn voorganger in twist geraakte. Men stond als burgers op goeden voet, liet Beccario rustig onderwijzen en voor zijn gemeente zorgen, en de landvoogden uit Zurich en Glarus waakten er voor dat geen strijd ontstond, noch iemand, 'tzij van het oude of van het nieuwe geloof, deswege overlast leed. Zoo genoot de kleine kudde der geloovigen naar de Schrift rust en vrede en zelfs was zij naar buiten gezien, vooral wijl het oude en edele geslacht van Muralto, dat in heel Locarno geëerd was, de Hervorming voorstond en zich bij de gemeente gevoegd had.

De lezer begrijpt nu, in welke verhouding de „geestelijke”, al had Beccario opgehouden dit te zijn, tot zijn omgeving stond. De oudere leden der gemeente spraken hem nog altijd met den titel van „pater” aan. Trouwens, uiterlijk was er dan ook weinig veranderd, inwendig des te meer. Alleen in de samenkomsten der gemeente, die een eenvoudig bedehuis had, was 't voor elk merkbaar dat men Rome met zijn praalvertoon had vaarwel gezegd. Doch alles was geleidelijk geschied, zonder schokken en beroering, zonder uitwendig strijd.

Doch het zou anders worden. Dat voorzag Beccario, en daarom wandelde hij den twaalfden September zoo diep in gedachten op den weg van Locarno.

H.

J. P. HASEBROEK.

II.

Hasebroek had in Middelburg sedert verscheidene jaren met grooten zegen gewerkt. Zijne leerredenen daar gehouden, werden met veel ware stichting en groot genoeg gehoord. De vorm was schoon, maar daarop moeten we later meer in 't bijzonder terugkomen, bij de bespreking van zijne prozawerken. Hasebroek memoreerde zijne preeken van a tot z en eenige aarzeling in de voordracht behoorde tot de hoogste zeldzaamheden. Voor de meeste hoorders is dat zeer aangenaam en aantrekkelijk. In hun oog is een preek *lezen* een halve doodzonde. „'t Was heel mooi maar..... hij leest!” Doch hoe weinigen kennen het onderscheid tusschen een slechte improvisatie en een goede gememoreerde preek? — In den vorm en de indeeling zijner leerredenen was weinig of geen verschil. Tot in kleinigheden kon men de volgorde weten. Niemand zal zich, dunkt me herinneren dat Hasebroek ooit op andere wijze de collecte aanbeval dan met de woorden: „En terwijl uwe gebeden en uwe aalmoezen hemelwaarts stijgen, dale Gods Geest op u, op mij en op allen die hier zijn.”

Maar des te meer afwisseling en rijkdom had de

inhoud zijner leerredenen. Wie zich daarvan overtuigen wil leze de toen ter tijd door hem uitgegeven bundels, waaronder „De blijde boodschap” een voorname plaats bekleedt. Het was de tijd van leerredenen; men hoorde preeken en las ze geregeld en algemeen. Voor duizenden en duizenden bestonden bovendien eigenlijk geen andere letterkundigen dan dominé's. De Christelijke roman moest nog haar intrede in de wereld doen. Maar dáarom was het publiek waarlijk niet minder in ontwikkeling. Wilde een godsdienstig mensch nog eens iets anders lezen dan preeken, dan waren het boeken als Hasebroeks „De God des hemels en de bergen dezer aarde” of als „De vrouwen der Hervorming” van zijne zuster.

In 1851 werd Hasebroek te Amsterdam beroepen. Men was daar niet veel gewend op het punt van echt-orthodoxe prediking. De eenige die volle kerken had was Van Staveren. Maar de meeste Godvreezenden in de „grootte Kerk” gevoelden zich te Amsterdam als schapen zonder herder. De kerkeraad was conservatief-liberaal. Aan „modern” dacht nog niemand. Hij wilde den orthodoxen het onschuldige genoeg wel gunnen van één geestverwant op de acht en twintig predikanten te hebben. En toch was die welwillendheid maar zóo zóo. Toen Wormser den 23sten Juli 1851 aan Groen van Prinsterer geschreven had: „Ik ben zeer verheugd over het beroep van Hasebroek,” moest deze hem den 25sten d. a. v. antwoorden: „De beroeping van Hasebroek is ook mij zeer aangenaam. De vrienden mogen hun invloed wel aanwenden, om hem het beroep, nu er eenmaal bres geschoten is, te doen aannemen. De heer Pierson ¹⁾ die door zijne relatien omtrent het beroepingswerk doorgaans goed onderricht is, heeft mij medegedeeld dat juist die predikanten, welke nog eenigszins den schijn hebben van rechtzinnig te zijn, het beroep van Hasebroek het meest hebben tegengewerkt.”

Hoe verbazend grooten opgang Hasebroek in de eerste jaren te Amsterdam maakte, hebben we reeds den vorigen keer gezien. Dat hij „meer Evangelisch, dan karakteristiek-Gereformeerd predikte, hetgeen hem nog al verwijtingen van de *steile* richting bezorgde” ²⁾ deed hem geen afbreuk, maar bezorgde hem een des te dankbaarder gehoor. Zijn volgelingen kwamen altijd en overal. En jarenlang — ook nadat verscheidene zijner geestverwanten in Amsterdam plaats gekregen hadden — bleef hij de oudste en beste brieven behouden.

Als recht kind van het Réveil was Hasebroek getrouw bezoeker van de beroemde vergaderingen van Christelijke vrienden, die halfjaarlijks gehouden werden en in 1854 uit elkander spatten door de kwestie

¹⁾ J. L. de Gregory Pierson, de vader van den bekenden Ds. H. Pierson van de Helderingsgestichten, van Prof. Allard Pierson en van den oud-minister.

²⁾ Brieven van J. A. Wormser I: 264.

tusschen Dr. Chantepie de la Saussaye en Ds. J. de Liefde. Toen was juist de kwestie over het beroep van Ds. L. S. P. Meyboom in vollen gang. Meyboom was liberaal; ultra-liberaal. Openlijk dorst hij de Godheid van Jezus ontkennen. Thans zou men hem voor heel gematigd modern houden. Maar zooals 't gewoonlijk gaat: de conservatieven, deftig als ze waren, schrikten van iemand als Meyboom, en de geloovigen in de Hervormde kerk hadden door Hasebroek te veel geleerd om zich niet op allerlei wijze te ontzetten over zulk eene beroeping. De beweging was ongelooflijk sterk. De adressen tegen Meyboom hielpen echter niets. Hij zou komen; en hij kwam. In vollen ernst maakten sommigen het plan om op den avond zijner intrede in het ruim in de Nieuwe kerk plaats te nemen en zoodra hij den mond zou openen, den 119^{en} Psalm aan te heffen, te beginnen met vers 1; niet geheel zonder grond vermoedende dat het hem wat heel lang zou duren om te wachten op het einde van 't laatste vers! 't Mocht eenigen bezadigden gelukken hun het plan bijtijds uit het hoofd te praten. Ik zie nog een der kerkgangers bij mijn vader komen om hem te vertellen hoe de kerkvoogdij in den angst gezeten had. Ze had, zoo zei hij, dien avond het gas niet durven branden, maar de geheele kerk door waskaarsen laten plaatsen; want die konden niet alle tegelijk uitgedraaid worden. De goede man, die niet elken Zondag in de Nieuwe kerk kwam, had de gaspitten van porceleinen kaarsen omgeven, voor waskaarsen aangezien! „De bevestiging van Ds. Meyboom,” schreef Wormser den 31^{en} Oct. 1854 aan Mr. Groen van Prinsterer, „heeft geregeld plaats gehad. De politie, zegt men, heeft Vrijdag en Zaterdag zijn huis behoorlijk gesurveilleerd; er is onderzocht wie zijn naaste burens zijn. De korporaals van de nachtwacht en vele nachtwachts waren tegen Zondagavond opgeroepen om in stilte de politie bij te staan. Ds. de Voogt heeft het dienstwerk gedaan, niettegenstaande de sterfgevallen in zijne familie; men zegt dat geen der andere leeraars wilde optreden. Ds. Bruinier en Hasebroek hebben de installatie met hunne tegenwoordigheid vereerd, hetgeen naar beide zijden een slechte uitwerking heeft gedaan.”

Wie zou denken dat deze houding voortsproot uit eenige zucht om met de ongeloovigen te heulen, zou zich zeer vergissen. Hasebroek was te goedgehartig en te beschaafd om iemand noodeloos voor 't hoofd te stooten of iets onaangenaams aan te doen, en had in karakter en inzichten niets dat hem tot strenge kerkrechtelijke lijnen deed overhellen. Op zijn ergst kan men zeggen dat hij, Ds. Meyboom eene beleefdheid bewijzende, er niet aan dacht dat hij daardoor zijn geestverwanten onaangenaam stemde. Maar ook juist daardoor kon zoo iets het in hem gestelde vertrouwen niet schokken.

Hasebroeks gezondheid was goed, maar zijn keel was niet sterk. Dikwijls moest hij wekenlang afzien

van den lust zijns harten om voor de gemeente op te treden, omdat zijn geneesheer hem het spreken moest verbieden. 't Gevolg daarvan was dat zijn stem zoo zwak werd dat alleen zij, die hem gewoon waren, hem konden verstaan. Dit had begrijpelijkerwijze veel invloed op de opkomst der hoorders.

Voor de opvoeding der jeugd naar de eischen van Gods Woord had Hasebroek een open oog en een warm hart. Sedert jaren was hij medebestuurder van de drie oudste Christelijke scholen in Amsterdam. Voor de oprichting van de Vereeniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs heeft hij naar vermogen gearbeid. In de jaren 1858—1860 werd, onder eindelooze moeilijkheden deze Vereeniging voorbereid. De oprichters geloofden toen nog dat de weg was om de school van de kerk te laten uitgaan, ten minste haar aan de kerk te verbinden. Toen deed Hasebroek in de kerkeraad het voorstel om eenige scholen op te richten. 't Werde afgestemd met verpletterende meerderheid. „Met genoeg verneem ik,” schreef Wormser den 28sten Januari 1861, „dat dit voorstel nog hangende is, want men had een dadelijke verwerping gevreesd.” Voor het doen van zulk een voorstel was meer zedelijke moed noodig dan men nú zou denken.

De zegen door Hasebroek als predikant verspreid is groot geweest; deze zeer vluchtige schetsen doen dit reeds zien. Een volgende keer moeten we nog een blik werpen op zijn letterkundigen arbeid.

W.

„DAAR WAS VAN MORGEN NIET VEEL AN.”

„Daar was van morgen niet veel an”

Zoo sprak bij 't uitgaan van de kerk baas Jan.

Had hij als heilbegeerte daar gezeten?

Wat — hij? *Keurmeester* mocht hij veeleer heeten,

Die wist hoe 't wezen moest, en was 't zoo niet Den dominee het straks wel weten liet.

Keurmeester, „op de leer” gezeten,

Als *hij* 't niet wist, wie zou 't dan weten?

En ganschlijk in zijn rol, sprak Jan:

„Daar was van morgen niet veel an.”

Zulke „Jannen” zijn er meer.

Als de kerk uitgaat kunt ge 't merken. De een heeft „er weinig aan gehad”, de ander „vond het eigenlijk geen preek”, nr. 3 „kan het ook wel zoo”, nr. 4 was het „te bevindelijk”, nr. 5 „te voorwerpelijk” enz.

Nu kan van dat alles iets waar zijn, ja soms alles. Maar in den regel is het niet zoo en is zulk critiseeren even gevaarlijk als dat voorkeur hebben, waardoor men den eenen leeraar nooit, den ander altijd hoort. 't *Kan* gerechtvaardigd zijn, maar.....

Het komt op de *Boodschap* aan, niet op den bren-

ger. den vorm en zooveel meer. Zijn die ook voortreffelijk, des te beter, maar hoofdzaak is het niet. Komt gij om te ontvangen, om gezegend te worden, of om uit te deelen, te oordeelen?

Predikant te zijn is moeilijk en wordt al moeilijker. (Dat mogen vooral de jongelui bedenken, die zich er toe begeven willen.) Men vergeet te veel dat een waar predikant er in den regel veel meer van weet, ook al heeft hij nog geen *grote* gaven, dan tien „Jannen”. Mogen we eens een bladzijde opslaan uit een brief van een vroom nu ontslagen prediker, aan een ambtgenoot? Het is leerzaam!

„Morgen wordt het acht dagen dat ik uwen brief ontvang..... Hij behelsde meest berichten, waarop niets anders te antwoorden is, dan dat ik er mij van harte over verblijd heb, en Hem danke die ons bekrachtigd, en met de gadelooze eere verwaardigd heeft om ons in de bediening te stellen..... Vanmorgen heb ik nog, met het grootste genoegen, gestudeerd over Joh. XVI: 16—27. Ik schaam mijzelf gedurig dat ik niet genoeg van Jezus' woord versta! Iets er van te verstaan, dat brengt mij in een geheel anderen zin. Bij mijn preken-maken blijft het kunstig aaneenknoopen, valbaar voorstellen, krachtig aandringen! en als ik het woord van Jezus lees en versta, dan zie ik altijd samenhang, altijd natuur, geen kunst, de hoogste duidelijkheid; den treffendsten, zich tot in de harten indringenden nadruk; en ik schaam mij maar dat ik er niet meer van versta; en dat mijne preken aan die van mijnen Heer zoo ongelijk zijn! Niet, dat ik preken wil zonder voorbereiding; maar wanneer ik Jezus' woord beter kende, en zijn voorbeeld van preken meer navolgde, dan zou ik, met ongelijk minder moeite, ongelijk beter, dat is, eenvoudiger, treffender, nadrukkelijker spreken, en meer nut doen!

Zoover Donderdag. Mijn gebrek gevoelende, poog ik het door Bijbelstudie te verhelpen; en dan houd ik wel eens te weinig tijd over, om op mijn preken te denken. Een goed Schriftgeleerde, wel onderwezen in het koninkrijk der hemelen, moet uit zijnen schat, uit zijn fonds, alles weten voort te brengen; naar dat fonds zoek ik, maar kan altijd niet leveren wat ik wilde. Beter doet dan een ander, die in de gedachte: „Mijn fonds is niet toereikend,” zich iets meer opzettelijk vergadert, om het aan anderen mede te deelen! Menigmaal word ik beschaamd en bedroefd!

Op Nieuwejaarsmorgen wilde ik eens recht nuttig preken. Ik had het jaar besloten met een barmhartige planpreek over: „Geef rekenschap van uw rentmeesterschap,” (die toch tot eer van Hem, die zich in het dwaze en zwakke verheerlijkt, gelukkiger is uitgevallen dan ik had durven hopen.) Ik wilde, ten vervolge, tot goede voornemens en gezindheden aanmoedigen: ik koos Joh. IX: 4. Na tekstverklaring schetste ik kort den edelen, werkzamen geest van onzen Heer; ik hield mij voorts op met de

volgende vragen: 1. Wat is eigenlijk ons werk? (Vele menschen zouden hun oude plan, ook voor dit jaar, volgen, waarbij zij echter veel gewichtig werk uit het oog verloren: dus was deze vraag noodig.) 2. Hoe moeten wij dat werk beschouwen? (Als een werk van God; door Hem ons aanbevolen. Het gewichtige en hartverheffende van dat oogpunt aangewezen.) 3. Welke gezindheid moet deze overweging in ons verwekken? (Die edele gezindheid van Jezus: „Ik moet werken, enz.”) 4. Hoe lang en wanneer moeten wij hierin arbeiden? (Terwijl en zoolang het dag is. Dit verklaard, en uit het voorbeeld van een' naarstig handwerksman opgehelderd en aangedrongen.) 5. Wat moet ons hiertoe aanzetten? („De nacht komt, enz.”) Ik had hierover, op mijne wijze, zoowat gesproken, om in mijzelf en mijne hoorders goede gezindheden te verwekken.

Nadat mijn werk verricht was, kwam het mij hier en daar te hoog, hier en daar te laag en eenvoudig voor; en ik zou misschien, na de uitvoering, ontmoedigd zijn geweest!..... Maar daar kwamen A. en....., die mij, zonder vragen, te kennen gaven, hoe zij gesticht en verblijd waren. Hetgeen ik er bij zeggen wil is eigenlijk, dat, bij ons onvermogen en het gebrekkige van onze pogingen, ook onze Heer ons dan nog somtijds verwaardigt om iets goeds te zeggen, waardoor Hij wordt verheerlijkt en wij verblijd worden! Het slot der zaak is dat ik nog altijd blijf meenen, dat onze hoofdzaak toch zijn moet niet preken-maken, maar Bijbelstudie; opdat wij eenmaal aan dien goeden, wel onderwezen Schriftgeleerde mogen gelijk worden; en dan zal de voorbereiding tot preken en de uitvoering zelve gewis meer in den zin van Jezus zijn!.....”

Dit werd geschreven bijna een eeuw geleden. Uit den stijl en de woorden is dat merkbaar. Doch dit ziet men dan toch, dat de predikant zichzelf al critiseert en maar niet zoo eens wat zegt. En deze moeilijke taak wordt verdrietig, als men hem daarbij nog moedeloos maakt door allerlei dat hij meestal zelf het best weet.

De „Jannen” onder ons zullen het, hopen we, ter harte nemen, en aan „de beste stuurlui” denken.

DE BEDEN VAN TWEE VORSTEN.

Ds. Fliedner van Madrid, verhaalde bij zijn jongste bezoek aan Berlijn o. a. dit:

Eenigen tijd geleden zat ik in den trein met een Spaanschen heer, die mij in den loop van het gesprek naar het onderscheid vroeg tusschen onzen en den Roomschen godsdienst. Hij meende tot nu dat wij geen Christenen waren.

Ik antwoordde hem dat de gelegenheid niet toeliet hier dit onderscheid leerstellig te behandelen,

doch hem inplaats daarvan een kleine geschiedenis te willen vertellen.

Toen in het jaar 1866 de oorlog tusschen Oostenrijk en Pruisen stond uit te breken, begaf zich de vrome Keizer Frans Joseph blootsvoets op weg naar een alom beroemd Mariabeeld.

Daar smeekte hij om de voorbede van Maria, opdat zijn leger de overwinning behalen mocht. Maria had dan, zoo verhaalde Fliedner verder, den wensch des keizers ook werkelijk aan God opgedragen, maar tot hare verbazing ten antwoord ontvangen: Het smart mij, mijne dochter dat ik uw verzoek niet kan vervullen. Want zoeven was de oude keizer Wilhelm van Pruisen zelf hier, en ik heb hem de zegepraal reeds toegezegd.

„Ieder weet,” zoo besloot de spreker, „dat de Pruisen werkelijk overwonnen hebben.

Gij kunt hieruit echter zien waardoor wij ons van de Roomschen onderscheiden. Wij gaan rechtstreeks tot onzen God, de Roomschen langs omwegen.”

UIT HET LEVEN.

Chicago's groei.

Het is opmerkenswaardig hoe snel de bevolking dezer stad, van haar wording af, steeds is toegenomen.

Wij laten hier een statistiek volgen, die de aanwas der bevolking aangeeft, tevens de toenemende waarde van een *vierde acre grond* (nabij den mond der Chicago-rivier.)

JAREN.	BEVOLKING.	WAARDE VAN $\frac{1}{4}$ ACRE GROND.
1830	50	20
'35	3'356	5,000
'40	5,470	2,500
'45	21,088	5,000
'50	28,269	17,500
'55	80,023	40,000
'60	109,000	28,000
'65	178,900	45,000
'70	298,977	120,000
'75	400,000	92,500
'80	503,298	130,000
'85	700,000	275,000
'90	1,098,570	900,000
'92	1,300,000	1,000,000
'94	1,520,000	1,250,000
'96	1,650,000	1,200,000

In 1900 zal 't wel 2 miljoen zijn. En dat in 70 jaar! Maar wat toen 50 gulden kostte, kost nu ook 60000 maal zooveel!

Een voortreffelijk werk.

We zagen dezer dagen hoe een tramkoetsier den conducteur een boekje in groenen omslag toereikte, dat hij blijkbaar eerst zelf had gelezen en dat zoo de ronde deed. We bespeurden later dat het een der zoogenaamde „Volkspreken” was.

Deze gaan uit van het „Ned. Genootschap tot bevordering van de Christelijke heiliging van den Zondag,” dat pas te 's-Hage een algemeene ledenvergadering hield, en tal van afdeelingen heeft. Nu twee jaren geschiedt verspreiding van volkspreken over de heiliging van den Zondag. Dit werk breidt zich gaandeweg zeer uit. In 1894 — het eerste jaar — werden bijna 5000 exemplaren per week verspreid. Dit aantal klom in 1895 tot 6000 per week of in 't geheel 300.000 exemplaren.

De geschriften worden gezonden aan abonné's en tot gratis-uitreiking aan correspondenten in ons vaderland. De uitreiking geschiedt o. m. aan politieagenten, trampersoneel, spoorwegbeamten, schippers, hôtelbedienden, in ziekenhuizen en militaire hospitalen, gevangenis en andere gestichten. Bovendien vinden tal van exemplaren een weg naar België, Londen, Freiburg, Pretoria (Z.-A. Republiek) en Batavia.

BOEKBEOORDEELING.

Heidebloempje. Novelle van Elisabeth Voss. Uit het Hoogduitsch door Ella. AMSTERDAM, HÖVEKER & ZOON.

Dit boek zal bij velen zeker een welkome plaats vinden. Ds. J. P. G. Westhoff van Amsterdam leidt het in. De opbrengst is voor de Luthersche Diaconessen-inrichting te Amsterdam. Aan afwisselende tooneelen ontbreekt het in dit boek niet, iets wat van niet alle lichtere lectuur kan gezegd worden. Tal van personen treden op; lief en leed wisselen af; voor ouders en kinderen; voor minnende harten en bedroefde zielen; zoodat we gelooven dat het aan lezers niet zal ontbreken, wat ons ook om het doel met de uitgaaf genoeg doet.

De uitvoering is zeer net.

De heer W. VAN OOSTERWIJK BRUYN, te Zeist, dien bij het klimmen der jaren de krachten schijnen vernieuwd te worden, heeft een uitnemend werd gedaan door een schoone levensbeschrijving van **Dr. Van der Kemp**, den apostel van Zuid-Afrika te geven. In een 60 blz. wordt boeiend en degelijk het leven en den arbeid van dezen Nederlandschen zendeling in Afrika, een baanbreker, nu na 100 jaar herdacht. We vestigen op dit geschrift, met een fraai portret van V. d. Kemp gesierd, de aandacht van alle Zendingsvrienden. Het is in net uiterlijk verschenen bij C. H. E. BREIJER te Utrecht.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

HEMELVAARTSDAG.

„Raak mij niet aan, want ik ben nog niet opgevaren tot mijnen Vader; maar ga heen tot mijne broederen, en zeg hun: Ik vaar op tot mijnen Vader en uwen Vader, tot mijnen God en uwen God.”

Deze woorden sprak de verzezen Heiland op den morgen zijner opstanding tot Maria Magdalena die zich van zijn ledig graf huiswaarts spoedde, en onverwacht hem zag en sprak.

Maria moet daardoor wel dadelijk een diepen indruk gekregen hebben van de geheel veranderde verhouding, waarin zij en alle schepselen voortaan tot den Heere stonden.

Zoolang hij op aarde rondwandelde, was hij als hunner één, een mensch van gelijke beweging; den broederen in *alles* gelijk, uitgenomen de zonde. Zij hebben met hem gegeten en gedronken; hij liet zich door Simon Petrus ter zijde nemen; Johannes kon vertrouwelijk aan zijne borst vallen en hem fluisterend iets vragen; deze Maria mocht zijne voeten zalven en met haar hairen ze afdrogen.

Maar nauwelijks was de steen van het graf afgewenteld en de Vorst des levens, zegevierend over dood en graf, uitgetreden, of de gemeenzame verhouding eindigt. Zijn lichaam is verheerlijkt; de dood is door hem verslonden ter overwinning. Hij is nog wel niet opgevaren, maar hij is opvarende; hij vaart

op. Hij vaart op tot zijnen Vader en hunnen Vader, tot zijnen God en hunnen God. Daar is onderscheid in hun beider verhouding tot God. De Almachtige is hun Vader en hun God omdat Hij zijn Vader en zijn God is. Hij vaart op om hunnentwil. Zij zouden niet kunnen komen daar waar hij heengaat, indien hij niet ging. Hij gaat om een naam te beërven die boven allen naam is, maar het is om hunnentwil, niet door of met hen.

De opstanding moest noodzakelijk door de hemelvaart gevolgd worden. Hij voer niet op alleen van de aarde, maar van uit de ingewanden der aarde, uit het graf. Anders zou de Vader hem niet „de heerlijkheid gegeven hebben die hij bij Hem had eer de wereld was.” Zooals bij iemand die ergens heenloopt de tweede stap op den eersten volgt, als iets dat vanzelf spreekt, zoo volgde de hemelvaart op de verrijzenis; het kón niet anders.

En daarom: „Raak mij niet aan.” De scheiding, die vóór zijne vleeschwording bestond, treedt weêr in. Hij behoort ook als mensch nu tot een andere orde. Jezus in het vleesch wandelende, was als de eerste Adam. Na zijne opstanding was hij zooals Adam zou zijn geworden zonder val. De dood heeft geen macht meer over hem. Verzoeking is onmogelijk. Het sterfelijke had hij aangedaan, thans had dat sterfelijke de onsterfelijke aangedaan. Niet aan de zonde, maar aan de gevolgen der zonde, had hij zich onderworpen. Hij had volkomen overwonnen,

en dus waren de gevolgen der zonde verslonden in zijne overwinning.

Afgescheiden van de zondaren was hij nu. Evenals de hoogepriester zeven volle dagen vóór den Verzoendag, waarop hij in de afbeelding van den hemel, het heilige der heiligen inging, geheel van het volk afgescheiden bleef, evenzoo was er een niet te overschrijden afstand tusschen hem en de zijnen vóór hij inging met zijn eigen bloed om nu te verschijnen voor het aangezicht Gods om onzentwil. Geen menschelijk oog bespiedde den hoogepriester op zijn gang naar de arke des verbonds. Evenzoo was er geen omgang, dan wanneer Jezus het verkoos en voor oogenblikken toeliet, tusschen hem en zijn jongeren, op zijn gang naar den hemel der hemelen. Het voorhangsel, zijn vleesch, was gescheurd. En op dien oogenblik trad het woord van Paulus in vervulling: Indien we ook Christus naar het vleesch gekend hebben, nochtans kennen wij hem nu niet meer naar het vleesch. Indien hij nu nog in die veertig dagen met de zijnen omgaat, dan zijn het *verschijningen*. Maar hij gaat niet meer „het land door”; hij „wandelt niet met hen.”

Jezus vaart op tot *zijn* Vader en *zijn* God. Ja, maar ook tot *onzen* Vader en *onzen* God. Onuitsprekelijke troost ligt in deze onderscheiding. Juist die onderscheiding stelt de ware eenheid in het licht. Waartoe zou de bijvoeging: *uw* Vader en *uw* God” dienen, indien niet om duidelijk te zeggen dat wij deel hebben aan die opvaart? 't Is zooveel als te zeggen: „Ik vaar nú op en gij straks”. „Ik ga heen om u plaats te bereiden.”

En dat *troost* ons ook de hemelvaart van Christus. *Wij* zijn mede opgewekt; *wij* zijn medegezet in den hemel. Ons *hoofd* vaart op. Een hoofd, gescheiden van zijn lichaam, is slechts een gedeelte van een lijk. Waar het hoofd is, zijn of volgen noodwendig de leden. Niet ieder afzonderlijk, maar geleidelijk als één geheel. De drenkeling wiens hoofd weêr boven water komt en blijft, is gered. Zulk een drenkeling was het menschelijk geslacht. Al Gods baren en al Gods golven gingen over het hoofd heen; de baren van de Roode zee, de baren van de Doods-Jordaan, maar het hoofd verrees er uit en stijgt al hooger en hooger, dus het lichaam volgt zeker.

Met recht kan dus de Heidelbergsche Catechismus zeggen dat wij in Jezus verheerlijkt lichaam „ons vleesch tot een *onderpand* in den hemel hebben.” Hij heeft onze „*natuur*” aangenomen. Niets onnatuurlijks of tegennatuurlijks geschiedt den mensch Christus Jezus in zijne hemelvaart. De natuur van onze natuur is dat ze bij God in den hemel is. Het tegennatuurlijke was dat ze in het graf in de armen des doods verzonk. Aan dat tegennatuurlijke had Jezus zich onderworpen, om het teniet te doen. Volkomen heeft hij overwonnen, en dus is het natuurlijk dat ook wij komen waar hij nu is.

Zoo is de hemelvaart *onzes* Heeren niet de ver-

heerlijking van een vreemde, om wiens wil wij er ons hartelijk in verblijden. Neen, driedelig is onze feestvreugde op den dag des hemelvaarts. We juichen den Koning toe die zijne heerlijkheid ingaat na volbrachten strijd. We verheugen ons in de zekerheid van onze eigene aanstaande verheerlijking. En we verblijden ons in het welhaast aanbreekende oogenblik, waarin hij ons tot zich nemen zal; waarin de Zoon zelf het koninkrijk aan God en den Vader overgeeft, en God alles zal zijn in allen.

W.

CLAUDE BROUSSON,

DE APOSTEL DER CÉVENNEN.

In de donkere dagen, die op de herroeping van het Edict van Nantes volgden, zochten zeer vele Hugenoten een toevluchtsoord in de gebergten van de Cévennen, waar zij hun godsdienstige plichten in het geheim bleven uitoefenen. Onder hen en de bergbewoners van de Cévennen openbaarde zich weldra een opmerkelijke geestdrijverij; onder den naam Camisarden hielden zij met wonderlijken moed een strijd van meer dan twintig jaren tegen de Fransche legers vol, en eerst in 1706 werden zij met groote wreedheid geheel ten onder gebracht.

Onder hen, die dezen vluchtelingen de blijde boodschap des Evangelies brachten en de rijke vertroosting van Gods Woord mededeelden, nam Claude Brousson een voornam plaats in. Hij was te Nimes geboren en advocaat van beroep. Zoolang mogelijk verdedigde hij de rechten van het Protestantisme voor het gerechtshof te Toulouse, doch toen men ontdekte dat een „Comité de Résistance” — eene commissie om weêrstand te bieden — gewoon was bij hem aan huis te vergaderen, moest hij vluchten daar zijn leven in gevaar was. De hertog de Noailles verbood op straffe des doods aan de inwoners van Nimes hem te herbergen, waarvan het gevolg was dat Brousson twee dagen en nachten moest rondzwerven zonder herberg en voedsel, totdat het hem gelukte op wonderbare wijze te ontkomen. Na ongelooftelijke moeilijkheden bereikte hij de Cévennen, kwam daarna in Zwitserland en vestigde zich te Lausanne. Maar Brousson's hart was met zijne geloofsgenooten in de verdrukking, in de woeste wouden en bergengten van het zuiden van Frankrijk. Hun gekerm in den smeltkroes der verdrukking, waarin zij verkeerden, bewoog hem alles op te offeren, teneinde het erfdeel des Heeren te hulp te komen en hun de vertroosting des Evangelies te brengen, vooral daar zij moesten ronddolen gelijk schapen zonder herder.

In weerwil van de smeekingen zijner vrouw ging hij op reis naar Languedoc en werd temidden der hooge rotsgevaarten van de Cévennen en onder het gebulder der kanonnen van den vijand, als leeraar

van Jezus Christus geordend. Hoewel hij kort tevoren ziek was geweest en nog niet geheel hersteld, was hij gelijk de apostel Paulus in arbeid te overvloediger. Hij verzamelde zijne kudde des nachts tusschen twee hooge rotswanden, verlicht door een walmende toorts of het flauwe schijnsel der maan, en verrichtte daar zijn heerlijken arbeid. Dat de gevaren die hem omringden groot waren, blijkt hieruit, dat men menigmaal verplicht was de dooden te begraven in een haastig gegraven gat in den hoek van een stal of zelfs aan de zijde van het bed, waarop zij den laatsten adem hadden uitgeblazen.

Hier volgt een volledige beschrijving van een der geheime godsdienstige bijeenkomsten door Brousson gehouden en door dragonders uiteengejaagd. „Korten tijd voordat onze broeders in de Cévennen naar de wapens grepen en den heiligen oorlog tegen hun meedoogenlooze vervolgers begonnen, werd ons aangezegd dat de eerwaardige Brousson over drie dagen een bijeenkomst zou houden in eene spelonk, door de hand Gods in de steile helling van een berg uitgehouwen en beschadwd door olijfboomen, die daar rondom in menigte groeiden. De ingang was zoo nauw dat slechts een persoon tegelijk naar binnen kon gaan en dan nog kruipende. De olijfboomen, als zinnebeelden van vrede, schenen ons volkomen veiligheid te beloven, daar zij met hun dicht lommer de plaats der godsdienstige samenkomst bedekten. Op den morgen van den bepaalden dag werden alle voorzorgen genomen om de achterdocht van de Roomschen niet gaande te maken. In het geheim werden door de Hugenoten hunne psalmboeken opgegraven benevens de wapens, die het hun gelukt was te verbergen. De vrouwen sidderden, doch raadden niemand af de vergadering bij te wonen, want zij begeerden zelf te gaan om samen met de broederen gemeenschappelijk God te aanbidden, en dit stelde ook hen in staat alle gevaren te trotseeren. Het scheen een lange dag te zijn, en men bracht dezen door in de verwachting groote blijdschap te zullen ondervinden, maar tevens bevreemd voor een ophanden zijnd gevaar.

De nacht brak aan, en met hem kwam een koude, doordringende regen, waardoor het zeer duister werd; het scheen of God ons klaarblijkelijk begunstigde. Wij slopen uit onze woningen, lieten de ouden van dagen achter, die bedroefd waren omdat zij met ons niet konden meëgaan, onze moeders voor ons biddende en met diepe ontroering vervuld. Ik was nog geen achttien jaren; mijne zuster en mijn broeder, benevens mijn vader vergezelden mij. Op weg gingen wij de schildwachten voorbij, die beloofden goed wacht te zullen houden. Er was reeds een groote schare bijeen toen wij kwamen, veelal menschen uit naburige plaatsen. In het midden der vergadering was de eerbiedwaardige Brousson gezeten, gekleed in het grove gewaad van een landman, dat bovendien bespat was met modder.

De vrouwen hadden hunne voorschoten om den stoel gebonden, die als preekstoel dienst zou doen. Het brood en de wijn des Avondmaals waren op een steen geplaatst. De dienst begon met het lezen van Gods Woord en het zingen van een psalm, en o! zij waren zoo gepast voor deze gelegenheid. Toen wij den ongelukkigen Fulcan Rey ¹⁾ hoorden, die dit gedeelte van den dienst waarnam, en aldus bezig was zijn leertijd voor het martelaarschap uit te dienen, waren wij niet langer koud, hoorden wij den storm daarbuiten niet meer en waren de dragonders reeds vergeten. De prediker nam tot tekst de gedenkwaardige woorden van onzen Heiland in Matth. X: 22: »*Die volstandig zal blijven tot het einde, die zal zalig worden.*»

Om aan te toonen dat de zaligheid alleen beloofd was aan degenen, die den strijd des geloofs zonder ophouden hebben gestreden, haalde hij het voorbeeld aan van de belijders van den ouden en van den apostolischen tijd. Daarna wees hij op den geloofsmoed van de martelaren van zijn tijd, die hunne rechters beschaamd maakte, hunne beulen diep ontroerde en in den hemel de kroon des levens behaalde. Daarna gaf hij een overzicht van de rampzaligheid der lafhartige apostaten, die voor het eeuwige vuur worden bewaard en reeds in dit leven verteerd worden door de wroeging huns gewetens!

O, wie kan de tranen van berouw beschrijven bij het aanhooren dezer ernstige woorden gestort en de eeden van trouw die werden gezwoeren! Temidden van het snikken der toehoorders, zegende de leeraar het brood en den wijn van het avondmaal; daarop bogen wij ons voor God neder, smeekten Hem om vergiffenis en ons te sterken en te bekwamen; toen geheel onverwacht een luid geroep werd gehoord. „De dragonders! de dragonders! Ontvlucht zonder uitstel!” Op hetzelfde oogenblik kondigde een hevig geweervuur aan dat ons laatste uur gekomen was.

Wat in de spelonk plaatsvond kan ik niet zeggen. Wij waren in stikdonker gehuld. Het vloeken van de soldaten en het geroep van de stervenden ontstelden en verbijsterden ons in de schrikkelijke verwarring die er heerschte. Ik kan niet begrijpen hoe ik zelf gered werd. Ik vond mijne moeder half waanzinnig, maar mijn overige familiebetrekkingen kwamen

¹⁾ Fulcan Rey stierf den marteldood te Beaucaire op den 7den Juli 1686 in den jeugdigen ouderdom van vier en twintig jaren. Zijne misdaad was dat hij het Evangelie had gepredikt. Zijn vonnis luidde: eerst op de pijnbank gemarteld en dan opgehangen te worden; toen hij dit vernam riep hij uit: „Ik word met grooter barmhartigheid behandeld dan mijn Heiland, door tot zulk een gemakkelijken dood veroordeeld te worden. Ik had verwacht geradbraakt of verbrand te worden!” En de oogen naar den hemel heffende, dankte hij God en greep moed. Hij was begeerig van het schavot tot de „broederen” te spreken, doch een aantal trommelslagers, die rondom de galg waren geplaatst, maakten zulk een geraas dat niemand het hooren kon.

niet: wij wachtten hen tevergeefs. Het lijk van mijn vader werd gevonden in een diepen afgrond, het hoofd door den val geheel verbrijzeld. Mijn broeder was door een kogel gedood, en mijne zuster met vele andere vrouwen gevangen genomen en in eene vesting opgesloten. *Vijftien dagen daarna vergezelde ik mijne moeder weder naar een andere bijeenkomst in de woestijn.*

De vergadering aldus door de kracht der wapenen opgebroken, werd spoedig daarna op een andere plaats gehouden. Brousson had weder de leiding er van. Doch deze keer zochten de autoriteiten zijn onmiddellijke gevangenneming, en de landvoogd Baviille, de aanvoerder van de vervolgers, had den soldaten bevolen hem zeker te grijpen; maar temidden van de verwarring gelukte het hem echter te ontkomen.

Tevergeefs werd overal naar hem gezocht. Waar was hij dan gebleven? Hij was in den hoek van eene rots ingegleden en stond daar bewegingloos, terwijl de dragonders hem honderden malen voorbijgingen. Nu deze inhechteniseming was mislukt, liet Baviille aan de deuren van alle kerken en publieke gebouwen eene bekendmaking aanplakken, waarbij een groote prijs op zijn hoofd werd gesteld: maar Brousson wist naar Lausanne te ontvluchten. Doch zijn apostolische geest kon niet rusten, en bij het doortrekken van de kantons Vaud, Bern en Zurich predikte hij het Evangelie aan de Fransche vluchtelingen die zich daar bevonden. Gedurende zijn verblijf daarna in Holland gaf hij een bundel preeken uit genaamd: *Het verborgen manna der woestijn.* Deze had hij opgesteld in de wouden van het zuiden van Frankrijk en gepredikt aan kleine troepen ter dood veroordeelde broeders.

In September 1695 waagde Brousson zich weder op Fransch grondgebied, kwam tot bij Sedan, doch werd met zulk een woede vervolgd dat hij als kruier vermomd, met moeite ontkwam naar Normandië, vanwaar hij Vlaanderen en Artois te voet doortrok. Zijne ondervinding was werkelijk die van den grooten heidenapostel: „In gevaren van moordenaars, in gevaren van zijn geslacht, in gevaren in de stad, in gevaren in de woestijn, in gevaren onder valsche broeders, in arbeid en moeite, in waken menigmaal, in honger en dorst, in vasten menigmaal, in koude en naaktheid.” Na een jaar in het noorden van de Loire rondgezworven te hebben, werd hij weder gedwongen naar Zwitserland te vluchten en wel in 1696.

Doch in het volgend jaar brak de vervolging opnieuw in Frankrijk uit; in Languedoc alleen werden 40.000 Protestanten genoodzaakt hun vaderland te verlaten. Het geroep van zijne broeders in de verdrukking werd door Brousson in Zwitserland vernomen en terstond spoedde hij zich naar Frankrijk. Het was nu de derde maal dat hij zijn leven waagde om aan de Protestanten in den smeltkroes der vervolging de vertroosting des Evangelies te brengen.

In Dauphiné werd hij door de sneeuw opgehouden en arbeidde aan vele geloovigen aldaar, die met blijdschap naar hem hoorden, omdat zij reeds vier maanden zonder leeraar geweest waren. Toen de lente kwam, vertrok hij naar een andere provincie, van dorp tot dorp het Evangelie predikende aan groote scharen, ging vervolgens naar de Cévennen en kwam nabij Nîmes in April 1698.

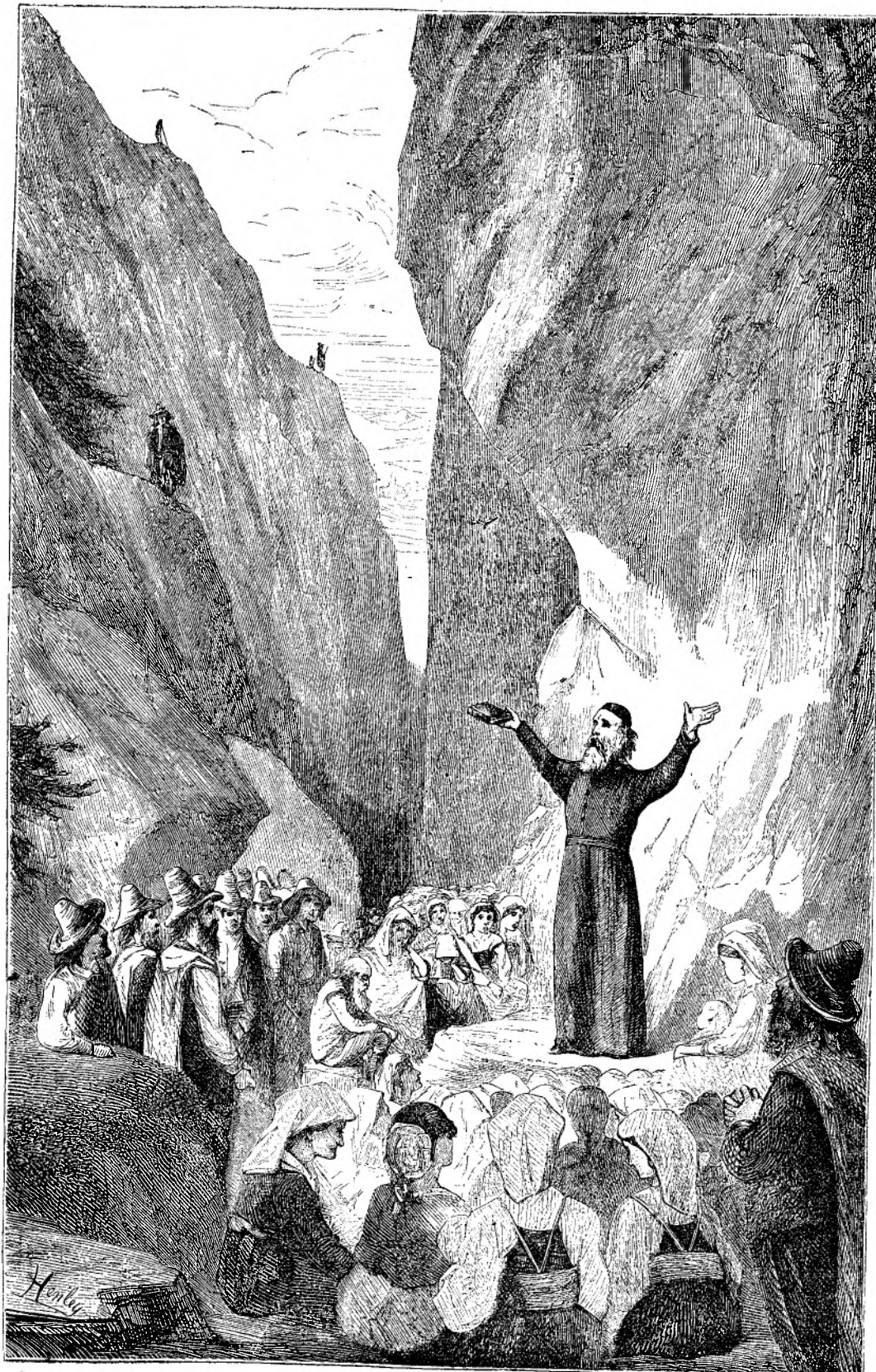
Zoodra Baviille hoorde dat Brousson was teruggekeerd, verhoogde hij den prijs op diens hoofd tot £ 200 (200 louis d'or) en nu was het gevaar grooter dan ooit. Doch hij trad de stad stoutmoediglijk binnen, en zond vandaar per post eene petitie aan den koning, eigenhandig door hem ondertekend. Zijne vijanden verloren hem echter niet uit het oog, maar omsingelden het huis waarin hij vertoefde; en hoewel men geloofde dat nu ontkomen onmogelijk was, gelukte hem dit echter even wonderdadig als den twee verspieders te Jericho van wie wij in de Heilige Schrift lezen. Maar ten stotte werd hij toch gevangen genomen en voor Baviille gebracht. De misdaden, waarvan hij beticht werd, waren verraad en samenzwering tegen den Staat. Hij wierp deze beschuldigingen met verontwaardiging van zich af, maar beleed dat hij het Evangelie van Christus aan zondaars had gepredikt. Na een korte beraadslaging spraken zijne rechters het volgende vonnis over hem uit: dat hij geradbraakt moest worden en daarna aan de galg gehangen. Brousson hoog het hoofd op het vernemen van het vonnis en begon voor zijne rechters te bidden, hetgeen een diepen indruk maakte vooral op Baviille. Hij wandelde naar het schavot tusschen twee afdeelingen soldaten, en daar gekomen wilde hij de schare toespreken, doch het geroffel van achttien trommels maakte het onmogelijk hem te verstaan. Nu zweeg hij, knielde neder, vouwde de handen, bad tot God voor de laatste maal en gaf zich aan den scherprechter over, die bevend zijn schrikkelijke taak volbracht.

De scherprechter verklaarde later zijne gewaarwordingen aldus: „Ik heb meer dan tweehonderd gevangenen ter dood gebracht, maar niemand heeft mij zoo doen beven als de heer Brousson; zijne rechters waren meer ontroerd dan hij. Ware het mogelijk geweest, ik zou weggevluht zijn, teneinde de noodzakelijkheid te ontwijken van zulk een braven man te dooden. Hij stierf als een heilige.”

BESTORMD, MAAR NIET GENOMEN.

II.

Den Zondag na het bezoek door Beccario op het kasteel gebracht, was het vol in de kleine kerk van Locarno, waar sinds er een gemeente naar het Woord Gods bestond, de belijders des Heeren saamkwamen.

EEN GODSDIENSTOEFENING IN DE WOESTIJN.

Daar zaten de Muralto's, de Duno's, de Orelli's, de Rosalina's en Bello's en zooveel anderen, wier namen later de geschiedenis melden zou, edele mannen en vrouwen, trouw aan het geloof eenmaal den heiligen overgeleverd. Ernst lag op aller gelaat gespreid, want men wist dat bange dagen konden aanstaande zijn, nu de nieuwe landvoogd werd verwacht. Wel had de oude rechtsgeleerde Muralto er de staatspapieren op nageslagen, om te ontdekken of er wellicht iets bepaald was, dat hoop gaf op vrijheid van geweten, doch vergeefs. Er stond alleen dat elk kanton op zijn beurt een landvoogd zenden zou, en ieder wist dat de Roomsche gewesten nu aan de beurt waren. Ja meer, men wist ook wat nog pas noordelijker in Zwitserland was geschied.

Kort geleden toch was het tusschen de Roomsche en de Protestantsche kantons in Zwitserland tot een botsing gekomen. Bij Kappel vond een hevige strijd plaats, die met steenen en andere wapens uitgevochten, een volkomen nederlaag der Hervormden werd. Uit de stad Zurich alleen waren 600 man, en daarbij uit de edelste geslachten, gevallen. Zwingli, de groote Zwitsersche hervormer, als leeraar en vaandeldrager meê uitgetrokken, werd door een steenworp doodelijk gewond, en toen hij weigerde te biechten, doorstoken. Zijn echtgenoot verloor zelfs op één dag in dezen noodlottigen slag van Kappel, haar man, een zoon, een broeder en een zwager. Wel werd nu vrede gesloten, maar natuurlijk op voorwaarden voor de Hervormden zeer nadeelig, ook voor die van Locarno, gelijk blijken zou.

Dit alles wisten velen en ook Beccario, toen hij optrad om tot de gemeente te spreken, haar de goede boodschap des heils, vermaning en troost te brengen. Hij gevoelde, gelijk ieder, hoe booze tijden aanstaande waren. Tevens moest hij met voorzichtigheid spreken, want niet enkel vrienden waren zijn hoorders. De vijanden, wel wetend dat hun tijd naderde, hadden hun verspieders uitgezonden, om te hooren wat de prediker zeggen zou.

Gelukkig bezat de prediker wijsheid genoeg, om, al legde hij een trouw getuigenis af, zichzelf noch anderen thans in ongelegenheid te brengen. Hij sprak ernstig over de woorden waarin gezegd wordt dat allen die godzaliglijk willen leven, zullen vervolgd worden, en wees er zijn hoorders op hoe deze woorden, voor alle tijden geldend, ook voor hen te eenigen dage waarheid konden blijken. Doch tevens wist de leeraar zijn kleine kudde moed in te spreken, door haar te wijzen op Hem, die gezegd heeft dat de poorten der hel zijne gemeente niet zullen overweldigen. En toen een gezang was aangeheven, overeenkomstig het bij ons bekende:

„Houdt Christus zijne kerk in stand,
Zoo mag de hel vrij woeden,
Gezeten aan Gods rechterhand
Kan Hij haar wel behoeden,”

en men straks huiswaarts ging, was 't met den diepen indruk van den ernst der dagen, die nu aanbraken, maar ook met de wetenschap dat des Heeren arm niet is verkort, en dat Hij de zijnen voor de verzoeking weet te bewaren.

Wie eenige dagen later door de straten van Locarno gegaan was, zou zeker niet vermoed hebben dat er eenig kwaad dreigde. Integendeel, veel meer was het blijkbaar alom feest. Het stadje, dat als in tuinen en luthoven verscholen lag, in een landstreek die zelf een hof des Heeren mag heeten, waar jaarlijks nog duizenden heengaan — het stadje zeg ik, scheen nu ook zijn huizen zelfs geheel achter groen en bloemen te hebben verborgen. Aan de Noorderpoort prijkte een sierlijke eereboog; een tweede stond dicht bij de kerk van San Vittore. De breede, zware voortoren van het gebouw was omhangen met groene kransen tusschen welke in letters uit bloemen gevlochten een welkomsgroet prijkte, waaronder vlaggen afhingen. Uit den tweeden toren klonk voortdurend vroolijk klokgelui. De brug, die tot het kasteel leidde, waar de landvoogden hun verblijf hielden, was met slingers van groen getooid, en lustig wapperde vlaggen van elk der drie gebouwen, zware middeleeuwsche gevaarten, waaruit het slot bestond.

Er was reden voor al dat feestbetoon. De nieuwe landvoogd zou zijn intocht houden. En de burgerij, die het onder de vorige zeer goed had gehad, rust en vrede na den krijg had genoten, wilde alles doen om hem, die komen zou gunstig te stemmen. Want als gezegd, Locarno was destijds een wingewest en de bevolking, al voer zij daar niet slecht bij, wist toch zeer goed, hoe zij van de heeren in het Noorden, de regeeringen der kantons afhing, en dat het van groot belang was den man, die in naam dezer kantons regeerde, gunstig te stemmen.

Tegen elf uur in den morgen was het druk in het stille stadje geworden. In hun zoo schilderachtige feestkleedij verschenen de burgers op de straten, de jonge meisjes met kransen versierd, de knapen met bloemen op de borst; het landvolk, naar het stadje gestroomd, vulde meê de straten. Overal werd gepraat, geschermt, en wandelden vroolijke groepjes, die al de levendigheid vertoonden, welke zuidelijken volken eigen is. En schoon was het schouwspel, dat die veelkleurige, wemelende schare bood, beschenen door de heldere zuiderzon, onder een prachtig blauwen hemel, en vroolijk rondwandelen temidden van bloemen en groen. Helaas, dat ook in zulk een paradijs de ware vrede zoo zeldzaam gevonden werd, en zelfs de rust niet duren zou.

Tegen twaalf uur verliet de landvoogd het raadhuis, en nam de optocht een aanvang. Vooraf ging een afdeeling Zwitsersch krijgsvolk, daarna een heraut met de trompet, vervolgens vaandeldragers, die de vlaggen der kantons omhoog hieven. Daarop kwam de landvoogd in een prachtig gewaad, en gezeten op een wit paard, door een rijknecht aan

den teugel geleid. Achter den landbestierder verschenen de raadsheeren der stad, de advocaat Muralto en andere leden van de oude, edele geslachten, allen te paard, in hun beste kleedij en gesierd met de wapens hunner geslachten. Daarna kwam de geestelijkheid: twee priesters, waarvan een den bisschop vertegenwoordigde, ettelijke van minderen rang en een aantal afgezonden uit het naburig klooster Madonna del Sasso, door Franciscaner monniken bewoond. Dan volgde een groep gewapende burgerij, eenige stadsdienaars, en achter deze schaarde zich een deel der inwoners; anderen gaven er de voorkeur aan, in de deuren hunner huizen staande, of wel langs den weg geschaard den stoet te zien voorbijtrekken. Zoodra deze zich in beweging zette, stelden zich vier trompetters vooraan, en begonnen vroolijk te blazen, zoodat weldra allen op de maat der muziek langzaam en geregeld in beweging kwamen, iets wat veel bijdroeg om den optocht door soms vrij nauwe straten mogelijk te maken. Door een langen omweg bereikte men eindelijk de kerk van San Vittore.

't Was velen niet ontgaan dat de landvoogd, toen hij voorbij de nederige woning kwam, die Beccario tot huis en school diende, het hoofd een weinig had afgewend, en den groet onbeantwoord had gelaten, dien de leeraar en schoolmeester hem had gebracht. Zoodra men echter de Roomsche kerk was genaderd, steeg de landvoogd van zijn paard, en trad eerbiedig te voet nader tot de kerkdeur, terwijl zij, die voor gingen zich haastten ruimte voor hem te maken. De priester van Locarno trad vooruit, en staande in het kerkportaal hief hij zegenend de handen boven den nieuwen landvoogd op en sprak:

„*benedictus qui venit in nomine Domini.*”¹⁾

„Amen!” herhaalden luid de raadsheeren, die zich in een groep rondom den landvoogd geschaard hadden, en oogenblikkelijk viel de muziek in en liet haar vreugdetonen schallen, overstemd door de blijde kreten en het gejuich des volks.

De dienst in de kerk, waar de mis bediend werd, vond plaats met al de plechtstatigheid en luister, die Rome zoo wel verstaat aan haar ceremoniën bij te zetten; vormen zonder wezen, een eeredienst die de zinnen streelt, het gevoel aandoet, maar het hart ledig houdt van de Godskennis, die het eeuwig leven is. Op den kerkdienst volgden allerlei feestelijkheden op de straten. Er werd naar 's lands wijze gezongen en gedanst. Voor wijn en andere verkwikkingen had de nieuwe landvoogd mildelijk gezorgd, die zelf temidden der vroolijke groepen rondwandelde, en al dadelijk de harten won door zijn gemeenzaamheid en zijn vriendelijke woorden. Des avonds waren de straten *a giorno* (’t woord is als de zaak Italiaansch) verlicht, wat een schouwspel opleverde gelijk in onze noordelijke streken slechts hoogst zel-

¹⁾ Gezegend is hij die komt in den naam des Heeren.

den valt te aanschouwen. Kortom, het was een dag van vroolijkheid en blijde verwachting — maar niet voor allen.

Laat in den avond van dien dag zat Beccario de schoolmeester in zijne kamer; bij hem waren Martino Muralto, heer Lugo's zoon en een paar andere leerlingen. Aan de plechtigheid in de kerk hadden zij gansch geen deel genomen, om begrijpelijke redenen. Ook het gejoel en gejuich op de straten, al stak daarin geen kwaad, trok hen weinig aan, daar hun harten met gansch andere dingen, ook met groote bezorgdheid vervuld waren. Dat ze van den landvoogd niet veel te hopen hadden, zij, afvalligen van de „moederkerk”, leed geen twijfel, en was hun heden reeds duidelijk geworden. Ook wisten zij dat thans achter hen een macht stond, die hun geloof vijandig was, die nog pas met het zwaard de overwinning had behaald op de Hervormden. Was het wonder dat zij zich weinig feestelijk gestemd, ja veeleer gedrukt voelden?

Beccario wist het, maar ook waar troost en kracht was te zoeken en te vinden. Hij sloot de luiken zijner woning — een maatregel die hij in den laatsten tijd was beginnen toe te passen, al waren dieven minder te duchten — en haalde den Bijbel tevoorschijn, dien hij als een kostelijken schat bewaarde, kostelijk ook, wijl hij nog zoo zeldzaam was. Gelijk hij vaak met zijn leerlingen gedaan had, las de onderwijzer ook nu weër uit het Woord Gods een gedeelte en sloot met de indrukwekkende woorden: „In de wereld zult gij verdrukking hebben, maar hebt goeden moed, Ik heb de wereld overwonnen.”

't Was reeds zeer laat, toen er aan de deur geklopt werd, terwijl het feestgewoel daarbuiten nog voortduurde. De leeraar opende; 't was een van de ouderlingen der gemeente. Hij kwam berichten dat de landvoogd den volgenden dag gehoor zou verleen aan allen, die hem iets hadden te vragen of te zeggen, en kwam nu vragen of de leeraar niet met hem gezamenlijk een bezoek bij den hoogen heer op het kasteel zou gaan aflaggen.

„Reeds mijn ambt als schoolmeester verplicht mij daartoe”, sprak Beccario. „Maar bovendien, wie weet waartoe het goed is zoo wij beiden komen als opzieners der gemeente. De landvoogd kan dan althans zien wie en wat wij zijn.

Den volgenden morgen, op het bepaalde uur, bevonden de leeraar en de ouderling zich in de voorzaal van het slot. 't Was daar vol van edelen en ambtenaren en geestelijken, die allen bij den nieuwgekomen gebiedder hunne opwachting kwamen maken, of hoopten de een of andere gunst van hem te verwerven. Voor Beccario en zijn metgezel was het wachten ver van aangenaam. Slechts weinigen groetten, en niemand sprak met hen. 't Ontging Beccario niet, hoe blijkbaar reeds nu de houding van velen anders was dan nog kort geleden, toen een landvoogd die

den Hervormden gunstig was, op het slot zetelde. 't Was duidelijk dat de wind thans uit een anderen hoek woei. Eindelijk kwam de beurt aan het tweetal om voor den landvoogd te verschijnen. Deze wierp een langen onderzoekenden blik op Beccario, welke eerbiedig staan bleef, en deed hem toen eenige vragen over zijne school, den tijd van zijn verblijf te Locarno enz. Doch toen de landvoogd het gesprek afbrak, sprak Beccario:

„Vergun mij, edele Heer, u mijn metgezel en mijzelf ook voor te stellen als de opzieners van de kleine gemeente, die door Gods genade in deze plaats nu eenige jaren mocht bestaan. Wij zijn Evangelischen en houden ons aan het heilig Woord des Heeren. Wij bevelen ons zeer in uw gunst en genade aan.”

Bij die woorden betrok het gelaat van den landvoogd, en hij sprak streng en kortaf:

„Ik begrijp u niet.”

Beccario herhaalde wat hij zoeven van zijne gemeente had gezegd, er bijvoegende dat men steeds in vrede had geleefd met hen, die tot de kerk van Rome waren blijven behooren, en hoopte dat dit zoo duren zou. Al wat hij en zijne vrienden verzochten, was een stil en godzalig leven te leiden.

„Ah! gij zijt dus de man, die van de kerk zijt afgeweken; die eerst hier priester waart en nu tegen de kerk strijdt”, zeide de landvoogd, als begreep hij dat nu pas voor 't eerst.

„Ik leefde in mijn blindheid voort,” sprak Beccario zachtmoedig, „tot het God, dien ik meende te dienen, behaagde, mij de oogen te openen voor den verkeerden weg, waarop ik en heel onze kerk zich bevonden. Toen heb ik des Heeren stem, die door zijn Woord tot mij kwam, gehoord, en ook anderen die stem doen verstaan. En nu wij het licht hebben, gelooven wij in het licht en vormen tezaam een kleine kudde, die hoopt op uw goedertierenheid en bescherming.”

Niet zonder eenig ongeduld had de landvoogd Beccario ten einde toe aangehoord. Daarop sprak hij bits:

„Uw rede is en blijft mij duister, meester Beccario. Ik ken slechts éene kerk, waartoe ik zelf behoor. Doch ik zal onderzoeken wat gij bedoelt, en naar bevind van zaken handelen. Thans sprak ik slechts met den *schoolmeester*; gij kunt gaan.”

De bezoekers vertrokken. Toen zij de zaal doorgingen werd menige scherpe, ook spottende blik op hen gericht. En toen zij weder buiten waren en de slotbrug over gingen, fluisterde Beccario's metgezel hem toe: „Het kwaad is over ons ten volle besloten, heer pater; ik bemerkte het wel.”

„Gij hebt gelijk”, was het antwoord. „Doch zij kunnen niet meer doen dan God behaagt. Hij make ons slechts getrouw!”

DE FAMILIE HYDE.

EEN SCHETS UIT ENGELANDS GESCHIEDENIS IN DE ZEVENTIENDE EEUW.

V.

EENE ROEKELOOZE STAATSGREEP EN HARE GEVOLGEN.

Toen aartsbisschop Laud vernomen had dat graaf Strafford gevangen genomen was, had hij begrepen dat hetzelfde lot ook hem wachtte.

Inderhaast had hij zijne maatregelen genomen om vóór zijne gevangenneming alle papieren, die hem of een ander konden schaden, te verwijderen.

Hij had Warner, bisschop van Rochester, met de sleutels van zijn kabinet naar zijn huis gezonden, die daar alles wat voor Laud gevaarlijk kon zijn, zorgvuldig uitgezocht en onder zijne berusting genomen had.

Eenige uren daarna was Laud in den Tower geworpen en zijn huis doorzocht geworden, doch al wat tot zijne beschuldiging kon strekken werd onder zijne papieren gemist, en de dienaren van het gerecht konden onverrichter zake terugkeeren.

Onder de papieren en stukken, die Warner wist te verwijderen, bevond zich ook de origineele Magna-Charta, uitgevaardigd door Jan zonder Land, dat uit Warners handen in die van Burnet terecht kwam, en zich thans in het Britsch museum bevindt.

Nochtans baatten Laud zijne voorzorgsmaatregelen weinig, want hij bleef in de gevangenis tot zijne veroordeeling volgde.

Het Parlement, dat na den zwaren en inspannenden arbeid op reces gegaan was, kwam na zes weken weder tezamen.

De toestand des lands was in vele opzichten gunstiger geworden.

In Schotland was na Karels reis een tijdperk van rust ingetreden, dat wel is waar een gewapenden vrede zou genoemd kunnen worden, maar nochtans waren de legers, die op het punt stonden Engeland binnen te dringen, teruggetrokken en ontbonden, en wachtte het volk nu de nakoming der beloften door den koning gegeven, en zag het met vertrouwen het Parlement zijn hervormingstaak ten uitvoer brengen.

In Engeland, waar de bevolking steeds minder oproerig en meer onderworpen was, heerschte volkomen rust.

Algemeen werd van het Parlement ook voor de toekomst, veel verwacht. Aan menige grief was tegemoet gekomen; de hoofdschuldigen waren gestraft of wachten in den kerker het loon voor hun arbeid; den koning was de macht tot willekeurige alleenheersching ontnomen, nu hij gebonden was aan het Parlement en de wetten des lands; de dwang; de vrije kerken opgelegd zich tot de staatskerk te voegen, was weggenomen; de samenstelling der rechtbanken gaf meerderen waarborg tot rechtvaardige uitvoering

BROUSSONS UITEINDE.

der wetten, en tot veroordeeling der schuldigen; ongerechte instellingen als de sterrekamer en de eererechtbank leefden alleen door de nagedachtenis aan den schrik en den wrok dien zij verspreid hadden nog voort in de heugenis des volks; algemeen keerde vertrouwen en daarmee gepaard rust en vrede in het land terug, en goede hoop kon er bestaan dat nu een tijdperk zou aanbreken waarin der bevolking recht gedaan zou worden na het lijden door koninklijke willekeur ondervonden.

Op vreedzame wijze was tot stand gekomen wat door revolutie alleen scheen te kunnen worden verkregen.

Na alle actie volgt steeds reactie.

Toen het Parlement voor de tweede maal samenkam bleek al weldra dat het in twee partijen zou uiteenvallen.

Er was eene groep in het Parlement, welke Hyde tot een der voornaamste leiders had, die van meening was dat voorloopig genoeg gedaan was tot verbetering der toestanden, en dat er nu meer gevaar bestond voor aanmatiging en overheersching van het volk dan van de kroon.

Tegenover deze partij stonden zij, die oordeelden dat de verkregen winsten zeer zeker tot dankbaarheid moesten stemmen, maar dat het zwaard niet in de scheede kon gestoken worden, aler zij een algemeenen waarborg verkregen hadden dat een terugkeer van de vorige onrechtmatige toestanden onmogelijk was.

En daartoe achtten zij het woord des konings onvoldoende.

Deze twee partijen, die in de geschiedenis bekend staan als Cavaliers en Rondhoofden, en later als Tories en Whigs, zijn het best te kenschetsen als behoudenden en vooruitstrevenden.

Tot de conservatieve partij nu schaalden zich Lord Falkland, Hyde en verscheidene andere leden van het Parlement, die, vóór het Parlement voor de tweede maal tezamen kwam, met kracht geijverd hadden voor de wegneming der velerlei misstanden, en aan de spits gestaan hadden in den strijd tegen de overheersching van de kroon.

Maar Hyde en Falkland waren monarchaal gezind, en hadden nimmer tegen de kroon gestreden, maar alleen tegen de misbruiken en het onrecht door haar begaan.

Hyde wenschte nimmer dat het volk, nu het over de tirannie des konings had gezegevierd, de monarchie zou trachten te vervangen door regeeringloosheid of een republiek.

Hij schrijft in zijn levensgeschiedenis dat hij door gesprekken met antimonarchale leiders des volks tot het inzicht kwam dat het gevaar daartoe ernstig bestond.

Martin had hem toegevoegd: „Ik geloof niet dat een enkel man verstandig genoeg is om ons alleen te regeeren”, en eenige Puriteinen hadden hem duidelijk te kennen gegeven dat het volk er nimmer in zou

berusten dat de koning zijne toestemming onthield aan de verlangde wetten tot uitsluiting der bisschoppen uit het Parlement, en dat het niet zou rusten voordat bleek dat alle gevaar geweken was, dat de koning op dezelfde trouwelooze wijze als vroeger zijne beloften zou schenden.

Sedert dien tijd wierp Hyde zijn gewicht in de schaal van den koning.

De wet op de uitsluiting der bisschoppen uit het Parlement werd aangenomen en gevolgd door andere van niet minder vergaande strekking.

De strijd tusschen de twee partijen werd hevig.

Aan de eene zijde, de conservatieve, schaarde zich een ieder die monarchaal gezind was, de adel, de geldaristocratie, de geheele geestelijkheid der Staatskerk en der Roomsche Katholieke, en een ieder, gelijk Macaulay zegt, „die genoeg, galanterie en kleederpraal tot hun hoofdzaak maakten, zich op fraaie kunsten toelegden, hun bestaan vonden door anderen den tijd te korten, van den schilder en den blijspeldichter tot den koorddanser en den clown”.

Tegenover deze partij stond de republikeinsgezinde, voornamelijk bestaande uit de nonconformisten, de leden der presbyteriaansche kerk, allen die de calvinistische beginselen waren toegedaan, hoofdzakelijk de lagere standen, aan wier hoofd echter mannen stonden als de graven van Essex, Northumberland, Bedford, Warwick en andere invloedrijke personen.

Beide partijen hadden eerst tezamen gewerkt, maar stonden thans lijnrecht tegenover elkander.

Met vele zijner oude vrienden kwam Hyde tot eene scheiding, voornamelijk door de reeds genoemde wet om de bisschoppen uit het Parlement te sluiten. Met kracht was hij tegen dit voorstel opgekomen. Toen op deze wet eene volgde om van de bisschoppen hunne kanseliers, dekens, kanunniken, koorzangers en andere waardigheidsbekleeders weg te nemen, had hij met niet minder ijver hiertegen geopponeerd maar nochtans de wet met 139 tegen 108 stemmen zien aannemen.

Geen wonder dat Karel met vreugde zag dat de vroegere gevaarlijke tegenstander, die oorzaak was dat Strafford op het schavot het leven gelaten had, dat Finch ontvlucht was en Laud in den kerker zuchtte, thans zijne partij en die der kerk zoo openlijk opnam en verdedigde.

Nimmer was Hyde voorheen aan het hof geweest. Met vijandschap en tegenkeer had Karel hem steeds behandeld. Nu echter veranderde Karel geheel van houding en op zekeren dag kwam Percy, de broeder van den hertog van Northumberland, bij hem, om hem mede te deelen dat de koning hem wenschte te spreken.

Met vriendelijkheid en voorkomendheid werd hij door den koning ontvangen. Karel vertelde hem, naar Hyde zelf mededeelt, dat hij van alle zijden

vernomen had hoezeer hij zijne zaak toegedaan was, en dat, terwijl alle andere leden van het Parlement des konings zaak verwaarloosden of ontrouw waren, Hyde alle gelegenheid waarnam om die voor te staan, waarvoor hij hem dankzegde, en hem wilde verzekeren dat hij in de toekomst zich zulks zou herinneren.

Ook van zijne trouw en toewijding aan de kerk had hij nota genomen, waarover hij zich zeer verheugde en waarvoor hij hem erkentelijk bleef.

Hyde had hierop geantwoord dat het hem verheugde dat de koning zijn arbeid met welgevallen gadesloeg. Daarna had de koning met hem over verscheidene andere zaken gesproken en hem laten gaan met vele vleiende en vriendelijke uitlatingen.

Na dien tijd was Hyde een bestendig aanhanger van des konings zaak.

Den 22sten November 1641 werd in het Parlement door de oppositie een voorstel gedaan, dat een adres aan den koning zou gezonden worden, waarin alle misgrepen en fouten door hem begaan, zouden worden opgesomd, en waarin het volk zijn wantrouwen in diens regeering zou uitspreken.

Een dergelijk vertoog werd opgesteld en is in de geschiedenis bekend onder den naam van de „Remonstrantie.” Het was in scherpen toon geschreven, en verwekte aan de zijde der monarchaalgezinde of behoudende partij een geweldigen tegenstand en verbitterden strijd.

Hyde noemde dit voorstel voor den koning beleedigend en achtte het, met het oog op de verkregen resultaten, overbodig.

Hij verzette er zich met alle kracht tegen en liep zelfs gevaar door zijn heftige wijze van optreden en zijn pogingen om een protest uit te lokken tegen de handelwijze der oppositie, door deze in den Tower geworpen te worden.

Hampden en Whitelock daarentegen verdedigden het goed recht der Remonstrantie. Te zeer had de koning getoond dat hij zich aan geen geloften gebonden rekende, en met alle reden werd gedacht dat Karel niet zou schromen, zoodra hij eenige kans daartoe zag, het Parlement, dat hem niet anders dan zeer onwelgevallig kon zijn, te ontbinden en de leiders der oppositie voor den rechter te dagen.

Niet dan door den nood en de omstandigheden gedrongen had de koning eenige toegevendheid getoond, en de besluiten van het Parlement goedgekeurd.

Hyde vervaardigde nu een manifest in naam van den koning tegen de Remonstrantie.

Het is niet te verwonderen dat de koning met blijdschap Hyde's optreden gadesloeg. Hij liet zich het manifest voorlezen en toonde er zich geheel mede vereenigd.

Toch zouden Hydés' pogingen niet het gewenschte resultaat hebben. Met de kleine meerderheid van elf stemmen werd de Remonstrantie aangenomen en den koning aangeboden.

En nu volgde Karel eene tactiek, die hem ten slotte ten verderve zou zijn.

Terecht begreep hij dat de verdeeldheid die in het Lagerhuis heerschte voor hem niet dan voordeelig kon zijn.

Openlijk tegen het Parlement op te treden en het te ontbinden, was den opstand die nauwelijks gedempt was, opnieuw en heviger doen uitbarsten. Hij zag te duidelijk in dat het volk niet dan met wantrouwen hem gadesloeg. Daarom veranderde hij van gedragslijn, verklaarde voortaan te willen regeeren in overeenstemming met het Lagerhuis en een raad van vertrouwbare mannen te zullen benoemen, zonder wien hij geen besluiten zou nemen.

Deze mannen zouden leden van het Parlement zijn, die dus medegewerkt hadden om de vroegere misbruiken weg te nemen en waarin het volk wantrouwen stelde.

Natuurlijk koos Karel deze leden van zijnen raad uit de oppositie en ten dien einde ontbood hij Hyde, Falkland en Colepeper. Voornamelijk Hyde werd door den koning wederom met veel onderscheiding bejegend.

Hyde beschrijft in zijne levensgeschiedenis met eenige uitvoerigheid de wijze waarop de koning in tegenwoordigheid der koningin hem ontving en hem zijn dank betuigde voor den ijver waarmee hij de belangen des konings verdedigd had en de diens ten hem bewezen. Hij wenschte hem een teeken van zijn koninklijke goedkeuring en welgevallen te schenken, en hem te benoemen tot procureur-generaal voor welke onderscheiding Hyde meende te moeten bedanken.

Wellicht begreep Hyde uit welke bron de vriendelijkheid des konings ontsprong. Toch voelde hij zich niet weinig vereerd door des konings vertrouwen in zijn persoon.

„God behoede mij daarvoor”, antwoordde Hyde den koning.

„Waarom behoede God u daarvoor?” gaf daarop de koning ten antwoord.

Waarop Hyde liet volgen: „Sire, het is mijn plicht uwe majesteit te zeggen dat ik het in geen geval raadzaam acht den tegenwoordigen procureur-generaal te ontslaan en mij in diens plaats te benoemen, daar ik mij niet instaat acht hem op te volgen.”

De koningin drong daarna op vleiende wijze bij Hyde aan, deze betrekking te aanvaarden, doch toen deze meende te moeten blijven weigeren, werd hem door den koning een andere, niet minder eervolle betrekking aangeboden. Doch Hyde bedankte nogmaals, waarop Karel Hyde mededeelde dat hij hem met Falkland en Colepeper tot een raad benoemde, die aan de kroon zou verbonden zijn, en dat hij zich verbond zonder hen geen besluit in betrekking tot het Lagerhuis te nemen en hen in alle omstandigheden van eenig gewicht om raad te vragen.

Alom in den lande werd dit besluit des konings

met blijdschap begroet. In mannen als Hyde, Falkland en Colepeper, die zoo krachtig voor de zaak van het volk gestreden hadden, stelde al het volk vertrouwen.

Het geschokte vertrouwen in den koning keerde terug. Thans, nu hij zoo duidelijke blijken gaf uit eigen beweging voor een betere regeering, en zuiverder nakoming van de wetten des lands te willen zorgen, verdween het wantrouwen van het volk jegens den koning, geloofde het wederom in zijne beloften, en schaarde het zich als van ouds aan de zijde van de monarchie.

Vele leden der oppositie werden dan ook beducht voor de gevolgen dezer ommekeer, en kozen de partij des konings of trokken zich uit de regeering terug.

Toen de koning zag dat hij thans weder vast dan ooit op den troon zat, en zijn aanhang sterker was geworden dan die vroeger immer geweest was, meende hij het oogenblik gekomen, om wraak te nemen op zijn bitterste vijanden, dien hij nimmer vergeven kon dat zij de oorzaak waren geweest dat zijn willekeur aan banden was gelegd, en zijn trouwste ministers en medehelpers waren gevonnist.

Een trouwelozer en wetsverkrachtender monarch dan Karel kan de geschiedenis nauwelijks aanwijzen.

Onderwijl zijn nieuwbenoemde raad tezamen was, om over de voornaamste besluiten die te nemen waren, te beraadslagen, en den koning voorstellen te doen, ten einde de aangebrachte verbeteringen te bevestigen, nam Karel, door zijn verblinde hovelingen en maitressen daartoe gebracht, niettegenstaande zijn plechtige verzekeringen om zonder zijn raad geen besluiten meer te nemen, een besluit, dat het gewichtigste van zijn leven is en het geheele land in de geweldigste omkeering zou brengen.

Den 4^{en} Januari 1642 zond Karel zijn procureur-generaal Herbert naar het Huis der Lords om Lord Kimbolton, de bekende Hampden, Pym, Hollis en nog eenige andere in de geschiedenis minder bekende personen, behoorende tot de voornaamste leiders der oppositie, van hoogverraad te beschuldigen.

Zelfs ging hij nog verder. In eigen persoon drong hij, met een bende gewapenden, het parlamentshuis binnen om de leiders der oppositie gevangen te nemen.

Tevergeefs echter, want zij waren tevoren ge-waarschuwd en hadden de wijk genomen.

Moeilijk valt het te beschrijven welk een indruk deze roekeloze daad des konings op het volk maakte.

Dagboeken uit dien tijd geven eenigszins de verbazing van het volk weër, dat een dergelijke inbreuk op de oudste rechten en gebruiken en zulk eene trouweloze wijze van handelen, toenmaals geenszins verwachtte.

Als een donderslag ging de mare door het land.

De oude wrok ontvlamde heviger dan tevoren; alle verkregen verbeteringen werden van geen waardij meer geacht, wyl de waarborg voor hunne zekerheid in één slag was weggenomen; het pas herstelde

vertrouwen in den koning was voor altoos ondermijnd, en het volk, de trouweloosheid des konings eindelijk moede, liep te hoop en voorzag zich van wapenen om zichzelf recht te verschaffen, en een einde te maken aan de regeering van een vorst, die duidelijk toonde dat geen eed hem heilig was en dat hij geen andere belangen kende dan de zijne en ieder wederstreven van zijn wil, hoe onrechtmatig en willekeurig die ook zijn mocht, als strafwaardig beschouwde.

Zelfs de vurigste aanhangers des konings waren met verbazing geslagen, en met wrevel vervuld, toen zij de tijding vernamen.

In één enkelen dag was de geheele toestand des lands als omgekeerd.

De oppositie in het Parlement werd met een groot aantal der vroegere tegenstanders versterkt.

De zittingen van het Parlement waren bovenmate rumoerig, en de eene wet na de andere, alle door heftigheid en scherphheid zich kenmerkend, werden ingediend en aangenomen.

Middelerwijl hadden groote benden uit het volk zich op de straten vereenigd, die tierend naar het paleis trokken om den koning gevangen te nemen.

Een formeele staat van oproer was uitgebroken.

Gelijk aan Lodewijk XVI later, toen het gepeupel de Tuilleries omringde, geantwoord werd op zijne vraag aan een der hovelingen: „Mais c'est donc une Revolte?" „Non Sire, c'est une Revolution", kon ook nu aan den koning, toen het rumoer en de bedreigingen van het volk tot in de audientiezaal doordrongen, geantwoord worden: „Ja, Sire, het is eene revolutie. Eene revolutie, die met den onderdrukker zal afrekenen, en die de rechtmatige straf zal voltrekken aan stelselmatige ontrouw."

Den koning restte niets anders dan zoo spoedig mogelijk de vlucht te nemen, en Londen te verlaten.

Hij vertrok van White-Hall om er niet dan als gevangene terug te keeren.

Het meest waren Hyde, Falkland en Colepeper door de daad des konings getroffen.

Uit eigen beweging had Karel zich verbonden buiten hen geen besluiten meer te nemen, en thans, na een dergelijk, dat alle vroegere in gewicht en in onrechtmatigheid overtrof, kon het niet anders, of zij vreesden dat men hen voor de raadgevers tot een dergelijke daad zou houden.

Daarom verklaarden zij openlijk dat de koning buiten hun raad en weten om, dit besluit genomen en daaraan uitvoering gegeven had, en dat zij evenals het volk met verontwaardiging daarover vervuld waren, en zij niet langer de verantwoordelijkheid voor 's konings besluiten wenschten te dragen.

En nu begint de strijd tusschen het Parlement en den koning, die in een bloedigen burgeroorlog zou eindigen.

Het Parlement eischte dat alle voorrechten aan

de kroon verbonden, hoe oud ook van oorsprong, door den koning zouden prijsgegeven worden; dat hij geen minister meer mocht aanstellen zonder toestemming van het Parlement en niet langer opperbevelhebber van leger en vloot zou blijven.

In één woord; daar Karel getoond had een soeverein te zijn in wiens handen de uitvoering der wetten onbetrouwbaar was, en die alle rechten en vrijheden van het volk met voeten trapte, wenschte het Parlement een koning, die niet anders dan den naam zou dragen, maar die alle macht, welke aan het koningschap verbonden was, zou missen.

De strijd was niet tegen den koning als soeverein of tegen de monarchie, maar tegen den persoon des konings Karel I Stuart.

Van een dergelijken opstand tegen den wettigen vorst, verhaalt de geschiedenis van Engeland ons meer gevallen.

Maar gelijk thans, was ook dan steeds de strijd tegen den persoon van den vorst zelf gekant, doch nimmer tegen de dynastie.

Het Engelsche volk is steeds aan het koningschap gehecht geweest.

Doch wanneer de persoon van den vorst geen waarborg gaf dat de wetten des lands werden nageleefd en de vrijheden en rechten des volks tegen alle inbreuk werden beschermd, keerde het volk zich tegen den persoon des konings, en stelde in zijn plaats een ander, dien het vertrouwen kon en bij wien deze waarborg wel gevonden werd.

Zoo in 1399, toen Richard II vervangen werd door Hendrik IV uit het huis van Lancaster, een zoon van Jan van Lancaster, Richard's oom, een derde zoon van Eduard III, en in 1689 toen Jakobus II verdreven werd en de groote stadhouder van Holland, Willem III, prins van Oranje, tot koning van Engeland werd uitgeroepen.

Het is daarom der geschiedenis geweld aandoen dergelijke gevallen te willen vergelijken met den opstand der Nederlanden tegen Filips II, of nog erger met de revolutie die in 1793 in Frankrijk losbarstte, en die ook een koningshoofd door het zwaard deed vallen.

In den oorlog tegen Filips werd een onrechtmatig bestuur van de schouders van een vrijheidlievend volk geworpen, en in de Fransche Revolutie stond een volk op tegen de van God ingestelde machten, en verwierp het met het koningschap alle instelling door het Christendom ingesteld, en iedere macht en gezag, die niet op den soevereinen volkswil waren gegrond.

J. A. W. Jr.

HOE LAAT IS HET?

Over den tijd is in den laatsten tijd vooral ontzaglijk veel gesproken en geschreven. Nu, hij is dan ook een zeer kostelijk ding, de „stof waaruit het

leven geweven is”, al wordt die stof nog veel te weinig gewaardeerd.

Toch was 't juist niet over de kostelijkheid van den tijd, dat geleerde en gewone menschen het in bladen, vergaderingen en gesprekken druk hadden en nog soms hebben. Veeleer gold het de vraag: hoe laat is het eigenlijk op een bepaald tijdstip, op een bepaalde plaats, of liever: hoe laat *moet* het zijn, opdat alles zijn geregelden gang hebbe?

Velen is de noodzakelijkheid van die vraag minder duidelijk. Want, zeggen zij, dit maakt de klok uit. Twaalf uur is twaalf uur, hier en ginds. Maar..... doch liever raden wij hen, die zoo spreken, eens te lezen wat hier volgt.

Er zijn weinig zaken van zulk algemeen belang en waarde, en die toch zoo als heel gewoon worden aangenomen en erkend, als de regeling van den kalender en het houden van den juisten tijd. Wij weten allen dat het jaar 1896 een schrikkeljaar is, en dat Februari dus negen en twintig dagen hebben moet, maar voor de meesten is het een vrij onverschillige zaak dat een extra-dag alle vier jaren aan 't jaar wordt toegevoegd. De groote meerderheid bekommert zich niet over de vraag, hoe onze gewone tijdrekening is ontstaan, en waarop zij zich grondt. Wij zetten ons horloge of de huisklok naar de klok in den kerktoren, of het spoorweg-station, en laten de zaak verder daar. Van tijd tot tijd vernemen wij dat het sterrekundig instituut zich uitlaat over de lastige kwestie van „gemiddelden tijd.” We hooren van „spoortijd” en „Greenwich-tijd” of dat de verlenging van den spoortrein op de regeling van den tijd noodwendig invloed moet uitoefenen: en de boer in 't veld zet zijn huisklok naar de zon, of raadpleegt zijn almanak. Maar over het algemeen zijn wij tevreden met wat anderen voorschrijven, zonder te vragen op welke wijze zij den tijd schikken en verschikken, dagen toevoegen of dagen afnemen.

Omdat alles zoo geregeld gaat in onze dagen, omdat alle beschaafde landen en staten met elkaar samenstemmen op dit punt, omdat de sterrekundigen in alle deelen der wereld denzelfden weg inslaan, denken wij over die dingen niet na. Geen regeering zal er van droomen om politieke redenen aan den kalender te gaan tornen. Toch was er in het oude Rome een ambtenaar, de Pontifex Maximus, half priester, half staatsman, die zich met deze zaak had in te laten; en het was ook niet iets ongewoons, dat een dag hier werd weggelaten of daar toegevoegd, teneinde de politieke partij te dienen tot welke deze ambtenaar behoorde. De ongeregelheden werden later zoo erg dat Julius Cesar, die eene hervorming teweegbracht, negentig dagen moest toevoegen aan den kalender, teneinde de verschillende maanden te doen vallen in het behoorlijke jaargetijde.

Nu nog hebben de Joden, die over den aardbodem verspreid zijn, hun eigen wijze van rekenen en

deelen hun maanden anders in dan wij. Zelfs onder Christen-natiën is er gebrek aan eenvormigheid. Rusland houdt zich nog aan den „ouden stijl”, die door de volkeren van westelijk Europa verworpen werd, twee of drie eeuwen geleden. Er is een verschil van dertien dagen, daar Ruslands Nieuwjaarsdag valt op den 13^{en} inplaats van op den 1sten Januari. Zoo blijkt dan toch dat de zaak van grooter belang is, dan wij zouden gemeend hebben, en eigenaardig verbonden is met de staatkundige en kerkelijke geschiedenis van de volkeren der beschaafde wereld.

Hoe nu zullen wij den tijd gaan berekenen? Wat moet het uitgangspunt zijn? Allereerst moet gezegd worden dat *onze aardbol zelf* de groote klok is die alles regelt. Of liever de *aarde* vormt met de *hemellichamen* het uurwerk, waarnaar onze tijd wordt bepaald. 't Is een klok, die nooit stilstaat, nooit verandert, nooit behoeft te worden opgewonden. De *zon* en de *sterren* zijn de wijzers dier klok, en geven in stilte, met buitengewone juistheid aan, hoe de dagen en jaren voorbijgaan; terwijl de *maan* met haar wassen en afnemen, de maanden afmeet, en ons een tijdsafdeeling aanwijst die in vroeger eeuwen meer beteekende dan thans.

In alle eeuwen, van welke wij weten, werd de *zon* beschouwd als bepalende de lengte van den dag. Die dag werd voor den mensch de natuurlijke verdeling van zijn tijd; en daartoe wees hem de *zon* den weg aan. De afwisseling van licht en duisternis is tevens de aanduiding van de ebbe en den vloed van het leven in plant en dier, en bakent voor ons de perken van arbeid en rust af. Om nu den dag behoorlijk in te deelen, meet men nauwkeurig de tijds lengte af, die verloopt tusschen de oogenblikken waarop de *zon* haar hoogste punt bereikt op twee achtereenvolgende dagen. Die tijds lengte is niet altijd dezelfde en verschilt naar het jaargetijde. Doch *gemiddeld* bereikt men een vaste lengte, die overal de natuurlijke standaard van tijdsafdeeling wordt, en die door ons uurwerk in vier en twintig uren wordt ingedeeld.

Men zou kunnen vragen: „Hoe weten wij dat de *zon* niet altijd denzelfden tijd vereischt om haar dagelijkschen loop te voltooien?” Een eenvoudige proefneming zal ieder hiervan kunnen overtuigen.

Neem uw standplaats in dicht bij een huis, zoo dat het duidelijk voor uw oog verrijst. Plant een paal in den grond en laat door een kleine opening erin uw oog de hemellichamen waarnemen. Hierdoor zult gij kunnen waarnemen, hoe de *zon* in het oosten opkomt en weder achter het huis verdwijnt. In den nacht zult gij ook de *sterren* zien opkomen en verdwijnen. Die waarneming zal u spoedig toonen dat al de *sterren* denzelfden tijd noodig hebben voor hare wenteling t. w. drie en twintig uren zes en vijftig minuten en vier seconden, en elke ster zal achter het huis avond na avond verdwijnen omtrent vier minuten *vroeger* dan den avond tevoren. Hieruit

bleekt dus dat onze aardbol een *onvasten* tijd heeft voor hare wenteling om haar as. Zoo wordt ons de lengte van den dag ook door de *sterren* aangegeven.

Intusschen schijnt de *zon* ietwat trager te zijn dan de *sterren*. In haar dagelijkschen loop blijft zij soms achter, en houdt zij geen tijd, verandert zij van gang naar het jaargetijde. Gedurende het eene halfjaar behoeft zij iets meer dan vier en twintig uur om haar zuidelijke middaglijn te bereiken; dat wil zeggen, in het begin van Juni is haar volle dag ruim vier en twintig uren, doch in het andere halfjaar is de dag iets minder dan vier en twintig uren. Gewoonlijk echter bekommeren wij ons niet in onze tijdsbepalingen over deze kleine afwijkingen der *zon*. De overtollige of ontbrekende seconden rekenen wij niet. De dag heeft voor ons gemiddeld vier en twintig uren.

Lezers, die een zonnewijzer in hunne nabijheid hebben, zullen zich er van kunnen overtuigen dat deze tijdsbepalers niet altijd met hun zakhorloge overeenkomen. Naar het jaargetijde veranderen ook zij. Laat ons een voorbeeld noemen. Een zonnewijzer, die op zekeren dag volkomen overeenstemt met uw horloge, zal langzamerhand tijd *verliezen*, achter raken, totdat na drie maanden die wijzer 14½ minuut *verloren* heeft. Hierover begaan — gelijk het een fatsoenlijken zonnewijzer betaamt — tracht hij de schade in te halen, en is na drie maanden weër geheel nauwkeurig. Doch na een verreljaars is onze wijzer weër zoo snel in zijn vaart, dat hij 16½ minuut *gewonnen* heeft. Bij het einde van het jaar vereffent hij de rekening, en staat dan dus weër op de behoorlijke hoogte. Uw horloge en uw zonnewijzer zijn dan weër verzoend. Eén ding is echter zeker. Tusschen zonnewijzer en uurwerk is de verzoening slechts van korten duur.

Het spreekt nu wel vanzelf dat de *zon* niet op *alle* plaatsen op *denzelfden* tijd hare vertooning maakt. Te Amsterdam is het *middag* bijna twintig minuten eerder dan te Londen. Indien nu iedere stad of dorp een eigen *plaatselijken* tijd ging houden, d. i. indien wij allen onze horloges gingen zetten naar den stand der *zon* op den 1sten Januari, dan zouden slechts die steden of dorpen, die recht Noord of Zuid van elkaer liggen, met elkaer overeenkomen, terwijl zij, die Oost of West van elkaer verwijderd zijn, aanmerkelijk verschillen. De reiziger moet het natuurlijk dan ontgelden, als hij oostwaarts of westwaarts zich begeeft. Ook brengt de spoortrein alles in de war, wanneer men niet overeenkomt een *vasten* tijd voor *alle* plaatsen te kiezen. Vandaar de bepaling in de beschaafde wereld, dat elk land zijn tijd regelt naar zijn meest belangrijke plaats of stad of sterrekundige inrichting. Engeland en Schotland volgen den tijd aangegeven door het observatorium te Greenwich; Frankrijk zet de klok naar den loop der *zon* in Parijs. Daar nu laatstgenoemde stad oostelijker ligt dan Greenwich, is de Engelsche rei-

ziger, die te Parijs afstapt, verplicht zijn horloge negen minuten en een en twintig seconden vooruit te zetten.

We hopen dat de zaak nu een weinig duidelijker is. En als we nu hooren dat de onlangs ingevoerde „Greenwichtijd”, de Engelsche, bij ons velen niet voldoet, en dat zij aansluiting bij den Midden-Europeeschen tijd wenschen, dan zal, hopen we, de lezer inzien, wat dat zeggen wil. De zaak is wezenlijk van niet gering belang, al durven we niet uitmaken of verandering nu alweêr al, of niet wenschelijk is.

GEVAARLIJKE WOONPLAATSEN.

Dat Napels „slaapt op den Vesuvius” hebben we misschien allen wel eens gehoord. Wie ooit de prachtig gelegen stad in Zuid-Italië bezoekt, begrijpt dat nog beter, als hij den vaak rookenden vuurberg in de verte bespeurt op zijn wandelingen door de plaats. En dat het geen denkbeeldig gevaar is, 't welk voortdurend het schoone Napels bedreigt, wordt nog duidelijker, zoo men de thans grootendeels opgedolven steden Herculaneum en Pompei bezoekt, vlak bij den Vesuvius en bij Napels, die vóór 1800 jaar bij een ontzettende uitbarsting des vulkaans geheel verwoest en begraven werden. Zulk een lot kan ook Napels treffen.

En toch, als gij den Napolitaan vraagt, hoe hij in zulk een stad rustig slapen kan, lacht hij hartelijk, en wijst u op de 500000 burgers, die er elken nacht slapen, zonder veel te denken aan het nabijzijnd gevaar. Men raakt aan den toestand gewoon; 't is al tweeduizend jaar goed gegaan! Daarbij vraagt hij u, Nederlander, glimlachend, hoe gij in de hoofdstad Amsterdam b. v., rustig durft gaan slapen. Immers, ge weet dat uw woning lager ligt dan de zee, die elk oogenblik het land kan overstroomen en allen verzwelgen. De Zuiderzee en zoo menige plas bewijzen het u.

En dan.... ja dan hebben wij niet veel te zeggen. En de Amsterdammer denkt: 't Is, zoo al geen tweeduizend jaar, dan toch al zes eeuwen goed gegaan.

't Ligt in onze natuur, niet alleen het gevaar als het steeds aanwezig is minder te achten, maar ook gehecht te zijn aan de plaatsen door ons voorgeslacht bewoond, waar we ook zelf groot werden. Deze trek is 't, die naar Gods bestel de aarde bewaart voor overbevolking op de eene, woestheid op de andere plek. Wij kunnen moeilijk begrijpen dat de Groenlander zijn ijzig vaderland, de Afrikaan zijn wildernissen verkiest boven meer bevoorrechte streken. Toch is het zoo. En wat er geschiedt wanneer, weder onder Gods bestel, de geest der volken verandert, en zij nieuwe, bekoorlijker streken gaan zoeken, dat toont op ontzaglijke wijze de groote volksverhuizing, nu zestien eeuwen geleden. Toen zij ein-

delijk tot rust kwam, was hijna niets van het vroeger bestaande meer te vinden.

Hoe de Zwitser zijn vaderland liefheeft weet men. Echter dreigen daar wilde bergstroomen, sneeuwvalen, aardstoringen en stormen telkens met verwoesting. En toch, op plekken waar de schrikkelijste omkeeringen plaatsgrepen, zet zich later de mensch weêr neder. Hoe vreeslijk is niet vóór lange jaren de verwoesting van Goldau door een bergstoring geweest. Toch zagen we onlangs een plaat met het onderschrift: „Kerk en huisjes op de plek waar vroeger Goldau stond.”

Eenige maanden geleden werd de aandacht van heel Europa gevestigd op de groote en met vernieling dreigende aardverschuiving in Zuid-Frankrijk. Alles was in de weer om grooter onheil te voorkomen. De ramp schijnt nog betrekkelijk weinig schade te hebben aangericht. Wij hebben in ons vlak land van zulke onheilen minder begrip. Maar wat zij berokkenen kunnen bewijst de geschiedenis. Men hoore: Een bruiloftsgezelschap kwam in 1749 te Art, een dorpje aan den zuidelijken hoek van het meer Zug, in Zwitserland, aan, om onder anderen ook den berg Righi te beklimmen.

Het gezelschap verdeelde zich, toen het Goldau naderde, zoodat bij het binnentreden van het dorp de voorsten ongeveer honderd schreden vooruit waren. De aandacht der achtersten werd plotseling gehoeid door een buitengewoon verschijnsel, en zij hielden stil om het door hunne verrekijkers te beschouwen. Eensklaps scheen de gansche berg (de Rotsberg of Ruffiberg, die links, en welks top op verscheidene mijlen afstands van het dorp was) te bewegen. Weldra vloog eene hagelbui van steenen met bliksemsnelheid door de lucht over hunne hoofden, en alleen door in allerijl te vluchten reddden zij zich uit het hen dreigend gevaar. Hunne vrienden, die vooruit waren gegaan, verdwenen allen in een oogenblik, en werden bedolven onder de puinhoopen van Goldau, dat later geheel bedekt was door rotsblokken ter hoogte van honderd voet. Ondanks al de nasporingen, welke men op de noodlottige plaats heeft gedaan, was geen spoor der ongelukkigen te ontdekken.

Gedurende den voorgaanden winter was een ontzettende hoeveelheid sneeuw gevallen, en de maanden Juli en Augustus waren ongemeen regenachtig geweest; de instorting zelve geschiedde op den 2^{en} September. Dien dag en daags tevoren waren er aanhoudende plasregens gevallen, en den ganschen ochtend hadden de bewoners der omstreek een geraas en gekraak in den berg gehoord, terwijl ook andere verschijnselen waargenomen werden. Ten vijf ure na den middag stortten de ontzettende rotsmassa's van den berg neder, en werden met een donderend geraas in de vallei geslingerd, waar zij de gansche lengte van den voet van den Righi, ter breedte van ongeveer duizend voet besloegen. De

hoogte was nagenoeg honderd voet en de lengte ongeveer een uur gaans. Een uitgestrekte landstreek, bekoorlijk en vruchtbaar, was in vijf minuten tijds in een vreeselijke woestijn veranderd. De valleien waren over eene uitgestrektheid van een Duitsche mijl in het vierkant, met een chaos van heuvelen, ter hoogte van honderd tot tweehonderd voet, bedekt! De dorpen Goldau, Busingen, Unter-Rothen en Lowers werden onder de steenmassa's begraven; het westelijke gedeelte van het meer van Lowers werd er door opgevuld en de bewoners der valleien onder de rotsbrokken verpletterd, of in de vreeselijkste ellende gedompeld. Van de dalbewoners kwamen bij die gelegenheid vierhonderd drieëndertig om, behalve nog zestien uit andere gedeelten van het kanton en acht personen van de hierboven genoemde bruiloftspartij, terwijl nog driehonderdvijftig, die met hun leven eraf kwamen, tot een staat van volslagen armoede en ellende gebracht werden.

De rotsmassa's vielen hoofdzakelijk in vier verschillende richtingen, zoodat de brokken vier groote lijnen van puinhoopen vormden. Op de Ruffi (ook wel Rotsberg genaamd) werden gansche bosschen omvergeworpen, en onder het puin van den berg begraven.

Gedurende den volgenden winter vielen wederom in de vallei een menigte steen- en boommassa's van den top van den berg Steinberger. Reeds eenigen tijd vroeger had het vele regen- en sneeuwwater het vasthouden van gedeelten van den oever van steen en kleiארde belet. De gedurige regens van den vorigen zomer, en voornamelijk de geweldige buien van 1 September voltooiden de verwoesting, en toen de voet begon te wijken, brokkelde natuurlijkerwijze ook de aardlaag, welke hij ondersteunde, af en stortte neder. Deze treurige gebeurtenis was dus geen eigenlijk gezegde berg- of rotsinstorting, maar veeleer een val of eene afbrokkeling van aarde en steen.

De uitwerkselen der berginstorting waren op het meer Lowers ontzettend. De wateren stegen, als door de woede van een storm, ter hoogte van zestig tot zeventig voeten, in de richting van Séven, een dorp aan het andere eind van het meer gelegen. Iemand aanschouwde toen, van eene hoogte, het vreeselijke schouwspel dier bergen van water, die hun richting namen naar het dorp Séven, welks inwoners, door zijn geroep gewaarschuwd, hun behoud in de vlucht vonden. Verscheidene dagen lang bleef een klein eilandje in het meer zoo diep bedekt, dat alleen nog de boomtakken zichtbaar waren. Op het andere eilandje, Schevanaes genaamd, rees het water ter hoogte van de klok in den kerktoeren. De buitengewone beweging van het meer hield ongeveer een kwartier aan. De golfslag rukte de kerk van Olfen, een dorpje bij Séven, weg en plaatste haar te Steinen, een half uur gaans van haar vroegere plaats. Het dorp Lowers was bedekt met

brokken van den berg, onder welke alles, uitgezonderd alleen de kerktoeren, bedolven werd.

Gelukkig hij die weet in des Heeren hand te zijn. „Buiten Hem is 't *nergens* veilig” zegt Vondel terecht; met Hem overal. We zijn hier in een bewegelijke schepping. Doch we weten ook: „De bewegelijke dingen zijn gemaakt opdat blijven zouden de dingen die niet bewegelijk zijn.” Laat ons naar die laatste uitzien!

ONZE LEESTAFEL.

Ons Tijdschrift. LEIDEN, D. A. DAAMEN. — Nu we de eerste aflevering van dit reeds aangekondigd maandschrift voor ons hebben, kunnen we niet dan met lof van uiterlijk en inhoud gewagen. Het ziet er smaakvol uit en geeft in de 80 blz. der 1e afl. wat het prospectus beloofde. In verschillende opstellen worden onderwerpen op 't gebied der Schrift, der kennis van ons volksleven, der letterkunde, der maatschappelijke toestanden en der feiten van den dag grondig, degelijk, in beslist Christelijken geest behandeld. Iets dergelijks, dat bepaald zekere ontwikkeling bij den lezer eischt en dan ook zijn behoeften bevredigt, misten we dusver bijna geheel. En de ongenoemde redactie, die haar taak breed opvat, voorzag werkelijk o. i. in een behoefte.

We lazen de 1e afl. met groot genoegen, en raden gerust ieder aan met het maandschrift kennis te maken. Het wordt „met medewerking der lezers” geschreven en blijkt bekwame medewerkers te hebben, ook op het gebied der poëzie. De uitgever, die mede eer van zijn werk heeft, en zeker heel wat aandorst, vinde zijn pogen rijk geloond!

UIT HET LEVEN.

Stijlbloemen.

De inhaling van versche lucht werkt vaak wonderbaar.

Zulke sterke middelen zijn tegen de maag.

Dit met andere vergeleken ziet gij dat het goed is.

Na het op deze wijze zijn tegenstanders te woord staan, kan hij tevreden zijn.

Deze nieuwe staat biedt aansporingen aan alle klassen van nederzetters en beleggers.

Het heeft goud, zilver, ijzer en andere mijnen.

Het heeft een zacht en gezond klimaat, donderstormen praktikaal onbekend.

Laagste vrachtprijs voor nederzetters en huismeubelen elken dag van het jaar.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

under redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

PINKSTEREN.

Het verhaal van de uitstorting des Heiligen Geestes begint met een paar woorden, die niet zelden over het hoofd gezien worden: „En als de dag van het Pinksterfeest vervuld werd, *waren zij allen eendrachtelijk bijeen.*” En toch ligt in dien enkelen volzin de geheele voorwaarde aan 's menschen zijde voor de vervulling van de belofte des Geestes opgesloten.

Met éene offerande heeft de Heere Jezus volmaakt degenen die door hem geheiligd worden. Dat kon hij alleen doen omdat hij zich met hen geheel één maakt had en omdat zij van nature één waren. Uit éenen bloede heeft God het gansche menschelijke geslacht geschapen. *Allen* zijn ze niet afzonderlijk, maar in hun aller stamvader Adam gevallen. Als één geheel lag het gansche menschelijke geslacht in den dood. Met dat geslacht vereenigde Jezus zich door, niet één mensch te worden, maar de *menschelijke natuur* aan te nemen. Een hoogheilig geloofsartikel is de belijdenis „Geboren uit de maagd Maria”; een geloofsartikel waarmee al het andere staat of valt. Daarom noemde Jezus zich „den Zoon des menschen”, in wien het geheele menschelijke geslacht als 't ware samenvloeit en zich concentreert. Hij is de wijnstok, in welken geen ranken een voor een worden ingeënt om dan levend te worden en vrucht te dragen, maar uit welken de doode ranken, die geen vruchten voortbrengen, afvallen. Het men-

schelijk geslacht is gered, en de enkelen gaan verloren; en niet omgekeerd. De solidariteit in den val is de grondslag van de solidariteit in de verlossing.

Deze Jezus, als Zoon des menschen gestorven, verrees als tweede Adam, nieuw stamhoofd. Hij voer op als hoogepriester voor het geheele volk. En opgevaren zijnde werd hij als Middelaar Gods en der menschen gezalfd zonder mate met den Heiligen Geest. De ware Aäron, de rechte Melchizedek, over wiens hoofd de kostelijke olie des Geestes thans wordt uitgestort. Het lichaam van dat hoofd is de gemeente, de nieuwe menschheid. Zal ze in de zalving deelen? Even zeker als geheel Aärons lichaam, tot den ondersten zoom zijner kleederen toe, deelde in de overvloedige olie die van zijn hoofd nederdaalde. Maar op eene voorwaarde, en wel dat al de deelen één geheel uitmaken, zooals het behoort. Evenmin als Jezus voor ieder afzonderlijk het leven aflegde, zooveel malen als er zielen te redden waren, even zoomin stort hij op ieder afzonderlijk den Geest uit. Zal de Geest op het lichaam, de gemeente, neêrdalen, dan moet het zich vertoonen als één geheel.

Eendrachtelijk zijn ze bijeen. Ze *dragen* allen samen in de rechte verhouding; dan wordt de last licht. Wanneer mijn handen iets optillen, zet de borstkas zich uit, spannen de lenden zich, zetten de voeten zich stevig. Anders kan ik den last niet ophouden. Zoo ook hier. Er is niet slechts sprake van eensgezindheid, maar van *eendracht*. Wat valt er te dragen?

„In de wereld zult gij *verdrukking* hebben, maar hebt goeden moed, ik heb de wereld overwonnen.” De last van de vijandschap der wereld zal drukken: er is een wel-geproportionneerd lichaam noodig om dien te dragen.

Waarlijk eendrachtig is het lichaam eerst dan, als alle leden zich zoo dicht mogelijk bij het *hoofd* houden. En: dicht bij hem, zijn we niet ver van elkander. De ware eendracht heeft tot wortel de liefde tot het hoofd. Want in een gezond lichaam voelt geen der leden zichzelf, maar allen laten zich gereedelijk en volkomen regeeren door den éenen wil die in het hoofd zetelt. Het hoofd zorgt in alles voor al de leden; het doet dat dóór de leden onderling. Indien mijn hand iets zal gaan halen dat aan 't andere einde van de kamer ligt, dan is er niet eerst eene overeenkomst noodig tusschen mijn hand en den voet, die er heen moet loopen omdat anders de hand er niet bij kan. Neen, op 'tzelfde oogenblik dat het hoofd dat ding bij zich begeert, strekt de hand zich uit, en staat de eene voet vast, opdat de andere vooruitreden kunne. De voet dient de hand niet; maar beide volgen ieder op zijne wijze den wil van het hoofd.

Als in zijn tempel komt de Geest in de gemeente van Jezus Christus wonen. In de ruïnen huppelen de Satans, janken de jakhalzen, verschuilen zich de roofdieren. De vorst woont in een goed onderhouden paleis. Eendracht tusschen de steenen is er slechts dan als de uiterste hoeksteen, de kroonlijst, die alles moet samenhouden, stevig kan rusten op de ontelbare gevoegde steenen, die door hem in onderling verband gehouden worden. Zoo wordt ook gij „levende steenen” opgebouwd om *op te wassen* tot een heiligen tempel Gods.

Alle *verschil* uit de gemeente moet weggenomen worden, zal de ware eendracht bestaan. Maar daarom dragen nog niet alle leden evenveel of allen op dezelfde wijze. Het verschil moet weg, maar de *verscheidenheid* moet gehandhaafd. Ze behoeft niet gezocht of gemaakt te worden; God heeft ze overvloedig gegeven. Zie welk een verscheidenheid in de leden onzes lichaams, waaruit juist dat heerlijk, krachtig geheel ontstaat, dat het meest volkomen instrument van het hoofd is. Wat het oog onmogelijk is, doet het oor; en wat het oor niet kan, verricht de mond. Zoo moeten ook de leden van het lichaam van Christus elkaer aanvullen en dienen, behagen scheppen in de onderlinge verscheidenheid tot elkanders nut, en niet die verscheidenheid elkaer verwijten, zal de Geest Gods het lichaam bezielen.

En is het zondig in de leden, indien ze niet verdragen kunnen dat andere leden andere werking en roeping hebben, niet minder zondig is het, indien ze met hun eigen functiën niet tevreden, er naar hunkeren om de plaats van andere leden in te nemen. De wangunst is geen minder kwaad dan de nijd. Iemand die met vollen ernst en met alle ge-

weld op handen en voeten wil gaan loopen, is niet bijzonder wel ter been, maar krankzinnig. Het lid van het lichaam van Christus, dat precies wil wezen als een ander lid, is niet bij uitstek geestelijk, maar ziek.

Hoe onophoudelijk wordt de Geest Gods nog door ons belemmerd! Frisch, nieuw levensbloed hebben we noodig. o Zij de heerlijke vrucht van het Pinksterfeest, dat we eerstdaags hopen te vieren deze: dat alle leden van Christus in ware eendracht saamverbonden op niets anders leeren zien en letten dan op den wil en de regeering van het Hoofd, welke ons door den Geest kenbaar gemaakt worden. Dan zal ook déze eendracht gezien worden, dat allen gaarne „zijn juk en zijn last” op zich nemen, want zijn juk is waarlijk zacht en zijn last is waarlijk licht.

W.

BESTORMD, MAAR NIET GENOMEN.

DOOR A. J. HOOGENBIRK.

III.

EEN TOCHT BIJ NACHT.

Een maand was verlopen sinds de nieuwe heer zijn intrede had gedaan, toen de schoolmeester-predikant op zekeren morgen van den stadsbode 't bericht kreeg dat hij, Beccario, dien middag op het kasteel werd verwacht, waar de landvoogd hem wenschte te spreken.

Weinig goeds vermoedend voldeed de prediker aan het bevel. De landvoogd ontving hem, zoo mogelijk, nog koeler en strenger dan de eerste maal.

„Ik heb”, zoo klonk het Beccario in de ooren, „gelijk ik u toezegde, de zaak onderzocht. Het blijkt mij dat gij, die vroeger geestelijke waart, van onze kerk niet alleen zelf afvallig zijt geworden, maar ook anderen verleid hebt met u te gaan. De ketterij van Luther is door u in Locarno gebracht, en zelfs hebt gij naast onze kerk een andere willen stichten, schoon er maar éene is, de katholieke. Ook hebt gij uw leerlingen aan de kinderen ingeprent en jongen lieden uw dwalingen onderwezen. Gij en uw vrienden gaan niet ter mis, noch ter biecht, verwerpt de heilige sacramenten en stelt u tegen onzen heiligen vader den paus. Ben ik goed ingelicht?”

„Genadige heer”, zoo antwoordde Beccario, „ik kan u slechts herhalen wat ik den vorigen keer zeide. Ikzelf en allen die met mij zijn, hebben uit de Heilige Schriften klaarlijk gezien dat de kerk dwaalt en diep bedorven is, en dat de leer, zooals Luther haar predikt, niet is de zijne, maar die, welke Christus heeft gepredikt en die den heiligen is overgeleverd. Zoo hebben wij dan, ziende dat noch de paus noch de bisschoppen wilden doen wat dit Woord zegt, ons van hen gescheiden, doch niet van

de ware gemeente des Heeren met welke wij belijden al wat het Credo (de XII Geloofsartikelen) bevat. Wij doen niemand overlast en vragen slechts rustig te mogen leven, het ieder vrijlatende of hij ons woord of veeleer des Heeren Woord aannemen wil of verwerpen. Want de Heer zal eens oordeelen; wij hebben geen macht of ook recht ontvangen om te dwingen."

"Gelukkig wij wel", sprak de landvoogd vergramd. "Ik zal niet met u over het geloof twisten. De priester zal u te woord staan. Maar gij erkent nu zelf dat gij u van de kerk hebt losgemaakt, en de Luthersche ketterij hebt aangenomen, gij en al de uwen. Weet nu echter wel wat gij doet. Want ik ben vastelijk besloten dit niet te dulden en geen ketterij toe te laten, die dit goede land verpesten zou. Er moet een einde aan komen. Dit is mijn laatste woord."

"Men moet Gode meer gehoorzamen dan den menschen", sprak Beccario en hij vertrok.

Eenigen tijd bleef alles bij 't oude. Alleen kwam de priester van Locarno, die zich eerst rustig had gehouden, nu van tijd tot tijd de „afgedoolde schapen" bezoeken, om hen zoo mogelijk tot den stal terug te brengen, wat hem echter vooreerst bij niemand gelukte. Doch naar echt Roomsche wijs zou men nu ook beproeven wat geweld vermocht.

Op een laten avond keerde Beccario naar huis terug van een bezoek, dat hij aan een zieke had gebracht. 't Was stikdonker op den weg, zoodat hij met behoedzaamheid voortging. Eensklaps wordt hij op den rug gelikt. Eenigszins verschrikt ziet hij om en vraagt: „Wie is 't?"

"Stil, pater," fluistert een stem, die hij niet zoo spoedig herkende, „volg mij."

Zonder recht te begrijpen wat men met hem voorhad, liet de schoolmeester zich bij de hand in het duister voortleiden langs een zijpad. Weldra ontwaarde hij in de verte een licht, en een oogenblik later stond hij voor de poort van het hem welbekende kasteel der Muralto's. Zijn geleider voerde hem zijwaarts af, en binnen het gebouw.

In een klein vertrek dicht bij den ingang brandde licht. Daar werd Beccario heengeleid, en vond hij den ouden advocaat Muralto.

"God zij geloofd!" riep deze, zoodra hij den leeraar zag. „Joseph heeft zijn boodschap goed gedaan. 't Is nog juist bijtijds."

"Wat bedoelt gij?" vroeg de ander verwonderd.

"Ik bedoel," sprak de oude heer nadrukkelijk, „dat, waart ge huiswaarts gegaan, ge rechtstreeks in de val zoudt zijn geloopt. Er is een bevel tot gevangenneming tegen u uitgevaardigd; ge begrijpt waarom. Doch om geen opspraak te verwekken en nog erger, wilde men u in den nacht wegvoeren. Zoodra ik er van hoorde, zond ik Joseph om u te waarschuwen. Vooreerst zijt ge veilig; hier zal

men u niet zoeken. Doch ge moet weg, nog dezen nacht."

„En mijn gemeente, mijn leerlingen!"

„Dien kunt ge toch niet van dienst zijn, pater, als ge gevangen zit, en misschien wèl als ge op vrije voeten blijft, al is 't dan ver van hier."

De predikant dacht even na. Het was zoo; hem bleef niets over dan te vluchten en wel met haast. Na zich met zijn gastheer vereenigd te hebben in het gebed, ging hij met Muralto naar boven, verwisselde van kleederen en begaf zich toen naar den hof achter het kasteel. Daar wachtte hem Pietro, de oude, trouwe huisknecht van wien we reeds vroeger spraken. De leeraar en de oude man wisselden even een handdruk. Toen besteed elk een muilnier.

„Pietro weet den weg," sprak Muralto, „en hier — terwijl hij Beccario een pakje toereikte — „is het noodige voor uw eerste behoeften. Laat het mij weten zoodra gij in Roveredo zijt. Dan zijt ge vooreerst veilig onder de bescherming van Graubunderland, en zal men u zeker verder helpen. Ik zal ook een brief daarheen zenden, behalve dien welke in dit pakje zit."

Nog een laatste handdruk en de leeraar reed weg, gedachtig aan het woord des Heeren: Wanneer zij u in de eene stad vervolgen, vlied in de andere. Toch viel het hem zwaar, zeer zwaar te scheiden van zooveel dat hem lief was, zoovelen aan wie zijn hart hing; van zijn geboortegrond waar hij zijn beste jaren met eere had besteed, van een gemeente, die zijn gansche hart bezat gelijk hij het hare.

't Was niet raadzaam geweest den grooten weg te volgen, waar men min gewenschte ontmoetingen kon hebben. Pietro echter, die in deze streek groot was geworden, kende, gelijk trouwens ten deele ook met Beccario 't geval was, de bij- en achterwegen bij nacht bijna evengoed als bij dag. Zoo snel mogelijk reden zij voort, al viel dit niet gemakkelijk zoowel wegens de duisternis als door de ruwheid der paden, die zij soms verplicht waren te nemen.

Plotseling wendde Pietro zijn muilezel.

„Waar gaat gij heen?" vroeg Beccario.

„Naar den grooten weg," was 't antwoord. „We kunnen nu niet anders, want we moeten 't water over en de brug ligt daar ginds."

Zoo was het. De Ticino of Tessino, waaraan het landschap waarin Locarno ligt, zijn naam ontleent, stroomde dichtbij. Vooral bij nacht was aan doorwaden geen denken. Zonder ongeval bereikten zij den grooten weg, en kwamen over de brug. Juist toen zij die verlieten ging hen iemand voorbij, doch de duisternis belette hun den persoon te onderscheiden, dien ze ook liefst ver van zich zagen. Haastig zetten zij hun tocht voort.

Eindelijk waren zij in een woud gekomen. Hier moest men wel langzaam rijden, en had trouwens

geen overval te duchten. Thans eerst waagde het Beccario zijn geleider te vragen, hoe men er in geslaagd was hem nog zoo bijtijds te waarschuwen.

„Wel,” antwoordde Pietro, „we hadden uit uw eigen mond vernomen dat gij dien avond op ziekenbezoek uit moest en ook waarheen. Nu hoorde onze heer gisterenmiddag welk plan de landvoogd tegen u had beraamd, en hoe men u 's avonds laat zou gevangen nemen. Hij kwam toen op de gedachte om dezen en genen te vertellen dat gij, gelijk waar was, hedenavond uit moest.”

„Waarom deed hij dat?” vroeg Beccario.

„Omdat,” sprak Pietro, „hij voorzag dat ook de stadsdienaars het zoo zouden hooren, gelijk ook gebeurd is. En nu begreep de oude heer — want hij is een slim advocaat — dat de dienaars, als zij uw huis ledig vonden, en bemerkten dat gij uit waart, niet aanstonds naar u zouden zoeken, maar, al was het lang, zouden wachten tot gij thuis kwaamt. Joseph zag hen al vroeg in den avond op een kleinen afstand om uw huis verscholen. Maar misschien zijn ze er nu nog wel. En nu droeg heer Muralto hem op u te waarschuwen en naar 't kasteel te brengen.”

„Gij hebt allen trouw gezorgd, of laat ik liever zeggen: des Heeren hand is in al deze dingen” sprak Beccario. „Hoe ver denkt gij nog te rijden?”

„Tot even voorbij Bellinzona,” was het antwoord. „Als gij eenmaal over de grens en in Graubunderland zijt, keer ik terug, want dan zijt gij veilig. In Bellinzona is men ons even vijandig als te Locarno.”

Een paar uur later bespeurden de ruiters aan eenige lichten in de verte, dat zij de stad Bellinzona naderden. 't Was echter zaak haar te mijden. Want gesteld ook al dat men de poort voor hen, twee vreemdelingen, bij nacht geopend had, dan nog zou juist een ontmoeting met de poortwacht hen denkelijk in de grootste moeite hebben gebracht. Hoe moede Beccario, aan zulke nachtelijke tochten ongewoon, ook zijn mocht, er bleef niets over dan door struiken en langs ongebaande wegen zoo snel mogelijk voort te rijden. En beiden dankten den Heere, toen de stad eindelijk achter hen lag.

Nu waagden zij zich weder op den grooten weg, waar men èn gemakkelijker èn sneller reed. Zeer lang echter duurde de rit nu niet meer. Juist bewees een flauwe lichte streep aan den gezichteinder dat de morgen begon te dagen, toen zij over een bruggetje reden.

„God zij geloofd!” fluisterde Pietro. „We zijn in Graubunderland, of althans buiten 't bereik van de vervolgers. Hier kunnen zij niet komen.”

Dat was voor Beccario een in dubbelen zin welkome tijding. Hij drukte Pietro de hand en sprak: „Zouden we nu niet trachten ergens een rustplaats te vinden?”

„Dat gaat niet, pater,” was 't antwoord; „althans

niet voor mij. 't Is hoog tijd dat ik u verlaat en eer het licht wordt tracht Bellinzona voorbij te komen. Gij begrijpt dat het niet raadzaam is als anderen merken dat ik dezen nacht uit ben geweest.”

„Maar ge kunt toch niet vóór klaarlichten dag weér op het kasteel zijn.”

„o, Dat schaadt niet. De werkzaamheden van mijn heer brengen meê dat ik er dikwijls vroeg op uit moet. Men is dat gewoon.”

„Groet hem van mij”, sprak Beccario bewogen, „wie weet of ik hem ooit weder zie, en ook u, trouwe vriend, dien ik van ganser harte dank voor uw goed geleide. God zij niet u en brenge u veilig terug. Zeg uw meester dat ik hem zoo spoedig mogelijk zal schrijven. En groet ook al de vrienden in Locarno. Ik zal voor hen bidden. Dat zij 't ook doen voor mij.”

Een handdruk nog en Pietro wendde zijn rijdier en verdween. 't Was hoog tijd. Beccario oogde hem nog even na, en zette toen langzaam en met droeve gedachten zijn weg voort. Wel was hij ontkomen, maar hoeveel dat hem lief was liet hij achter, wellicht voor altijd. 't Was hem alles als een droom. Hoeveel was in die enkele laatste uren geschied! Hij gevoelde zich afgemat en terneêrgeslagen en liet zijn muilnier gaan waar het wilde.

Het morgenlicht brak aan en weldra onderscheidde Beccario dicht bij zich een boerenwoning. Hij reed er heen, steeg af en klopte aan. Tot zijn blijdschap waren de lieden reeds op. Een landman deed open, en vroeg in een taal, die de leeraar met moeite verstond, wat hij wenschte. Beccario verlangde slechts een poos rust voor zich en zijn rijdier en als 't kon eenig voedsel. Gelukkig bleek de boer 't Italiaansch vrij wel te verstaan; de gast trad binnen, terwijl de muilnier naar den stal werd gebracht.

Nog eens: „Sprekende Steenen”.

Dezulke zijn er, gelijk men weet, in den laatsten tijd vele in het gebied van Eufraat en Tiger opgedolven, en alle bevestigen door hun wig-inschriften de waarheid van Gods Woord, voorzoover hun inhoud met dien der Schrift in verband staat.

Doch ook dichterbij vindt men zulke zwiiggende en toch sprekende getuigen. Een daarvan is reeds achtien eeuwen zichtbaar en bekend als de zegeboog van Titus te Rome. Men weet dat hij, de zoon van keizer Vespasianus, 't was, die Jeruzalem in 70 na Chr. innam, en aan den Joodschen Staat een einde maakte.

Na de verovering van het Heilige Land door Titus en de inneming van Jeruzalem, beloofde de senaat dat, ter eere des overwinnaars, een zegeboog zou worden opgericht; die boog bestaat nog ten huidigen dage. Dit gedenkteeken is een der merk-

waardigste van het oude Rome, en even belangwekkend voor den kunstenaar, den oudheidkenner als den onderzoeker der geschiedenis. De Christen kan het niet zonder aandoening beschouwen, en de Joden zijn derwijze getroffen door de herinnering, welke zich daaraan hecht dat, naar men verzekert, niet licht een hunner vrijwillig er onder doorgaan zal. Die belangstelling wordt verklaarbaar en uit de geschiedenis en wanneer men het beeldhouwwerk aanschouwt, hetwelk namelijk vele der geheiligde voorwerpen des tempels te Jeruzalem voorstelt.

De Boog van Titus staat op de oostelijke helling van den Palatijnschen berg en is uit wit marmer vervaardigd. Zijn oorspronkelijke gedaante was vermoedelijk een volmaakt vierkant, doch de tijd heeft die gedaante veranderd. Het midden, een zuil aan weerskanten en de fries in het bovenstuk zijn wel bewaard gebleven. Op de kromming van den boog ziet men gevleugelde beelden, die de faam voorstellen, en op de fries een offerande; de optocht eindigt met een zinnebeeldige figuur, die in een soort draagstoel wordt gedragen. Op het bovenstuk leest men een Latijnsch opschrift, vermeldende dat de senaat en het volk van Rome dit gedenkteeken ter eere van Titus, zoon van Vespasianus, hebben doen oprichten. Vespasianus namelijk, de vader van Titus, was nog op den troon, toen men dezen zegeboog, tot aandenken der door zijn zoon op de Joden behaalde overwinning, oprichtte.

Twee bas-reliefs stellen den triomf van Titus voor. In het eene is de keizer gezeten op een zegewagen, bespannen met vier paarden, die door Rome zelve, als vrouw afgebeeld, worden geleid. De overwinning plaatst hem een lauwerkans op het hoofd, terwijl krijgslieden en burgers hem omringen. In het andere basrelief ziet men den uit den tempel van Jeruzalem geroofden buit, den kandelaar met zeven armen, de gouden tafel en de zilveren trompetten, allen gedragen door met lauweren bekrante krijgslieden.

De Romeinsche beeldhouwers moeten de modellen van dit alles voor oogen gehad hebben, daar het voorval, waaraan hun verlies wordt toegeschreven, eerst lang na de oprichting van dit gedenkteeken heeft plaatsgehad. Overigens waren de heilige voorwerpen, welke onder het onmiddellijk toezicht van Mozes vervaardigd waren, gelijk men weet, ten tijde der belegering reeds niet meer in den tempel. Na uit Babylon teruggebracht te zijn, werden zij door Antiochus Epiphanes weder weggenomen. Zij zijn later door geheel overeenkomstige vervangen. De oorspronkelijke waren bekend, en de beschrijving, welke men daarvan in Exodus vindt, zou wellicht alleen reeds toereikend geweest zijn om ze na te maken.

De geschiedschrijver Josephus maakt daarvan bijzondere vermelding in zijn verhaal van den triomf van Vespasianus en zijne zonen. Hij voegt daarbij dat het voornemen des keizers was, een

tempel des vredes te stichten, en deze kostbare voorwerpen als zegeteekenen zijns roems daarin te plaatsen. Buitendien wilde hij dat de tafels der wet en de purperen sluier des heilighdoms in het keizerlijk paleis zouden worden bewaard. Deze bleven er ook werkelijk meer dan drie eeuwen; totdat Genserik ze in 455 bemachtigde en naar Carthago overbracht. Belisarius voerde ze naar Konstantinopel, toen naar de hoofdstad des keizerrijks, van waar zij, door een zonderlinge lotwisseling, naar Jeruzalem terugkeerden. Verder is niets met eenige zekerheid bekend.

Ondanks de verwoestingen des tijds bezit Rome dus nog de getrouwe afbeelding dier voorwerpen, welke oorsprong in Gods bevel zelf ligt. Na achttien eeuwen bestaat er nog een gedenkteeken, waardoor eenige der belangrijkste schriftuurplaatsen kunnen worden verklaard of opgehelderd. Mozes reeds heeft de straf aangekondigd, die het gevolg zou zijn van den afval der Joden, en dit gedenkteeken staat daar als het treffend bewijs. Ja, heel de verdreven natie, over alle landen des aardbols, strekt tot een levend getuige dat Gods Woord in alle opzichten tot dusverre is vervuld. Gelijk de tegenwoordige toestand der Joden een feit is, zoo zijn ook de gebeurtenissen, die daartoe hebben geleid, geloofwaardige geschiedenis. Gedenkpenningen, onder anderen, bij die gelegenheid geslagen, stellen, aan den eenen kant, een onder een palmboom zittende vrouw voor in de houding der droefheid, met de woorden: *Judaea capta*,¹⁾ en aan de keerzijde het hoofd van Vespasianus of van Titus.

Maar heeft de Heer zijne bedreigingen vervuld, ook zijne beloften falen niet. En we weten ook hoe 't geschreven staat: „Als de volheid der heidenen zal zijn ingegaan, zal gansch Israel zalig worden.”

¹⁾ Gevangen Judea.

Friesch Volkslied.¹⁾

Friesch bloed! vlieg op, wil nu eens koken, bruisen,
 Stroom krachtig door onz' aadren heen;
 Ons lied zal 't roemrijk land ter eere ruischen
 't Geldt thans het Friesche land alleen;
 Klink dan en daveren ver in het rond,
 Uw oude eere, o Friesche grond,
 Klink dan en daveren ver in het rond,
 Uw oude eere, o Friesche grond.

¹⁾ In het N^o. van 7 Maart 1896 kwam een „Frysk Folksliet” voor. We vroegen toen: „Wie onzer lezers is zoo knap dit in Nederlandsch rijm over te brengen?” Ziehier het antwoord, waarvoor zeker al onze lezers met ons den dichter dankbaar zullen zijn.

De vijand zocht uw vrijheid aan te randen,
Verdeeldheid heerschte op uw grond;
Toch brak dit nooit de hechte, sterke banden
Die Friezen aan hun land verbond;
Klink dan, enz.

Van buigen vreemd, bleef bij 't oud volk in eere
Zijn naam en taal, zijn leus was: „Vrij!”
Zijn woord was wet, recht, hecht in trouw zijn leere,
En 't haatte dwang en tirannij;
Klink dan, enz.

Doorluchtig volk! dat lang dien naam mocht dragen,
Eer steeds uw voorgeslacht, zoo groot,
Die stam zoo grijs; blijf gij tot 't laatst der dagen,
Een groene, nooit verwelkte loot;
Klink dan, enz.

Helder, 7 April 1896.

DOUWE JANSZ.

PRESIDENT REITZ.

Vele lezers kennen, althans bij naam, president Reitz, die van het jaar 1888 over den Oranje-Vrijstaat geregeerd heeft, tot hij door ziekte en zwakheid er toe verplicht, zijn ambt neêrlet. President Reitz was een Afrikaner, op wien zijne landgenooten roem konden dragen, en die voor jongen en ouden een voorbeeld is geweest in veel goede zaken. Uit zijn kinder- en schooljaren worden dingen verhaald, die elk ter harte kan nemen en navolgen.

Kleine Frank Reitz had in zijne schooldagen een hart voor anderen, en wilde niet gaarne iemand bedroeven en leed zien doen. Eens hadden eenige jongens van het Zuid-Afrikaansch College in de Kaapstad, waar Reitz toen school ging, een oud muurtje, dat om een eendenvijver stond, met moedwil omgegooid. Een der onderwijzers had het geraas gehoord en wilde dat Frank, die in de nabijheid zijne lessen zat te leeren en alles gezien had, zou zeggen, wie de schuldigen waren. Maar de jongen wilde niet gaarne zijne „maters” in het verdriet brengen en verkoos het daarom niet te zeggen. Wij kunnen deze onwilligheid om zijn onderwijzer te gehoorzamen wel niet goedkeuren, maar zijn medelijden jegens zijne medescholieren getuigde toch van een zachtmoedig hart, dat in het leed van anderen geen lust en behagen vindt. De jongens, die het kwaad gedaan hadden, zagen de verlegenheid, waarin zich Frank door zijn stilzwijgen bevond, en gingen den onderwijzer nu de waarheid vertellen, en Frank kwam vrij.

Nog een edele karaktertrek uit het leven van president Reitz' schooldagen is, dat hij altijd de zwakke en kleine jongens tegen de sterke en groote scholieren zocht te beschermen. Eens was hij daarvoor met een sterken jongen aan het vechten ge-

raakt, maar ook hier bleef recht over onrecht zegevieren, en de kleine Frank kreeg de overwinning. Geen wonder dat het gedrag van den braven jongeling door zijne „schoolmaters” op prijs werd gesteld, en dat hij door allen bemind werd. Verscheidene keeren kreeg hij een prijs of belooning, aan den scholier toegekend, die het meest door de andere leerlingen „gelijkt” of geliefd werd.

Als man en president heeft hij, die dit meêdeelt, de zendeling Willemse, het genoeg gehad hem van nabij te leeren kennen en zijn edele eigenschappen op te merken. Meermalen, zegt hij, heb ik van hem aanmoediging ontvangen om met mijn schrijven in godsdienstigen geest voort te gaan, en uit zijn eigen mond daarvoor dank gekregen. In de politiek was hij eerlijk, iets wat in de hedendaagsche staatkunde weinig het geval is. Wie zijne handelingen van nabij heeft kunnen gadeslaan, weet dat hij in alles oprecht handelde, wat hem ook in zijn godsdienstige overtuiging bestuurd. Zijn vaderlandslievende gezindheid, ook in zijn door hem uitgegeven gedichten merkbaar, liet zich niet door bekrompenheid en afkeer van al wat vreemd is besturen, maar door gematigdheid en de erkenning van het goede, dat ook in vreemdelingen gevonden wordt; vandaar dat de naam van president Reitz ook onder de Britsche staatslieden achting verworven heeft.

De opvolger van president Reitz, president Steijn, is eveneens een degelijk man, bevriend met Krüger en volbloed Holl.-Afrikaan.

DE KERSTBOOM-LEGENDE.

We houden om meer dan één reden niet veel van Kerstboomen, die o. i. maar liefst in Duitschland moeten blijven en niet over de grenzen van ons land gaan. Karakteristiek is de (in Duitschland zeer bekende) legende omtrent den oorsprong van den Kerstboom. We deelen haar hier meê, wijl ze veel verklaart, en ook eenigszins waarom wij dezen boom liever niet op ons Kerstfeest zien geplant.

Een arme hutbewoner leefde met zijne vrouw en twee kinderen in het midden van een dicht bosch. Laat op een Kerstavond werd er aan de deur geklopt, terwijl een zachte stem smeekend riep: „Ik bid u, laat me in; ik ben zou koud en hongerig!”

De kinderen, een jongen en meisje, openden de deur en zeiden: „Kom binnen, arm kind! We hebben weinig te eten, maar we zullen ons maal met u deelen, en ge kunt in ons bed slapen, terwijl wij op den vloer liggen.”

Vroeg in den morgen werd kleine Bethe, zoo heette het dochtertje van den hutbewoner, wakker en riep haar broertje Hans om op te staan. „Luister!” zeide zij, „hoor je de mooie muziek?” De kinderen

gingen toen naar het venster en keken naar buiten. Daar zagen zij een troepje lieve kinderen, die in blinkend gewaad gekleed waren, op gouden harpen spelen en zingen:

„O, heilig Kind, we groeten u met liederen van liefde en aanbidding.”

Zij gingen toen weër van het venster en keken in de kamer, waar de kleine zwerveling van den vorigen avond lag te slapen, maar niet meer koud en bijna naakt als tevoren, maar versierd met een rein, wit kleed en een gouden krans om het hoofd.

„Ik ben het Christuskind,” zeide hij. „Gij hebt mij gisteren ontvangen en verzorgd, en nu zal ik u voeden met hemelsch brood, en ge zult voortaan niet meer arme kinderen zijn, maar van alles overvloed hebben.”

Voor het hutje des boschbewoners groeide een denneboom. Het kind brak een der takken af en plantte dien in den grond, zeggende: „Ziet kinderen! hier heb ik dezen tak geplant. Hij zal tot een boom groeien, en elk jaar op dezen tijd zal ik hem doen vruchten dragen en allerlei goede en fraaie dingen.” Toen verdween hij met al de andere blinkende kinderen, en werd niet meer gezien.

Dat is, overeenkomstig de zeker zinrijke legende, in Duitschland de oorsprong van den Kerstboom.

We zullen niemand veroordeelen als hij in dergelijke verhalen iets leerrijks, in den Kerstboom zelf een schoon zinnebeeld vindt. Maar toch blijven we, als boven gezegd, al ware 't slechts om den *geestelijken* zin in het Kerstfeest van Kerstboomen afkeerig. Is „Kerstboom”, dat is „Christusboom” eigenlijk zelf niet reeds een legende? Er is aan heel den boom niets bepaald Christelijks en zijn oorsprong is zelfs volkomen heidensch. Dit nu zegt o. i. veel.

UIT HET LEVEN.

Stijlbloemen.

* Vlelend voor de leden.

Volgens een der bladen sprak Dr. H. van Geuns, bij de feestviering ter herdenking van de eerste koepok-inenting door Dr. Jenner in 1796, het volgende:

Het genootschap heeft negen jaren lang zijn kalveren mogen stallen in den tuin van „Artis”, dat ook thans weër zijn zaal beschikbaar stelde.

Hoe de Heer menschen bekeert.

De welbekende Ds. Fisch, predikant te Parijs, deelde eens op het jaarfeest van het Rijnsche Zendinggenootschap te Barmen bijzonderheden meê uit den loop zijner Evangelie-bediening.

Toen de Evangeliedienst hem in 1842 naar Lyon riep, bestond zijne gemeente uit slechts

drie personen, twee waschvrouwen en een schoenlapper, allen doodarm. Zes jaren lang scheen zijn werk geen vrucht te dragen, en werd zijne gemeente niet vergroot. Na dat tijdsverloop echter begon de Heere krachtig te werken. De eene waschvrouw kwam bij hem, zeggende: „Dominé, dáar is eene deur open, daar moest gij eens heengaan,” hem een gezin aanwijzende, waarmede zij bekend was. Hij ging. Den volgenden dag kwam zij weder met dezelfde boodschap; er was nog eene deur open, en hij ging, en wederom, en wederom, totdat er zóoveel geopende deuren waren dat Ds. Fisch er bijkans niet meer heenloopen kon; natuurlijk altoos onder Roomschen.

Ook de andere waschvrouw en de schoenlapper hadden niet stilgezeten, met dit gevolg dat toen hij in 1855 Lyon voor Parijs verliet, zijne gemeente uit zeshonderd leden bestond, allen uit de Roomsche kerk overgegaan, en levende Christenen geworden. Dat dit opzien in de Roomsche kerk baarde, laat zich begrijpen.

Daar kwam ook destijds een theologisch doctor tot hem, en verklaarde reeds tweemaal geprobeerd te hebben om den Bijbel te verstaan, maar de man had niets anders dan onzin daarin gevonden. Hij kon onmogelijk begrijpen dat de arme onwetende menschen zijner gemeente iets daarvan zouden kunnen vatten. Intusschen wilde hij nog éénmaal probeeren om den bijbel te verstaan, en wilde daartoe van Ds. Fisch onderricht ontvangen, doch gelukte het hem ditmaal niet, dan wilde hij het ook nooit weër beproeven. Ds. Fisch had hem geantwoord, *dat nu niet hij, maar de arme en onwetende schoenlapper zijn onderwijzer zijn zou.* Hij verwees hem alzoo naar dezen, en die nam het aan.

De woning van dezen, thans professor-schoenlapper, kon hij niet beter vergelijken dan bij een groote houten kist; er was slechts zóoveel ruimte in zijne kamer dat er een kruk en een tafeltje konden staan, terwijl er dan nog zóoveel plaats overbleef dat er ook een plankje kon gelegd worden, dat als zitplaats voor zijne bezoekers dienst deed. Op dit plankje had zich de theologische doctor naast den schoenlapper geplaatst, die daar nu zijn onderwijs begon met Rom. 3. Wat de theologische doctor niet kon, bewerkte de Heer door dat onderricht van den schoenlapper. Na een paar lessen gingen de oogen van den bezoeker open, en des schoenlappers leerling werd, en is thans nog, *Hoogleeraar in de Godgeleerdheid.*

Evenals Ds. Fisch, gaf ook de welbekende, door gebedsijver zich onderscheidende Ds. Blumhart, aldaar eene mededeeling, dat ook hij op zijn vorige standplaats Möttlingen, waar hij tot twee gemeenten het Evangelie te prediken had, jarenlang als zonder vrucht gearbeid had, toen eensklaps de menschen „als ter dood toe benauwd” geworden, tot hem kwamen met belijdenis van zonden, en in twee maanden tijds

waren alle inwoners op een twintigtal na bekeerd. Maar ook toen erkende hij, hoe volstandige ijver en onvermoeid geduld de roeping des Evangeliepredikers is, en hoeveel er nog ontbrak aan dat „IEDER tot een *getuigenis prediken*” opdat de Heilige Geest over hen mocht uitgestort worden, waartoe hij allen der daar meer dan ten getale van honderd aanwezig zijnde predikanten opwekte en aanspoorde.

Een volmaakt man.

Wij raden u aan om nooit met een volmaakt man te trouwen. Als gij er een vindt zonder gebreken, die niet in staat is fouten te maken, die nooit verkeerd heeft geoordeeld, die nooit zijn geduld verloren heeft, die onberispelijk is in zijne woorden, in zijn humeur, in gewoonten en zeden — trouw hem dan niet! Waarom niet? Omdat dat alles te mooi klinkt, en omdat, als gij met hem een firma opzet, de menschen er geen geloof in zullen hebben, vanwege de te mooie reclame. Wat zoudt gij toch doen met een volmaakt man? Gij zijt zelve niet volmaakt en hoe durft gij uwe onvolmaaktheid arm in arm te laten gaan met zijn bovenaardsche excellentie? Wat voor eene gezellin zoudt gij wezen voor een engel? Maar op mijn woord, gij zoudt bovendien eerlang merken dat hij geen engel is. Op den een of anderen dag zoudt gij door een domheid of zoo iets hem zijn geduld doen verliezen, en dan zou zijne onfeilbaarheid in uwe oogen verdwenen zijn. Met andere woorden: daar zijn geen volmaakte mannen. Daar was nooit een volmaakt paar dan een; en die twee, zij gingen beschaamd de poort van het Paradijs uit.

TALMAGE.

DE PRIJSVRAGEN.

Op de vier prijsvragen, uitgeschreven in het N^o. van 7 Februari l.l. zijn de hieronder genoemde antwoorden ingekomen:

1°. Onder het motto: „*Wie niet waagt, die niet wint*” (ingezonden door H. de V. te Groningen.)

- Op vraag I (vrij goed.)
 „ „ II (goed.)
 „ „ III (redelijk.)
 „ „ IV, over *van der Palm* (redelijk.)

2°. Onder het motto: „*Groen van Prinsterer*” (ingezonden door J. K. q. q. te Middelburg).

- Op vraag I (redelijk, maar taalkundig zonder zorg bewerkt.)
 „ „ II (redelijk.)
 „ „ IV over *Jacob van Lennep* (goed en frisch.)

3°. Onder het motto: „*Verstandig spreken is moeilijk; verstandig zwijgen meestal nog moeilijker*” (ingezonden door D. B. S. te Arnhem.)

Op vraag I (vrij goed, maar niet afgewerkt; het tweede deel van de vraag is onbeantwoord gelaten.)

4°. Onder het motto: „*Historisch, Theologisch, Biographisch*” (ingezonden door J. L. J. Jr. te 's-Gravenhage.)

- Op vraag I (zeer goed.)
 „ „ II (zeer goed.)
 „ „ IV, over *Mevrouw Bosboom Toussaint* (zeer goed.)

5°. Onder het motto: „*Soli Deo Gloria*” (ingezonden door B. J. te Scharnegoutum.)

- Op vraag I (vrij goed.)
 „ „ III (vrij goed.)

6°. Onder het motto: „*In hope*”, (ingezonden door M. H. te Abbega, bij IJlst.)

- Op vragen I. II. III. IV (de vierde over *Mev. Bosboom Toussaint*) (redelijk, maar alles veel te beknopt om er eenigszins gegrond over te kunnen oordeelen.)

7°. Onder het motto: „*'t Is altijd wat*”, (ingezonden door J. v. K. te Delft.)

- Op vraag II (goed.)

8°. Onder het motto: „*Onderzoekt de Schriften*”, (ingezonden door J. v. d. W. te Naaldwijk.)

- Op vraag II (redelijk.)

9°. Onder het motto: „*Al doende leert men*”, (ingezonden door J. J. B. te Bruinisse.)

- Op vraag I (redelijk)
 „ „ II (goed)
 „ „ III (dat slaat nog wel eens den bal mis.)
 „ „ IV over *Mev. Bosboom Toussaint* (vrij goed.)

10°. Onder het motto: „*Vrede zij ulieden*” (ingezonden door C. v. D. te Helder.)

- Op vraag I (redelijk.)

Toegekend werd:

De eerste prijs (1 Ex. Bunyan, *De heilige oorlog*), aan N°. 1.

De tweede prijs (1 Ex. Weitbrecht, *De rots in zee*), aan N°. 2; N°. 4; N°. 9.

De derde prijs (1 Ex. Alcock, *Raimond Chalcondyles*), aan N°. 5; N°. 6.

De vierde prijs (1 Ex. De Zwart, *Een Nederlandsche Macchabeër*), aan N°. 7.

De toegekende prijzen worden aan de winners gezonden door bemiddeling van de boekhandelaren bij welke zij ingeteekend zijn.

V R A G E N B U S.

1. Wanneer zijn de Joden in ons land gekomen?
2. Waarom werd het land Kanaän Palestina genoemd?

J. v. d. W. te N.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE GESCHIEDENIS VAN EEN KONINGSHUIS

III.

ASA.

Abia werd opgevolgd door zijn zoon Asa, die een en veertig jaren geregeerd heeft, veel goeds heeft verricht, maar wiens laatste jaren niet in alle deelen de kroon zetten op het goed besteedde leven. Het boek der Koningen bericht ons dat Asa „in den tijd zijns ouderdoms” krank werd aan de voeten. Men kan daaruit dus zien dat hij niet zeer jong aan de regeering kwam.

De eerste tien jaren van Asa's regeering bleef het land bevrijd van oorlog. Dat was in die tijden, toen de meeste koningen hun voorname levensdoel in vechten zochten, een lange duur van den vrede. Volkomen stil was het land wel niet, want we lezen dat tusschen Asa en Bâësa, den koning van Israel, krijg was al hunne dagen. Maar zulke schermutselingen, die geen bepaalde menschenlaching veroorzaakten, telde men toen nauwelijks mede.

Asa gebruikte den vredetijd goed. Hij begon met het uitzuiveren van allen afgodsdienst en de daarmede steeds verbonden onzedelijkheid. Alle afgoden werden verwoest en hun tempels en gewijde bosschen geslecht.

Slechts één afgod, die van Asa's moeder (grootmoeder) Maächa, durfde hij blijkbaar om harentwille

nog niet aan. Maächa was, met voorbijgang van hare schoondochter, Asa's moeder, de koningin. De favorite van den vorst of de koningin-weduwe kan in het Oosten soms onbegrijpelijk veel invloed uitoefenen. Dat schijnt ook met Maächa het geval te zijn geweest en daarom werd ze door haar zoon ontzien.

De „hoogten” bleven bestaan; dat wil zeggen de *afgodische* hoogten werden vernield, maar de tempels en kleinere plaatsen van samenkomst, die gewijd waren aan den dienst van Jehovah, liet Asa bestaan, ofschoon Gods duidelijk uitgesproken bedoeling was dat nergens anders dan te Jeruzalem zou geofferd worden. Het rondzwerven van den tabernakel gedurende den tijd der Richteren, had echter de gewoonte om aan alle belangrijke plaatsen dergelijke hoogten te stichten, zoo doen inwortelen, dat ze niet zonder groot geweld af te schaffen was.

„Het koninkrijk was voor Asa stil.” Van inwendige beroering, die licht door de in hun vrijheid gestoorde afgodendienaars had kunnen verwekt worden, had de koning geen last. De zaken gingen dan ook goed en het volk bloeide. Asa liet een rij vestingen aanleggen, en had een indrukwekkend leger, 300000 uit den stam Juda en 280000 uit Benjamin, dus samen meer dan een half millioen. De bedoeling is niet dat hij van al die mannen een *staand* leger vormde; dan ware de voorspoed wel spoedig verdwenen; die dwaasheid is eene uitvinding

van onzen meer „verlichten” tijd. Maar zulk een leger kon hij spoedig samenbrengen.

In het elfde jaar zijner regeering werd hij onverwacht gedwongen om daarvan de proef op de som te nemen. Zerah, de Moor, een der Etiopische koningen, trok tegen Juda op met een leger van een miljoen manschappen. Hij kwam in het land en Asa moest — zou zijn rijk niet plotseling ophouden te bestaan — dadelijk een beslissenden veldslag leveren. Een heerlijk gebed van Asa staat opgeteekend in 2 Kron. XIV: 11: „Heere! het is niets bij U, te helpen hetzij den machtige, hetzij den krachteloze; help ons, o Heere, onze God! want wij steunen op U, en in uw naam zijn wij gekomen tegen deze menigte; o Heere! Gij zijt onze God, laat den sterfelijken mensch tegen U niets vermogen.”

De Heere verhoorde koning en volk. Een volkomen overwinning werd behaald. Zerah werd in den verderen veldtocht tot ver over de grenzen vervolgd en zijn leger zoo verwoest dat hij aan geen nieuwen inval denken kon. Met ontzaglijken buit keerde het Judeesche leger weder.

Op den terugtocht kwam de profeet Azária, de zoon van Oded, door den Geest des Heeren gedreven, den zegevierenden koning tegen met een beemoedigend Godswoord, waarin hem herinnerd werd hoe de afgodendienst ten tijde der Richteren het volk volkomen ontzenuwd en weêrloos gemaakt had en beloofd werd dat geheele terugkeer tot den waren God ook geheelen voorspoed ten gevolge zou hebben. Asa luisterde naar de vermaning, hij „sterkte zich”, dat is, hij besloot niets meer te ontzien; hield vernieuwde opruiming van allen afgodsdienst; zette zijne grootmoeder af; vernielde haar afgodstempel en haar afschuwelijken afgod, en wijdde opnieuw den voorhof in Jeruzalem. Velen uit Israel, die den ellendigen toestand in het rijk der tien stammen moede waren, emigreerden naar Juda en stortten dus versch levensbloed in dat toen bloeiende koninkrijk. De dienst van Jehovah werd naar de wet van Mozes staatsgodsdienst en de doodstraf werd op de godsdienstig-politieke misdaad der afgoderij gesteld. In het vijftiende jaar van Asa's regeering werd een groot overwinningsfeest in den tempel gevierd, waarbij van den roef zeven honderd runderen en zeven duizend schapen geofferd werden. Het grondgetal zeven in deze offeranden, het getal der volkomenheid, doelde op het voornemen des volks om voortaan Jehovah volkomen te dienen. Het verbond met Jehovah werd vernieuwd en gansch Juda verheugde zich.

Daar de inval van Zerah in Asa's elfde jaar plaatsvond en in zijn vijftiende jaar een offerande *van den roef* gebracht werd, kan men hieruit opmaken dat de oorlog met Zerah minstens drie jaren duurde.

De godsdienstig-staatkundige hervorming in Juda, die zoovelen van de besten uit het rijk der tien stammen naar het zuiden lokte, wekte echter den najver van Báësa, den koning van Israel op. We

lezen in 2 Kron. XVI: 1: „In het zes en dertigste jaar van het koninkrijk van Asa, toog Báësa, de koning van Israel, op tegen Juda, en bouwde Rama, opdat hij niemand toeliet uit te gaan en in te komen tot Asa, den koning van Juda.”

Dat kán niet in Asa's vijf en dertigste regeeringsjaar gebeurd zijn, maar *moet* vroeger zijn voorgevallen. Er is een fout in het getal ingeslopen. „In het derde jaar van Asa, koning van Juda, werd Báësa, de zoon van Ahia, koning over Israel te Thirza, en regeerde vier en twintig jaren.” (1 Kon. XV: 33). „In het zes en twintigste jaar van Asa, den koning van Juda, werd Ela, de zoon van Báësa, koning over Israel te Thirza en regeerde twee jaren.” (1 Kon. XVI: 8). „Zimri sloeg hem en doodde hem in het zeven en twintigste jaar van Asa, den koning van Juda en werd koning in zijne plaats.” (1 Kon. XVI: 10). „In het een en dertigste jaar van Asa, den koning van Juda, werd Omri koning over Israel en regeerde twaalf jaren.” (1 Kon. XVI: 23). „En Achab, de zoon van Omri, werd koning over Israel in het acht en dertigste jaar van Asa, en regeerde over Israel twee en twintig jaren.” (1 Kon. XVI: 29). Ook dit sluit niet want 31 en 12 is 43, of naar oosterse rekening op zijn minst 41. Het schijnt echter dat Omri niet twaalf jaren, maar veel korter geregeerd heeft. We lezen in 1 Kon. XVI: 23: „Zes jaren regeerde hij te Thirza”; en in 1 Kon. XXII: 41: „En Josafat, de zoon van Asa, werd koning over Juda in het vierde jaar van Achab, den koning van Israel.” Aangezien nu Koningen en Kronieken beide vermelden dat Asa 41 jaren geregeerd heeft, is het waarschijnlijkste dat Omri zes jaren alleen regeerde en daarna gedurende de laatste zes jaren van zijne regeering zijn zoon Achab tot mederegent had verheven. Zoo kan Achab in het acht en dertigste jaar van Asa aan de regeering zijn gekomen en Josafat in het vierde jaar van Achab; terwijl toch Achab (*alleen* en als *opvolger* zijns vaders) begon te regeren na Asa's dood. Het getal in het boek der Kronieken moet dus verbeterd worden uit de nauwkeurige opgaven in dat der Koningen, en zeer waarschijnlijk moet men daar inplaats van „het vijf en dertigste jaar” lezen „het vijf en twintigste jaar.”

Door den maatregel van Báësa liet Asa zich verleiden tot den noodlottigsten stap dien hij had kunnen doen. Hij zette de eerste schrede op den weg, die zijn land eindelijk tot volslagen ondergang zou leiden. Báësa maakte van Rama, in het zuiden van Efraïm, twee uren ten noorden van Jeruzalem, een vesting waardoor hij den toegang tot het rijk van Juda sloot. Báësa had bovendien hulptroepen van de Syriërs gehuurd. De Syriërs handelden in die dagen gelijk de Zwitsers eenige eeuwen geleden. Goede krijgsknechten als ze waren, verhuurden ze zich aan ieder die het meeste bood, zonder er op te letten of de zaak, waarvoor ze streden, al dan niet rechtvaardig was.

Asa, bevreesd dat Báësa met de hulp der Syriërs hem te machtig zou worden, zon op een middel om den koning van Syrië, die reeds tegen hem optoog, te ontwapenen. Hij vond het slechtste middel dat hij maar bedenken kon. Hij nam al de schatten uit het huis des Heeren en al wat hij aan goud en zilver in de koninklijke goederen vinden kon en zond dat door een gezantschap aan Benhadad, om hem daardoor om te koopen. Benhadad, die zich vooruit liet betalen, en wien Báësa dus niets meer schuldig was, zag er natuurlijk zijn voordeel in om nu zijne wapenen ten gunste van Asa tegen de tien stammen te keeren. Báësa's bondgenoot werd een lage verrader. Hij was als vriend in het land, dat dus nu een gemakkelijke prooi voor hem werd. Hij veroverde natuurlijk ten eigen bate het geheele noordelijk gedeelte van het rijk der tien stammen. Asa werd daardoor van twee vijanden tegelijk bevrijd. Hij kon zijn leger gebruiken om de vestingwerken in het zuiden van Israel te slechten en ze te gebruiken als materieel waarmede hij zijn eigen vestingen bouwde.

Maar het was eene verlossing die met zelfmoord gelijkstond. Toen Syrië eenmaal gezien had welk voordeel er te halen was uit den onderlingen nijd van de beide Joodsche rijken, rustte het niet vóór ten minste een van de twee, tot groot nadeel ook van het ander, vernietigd was. Het mengen van vreemden in hun geschillen moest onvermijdelijk tot hun volslagen ondergang leiden. In den naam des Heeren kwam derhalve de ziener Hanáni tot den koning, en zeide tot hem: „Omdat gij gesteund hebt op den koning van Syrië, en niet gesteund hebt op den Heere, uwen God, daarom is het heir des konings van Syrië uit uwe hand gekomen. Waren niet de Mooren en de Libyërs een groot heir met zeer vele wagenen en ruiters? Toen gij nochtans op den Heere steundet, heeft Hij hen in uwe hand gegeven. Want den Heere aangaande, zijne oogen doorloopen de gansche aarde, om zich sterk te bewijzen aan degenen welker hart volkomen is tot Hem; gij hebt hierin zottelijk gedaan: want van nu af zullen oorlogen tegen u zijn.”

In plaats van naar deze ernstige en ook uit politiek oogpunt zoo gezonde vermaning te luisteren, werd Asa toornig tegen den profeet. Met politieke zaken mochten zijns inziens de profeten zich niet inlaten; die moesten ten minste onverdeeld aan de leiding van den koning overgelaten worden. Hij erkende niet de stem des Heeren in het woord dat tot hem kwam, maar liet den profeet Hanáni gevangen nemen en als staatsmisdadiger in den kerker zetten.

Zonder tegenstand van de zijde zijner onderdanen ging dat echter niet. Er waren in Juda nog vele getrouwen, die des Heeren profeten gehoor gaven. Ook zullen er wel geweest zijn die duidelijk inzagen hoe Juda en Israel onvermijdelijk een prooi van

een der wereldrijken moesten worden indien ze beurtelings zuidelijk op Egypte, noordelijk op Syrië steunden. Het blijkt uit het Bijbelsch verhaal dat zij die zoo over de zaak dachten dit niet onder stoelen of banken staken. Maar Asa, ten hoogste gebelgd over deze afkeuring van zijn regeeringsbeleid, (misschien schrander genoeg om in te zien dat het recht aan hunne zijde was, doch te trotsch om dat te erkennen) onderdrukte de beweging door toepassing van straffen.

Het einde van Asa's geschiedenis is treurig. In den tijd zijns ouderdoms werd hij krank aan de voeten, een krankheid die zeer pijnlijk schijnt geweest te zijn. Asa had in zijne handeling met Benhadad den Heere verlaten en getoond op menschen te vertrouwen meer dan op zijn God. Wat erger is: hij had de vermaning tot wederkeeren op de oude beproefde paden in den wind geslagen en zijn hart er tegen verhard. Nu ging het in zijne krankheid evenzoo. Heul en hulp zoekend bij de geneesheeren, vergat hij Jehovah. Niet dat Asa medicijnmeesters zocht, was zijne zonde; maar dat hij die medicijnmeesters in de plaats van God stelde en niet enkel als middelen Gods beschouwde.

En zoo kwijnde en stierf hij weg. We lezen alleen nog dat hij zich zelf een graf gegraven had in de stad Davids, dat hij zichzelf een praalbed had toebereid, kostelijk en prachtig in orde gemaakt; dat een zeer groote branding bij zijne begrafenisplechtigheid werd gebrand; maar van het leven dat door dood en graf heen blijft voortduren, lezen we niets meer.

Asa was niet geestelijk dood, maar *doodsch*; in overeenstemming met dien zielstoestand zorgde hij voor een prachtige begrafenis. Maar ons is het of al die versiering van den dood een angstkreet des gewetens moet smoren, en of die angstkreet tot ons komt als een oud-testamentische inkleeding van het nieuw-testamentische woord: „Daarom moeten we ons temeer *houden* aan hetgeen van ons gehoord is, opdat we niet te eeniger tijd *doorvloeien*.”

W.

DE ZEESLAG BIJ KIJKDUIN.

Toen in 1648 de vrede te Munster gesloten werd, nam, boven aller verwachting, het Gemeenebest der Nederlanden dadelijk een eerste plaats in onder de mogendheden van den eersten rang van Europa. En met niet minder verbazing zag men nog geen vijf en twintig jaren later dat van de geheele Republiek plotseling niets meer overbleef dan de hoofdstad en een kleine strook lands. Het scheen dat half westelijk Europa tot den ondergang van de Geüniceerde Provinciën besloten was en dat de toeleg maar al te goed zou gelukken.

In Gods raad was het anders bepaald. Onder druk en tegenspoed had de Heere een jongen Oranje opgevoed en gevormd tot redder en leidsman. Willem III, de grootste uit zijn geslacht, was als 't ware de magneet, die de verstrooide ijzerdeelen in het volk tot een vast geheel samenbracht. „Als de laatste man sneuvelen bij de verdediging van de laatste schans,” was zijn vaste voornemen, indien het Gode niet behaagde Nederland de overwinning te schenken. Met eene wijsheid en energie, die een man van dubbelen leeftijd zou versierd hebben, wist de twintigjarige Willem de verschillende politieke elementen samen te brengen. En op den 31^{en} December 1672 kon geboekstaafd worden dat de toestand des lands — ofschoon nog hoogst zorgelijk, niet meer „redde-loos” was.

De oorlog duurde in de eerste maanden van 1673 voort zonder dat de vijanden vorderingen maakten. En toen werd besloten een laatste poging tot onderwerping van Holland in 't werk te stellen. Lodewijk XIV met Munster en Keulen drongen opnieuw van de landzijde binnen, terwijl de Fransche koning met Engeland samen eene vloot uitrustten, die een leger van 8000 man op de westkust onzes lands zou ontschepen.

De Nederlandsche vloot werd, zooals wereldbekend is, aangevoerd door ongeëvenaarde zeehelden. Wie kent niet de namen De Ruiter, Tromp, Bankert, Evertsen, Sweers, Van Nes, De Liefde en zoovele anderen? Zonder aarzelen gingen deze mannen met hun veel kleiner vloot onder zeil. In een reeks gevechten hield men den vijand van de kust, tot eindelijk op voorstel van Willem III de vijand opgezocht en tot een beslissenden zeeslag gedwongen werd. Deze werd geleverd den 21^{en} Augustus 1673, en eindigde met volkomen overwinning, door Holland behaald.

De gevolgen van deze zege werken door tot op dezen dag. Van pogingen tot landing in Holland werd door de vijanden voor goed afgezien. Een wel niet zeer voordeelige, maar eervolle vrede werd in Februari 1674 gesloten. Voor Engeland was de geleden nederlaag van grooten zegen. De macht van het Jezuetisme was geknakt. De weg voor Willem III, die dertien jaren later als koning van Engeland zou gekroond worden, was gebaad. Toen in 1685 Lodewijk XIV het edict van Nantes herriep, tot zijn eeuwige schande en Frankrijks onherstelbare schade, vonden de Hugenoten de grenzen van Nederland open. Frankrijk tapte zichzelve het beste hartebloed af, dat met volle stroomen Nederland in de aderen gestort werd. Men kan nauwelijks in een enkelen kring in ons land komen, zonder dragers van Fransche namen te ontmoeten. De Hugenoten zijn volkomen met de oorspronkelijke inboorlingen van hun nieuwe vaderland samengegroeid. In allerlei standen behooren de Fransche geslachtsnamen in Nederland tot de beste en meest geëerde.

Van zoo groote en zegenrijke gevolgen was voor

onsland de overwinning, welke God den 21sten Augustus 1673 den Hollanders bij Kijkduin schonk. Deze gebeurtenis is in het hier volgende gedicht bezongen. De aantekeningen, er achter gevoegd, zullen doen zien dat de historie getrouw op den voet gevolgd is. Deze korte inleiding bewijst dat, indien de lezing van het gedicht teleurstelt, de schuld daarvan alleen aan den dichter, en in geen enkel opzicht aan de mindere belangrijkheid van het onderwerp toe te schrijven is.

I.

Ten Westen daalt, van purperrood omgloeid,
Dat goudgeel in 't diep blauw azuur vervloeit,
De zomierzoon in 't vuurdoorvlochten meir,
Waarlangs het koeltje strijkt, plechtstatig neer.
De golven rimplen witte pluimpjes op;
De bruinvisch duikt en dartelt in het sop;
Ginds, hoog in 't Oosten, flonkert de avondster
En brengt aan de aard, die sluimren gaat, van ver
Den vredegroet, een nachtkus. 't Is zoo stil
Alsof daar nooit een angstkreet, bang en schrill,
Den dampkring dezer aarde had doorboord,
En nooit haar zoete vrede was verstoord.
Zoo stil als 't einde van den tweeden dag,
Toen God de zee, zijn heerlijk kunstwerk, zag
En zie, 't was goed. Maar schooner nog dan toen.
Of is 't slechts een verheven* visioen,
Dat niet alleen Gods Woord die wondren wrocht,
Maar ook de mensch, zijn onderkoning, zocht
En peinsde, en vond, en werkte tot zijn hand
Een uiting gaf aan 't ondoorgrond verstand,
Dat hem een beeld van zijn Formeerder maakt
En koninklijk de sterke boeien slaakt,
Waarin natuur op hem, haar meester, wacht,
Opdat zij hem zal dienen met haar kracht,
Haar rijkdom en haar eelste gaven? Ziet,
Daar dobbert in de scheemring in 't verschiet
Een gansche vloot! 't Zijn woningen van hout,
Van koper en van ijzer. Fier en stout
Verheffen zij hun masten naar het blauw,
Daar wiegelt langs die sparren 't buigzaam touw,
Dat straks de zeilen heft en spant en prangt,
Waarvoor het huis den aëm der winden vangt
En voortijlt als een vogel door het zwerk.
Gods schepping is 't, maar zijner schepslen werk!

Een riemslag breekt de stilte. Kalm en zacht
Glijdt ginds een bootje en brengt zijn kostbre vracht
Naar 't zeekeel, dat, dobbrend op den vloed,
Den gast met Hollands driekleur driemaal groet.
Daar naakt een tweede en andre volgen nog,
Hun voren snijdend door het zilte zog.
De vlootvoogd, frisch en rond en zwaargebouwd,
Meer met gevaar dan met gemak vertrouwd,
Staat op 't verdek en bij de staatsietrap,
Waarlangs de vrienden vlug, elastisch rap,
Naar boven treën, met vrijen zeemansgroet,

Hun broeder en hun gastheer in 't gemoet.
 Hun gastheer? Dikwerf in den laatsten tijd
 Van bang gevaar en ongelijken strijd
 Was 't admiraalsschip met de Statenvlag
 Het middelpunt, dat hen vereenigd zag
 Tot vroed beraad. En dikwerf had de zaal
 Van 't zeekasteel tot gul en blij onthaal
 Hen saamgezien; wanneer na zwaren kamp
 Aan d'avond van den dag de laatste damp
 Van 't kruit verdween op zephirs ademtocht;
 En buiten zicht de vijand toevlucht zocht.
 Dan klonk 't Wilhelmus fier uit aller mond;
 Dan ging de drinkhoorn lustig in het rond.
 Maar hij, die thans hen noodigt — niet ontbiedt,
 Is ditmaal op zijn schip de gastheer niet.
 De reingedekte tafel draagt één schaal,
 Eén enkle slechts, van blank geschuurd metaal,
 Eén beker. — En die beide, brood en wijn,
 Verkonden wie de gastheer hier zal zijn. ¹⁾

De broedren zijn gezeten. Welk een schaar
 Van helden groept zich heden bij elkaer!
 Geen enkle hunner, die niet goed en bloed
 Voor 't vaderland wil offeren zoo 't moet.
 En 't tijdstip kwam, waarin dat vaderland,
 Door helse list en treken aan den rand
 Des ondergangs gevoerd, hun kalmen moed,
 Hun leeuwenhart, hun heldenzwaard, hun bloed
 Behoeft. Is half Euroop niet saangerot
 Om in de Lage Landen 't volk van God
 Te treffen en te pletten? Is de strijd
 Aan volksbestaan en vrijheid slechts gewijd:
 Of wordt opnieuw, als honderd jaar geleên,
 't *Geweten* op dit pleksken vrijgestreên?
 O, 't antwoord op die bange vragen lag
 In 't duister; maar de jonge Oranje zag
 En voelde wat de toekomst baren zou,
 En bleef zijn naam en heldenstam getrouw.
 Dat antwoord kwam, toen straks Brittanjes vorst
 Opnieuw zijn volk aan Rome keetnen dorst.
 Toen Holland; niet vijandig als weleer,
 Maar vriend en reddende engel voor dit keer;
 Een haven in de krijtsteenstranden zocht ²⁾
 En Willems bloed Brittanjes vrijheid kocht. ³⁾
 Dat antwoord schokte in jammerkreten rond
 Toen Lodewijk de heiligste eeden schond, ⁴⁾
 En, groot in 't kwaad, met ruiterslaars vertrad
 Wie in zijn land der vaadren God aanbad.
 Toen Frankrijks kern zich aan de grens verdrong
 Van 't landje, dat zich aan zijn klauw ontwong,
 En Holland dien getrouwen tot den dood
 En vaderland, en kerk, en vrijheid bood!
 't Ligt alles nog verborgen in Gods raad.
 Toch voelt het kroost der Geuzen waar 't om gaat.
 Neen, 't is niet slechts de vrije handelsvaart,
 Die Neêrland thans verdedigt met zijn zwaard;
 't Is 't oude pleit: Wat zal inheemsch hier zijn:
 De dwang van Rome of de aandrift van Calvijn?

De dienaar breekt den broedren 't heilig brood,
 Den vlootvoogd eerst, die ze allen had genood.
 Oranje of Staatsch: Geschiedrol, noem ze mij!
 Gemeene nood plaatst ze allen zij aan zij.
 Een keur van meer dan honderd, allen groot
 In kloekheid en verachting van den dood!
 'k Zie Evertsen, ⁵⁾ onkreukbaar trouw, wiens gloed
 Bestand blijft tegen smaad en tegenspoed,
 Tot hem, den zevende uit zijn fier geslacht,
 't Vijandig lood den hoogsten eerpalm bracht.
 'k Zie Bankert, die, De Ruiters hou en trouw,
 Straks Gal en Brit tot aftocht nopen zou. ⁶⁾
 De Liefde en Sweers, spitsbroeders, om wier val
 Bij Kijkduins strand heel Neêrland rouwen zal. ⁷⁾
 De Haan, wien zelfs Lestoffes zwarte dag
 Verwinnaar van zijn overwinnaars zag. ⁸⁾
 Van Braekel, die bij Soulsbaai, kleurenblind
 Van leeuwenmoed, den luipaard overwint. ⁹⁾
 D'Almonde, wiens beleid en kalm verzet
 De Ruiters slag en leven had gered. ¹⁰⁾
 Met Aart van Nes, den zeeheld, wien geen leed
 Ooit moedloos maakt, die van geen wijken weet. ¹¹⁾
 Van Gelder, wien op 't toppunt van zijn kracht
 Bij Texels kust de dood der eere wacht. ¹²⁾
 En Tromp, van wien de vijand siddrend meldt
 Dat Hollands vloot zes, zeven Trompen telt. ¹³⁾
 Ziet ze allen met nog honderd dappren saam,
 Maar 't grootst is hij, op 't hooren van wiens naam
 Alleen, zoover men Holland kent geducht,
 De vijand beeft en naar zijn gaten vlucht.
 Geen titel, hoe van vorstengunst omstraald,
 Die bij den roem dier poortersnamen haalt!
 Dat is hun kracht, hun adelbrief, hun merk!
 Ziet, de adlaar stijgt op vrije wiek naar 't zwerk,
 Ver van de kooi, waarin de lijster stikt
 Van weemoed — maar aan 't suikerklontje pikt!
 Had Holland in der Middeleeuwen nacht
 Niet d'eersten gloer van hooger licht gebracht?
 Bereikte niet, ontworsteld aan den boei
 Van d'adelstand, het volk zijn hoogsten bloei
 Op Hollands erf? En was de vrije stad,
 Die eigen recht en eigen hoogheid had,
 Niet Nederduitsch van oorsprong? Vond de graaf
 Van Holland, die zijn eed brak, hier één slaaf
 Van vorstendwang of Spaansche tirannij?
 Slechts de onderzaat blijft *man* en waarlijk vrij!
 De vrije alleen, die voor zijn Schepper knielt
 Maar pal staat voor Gods schepslen, wordt beziel
 En voelt zich 't hart in heldenmoed ontbrand
 Door 't eigen erf. *Hij* heeft een vaderland,
 Zijn leven waard. Maar op de duivelsche eer,
 Die heerschzucht tot den strijd drijft, ziet hij neer
 Minachtend en met vollen toornegloed.
 Een leeuwenhart, een lammerengemoed!
 Hij eet (voor 't laatst?) in 't aanzicht van den dood,
 Vrijmoedig, met zijn broedren, 't heilig brood,
 Gedachtis aan den Vredevorst, die de aard
 Geen vrede bracht, maar 't bloedig oorlogszwaard. ¹⁴⁾

Hij deelt met hen 't symbool van 't heilig bloed
Des Lams, dat voor zijn zonden heeft geboet,
Maar van de kracht zijns vijands werd bespat
Toen 't als een Leeuw den perskuip eenzaam trad.¹⁵⁾
Die teeknen — zijn ze ook niet het onderpand
Van wederliefde en heilgen broederband?
Die nachtmaalsdich is de eed, dat in den nood
Gods kerk en volk hen trouw vindt tot den dood!

II.

Met suisende vaart jaagt de storm, uit zijn rust
In 't Westen ontboeid, naar de Hollandsche kust.
Hij boort in de baren en stapelt ze oopen,
En dondert ze weer met een smak naar beneên.
Hij smijt ze op de plaat en hij schuurt ze over 't zand,
Waar 't zilt tot één schuimenden draaikolk ontbrandt.
Als razenden drijft hij ze hoog over 't duin,
Zijn vijand scalpeerend, het helm van de kruin!
Hij loert of ook ergens één zeil hem nog hoont,
En rijt het aan flarden zoodra 't zich vertoont.
Hij splintert de mast, en 't ontredderde schip
Ontkomt binnensgaats nauw aan zandbank en klip.
Een aschgrauwe nevel verblindt het gezicht
Van Janmaat, die niet voor de hagelbui zwicht.
't Is winter in Oogstmaand!¹⁶⁾

Geen storm evenwel,

Die spookt over 't meir, is zoó heftig en fel
Als 't leed, dat van 't Westen uit Albion daagt
En 't recht en de vrijheid van Holland belaagt.
Met zwellende zeilen en wapprende vaan
Stuurt Spragge zijn vloot op 't Gemeenebest aan,¹⁷⁾
Prins Robbert zoekt daar voor de landing een ree,¹⁸⁾
En Lodewijks keurbenden volgen d' Estreé.¹⁹⁾
Drie groepen van vijftig, een reuzige vloot,
Bedreigen ons land met den uitersten nood.
Reeds heeft „het klein hoopken”²⁰⁾ in dubbel gevecht
Den vijand de kans tot ontscheping ontzegd.
Reeds heeft het bij Harwich zijn posten gesteld
En rustig de zeilen des vijands geteld.²¹⁾
Maar kalmte maakt overmacht wreed en verwoed,
En 't onrecht ducht neerlaag, doch wijkt niet voor
(moed.

Nog éens, nu voor 't laatst, met onbreekbare kracht,
Moet Holland besprongen en ondergebracht.
Nu voorwaarts! Een heir meer dan achtduizend groot,
Steekt over op smak, en fregat en galjoot.²²⁾
Waar zijn ze? Ach, vruchtloos de kusten bewaakt!
De nevel omhult het verraad, dat genaakt.
Nóg vlijmender leed en nóg stijgender nood
Grimt Nederland aan dan 't vijandlijk lood.
Wat nut hun 't beleid en wat baat hun de moed?
De pest klimt aan boord en vergiftigt hun 't bloed.
Maar heeft dan die God, die der vaderen heir
Zelf voortoog ten strijde als zijn Isrel weleer,
Nu, gram op zijn kindren, zijn Neerland verkocht
In Romes geweld, dat zijn ondergang zocht?
Neen! Hij die den wind en de golven gebiedt,
Beveelt door de stormen: „Tot hier! Verder niet!”

Groept Holland naar plicht zijn kanonnen op 't
(strand,
Gods zwaard is de orkaan en een gordel van zand;
En ketent de wind Hollands vloot aan de reê:
Geen vijand komt verder dan de opene zee.

Neen, 't was thans niet voor 't eerst dat Neerland door
(zijn haatren

Ten zoekren ondergang gewijd,
Gods redding dagen zag, en wel door eigen waatren,
Waar 't onophoudlijk tegen strijdt.

Hij, die naar keur ze bindt, zoodat geen drup kan
(vloeien,

Hij scheurde eens, met een enklen zucht
Des winds, 't gestolde meer, zoodat de vloot haar boeien
En Spanjes horden was ontvlucht.²³⁾

Hij sprak, en 't zwalpend zout verwrong de fonda-
(menten

Van Leidens wrakgestreden muur,
En schrikte door den plof den vijand uit zijn tenten
Ter bange vlucht in 't nachtljk uur.²⁴⁾

Hij wenkte, en 't water keerde, en voerde op de eigen
(baren

De stad, reeds voorbereid ter dood,
De logge schepen toe, bemand met vriendscharen,
Bevracht met overvloed van brood.²⁵⁾

En 't nakroost, in welks hart der vaadren godsvrucht
(fonkelt,

Schreeuwt tot Jehovah-Zebaoth;
Het weet wat gouden lijn door zijn historie kronkelt
En klemt zich aan der vaadren God.

Ziet, van de schepen, langs de kusten, uit de steden
En dorpen, tot het kleinst gehucht,
Stijgt welhaast onverpoosd de wierook der gebeden
Tot Hem, die let op elken zucht.²⁶⁾

En 't antwoord? o Werd niet sinds vader Jakobs
(dagen

Dát Pniël steeds vergeefs gezocht,
Waar zich Gods schuldig kind had vorstelijk gedragen
En niet Gods engel overmocht?

Eer Ezau naderde of het morgenrood de tippen
Van 't nachtfloers ophief, was 't gebed
Verhoord, steeg 't antwoord van de aartsvaderlijke
(lippen:

„Ik zag den Heere en 'k werd gered!”²⁷⁾
Zoo hier. Het woord gaat uit: „Wij hopen en ver-
(trouwen

Dat God, de Rechter van 't heelal,
't Geweld en 't ongelijk des vijands zal aanschouwen
En 't reddingswerk voltooiën zal.

Niet ons, de strijd is zijns! 't Gaat niet om onze
(glorie,

Ons welzijn. Onzer is de taak
Te strijden voor zijn eer. Dè zege is de victorie
Voor heel Europa van zijn zaak!

Wij weten, de uitkomst hangt alleen aan God Al-
(machtig,

Maar zijn bevel is: „Bid en werk!”

Dus 't zwaard ter schede uit! Want zijn zegen maakt
(u krachtig
Gedraagt u manlijk en wees sterk!"²⁸⁾)

Bij Schooneveld ankert het honderdtal kielen,
Dat de eer en de bloem van het vaderland bergt.
Daar komt die geloofstaal de harten bezielen;
Een „uiterste effort" wordt den dappren gevergd.
De krijgsraad vergaart; 't moet er op of er onder!
De Ruiter verwelkomt Oranje aan zijn boord.²⁹⁾
Eenstemmig is de uitspraak: „Ten strijde!" De donder
Der schoten bevestigt het vorstelijk woord.
Slechts de aanvaller wint! Dus vooruit! „Geen ge-
(varen,"

Klinkt Bestevaers stem tot het volk, „zijn te groot
Waar 't gaat om de vrijheid van huis en altaren,
Van vrouwen en kroost! Trouw aan 't land tot den
(dood!"³⁰⁾)

Waar blijft nu de vijand? Wat toeft hij te komen?
Hoe dobbert zijn vloot langs de kust heen en weer?³¹⁾
Gevoelt hij dat hebzucht de neerlaag moet schromen
Waar 't recht in het krijt treedt voor vrijheid en eer?
Zoo wringt zich de gier in ontelbare kringen
Hoog boven zijn prooi, met den bloeddorst in 't hart,
Juist moedig genoeg om een aas te bespringen,
Maar deinzend voor 't oog, dat, schoon weerloos, hem
(tart.

Hier is nog geen lijk, maar een leeuw, die zijn wonden
Hoe diep ook, niet telt en zijn krachten niet spaart;
Getergd, niet genuilband; geprangd, niet gebonden;
Tot wanhoop gestriemd, niet versaagd of vervaard.
Welaan, zal de rust niet de geestdrift verbannen,
Dan kome er een einde aan dat doelloos getoef!
Nu de ankers gelicht en de zeilen gespannen,
De Stevens gewend! Wint den vijand den loef!
't Gelukt!³²⁾ Als de dageraad rijst aan de kimmen
Is 't waagstuk volvoerd, ligt de vijand in lij;
Ziet Janmaat zijn strand in de morgenzon glimmen
Bij Petten en Kijkduin, twee mijlen ter zij.
Nu, zie van den hemel en help, God Almachtig!
Trek uit met het volk, dat ge op adlaarswiek draagt.
Wees de erve der vaadren, uw erfdeel, gedachtig!
Uw kerk wordt verwoest als thans Albion slaagt.

III.

Hoort, daar dondert een schot!
Het verkondt wijd en zijd
Dat De Ruiter den strijd
Heeft gewaagd... met zijn God.
Nauwlijks heeft het bevel
Hollands vloot gerangeerd,
Of de vijand groepeerd
Even zeker en snel.
Tromp, in 't vechten volleerd,
Gaaf voorop³³⁾ en zijn schroot
Brenge Prins Robbert in nood,
Die manmoedig zich weert.
Maar De Ruiter gebiedt

De bataille,³⁴⁾ en beknelt
Ridder Spragge, den held,
Die nooit weifelt of vliedt.
Fier en stout als altijd,
Volgt dan Bankert en dringt
Op d' Estrée,³⁵⁾ dien hij dwingt
Tot onwelkomen strijd.
Aan den springvloed gelijk,
Die gestaag, ruk op ruk,
't Land ontscheurt, stuk na stuk,
Aan den brokkenden dijk,
Wringt 's lands vloot, als een boor,
Trots de grootere macht,
Met ontoombare kracht
Zich de liniën door;
Tot de vijand in 't end
Beter slagorde vormt
En De Ruiter, bestormd,
Voor den wind om zich wendt.³⁶⁾
Ridder Spragge, voortaan
Hebt gij Tromp tot partij!
Prins, ondankbare, gij
Moet De Ruiter verslaan!
Bankert, houd hun d' Estrée
Met zijn horde van 't lijf!
Zijn eskader ligt stijf;
Jaag 't in de opene zee!
Smoort die Franschman de zucht
Naar den roem in zijn borst?
Of beval het zijn vorst
In 't geheim? Ziet, hij vlucht!³⁷⁾
Maar de middeltocht slaat
Door den vijand zich heen
Tot den prins, afgestreên,
Zien en hooren vergaat.
Ziet ze elkanderen staan!
Zonder wederga fel
Houdt het vreeslijk duel
Tot het middaguur aan.
Lang, maar vruchtloos op 't end,
Streeft De Ruiter te lij
't Admiraalschip ter zij,
Dat zijn branders hem zendt.³⁸⁾
Doch vergeefs op zijn beurt
Dat prins Robbert met zes
Van zijn bodems Van Nes
Mast en rondhout ontscheurt.³⁹⁾
Daar daagt Bankert, getroost;
Hier is werk voor zijn kracht,
Die den Franschman belacht
Op diens vlucht naar het Oost.⁴⁰⁾
Thans een uitersten zet,
Zonder oog voor 't gevaar!...
't Wordt prins Robbert te zwaar,
Die naar 't Westen zich redt.⁴¹⁾

Onderwijl wordt geen kiel
Zelfs, van Tromp, meer ontdekt;

Zijn afwezigheid wekt
 Vrees én hoop in de ziel. ⁴²⁾
 Heeft de held zijner eeuw
 Weer zich verder gewaagd
 Dan zelfs 't vaderland vraagt,
 Met zijn „Goudene Leeuw” ? ⁴³⁾
 Of zou Spragge...? Maar neen!
 Welke Brit er ook vliedt
 Voor zijn vijand: hij niet!
 Spragge wijkt er niet één!
 Waartoe langer gevraagd?
 Tromp en Spragge, tezaâm
 Zonder vrees, zonder blaam,
 Zijn elkander gewaagd!
 Hoort, van verre uit het noord
 Meldt het dondrend kanon:
 't Duurt nóg voort als 't begon,
 Tromp en Spragge, boord aan boord.”
 Geen van beiden rept zeil,
 Zeven glazen aanéén ⁴⁴⁾
 Zijn ze aan 't kampen, en geen
 Zoekt in 't wijken zijn heil.
 Op de „Royal Prince” ⁴⁵⁾ maait
 Het verderf over 't dek
 En 't doornagelde wrak
 Is met lijken bezaaid;
 Wijl der manschap van Tromp
 Nog geen enkele ontzong
 En geen doodscreet nog klonk
 Van d' ontredderden romp. ⁴⁶⁾
 Op den bodem van Spragge
 Heft geen mast zich meer op.
 De admiraal hijscht ten top
 Van „Sint Joris” zijn vlag. ⁴⁷⁾
 Ook voor Tromp wordt het tijd!
 Zijn haast zinkend fregat
 Moet op sleeptouw gered,
 Tom Tobias ten spijt. ⁴⁸⁾
 Tromp, de kern der „Komeet”, ⁴⁹⁾
 Ijlt opnieuw naár zijn wit,
 Maakt den deinzenden Brit
 't Op „Sint Joris” te heet.
 Eer zijn volk zich hervat
 Is zijn dek reeds gevaagd
 En de vlootvoogd verjaagd
 Naar het derde fregat. ⁵⁰⁾
 Bergt het lijf! 't Is te laat!
 Hoort, daar gonst reeds het lood,
 Dat zich werpt in uw boot
 En ze aan splinteren slaat!
 Dappre Spragge! Dat schot
 Is uw dood... Roept de zaak,
 Die gij diendet, om wraak:
 Holland treurt om úw lot! ⁵¹⁾

Maar de zon neigt ten West,
 En nog steeds woedt de strijd;
 Tromp vernielt wijd en zijd

De rampzalige rest.
 Halt! Wat of dáar den moed
 Weer van nieuws aan verhit
 En den deinzenden Brit
 Weer herademen doet?
 Robbert daagt tot ontzet!
 Maar nóg sneller dan hij
 Jaagt hem Bankert ter zij,
 En De Ruiters belet
 En beneemt hem de kans.
 Thans zich ordlijk gepaard
 En ter weerszij geschaard.....
 Dan..... opnieuw aan den dans!
 De beslissing genaakt,
 Maar die 't wint, koopt het duur! ⁵²⁾
 Heel de zee staat in vuur;
 Heel de lucht is geblaakt;
 Uit den damp van het kruut
 Schieten bliksemen voort.
 't Is geen strijd meer, de moord
 Grijnst de schietgaten uit!
 Met ontzettend gekraak
 En geknars legt het schroot
 Boeg en zijwanden bloot.
 Elke kogel is raak.
 Boven 't knettrend geknal
 Klimt het rochlend geluid
 Van de stervenden uit;
 En de daavrende val
 Der gekwetsten, vermengd
 Met hun angstkrete van smart,
 Jaagt een woede in elks hart,
 Die al 't beetre verzengt.
 Heel de zee is bezaaid
 Met gedooden en rood
 Van het bloed, nu de dood
 Duizend sikkelen zwaait.
 Sweers, haast roekloos zóo stout,
 Geeft zijn leven ten pand
 Voor 't behoud van het land.
 Arm van staal; hart van goud! ⁵³⁾
 Heel het vaderland treurt
 Om „'s Lands Liefde”, den held
 Wien „'t betoomde geweld
 Hier aan flenteren scheurt.” ⁵⁴⁾
 Waar de vijand de vloot
 't Allerheftigst besprong
 Valt Van Gelder, nog jong,
 In den roemrijksten dood. ⁵⁵⁾
 Maar geen offer zóo zwaar
 Of 't verwakkert den moed;
 Niet vergeefs stroomt het bloed
 Van der dapperen schaar.
 Tegen vrijheid en recht
 Blijft geen vijand bestaan;
 En de wassende maan
 Vindt het pleit reeds beslecht.
 Dek zijn aftocht, o nacht!

Als de Luipaard verminkt
 Weer zijn hol tegenhinkt,
 Waar de schande hem wacht! ⁵⁶⁾
 Hollands Leeuw kiest geen reë
 Vóór de morgen weer licht,
 En brengt jublend bericht:
 „Vrije kust! Vrije zee!” ⁵⁷⁾

IV.

De morgenzon verrees en brak de neevlen door,
 Zij kleurde 't dauwnat gras en wekte 't vooglenkoor;
 Den landman, vroeger reeds 't verkwikkend bed
 (ontstegen,

Stoomt ze uit het versche hooi den levensadem tegen.
 De nijvre huisvrouw rept de handen in 't gezin;
 De koopman treedt verfrist kantoor of winkel in,
 Om 't „goddelijk beroep” zijn beste kracht te geven,
 In 't zweet zijns aanschijns 't brood te winnen voor
 (het leven

Van gade en kroost. Maar ach, de veerkracht schijnt
 (geknakt;

't Is of een wolk zich op elks voorhoofd samenpakt
 Zooras de sluimring wijkt. De schoone Augustus-
 (morgen

Verscherpt weer 't harteleed en brengt vernieuwde
 (zorgen.

Wie weet: eer de avond daalt is Hollands vlag ont-
 (eerd,

Is Hollands leeuw geboeid en Hollands volk verheerd!
 Neen, 't wil niet vloten met den arbeid; de gedachten
 Vertoeven aan de kust bij Hollands vloot, en trachten
 De toekomst te doorzien, die, naar ze nader spoedt,
 Het hart van schrik verstijft of koorts jaagt door het
 (bloed.

Een dof gerommel uit de verte wordt vernomen,
 Dat, zich herhalend, van 't Noordwesten schijnt te
 (komen;

Nóg eens; en nóg eens! 't Lijdt geen twijfel of de slag,
 Verwacht, gehoopt, gevreesd, bij 't kriecken van den
 (dag

Een aanvang nam. 't Geschut nog feller dan tevoren,
 Dringt zelfs in Amsterdam der burgerij in de ooren. ⁵⁸⁾
 Dat is de vloot! Die vraagt of Hollands volk wel waakt
 En in 't beslissend uur den troon zijns Gods genaakt,
 Met smeekingen omringt, bestormt met zijn gebeden,
 Eendrachtig, onverpoosd; of 't is vergeefs gestreden.
 En ziet, de markt stroomt leeg; het werk blijft onge-
 (daan;

De boer verlaat zijn oogst en 't spinnewiel blijft
 (staan;

Maar in elk kerkgebouw verdringen zich de scharen,
 Die 't vurigst smeekgebed aan schuldbelijdenis pa-
 (ren. ⁵⁹⁾

Bij Petten spoedt zich elk naar Kijkduins heuveltop
 En hijgt door 't mulle zand de breede hoogten op.

Wat toont zich daar aan 't oog! Slechts ravenzwarte
 (wolken,

Die hangen als een hoos op de omgewroete kolken.
 Als bliksems flikkren daar de stralen heen en weer
 En kraken in het want of sissen in het meir.

Dat 's alles. Maar geen storm deed zulk geloei ooit
 (hooren

Als uit die schrikbre wolk d' aanschouwren dreunt in
 (de ooren,

Zij zijgen overmand van angst op 't aanschijn neer,
 En 't lied Hammaäloth verheft zich tot den Heer: ⁶⁰⁾

„Ik roep uit de diepten, Jehovah! u aan!
 Heer, hoor! Laat uw ooren mijn smeeking verstaan!
 Zoo gij onze misdrijven gade wilt slaan;
 Jehovah! wie kan, Heer! wie kan dan bestaan?

Bij u is vergeving, opdat men u acht!
 Ik wacht op Jehovah; mijn ziele verwacht,
 Zoo reikhalst geen wachter naar 't wijken der nacht,
 Die 't licht van den toevenden morgen betracht.

Ja, Isrel verwachtte en verbeide den Heer.
 Bij Hem is verlossing en goedheid en eer.
 Hij brengt uit den kerker zijn Isrel eens weer,
 Hij ziet naar zijn zonde en.... Hij vindt ze niet meer!”

Zoo stijgt uit aller hart de wierook der gebeden.
 Zoo, Hollands Jozua, op d' oceaen bestreden,
 Heft Neerland als één man, aan Kijkduins golvend
 (strand,

Naar Mozes voorbeeld tot d' Almachte hart en hand.
 De burgers toeven tot de dag begint te dalen,
 Reikhalzend naar 't bericht van Hollands zegepralen.
 Vergeefs; de zon duikt neer en spoedt zich tot de rust,
 Haar laatste gouden straal speelt zeegnend op de kust,
 Want reeds vóór uren dreef de kruitwolk langs de
 (boorden

Van Texel 't Noorden in; de donderslagen smoorden
 En zwegen in het eind. Daar daalt de zwarte nacht,
 Maar vruchtloos dat het oog één enkel zeil verwacht.
 Toch kiemt de hoop in 't hart. Een neerlaag zou de
 (schepen

In ordeloozen spoed naar veilge haven zweepen.
 De nacht wordt doorgewaakt in smeekbede en geklag...
 Daar barst de lofpsalm los bij 't kriecken van den dag!
 Verwinnaar, laat de vloot voltallig de ankers vallen; ⁶¹⁾
 En 't verste nakroost doe der vaadren dank weer-
 (schallen:

Juicht, juicht Jehovah! Roert de snaren
 Voor de eer zijns naams. Heft psalmen aan!
 Verhoogt den Heer der legerscharen,
 Die vreeslijk is in al zijn daän!
 Hij heeft des vijands macht verbroken;
 Der boosheid paal en perk gezet;
 Zijne eer en Hollands recht gewroken;
 Der vaadren erfdeel ons gered.

Ons knelde 't net aan alle zijden,
 Gij hadt ons in een boei geschroefd;
 Den mensch ons op het hoofd doen rijden;
 Door vuur en water ons beproefd.
 Reeds naakte 't moordgespuis der heulen;
 De wipgalg werd reeds opgericht;
 Reeds glimde 't henkerzwaard bij 't smeulen
 Der houtmijt voor ons aangezicht!

Maar Gij, aan onze spits getogen,
 Gij hebt der helden arm gesterkt;
 Gij hebt der trotschen nek gebogen;
 De neerlaag des tirans bewerkt,
 Uw kerk beveiligd voor de woede,
 Die toelgde op haar ondergang.
 Laat Holland, schuilende in uw hoede,
 Uw naam belijden levenslang!

Laat Holland, door uw gunst herrezen,
 Opnieuw zich buigen voor uw Woord;
 Laat Holland steeds een luchter wezen,
 Waar 't licht des eeuwgen levens gloort;
 Een herberg, waar uw volk kan wonen
 Als 't elders Satans greep ontvlood;
 Een tuin der vrijheid, en zijn zonen
 U eeuwig trouw tot in den dood!

J. A. WORMSER.

AANTEKENINGEN.

1) 4 Juni 1673. „Op dien dag werd op den Heer De Ruiters schip het Avondmaal des Heeren gehouden. Hij verstondt, dat men de vijanden in 't gezicht hebbende, daarom die plicht niet moest uitstellen, maar zich door 't broodt en den wijn des heiligen Nachts ook naar de ziele sterken, om allerlei gevaarlijkheden des te rustiger door te staan.” (Brandt. Leven van De Ruiters).

2) 15 November 1688 landde prins Willem III met 14 à 15000 man te Torbay.

3) Den 10den Juli 1689 werd de prins gewond. Toch was hij den 11en Juli in den slag aan de Boyne den geheelen dag in het heetst van 't gevecht. Op het bericht dat hij gekwetst was, werd Parijs geillumineerd.

4) Lodewijk XIV herriep 2 October 1685 het Edict van Nantes, waarop de gruwelijke dragonnades volgden.

5) Cornelis Evertsen II.

6) In den zeeslag, den 7 Juni 1673 geleverd, ontzette De Ruiters Bankert; in den slag bij Kijkduin kwam Bankert De Ruiters en Van Nes met goed gevolg te hulp.

7) De Liefde, vice-admiraal op het schip „De Vrijheid”, en Sweers, vice-admiraal op „D' Olyphant”, sneuvelde beiden in den slag bij Kijkduin.

8) In den slag bij Lestoffe, 14 Juni 1656, waar de admiralen Wassenaar en Kortenaar beiden sneuvelde en die in een zware nederlaag voor de onzen eindigde, was de kapitein De Haan de eenige, die een Engelsch schip („The Charity”) veroverde en in Texel oprichtte.

9) In den roemrijken slag bij Soulsbaai, 7 Juni 1672, klampte Van Braakel, die 300 man en 62 stukken geschut aan boord had en tegen het eskader van de roode (Engelsche) vlag moest vechten, den admiraal van het blauwe eskader, Montagu, die 1000 man en 104 stukken voerde, aan, en boorde zijn schip na een strijd van

twee uren in den grond. Montagu erkende later dat hij zich zou overgegeven hebben indien slechts zijn aanval-ler hem in rang gelijk ware geweest.

10) In denzelfden slag wierp d' Almonde zich met zijn schip en een snauw tusschen De Ruiters en zes Engelsche schepen met ettelijke branders, waardoor De Ruiters schip werd gered.

11) Aart van Nes heeft gewoonlijk groote meerderheden bevochten met een kalmte, die zelfs in Nederlanders van de 17de eeuw de aandacht trok.

12) Van Gelder, De Ruiters schoonzoon, was kapitein op het schip „Steenbergen.” Aan het einde van den slag werd hem de buik afgeschoten.

13) „Zijn er dan vijf of zes Trompen in de Duitsche vloot?” riepen de Engelschen uit, na den vierdaagschen zeeslag in 1666.

14) Matth. X: 34.

15) Jesaja LXIII: 3.

16) De zomer van 1673 was buitengewoon stormachtig. Van den 13den - 17den Augustus woei bijna geregeld een zeer harde wind, soms tot storm aangewakkerd, uit het noordwesten.

17) Ridder Edward Spragge, een van Englands dapperste en edelste zeehelden.

18) Robbert, zoon van den keurvorst-palzgraaf Frederik, die geruimen tijd in den Haag de gastvrijheid der Staten had genoten.

19) d' Estrée was de admiraal ter zee van Lodewijk XIV. Zijn gedrag in den slag bij Kijkduin strookte niet met zijn karakter en moed.

20) In den slag bij Soulsbaai overwonnen 54 Holland- sche oorlogsschepen, 12 fregatten, 14 adviesjachten en 25 branders de Engelsche vloot van 150 bodems, waaronder 98 oorlogsschepen. Sinds dien dag was de gewone naam voor de Hollandsche vloot bij Janmaat in gebruik: „het klein hoopke.”

21) 19 Juni 1673 ging De Haan (zie aant. 8) met 12 fregatten, 2 adviesjachten en 4 branders rustig de getalssterkte van de Engelsch-Fransche vloot bij Harwich opnemen. Hij kwam terug met het bericht dat hij voor de oogen der verbaasde Engelschen bij Sheerness 70 oorlogsschepen geteld had.

22) De 150 Engelsch-Fransche schepen hadden ongeveer 8000 man aan boord, die op de Hollandsche kust moesten ontscheept worden, terwijl Frankrijk, Munster en Keulen van de landzijde een overmachtigen aanval zouden doen.

23) In den winter van 1572/73 werden de Enkhuizer schepen door Gods tusschenkomst op de hier beschreven wijze gered.

24) 2 October 1574.

25) 3 October 1574.

26) Begin Augustus werden — voorzooveel noodig! — algemeene bededagen uitgeschreven.

27) Genesis XXXII: 30.

28) Uit den heerlijken brief, 30 Juli 1673, door de Staten-Generaal aan De Ruiters geschreven, volgen hier eenige gedeelten:

Godt de Heere almaghtigh zal onze getuige zyn, dat wy by alle wegen ende middelen hebben getracht het herte van den hoogstgedachten Koning van Grootbritanjen tot vrede te beweegen, ende voor te koomen het bloedvergieten van luiden die eene professie van religie doen: hy weet ook met hoe groote onrechtvaardigheid den hoogstgedachten Koning ons den tegenwoordigen oorlogh heeft aangedaan, ende daar mede noch vervolgt: ende hoopen en vertrouwen wy der-

halven, dat die Heere der heerschaaren in den dagh des stryds, als een rechtvaardige rechter, tusschen haar ende ons zal aanzien het groot ongelijk en geweld, dat zy ons aandoen, ende dat zyne goddelyke Majesteit zal volvoeren het werk, dat hy tot tweemaal toe zoo genaadelyk ende heerlyk, tot eeuwige prys van zynen heyligen naam, begonnen heeft.

Wy twyffelen ook niet, of gy, mitsgaders de andere Hoofden en Officieren van de voorschreeve onze vloote, zullen zeer wel confidereeren, dat aan een goet succes, 't welk tegens de voorschreeve vyandyke vlooten zoude moogen werden geobtimeert, het welvaaren van deezen Staat menschelyker wyze dependeert, en dat, dit laatste effort uitgestaan ende afgewezen zynde, menschelyker wyze, een goet en gelukkig einde als voor de deure staat: ende zyn daarom wel verzeekert, dat niet alleen gy, maar ook de voorschreeve andere Hoofden, Officieren, mitsgaders soldaaten en matroozen zullen alles aanwenden wat onder Godes zeegen tot het verkrygen van een eerlyke overwinninge gedaan kan worden: dat de zelve wel in achtginge zullen neemen, dat aan de eene zyde, door een zoodaanige overwinninge, de eere Godts, de vrye oeffeninge van zyn heiligh woordt, niet alleen in deeze, maar misschien ook in nabuurige Landen vermeerdert ende vastgesteld, ons algemeene lieve Vaderlandt tot het bekoomen van een eerlyke vrede geholpen, ende onze dieergekochte vryheit gestabileert zal werden: daaraan de andere zyde, door een nederlaage, wy ende onze heele posteriteit, jaa misschien het geheele Gereformeerde Christendom, perykel zoude loopen van haar onder de geestelyke slavernye van de Paus van Romem, zoo zeer by onze voorouderen verfoeit ende gehaat, mitsgaders onder een ondraagelyke heerschappye van vreemde, ende zulks in een zeer ongelukkigigen staat, beide naar lichaam ende ziele, gestort te zien.

Wy moeten derhalven gelooven, dat onder de voornoemde vloote niet een ziele gevonden zal werden, die niet liever met een mannelijke dapperheit zoude willen betrachten het eerste, zelfs met verlies van lyf en leeven, voor zyn Vaderlandt, zich zelve, zyn vrouw en kinderen, tot zyn onsterffelyke prys ende roem, en een eeuwige benedictie te verwerven, als door een flauwe lafhertigheit Godts kerke ende den Staat tot zyne eeuwige schande ende vermaledydinge te brengen. Wy weeten wel dat een goede uitkomste in zoo zwaaren toestandt van zaaken van den Goddelyken zeegen dependeert, maar wy weeten ook dat Godt de Heere almaghtigh door middelen zyn zeegen uitwerken wil: ende gelyk wy dit laatste Uw goede conduite, mitsgaders de onverschrokken moed, courage, goede wille en genegentheyt der andere Hoofden en Officieren, mitsgaders soldaaten en matroozen, om U daar in te secunderen, aanbevoelen laten, zoo zullen wy niet nalaaten Godt den Heere almaghtigh vierighlyk te bidden; en is al bereidts bezorght, dat de Dienaaren des Goddelyken woordts in haare predikationen en bedestonden zullen bidden, ende de Gemeente opwekken, om den zelve God te smeecken, dat zyne goddelyke Majesteit U, de andere Hoofden van 's Landts vloote, en Officieren, mitsgaders soldaaten en matroozen, vaderlyk ende genaadelyk wil bystaan, in leeven en gezontheyt spaaren, met mannelijke dapperheit en zynen goeden geest aandoen, tegens de maghten der vyanden laten bestaan, ende een eerlyke victorie en overwinninge laten weghdraagen, tot grootmaakinge van zynen heiligen Naam, en welvaaren van ons lieve Vaderlandt.

²⁹⁾ Den 12den Augustus 1673 was Prins Willem III aan boord van De Ruiters schip „De zeven Provinciën” en

werd op zyn advies tot aanval besloten. De geheele bemanning juichte het besluit toe.

³⁰⁾ Dien dag stond De Ruiter, nevens den prins, met den kriegsraad op 't halfverdek, temidden van zyn trouwe manschappen en hield in korte, ronde woorden de toespraak, die hier werd weergegeven, waarop met groot gejuich: „Ja, ja!” en „Lang leef de Prins!” werd geantwoord.

³¹⁾ Den 18den Augustus schreef De Ruiter aan eenige heeren der Staten: „Ik sta verwondert, dat de vijanden, die 's Landts vloot daar wel zien, niet beleefder zijn, met mij een weinig tegemoet te komen, dewijl ze nu den wind tot hun voordeel hebben.”

³²⁾ Met een „gelukkige zeemansstreek” won De Ruiter van de vijanden de loef. De Engelschen getuigden, „dat hij volgens zyn gewoon beleid, zich dienende van de duisternis, zich dicht hield aan de kust en, die koers houdende tot den volgenden morgen, de wind van hen won.” Aan dergelyk uitnemend beleid was de vijand bij De Ruiter reeds meer dan hem lief was gewoon. Den 21sten Augustus lag de Hollandsche vloot, „tusschen Petten en Kamperduin, geen twee mijl van 't landt.”

³³⁾ Het hoofdeskader onder Prins Robbert als admiraal voerde de roode vlag; in 't eskader der blauwe vlag had Ridder Spragge het gebied; Graaf d' Estrée gebood over 't eskader der witte vlag, bestaande uit Fransche schepen. „De Nederlanders naar den vijand toeloopende, had Tromp eerst d'avant garde of voortogt”; —

³⁴⁾ „De Ruiter de bataille of middeltocht;” —

³⁵⁾ „en Bankert de arriere-garde of achterhoede.

³⁶⁾ De vijanden wendden te 7½ ure tegen hen aan en daardoor veranderde de slagorde zooals hier beschreven is.

³⁷⁾ D' Estrée vocht nauwelijks mede, ofschoon sommige zijner kapiteins hun plicht deden. Men vermoedde dat hij op geheimen last van Lodewijk XIV de Engelschen slechts schijnbaar hielp.

³⁸⁾ Prins Robbert werd voortdurend door vier of vijf branders omringd, die uitnemend hun werk deden.

³⁹⁾ Van Nes raakte met Prins Robbert en nog zes of zeven andere schepen in een hachelijk gevecht, waarbij zyn vaartuig ten eenemale reddeloos geschoten werd. Maar Van Nes gaf het nooit op.

⁴⁰⁾ „Bankert zag dat de Franschen geen stand hielden en vergenoegde zich er mede hen 't Oosten in te jagen.”

⁴¹⁾ „Hierdoor werd Prins Robbert de last te zwaar; men gaf van alle zijden vreeslijk vuur op hem en de zijnen, en dreef hem om de West.”

⁴²⁾ Tromp was met zyn eskader en 't eskader der blauwe vlag „te eenenmale uit het gezicht geraakt in 't Noorden.”

⁴³⁾ Tromps schip heette „De Gouden Leeuw”.

⁴⁴⁾ Een „glas” is een half uur; de tijd waarin de zandlooper ledig liep.

⁴⁵⁾ Het admiraalschip van Spragge.

⁴⁶⁾ Van 8.15—11.15 duurde de strijd tusschen Tromp en Spragge, waarin de eerste, die 470 man aan boord had, zelfs geen enkelen gekwetste kreeg.

⁴⁷⁾ Spragge ging, toen „The Royal Prince” reddeloos geschoten was, over op de „Sint George”.

⁴⁸⁾ Tom Tobias, een Rooms-katholieke Ier, maar vurig minnaar van de vrijheid, was naar gewoonte de vertrouwde, verdienstelijke kapitein op „De Gouden Leeuw”.

⁴⁹⁾ Tromp ging over op „De Komeetstar”, toen „De Gouden Leeuw” niet meer zee kon bouwen.

⁵⁰⁾ Ook „Sint George” stond welhaast op het punt van zinken. Derhalve begaf Spragge zich naar „The Royal Charles”.

⁵¹⁾ Nauwelijks was Spragge in de sloep, of een kogel van „De Komeetstar” sloeg door den zinkenden „Sint George” heen en de sloep in tweeën. Spragge verdrong. Hij werd gevonden met de handen zoo stijf om een deel der sloep geklemd, dat men ze bijna niet kon los maken. Holland betreurde dezen dapperen edelmoedigen vijand, dien beter zaak waard was geweest.

⁵²⁾ Na 4 ure in den namiddag werd het gevecht zoo gruwelijk, dat alles wat voorafgegaan was er bij in 't niet zonk. Men zie de beschrijving bij Brandt.

⁵³⁾ In den vorigen zeeslag meende Tromp reden te hebben om Sweers te beschuldigen van eenig gebrek aan ijver en moed. Een commissie werd benoemd, die nauwkeurig onderzoek instelde en op alle punten bewees dat Sweers de verdenking in geen enkel opzicht verdiend had. Thans vocht de vice-admiraal onder het oog van Tromp „als een leeuw”. Tegen het einde van den slag sneuvelde hij.

⁵⁴⁾ Het grafschrift, dat Vondel voor De Liefde dichtte, luidt:

„Hier rust: Lands Liefde, of eer een deel gescheurt
aan fenteren,
Hij schuwde schutgevaart van ver, en paste 't enteren,
Getroost te winnen of te sterven als een Heldt,
Beleidt en moedt betoomt al 't Britsch en Fransch
geweldt.”

⁵⁵⁾ „Ik weet”, sprak De Ruiters toen hij de doohtjding vernam, „dat dit de vruchten van den oorlog zijn, dat ik mijzelf Gods wille moet onderwerpen en daarin tevreden zijn. Heden was 't zijn beurt, en morgen zal 't misschien de mijne zijn.”

⁵⁶⁾ De vijand gebruikte den nacht om stil af te zakken. De Hollanders bleven als overwinnaars op de plaats van 't gevecht.

⁵⁷⁾ De vloot liep met het opgaan der zon behouden binnen.

⁵⁸⁾ Tegen 9½ ure hoorde men in Amsterdam het schieten. Daar werd 's morgens, 's middags en 's avonds in alle kerken bidstond gehouden.

⁵⁹⁾ Geheel Noord-Holland hield, geïmproviseerd, boeten bededag.

⁶⁰⁾ De toeschouwers op Kijkduin zagen in hun midden een predikant, die onmiddellijk aan hun wensch voldeed en in de open lucht een bidstond hield.

⁶¹⁾ De Engelschen hadden zware verliezen, ook van groote schepen. De Hollandsche vloot liep geheel voltallig de haven binnen.

De Adam der Mohammedanen.

Zagen we onlangs hoe de Mohammedaan, naar zijn leer, zich het Paradijs voorstelt, even zonderling is zeker zijne voorstelling van de schepping des menschen.

Volgens de leer der Muzelmansche boeken nam Allah verscheidene soorten aarde om daaruit het lichaam van Adam te vormen. Al deze soorten waren verschillend in kleur en in hoedanigheid;

om deze reden ook heeft men witte, zwarte, roode en gele menschen, en daarom ziet men onder de menschen een zoo groot verschil van inborst, van gesteldheid en van karakter. De schrijver Khondemir verhaalt zelfs, dat Allah, tot de schepping besloten hebbende, aan Gabriël bevel gaf, om uit elke van de zeven verdiepingen der aarde een handvol aarde te halen. Gabriël nam zijn vlucht en kwam aan de aarde verklaren, dat Allah uit haar ingewanden de noodige bestanddeelen wilde trekken om daaruit den mensch te vormen, die haar koning en des Heeren stedehouder op haar zou zijn. Door deze verklaring verschrikt, bad de aarde Gabriël, om den Heer haar vrees te kennen te geven, dat dit schepsel insgelijks eerstdaags aan het muiten tegen hem zou slaan en zijn vloek op haar doen rusten. Gabriël, door mededoogen bewogen, bracht dit verzoek voor den troon van Allah, die, niettemin in zijn voornemen volhardende, den engel Michaël tot hetzelfde doel afzond. Deze kwam op dezelfde wijze terug. Allah, door deze weigering misnoegd, zond eindelijk Asraël af, die, zonder waarschuwing of voorafpraak, met geweld zeven handen vol uit de verschillende lagen of verdiepingen der aarde rukte, en ze naar Arabië, in een plaats tusschen de steden Thäief en Mekka bracht. De barsche en meêdoogenlooze wijze, waarop Asraël de aarde behandelde, was oorzaak dat Allah hem opdroeg, om voortaan de lichamen van de zielen te scheiden. Deze Asraël is Abu-Jahia Mordad, de engel des verderfs.

Deze aarde nu, door de hand der engelen gekneed, vormde Allah met eigen hand, en toen de gestalte gedroogd was, bleef zij lang in dezelfde plaats tentoongesteld voor de engelen, die haar dikwerf bezochten. Toen de engel Eblis eens op den buik en de borst sloeg, en bevond dat ze leeg waren, zeide hij: „Dit schepsel, dat leeg zal zijn, zal dikwijls noodig hebben zich op te vullen, en dientengevolge aan velerlei verzoeken zijn blootgesteld.”

Echter bezielde Allah deze klei, blies haar een ziel in, gaf haar het denkbeeld van alle wetenschappen en alle deugden; schiep voor haar een verstandigen geest en kleepte haar lichaam in wonderdige kleederen, zooals die aan haar waardigheid betaamden. Het hoofdstuk *Araf* van den Koran drukt zich op de volgende wijze uit: „Wij hebben de kleederen uit den hemel gegeven, deels om uwe natuur te bedekken, deels om u te versieren en te verdedigen. Maar het kostbaarste van deze kledingstukken is het kleed van vroomheid en onschuld, waarmede wij u hebben bekleed.” Adam behield dit kleed slechts een halven dag in het Paradijs; doch, daar de geheele dag duizend jaren is, duurt niettemin deze halve dag vijf eeuwen.

Het was na deze gift dat Allah den engelen beval, Adam als zijn evenbeeld te aanbidden; de meesten gehoorzaamden. Alleen de geest Eblis en zijn trotsche makkers weigerden. Toen Allah hem tot

vereering dwingen wilde en hij weêrstand bood, vroeg Allah de reden zijner ongehoorzaamheid. „Wij zijn van een meer verheven aard dan deze man van klei,” zeide Eblis, „want gij hebt ons uit een fijne, lichte stof geschapen, terwijl de stof van dit nieuwe schepsel laag, grof en duister is.” Eblis wilde toen den Schepper nabootsen; hij wilde een mensch maken, en schiep den aap. Eblis werd vervloekt. Zijne plaats in het Paradijs werd aan Adam gegeven. Maar toen hij zich verdreven zag, zwoer hij zich op Adam en diens nakomelingschap te wreken. De haatdragende engel heeft woord gehouden.

Al deze groote zaken volbracht hebbende, trok Allah uit de linkerzijde van Adam, gedurende den slaap, een rib, waaruit hij de vrouw Eva, of Havah, vormde.

Spoedig ontving Adam van Allah het verbod om van de vrucht van zekeren boom, den boom des kwaads, te eten. Toen was het, dat Eblis, nog altijd op zijne wraak bedacht, zich verbond met de slang en den pauw, bij de Arabieren het zinnebeeld van ijdelheid, ten einde die wraak ten uitvoer te brengen.

Hij naderde Eva en Adam en wist het, na een lang en bedriegelijk gesprek, daarheen te brengen, dat zij een stuk van de verboden vrucht aten, doch dit stuk was nauwelijks in hun maag gekomen, of de kleederen, waarmede Allah hen bedekt had, gingen los en vielen op den grond, hetgeen hun deed begrijpen dat zij een misdaad gepleegd hadden. Op het gezicht hunner naaktheid, waren zij met schande en schaamte bedekt; zij liepen naar een vijgenboom om zich met de bladeren te bedekken, en hoorden toen deze ontzettende woorden Gods, welke in den Koran zijn opgenomen: „Verlaat deze plaats! . . .—Gij zult vijanden onderling worden, en gij zult op aarde een woonplaats en uw onderhoud slechts voor een bepaalden tijd hebben!” Zij werden uit het Paradijs verdreven.

Door de ellende des levens ternedergedrukt, en door de afwezigheid zijner vrouw Havah van allen troost beroofd, keerde Adam eindelijk in zichzelf terug, en hief zijne handen ten hemel om genade af te smeeken. De Schepper, meêdoogen gevoelende om zijn berouw, liet door de hand der engelen een tabernakel op aarde brengen, welke geplaatst werd op de eigen plek, waar sedert Abraham de Kaaba, den tempel van Mekka stichtte. Gabriël, een steeds welwillende engel, onderwees hem in hetgeen hij in dit heiligdom te doen had om zich met God te verzoenen. Adam volgde zijne raadgevingen, en werd door denzelfden engel naar den berg *Arafat* gebracht, welke naam aan dien berg gegeven werd om de ontmoeting, die hier tusschen Adam en diens vrouw Havah plaatshad na eene scheiding van ruim twee honderd jaren.

Van hier gingen zij naar het eiland Serndeb (Ceylon) en vermenigvuldigden hun gezin. Hier

kreeg Havah twintig malen een tweeling, telkens van verschillend geslacht.

Zoover dit verhaal. Men ziet, hoe ook hier weêr, gelijk in elken valschen godsdienst, waarheid en leugen dooreenloopt. Maar juist wijl dit bij den Islam zoo zeer 't geval is, is het ook zoo moeilijk den Mohammedaan tot Christus te brengen. Onze zendelingen in Indië ervaren het!

MIN GEZELLIG.

Men weet waar Tornea in Noorwegen ligt. Een reiziger nu deelt het volgende meê:

„De stad Tornea leverde bij onze aankomst op 30 December een ijzingwekkend aanzien op. Haar kleine huizen waren tot aan de daken in de sneeuw bedolven, die het daglicht, indien er in dit jaargetijde daglicht is, geheel moest uitsluiten. De bestendig vallende sneeuw verborg meestendeels de zon, zelfs in de weinige oogenblikken, wanneer zij zich des middags boven den gezichtseinder verheven had. In Januari steeg de koude tot zoodanige hoogte, dat de thermometer 37 graden onder het vriespunt was en de wijngest bevroor.

Wanneer wij de deur van een warm vertrek openden, deed de buitenlucht de binnenlucht dadelijk in sneeuw veranderen, die in kleine vlokjes begon te zweven. Wanneer wij naar buiten gingen, was onze gewaarwording alsof de lucht ons de borst verscheuren zou. Het breken van het hout, waaruit de huizen gebouwd zijn, maakte ons gedurig wegens de toeneming der koude ongerust, omdat hare hevigheid het scheen te zullen splijten. De straten waren zoo ledig, alsof de geheele stad uitgestorven was. Men ziet er dikwijls ongelukkigen met afgevroren handen of beenen.

De koude komt somtijds zoo plotseling en met zulke hevigheid op, dat zij aan hen, die aan haar blootgesteld zijn, den dood veroorzaakt. Niet zelden verheffen zich plotseling sneeuwstormen, die verschrikkelijke verwoestingen na zich slepen. De winden schijnen dan uit alle streken te waaien en de sneeuwvlokken met zulke woede heen en weder te slingeren dat men niet weet of zij van beneden dan wel van boven komen, en in één oogenblik de naastbij liggende voorwerpen in een ondoordringbare sneeuw-wolk begraven zijn. Wee hem, die door zulk een storm in het open veld overvallen wordt! Zijn kennis met de landstreek of met de kenteekenen welke hij van boomen als anderzins kan hebben genomen, helpen hem niets. Hij verdwaalt temidden der sneeuw en elke stap kan hem den dood be-reiden.”

Mr. JACOB VAN LENNEP.

Van Lennep was onze prettigste litteraire gestalte, die de kunst verstond vijftig jaren lang amusant te blijven.

Cd. B. HUET.

Jakob van Lennep was in menig opzicht een geestverwant van Da Costa en diens meester Bilderdijk.

Zoo ooit iemand onder gelukkige omstandigheden geboren werd, dan was het J. van Lennep. Van nature was hij met den heerlijksten aanleg bedeed, terwijl hij zich van der jeugd af in een kring bewoog, die in beschaving en ontwikkeling zijn weerga misschien niet had.

Hij werd in het begin van 1802 geboren. Zijn vader was de beroemde Amsterdamsche hoogleeraar David Jacob van Lennep ('74—'53) die als geleerde en als dichter zich onverwelkbare lauweren heeft verwonnen.

Ook Mr. Jacob van Lennep leefde in Amsterdam waar hij als rijks-advocaat zijne dagen doorbracht. Van Lennep was inderdaad *populair*. Zijne werken kon, of liever kan men vinden op de prachtigste boekentafeltjes in de rijkst gemeubileerde vertrekken, tot in de kist in de woning van den arbeider.

Ieder ontwikkelde kent zijne historische romans, maar ook de vischvrouw uit Scheveningen kon er zich op beroemen, al de historische werken van van Lennep geleend en gelezen te hebben.

Hij heeft in Nederland gedaan, wat Byron en Walter Scott in Engeland reeds gedaan hadden, namelijk, trouw bijgestaan door Mej. de Neufville, de vaan van de romantiek geplant.

Vóór dien tijd was deze richting der letterkunde in Nederland onbekend; de uitgevers durfden daarom zijn eerste werk „de Pleegzoon” niet aannemen. Eerst toen hij door zijne legenden wat naam gemaakt had, wilde de uitgever Meyer Warnars het werk het licht doen zien, nadat het twee jaar in de lade gelegen had. Van honorarium was nog geen sprake. De drukken van Van Lenneps historische romans volgden elkaër spoedig op, wel een bewijs dat Meyer Warnars weinig oog had voor letterkundige kunst.

Zijne werken hebben een blijvende waarde en worden algemeen geliefd en bewonderd, hoeveel er ook over zijn laatste werk: „Lotgevallen van Klaasje Zevenster,” geschreven en gesproken is.

Zijn talent als prozaschrijver wekte vrienden en bewonderaars.

Niet alleen echter zijn talent, ook Van Lennep als persoon. Ook als persoon was hij populair. Ook door zijn karakter genoot hij gedurende bijna dertig jaar de liefde der Nederlandsche natie, was hij overal bekend, zelfs bij een pakjesdrager aan de spoorwegen, en overal toegejuicht.

En geen wonder. Hij was welwillend en goedhartig, vrij van aanmatiging, gemakkelijk in den omgang, vroolijk als een kind, geestig als Huygens. Waar hij kwam, ook zelfs op de meest ernstige en deftige vergaderingen barstte weldra een homerisch gelach uit.

Zoo kwam hij in Augustus 1866 in de vergaderzaal van het 8e Taalkundig Congres te Rotterdam. Ieder kwam hem blij tegemoet. Hij nam plaats aan de bestuurstaafel en zat, met een bijna onmerkbaaren glimlach, te luisteren naar de droge beraadslagingen over de spelling der bastaardwoorden. Eensklaps vroeg hij het woord. Ook hij ijverde er sterk voor overal de ph door f te vervangen, want die ph had al wat verdriet veroorzaakt. Als jonkman had hij eens een zangspel Saffo geschreven, maar de regisseur had zijne spelling in Sapho veranderd, zoodat er gezongen werd: O, Sap, ho, wees gegroet. Zekere dienstmaagd dacht dat „de mophondjes” vertoond zou worden inplaats van het treurspel van Mehastasis namelijk Demophontes. Eindelijk had een jonge dame hem eens gevraagd, wat bedoeld werd met het woord prophanen, waarop hij geantwoord had, dat het wellicht de mannetjes van de propheenen geweest waren.

Kortom, Van Lennep was de grappenmaker, ook in zijne werken; de aangename verteller, die zich niet, zooals mevrouw Bosboom Toussaint doet, te nauw bekommert om de geschiedkundige feiten, maar wiens hoofddoel is zijne lezers aangenaam bezig te houden.

Van Lennep was bovenmate werkzaam; ten eerste was hij prozaïst, ook dichter, en ook was hij tehuis op het gebied van taal en oudheidkunde. Zijn voorbeeld sleepte anderen meê. Dit blijkt aan den schrijver van: „De schaapherder,” J. F. Oltmans. Toch waren zijne beginselen tegen romantiek. Hij bleef toch nog vasthouden aan de classieke beginselen, hem als knaap en student ingeprent. De algemeene geestdrift voor Walter Scott en Byron bracht hem tot historische romans. De bijval, hem geschonken, bracht hem verder naar de romantiek dan hij misschien zelf wilde.

De gelukkigste dag van Van Lenneps ouderdom was ongetwijfeld Vrijdag 18 October 1867, de dag waarop het standbeeld van Joost Van den Vondel werd onthuld, en waarvoor hij zeven jaren lang gewerkt had. Hij sprak enkele eenvoudige woorden die zijne blijdschap te kennen gaven, welke nog verhoogd werd, toen Mr. Heemskerk hem het commandeurskruis der orde van den Nederlandschen Leeuw aanbood. Hij overleefde deze gebeurtenis niet lang. Den 25sten Augustus 1868 nam de dood, tot veler droefheid, den man weg, die echter in de herinnering der Nederlandsche natie nog langen tijd zal voortleven.

(Een der antwoorden op de jongste prijsvragen.
Motto: »Groen van Prinsterer”.)

IN DES HEEREN HAND.

Onder de regeering van Maria de Bloeddorstige, was Gilpin, deken van Haughton, na veel strijdens, veel gebeds en een ernstig onderzoek der Schrift, tot de overtuiging gekomen, dat de mensch noch door zijne werken, noch door eenig schepsel kan worden gered, maar alleen door de verdiensten van hem, die in de wereld gekomen is om zondaren met God te verzoenen, hen te heiligen en hun het eeuwige leven te geven uit vrije genade. Zoodra hij deze waarheid vatte, predikte Gilpin haar niet alleen door woorden, maar door een heiligen onbevleeten wandel. Ten allen tijde is deze waarheid eene ergernis geweest, zoo voor den deugdzamen wereldling, als voor den in ondeugd voortlevenden mensch. De prediking van Gilpin wekte in het eerst aandacht; doch spoedig rees de toorn der vijanden van den Meester, die aan zijne discipelen haat en vervolging in de wereld voorspeld heeft.

Het was in den tijd dat de kerk van Engeland haar geloof aan de onfeilbaarheid der Schrift door het bloed van een groot aantal martelaren bezegelde. Onder de nieuwbekeerden was Bernard Gilpin degene, die het meest de aandacht tot zich trok van vijanden der waarheid. Zij wilden hem zoo gaarne op den brandstapel brengen onder de oogen van het volk, waarop zijn overredende woorden en het voorbeeld zijner goede daden krachtadig werkten. Verschillende omstandigheden stonden de vervulling van 't booze ontwerp in den weg. Gilpin was niet alleen prediker, maar de geheele omtrek eerde hem als steun, vriend en trooster van hen, die, hetzij bedrukt, hetzij in nood, of bedroefd waren. De zachtheid van den man, die met moeite en langzamerhand tot de kennis der waarheid gekomen was, gepaard met zijn groote voorzichtigheid, die hij naderhand zwakheid noemde, maakten dat zijne tegenstanders hem op niets konden betrappen. Hun slechte voornemens werden vooral gestuit door de toegenegenheid, die zijn bloedverwant Cuthbert Tomstal hem toedroeg, de bisschop van Durham, onder wiens rechtsgebied hij zich bevond. Die toegenegenheid verwondert ons in een der ijverigste aanhangers van de bloeddorstige Maria. De klachten tegen de leer en het onderwijs van Gilpin wonnen echter meer veld bij Bonner, bisschop van Londen. Tweeëndertig beschuldigingen werden tegen hem opgesteld, en de bisschoppelijke stoel besloot hem in het verhoor te brengen en ter dood te veroordeelen. Toen de vrienden van den eerbiedwaardigen deken dit hoorden, maakten zij hem overwijd zijn gevaar bekend, en smeekten hem het land te verlaten. Deze tijding verraste hem niet in het minst, daar hij zich sinds lang had voorgesteld geroepen te worden, om voor zijn geloof te lijden; hij was besloten zich niet aan zijn vijanden te onttrekken. Het kwam hem voor, dat hij Christus zou verloochenen, door de vlucht

te nemen op het oogenblik dat hij hem openlijk moest belijden. De wereld was niets voor hem; van dag tot dag gevoelde hij meer haar ijdelheid en onbestendigheid, en het leven beschouwde hij sinds lang als een overgang tot de eeuwigheid. Het doel van zijn leven was Christus te verkondigen en van hem te getuigen; wanneer dus zijn dood deze taak bevestigde, was hij gereed hem met vreugde tegemoet te gaan.

Zoodra hij zijn gevaar inzag, liet hij Willem Airley, een ouden getrouwen bediende, tot zich komen, en belastte hem met het beheer van zijn huis en de uitdeeling zijner giften. Hij legde de hand op diens schouder en sprak hem dus toe: „De samenzwering van mijne vijanden is eindelijk gelukt; ik ben bij den bisschop van Londen beschuldigd, uit wiens handen ik niet levend ontkomen zal; de Heere rekene hem deze zonde niet toe, en geve mij de kracht den goeden strijd te strijden.” Gilpin, die nooit de minste zorg voor zijne kleederen had, gaf daarop bevel om voor hem een lang wit kleed te maken, zooals de geestelijken in dien tijd droegen, ten einde met ingetogenheid voor zijne beschuldigers te kunnen verschijnen. Hij verzocht den meesten spoed te gebruiken „want,” zeide hij, „wie weet of ik het niet spoedig noodig zal hebben.”

Zijne vrienden poogden hem echter te bewegen om te vertrekken; maar hij verzocht hun, dit niet door te drijven, ten eerste omdat hij niet dacht dat de vlucht hem zou gelukken, ten andere omdat hij niet begreep dat men een leven als banneling verkoos boven den eervollen dood van een belijder van Jezus Christus. „Houdt u overtuigd, mijne vrienden!” zeide hij, „dat ik nooit den marteldood zou hebben gezocht; maar dat ik nu gevoel, dat mijn plicht als herder en Christen mij verbiedt mij aan mijne vijanden te onttrekken.”

Het kleed was weldra gereed. Hij deed het aan zoodra het kwam, ten einde bereid te zijn als de afgezanten van den bisschop hem kwamen halen. Deze wachtten niet lang. „Alle dingen werken mede ten goede van degenen die God liefhebben.” Deze woorden der Schrift, die hem en zijne vrienden dikwijls hadden vertroost, waren op het oogenblik van zijn vertrek de troostwoorden, die hij toeriep aan de dienaren en vrienden die hem weenende omringden.

De soldaten die de wacht over hem hielden, hoorden deze woorden. Doch zie — op weg naar de gerechtsplaats brak hij zijn dij en moest in een herberg worden gebracht. „Welnu,” vroeg een der soldaten, „zal deze vermeerdering van rampen ook u ten goede meêwerken?” Hoe zou ik daaraan kunnen twijfelen?” antwoordde Gilpin. Dit vertrouwen werd niet beschaamd, want toen hij door dit ongeval het bed moest houden, stierf koning Maria, en.... al de gevangenen om des geloofs wil werden losgelaten. Gilpin was gered!

UIT HET LEVEN.

Gezegend.

Het Londensch zendinggenootschap, dat pas zijn honderdjarig bestaan vierde, ziet op een rijk gezegende geschiedenis terug. Het heeft in honderd jaren meer dan *duizend* zendelingen naar de Heidenwereld kunnen uitzenden. Het heeft zijne arbeidsvelden in Noord- en Zuid-China, in het noorden en zuiden van Engelsch-Indië, op Madagaskar, in Zuid- en Midden-Afrika, in West-Indië, Polynesië en op Nieuw-Guinea. Op al deze uitgestrekte arbeidsvelden onderhoudt het tegenwoordig niet minder dan 258 Europeesche zendelingen, waarvan 17 zendelingartsen. Nevens hen arbeiden 1476 geordende leeraars uit de inboorlingen en bovendien nog circa 12000 inlandsche helpers. De uit de heidenen verzamelde gemeenten tellen 94000 avondmaalgangers en 404000 gemeenteleden. De zendingsscholen telden in 1891 ruim 125000 leerlingen.

Een oude uitvinding.

Men zegt dat de Egyptenaren reeds tweeërlei bliksemafleiders hebben gebezigd. Vooreerst moeten zij hooge mastboomen, tot van 100 voet lengte toe, op hun kolossale hoektorens geplaatst hebben, die niet alleen als vlaggestokken ter versiering dienden, maar ook om, met koper beslagen, zooals de oude opschriften vermelden „het onweder in de hoogte van den hemel te snijden.” Ook de hooge obelisksen, waarvan de pyramidaal in een punt uitliep en met zware, vergulde koperen platen was afgedekt, moeten volgens de opschriften tot hetzelfde doel hebben gediend, zooals Brugsch Pasha in de „Deutsche Warte” aangeeft.

De Zondag.

Tot staving van het feit dat de eerste dag van de week als de sabbat moet gehouden worden dient o. a. de praktijk van de eerste Christenkerken en het getuigenis van de voornaamste der kerkvaders. Ignatius, Irenaeus, Clemens, Tertullianus, Athanasius en anderen geven allen getuigenis dienovereenkomstig.

Athanasius zegt: „De Heer verplaatste den sabbat naar den Dag des Heeren.” Irenaeus, die een discipel van Polycarpus was, en Polycarpus weder van Johannes, zegt: „Op den Dag des Heeren viert elk een van ons Christenen den sabbat; dan overdenken wij zijn wet, en verheugen ons in de werken Gods.” Clemens van Alexandrië, in 192 na Chr. zegt: „Een Christen, naar het bevel van het Evangelie, onderhoudt den Dag des Heeren, waardoor de opstanding van den Heer verheerlijkt wordt.” Tertullianus zegt: „De Dag des Heeren is de heilige dag van de Christelijke kerk.”

Het is waar, sommige Joodsche Christenen hielden

nog vast aan de ceremonieele instellingen. Theodoret, sprekende van de Ebionieten, een secte van Joodsche Christenen, zegt: „Zij onderhielden den sabbat naar de Joodsche wet, en heiligden 's Heeren Dag op gelijke wijze als wij doen.” „Dit,” zegt Prof. Stuart, „geeft ons een goede geschiedkundige beschouwing van den staat van zaken in de eerste eeuwen van de Kerk. De ijveraars voor de wet begeerden den Joodschen sabbat te onderhouden zoowel als den Dag des Heeren; want omtrent de laatste schijnt er nooit eenig verschil onder eenige groep van Christenen geweest te zijn, zoover ik deze zaak heb kunnen nagaan. *De eerste Christenen allen tezamen beschouwden den eersten dag der week als heilig.*” Mosheim zegt in zijn kerkgeschiedenis: „In de eerste eeuw waren alle Christenen eenstemmig om den eersten dag der week, op welchen de Heiland verrees uit de dooden, af te zonderen voor de plechtige onderhouding van den openbaren godsdienst.”

En hiermede, gelijk Matthew Hale zegt: „Heb gij de redenen voor de verplichting, welke op ons Christenen rust om den eersten dag der week te onderhouden als den Christelijken sabbat, en dus is het vierde gebod niet herroepen, maar de dag is slechts veranderd, en de zedelijkheid van het gebod slechts verplaatst, niet veranderd.”

De blinde en zijn stok.

Een dichter en een schilder stonden eens tezamen voor eene schilderij van Poussin, die de genezing der twee blinden te Jericho voorstelde.

„Wat vindt gij in dit meesterstuk het merkwaardigst?” vroeg de schilder.

„Alles vind ik mooi,” was het antwoord, „de persoon van Christus, de uitdrukking der verschillende gelaatstreken en de algeheele opvatting.” „Ja,” stemde de schilder toe, „maar het wil mij toch voorkomen dat gij de hoofdgedachte niet bemerkt.”

„Wat meent gij?” vroeg de dichter. Daarop wees zijn vriend hem op den drempel van het huis op den achtergrond van de schilderij en sprak: „Ziet gij daar dien weggeworpen stok niet liggen?” „Ja, dien zie ik, maar wat moet dat beduiden?”—

„Wat dat beduiden moet? Daar op dien drempel zat vóór korten tijd de blinde met den stok in de hand; toen hij echter Christus hoorde naderen vervulde hem de hoop, ja de zekerheid zijner genezing zoozeer, dat hij den stok als een nutteloozen steun liggen liet, en den Heer tegemoet ijelde alsof hij reeds ziende was.”

Welk een levende voorstelling van de verzekerdheid des geloofs! Hoe velen blijven nu ook nog blind, omdat zij hun stok niet willen wegwerpen, omdat zij van allerlei krukken en steunsels hulp verwachten.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbick en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie tekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE GESCHIEDENIS VAN EEN KONINGSHUIS

IV.

JÓSAFAT.

Koning Asa werd opgevolgd door zijn zoon Jósafat. Vijf en dertig jaren was hij oud toen hij koning werd, en hij regeerde vijf en twintig jaren te Jeruzalem. Omtrent zijn godsvrucht geeft de Heilige Schrift uitnemende getuigenis. In geen enkel opzicht week hij af van de goede wegen zijns vaders. Ja, hij volgde zijn voorvader David na; zijn hart „verhief” zich in de wegen des Heeren; dat is, hij hield er geen uitwendigen godsdienst op na, hij was niet slechts gewoon godvreezend, maar hij diende God van ganscher harte en maakte ernst met de zaak. Niet alleen verdreef hij de schandjongens uit het land en roeide dus de overblijfselen van den zedelozen afgodendienst uit, maar ook verdwenen door zijn bevel de hoogten en de bosschen, voorzoover ze onder de regeering van zijn vader Asa waren overgebleven.

Het koninkrijk werd in zijne hand bevestigd. Gansch Juda gaf hem geschenken en Jósafat had rijkdom en eere in menigte. In het derde jaar zijner regeering zond hij bevel aan zijne vorsten (wij zouden zeggen: aan de commissarissen des konings in de verschillende provinciën), om te zorgen voor de verbreiding van den waren godsdienst. Dezen stelden in zijn naam Levieten aan, die in de steden godsdienstonderwijs gaven. Zij en eenige priesters gingen

het land door en leerden overal het volk uit de wet des Heeren.

Rondom waren de volken in rust. Geen hunner dacht aan een inval in Juda, want de verschrikking des Heeren was op hen gevallen. De Filistijnen en de Arabieren waren hem onderworpen en brachten hem jaarlijksche schatting. Rondom in zijn rijk op alle gevaarlijke punten bouwde hij vestingen en schatsteden. Een ontzaglijk leger kon hij op de been brengen. De stam Juda telde zeven honderd tachtig duizend kloeke krijgshelden, en de stam Benjamin drie honderd tachtig duizend, zoodat men zich verbazen moet over den voorspoed van het kleine rijk.

„Eén doode vlieg doet de apothekerszalf zwellen en stinken” heeft Jósafats wijze voorvader Salomo gezegd. Die doode vlieg in Jósafats leven heeft de verschrikkelijkste onheilen over zijn geslacht gebracht en het stamhuis van David bijna uitgeroeid. We lezen in het boek der koningen in een paar eenvoudige woorden: „En Jósafat maakte vrede met den koning van Israel.” Ja, maar hoe? Zijn vader Asa leverde Israel over aan de Syriërs, en bracht daarvoor de buitenlandsche mogendheden in de zaken van de beide Israelietische rijken; Josafat verviel in het andere uiterste. Toen hij den troon beklom, regeerde in het rijk der tien stammen sedert vier jaren de goddelooze Achab, die op zijn beurt volkomen beheerscht werd door de Zidonische Izébel, een ware helleveeg. Jósafats oudste zoon Joram was

zeven jaren oud, toen zijn vader aan de regeering kwam. Reeds op zeer jeugdigen leeftijd, waarschijnlijk toen hij niet ouder dan twaalf of dertien jaren oud was, werd deze door zijn vader uitgehuwelijkt aan Achabs dochter Athalia, die van hare moeder eene opvoeding ontvangen had, lijnrecht tegen al Gods geboden in. Zóo werd de vrede tusschen Juda en Israel gesloten, ten koste van Davids geslacht. Bij die gelegenheid toog Jósafat naar Samaria om Achab te bezoeken, en groote feesten werden gevierd. Voortaan was Jósafat niet zoozeer met Achab verbonden, dan wel aan zijn huis vastgeketend.

Hoe Achab nog jarenlang zich bezondigde en Gods toorn op zijn hoofd laadde, is bekend en behoort niet tot deze schets. Ten slotte was de maat vol en gaf God hem over aan het gericht. De Heere liet toe dat over Achab het oordeel kwam, dat hij de leugen als waarheid geloofde, en daardoor ten val gebracht werd. Na een twee-en-twintig-jarige regeering was zijne ure geslagen. Tijdens een bezoek dat Jósafat hem bracht, hield Achab raadszitting en besloot aan Syrië den oorlog te verklaren, om de vesting Ramoth in Gilead van Syrië te herwinnen. Onmiddellijk na dit besluit wist hij zijn gast Jósafat over te halen om met hem een verbond te sluiten, ten einde dezen oorlog gezamenlijk te voeren. Achab evenwel, vreemd aan alle geloof, was als 't ware gedompeld in bijgeloof en durfde zulk een veldtocht niet ondernemen zonder de goedkeuring zijner profeten. Izébel had steeds gezorgd dat er overvloed van profeten in 't land was, maar ze waren allen waarzeggers en bedriegers in dienst van den afgod Baäl. In korten tijd waren er ongeveer vierhonderd voor de beide koningen verzameld, die uit éenen mond den heilloozen raad gaven, om den strijd aan te binden. In Jósafats hart echter sprak de ware godsvrucht. Deze vierhonderd man konden hem niet voldoen, en daarom vroeg hij of er geen enkele profeet van Jehovah was. Welzeker! in de gevangenis bij den cipier Amon te Samaria, onder toezicht van prins Joas zat Micha, de zoon van Jimla, een echte profeet, die zich zijn straf op den hals gehaald had, omdat hij Achab meermalen de waarheid gezegd had; een der zeventuizend, van wie de Heere tot Elia gezegd had dat ze overgebleven waren in het land. „Door hem”, sprak Achab, „kan ik Jehovah vragen, maar ik haat hem, want hij voorspelt mij altijd kwaad en nooit goed.” Zoo sloeg Achab zijn geweten op den mond, want welke reden zou hij gehad hebben om Micha door gevangenschap onschadelijk te maken, indien deze toch maar zonder grond praatte en zijn voorzeggingen niet geloof verdienden?

Micha werd uit de gevangenis voorgebracht en kreeg onderweg een lesje van den hoveling die hem kwam halen, om zich nu toch eens fatsoenlijk te gedragen en den koning naar den zin te voorspellen. Natuurlijk verwierp de martelaar met verontwaar-

diging het beginsellooze voorstel. Toen hij echter voor den koning stond en deze hem vroeg: „Micha, zullen wij optrekken?” antwoordde hij: „Trek op, want de Heere zal de Syriërs in uwe hand geven.” Daarmee werd de proef op de som geleverd dat Achab zelf al zijn andere profeten niet geloofde, want hij sprak tot Micha: „Hoelang zal ik u moeten bezweren om niets dan de waarheid tot mij te zeggen?”

En nu verkondigde Micha ook de waarheid in de heerlijke parabel, die we van hem in de Heilige Schrift bewaard vinden. Met één veldslag zou de oorlog geëindigd zijn door het sneuvelen van Achab. Zoo goed geloofde Achab deze voorzegging dat hij Micha onmiddellijk weër naar den kerker terugzond.

Onbegrijpelijk is het dat een godvreezend en bovendien verstandig man als Jósafat, die niet twijfelen kon aan Micha's woorden, er toch niet aan dacht om zijne verbintenis met Achab te verbreken. De koning van Israel geloofde de voorzegging meer dan hem lief was en deed zelfs geen poging om dat voor Jósafat te verbergen. Op bijzonder lompe en aanmatigende wijze trachtte hij zelfs Jehovah te bedriegen, en zijn „vriend” tot slachtoffer in zijne plaats te maken. „Ik zal me verkleeden als gemeen soldaat, en zóo meegaan in den slag,” zoo stelde hij voor, „en ga gij met koninklijke pracht zoodat de vijanden maar één koning in 't leger zien.” En Jósafat, blijkbaar te zwak en te goedig van karakter, neemt het voorstel aan. Het bracht hem in doodsgevaar; maar toen hij „uitriep” (zich aan de vijanden bekend maakte als koning van *Juda*) lieten de troepen van den koning van Syrië van hem af. Onderwijl werd Achab, die niet eens gezocht werd, doodelijk gewond door den pijl van een schutter, die volstrekt niet wist hoe veelbeslissend zijn schot was, maar zich voorstelde een der minderen uit het leger te treffen.

De veldtocht was daarmee geëindigd. Door de bijzondere leiding des Heeren kreeg de koning van Syrië niet in den zin zich op Juda te wreken, en Jósafat keerde met vrede naar Jeruzalem terug. Daar kwam een ernstige waarschuwing van Godswege door den mond van den ziener Jehu, den zoon van Hanani, tot hem om niet langer den goddeloozen te helpen en lief te hebben hen die den Heere haatten. Zonder goed gevolg was deze bestraffing niet; maar toch bleef het rechte gevolg, waar 't om te doen was, uit. Zelf maakte de koning nu eene reis door zijn rijk ter bevestiging van den waren godsdienst en om overal rechtvaardige rechters aan te stellen. Maar tot een vriendschapsbreuk tusschen zijne dynastie en het goddelooze stamhuis van Achab kwam het in 't geheel niet.

Ofschoon Philistijnen en Arabieren aan Jósafat schatplichtig waren, en zelfs Edom een wingewest was waar een stadhouder des konings regeerde, verstoutten de Moabieten en Ammonieten zich om met een groot leger een aanval op Juda te wagen.

Niet ten onrechte vreesden zij dat ook hunne vrijheid wel eens gevaar kon loopen. Thans stond Jósafat met zijn volk alleen; thans was het recht volkomen aan zijn zijde. Heerlijk treedt zijne godsvrucht hier aan den dag. Gansch Juda werd vergaderd; maar niet in de eerste plaats om te velde te trekken, doch vóór alles naar den tempel in Jeruzalem om van den Heere hulp te zoeken. Een krachtig gebed zond Jósafat als voorbidder voor het verzamelde volk op; een gebed dat onmiddellijk verhoord werd. De Geest des Heeren kwam op een der Levieten, Jaháziël, en beloofde door diens mond volkomen uitredding zonder strijd. En Jósafat met zijn volk geloofde de belofte en zag haar vervuld. Jehovah streed voor hen door een paniek in 't vijandelijk leger te zenden, waardoor zoodanige wanorde ontstond, dat het leger in een roofbende zonder tucht ontaardde, zoodat ze elkander vermoordden. Juda had geen ander werk dan het rooven van een overvloedigen buit.

Had Jósafat daardoor geleerd dat de dynastie van Omri overbodig was voor hem die den Heere tot zijne hulpe heeft? Helaas neen! Achab was opgevolgd door zijn nietswaardigen zoon Aházia, die slechts twee jaren regeerde, juist lang genoeg om de heerschappij over Moab te verliezen; Gods profeet Elia te beleedigen, en ongelukkig aan zijn einde te komen. Met dezen behuwdbroeder van zijn zoon verbond Jósafat zich om gezamenlijk eene vloot naar Tharsis te zenden ter koopvaardij. De schepen werden gemaakt. Weder zond de Heere in zijne lankmoedigheid zijn waarschuwendes profeet, ditmaal Eliézer van Maresa, tot den koning, met de aanzegging dat het monsterachtig verbond door God afgekeurd en de „werken verscheurd” waren. „Alzoo werden de schepen verbroken, dat zij niet konden naar Tharsis gaan.” Hoe dat is onbekend; waarschijnlijk sloeg een orkaan ze tegen elkaër in stukken.

En nú had Jósafat geleerd. Opnieuw bood Aházia aan eene vloot met hetzelfde doel uit te rusten, maar, zoo lezen we, Jósafat wilde niet. Thans begon hij in te zien welke zonde hij bedreven had; de gevolgen zijn voor zijn oogen verborgen gebleven. Waren ze hem aangezegd in al de verschrikkelijkheid waarin Gods Woord ze ons bekend maakt, hij zou ze niet geloofd hebben. Want het was te laat om die gevolgen te keeren. Onmiddellijk na Jósafats dood begonnen de onheilen van het Godtergend huwelijk.

Jósafat ontsliep eenige jaren later en werd eervol begraven. Een kind Gods was hij, dat in oprechtheid voor Gods aangezicht wandelde, maar... zijne boezemzonde niet bestreed met den ernst, die daarvoor vereischt wordt. Komt niet onwillekeurig bij het nagaan zijner geschiedenis het woord der Schrift voor de aandacht, dat spreekt van „vuurbranden uit het vuur gerukt”?
W.

BESTORMD, MAAR NIET GENOMEN.

IV.

't Was te begrijpen dat er geen geringe beweging ontstond en de spijt der vijanden groot was, toen zij na lang wachten eindelijk begrepen dat de vogel, dien zij in de valstrik wilden lokken, dezen bespeurd had en ontkomen was.

Natuurlijk vermoedde zoowel de landvoogd als menig ander dat de leeraar moest zijn gewaarschuwd. Maar door wien? Al spoedig viel de verdenking op de Muralto's, die allen de „nieuwe leer” aanhingen, door hun dagelijkschen arbeid met velen in aanraking kwamen, en veel hoorden. Want de oude Muralto had, gelijk we zagen, telkens raad te geven of zaken voor anderen af te doen. Zijn zoon Martino, die hem hoopte op te volgen, en dusver bij Beccario had geleerd, hielp vaak den vader bij het werk, en eindelijk was een oudere neef van Martino te Locarno geneesheer. Hij heette Johannes Muralto. Licht had een hunner, zoo redeneerde de landvoogd niet zonder grond, iets vernomen en zich dat ten nutte gemaakt. Dit vermoeden werd nog sterker, toen den volgenden dag een der dorpsbewoners, die, een glas te veel gedronken hebbende, op zijn weg naar huis verdwaald was, meldde hoe hij in den nacht twee ruiters was tegengekomen, die de Ticino overgingen.

Doch vermoeden en bewijzen zijn twee. Dat wisten de landvoogd en zijn aan de gemeente vijandige raadsliden ook wel, en eveneens dat men met een ouden rechtsgeleerde als Muralto maar niet kon handelen als met een onnoozelen boer. Zoo zwegen zij dan en deden als hadden ze in 't minst geen achterdocht, doch zij namen hunne maatregelen. Zij gingen daarbij echter met list te werk. Zoo liet men het gerucht loopen dat Beccario gevlucht was wijl hij de gevolgen vreesde zijner ongehoorzaamheid, daar hij niet schoolmeester in dienst der stad en leeraar tegelijk mocht zijn. De Evangelischen, zoo heette het, konden een leeraar hebben, mits zij dien zelf onderhielden. Dat al echter diende slechts om de lieden in slaap te sussen en zoo te gemakkelijker achter het geheim te komen. Doch wat de vijanden ook deden en ofschoon vele leden der gemeente zeer goed wisten hoe de zaken in elkander zaten, niemand die er iets van verried.

Op een morgen zaten de landvoogd, de burgemeester en de priester te Locarno op het kasteel bijeen. Er zou een gewichtige beraadslaging plaats hebben.

„Welnu, heer burgemeester,” zoo sprak de landvoogd, „hebt gij ons thans iets nieuws meê te deelen? We zijn nog altijd in het onzekere. En al hebben we de kettens nu een poos laten begaan, ze hebben toch niet geklapt.”

„Ik weet althans meer dan vroeger”, sprak de burgemeester. „Ik begreep dat Beccario, als hij ge-

vlucht was, het noordwaarts had gezocht in de kantons waar de ketterij geduld wordt, of, helaas, de regeering haar voorstaat. Nu hoorde ik dat in Zurich, waar de groote ketter Zwingli heeft gewoond...."

"Die zal ons tenminste geen kwaad meer doen," viel de priester in.

"Nu," vervolgde de burgemeester, "ik hoorde dat in Zurich, nadat Zwingli bij Kappel zijn

loon had gekregen, — gij waart daar immers ook, heer landvoogd — een andere ketter is opgestaan, die het volk verleidt. Hij heet Bullinger en heeft een grooten aanhang. Welnu, bij hem moet Beccario zich ophouden. Dit weet ik, al kan ik u nog niet zeggen, hoe hij hier den dans heeft weten te ontspringen."

"Dat zou de oude Muralto ons kunnen vertellen," sprak de pater, "maar deze zwijgt natuurlijk, gelijk de anderen. Intusschen zijn we nu ook van Beccario verlost."

"Als hij niet weerom komt," zei de burgemeester.

"Hij zal het wel laten," hernam de landvoogd, "intusschen, we moeten nu doortasten. Die oude Muralto is om zoo te zeggen de voedsterheer van de ketterij hier."

"Ja, en hij verleidt er velen, omdat hij in hoog aanzien staat en men hem noodig heeft," merkte de pater op.

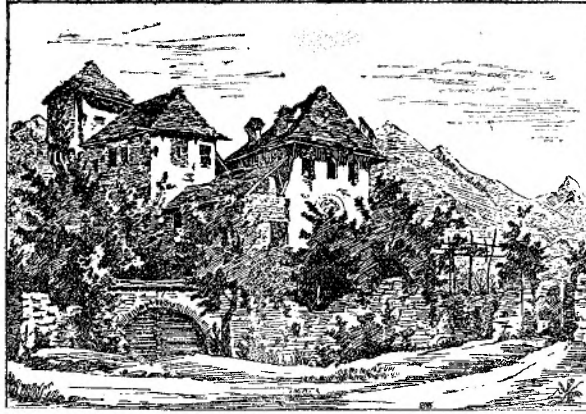
"Is hij niet te ontzetten van zijn post?" vroeg de landvoogd.

"Dat gaat moeilijk," sprak de burgemeester. "Het geslacht Muralto heeft hier oude rechten en is bij velen gezien. Maar de eerwaarde priester heeft er iets anders op gevonden."

"Ja," sprak deze, "niets belet ons hier een tweeden rechtsgeleerde aan te stellen. Ik weet een jong, geschikt man, die er voor te vinden is, en we hebben geld genoeg om hem voort te helpen. Dan gebruiken we hem inplaats van Muralto, en zullen wel zoolang praten tot onze burgers en boeren ons voorbeeld volgen. Die oude ketter wordt dan vanzelf overbodig."

"Dat is kostelijk", sprak de landvoogd. "Ik geef mijne toestemming. Maar hoe nu met die gemeente van kettters? Wat te doen met hen?"

"Wel," sprak de burgemeester, "we kunnen het hun op twee wijzen benauwd maken. Vooreerst zal ik — met uw verlof — laten afkondigen en streng ook, dat alle afvalligen van de heilige kerk tot haar moeten terugkeeren, en dat hebben te toonen door te biechten en ter mis te komen. Voorts moet op

HET SLOT DER LANDVOOGDEN TE LOCARNO.

hun gemoed gewerkt en het volk tegen hen ge-waarschuwd worden. Daarvoor zal de heer pater wel zorgen."

"Ik heb 't reeds gedaan," sprak deze. "Ik heb mij gewend tot den hoogwaardigen bisschop van Milaan, die mijn ijver tegen de ketterij prees. Hij zal eenige Dominikaners van Milaan zenden. Die zullen er de ketterij wel uitpreeken."

"Uitnemend", sprak de landvoogd; "ik verblijd mij dat we het aldus eens zijn, en zal de raden der kantons van alles op de hoogte stellen."

"De heilige Maagd zij gezegend dat gij hier gekomen zijt, edele heer," sprak de priester. "Het liep alles verkeerd en ten verderve, zoolang die Gereformeerde kantons ons bestuurders en regenten zonden. Doch in u hebben wij een trouwen, edelen zoon der kerk, die de kudde tegen de grijpende wolven beveiligt."

Zoo was dan de booze raad bijeen geweest, die als het Sanhedrin tegen Christus in zijn gemeente saamspande. Wat men vroeger nog verborg, zou nu in het licht verschijnen.

Hadden de vijanden gehoopt den ouden Muralto te treffen, daartoe werd hun de gelegenheid benomen, door een onverwachte gebeurtenis, die echter anderszijds hunne plannen weder uitnemend diende. Heer Lugo namelijk werd plotseling ongesteld en bezweek reeds na eenige dagen. Voor hem, den al 74-jarige, was het sterven gewin, allereerst wyl hem het leven Christus was geweest. Voor de kleine gemeente daarentegen was zijn dood een groot verlies; hij was haar steun, haar wijze raadsman, haar voorspraak geweest, gelijk hij ook vaak uit eigen mid-delen veel bekostigd had dat noodig was. Wat de tegenstanders betreft, al speet het hun dat zij hun haat nu niet konden luchten, daar tegenover stond dat de man, die hun 't meest in den weg stond, thans niets meer kon doen. Wel was naar oudgebruik zijn zoon, — een ketter gelijk de vader, — tot zijn opvolger bestemd, maar, zooals we gezien hebben, Martino Muralto was nog jong, moest nog eenige jaren op de hoogeschool doorbrengen en, zoo meende men, komt tijd komt raad. Voorloopig werd de jonge rechtsgeleerde aangesteld van wien we pas spraken, en, zoo dacht men, is hij er eenmaal in, dan staat voor den jongen Muralto de toekomst in elk geval slecht.

Was de dood van den vader voor de gemeente een zware slag, de droeve gebeurtenis zou ook gevolgen hebben, die niemand had kunnen voorzien.

Heer Lugo had namelijk beslist geweigerd den priester bij zich te ontvangen, zelfs ook in zijn stervensure. „Onbediend”, zonder „laatste oliesel” was hij gestorven, alleen krachtig aan de broederen en aan zijn zoon, die bij zijn sterfbed stonden, betuigend, dat hij alleen vertrouwd op de gerechtigheid van Christus; dat hij deze aarde, haar moeite en strijd verliet, om bij Hem te wonen, wiens verschijning hij had liefgehad. Met roerende woorden had hij allen vermaand trouw te blijven aan het geloof, eenmaal den heiligen overgeleverd, en zich niet te laten verschrikken door de bedreigingen, of verlokken door de vleierijen van menschen, ook van grooten in kerk of staat. Zoo was hij gestorven en ook bij zijne begrafenis was niets te zien geweest van al het ijdel vertoon der Roomsche kerk, maar alles eenvoudig toegegaan. Er was gebeden, een lied gezongen, een hartelijk woord gesproken, en zag men ook geen grooten uiterlijken rouw, des te dieper was de treurigheid in de harten van velen, die er waren — en dat getal was groot.

Doch dit al had de vijanden te meer geprikkeld. Ook en het meest openlijk in zijn sterven had de oude Muralto de kerk als 't ware getrotseerd, en dat was onvergeeflijk!

Reeds een week na de begrafenis verscheen te Locarno een Dominikaner-monnik uit Milaan, wiens komst vooraf was bekendgemaakt. Meer dan vol was de kerk, toen de welsprekende prediker optrad. Ook van de „kettters” waren er niet weinigen, nieuwsgierig om te vernemen wat over en tegen hen zou gezegd worden. Dit spelde weinig goeds. Met alle kracht werd gewaarschuwd tegen de „nieuwe leer”, tegen een vleeschelijken duivel als Luther, zijn woord en werk. Nu zijn verpestende adem ook tot Locarno was doorgedrongen werd ieder opgewekt zich voor de besmetting te hoeden, zich ver van de besmetten terug te houden en het kwaad zooveel mogelijk te weren of uit te drijven. Wat hen betreft die reeds door de kwaal waren aangestoken, zij hadden onmiddellijk weder te keeren tot de „heilige kerk”, die gewillig was hen weder te reinigen en te genezen. Ze zouden met liefde worden ontvangen. Doch weigerden zij, bleven zij zoo een gevaar voor heel de omgeving, dan zou de kerk tegen de gevaarlijke kwaal ook krachtige geneesmiddelen gebruiken, en alles aanwenden waarover zij beschikte, om het bederf desnoods met harde instrumenten tegen te gaan. Een goed geneesmeester vreest niet in de wond te snijden. Dat wist de kerk en zou het, tot heil des zondaars, zoo noodig toepassen. — Wat dat beteevende wist ieder, Roomsche of Protestantsch.

Had de kleine gemeente te Locarno dusver tame-

lijk rustig geleefd, en betrekkelijk weinig vijandschap ondervonden, thans, nu een Roomsche landvoogd de zaken leidde, en de leeraar was uitgedreven, werd alles anders. De prediking der monniken miste haar doel niet. Tot nog toe hadden de Roomschen, die onder de bevolking verreweg het talrijkst waren, met de Protestanten, al beschouwden zij hen als kettters, vriendschappelijk omgegaan. 't Volk was in 't algemeen te onwetend om veel van geschillen over den godsdienst te begrijpen en deed ook geen moeite daartoe. Daar zou de kerk immers wel orde op stellen. En die Evangelischen, die Hervormden waren overigens geen slechte menschen. Integendeel, onder hen vond men niet alleen de bekwaamste, maar ook de degelijkste en vriendelijkste menschen uit heel den omtrek. Op hun handel en wandel was niets te zeggen; zij deden veel goeds, en hielpen menigeen. Waarom zou men hen dan haten of links laten liggen? Zij kwamen wel niet ter mis en dat was zeker erg, maar dat, zoo redeneerde het volk, ging de kerk aan en daarmee uit.

Doch de vurige prediking der Dominikanen, de „predikheeren”, verwekte een groote verandering. Weldra waren de Protestanten als 't ware bij allen in den ban; men begon hen te beschouwen als stokebranden, als gevaarlijke lieden, wier toeleg was de heilige kerk te verwoesten, allerlei onlusten te verwekken, en het geheele land in beroering te brengen, ja het land den zegen, de kerk en het volk zijn geloof en zielevrede te rooven. Wel deden zij veel goeds, maar dat was slechts om zich zodoende bevriend te maken, te beter hun dwaalleer te verbreiden en hun booze plannen uit te voeren.

Zoo werd dan allengs de geest der bevolking omgezet. Wel bleven niet weinigen heimelijk of meer in 't openbaar den Protestanten genegen, en betoonden dat, maar ook zeer velen luisterden naar den kwaden raad der monniken, of meenden in hun blindheid Gode een dienst te doen door de kettters op allerlei wijs tegen te staan. Weldra werd het merkbaar. Velen uit de gemeente die tot den geringen stand behoorden, begonnen het bij hun heeren en onder hun bekenden moeilijk te krijgen. Men dreigde hen met ontslag, en verbitterde hun het leven op alle manier. De Protestantsche winkeliers verloren velen hunner Roomsche klanten, gelijk de Protestantsche werklieden in verschillende vakken hun begunstigers, voor zoover die naar de geestelijken luisterden. De meer aanzienlijken werden overal buitengesloten, niet meer in gezelschappen gevraagd of door de Roomsche heeren en dames meer opgezocht. En de dokter Taddeo Dunq zelfs zag, hoe

DE KERK VAN SAN VITTORE.

men liever dan bij hem te komen, voor menig zieke nu een geneesheer uit Bellinzona of van elders liet halen. Wel zegt de Heer: „Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar veeleer verdeeldheid.” Tot in de gezinnen toe werd het merkbaar, als de een zich bij de Evangelischen had gevoegd, de ander bij de „moederkerk” was gebleven.

Doch 't zou nog erger worden.

Dat geschiedde namelijk toen eindelijk het reeds lang met vrees verwachte besluit der overheid verscheen. 't Was gericht tot de „afvalligen”. Hun werd kortweg en streng bevolen tot de groote moederkerk terug te keeren en de echtheid van hun bekeering te bewijzen door ter biecht te gaan en de mis bij te wonen. Daarbij predikten de Dominikaners voortdurend in de kerk van San Vittore tegen de ketters en werd de geest van de meerderheid des volks al meer en meer tegen de kleine gemeente van ware Christenen ontstoken. H.

Het lied van den Rotssteen.

DEUTERONOMIUM XXXII.

Gij hemel, aarde, neig uw ooren
 En hoor de redenen van mijn mond;
 Mijn leer zal druipen als een regen
 Besproeiend d' uitgedroogden grond,
 Als malsche dauw op gras en kruiden;
 Want 'k roep den Naam des Heeren uit.
 Geeft onzen God dan grootheid, eere!
 Looft Hem met maat- en harpgeluid!
 Hij is de Rots, zijn werk volkomen,
 Zijn pad is waarheid en gericht,
 In Hem geen onrecht. Hij rechtvaardig!
 Wie zijt ge o mensch, die Hem beticht?
 Gij hebt het tegen Hem verdorven,
 De schandvlek u, verdraaid geslacht.
 Zult gij Jehovah dit vergelden,
 Uw God, die u heeft voortgebracht?
 Gedenk toch aan de oude dagen,
 Gij kindren, vraagt er vader naar;
 O Isrel, laat uw ouden 't zeggen,
 Vraag 't elk geslacht van jaar tot jaar;
 Toen de Allerhoogste aan de volken
 De erfenis deelde en woning gaf,
 Mat Hij naar 't tal der kindren Isrels
 Aan Adams zaad hun landpaal af.
 Want 's Heeren deel zijt gij, o Isrel,
 En Jakobs snoer der erfenis.
 Waar vond Hij u? In zandwoestijnen
 In woeste en barre wildernis.
 Hij voerde u rond en onderwees u,
 En als den appel van zijn oog,
 Gelijk een adelaar zijn jongen,
 Verzorgde uw God u van omhoog.
 Gelijk een arend dan zijn kroost wekt,

Het overzweeft en ondervangt,
 Zóo droeg de Heere u met zijn vleuglen,
 Geen vreemd God wien ge uw leiding dankt.
 Hij deed op 's aardrijks hoogte u rijden,
 Der velden inkomst at gij blij,
 Zoogt gij geen honig uit de steenrots
 En olie uit der rotsen kei?
 Van koeien boter, melk van schapen,
 Het vet van Basans bok en ram,
 Der tarwe nieren, bloed van druiven,
 De reinste wijn, het fijnste lam.

Ja, gij zijt vet, zijt dik geworden!
 En Jeschurun sloeg achteruit:
 Hij liet den God zijns levens varen,
 Versmaadde en wierp zijn Rotssteen uit.
 Zij wekten Hem door valsche goden
 Tot ijver op. Hun gruweldaan,
 Hun duivlenoffer wekte toorne,
 Deed hen op 't pad der vaadren gaan.
 Den Rotssteen, die u genereerde,
 Vergat gij, ja vergat dien God,
 Die u gemaakt heeft en verkoren.
 Versmading zal ook zijn uw lot!
 Ik zal mijn aangezicht verbergen,
 Spreekt Hij, 'k ben op hun eind bedacht;
 't Zijn kindren zonder liefde of trouwe,
 Een gansch verkeerd, verdraaid geslacht.
 Tot ijver wilden zij mij wekken,
 Door afgoën en door ijdelheën;
 Een dwaas volk zal Ik tot hen trekken,
 Dat hen verwekt tot toornigheën.
 Want ja, mijn toornvuur is ontstoken,
 't Zal bernen in de diepste hel,
 't Land met zijn inhoud, 't al verteren,
 Der bergen grond in vlammen fel;
 Mijn pijlen zal 'k op hen verschieten
 En kwaden hoopen zonder tal,
 Karbonkel, honger hen verteren,
 Verderf, verschrikking overal.
 Der beesten tanden zal ik schikken,
 Der slangen vurigste venijn;
 Van buiten zal het zwaard berooven
 En binnen slechts beroering zijn.
 Den jongeling en de jongedochter,
 Het zuigend kind, den grijzen man,
 'k Zou hen naar allen kant verstrooien,
 Dat 'k hun gedachtenis zelfs verban....
 Ten ware.... Isrels weërprijders
 Dan zeggen mochten: „Onze hand
 „Is hoog geweest. De Heer der heeren
 „Heeft niets gewrocht in dit zijn land.”

Want Isrel gaat door raad verloren,
 In hen is wijsheid noch verstand.
 Och, was het wijs, zij zouden hooren,
 Op 't einde merken. Eene hand
 Zou duizend jagen, twee tienduizend
 Verdoen tenzij hen God verkocht,

Hun Rotssteen hen had weggeworpen
 En met zijn roede en tucht bezocht.
 Want zie, hun rotssteen is geen rotssteen,
 Dat onze vijand richter zij!
 De vrucht huns wijnstoks Sodomsdruiven,
 En adderengif heur artsenij;
 Hun wijn venijn van vuurge draken,
 Afkomstig uit Gomorra's veld.
 Verzegeld heb Ik dat als schatten,
 Heb Ik hun gruw'len niet geteld?
 Mij is de wrake, Ik zal vergelden,
 Ik zie reeds 't wank'len van hun' voet
 De dag huns ondergangs is haastend,
 't Is God, die recht den volke doet.
 't Zal over Isrel Hem berouwen,
 Hij zal op hunne ellende zien.
 Den weggedrevene en verlaatne
 Zal Hij zijn hulpe en liefde bien.
 Dan zegt Hij: „Waar zijn uwe goden?
 „Den rotssteen, wien ge uw offer bracht,
 „Wier vet gij at, wier wijn gij plengdet,
 „Dat ze u verbergen voor mijn macht!
 „Ziet nu Ik, Ik, Heer der heeren,
 „Sla en heel, maak levend, dood,
 „Niemand, die van mij kan redden,
 „Maar Ik red uit allen nood.
 „k Zal mijn hand ten hemel heffen,
 „Zeggen „k Leef in eeuwigheid.”
 „k Zal mijn glinstrend slagzwaard wetten,
 „k Heb mijn hand tot recht bereid.
 „k Zal de wraak doen wederkeeren
 „Op der haat'ren weerpartij.
 „k Zal met bloed mijn pijlen drenken,
 „Vleesch mijn zwaard tot voedsel zij.
 „Van het hoofd af zal Ik wreken
 „Al des vijands boosheid, haat,
 „Van den koning tot het jonkske
 „Dat in dienst zijns meesters staat.”

Juicht, gij heid'nen, met Gods erfdeel,
 Want de vloek is neergedaald
 Op het hoofd van den Messias,
 En de bloedschuld is betaald.
 Hij kwam land en volk verzoenen,
 Droeg den vloek, den doem, den dood,
 Om zijn Isrel op te heffen
 Uit de zonde, ellende en nood.
 En werd hij een steen des aanstoots,
 En een rots der ergernis
 Voor zijn ongeloovig bondsvolk,
 Hij, wiens naam Jozua is,
 Die hen drenkte als de steenrots,
 Met hen sprak van mond tot mond.
 Kapte wel de booze takken,
 Maar den wortel hield de Grond.
 En nu entte Hij de heid'nen,
 Zalig, wie in Hem gelooft,
 Die is Abrams raad geworden,

Christus zoenbloed dekt zijn hoofd.
 Straks ent God de Joden weder,
 En met rijker, voller pracht
 Draagt de goede olijfboom vruchten,
 Groenend door Gods trouwe macht.
 Jood en heiden, 't gansche Isrel
 Worden zalig uit gena.
 De Verlosser kwam tot Sion,
 Loof den Heer! Halleluja!

O diepte der wijsheid,
 Der kennisse Gods!
 Wie schetst ooit den rijkdom,
 De vastheid dier Rots?
 Wie was 's Heeren raadsman?
 Wie kende zijn zin?
 Doorspeurde ooit zijn wegen,
 Zijn oordeel en min?
 Wie gaf Hem ooit iets, of
 Vergold het Hem weer?
 Neen, alles is uit U
 En door U, o Heer!
 Tot U alle dingen
 O eeuwige Rots!
 Zoo roemen wij eeuwig
 De heerlijkheid Gods.

R.

M. M.

Gaarne gaven we dit lied plaats. De inzendster zal bespeurd hebben dat we iets wijzigden, doch wat zij gaf wekke velen op ook eens hun krachten te beproeven aan iets goeds.

RED.

RATTEN VOOR DE RECHTBANK.

Ratten en muizen zijn een ware huisplaag, waartegen we ons met katten, vallen en vergif verweren. Doch hoeveel dat ook helpen mag, een afdoend middel blijkt dit al toch nog niet.

Uit hoofde de ratten drie malen in het jaar werpen, en telken reize een aantal van tien tot twintig jongen voortbrengen, zoo vermenigvuldigen deze lastige dieren geweldig, en veroorzaken dikwijls een aanmerkelijke schade, behalve aan den opgelegden voorraad, ook aan het te velde staande gewas. Tegenwoordig moet men dikwijls verbazend veel moeite aanwenden, om slechts enkele ratten te vangen en de geweldige vermenigvuldiging tegen te gaan; doch in vroegere eeuwen werkte een banbliksem beter dan al de rattenvallen en het zwaarste vergif. Tenminste verzekert ons een geloofwaardig schrijver, dat, toen zekere bisschop de ratten, die de vruchten en het gewas in de geheele uitgestrektheid van zijn bisdom deerlijk verwoestten, deze dieren in den ban sloeg, met bevel om binnen drie uren het oord te verlaten en in vrijwillige ballingschap naar een verlaten eiland te gaan, deze dieren ook dadelijk gehoorzaamden en van alle kanten naar den oever toestroomden, om al zwemmende de hun aangegeven plaats te bereiken!

Deze banbliksems tegen ratten, muizen en ander schadelijk ongedierte werden met al de formaliteiten van rechten: als daging, comparitie, defensie enz.

uitgesproken, en een zeer geacht historieschrijver uit de zestiende eeuw spreekt van een proces wegens excommunicatie tegen de ratten ingesteld, waarin een beroemd rechtsgeleerde uit dien tijd als verweerder optrad, en waarvan wij den loop mededeelen.

„Dit ongedierte was in de jaren 1522 tot 1530 in het bisdom van Autun zoodanig aangegroeid dat het al de landen vernielde, en men werkelijk voor hongersnood beducht was, toen de geestelijke rechter een crimineelen eisch tegen de ratten indiende, waarop zij behoorlijk voor den rechter werden gedaagd. Daar nochtans de gedaagden verzuimden om te compareeren, zoo werd er een vonnis bij default tegen hen uitgesproken met verdere ordonnantie van in zake voort te procedeeeren ten definitieve, volgens retroacte.

De officiaal (de vicarius van den bisschop in wereldlijke zaken) aanmerkende nochtans dat men den beschuldigten het genot van rechten niet gevoegelijk ontnemen kon, benoemde van officie wege als advocaat meester Chassané. Deze groote rechtsgeleerde, wel ziende dat men het op zijn cliënten gemunt had, zocht slechts door uitvluchten en allerlei chicanes tijd te winnen, en stelde vervolgens de eene dilatoire exceptie na de andere voor, om als het ware de gemoederen te stillen, en de vooringenomenheid tegen de gedaagden zooveel mogelijk te laten verflauwen.

Vooreerst hield hij staande dat voor de ratten, zich in verscheidene dorpen verspreid vindende, een enkele assignatie niet genoeg was om te verwittigen; hij verzocht en verkreeg vervolgens dat er een tweede notificatie, door een „behoorlijke publicatie of oproeping in de parochie, tot derzelve kennis werd gebracht.

Wanneer nu zijn dilatoire middelen (middelen om tijd te winnen) uitgeput waren en ten principale moest worden gecontesteerd, grondde hij zijne verdediging op de groote bedenkingen van mensche-lijkheid en staatkunde. „Is er wel iets zoo onrechtvaardig,” zeide hij, „als die algemeene verbanningen, die geheele familiën in massa treffen, die de kinderen de straf hunner ouderen doen ondergaan, die, zonder eenig onderscheid straffen, de teedere jeugd en den hoogen ouderdom, beiden buiten staat en onbekwaam om schelmstukken te plegen en alzoo hen, die gerust en op hun gemak in de steden leven, met die, welke op het platte land zich schuil houden, te verwarren...?” enz. enz.

De afloop van het proces wordt door den schrijver niet opgegeven; doch zeker zullen de ratten de zaak, ondanks de bekwaamheid en welsprekendheid van hun verdediger, verloren hebben; doch of zij aan het bannissement hebben gehoorzaamd, dit zeker is eene vraag, waarvan wij de beantwoording aan onze lezers overlaten.

PRIJSVRAGEN.

De beantwoording der laatst uitgeschrevene heeft getoond dat er èn lust èn bekwaamheid onder onze lezers wordt gevonden om te onderzoeken, te oordeelen, te schrijven. Er kon dan ook rijkelijk beloond worden.

Of dit nu weër 't geval zal zijn? We *willen* het o zoo gaarne; het *kan* ook, als... de zomertijd geen streep door de rekening haalt. Doch om dat te voorkomen stellen we dan nu ook de meedinging open tot **15 Sept.**

1896. Wie dus nu *vroeg* begint kan zeer zeker best klaarkomen.

We stellen ditmaal vier opgaven:

1°. Een korte beschrijving van Salomo's *leven* en van de *gevolgen* zijner regeering voor Israel.

2°. Wat is *wereldgeschiedenis* in onderscheiding van algemeene geschiedenis, en welk is het nut van de kennis der eerste?

3°. Welk is het onderscheid tusschen de volgende uitdrukkingen:

a. *trotsch* — *eerzuchtig*.

b. *dom* — *onwetend*.

c. *humoristisch* — *komisch*.

d. *bewind* — *regeering*.

e. *trachten* — *streven*.

4°. Hoe zoudt gij het volgende, dat vol fouten is, in goed Nederlandsch overbrengen?

„In deze meeting traden tal van sprekers op. De eerste toonde een onbevangen 'oordeel, door op eigendommelijke wijs zijn gedachten over het onderwerp te zeggen. Niemand wist daarop dan ook eenige inspraak te maken. Blijkbaar hadden enkelen leedvermaak over de nederlaag der bestrijders van het plan, van hetwelk, naar verluidt, nu niets zal komen. Jammer maar, dat er ook veel besproken werd, 't welk zich voor een vergadering als deze minder eigende, 't welk trouwens tot verschillende niet grondelooze bemerkingsaanleiding gaf. We meenen dat de vruchten, die toch het debat moest afwerpen, niet zoo gewichtig zullen zijn als men had kunnen hopen.”

De antwoorden op deze prijsvragen moeten ingezonden worden aan de uitgevers van het blad, uiterlijk den 15den September a. s. Ze moeten ongeteekend zijn, maar voorzien van een merkteeken of zinspreuk. Dit merkteeken of die zinspreuk moet herhaald worden in een gesloten brief, welke de antwoorden begeleidt. Deze brief bevat verder opgave van den naam, den ouderdom en de woonplaats des inzenders, met vermelding van den boekhandelaar, die hem Excelsior bezorgt.

Vier prijzen worden uitgelooft:

De eerste aan hem of haar die alle *vier* de vragen goed beantwoordt.

De tweede voor de goede beantwoording van *drie* vragen.

De derde voor de goede beantwoording van *twee* vragen.

De vierde voor de goede beantwoording van *een* der vragen.

1e PRIJS: Een Ex. van **STRAUSS, Helons' Bedevaart naar Jeruzalem**, gebonden. (waarde f 3.25).

2e PRIJS: Een Ex. van **PUAUX, Fidelio en Samuel**. Een reis door de Christenwereld (waarde f 1.80).

3e PRIJS: Een Ex. van **OTTO FUNCKE, Christelijke Vraagteekens**, geb. (waarde f 1.25).

4e PRIJS: Een Ex. van **Th. GAY, Het heilige land. Mijn reis naar en verblijf te Jeruzalem** (waarde f 0.75).

DE VORIGE PRIJSVRAGEN.

Een der inzenders is door de Redactie over 't hoofd gezien. Hoe dat kon is ons een raadsel, maar 't is gebeurd, en we haasten ons de fout te herstellen.

Drie van de vier vragen zijn beantwoord door J. A. N. te V. No. 1 en 4 zeer goed; No. 3 redelijk. We hebben dus ook aan dezen jeugdigen inzender doen toekomen als prijs:

1 Ex. van *Alcock, Raymond Chalcondyles*, gebonden.

REDACTIE.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE GESCHIEDENIS VAN EEN KONINGSHUIS.

V.

JORAM.

Jósafat werd opgevolgd door zijn zoon Joram, die twee en dertig jaren oud was toen hij koning werd. In het zeventiende jaar van Jósafats regeering was Achab gesneuveld en opgevolgd door zijn zoon Ahazia, die reeds ruim een jaar later werd opgevolgd door zijn broeder Joram, den zwager van Jósafats zoon. Zoo heetten dus de beide vorsten Joram. Ze waren, helaas, niet alleen zwagers, maar ook geestverwanten. Joram, de koning van Juda, gaf den Joram van het rijk der tien stammen niets toe in goddeloosheid. Het boek der Koningen meldt ons de reden: „want eene dochter van Achab was hem ter vrouwe geworden.” Onder haar invloed wandelde hij in al de wegen van het huis van Achab. 't Werd zelfs erger dan ooit Jósafat of iemand had kunnen vermoeden. Zijn vader had hem voor den troon bestemd en al zijn broederen rijke bezittingen gegeven en een vorstelijk staat verzekerd. Zoodra echter Joram zich den koninklijken zetel genoegzaam verzekerd had, handelde hij als de slechtste heidensche alleenheerschers, door zijn geheele geslacht uit te roeien. Hij doodde al zijne broederen met het zwaard, zoodat er geen mededinging naar den troon te vreezen was. Zelfs hiermede was zijn bloeddorst niet ge-

lescht. Ook uit de voornaamste kringen verwees hij de meest invloedrijke leden ter doodstraf.

De Heilige Schrift wijst ons bij het verhaal van deze gruweldaden op de trouw des Heeren aan zijne beloften. God had tot David over diens huis gesproken „tot verre tijden heen.” Uit Davids dynastie moest de Messias geboren worden als de ware koning over Israel. Daarom en daarom alleen roeide de Heere Davids huis niet uit, zooals Joram persoonlijk zou verdiend hebben.

De voorspoed des rijks taande onder Jorams regeering op zorgwekkende wijze. Edom, tot dien tijd een wingewest, kwam in opstand en de Edomieten kozen hun eigen koning. Wel behaalde Joram door een goed uitgevoerden, snellen veldtocht de overwinning op de rebellen, maar deze was niet beslissend. Ondanks hun nederlaag behielden de Edomieten voor goed hunne onafhankelijkheid. Terzelfder tijd viel Libna van onder de souvereiniteit van Juda af. De Filistijnen en sommige stammen der Arabieren ondernamen een inval tegen Juda, die zoo wel slaagde dat ze zelfs Jeruzalem binnendrongen, en de bewoonsters van 's konings harem als slavninnen medevoerden. Al zijn zonen, uitgenomen de jongste, sneuvelden in de gevechten toen geleverd.

Nog zwaarder ging de hand des Heeren op Joram drukken. Gedurende twee jaren werd hij verteerd door een uiterst smartelijke krankheid in de ingewanden, zoo zelfs dat deze hem ten lijve uthingen.

Ten einde van die twee jaren, bracht deze ziekte hem den dood.

Dit sterfgeval was eene verlossing voor het volk. De tiran „ging heen zonder begeerd te zijn.” Zonder eenigen praal werd hij begraven. Dat niet alleen, maar de publieke opinie gunde hem geen plaats in de graven zijner dynastie. Als een indringer werd hij buiten geworpen, onder de verwenschingen zijner onderdanen.

Zijn jongste zoon Joahaz, of Ahazia, werd door de inwoners van Jeruzalem koning gemaakt. Die bijvoeging „door de inwoners van Jeruzalem” is bedenkelijk. Indien één geslacht dan was Davids huis koning bij „de gratie Gods”. Maar hier is slechts sprake van de bevolking der hoofdstad, die om staatkundige redenen Ahazia verhief, terwijl naar 't schijnt het volk zelf niet van dezen afstammeling van het aloude koningshuis gediend was.

Ahazia was twee en twintig jaren oud toen hij koning werd. Het 2^e boek der Kronieken meldt dat hij twee en veertig jaren oud was, maar dat is blijkbaar een schrijffout. Immers 2 Kron. XXI:5 deelt ons zelf mede, in overeenstemming met wat we in het 2e boek der Koningen lezen, dat Joram 32 jaren oud was toen hij koning werd en 8 jaren regeerde. Iemand die op veertigjarigen leeftijd sterft kan onmogelijk een zoon achterlaten die twee en veertig jaren oud is.

Slechts één jaar regeerde Ahazia over Juda. Geweldadig werd zijne regeering afgebroken door de gebeurtenissen in het rijk der tien stammen, dus ook al tengevolge van het goddelooze huwelijk, dat Jósafat zijn zoon Joram had doen sluiten. Dat éene jaar gebruikte hij slecht; wandelende in de wegen van het huis van Achab, „want”, zoo bericht het boek der Kronieken, „zijne moeder Athalia (Achabs dochter, Omri's kleindochter) was zijne raadgeefster om goddelooslijk te handelen.” De geheele familie van Achab had den jongen man onder den duim „want zij waren zijne raadgevers, na den dood zijns vaders, hem ten verderve.”

Meer is niet van Ahazia's regeering te zeggen. Met Joram, zijn oom, Achabs zoon, was hij, helaas, op den besten voet, en dat bracht hem den dood.

W.

DE PREDIKING VAN EEN DIE ZIJN MESSIAS VOND.

Toen indertijd de bekende Engelsche leeraars Keith, Bonar e. a. Europa en het Oosten bereisden ten behoeve der zending onder Israel. kwamen zij ook te Berlijn, waar toen de zending Moritz woonde.

Wij bezochten, zoo verhaalden zij, den heer Moritz, zending van het Londensch genootschap, tot bekeering der Joden. Hij is een geboren Jood, maar reeds sedert lang bekeerd. Toen hij vóór zijne be-

keering de eerste maal te Londen kwam, was zijn gastvrouw eene Jodin. In plaats van toen het Zaterdag werd, naar de synagoge te gaan, doorliep hij de gansche stad.

Den volgenden dag (Zondag) was hij zeer verwonderd over de diepe stilte die overal heerschte; hij vroeg zijne gastvrouw waarom al de winkels gesloten waren? Zij antwoordde: „De Engelschen vreezen God, en als wij onzen Sabbat hadden gehouden gelijk zij hunnen Zondag, de Messias zou reeds lang gekomen zijn.”

Dit gezegde van eene Jodin was de eerste pijl die hem het hart trof, want hij had altijd gedacht dat de Christenen afgodendienaars waren. Intusschen bleef de pijl in de wond en hij vond geen rust dan aan de voeten van Jezus. Na gedoopt te zijn, las hij in de dagbladen dat Alexander, keizer van Rusland, voornemens was om in de nabijheid van de zee van Azof Joodsche koloniën te stichten. Moritz schreef hierover aan een vriend te Petersburg, met aandrang dat men ten spoedigste Christenzendingen onder de Russische Joden moest doen komen. Zijn brief kwam onder het oog van den keizer, en overeenkomstig zijne wenschen werd aan Moritz deze taak opgedragen. Van het jaar 1817 tot 1825, doorwandelde hij verscheidene provinciën van Rusland, zooals Volhynië, Koerland en de Krim, en predikte het Evangelie aan de Joden. Zijn eigen tante en twee neven waren de eerstelingen van dezen zijn arbeid. Hij werd dikwijls uitgenoodigd om in de synagogen te prediken, en de Joden hoorden hem met bijzondere belangstelling. Want om hunne aandacht te boeien, bediende hij zich meermalen van gelijkenissen, welke de tegenwoordige Joden nog evenzeer beminnen als hunne vaders. Zoo stelde hij hun eens in de synagoge te Kiew de volgende gelijkenis voor:

„Een arme Jood, die groote begeerte had om rijk te worden, bond zich een doek om de oogen, om Mazal ¹⁾ (het fortuin) aan te roepen. Op deze wijze liep hij over de straat, onophoudelijk roepende: „o Mazal! Mazal! maak mij rijk!” Eindewierp Mazal een grooten zak met edelgesteenten voor zijne voeten. De arme man met den doek voor de oogen viel over den zak, doch inplaats van te onderzoeken wat hem had doen vallen, liep hij altijd verder voort, onophoudelijk roepende: „o Mazal, Mazal! maak mij rijk!” Toen nu Mazal zag dat zijn schat was in acht genomen noch opgenomen, nam hij dezen zak weder weg, en de arme Jood is nog een arme Jood.”

De Joden, deze gelijkenis hoorende, vroegen Moritz naar de uitlegging en hij gaf hun die, hun tegelijk voorlezende het 7^e vers van Jesaja IX: „De Heere heeft een woord gezonden in Jakob en het

¹⁾ Hiernit is het bekende woord „Massel” voor *winst*, *fortuin* te verklaren.

is gevallen in Israel," in verband met vs. 6 en Ps. II. Toen ontstond er groote stilte in de vergadering, die afgebroken werd door enkele jonge lieden, die zeiden: „Zal dan de blinddoek altijd op onze oogen blijven?" Moritz antwoordde dat zij den Heiligen Geest moesten aanroepen om dien weg te nemen. En van dit oogenblik dagteekenden de diepe indrukken die vijf dezer jonge lieden ontvingen, indrukken die tot een waarachtige bekeering geleid hebben.

Bij gelegenheid dat Moritz ons dit tot verheerlijking Gods verhaalde, deelde hij ons nog een andere zeer belangrijke geschiedenis mede, voorkomende in een der Joodsche boeken als eene soort van uitlegging op het 23^e vers van den LV^{en} Psalm: „Werp uwe zorgen op den Heere en Hij zal u onderhouden," welke aldus luidt:

„Een arm reizend man betrad bij groote hitte, met een zwaar pak goederen op den rug, zwoegende den grooten weg. Een rijk heer in een gemakkelijk rijtuig gezeten, denzelfden weg komende, ziet hem, heeft medelijden met hem en noodigt hem uit zich achter hem op het rijtuig te plaatsen. Dit geschiedt; eenige oogenblikken daarna keert de heer zich in het rijtuig om, ten einde te zien waarom zijn medereiziger nog altijd voortgaat met zuchten, en ziet hem zitten met het zware pak goederen op den rug.

„Waarom hebt gij uw pak niet naast u op den bank geworpen?" vroeg de heer.

De arme man antwoordde: „Het is reeds vriendelijk genoeg van u, mijnheer, dat gij mij vergundt in uw rijtuig te zitten; daarom durfde ik ten aanzien van den last dien ik draag, geen verdere vrijheid nemen, noch iets meer vragen."

„Gij dwaas!" antwoordde hierop de rijke man, „meent gij dat, als ik u mijn rijtuig aanbied om het u gemakkelijk te maken, ik dan nog begeeren zou dat gij zelf uwen last draagt?"

Opmerkelijk voor de denkbeelden der hedendaagsche Joden is het volgende uit het reisverhaal.

Te Teshawitz, een dorp in Moldavië, op de terugreis, logeerden wij voor den nacht in de kleine herberg van een Jood, (de reizigers namen hun intrek bij voorkeur bij Joden, en bedienden zich van Joden als gidsen,) die een loofhut voor zijne deur had, omdat het loofhuttenfeest met den avond van den volgenden dag zou aanvangen. Toen wij binnen kwamen, liep de Joodsche Sabbat ten einde. Zoodra die geëindigd was, begon de vader des huisgezins de lichten te zegenen, die voor den Sabbat uitgebluscht waren, omdat het den Joden niet geoorloofd is, gedurende den Sabbat vuur te ontsteken of het te onderhouden. Zoodra de Sabbat geëindigd is, ontsteken zij vuur en zegenen zij God voor dit vuur. Deze Jood zegende ook den wierook en den drank van welken men gebruik moest maken, en bad over al deze dingen. Den wierook zegenen

zij volgens oud gebruik, om dien bij gelegenheid van den derden maaltijd op den Sabbat te gebruiken. De lichten zegenende, goot hij een weinig *rakee* (een soort van geestrijk vocht) op de tafel en deed het ontbranden; vervolgens zijn vinger daarin stekende, bewoog hij het ontstoken vocht voor zijne oogen. De Joden willen hiermede te kennen geven dat het gebod des Heeren zuiver is, verlichtende de oogen.

Toen wij gegeten hadden, toonde geheel dit huisgezin een groote nieuwsgierigheid om die vreemdelingen te zien, die in Jeruzalem geweest waren. De vader, de moeder, een oude tante, twee knapen en een dochtertje schaalden zich rondom ons. De vader, onze gastheer, sprak zeer vrij met ons, en zeide ons dat hij weldra zelf een reisje naar Jeruzalem hoopte te doen. De moeder vroeg ons, of wij de overblijfselen van den ouden tempel hadden gezien? Wij verhaalden hun wat wij gezien hadden, en aan de knapen een schets toonende, wezen wij hun de voornaamste plaatsen der stad en de omstreken. De eene knaap toonde zich zeer bereid om ons te zeggen wat hij van de geschiedenis der Israëlieten wist; beiden, zeer verwonderd zijnde over de belangstelling die wij voor de Joden betuigden, meenden dat wij Joden waren, en vroegen ons waarom wij op den Sabbat reisden? Wij zeiden dat wij onzen Sabbat den volgenden dag zouden vieren.

De heer Bonar vroeg nu aan het dochtertje, hetwelk Esther genoemd werd, wat zij van den Bijbel wist.

Zij antwoordde dat zij in den Bijbel niet gelezen had, maar dat hare moeder haar de geschiedenis van Abraham, Isaäk, Jakob en Jozef had geleerd.

Hij vroeg haar vervolgens wat zij van God wist?

„God is boven alles," zeide zij. „Hij is honderdmaal beter dan mijn vader of mijne moeder, en als ik ziek was, zou vader en moeder mij niet kunnen genezen, maar God wel."

Wij zeiden nu tot haar dat zij God waarlijk moest beminnen, want dat Hij ons zóo lief had dat Hij ons zijn Zoon gegeven heeft om ons zalig te maken.

Wij vroegen haar nu: „Waar is God?"

Zij hief de hand omhoog, en zeide: „Dáar!"

„Maar is Hij dan ook niet elders?"

Zij zag rond in de kamer en zeide: „Ja, hier," en daarna voegde zij er bij: „Ook in mijn hart, en overal."

Wij vroegen haar verder, of zij ook wist dat zij gezondigd had?

Zij zeide: „Ik heb geen zonden."

Hare moeder had haar geleerd dat zij als een dochter van Abraham zonder zonde was.

Wij spraken haar van hetgeen de Bijbel ten opzichte van de zonde zegt, en van het gevaar waar deze ieder mensch aan blootstelt. Vervolgens

gaven wij haar een schelp, aan den oever van het Galileesche meer opgenomen, waarover zij ten hoogste verblijd was, terwijl zij zeide die om haren hals te zullen dragen. Haar vader bracht ons nu eene doos, in welke hij de giften voor de Joden in Palestina verzamelde, en een andere waarin hij gelden oplegde voor een rabbijn, een zijner vrienden, die naar het heilige land was gegaan. Hij toonde ons vervolgens een weinig aarde, welke hij medegebracht had van het graf van een rabbijn, bij welken hij vroeger vergeving van zonden gezocht had, en dien hij zeer beminde. De moeder vroeg ons, of wij haar ook eenig bericht konden geven van een Russischen rabbijn, welke door den keizer in de gevangenis geworpen was; zij begreep niet om welke reden. „Het kan niet vanwege zijne zonden zijn,” voegde zij er bij, „want hij heeft geen zonden gedaan; het zal dus vanwege de zonden van het volk van Israel zijn.”

Welke vreemde denkbeelden en gevoelens vervullen het hoofd en het hart van Israel! Zij hebben niet dan gedeelten van waarheden, die met bijgeloof zijn doortrokken. Zij erkennen het beginsel der plaatsbekleeding; maar zij maken die toepasselijk op een mensch, op hunne rabbijnen, vergetende dat in Ps. XILX: 8 gezegd is „dat niemand zijn broeder immermeer verlossen, noch Gode zijn rantsoen zal kunnen geven.” Toen wij in onze slaapkamer waren, hoorde de Jood ons tezamen een psalm zingen bij onze avond-godsdiensstoefening. Hij vroeg naderhand wat wij gezongen hadden, en toen hem gezegd werd dat wij tezamen alvorens te gaan slapen God aanbaden, was hij daarover zeer verwonderd.

Hoe noodig is het dat de zending onder Gods oude volk worde behartigd. Hoe traag zijn daarin nog zoovelen! Vergeten wij het niet: de zaligheid is uit de Joden; zij zijn de beminden om der vaderen wil.

HIERONYMUS VAN PRAAG.

Deze dappere kampvechter der waarheid werd geboren en opgevoed te Praag, alwaar hij zich spoedig onderscheidde door zijne geleerdheid en wel-

sprekendheid. Na zijne studiën volbracht te hebben, reisde hij over een groot deel van Europa en bezocht vele der middelpunten van geleerdheid; in 't bijzon-

der de hoogeschole van Parijs, Heidelberg, Keulen en Oxford. Bij de laatstgenoemde werd hij bekend met de geschriften van Wickliffe, en daar hij een man was van buitengewonen lust tot studie, vertaalde hij vele van die geschriften in zijn eigen taal.

Terwijl daar bijna geen natie in Europa is, voor welke Engeland niet zijn bloed en zijne schatten heeft veil gehad, zoo kan het niet anders dan aangenaam zijn voor den Christelijken navorscher, om te vernemen dat Europa evenzeer veel aan Engeland verplicht is voor geestelijke zegeningen. Hoewel wij veel aan Duitschland verschuldigd zijn voor de zegepraal der voltooide kerkhervorming der zestiende eeuw, werden echter de zaden van die hervorming oorspronkelijk van Engeland naar Duitschland overgeplant. En Maarten Luther heeft zijne afkomst, in geestelijken zin, te danken door Huss en Hieronymus, aan den moedigen pastoor van Lutterworth, Johannes Wickliffe. Feiten gelijk deze bewijzen duidelijk hoe groot de invloed van een enkelen mensch in deze wereld wezen kan, en hoe onbepert de uitbreiding is, die een streven op zedelijk gebied kan bereiken. Want de geschiedenis van vele der grootste omwentelingen, die het menschedom ooit gezien heeft, hetzij op het gebied van het denken of op staatkundig gebied, is niets anders dan een afdruk van hetgeen in den reuzengeest van den een of anderen grooten denker is omgegaan.

Toen Hieronymus naar Praag teruggekeerd was, beled hij openlijk de leer van Wickliffe en toen hij vond dat deze, tengevolge van den vlijt en ijver van Huss, grooten voortgang in Bohemen gemaakt had, werd hij zijn medehelper in het werk der hervorming.

Op den 4^{den} April 1415 ging Hieronymus naar Constanz. Dit was omtrent drie maanden vóór den dood van Huss. Hij ging de stad heimelijk binnen en na met eenige der leidslieden zijner partij geraadpleegd te hebben, was hij overtuigd dat hij voor zijn vriend niets kon doen. Toen hij echter vond dat zijne aankomst te Constanz bekend was, en dat het consilie voornemens was hem te grijpen, verliet hij de stad en begaf zich naar Oberling, een keizerlijke stad, niet ver van Constanz. Vandaar schreef hij aan den keizer, en deelde hem mede dat hij gereed was, op ontvangst van een vrijgeleide, voor het concilie te verschijnen. Dit werd hem echter geweigerd. Hij deed toen aanzoek bij het concilie, doch het antwoord, dat hij kreeg, was even ongunstig. Daarna liet hij plakaten aanplakken op alle publieke plaatsen in Constanz en vooral op de deuren van het huis van den kardinaal. In deze plakaten sprak hij zijne gewilligheid uit om te Constanz ter verdediging van zijn karakter en leer te verschijnen, daar de grootste leugens omtrent hem waren verspreid geworden. Hij verklaarde verder dat zoo eenige dwaling tegen hem bewezen mocht worden, hij die dadelijk herroepen zou. Het concilie moest hem alleenlijk de

verzekering geven dat hij veilig zou wezen. Toen hij geen antwoord ontving, ging hij op reis naar Bohemen. Hij was voorzichtig genoeg om met zich mede te nemen een certificaat, ondertekend door verscheidene van de Boheemsche edellieden toen te Constanz, getuigende dat hij alles in zijn vermogen gedaan had, om door het concilie verhoord te worden.

Op zijne reis werd hij echter te Hirsaw door een dienaar van den hertog Van Sultzbach gevangen genomen, die daardoor hoopte in gunst bij het concilie te geraken. De hertog Van Sultzbach schreef dadelijk aan het concilie en deelde mede wat hij gedaan had en vroeg wat met Hieronymus te doen. Het concilie sprak zijne verplichting uit jegens den hertog en verzocht hem den gevangene naar Constanz te zenden. Hij werd gevolgelijk daarheen gevoerd, beladen met ketenen. Op weg ontmoette hem de keurvorst. Deze liet een lange keten aan Hieronymus binden, waarmede hij als een ongedierte naar het klooster werd gesleept. Vandaar werd hij, na vele beleedigen te hebben verduurd en een verhoor te hebben ondergaan, naar een kasteel gebracht en aan een blok geketend met zijne voeten in den stok. In dezen toestand moest hij elf dagen en nachten verkeer, totdat hij gevaarlijk krank werd. Men verlostte hem toen uit dien smartvollen toestand, niet omdat men medelijden met hem had, maar omdat men, door hem te laten herstellen, hem nog grooter smarten wilde aandoen. Nadat hij hersteld was, bleef hij in bewaring tot den marteldood van zijn vriend Huss. Daarna werd hij verhoord en met pijnigen en den dood bedreigd, zoo hij halsstarig bleef. Verschrikt bij den aanblik van de toebereidselen tot de pijniging, vergat hij in een oogenblik van zwakheid zijne manhaftigheid en stoutmoedigheid. Hij zwoer zijn geloof af, beled dat Huss zijn lot verdiend had en dat deze en Wickliffe kettters waren. Tengevolge hiervan werden zijne ketenen afgenomen en kwam er een einde aan de wreede mishandeling, die hij moest ondergaan. Hij werd echter nog gevangen gehouden, doch was dagelijks in de verwachting van losgelaten te worden. Zijne vijanden echter vertrouwden zijne oprechtheid niet en stelden een andere wijze van herroeping voor. Hij weigerde daarop antwoord te geven dan slechts in het openbaar. Om die reden werd hij voor het concilie gebracht, toen hij tot verbazing van allen die hem hoorden, en tot heerlijkheid der waarheid, van zijne herroeping afzag en om verlof vroeg om zijne zaak te bepleiten. Toen dit geweigerd werd, gaf hij aldus lucht aan zijne verontwaardiging:

„Welke barbaarschheid is dit? Voor 340 dagen ben ik in de eene gevangenis na de andere opgesloten geweest. Er is geen ellende, er is geen gebrek dat ik niet ondervonden heb. Aan mijne vijanden hebt gij de volste gelegenheid gegeven om mij te beschuldigen; aan mij weigert gij de geringste

gelegenheid tot verdediging. Gij gunt mij niet eens een uur, om mij voor te bereiden voor mijn verhoor. Gij hebt mij uitgemaakt voor een ketter, zonder te weten wat mijne leer is; voor een vijand van het geloof, voordat gij wist wat het geloof is, dat door mij wordt beleden. Gij zijt een algemeen concilie; in u vereenigt zich, als in een middelpunt, alles wat de wereld opleveren kan aan ernst, wijsheid en heiligheid; desniettegenstaande zijt gij menschen, en menschen kunnen door den schijn bedrogen worden. Hoe hooger uw karakter is voor wijsheid, hoe grooter zorg gij dragen moet om niet in dwaasheid te vervallen. De zaak die ik nu bepleit is niet de mijne, zij is de zaak van het menschedom; zij is de zaak van het Christendom; zij is eene zaak die bestemd is de belangen van het nageslacht te bevorderen, hoedanig gij ook besluiten moogt met mijn persoon te handelen."

Drie dagen daarna nam zijn verhoor een aanvang en werden getuigen ondervraagd om de beschuldigingen te bewijzen. De gevangene was met zijne verdediging gereed; iets dat bijna ongeloofbaar schijnt, wanneer wij in aanmerking nemen dat hij bijna een jaar in afschuwelijke gevangenissen had doorgebracht, van het daglicht was beroofd en bijna van honger vergaan, daar hij gebrek had aan de meest alledaagsche levensbehoeften. Doch zijn geest verhef zich boven al deze ongunstige omstandigheden.

De meest bekrompenen in de vergadering waren onwillig toe te staan dat hij gehoord zou worden. Zij waren bevreesd voor de uitwerking, die zijne welsprekendheid in de verdediging van de waarheid hebben zou op de gemoederen van de minst bevooroordeelden. Eindelijk besloot de meerderheid dat hij vrijheid hebben zou tot zijne verdediging het woord te voeren. Hij begon op zulk een verheven wijze en ging voort met zulk een vloed van welsprekendheid, dat het hardste hart bewogen werd en er in het meest bijgeloovig gemoed een straal van licht binnendrong. Hij begon met te bewijzen uit de geschiedenis hoe groot het getal was van voorname en deugdzaame mannen, die in hun tijd veroordeeld en gestraft zijn geworden als boosdoeners, doch die door de geslachten welke na hen gekomen zijn, bewezen werden mannen te zijn geweest die eere en belooning waardig waren. Hij legde aan de vergadering zijne levensgeschiedenis en levenswijze bloot. Hij wees er op dat de uitstekendste en heiligste mannen zooals een ieder weet, van elkander verschild hebben in hunne beschouwing van verschillende zaken, en dat niet met het doel om de waarheid ten onder te brengen, maar om haar duidelijker dan ooit te weten te komen. Hij sprak op waardige wijze zijne verachting uit over zijne vijanden die hem wilden dwingen, de partij van deugd en waarheid af te zweren, en verweet zich de zwakheid die hem onlangs voor een

oogenblik had aangegrepen en hem er toe gebracht had zichzelf ontrouw te zijn en zijne waardigheid te vergeten. Hij hield een hooge lofrede op Huss, en verklaarde dat hij bereid was hem in den marteldood te volgen. Daarna ging hij voort de leerstellingen van Wickliffe, den Engelschen hervormer, te verdedigen en eindigde met te verklaren dat het in het geheel niet zijn oogmerk was om iets tegen de kerk van God in te brengen; dat het alleen over de misbruiken van de geestelijken was dat hij klaagde, en dat het zekerlijk een goddelooze zaak was, om de inkomsten der kerk, die oorspronkelijk bestemd waren voor liefdadige doeleinden, schandelijk te misbruiken voor den lust der oogen, voor onnoodige feestviering, ijdele en zotte gewaden en andere zaken die den godsdienst in minachting brachten.

Toen het verhoor teneinde was, werd over hem hetzelfde vonnis als over Huss uitgesproken. Hij werd met de gewone plechtigheid aan de wereldlijke macht overgeleverd. Doch omdat hij een leek was, was het niet noodig voor hem de ceremonie van degradatie te ondergaan. Zij hadden echter voor hem gereed eene muts van papier, waarop roode duivelen geschilderd waren. Toen die op zijn hoofd werd geplaatst, zeide hij: „Onze Heere Jezus Christus heeft, toen Hij voor mij, den ellendigste van alle zondaren, den dood heeft ondergaan, eene kroon van doornen gedragen en ik zal terwille van Hem, met de grootste bereidwilligheid deze muts dragen.”

Men stelde zijne terechtstelling twee dagen uit, in de hoop dat hij nog herroepen zou. In den tusschentijd deed de kardinaal van Florence zijn uiterste best om hem tot afzwering van zijn geloof te bewegen; doch tevergeefs. Hieronymus was besloten zijn belijdenis met zijn bloed te bezegelen.

Op weg naar de gerechtsplaats zong hij verscheidene liederen en op de plaats aangekomen, (de plaats alwaar Huss geleden had) knielde hij neder en bad vuriglijk. Hij omhelsde den staak met groote blijmoedigheid en toen de beul naar achteren ging om het hout aan te steken, zeide hij: „Kom hier, steek het aan voor mijne oogen; want indien ik het vuur gevreesd had, ik zou zeker hier niet gekomen zijn, daar ik zoovele gelegenheden gehad heb om te ontkomen!” Toen de vlammen hem aan alle kanten omringden, zong hij een lied. Daarna hoorde men hem midden in de vlammen bidden: „o Heere God! wees mij genadig, wees mij genadig! Gij weet hoe ik uwe waarheid bemind heb!” Het laatste woord dat men hem hoorde spreken was: *Hanc animam in flammis affero Christi tibi!* („Deze ziel draag ik, Christus! in de vlammen aan u op!”)

DE GROOTE PLAS.

In de laatste jaren wordt herhaaldelijk gesproken over plannen tot droogmaking der Zuiderzee, dat groote binnenwater, 't welk eenmaal grootendeels land was en welks herovering zulk een vreedzame en schoone aanwinst voor ons land zou zijn.

Hoe is deze Zuiderzee ontstaan, die nu zoovele, sommigen rekenen 70, uren in omtrek heeft?

Van de vroegere gesteldheid kan men uit de berichten der oudere schrijvers weinig met zekerheid bepalen. Zooveel schijnt tenminste zeker, dat de oostelijke arm van den Rijn, na door Drusus, omstreeks twaalf jaren vóór Christus geboorte, door middel van een gegraven kanaal met den IJsel te zijn vereenigd, zich in het meer Flevo ontlast heeft, en dat een andere tak van dezen hoofdstroom door de Vecht, bij het tegenwoordige Muiden, insgelijks met dit binnenmeer gemeenschap had. Volgens sommigen lag in deze binnensee een eiland, Flevo genoemd, waarvan Urk en Schokland de overblijfselen zouden zijn, hoewel volgens anderen met minder waarschijnlijkheid Vlieland als een gedeelte van het vroegere Flevo beschouwd moet worden. Hoe het zij, men moet aannemen dat het meer Flevo zich tusschen Vlieland en Terschelling in de Noordzee heeft ontlast. Insgelijks moet er nog een andere arm van den IJsel in de Noordzee uitgelopen zijn, en wel op de plaats waar tegenwoordig Texel van Noord-Holland wordt afgescheiden, hetwelk men uit den overeenkomenden naam van Texelstroom afleidt.

De voornaamste inbraken van de Noordzee in het omringende gedeelte van het meer Flevo hebben waarschijnlijk eerst op het einde der dertiende eeuw plaats gevonden, hoewel kort na 1200 reeds eenige hadden plaats gehad, waardoor een groot gedeelte van het land door den oceaan werd verzwolgen, en het geheele gewest een aanmerkelijke verandering heeft ondergaan. Er moeten hiervan geschreven berichten bestaan, door de abten Emo en Manco van Workum medegedeeld. In het jaar 1205 was, volgens eenparige getuigenis van geloofwaardige lieden, het eiland Wieringen nog met den vasten wal vereenigd. In de jaren 1219 tot 1251 hadden geweldige inbraken of overstromingen van de Noordzee plaats, terwijl waarschijnlijk de Allerheiligenvloed van 1170 reeds deerlijke verwoestingen in dit gedeelte zal hebben aangericht, en Texel ook in een bericht van het jaar 900 als een eiland, hetwelk gedeeltelijk aan de St. Martini-kerk te Utrecht behoorde, voorkomt. Deze berichten zijn alle nochtans onzeker en stemmen niet overeen met andere, volgens welke Wieringen in 1184 alleen bij lage eb met den vasten wal vereenigd zou geweest zijn. Uit al die uiteenlopende berichten valt het dus moeilijk, zoo niet onmogelijk, veel op te maken.

Volgens sommigen moet het Noordzeewater zich het eerst dwars over Noord-Holland heen, uit de

omstreken van Petten (alwaar, zooals bekend is, de duinen geheel en al ontbreken, en de kust tot aan de Hondsbosschen met zware zeeveringen of dijken beschut moet worden), door de Zijpe met het meer Flevo in verbinding hebben gesteld, en het zuidelijke gedeelte van de Zuiderzee hebben doen ontstaan. Indien deze omstandigheid nu omstreeks denzelfden tijd voorgevallen is, toen het IJ zich met de Zuiderzee in verbinding stelde, moet dit in het midden der dertiende eeuw hebben plaats gehad, en dan zou om dien tijd de Zuiderzee zich van de tegenwoordige zuidkust tot op nagenoeg de lijn van Hoorn naar de Lemmer hebben uitgestrekt. Dit wordt waarschijnlijk wanneer men in aanmerking neemt dat Harderwijk reeds in het jaar 1280 een aanmerkelijken handel met zeeschepen op de Oostzee dreef. Na de geweldige overstromingen uit het noorden, van 1205 tot 1251, bleef, volgens de geloofwaardigste berichten, nog eene landstreek tusschen Noord-Holland en Friesland bestaan, die slechts door de gemeenschap van het meer Flevo met het tegenwoordige noordergedeelte van de Zuiderzee was afgebroken. De geheele doorbraak moet eerst in 1282 of later door een dagen achtereen aanhoudenden storm veroorzaakt zijn. Deze onderstelling rust op de opgaaf dat Medemblik ten tijde van graaf Floris V, die van 1256 tot 1296 geregeerd heeft, reeds aan den oever der zee lag, en dat Stavoren in 1297 de zee in het zuiden had.

Dat na verloop van tijd kleine veranderingen in de gesteldheid der Zuiderzee zijn voorgevallen, is volkomen zeker, en dat op sommige plaatsen eenig land wordt weggespoeld, en op andere plaatsen wederom stukken gronds aanslibben, hiervoor zijn de bewijzen talrijk.

Dat voor het overige, hoe onzeker de juiste tijden van de overstromingen ook wezen mogen, het grootste gedeelte van de Zuiderzee vast land geweest is, hoewel hier en daar met meren en moerassen doorwaterd, kan men daaruit opmaken, dat men op sommige plaatsen, op den bodem der zee, de overblijfselen van uitgestrekte wouden vindt, zooals men in de omstreken van het eiland Texel een boomstam uit het diep heeft opgehaald, die de duidelijkste sporen opleverde van op de plaats zelf gegroeid te zijn. De hoogste punten van dit land zijn tot heden nog voor de vernieling bewaard gebleven, en deze bepalen zich tot de eilanden Wieringen, Schokland, Urk en Marken.

Hopen we dat het de Vereeniging voor de droogmaking der Zuiderzee gelukke haar plannen uitgevoerd te zien. Het zou duizenden handen werk, duizenden monden brood geven!

TOT PUIN GEVALLEN GROOTHEID.

Amerika is niet alleen een land van wonderen, door wat het in het heden vertoont, maar tevens een land met een geheimzinnig, ons nog grootendeels onsluierd verleden.

Kort geleden werden in Yucatan, temidden der dichte wouden, de overblijfselen ontdekt van vijftig of meer thans woeste steden, wier bestaan zelfs niemand ooit vermoed had. In Zuid-Amerika zijn dergelijke ontdekkingen gedaan. Alles wijst er op dat hier, lang vóór de Spanjaarden er kwamen en er hun loodzware en in bloed gegronde heerschappij vestigden betrekkelijk beschaafde volken gewoond hebben. Trouwens, dezulken vonden dan ook de Spaansche veroveraars. Doch hoe die volken er kwamen, vanwaar hun beschaving kwam — zie, daarover zijn nog talloze vragen te doen.

Hooren we, hoe de reiziger Vollmer de ontdekking die hij deed van „begraven steden” in Zuid-Amerika, beschrijft:

„Ik bezoekt de puinhoopen van Macao op mijne terugreis van Pogagan naar Quito. Welk volk moet hier geleefd hebben; wat machtige natie is hier uit de wereldgeschiedenis weggevaagd geworden! Gebouwen, van welker grootte men zich nauwelijks een denkbeeld kan maken, gewrochten van den vereenigden arbeid van millioenen menschenhanden, liggen hier vergruisd, als een tweede Babylon, insgelijks nog slechts door tijgers bewoond, en nu en dan door omzwervende Indianen bezocht.

Deze straten, die nog zichtbaar zijn, bewijzen door haar regelmatigen aanleg dat hier een geest van orde geheerscht heeft, waardoor deze mengelklomp van puinhoopen een geregeld geheel heeft uitgemaakt. Prachtige overblijfselen van tempelgebouwen leggen een buitengemeen hoogen trap van kunst aan den dag, hoewel tegelijkertijd daaraan de kenmerken eener wilde, groteske verbeeldingskracht waargenomen worden. De poorten verbeelden muilen van groote roofdieren; gedaanten van slangen vindt men overal toegepast; doch men vindt ook vele arabesken, die soortgelijke puinhoopen der oude wereld in het geheugen terug brengen.

De steenen zijn bijzonder kunstig samengevoegd. Tegen den ruwen steen is altijd een gehouwen aangepast; somtijds zijn het vervaarlijke steenklompen en evenwel sluiten de voegen zoo dicht aan elkander dat men er met een mes niet zou kunnen tusschen-dringen. Doch dit is niet alles; de steenen zijn ook met eene soort van cement met elkander vereenigd, en dit bestaat uit hars. De steenen moesten derhalve heet gemaakt worden, om de hars daarop te doen smelten, anders zou het niet zulk een hecht cement kunnen zijn. Wat ongeloofelijken arbeid moet zulks niet gekost hebben!

Van den stijl of de bouworde, die hier gebruikelijk was, kan men bij het aanschouwen van louter

puinhoopen weinig zien. Men bespeurt echter aan sommige niet geheel vergruisde gebouwen de zware, schuine of rechte massa's, welke ons de Egyptische bouwkunst herinneren. Een der gebouwen scheen mij toe een zonnetempel geweest te zijn; ik vond hier de stijlen, die het dak moesten ondersteunen, niet parallel, maar, van de plaats waar vermoedelijk het beeld der zon geweest is, in stralen uitlopend; wellicht opdat ook de meest verwijderde aanschouwer naar de plaats kon zien, waar de afbeelding van het voorwerp zijner vereering stond, hetwelk bij rechtvereindstaande zuilen het geval niet had kunnen zijn. Opmerkelijk was het ook dat het geheele gebouw naar vaste bouwkundige wetten geregeld was. De zuilen b. v. hadden een volkomen kapiteel, hetwelk in de hoogte gezien, niet ongelijk aan het Dorische moest geweest zijn, ofschoon het uit naast elkander geschaarde krokodillenkoppen bestond; hierop rustte een ronde abacus, waarop de balk lag. Het dak moet een steil opgaand gewelf zijn geweest. Een ander gebouw stond in het midden eener omgording van zes rijen zuilen; de grondslag en nog zichtbare afdeelingen duiden aan dat dit gebouw een woning moest geweest zijn, doch de ontzaglijke grootte deed vermoeden dat het bezwaarlijk tot verblijf van een bloot ambtelooos burger kon gestrekt hebben. Ik geloof derhalve dat het den Inca toebehoord heeft, en een koninklijk paleis is geweest. Aan de muren van dit gebouw ziet men schilderwerk, dat, wel is waar, niet harmonisch gekozen, doch levendig en met bevalligheid gekleurd is. Wellicht waren sommige louter sieraden, terwijl andere duidelijke trekken eener genealogische, geschiedkundige of godsdienstige betekenis bevatten. Eene reeks van beelden scheen mij toe, de herschepping der — men zou zeggen — oorspronkelijke stof uit te drukken.

In een voortgaande lijn, door een soort van snoer, dat van het ene beeld naar het andere ging, verbonden, zag men in de eerste plaats een kleine massa van ongevormde stof. Hierop volgde kogelvormig klein gewormte; dit verlengde zich in het naaste en vergrootte zich in de volgende beelden allengs tot de slang. De slangen bekwamen voeten, eerst twee, daarna vier; dan werden zij krokodillen; de staart en de kop werden korter en het beeld vertoonde een schildpad; deze bekwam allengs langere beenen, totdat zich eene gedaante als van eenen stier vertoonde. Nu volgde allengs de overgang tot den aap; eindelijk verscheen een gekleed mensch, daarop volgde een gewapend mensch, en ten laatste zag men een gevleugeld mensch, die de zon tegemoet vloog. Dit laatste beeld schijnt te bewijzen dat de aloude bewoners van dit gewest bekend waren met de begrippen van een volgend leven en van eene opstanding. 't Heeft wel iets van overoud Darwinisme!

Dergelijke fresco- of liever muurschilderijen vindt

ALS EEN ONGEDIERTE WERD HIJ NAAR HET KLOOSTER GESLEEPT.

men hier in groote menigte. Men ziet ze overal waar de muren van een groot gebouw niet geheel en al verbrokken zijn.

De huizen maakten een lichaam, een groot vierkant uit, en schijnen met tuinen versierd geweest te zijn; de straten waren bovenmatig breed; indien men aan beide zijden een derde had weggenomen, zou men ze nog breed hebben kunnen noemen. Het is waarschijnlijk dat dit derde gedeelte de ruimte van de tuinen voor de huizen heeft uitgemaakt, omdat men op dezen afstand nog vele steenen palen aantreft, die de grenzen van ieders grond schijnen aangeduid te hebben. Thans is alles zoo dik begroeid dat men geen andere grensbepaling onderscheiden kan. De natuur is hier met zooveel kracht werkzaam dat zij geen plekje nutteloos laat liggen, en de ondergang van deze stad heeft waarschijnlijk vóór honderden jaren plaatsgehad.

Maar wie mag toch deze groote stad aldus verwoest hebben! De steengevaarten zijn van zulk eene grootte dat het mij nauwelijks begrijpelijk voorkomt, hoe menschenhanden zulk eene vernieling hebben kunnen teweegbrengen. De vernielwoede der menschen vergenoegt zich met moorden, blakeren en branden, maar geeft zich niet alle bedenkelijke moeite, om met groote inspanning van krachten te arbeiden, alleen om gewrochten van kunst en vlijt te verbrijzelen! Jarenlang moesten deze gebouwen de handen der verdelgers trotseeren, en het is veel waarschijnlijker dat de een of andere naturomwenteling, wellicht eene aardbeving, zulk een machtige stad vernield heeft.

In de ruimte van een tweede groot gebouw vond ik, naast zijn voetstuk liggend, een afgodsbeeld met twaalf armen en twaalf aangezichten, doch derwijze naast elkander geplaatst dat zij ook slechts twaalf oogen hadden. Elk oog stond tusschen twee neuzen en elke neus tusschen twee oogen. Het lijf was tot aan de voeten rond, naar de wijze der Termen, of liever als mummiën ontwikkeld, en werd gedragen door twaalf voeten, die met de hielen aan elkander vast waren. Deze figuur was geheel gaaf, op de kleine beschadiging na, welke door het onvallen veroorzaakt was. Op de plaats, waar het beeld gevallen was, waren twee armen afgebroken. Ware het door de beeldstorming der Spanjaarden gevallen, het zou gewis niet zoo onbeschadigd gebleven zijn, maar al wat voor de bijl wijken moest, zou ontwijfelbaar aan stukken gehouwen geworden zijn.

Of Pizarro, die millioenen menschen geslacht heeft, en zich, als op zijn schoonste heldendaad, op het verbranden van Eeya beroemde, welke stad hij met brandstapels omringde, deze aanstak en 25,000 menschen in den rook liet versmoren, omdat zij geen Christenen wilden worden, — of deze menschenbeul hier immer zijn voet gezet heeft, is niet met zekerheid te bepalen.

Toen ik te Quito terugkwam, en aldaar van de

wonderen dezer stad sprak, wist men daarvan bijna niet. Het was aan velen wel bekend dat daaromstreeks verscheidene steden en puinhoopen lagen, als Tampex, Madrixal, Simanes, enz.; doch waar en hoe groot zij waren, dit was hun ten eenemale onbekend.

BESTORMD, MAAR NIET GENOMEN.

V.

EEN ONVOORZICHTIGE DAAD.

Niet ver van Locarno verheft zich op eene hoogte een klein Franciskaner klooster. Wie het nog in onze dagen bezoekt moet een rij steile heuvels bestijgen die door een ouden, zwaren muur met torens is omgeven. Trappen voeren naar het gesticht en de kerk. Op den heuvel heeft men een heerlijk uitzicht op het schoone, omringende landschap en op het meer, dat door de bergen is ingesloten. Locarno, thans een kleine plaats, maar toen een stadje van een zesduizend inwoners, ligt onder aan den heuvel. Maar de kerk van St. Vittore staat thans buiten de stad; zoo klein is deze geworden onder de steden, en dit ten deele wijl zij tegen de waarheid partij koos.

Nog altijd wordt dit klooster der *Madonna del Sasso* veel bezocht. Er is hier namelijk een zoogenaamd wonderdoend Mariabeeld, dat wijd en zijd beroemd is. En het bijgeloof onzer dagen zoekt bij dit Mariabeeld nog altijd genezing voor allerlei lichaamskwalen en — vergeet dat de redding der ziel het hoogste, het allermeest noodige is.

Een paar jaren na de gebeurtenissen, die we pas hebben beschreven, gingen twee mannen met langzame schreden den heuvel op, waarop het klooster staat. Er was in die beide jaren veel veranderd, al was uitwendig weinig daarvan merkbaar. De landvoogd had plaats gemaakt voor een anderen, die wel als zijn voorganger Roomsche, maar toch den Protestanten niet bepaald vijandig was. De gemeente zelf echter had voortdurend de vijandschap te lijden van velen. Want de regeering bleef bij haar genomen besluit: de ketters moesten tot de kerk terugkeeren. En zoolang dit niet geschiedde, maakte men hun 't leven moeilijk en kwelde hen op allerlei wijs, zoodat menigeen zich afvroeg, of hij op den duur te Locarno zou kunnen blijven.

Een der wandelaars, van wien we boven spraken, was een man van een veertig jaar, en naar zijne kleeding te oordeelen, een landbouwer. Hij heette Nicolao Greco. Zijn makker deed zich door zijn mantel en muts van bijzonderen vorm aanstonds kennen als behoorend tot den geleerden stand. 't Was namelijk de reeds meer genoemde dokter Taddeo Duno. Gelijk hij, behoorde Greco tot de kleine schare der Evangelischen, die ook in deze dagen van verdrukking der goede belijdenis trouw bleven. De ge-

neesheer was thans geroepen in het huisgezin van een hunner geloofsgenooten, waar ziekte heerschte. Greco zou hem een eindweegs verzellen om tot gids te dienen.

't Was geen wonder dat deze laatste van de gelegenheid gebruik maakte om op zijn beurt eenige inlichtingen te vragen omtrent hetgeen thans de harten aller Protestanten van Locarno bezig hield, te weten wat men van den nieuwen landvoogd te wachten had, en of er ook kans was dat Beccario weder zou keeren. De dokter was natuurlijk beter dan een landman, die zich slechts met zijn akkers bezighield, in de gelegenheid het antwoord op zulke vragen te geven.

Zeer moedgevend was het bescheid niet dat Greco ontving.

„Onze nieuwe landvoogd,” zoo sprak de dokter, „is zeker niet zoo fel en vervolgziek als de vorige, maar toch hebben we weinig te hopen. Zijn voorganger heeft ons veel kwaad gedaan, en de kerk heeft hem gesteund tegen ons, gelijk hij haar. Men beschouwt ons nu overal als weerspannigen, als ketters, en dat kan ook deze landvoogd niet meer veranderen, gesteld dat hij 't wilde. Ik geloof niet dat hij bepaald ons kwaad zal zoeken, en heb zelfs wel bespeurd dat hij geneigd is ons in rust te laten leven. Maar dat willen de priesters en de raadsleden niet.”

„En dus is er ook geen kans dat Beccario terugkomt?” vroeg Greco terneêrgeslagen.

„Neen vriend; Beccario zou gevangen genomen worden, als hij op ons gebied kwam. Hem haat men het meest en daarom doet hij wijs met onder bescherming van Zurich te blijven, en in de dalen het Evangelie te verkondigen.”

„En zou hier ook geen andere predikant van ons geloof geduld worden?”

„Dat hangt af van de kantons,” sprak de dokter. „Wij hebben herhaaldelijk aan Bullinger in Zurich geschreven, opdat hij de regeering bewege voor ons te spreken, teneinde ons vrijheid worde geschonken. Bullinger doet wat hij kan, en de regeering van Zurich ook. Maar de Roomsche kantons weigeren beslist, en zij hebben er, na hun zegepraal, 't recht en de macht toe. 't Eenige wat Bullinger doen kan is, ons troost en goeden raad geven en inmiddels voor onze zaak naar zijn vermogen werken.”

„Is het niet verschrikkelijk,” riep Greco uit, „dat terwijl monniken en priesters hier het volk misleiden, de waarheid naar Gods Woord niet mag gehoord worden! Hoe lang moet dat nog duren?”

„Wees lijdzaam, broeder,” sprak Duno, wel wetend wat Greco's gebrek was. „De Heer kent zijn tijd.”

„Maar intusschen bereikt onze vijand zijn doel, en leeft het volk in zijn blindheid voort. Zie eens hier!”

En hij wees op een groepje mannen en vrouwen, waarvan enkelen blijkbaar ziek, anderen kreupel, dei

den heuvel bestegen, ongetwijfeld tot een bedevaart naar de wonderdoende Madonna.

„Gij hebt gelijk,” sprak de dokter. „Doch laat ons niet morren maar doen wat onze hand te doen vindt: den Heere belijden en zijn Woord verkondigen en verbreiden, opdat allen weten mogen dat het heil niet is bij Maria en de heiligen, maar bij Jezus Christus, onzen Heer.”

„Dat stem ik ten volle toe,” hernam Greco, „maar toch wordt het hart er wel eens opstandig onder, als men ziet hoe de priesters en monniken er lekker van teren, en dat van wat het volk opbrengt, 'twelk toch niet rijk is. En wij mogen niet eens één leeraar onderhouden, terwijl wij wel mede bijdragen moeten voor allerlei dingen die wij als onschriftuurlijk verwerpen. De kerk roept maar: geef, geef!”

„En zij geeft zelf steenen voor brood,” sprak de dokter.

„Ik denk daar juist aan iets,” vervolgde Greco, „nu de wijngaarden zoo schoon staan en 't straks weêr oogsttijd is. Gij weet dan moet Santa Maria ook weder haar deel hebben of liever, de heeren van 't klooster die ook wel wijn lusten, vragen dan de tienden. Ik zal dus straks weêr aan de paters een deel van den kostelijken oogst hebben af te leveren, gelijk zoo velen. En waarvoor?”

„Ja waarvoor?” herhaalde de dokter, die zijn makker moeilijk ongelijk kon geven, „mij dunkt, gij zult die aflevering ook wel niet met genoegen doen. Of hebt ge voor uw post bedankt?”

„Nog niet; 't bevreedt mij slechts dat men *mij* niet bedankt heeft. Maar van ouder tot ouder zijn wij er meê belast geweest den wijn van de tiendplichtigen aan het klooster af te leveren. En misschien zijn de paters en de raadsheeren overtuigd dat zulk een ketter als ik, van de opbrengst althans niet stelen zal. Toch wil ik u wel zeggen dat het werk mij stuit.”

't Gesprek hield hier op, daar Nicolao Greco van het punt waar zij zich bevonden, den geneesheer het huis aanwijzen kon, in 't welk hij verwacht werd. De dokter en hij gingen nu elk zijns weegs.

Een maand later was de blijde tijd van den wijnoogst gekomen. Alom heerschte bedrijvigheid en vreugd. Want de oogst was rijk en heerlijk. Mannen en vrouwen waren heel den dag in de wijngaarden bezig, onder vroolijk gezang, en keerden eerst laat in den avond huiswaarts.

Op een morgen ging Nicolao, van twee zijner knechts vergezeld en op een wagen gezeten, uit om, naar oud gebruik, bij verschillende welgestelde landbouwers dat deel van den oogst te halen, 't welk zij voor het klooster wilden afzonderen. Hij had zulks reeds een paar dagen gedaan, doch er zou nog wel een week verlopen eer alles binnen was. Want rijk, zeer rijk was ditmaal de wijnoogst geweest. Tot Greco's plichten behoorde ook al 't ontvangene

aan het klooster af te leveren, waar men dan hem en zijn knechts een belooning gaf.

Dat Greco zijn werk niet met bijzonderen lust verrichtte, zal den lezer reeds begrijpelijk en duidelijk zijn geworden. Zijn gelaat stond dan ook juist niet vriendelijk, toen hij de openstaande poort van een hofstede binnenreed, en liet vragen om hetgeen hij halen kwam.

Weldra verscheen de eigenaar der landhoeve; hij groette Nicolao even, en wees hem twee vaten aan, die opgeladen konden worden.

„Gij zijt dit jaar mild,” sprak Nicolao, wiens gelaat duidelijk te kennen gaf, hoe hij over die mildheid dacht.

„'t Kan lijden,” was 't antwoord, „en de heilige maagd zal 't ons zeker vergelden, wat wij voor haar doen.”

„De heilige maagd zal er wel niet veel van te proeven krijgen. Daar zorgen de paters wel voor. 't Is zonde van den wijn, dat zeg ik.”

Verbaasd zag de boer den spreker aan. Doch eensklaps was het, als ging hem een licht op, en hij riep uit:

„'t Is waar ook; gij behoort tot de ketters, die onze lieve Vrouw bespotten. Maar pas op, het zal u rouwen.”

En meteen keerde de landbouwer zich toornig om. Greco liet den wijn opladen en reed weg.

Eenige dagen later was zijn inzamelaarstaak afgelopen. Hij laadde alles op twee wagens, en begaf zich op reis naar het klooster.

Ongelukkig voor hem voerde zijn weg langs een veld, waar ettelijke boeren en boerinnen aan 't werk waren. Toen zij den wagen bespeurden hielden ze stil, en vroegen Greco waar hij heen moest.

„Ik breng mijn waar naar de paters,” was 't korte antwoord.

„Gij brengt zeker de tienden,” sprak een oude boer. „Moge de heilige maagd er de gevers voor zegenen.”

De omstanders sloegen een kruis, doch Nicolao kon zich niet weerhouden spottend te zeggen:

„De paters zullen er hen zeker meer voor zegenen. Zij hebben toch nooit genoeg. 't Is jammer van den goeden wijn. Santa Maria eischt maar, en gij ziet, ze krijgt het ook. Dit jaar mag ze wel heel tevreden zijn.”

Toornige kreten volgden op dit gezegde. 't Was goed dat Greco zich voortspoedde. Hij leverde zijn last af, ontving met een stroef gezicht zijn loon en vertrok. Of hem een zegenwensch der Franciscanen volge is zeer te betwijfelen.

Maar wat wèl volgde was zeker voor den betrokene het minst begeerlijk.

Niet lang toch nadat Nicolao zich in zijn verontwaardiging zoo onvoorzichtig had uitgelaten, ontving hij door den stadsbode een oproeping om voor den landvoogd te verschijnen. Onbevreesd ging

hij er heen, weinig vermoedend wat komen zou.

De landvoogd ontving hem met ernstige blikken van misnoegen, die weinig goeds spelden. Hij moest zijn naam, ouderdom en nog meer opgeven, al 't welk een schrijver opteekende. Nicolao begreep toen dat hij in 't verhoor zou worden genomen; waarover was hem nog niet duidelijk.

„Gelief mij nu te zeggen,” sprak de landvoogd kortaf, „wat gij gesproken hebt tegen onze lieve Vrouw en tegen de dienaren van onzen Heer, die in het klooster del Sasso wonen.”

Greco begreep ineens alles, doch 't was hem onmogelijk zich nauwkeurig meer te herinneren wat hij gezegd had.

„Wij zullen zien,” sprak de landvoogd, „doch gij erkent toch in elk geval booze, lasterlijke woorden tegen de heilige maagd en de dienaren der kerk te hebben gesproken.”

„Ik heb gezegd wat in mijn hart was,” zei Nicolao, „en ik meen niets dan waarheid te hebben gesproken.”

„Dat zullen we hooren” — en op een wenk zijns meesters, las nu de schrijver bijna letterlijk voor al wat Greco zich tegen den landeigenaar en de boeren over de tienden voor het klooster had laten ontvallen.

Onrustig hoorde Greco het zeer langwijlig verhaal aan van woorden, die hij als zeer onbeduidend had beschouwd, en die, naar hij te laat inzag, nu bleken voor hem zeer bedenkelijke gevolgen te kunnen hebben. Hij verwenschte zijn onvoorzichtigheid. Blijkbaar had men zijn woorden overgebracht, en zelfs zoo ongunstig mogelijk. Toch kon hij, strikt genomen, op 't gelezene weinig aanmerking maken. In hoofdzaak was het juist, wat hij ook erkende.

De landvoogd schudde ernstig het hoofd, terwijl hij sprak: „Gij hebt in elk geval een groote onvoorzichtigheid begaan. Gij kunt vertrekken. Ge hoort er wel weder van.”

Dit laatste zou blijken. De Raad der stad, aan wien Greco's woorden waren overgebracht, had de vervolging tegen hem begonnen, en de landvoogd had niet kunnen weigeren den man in verhoor te nemen, temeer daar hij wel wist hoe de Raad, die nu eenmaal alle ketters verfoeide, al vooraf tegen Greco was ingenomen. Zoodra nu echter de uitslag van 't verhoor bekend was, besloot de Raad den bespotter der kerk te laten gevangen zetten. Nog eer het hiertoe kwam, had Greco 't gerucht reeds vernomen. Kort van beraad, gelijk altijd, en weinig denkend dat men het ver drijven zou, voorkwam hij de raadsheeren, en meldde zich uit eigen beweging aan, om in bewaring gebracht te worden. Wel waren er die hem aanrieden te vluchten, maar Greco antwoordde: „Daardoor zou ik den schijn op mij laden overtuigd te zijn van kwaad te hebben gesproken. Daarbij, over enkele dagen laat men mij zeker weër los.”

Of hij zich in 't eerste niet bedroog? In elk geval in het tweede. 't Vervolg zal het leeren.

H.

EEN GEVAARLIJK STRAND.

Het onheil met de Drummond Castle, het stoomschip dat zoo plotseling wegzonk met 250 opvarenden, heeft de aandacht weder gevestigd op de gevaarlijke kust van Finistère, Bretagne in Noord-West Frankrijk. Klippen en stroomingen maken daar de vaart zeer gevaarlijk, zoodat er zelfs gedeelten zijn waar booten niet mogen varen.

De zwarte Penmarch-rotsen, op de kust van Bretagne, niet ver van Pont-l'Abbé, worden zelden door de reizigers bezocht. En echter is het aanzien dier woeste rotsen, door den bruisenden oceaan omringd, zeer geschikt om een diepen indruk op het gemoed te maken. Een daarvan, de Torche, van het land gescheiden door een afgrond, die men den Monniksprong noemt, levert een gezicht over al die klippen, welke zich op ruim een uur afstands van het strand uitstrekken.

Cambry, in zijn reis door Finistère, beschrijft aldus hetgeen hij hier zag: „Ik bevond mij op de rotsen van Bretagne, in eene luchtstreek gedurig door stormen beroerd, onder een zwarten en guren hemel, omringd van zandwoestijnen en steenmassa's. Mijn eenig gezelschap bestond uit zeevogels, die al fluitende in de zee doken of kringen in de lucht beschreven, terwijl zij zich uit de hoogte op hun prooi wierpen. De trotsche en ontzagwekkende stulte, die over de onafzienbare uitgestrektheid heerschte, werd alleen afgebroken door de vreeselijke baren, die zich al wentelend ontwikkelden temidden der rotsen, welke keten zich in de zee uitstreckte en aan den gezichteinder verloor. Hier en daar zocht ik eenige inlichting omtrent de zeden en oude gebruiken van Bretagne, en de diepste ellende, de ruwste gereedschappen, de kleeding der oudste tijden, woningen zooals men die bij de Laplanders in Californië aantreft, waren de eenige voorwerpen, die mijn oog troffen...., toen kon ik een gevoel van verbazing niet weerhouden over het ongeloofelijke verschil, dat eene tusschenruimte van twintig mijlen soms teweegbrengt tusschen menschen, die onder één hemel, onder dezelfde wetten en onder denzelfden godsdienst leven.

„Ik had het oogenblik eens storms afgewacht, om mij naar Penmarch te begeven, en de elementen waren mij ditmaal zeer gunstig. De zee was tot een zoodanige woede geklommen dat de bewoners des lands, hoewel aan dit schouwspel gewoon, hunnen arbeid verlieten, om het natuurtooneel te aanschouwen. Al hetgeen ik op lange reizen tevoren gezien had, de zee zich op het ijzeren strand van St. Domingo brekende, de weergalooze lange baren in de straat van Gibraltar; een

onweder, dat in 1787 voor mijne oogen de haven van Dover dempte; de Middellandsche zee bij Amalfi, niets van dit alles kon mij een denkbeeld geven van den oceaan, tegen de rotsen van Penmarch aanbruisend. Die zwarte en afzonderlijk staande rotsen spreiden zich tot de grenzen des gezichteinders uit; in alle richtingen rollen dikke nevelwolken; hemel en aarde zijn verward, en in den somberen nevel ziet men slechts ontzettend groote schuimbollen, die zich verheffen, zich verbrijzelen, met vreeselijk geweld in de lucht springen; men waant de aarde onder zich te voelen trillen. Werktuigelijk vlucht gij; eene bedwelming, met schrik vermengd, maakt zich meester van uw gemoed; de opeengestapelde golven dreigen alles te verzwelgen; gij wordt eerst dan gerustgesteld, wanneer gij ze op het strand ziet glijden en aan uwe voeten sterven.”

Intusschen heeft een man in de vorige eeuw zijn verblijf op deze rotsen gehouden. Een lange baard, hangende haren, een door de ruwheid der jaargetijden bronskleurig geworden gelaat, aldus was het uiterlijk van dien wilde, in de landstreek onder den naam van Philopen bekend. Zonder ooit kwaad te doen, ontvluchtte hij de tegenwoordigheid van menschen, en bracht bijna zijn geheelen tijd door met het bespieden der visschen, waarmede hij zich voedde. Men is altijd met de geboorteplaats van dien ongelukkige onbekend gebleven.

Mevr. ANNA LOUISA GEERTRUIDA BOSBOOM-TOUSSAINT.

(ANTWOORD OP EEN PRIJSVRAAG.)

Onder de namen die in de geschiedenis der Nederlandsche letterkunde met eere mogen genoemd worden, neemt zeker die van Mevrouw Bosboom-Toussaint een eerste plaats in. Doch niet alleen in de Nederlandsche, ook in de buitenlandsche letterkunde is zij volstrekt geen onbekende. Zoowel de voornaamste Nederlandsche als buitenlandsche auteurs heeft zij, zoo al niet overtroffen, dan toch opzijde gestreefd.

Hare boeken zijn dan ook alom in ons vaderland bekend en worden als om strijd geprezen. Geen wonder dat het volk trotsch was en nog is op deze bekwame en gevierde romanière, die ook bij ieder geacht en bemind was. Hoe zij in den loop der jaren de toegenegenheid van haar volk gewonnen heeft, is echter het best gebleken, toen in April '86 zich de treurmare door het land hooren liet dat de onverbiddelijke dood ook deze schoone bloem in Neerlands lettergaarde tot slachtoffer geëischt had.

Doch ter zake. Den 30sten April van het jaar 1810 trad zekere Hendrik Toussaint, van Harlingen, in het huwelijk met Cornelia Magdalena Cecilia Roquette, van Haarlem. Beiden waren van Fran-

schen bloede, daar zij afstamden van de refugiés, welke in de 17e eeuw hier eene wijkplaats gevonden hadden.

Het jonge paar vestigde zich metterwoon te Alkmaar, waar Toussaint eene apotheek oprichtte, die hij tot 1826 dreef, toen hij tot lector in de chemie, botanie en natuurlijke historie benoemd werd aan de kort tevoren opgerichte klinische school.

Den 16^{en} September 1812 werd hun eene dochter geboren, de later zoo bekende Anna Louisa Geertruida Toussaint. Tot haar achtste jaar bleef deze bij hare ouders, doch na de geboorte van haren broeder in 1820, vertrok zij naar Harlingen, naar hare grootmoeder, mevrouw Toussaint-Talma. Hier vertoefde zij van haar achtste tot haar achttiende jaar, gedurende welk tijdvak bij haar, gelijk bij alle menschen, de grootste verandering plaatsgreep. Niet weinig heeft de goede smaak harer grootmoeder, ook in letterkundige opzichten, bijgedragen tot haar veelzijdige ontwikkeling.

Reeds toen was het haar doel, om niet gelijk zoovele anderen, een nutteloos leven te leiden, maar streefde zij er naar, zoowel zichzelf als anderen nuttig te zijn.

Nadat zij in 1830 in de ouderlijke woning teruggekeerd was, legde zij zich met ijver op de studie dier vakken toe, welke vereischten waren tot het geven van huisonderwijs of onderwijs in de lagere scholen, en wel met dat gevolg, dat zij in 1833 met gunstigen uitslag haar examen aflegde. Kort hierna kreeg zij eene betrekking als gouvernante bij eene familie te Hoorn, welke zij ruim twee jaren, van 1833 tot '35 vervulde.

In 1835 keerde zij andermaal naar haar geboortestad terug; hier legde zij zich weder met de haar eigen volharding op de studie toe; nu op die der letterkunde, en met welk succes zij hierop hare krachten beproefde, is niemand onbekend. Haar eerste pennevrucht was de vertaling van een Franschen roman, doch zooals het voor en na haar velen letterkundigen gegaan is: zij kon geen uitgever voor haar werk vinden. Hierdoor liet zij zich echter niet afschrikken, maar besloot iets oorspronkelijks samen te stellen, en dit had tengevolge dat in 1836 haar eerste roman, onder den naam „Almagro” het licht zag. Schoon op dit werk scherpe kritiek uitgeoefend werd, vooral door Potgieter, zoo voorspelde ook zelfs deze haar een schitterende toekomst.

Hoewel het hier de plaats niet is, noch de ruimte toelaat, al hare werken, ongeveer veertig in getal, op te sommen, willen we toch even de voornaamste harer letterkundige voortbrengselen aanstippen. In 1838 zag het licht „De graaf van Devonshire”, romantische episode uit de jeugd van Elisabeth Tudor, gelijk in 1839 „De Engelschen te Rome”, romantische episode uit de regeering van paus Sixtus V. Opmerkelijk is het, hoe de schrijfster, die nog niets van de wereld gezien had dan haar vaderland, zoo

zonder schroom hare lezers temidden der edelen aan het Parijsche hof verplaatst of hen den Engelschen lords in de kaart doet kijken.

Ondertusschen was zij in 1838 voor eenigen tijd vertrokken naar Heilo, naar haren vriend J. P. Hasebroek (Jonathan) en diens zuster Betsy, met wie zij een verbond van ware vriendschap sloot, dat tot haren dood is blijven bestaan.

Reeds in 1838 had een Amsterdamsch uitgever haar het plan voorgelegd, een Nederlandschen roman te schrijven, en wel over den eersten tijd der Hervorming en den invloed welchen deze uitoefende op het burgerlijk en huiselijk leven der Nederlanders. Gaarne voldeed zij aan dit verzoek; gemakkelijk was echter deze taak niet. Twee jaren, 1839 en '40, heeft zij bijna uitsluitend aan dien roman gewerkt; *bijna* uitsluitend, want zij schreef ondertusschen haar „Lord Edward Glenhouse”. In 1840 zag de zooeven bedoelde roman het licht onder den titel „Het Huis Lauernesse”. Dit meesterstuk van hare hand vond overal bijval, zoowel in de letterkundige als in de niet-letterkundige wereld; overal werd het met gejuich begroet. Doch zij liet hare pen niet lang rusten; er zouden nog meerdere pennevruchten het licht zien, welke bestemd waren om haar „Lauernesse” te evenaren.

In 1841 verscheen „Eene kroon voor Karel den Stoute”; later „De Graaf van Leycester in de Nederlanden” (’46), „De vrouwen uit het Leycestersche Tijdvak” (’49—’50).

In het jaar 1851 trad zij in het huwelijk met den beroemden kerkschilder Bosboom; maar ook haar huiselijke plichten verhinderden haar niet den schat harer werken telkenmale te vermeerderen. Haar „Gideon Florensz”, mede een harer beste werken, verscheen in 1855. Den hoofdpersoon uit Almagro, dezelfde die in „Leycester” een belangrijke rol speelt, laat de auteur hier nogmaals, doch niet voor het laatst, optreden. In 1870 zou zij nogmaals de geheele letterkundige wereld verwondering afdwingen; ’t was namelijk in dit jaar, dat haar „Delftsche Wonderdokter” het licht zag. De voornaamste persoon uit dit werk, dokter Graswinckel, is weder de prediker Selmer uit „Almagro”, welke later Paul van Mansfeld of Gideon Florensz. heet.

Van de werken, die na de verschijning van de „Wonderdokter” uitkwamen, noemen we hier slechts: „Majoor Frans” (’74) en „Laura’s keuze” (’76) twee harer laatste werken.

Middelertwijl had Mevrouw Bosboom vele blijken van belangstelling ondervonden, welke getuigden dat haar arbeid niet vergeefs of voor ondankbaren geweest was. Reeds in 1845 hadden de inwoners harer geboortestad de achting, die zij hunne beroemde medeburgeres toedroegen, uitgesproken, door haar een prachtige cassette te vereeren. Ook uit het buitenland ontving zij eerbewijzen, o. a. het eere-diploma van het Archaeologisch genoot-

schap te Athene, terwijl het „Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen” haar het lidmaatschap aanbod.

Doch schoon Alkmaar's voorbeeld ten onzent lang op navolging wachtte, die navolging bleef niet uit. In 1870 werd haar het eere-lidmaatschap aangeboden door de Maatschappij van Nederlandsche letterkunde, en in 1873 ontving zij, als bekroning voor haar meesterwerk „De Delftsche Wonderdokter”, de groote gouden medaille van verdiensten der Hollandsche Maatschappij van fraaie Kunsten en Wetenschappen.

Maar al deze bewijzen van liefde en achting moesten in de schaduw staan bij de onderscheiding, welke haar op haren zeventigsten verjaardag, 16 September '82. tebeurtviel. In alle stilte hadden hare vrienden een prachtig album samengesteld, welks bladen beurtelings prijkten met aquarellen van de beste meesters, expresselijk voor dat doel vervaardigd, en met letterkundige produkten van de hand der beroemdste prozaschrijvers en dichters uit haren tijd. Waarlijk wel een bewijs, hoe hoog Mevrouw Bosboom bij ons volk in aanzien stond.

Ondertusschen zat zij ook nu nog niet stil. De krachten harer vier laatste levensjaren wijdde zij voornamelijk aan het toezicht op den herdruk harer „Compleete romantische verhalen.”

„De Gids” van September '84 nam nog een stuk van haar op, naar aanleiding van de feestelijke hulde, Nicolaas Beets den 13^{den} September aan te bieden, doch dit was nu ook de laatste maal.

Hoe krachtig de drie en zeventigjarige schrijfster ook nog ware, de tijd, dat zij dit aardse tooneel verlaten zou, was weldra daar. De 13° April 1886 was de dag van haar verscheiden: de hand, die zoolang de schrijfstift gehanteerd had, rustte voor altijd; het oog, dat jaar aan jaar met zoo juiste blik de geschiedenis doorvorscht had, zou zich niet weder openen, maar de nagedachtenis van deze hooggeachte vrouw leeft nog voort en zal ook bij het geslacht steeds in eere blijven.

Haar stoffelijk overschot werd den 17^{den} April in, allen eenvoud op het groote kerkhof der residentie ter aarde besteld. De lijkst was nauw zichtbaar door de menigte bloemen en kransen, waarmede zij bedekt was. Doch meer dan dit, bewijst de droefheid der vrienden, die aan haar graf verzameld waren, hoe geëerd en bemind zij was. Wat zij in haar huiselijk leven was, toonde de diepe rouw der vier kinderen van Bosboom's in 1861 overleden broeder, welke zij jarenlang als eene moeder verzorgd had.

Blijve de naam van Mevrouw Bosboom-Toussaint nog lang in gezegend aandenken, en moge het steeds van ons volk gezegd kunnen worden, wat door een Duitsch professor na haar zeventigsten verjaardag gesproken werd: „Gezegend is het volk, dat zoo zijn groote mannen en vrouwen eert.”

OORDEELT NIET!

Eenige weken geleden verging binnen den tijd van vijf minuten het prachtige stoomschip „Drummond Castle”, op zijne reis van Kaapstad naar Engeland. Naar aanleiding daarvan kon men dezer dagen in een onzer Christelijke bladen de volgende ontboezeming lezen:

„Maar weet gij wat ook bijzonder treffend is? „Onder de passagiers moeten er verscheidene geweest zijn, die bij de jongste gebeurtenissen in Transvaal waren betrokken,” zoo meldden de bladen.

Wat hiervan aan is, weten wij nog niet. Maar als het waar is, rijst dan niet onwillekeurig de vraag of wellicht dit ongeval een oordeel Gods kan zijn over die mannen, die Transvaal in beroering hebben gebracht? Wij wenschen die vraag niet te beantwoorden. Gode alleen zijn zijne daden bekend.”

't Is maar goed dat de schrijver zijn eigen vraag niet beantwoordt. Maar 't zou nog veel beter zijn zoo hij de vraag voor zich gehouden had. Immers, geen mensch ter wereld kan het antwoord geven. De eenige, die het zou kunnen is God. Maar God heeft ons in zijn Woord uitdrukkelijk gezegd dat Hij *niet* antwoordt van zijn daden.

De vraag en het antwoord (zoo er een op gegeven wordt) zijn gegrepen uit het hart van de vrienden van Job. Die spraken heel rechtzinnig en verbazend vroom; veel mooier en godzaliger dan Job zelf. En het slot van al hun redeneeringen was dat Job noch zijn vrienden één woord wijzer werden, toen God dan eindelijk aan 't woord kwam, behalve dat ze goed leerden inzien dat ze *niets* wisten; met hun allen: *niets*. Toch kon de zonde van de heel vrome vrienden alleen verzoend worden door het offer dat de heel brutale Job, maar de heel eerlijke Job, moest brengen.

Vóór eenige jaren verging een schip met man en muis. Een mijner bekenden meende te mogen opmerken dat er dan ook geen enkele bidder aan boord moest geweest zijn. Op de vraag waarom dan indertijd de stoomboot vergaan was, ook met man en muis, die bijna alle Christelijke Spaansche, Italiaansche en Fransche bezoekers van de Evangelische Alliantie uit Amerika naar huis bracht, moest hij natuurlijk verstommen.

In 1878 kwam de echtgenoot van een der heeren, die de schoolwet van Kappeyne met alle kracht voorgestaan hadden, gewelddadig en plotseling om het leven. Een mijner bekenden zag daarin een straf Gods. Maar toen twee maanden later een der vurigste voorstanders van de Christelijke school binnen een paar weken twee kinderen verloor, was al de logica en al de wijsheid van dien scherpienden Christen geen halven cent meer waard.

Twee dingen weten we met zekerheid uit de Schrift. Ten eerste: dat vijf steden in de vlakte waar

nu de Doode zee ligt, zouden zijn behouden gebleven indien er slechts *tien* geloovigen gewoon hadden. En ten tweede: dat het schip vol heidenen, dat van Joppe naar Tarsen voer, zijn behoud uit den orkaan alleen daaraan te danken had, dat de eenige geloovige die aan boord was, zoo spoedig mogelijk verwijderd werd.

Die beide geschiedenissen zijn voldoende om ieder den mond te snoeren, die meent God te begrijpen en Hem een soort van goedkeuring op zijn handelwijze wil geven.

W.

WEERLICHT BIJ NACHT.

Den oprechten gaat het licht op in
de duisternis. Ps. CII: 47.

Soms daalt een glans van boven af,
En licht is 't in mijn geest!
Doch 't wordt weêr donker als het graf,
En heel mijn ziele vreest.

Zoo schept het weêrlicht in den nacht
Den dag, een oogenblik;
Doch spoedig keert met dubbele kracht,
Het duister met zijn schrik.

Waartoe dat heerlijk zielsgezicht —
Het is te snel, te kort —
Terwijl heel de aard en 't hemelsch licht,
Tot dubbel duister wordt?

Doch hoe! Ik mor als God mij troost?
Hoe kort, het licht is schoon,
Waarmeê de Heer mijn nacht verpoost:
Het spreidt zijn gunst ten toon.

Dat licht bestraft ons ongelooft,
En geeft getuigenis,
Dat, schoon ons liefdevuur verdoov',
Hij ons gedachtig is.

Het weêrlicht schept de dingen niet,
Die 't voorstelt aan ons oog,
Schoon 't, wat het ons te aanschouwen biedt,
Aan 't kleed des nachts onttoog.

Zoo zien wij ook door 's hemels licht,
Dat uit den slaap ons wekt,
Den hemel open voor 't gezicht,
Dien 't zwerk ons anders dekt.

Geloof dan, ziel! wanneer ge in smart
Het licht van God niet ziet;
Sta stil en wakker op uw wacht:
Want God vergeet u niet.

En spoedig komt de groote dag,
Waar alle nacht voor zwicht,
Met weêrlicht en met donderslag, —
En dan — is 't eeuwig licht.

Naar JOHN NEWTON

UIT HET LEVEN.

Waarom?

Daar het linkerbeen van een mensch zwakker is dan het rechter, zal men, geblinddoekt zijnde, niet rechtuit kunnen loopen, maar steeds naar links draaien en alzoo een cirkelvormige baan beschrijven.

Engeland staat vooraan onder de Christenlanden der wereld en evenwel bedraagt het getal kerkgangers slechts een *achtste* gedeelte der bevolking.

Druk.

Koningin Victoria heeft verleden jaar niet minder dan 50.000 stukken moeten ondertekenen.

Een verzameling van 10,000 eieren van 2700 verschillende vogelsoorten, in het bezit van den te Berlijn overleden advocaat Hollandt, is door de erfgenamen geschonken aan het museum van natuurlijke historie van den hertog van Brunswijk aldaar.

ONZE LEESTAFEL.

De Afrikaansche Boer. Dit boekje van den heer N. OOSTERBAAN, aanbevolen door prof. Spruit, geeft in een 70 bladzijden een beknopt en zaakrijk overzicht van de lotgevallen van ons Hollandsch volk in Zuid-Afrika. 't Begint bij van Riebeeck's onderneming in 1652, toen de Kaapstad werd gesticht, en loopt tot den aanval van Jameson, die nog versch in 't geheugen ligt. Met een aanbevelend woord voor het onlangs hier gestichte *taalfonds* voor Z.-Afrika sluit het werkje.

We bevelen dit nette, goedkoope boekje, dat bij K. LE COINTRE te Middelburg 't licht ziet, zeer aan, vooral aan hen die geen grootere werken kunnen raadplegen (als b. v. Lion Cachet's boek), en op eenvoudige, duidelijke wijs Z.-Afrika en onze Transvaalsche stammen geloofsgenooten willen leeren kennen. De heer OOSTERBAAN althans is niet blind, gelijk zoovelen onder de broederen, voor het hoog belang van den taalstrijd; en dat verblijdt ons. Hij vertelt daarbij duidelijk en is zaakrijk. Vinde dit boekje een goed onthaal.

Met groot genoeg ontvingen we den 2en druk van de reeds lang uitverkochte **Overeenstemming der vier Evangelien** door ROBINSON, met een voorwoord uit 1878 van Dr. Hoedemaker. Men vindt hier zooveel mogelijk in *tijdsorde* de verhalen uit de Evangelien, met ophelderende aantekeningen. Voorts een belangrijk aanhangsel, algemeen overzicht en een tafel om elken tekst te vinden. 't Is een ontzaglijke arbeid geweest dit boek te schrijven, en deze herdruk zal velen genoeg doen. De eerste druk verscheen in 1865 bij H. DE HOOGH, en was uit het Fransch in onze taal overgezet en bewerkt door den welbekenden heer J. B. Puttelaar. Voor het onderzoek des Nieuwen Testaments is het een uitnemende, haast onmisbare gids. Het boek is zeer net uitgevoerd en buitengewoon goedkoop. Vergissen we ons niet, dan is daarbij deze uitgaaf bezorgd door een hoogbejaarden, ook bij ons hooggeachten broeder, die onvermoeid blijft arbeiden. Hem komt dank toe, evenals den uitgever voor zijn plan.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie tekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE GESCHIEDENIS VAN EEN KONINGSHUIS.

VI.

AHAZIA — ATHALIA.

Ahazia, twee en twintig jaren oud en een speel-
pop in de hand zijner moeder, volgde zijn vader
Joram op. Pas enkele maanden was hij aan de
regeering, toen zijn oom Joram, de koning van
Israel, in strijd geraakte met Hazael, den koning
van Syrië. Bij Ramoth in Gilead werd een nood-
lottige veldslag geleverd tusschen de Syriërs en de
verbonden Israëlietische volken, want Ahazia had
zich gemakkelijk laten overhalen om zijn oom Joram
bij te staan. Israel werd verslagen en Joram vluchtte
gewond naar Jizreël. Daar lag hij op zijn ziekbed,
toen Ahazia van de vlucht naar Jeruzalem terug-
keerde naar Jizreël om den zieken koning van
Israel te bezoeken.

Zoo waren beide koningen in het hart van het
rijk der tien stammen zoo goed als weerloos samen;
Joram buiten gevecht gesteld en Ahazia jong en
onervaren. En toen was het oogenblik aangebroken
voor de vergelding des Heeren aan het goddelooze
huis van Achab. De profeet Eliza had, op bevel des
Heeren, van Elia in last Jehu tot koning over Israel
te zalven. Thans was het gunstig tijdstip daar. Het
leger van Israel lag nog bij Ramoth in Gilead, waar
de veldslag verloren was. Het volk was de dynastie
van Achab moede. De legerhoofden waren rijp voor

opstand. Een der voornaamsten onder hen was Jehu,
een man van buitengewoon heftig gemoed, reeds op
rijpen leeftijd, want als hoveling was hij reeds in
het gevolg van Achab geweest. Eliza zond een der
jongere profeten naar Ramoth om daar in 't geheim
Jehu te zalven tot koning. Een zeldzaamheid mocht
het genoemd worden dat Jehu van afgoderij niets
weten wilde, en den waren staatsgodsdienst der
twaalf stammen in het rijk van Israel begeerde.
Van waarachtige godsvrucht was bij hem geen
sprake. Een woeste, opstuivende tiran was hij, maar
toch betrekkelijk een zegen voor het ongelukkige
land waarover hij koning werd. Onmiddellijk na de
geheime zalving kwam Jehu weër bij zijn mede-
officieren zitten, die de waarheid vermoedden en
zonder veel moeite de mededeeling er van aan den
pas gezalfde ontlokten. Dadelijk daarop barstte de
omwenteling los; Jehu was de man naar hun hart.
Het geheele leger verkoos den woest-dapperen offi-
cier. En op staanden voet maakte Jehu werk van
de zaak, en reed met een legerafdeeling met lossen
teugel naar Jizreël om zijn slag te slaan. De wacht
te Jizreël vermoedde onraad, welk vermoeden ver-
sterkt werd, toen de boden, door Joram uitgezonden,
bij den naderenden troep bleven. Eenige oogen-
blikken later herkende de wachter Jehu aan het
onzinnig woeste rijden, en berichtte dat aan den
koning. Deze wist dadelijk wat dat beteekende. Man-
haftig besteeg hij, krank als hij was, zijn wagen en

„En al het volk des lands was blijde en de stad werd stil nadat zij Athalia met het zwaard gedood hadden bij des konings huis." Recht nationaal was de omwenteling. Het water was tot aan, maar niet over de lippen gekomen. „Ik zal zijn die Ik zijn zal," Jehovah, had zijn volk gered, en volkomen verbeurde weldadigheid bewezen.

W.

BESTORMD, MAAR NIET GENOMEN.

DOOR A. J. HOOGENBIRK.

VI.

TEN VOORBEELD GESTELD.

Het duurde niet lang, of de zaak van Greco kwam voor den Raad van Locarno. De beraadslagingen duurden kort. Eenstemmig was men van oordeel dat Greco zich op schandelijke wijs vergrepen had aan de kerk, de heilige maagd en de paters had bespot, kortom dat hij een vermete ketter was, die zich de zwaarste straffen had waardig gemaakt. De Dominicanen, die geraadpleegd werden, waren het hiermeê volkomen eens. Zoo was dan spoedig besloten wat gebeuren moest. Doch tot de uitvoering overgaan kon men niet, zonder daarin den landvoogd te kennen.

Zoo werd dan aan dezen een brief geschreven, waarin hem 't gevoelen van den Raad werd medegedeeld, en verzocht dat te bekrachtigen. De landvoogd echter was een meer gematigd man dan zijn voorganger, gelijk doctor Duno zeer juist had opgemerkt. Inplaats van onmiddellijk toe te stemmen, overwoog hij de zaak, en kwam tot de slotsom dat Greco wel is waar niet goed had gehandeld, maar dat aan den anderen kant het toch niet aanging iemand om zijn onvoorzichtige taal zoo streng te straffen als de Raad voorsloeg. Wel hield ook de landvoogd Greco voor een ketter, maar hij zag nog niet in, en terecht, dat men kettters beter maakt door hen te vervolgen en te dooden; noch ook dat iemand het recht heeft anderen te straffen, omdat ze zijn geloof niet deelen.

Met de zaak verlegen, wendde de landvoogd zich tot de hoogste macht, tot de kantons in wier naam hij 't gezag over Locarno voerde. In zijn schrijven voerde hij voor Nicolao aan wat hij maar kon, verzachtte zooveel mogelijk het gebeurde, en drong er op aan dat men zoo mild mogelijk zou oordeelen. Doch ook de tegenpartij zat niet stil. Wel dorst de Raad niet rechtstreeks aan de kantons schrijven, maar de Dominicanen namen de zaak ter hand, en gaven op hun manier de noodige inlichtingen. Daar de meeste kantons, gelijk we weten, pausgezind waren, kon de uitslag niet twijfelachtig zijn. Het antwoord dat de landvoogd ontving, luidde dat men de zaak van Nicolao Greco gerechtelijk moest onder-

zoeken. Werden de beschuldigingen tegen hem ingebracht, waar bevonden, en weigerde hij zijn ketterij te verzaken, bleef hij verstokt, dan moest de doodstraf op hem, als een hardnekkigen ketter, worden toegepast. Wilde hij zich bekeeren, dan zou nader beslist worden wat te doen.

Juichten ook de vijanden, toen dit besluit bekend werd, groot was de droefenis en de ontzetting der Hervormden toen zij vernamen wat dreigde. Greco was altijd een ijverig, voortvarend en trouw broeder in den geloove geweest. Menigeen dankte hem raad en hulp. Hij was algemeen geacht, en zoomin als hijzelf had iemand gedacht dat het loopen zou als nu. Doch de Raad wilde een voorbeeld stellen en dat zou aan hem geschieden.

Zestien weken later kon men op een Zondagmiddag in het oude kasteel van Muralto een groot getal der leden van de Evangelische gemeente bijeen vinden. Ze waren daar in onderlinge bijeenkomst om des Heeren aangezicht te zoeken, zijn Woord te hooren en van Hem raad en troost te vragen in deze dagen der benauwdheid. Want de hitte der verdrukking nam toe.

Doch blijkbaar was er iets dat nog meer dan in 't algemeen de omstandigheden der laatste tijden op de aanwezigen drukte. Vier maanden had nu het rechtsgeding tegen Greco geduurd. Er waren getuigen gehoord, rechtsgeleerden hadden gepleit, en menigeen dacht bij zichzelf: Leefde de oude Muralto nog maar, hij zou zeker wel weten te pleiten voor Greco en hem van het ergste althans redden. Nu echter had men, daar Muralto's zoon zijne studiën aan de hoogeschool, welke hij thans bezocht, nog niet had voltooid, een vreemden rechtsgeleerde moeten nemen om Nicolao te verdedigen. Tegenover hem stonden anderen en wat alles afdeed, de rechters en de Raad haatten den beschuldigde, en meenden dat er een voorbeeld diende gesteld, om den kettters eens voorgoed schrik aan te jagen. Daarbij drongen de geestelijken op strenge straf aan, en het einde der zaak was dat ook in dien geest werd gehandeld. Als ketter werd Greco ter dood veroordeeld.

Dit vonnis werd hem aangezegd. Verbaasd en met ontzetting hoorde de man het aan, hij, die zich vrijwillig in hechtenis had begeven, vast geloovend dat men hem na enkele dagen weder zou loslaten. Doch heel den herfst had hij nu in den kerker op het kasteel doorgebracht, telkens hopen dat het met een vermaning zou afloopen, en hij in vrijheid gesteld zou worden. Maar toen de eene week na de andere verliep, toen een rechtsgeding tegen hem werd geopend, begon de arme Greco met schrik te bespeuren dat de zaak een hoogst ernstigen loop nam. Wel maakte de landvoogd hem de gevangenschap dragelijk, wel mochten zijn twee kinderen (een vrouw had hij niet meer) benevens zijn vrienden hem nu en dan bezoeken, en poogden de naasten hem moed en troost in te spreken, doch elke

„En al het volk des lands was blijde en de stad werd stil nadat zij Athalia met het zwaard gedood hadden bij des konings huis.” Recht nationaal was de omwenteling. Het water was tot aan, maar niet over de lippen gekomen. „Ik zal zijn die Ik zijn zal,” Jehovah, had zijn volk gered, en volkomen verbeurde weldadigheid bewezen.

W.

BESTORMD, MAAR NIET GENOMEN.

DOOR A. J. HOOGENBIRK.

VI.

TEN VOORBEELD GESTELD.

Het duurde niet lang, of de zaak van Greco kwam voor den Raad van Locarno. De beraadslagingen duurden kort. Eenstemmig was men van oordeel dat Greco zich op schandelijke wijs vergrepen had aan de kerk, de heilige maagd en de paters had bespot, kortom dat hij een vermetele ketter was, die zich de zwaarste straffen had waardig gemaakt. De Dominicanen, die geraadpleegd werden, waren het hiermeê volkomen eens. Zoo was dan spoedig besloten wat gebeuren moest. Doch tot de uitvoering overgaan kon men niet, zonder daarin den landvoogd te kennen.

Zoo werd dan aan dezen een brief geschreven, waarin hem 't gevoelen van den Raad werd medegedeeld, en verzocht dat te bekrachtigen. De landvoogd echter was een meer gematigd man dan zijn voorganger, gelijk doctor Duno zeer juist had opgemerkt. Inplaats van onmiddellijk toe te stemmen, overwoog hij de zaak, en kwam tot de slotsom dat Greco wel is waar niet goed had gehandeld, maar dat aan den anderen kant het toch niet aanging iemand om zijn onvoorzichtige taal zoo streng te straffen als de Raad voorsloeg. Wel hield ook de landvoogd Greco voor een ketter, maar hij zag nog niet in, en terecht, dat men ketters beter maakt door hen te vervolgen en te doodden; noch ook dat iemand het recht heeft anderen te straffen, omdat ze zijn geloof niet deelen.

Met de zaak verlegen, wendde de landvoogd zich tot de hoogste macht, tot de kantons in wier naam hij 't gezag over Locarno voerde. In zijn schrijven voerde hij voor Nicolao aan wat hij maar kon, verzachtte zooveel mogelijk het gebeurde, en drong er op aan dat men zoo mild mogelijk zou oordeelen. Doch ook de tegenpartij zat niet stil. Wel dorst de Raad niet rechtstreeks aan de kantons schrijven, maar de Dominicanen namen de zaak ter hand, en gaven op hun manier de noodige inlichtingen. Daar de meeste kantons, gelijk we weten, pausgezind waren, kon de uitslag niet twijfelachtig zijn. Het antwoord dat de landvoogd ontving, luidde dat men de zaak van Nicolao Greco gerechtelijk moest onder-

zoeken. Werden de beschuldigingen tegen hem ingebracht, waar bevonden, en weigerde hij zijn ketterij te verzaken, bleef hij verstokt, dan moest de doodstraf op hem, als een hardnekkigen ketter, worden toegepast. Wilde hij zich bekeeren, dan zou nader beslist worden wat te doen.

Juichten ook de vijanden, toen dit besluit bekend werd, groot was de droefenis en de ontzetting der Hervormden toen zij vernamen wat dreigde. Greco was altijd een ijverig, voortvarend en trouw broeder in den geloove geweest. Menigeen dankte hem raad en hulp. Hij was algemeen geacht, en zoomin als hijzelf had iemand gedacht dat het loopen zou als nu. Doch de Raad wilde een voorbeeld stellen en dat zou aan hem geschieden.

Zestien weken later kon men op een Zondagnamiddag in het oude kasteel van Muralto een groot getal der leden van de Evangelische gemeente bijeen vinden. Ze waren daar in onderlinge bijeenkomst om des Heeren aangezicht te zoeken, zijn Woord te hooren en van Hem raad en troost te vragen in deze dagen der benauwdheid. Want de hitte der verdrukking nam toe.

Doch blijkbaar was er iets dat nog meer dan in 't algemeen de omstandigheden der laatste tijden op de aanwezigen drukte. Vier maanden had nu het rechtsgeding tegen Greco geduurd. Er waren getuigen gehoord, rechtsgeleerden hadden gepleit, en menigeen dacht bij zichzelf: Leefde de oude Muralto nog maar, hij zou zeker wel weten te pleiten voor Greco en hem van het ergste althans redden. Nu echter had men, daar Muralto's zoon zijne studiën aan de hoogeschool, welke hij thans bezocht, nog niet had voltooid, een vreemden rechtsgeleerde moeten nemen om Nicolao te verdedigen. Tegenover hem stonden anderen en wat alles afdeed, de rechters en de Raad haatten den beschuldigde, en meenden dat er een voorbeeld diende gesteld, om den ketters eens voorgoed schrik aan te jagen. Daarbij drongen de geestelijken op strenge straf aan, en het einde der zaak was dat ook in dien geest werd gehandeld. Als ketter werd Greco ter dood veroordeeld.

Dit vonnis werd hem aangezegd. Verbaasd en met ontzetting hoorde de man het aan, hij, die zich vrijwillig in hechtenis had begeven, vast geloovend dat men hem na enkele dagen weder zou loslaten. Doch heel den herfst had hij nu in den kerker op het kasteel doorgebracht, telkens hopen dat het met een vermaning zou afloopen, en hij in vrijheid gesteld zou worden. Maar toen de eene week na de andere verliep, toen een rechtsgeding tegen hem werd geopend, begon de arme Greco met schrik te bespeuren dat de zaak een hoogst ernstigen loop nam. Wel maakte de landvoogd hem de gevangenschap dragelijk, wel mochten zijn twee kinderen (een vrouw had hij niet meer) benevens zijn vrienden hem nu en dan bezoeken, en poogden de laatsten hem moed en troost in te spreken, doch elke

week stond zijne zaak weër slechter. En wat het einde was hoorden we reeds.

Van de vrijheid hem gelaten om te lezen en te schrijven had Greco een goed gebruik gemaakt. Vooral het Italiaansche Nieuwe Testament, dat hij met zich had genomen, was hem tot groote verkwikking. Greco was een vroom en onderzoekend man. Uit volle overtuiging had hij het pausdom verlaten, doch nu drong zich vanzelf de vraag aan hem op: hoe staat het met u. Staat uw hoop vast. En daarop zocht hij het gewenschte antwoord waar het alleen te vinden is, namelijk in het Woord des Heeren. Zoo werd hem de eenzame kerker tot een huis Gods, en voelde hij zich meer en meer bevestigd in de aanvankelijk beleden waarheid, maar ook beslist haar in geen geval prijs te geven. Ook de vele vrienden deden wat in hun vermogen was om Greco de afzondering te verzachten, en hem te sterken in het geloof. Tevens wisten zij hem een brief te bezorgen van Beccario, wien natuurlijk het gebeurde was gemeld, en de predikant van Locarno richtte tot Greco, dien hij zeer goed kende, een hartelijk, vermanend en troostend schrijven, waarin hij hem opwekte op God te vertrouwen, vromelijk te strijden, en getrouw te zijn tot den dood.

Geheel anders waren de woorden die, den dag nadat hem het vonnis was bekend gemaakt, tot den gevangene gericht werden door een, die ook geroepen was te waken voor het heil der zielen, maar helaas, alleen voor den paus en diens macht streed. Greco kreeg namelijk onverwacht bezoek van den priester van Locarno. Deze wees hem eerst in den breede op het snood bedrijf door hem gepleegd, toen op de rechtvaardige(?) straf die daarop wel moest volgen en sprak ten slotte:

„Maar de kerk wil liefst genade zien gelden voor recht. Daarom ben ik tot u gekomen. Wilt gij u bekeeren en uw dwalingen afzweren, dan zal ik doen wat ik kan om uw straf veranderd te krijgen en wellicht uw invrijheidstelling bewerken. Overweeg dit wel. Het is uw laatste kans.”

Dat wist de gevangene ook zeer goed; toch had hij niet lang te overwegen, al liet men hem tot morgen den tijd. Geen aarzeling of weifeling kwam bij hem op; dat lag niet in zijn karakter en daarbij zou hij tot geen prijs wat hem dierbaar was en waarheid in zijn binnenste hebben verloochend. Toen de priester den volgenden dag om antwoord kwam, deelde Greco hem eenvoudig meê dat hij aan geen herroepen dacht. En wat de dienaar van Rome ook spreken mocht, het baatte niet. Nicolao bleef bij zijn besluit. „Ik verloochen,” zoo sprak hij, „den Heere Christus niet.”

„Gij volhardt veeleer in uwe dwaling,” was 't antwoord; „dan trekt de kerk de handen van u af, en zult ge in uw zonde sterven.”

„Nee,” was 't antwoord, „als een verlost door Christus' bloed.”

Geen wonder dat de kleine gemeente onder droeve indrukken dien Zondag bijeenkwam. Er werden woorden van vermaning en troost gesproken, en daarna deelde een der ouderlingen meê, wat wij reeds omtrent Greco weten, en besprak men of er nog iets voor den geliefden broeder ware te doen. Men besloot, daar van den Raad der stad niets viel te hopen, zich te wenden tot den landvoogd, die in elk geval geen bitter vervolger der Evangelischen bleek te zijn.

Reeds den volgenden dag gaven twee der aanzienlijksten uit de gemeente uitvoering aan dat besluit. Ze werden met heuschheid ontvangen, doch, toen zij hun aanzoek hadden voorgedragen, kon de landvoogd, blijkbaar zelf met leedwezen vervuld, hun toch geen de minste hoop geven.

„De beslissing,” zoo sprak hij, „hangt gelijk u bekend is, niet van mij af. Ik heb stellige bevelen van de kantons en al vroeg ik nogmaals, het antwoord zou hetzelfde zijn. Uw geloofsgenooten zijn verreweg in de minderheid, en na den ongelukkigen laatsten oorlog staat men nog altijd op gespannen voet tegenover elkaër. Ik wil nog eens schrijven, maar vleit u niet. De Raad heeft alle macht in dezen, na de beslissing der kantons, en hij is u bepaald vijandig. Ik heb medelijden met u, en mijns inziens kunt gij niet beter doen, zoo gij toch niet tot de kerk wilt terugkeeren, dan van hier uit te wijken. In Graubunderland of in Zurich, al ligt dit laatste ver, kunt gij vrij naar uw geloof leven.”

Met dit bescheid konden de afgezondenen vertrekken. Een week later werd het goddelooze, wreede vonnis uitgevoerd. 't Is ons plan niet de terechtstelling te beschrijven. Genoeg zij het te zeggen dat Nicolao Greco met het zwaard werd gedood, en dat hij ten einde toe het geloof, eenmaal den heiligen overgeleverd, getrouw bleef. Van Rome en zijn afgoderij wilde hij niets weten, en 't was dan ook Rome, dat in Greco's dood zijn triomf vierde, Rome dat duizenden kinderen Gods heeft vervolgd, gepijnigd en gedood, dat steeds slechts vraagt naar eigen eer en macht, en dat nog de ketter het zou doen gevoelen, als het maar kon. 't Zij ons een waarschuwing, vooral hen die heil zoeken bij Rome's hulp en vergeten wat het pausdom is. Nog pas weêr bleek hoe ijdel het droombeeld is van niet weinigen in Engeland, zelfs van Gladstone, dat wellicht met Rome een schikking, een verzoening ware te treffen. De jongste pauselijke encycieliek heeft het antwoord gegeven. De eisch is en blijft: eerst onderwerping aan den paus. Wie dat weigert staat buiten Christus. En om dat ieder duidelijk te maken is zelfs ook pas een penning geslagen die aan de eene zijde den paus voorstelt. Aan de andere zijde ziet men Christus, met een vaandel dat op den aardbol rust. Op de vlag staat: „Eén heer.” In de rechterhand houdt onze Heiland... de pauselijke encycieliek over de eenheid der kerken! Het Protestantisme staat op

DE BERG GERIZIM.

den achtergrond. 't Randschrift is: „Er zij één kudde en één herder. 1896.”

Maar op *zulk* een Christus is 't profetisch woord toepasselijk: „Is dit niet een leugen in mijn rechterhand.”

't Was geen wonder dat de kleine gemeente als door een donderslag getroffen stond. Doch hadden de geestelijke heeren gelijk de wereldlijke gemeend haar door 't stellen van een voorbeeld tot buigen te brengen, die hoop bleek ijdel. Zoomin als Greco 't gedaan had, dacht iemand er aan zijn geloof te verzaken. Veeleer besloten zij, zoo 't vereischt werd, zich hem ten voorbeeld te nemen, en beloofden elkaer (we halen 't letterlijk aan): „liever den honderdvoudigen dood voor den Heiland te lijden, dan Hem te verloochenen.” Voor Greco's weezen besloot de gemeente trouw te zorgen.

We springen thans een tijdruimte van een twaalf jaar over. Al dien tijd hield de kleine gemeente te Locarno moedig stand, onder velerlei vervolging en verdrukking om des Woords wille. Al wat in aanzien en macht was, de kerkvoogden allereerst, stelde zich tegen de gemeente van Christus, die trouwens te allen tijde een klein kuddeke is geweest, schapen temidden der wolven. De Hervormden werden zoo veel mogelijk buiten de maatschappij gesloten, al wat eer of voordeel brengen kon hun onthouden. Toen Martino Muralto, de zoon van heer Lugo en leerling van Beccario, als rechtsgeleerde van de hoogeschool terugkwam, vond hij feitelijk zijn plaats bezet door den jongen rechtsgeleerde van wien we vroeger spraken. Wel vestigde hij zich weêr op het kasteel zijner voorvaderen, doch hoezeer waren de tijden veranderd. Vooral in het eerst had hij als rechtsgeleerde vaak niets te doen; de oude adel vermeed hem als een gevaarlijk mensch, een ketter, en zelfs onder 't landsvolk gingen velen hem zonder groeten voorbij. De haat der stadsbestuurders en der geestelijken had vrucht gedragen.

Gelukkig echter niet bij allen. Een deel der Roomsche bevolking toch, ziende den godzaligen handel en wandel der Evangelischen, oordeelde terecht dat men den boom kent uit zijn vruchten, en die vruchten waren goed. Zoo hielden dan, spijt al wat geestelijke en wereldlijke heeren mochten zeggen, toch niet weinigen ook uit de Roomsche bevolking gemeenschap met de kettters, zoodat het den minvermogenden onder hen niet geheel onmogelijk was werk en brood te vinden. Gelukkig telde de gemeente daarbij, gelijk we zagen, ook ettelijke welbemiddelde leden, en deze deden wat zij konden om hunne broeders en zusters in het geloof ook in het aardsche te helpen. Martino Muralto had een aantal hunner op zijn kasteel in dienst, en evenzoo deden anderen die er toe instaat waren. Aldus kon men dan althans leven, al was het ook in een vijandige

maatschappij, en wel bewust dat men van velen gehaat werd en de vijand niet sliep.

Doch waren het naar 't uitwendige donkere dagen en droeve jaren, de inwendige mensch leed er niet onder, ja werd er beter van. De verdrukking werkte ook hier een gansch zeer uitnemend gewicht der eeuwige heerlijkheid; het goud werd gelouterd opdat het te zuiverder zou schitteren.

't Is waar, de trouwe leeraar ontbrak en bleef ontbreken. Tweemaal had Beccario zich weêr tot aan de grenzen gewaagd, maar slechts om overtuigd te worden dat de eerste stap verder hem tot een gevangen man zou maken. Voortgaan ware dus nutteloos geweest, te meer daar hij elders ongehinderd kon prediken. Toch had hij niet opgehouden voor zijn dierbaren geboortegrond te werken. Onvermoeid hield de hervormer Bullinger, bij wien Beccario te Zurich een tehuis had wedergevonden, bij de regeering aan om te trachten van de kantons vrijheid van geloof voor de Locarneezen te verkrijgen. Dusver echter was het steeds vruchteloos geweest. De meerderheid der regeeringen was Roomsche, en al wat naar de leer van Zwingli riekte, werd geschuwd als de pest. Toch deed Beccario wat hij kon. Zijn oude leerling Ludovico Ronco had na volbrachte studie zijn vorigen leermeester te Zurich opgezocht, en Beccario had niet opgehouden vóór Ronco, die een begaafd en bemiddeld jonkman was, beloofde zich naar Locarno te begeven en, zoo goed hij vermocht, de gemeente te bestieren. Wel was hij geen godgeleerde, maar doctor in de letteren, doch nood breekt wet. Daarbij had hij zich een jaar lang onder de goede leiding van Bullinger bekwaamd, en, wat terecht als het meeste gold, Ronco was een van God geleerde. Zulk een nu is een koning en priester en brengt uit den schat zijns harten oude en nieuwe dingen voort. En als ter wille der orde aan één in de gemeente de prediking is toevertrouwd, dan wil dat niet zeggen dat anderen in tijd van nood dat niet zouden mogen doen. De Locarneezen waren Protestanten gelijk wij, en onder dezulken zijn „geestelijken” onbekend.

Zoo had dan de gemeente niet alleen onderlinge stichting, maar ook de prediking des Evangelies en de vermaning en vertroosting in de verkondiging in dat Woord vervat. Natuurlijk kon dat niet in 't openbaar geschieden. Men kwam bijeen op het oude slot Muralto, op den dag des Heeren en ook op andere dagen, gelijk telkens vooraf onderling werd afgesproken. En het was allen in die samenkomsten goed.

De lezer vraagt wellicht, uit wat oorzaak de Raad en de geestelijkheid niet nog strenger optraden, hoe het mogelijk was dat men de gemeente, zij 't ook in velerlei druk, toch nog zooveel jaren liet bestaan. Dit is echter niet onverklaarbaar.

Vooreerst droeg daartoe bij de stadige wisseling van landvoogden. Nu eens kwam er een, die zeer

voor 't vervolgen der ketters was, dan weêr een meer gematigde; soms, als uit Zurich of uit Glarus een, die hen bepaald in bescherming nam. De geestelijken en de Raad hadden dus de handen niet vrij en hun plannen tegen de gemeente bleven meestal onuitgevoerd. Wel poogden zij soms op de regeeringen der Roomsche kantons te werken, maar dat ging met groote moeilijkheden gepaard. Locarno was, als gezegd, veroverd gebied, en alle gemeenschap met de kantons moest plaats vinden door den landvoogd, die zich altijd gekrenkt achtte als men buiten hem om poogde te handelen, en dat dan zeer goed liet merken.

Daarbij kwam dat gelijk men weet, de kantons zelf verdeeld waren. Zurich en Glarus waren beslist voor de Hervorming. Bazel en Bern min of meer evenzoo. Tegenover hen stond een krachtige Roomsche partij die de ketters haatte. Doch hoever men gaan kon, *wat* met hen in het gemeenschappelijk bezeten gebied moest geschieden, dat was niet uitgemaakt, en een onderwerp waarover men zeer van gevoelen verschilde.

Zoo bleef dan de zaak vele jaren slepende en wellicht zou ten slotte nog een wending ten goede mogelijk zijn geweest, indien de geestelijkheid niet ware opgetreden en een macht op het tooneel verschenen ware, die al was 't op verschillende wijs, toch door allen werd gevreesd. De beslissing naderde.

DE BERG GERIZIM.

De tijd van reizen en trekken is weêr aangekomen en wie maar kan verlaat de stoffige, benauwde stad om in Gods heerlijke, vrije natuur verpoozing van den arbeid en verfrissching van kracht te zoeken. Elk jaar worden de gelegenheden vermeerderd en vergemakkelijkt.

Toch is het nog niet zoo goedkoop en gaat het niet zoo vlug dat velen uit het Westen zich de weelde kunnen veroorloven van eens een kijkje in het Heilige Land te nemen. Hoe menig hart strekt zich daarnaar uit! Welk Christen zou niet gaarne met den voet den grond drukken, waar eens 'onze gezegende Heiland rondwandelde; de plek waar alles geschied is wat op aarde tot onze verlossing noodig was; waar de geheele wereldgeschiedenis is saâmgetrokken en waaraan ze hare beteekenis ontleent?

Een der schoonste punten van Kanaän is de berg Gerizim. De berg had een gewichtige bestemming. Hij ligt tegenover den berg Ebal, 2500 voet hoog. Zoodra Israel in het beloofde land was gevestigd moesten naar Gods bevel de stammen Simeon, Levi, Juda, Issaschar, Jozef en Benjamin op den Gerizim verzameld worden. De stammen Ruben, Gad, Azer, Zebulon, Dan en Naftbali moesten op Ebal komen. Met luider stem moesten de Levieten aan het ver-

zamelde volk van den top van den Gerizim Gods zegen afkondigen en van den Ebal Gods vloek over den afval bekendmaken. Al het volk moest antwoorden: „Amen, Amen!”

Hier werd het verbond gesloten tusschen den Koning in den hemel en het volk, als zijne onderdanen op de voetbank zijner voeten. En alzoo is geschied.

De berg Gerizim biedt van zijn top een der schoonste panorama's van Palestina. Westwaarts ziet men het helderblauwe water van de Middellandsche zee; noordwaarts verheffen zich de met sneeuw bedekte toppen van het Hermongebergte; oostwaarts ontwaart men een bergketen met eene vlakte, die zich voor het oog aan zijn voet uitstrekt en het verkwikt door zijn bloemenpracht.

VERDERF HET NIET, WANT ER IS EEN ZEGEN IN.

Vaak, wanneer men hoorde van zoogenaamde réveils of revivals (geestelijke opwekkingen) vernamen we de betuiging: „'t Zal' wel weêr opwindung wezen. Zoo werkt de Heere niet. 't Gaat niet met zoo luide beweging, maar veeleer in stilte. Er is niet op te bouwen.”

Nu zullen we de laatsten zijn om te ontkennen dat meer dan ééne „geestelijke opwekking” de kenmerken draagt van overspanning, gevoelswerk en geen blijvende vrucht geeft. Maar aan den anderen kant veroordeele men daarom niet aanstonds alles. Onze vaders kenden in ons eigen land ook zulke opwekkingen en achtten die niet gering. En het zoogenaamd réveil in onze eeuw — al droeg dat een *gansch ander* en eenig karakter — is toch ook een opwekking geweest die een zegen heeft gegeven tot op dezen dag.

Over zulk een opwekking, anderhalve eeuw geleden, in ons eigen vaderland, vindt men iets vermeld in een merkwaardigen

BRIEF.

GESCHREVEN DOOR DEN ZEERGELEERDEN HEER J. E. VOET,
MED. DOCTOR TE DORDRECHT, AAN DEN WELEERWAARDEN
HEER R. SCHUTTE, PREDIKANT TE AMSTERDAM,
IN DATO 9 MEI 1746.

„Sedert eenige maanden hebben de jongelieden te Werkendam (niettegenstaande de godvruchtige vermaningen van hunnen leeraar Ds. Groenewegen en den tegenstand der vromen, aldaar wonende), tot vele ongebondenheid uitgespat, zoodat de predikant en eenigen die aldaar openbare oefeningen houden, zeer op de betering en bekeering der jeugd hebben aangedrongen; doch vruchteloos, zoo het scheen, tot hiertoe, zijnde omtrent vier weken, wanneer op eene dier oefeningen 4 geraakt wierden en overtuigd van hunnen verloren gaande toestand, zeer beklemd

naar huis keerden. Deze beklemdheid nam binnen weinige dagen zoo toe dat zij op zekeren avond niet langer kunnende smoren bij hunzelve, zich begaven naar het huis van zekeren Bakker, bij hun bekend, om hem hunnen nood te klagen.

Ondertusschen was dit bij hun zoo stil niet toegestaan, of anderen, met wie zij gesproken hadden, en welke door hen tot bekeering waren opgewekt, werden dit gewaar; daar komende, barsteden zij uit in tranen, en onder het spreken namen hunne gemoedsbewegingen zóó toe dat het buiten het huis ruchtbaar werd en over het dorp verspreid. Die Bakker werd over de vreemdheid van het geval zeer beroerd; deed wat hij kon om deze jongelieden te bestieren, doch vond goed hun aan zijn huis te laten en den predikant te verzoeken bij hem te komen, hetwelk die doende, de zaak nog meer ruchtbaar werd en omtrent nog 16 anderen naar het huis toevloeiden, allen evenzeer verslagen en bitter weenende; ja sommige zoo beroerd dat zij in tegenwoordigheid van den predikant op de knieën vallende, God om genade en bekeering aanriepen en niet voor des nachts ten twaalf ure naar huis keerden.

Dit geval beroerde den volgende dag het geheele dorp, dat vrij groot is, en de hevige gemoedsbewegingen der overtuigden, gepaard met openhartige onbeschroomde vrijmoedigheid, stelden alles in rep en roer; zoodat na veertien dagen, eenigen van hen bij een godvruchtige oude vrouw tezamen komende met den predikant, tusschen de 60 à 70 overtuigde en diep bekommerde zielen daar toevloeiden en het huis als overweldigden. Hier werd het gekerm tot God en het benauwde roepen over hunne zonden zoo hooggaande, dat ik van iemand hoorde, die daar tegenwoordig is geweest, dat, indien die woning aan vier hoeken in brand gestoken was geweest, het geklag niet bitterder kon geweest zijn; en des nachts het gezelschap scheidende, had hij alom de vloer nat gezien van uitgestorte boetetranen. Misschien deed hier wel wat toe zeker geval, dat op dien tijd gebeurde, namelijk: zeker baldadig jongeling kwam een meisje tegen, dat ook weenende naar huis ging en plukte haar een lint van het hoofd onder allerlei spottaal, vragende of zij ook bekeerd moest worden en schitpende riep: ja, zij huilt al, enz. Het meisje vervolgde haren gang en de jongen tehuis komende, verhaalt aan zijne moeder deze fraaie klucht, zoo hij het noemde. Deze, schoon wel in den grond niet beter, hem daarover bestraffende, gebod hem in huis te blijven; maar zijn ongestadige geest belette hem te rusten, vóórdat hij zijn gemoed gekoeld had; waarom hij, wegsluipende, naar dat huis ging, daar hij wist dat die menschen zouden tezamen komen, en loerende of hij ook wat konde uitvoeren, legt hij zijn oor tegen de reten van de geslotene vensters, daar hij hooren kon wat er omging. Doch wat geschiedt er!

God treft zijn gemoed zoodanig op dat oogenblik,

door hetgeen hij hoorde, dat hij van zijn rampzaligen staat overtuigd werd, en niet wetende waar hij zich bergen zal, overluid op den weg uitroept: „O God ik ga verloren! ik moet bekeerd worden!” roepende daarop tegen die van binnen: „Doe mij open, en laat ik mede onder ulieden komen.”

Dit was van dag tot dag zoo toegenomen, dat N. N., die daar gisteren geweest is, verhaald heeft dat er meer dan 150 geteld worden, die geraakt zijn; waaronder twee oude vrouwen, een van 75, en een van 95 jaren, beide getroffen door een meisje van 11 jaren, welke luidkeels zich beklaagden over den langen tijd, in welken zij verwaarloosd hadden God te dienen.

De predikant was wegens dit werk zeer aangedaan, en had van den morgen tot den avond zijne handen zoo vol werk dat hij zijn naburigen collega van Giessendam te hulp moest roepen.

Uweleerw. kan zich van de waarheid van deze dingen ten volle verzekeren en de godvruchtigen te Amsterdam opwekken, om God over dit aangevangen werk te verheerlijken en ootmoedig te smeeken dat deze plasregen het gansche land rijkelijk overdekken moge. Och! of het zich alom zoo toedroeg, als op dat gelukkig dorp, daar ik hoor dat ook oude Christenen om het zeerst opgewekt zijn, zoodat er thans niemand van hen zegt: Ik ben ziek!”

We geven dezen brief zooals we hem vonden. Zoowel de schrijver als hij aan wien hij schreef, zijn in onze kerkhistorie geen onbekenden. We zien er uit, hoe de Heere vrijmachtig werkt ter bekeering van zondaren, en dat het ons niet zou passen zijn doen te bedillen. Als Hij de stroomen zijns Geestes uitgiet, komt er leven, en dit leven openbaart zich.

UIT HET LEVEN.

De kwitantie.

Iemand, die in de wereld en naar de wereld leefde, had van een predikant met wien hij goed bekend was, eene som gelds geleend, die hij na eenigen tijd aan dezen terugzond. De predikant zond hem nu ook wederkeerig de kwitantie terug, die de leener voor dit geld gegeven had, doch had den inval en ook de voorzichtigheid om er de naamteekening af te scheuren en ze er los bij te leggen. In den brief waarin de kwitantie gesloten werd wenschte de predikant zijnen vriend „dat het handschrift dat God tegen hem had, hem ook alzoo verscheurd mocht te huis gezonden worden.” Deze woorden waren in Gods hand het middel tot de bekeering van dezen mensch.

Stijlbloemen.

De leden worden dringend verzocht in geval van overlijden dit aan het kantoor te berichten.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmzer.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

MEDEDEELING.

Het verhaal „Bestormd maar niet genomen” moest voor dit nr. wachten. Indien het volgende eenige dagen later dan gewoonlijk verschijnt is dat om redenen, die uit dat nr. zelf blijken zullen.

SAMUEL'S MOEDER.

1 SAMUEL 1:1—18.

Niet ver van Jeruzalem lag het stadje Ramathaim Zofim, in lateren tijd beter bekend onder den naam Arimathea, de woonplaats van Jozef die het voorrecht had Jezus' lichaam weg te leggen in zijn eigen graf. Dáar liet God Samuel, den laatste der rechters, den eerste der profeten, geboren worden, ongeveer twaalfhonderd jaren vóór de komst van Christus.

God kiest zelf zijne profeten, en waakt reeds over hun geboorte. Hij begint bij het huisgezin, en laat dáar de mannen vormen, die groote dingen moeten doen in het koninkrijk der hemelen. In het hart van een vromen vader of van eene vrome moeder legt God een gedachte, die later een gebed wordt. Dat gebed beantwoordt God op zijne eigene wijze en langs zijn eigen weg. Zalig de mannen die biddende moeders hebben. Slechts de eeuwigheid zal openbaren hoeveel schijnbaar onbeantwoorde gebeden in waarheid beantwoord zijn geworden, zonder dat wij het wisten. God laat geen waar gebed onbeantwoord;

want zulk een gebed is slechts de weerklink van Gods eigene wenschen en begeerten. En als Hij een vrome moeder een gebed in het hart geeft, of op de lippen legt, dan bereidt Hij, soms langs een omweg, het antwoord, dat op zijn tijd komen zal.

In de verzen voor ons zien wij een vroom maar verdeeld huisgezin.

Elkana, de vader, was een Leviet uit het geslacht van Kohath, een man van vermogen, die stil leefde en jaar na jaar opging naar den tabernakel, met zich medenemende zijne twee vrouwen om daar het feest te vieren met het geloovig volk des Heeren. Beide vrouwen dienden den Heere. En toch had Peninna geen besef van het nauwe verband tusschen godsdienst en godsvrucht. Haar tong hield zij niet in toom. Hanna had geen kinderen, en was waarschijnlijk de eerste vrouw van Elkana. Hoezeer eene Hebreuwsche moeder naar kinderen verlangde, blijkt uit den hartstochtelijken uitroep van Rachel (Gen. 30:1) „geef mij kinderen, of ik sterf.” Kan het zijn, dat Elkana zich een tweede vrouw nam, juist omdat er geen kinderen uit het eerste huwelijk waren geboren? Hoe het ook zij, Peninna — wier naam „parel” haar karakter niet uitdrukte — bedwong zich niet, maar spotte met de ongelukkige Hanna. Dit trof de kinderlooze moeder in het teerste punt harer ziel. En de goede, maar gedachteloze Elkana, die haar zag wegwijnen in bittere zielesmart, trachtte door vermeerdering van geschenken haar iets te ver-

goeden voor haar innerlijk leed. Weinig wist hij, dat hij daardoor slechts olie op de vlammen wierp, en Peninna sterkte in haar haat en nijd.

Verdeelde huisgezinnen zijn er zeer vele in de wereld, te dikwijls ook in de godsdienstige wereld. Ziet men de leden van zulke huizezinnen in gezelschap, in de kerk, aan de tafel des Heeren, men zou haast denken, dat zij de beminnelijkste menschen op de aarde zijn. En toch, er is een verborgen kanker, die niemand ziet dan God alleen. De kanker breekt eenmaal naar buiten. Er zijn tongen „vol venijns;” er is geen hartelijke samenstemming tusschen vader en moeder, tusschen ouders en kinderen. Zelfs de uiterlijke waarneming van godsdienstige plichten, het lezen van Gods Woord en het gebed bij het huisaltaar, de trouwe bijwoning van den openbaren eeredienst brengen geene verandering teweeg. Er is een „dooode vlieg, die de zalf des apothekers doet stinken.” God alleen kan de doode vlieg wegruimen.

Gods weg om zijn doel met ons te bereiken is soms zeer eigenaardig. Hanna moest door diepe wateren heengaan, voordat Samuel kon worden geboren. Door haar *man* werd zij niet begrepen, en dit reeds was haar zeer bitter. Die honger naar kinderen, dat wegwijnen onder Peninna's geheimen maar tergendend hoon, wilde Elkana vergoeden met zijn geschenken. Hoe kon hij ook een moederhart verstaan? Zegt niet de profeet, dat God troost gelijk eene *moeder* zulks doet. God is niet alleen vader, maar ook moeder.

Erger nog dan dit: door den *hoogepriester*, door Gods knecht in den tabernakel werd Hanna misverstaan. Op ruwe, ongevoelige wijze beschuldigde hij haar van dronkenschap, toen zij met roodgeschreide oogen en bevende lippen voor haren God verscheen. In het huizezin geen troost, bij den tabernakel geen bemoediging, door man en door hoogepriester misverstaan, bij het feest de opgehoopte bitterheid van Peninna — 't was genoeg Hanna tot wanhoop te brengen. En is het niet vreemd, dat God tot moeder koos in dat huizezin de onedele vrouw, die door haar hart haar eigen kinderen van God moest afleiden, terwijl Hij voorbijging de stille, vrome, zachtvaardige en wegwijnende Hanna? Gods weg is niet de onze. En toch door al deze dingen heen leidde God de weenende vrouw uit de duisternis in het licht. Van achteren, na de geboorte van haar Samuel kon zij Gods weg verstaan. Bij het einde van den weg was er licht. Zonder al dien strijd zou Samuel nooit geworden zijn — *de van God gevraagde*. De profeet die komen zou moest worden *afgebeden*; en daarvoor bereidde de Heere Hanna. Niets geschiedt bij toeval. Ook ons huiselijk leed is Gods middel om harten aan zijnen troon te binden. Door het gebed regeert God de wereld; door het gebed volvoert hij zijn plannen.

Dat Hanna niet bezweek onder al haar leed is

ons een raadsel. Een gewoon mensch zou bitterheid met bitterheid vergolden hebben. Zij zweeg. O de zalige kunst van te zwijgen! Is het niet waar, dat de „zachtmoedigen de aarde beërven,” dat „in stilheid en vertrouwen onze sterkte” zijn zal? Hoe vaak wordt dit vergeten? Wij zijn geneigd te schelden die ons scheldt, en den honenden broeder terug te betalen met dezelfde munt, waarmee hij ons heeft trachten te betalen.

Dit deed Hanna niet. Haar leed werkte „een vreedzame vrucht der gerechtigheid.” Zij kon den Psalmddichter niet nazeggen: „Ik zag uit ter rechterhand en ziet, er was niemand, die mij kende, er was geen ontvlieden voor mij; niemand zorgde voor mijne ziel. Tot u riep ik, o Heere, ik zeide: Gij zijt mijne toevlucht, mijn deel in het land der levenden” (Ps. 142 : 5, 6). God bracht haar in de engte: in de benauwdheid was Hij nabij. Zij bad, en vóórdat haar antwoord kwam, was zij reeds tevreden. Want wij lezen, dat zij van haar knieën opstond, en „haars weegs ging: zij at en haar aangezicht was als zoodanig niet meer.” De heiligende, verterende kracht van het gebed is onuitsprekelijk groot.

Hanna's leed was te diep, dan dat zij in haar bidden met allerlei algemeenheden zich zou inlaten. Haar gebed was duidelijk, puntig, rechtstreeks. Zij wist wat zij hebben wilde, en uit de volheid van het hart sprak de mond. God wil geen algemeenheden hebben in de gebeden zijner kinderen; want Hij, die het hart ziet, heeft geen omhaal van woorden noodig. Eer wij roepen antwoordt Hij; maar dan moet het geroep ook de uiting van onze ware, diepgevoelde behoeften zijn. Dat God niet alle gebeden zonder onderscheid beantwoordt, spreekt van zelf. De ernst van het oogenblik is geen waarborg voor onzen blijvenden ernst. Velen bidden met ernst op hun krankbed: „Als God mij weer opricht, dan leef ik Hem ter eer.” Zij meenen het met allen ernst. Maar richt God hen op dan keeren zij terug tot de oude gewoonten, en vergeten zij den God huns heils.

In haar kinderlijk geloof deed Hanna eene gelofte. Zij onderhandelde met God. Haar zoon zou Gods eigendom zijn! Hij zou een Nazareeër worden — aan God worden gegeven, in Gods dienst zijn leven slijten! Dacht zij misschien aan Simson, die van de geboorte God gewijd was? Hoe het ook zij, haar geloof was groot, en zij verbond zich reeds vóór de geboorte van haar kind. Een stoute daad voorwaar! Die met God onderhandelt, moet weten wat hij doet. Anders kan het gebed nog worden een vloek in plaats van een zegen. God verhoort onze gebeden, niet om ons daardoor te streelen. Die aan God in het gebed iets belooft, moet de gelofte betalen. God wil waarheid in het *binnenste*, maar ook waarheid in het *leven*.

Hoe gansch anders was haar leven na haar gebed, dan vóór dien tijd. Zij wist, dat God had ge-

hoord en wachtte nu op het antwoord. Bedaard en kalm, rustig en stil kon zij huiswaarts keeren. Peninna's venijnige tong had allen invloed verloren. Het gebed was de hefboom, die Hanna's leven uit het slijk van teleurstelling en verdriet ophief naar de hoogte van Gods vrede, die alle verstand te boven gaat. Die op den Heere vertrouwt wordt nimmer te schande gemaakt.

DE LAATSTE JAREN VAN MELANCHTON.

Op den 15^{den} Mei 1548 deed keizer Karel V het zoogenaamde Interim opstellen en aan den rijksdag te Augsburg inleveren. Daar men dit besluit aan de Protestanten wilde opdringen, werden ongeveer vierhonderd leeraren van hunne plaatsen verdreven. In deze omstandigheden vatte Melanchthon de pen op tegen het Interim, maar gaf zooveel toe als met den inhoud der Heilige Schrift bestaanbaar was. Uit hoofde van deze toegeeflijkheid had hij zeer veel verdriet uit te staan, vooral van Flaccus Illyricus, een man van veel talenten en groote geleerdheid, maar van een hevigen aard. Deze beschuldigde hem de Christelijke vrijheid verraden, en zich weder onder het juk des pausdoms begeven te hebben; ja dit gerucht ging van hem uit door geheel Europa, terwijl zijne vijanden verklaarden hem geen' voet gronds in Duitschland over te zullen laten om op te kunnen rusten.

Zonder den troost van het geloof zou hij al deze verdrietelijkheden niet hebben kunnen doorstaan; maar daardoor gesterkt, bleef hij kalm en gelaten zijn plicht betrachten. De bezwaren welke van buiten de kerk kwamen, maakten hem niet meer bevreemd; want hij herinnerde zich Gods belofte dat Hij zijn volk niet verlaten zou. En wat de beschuldigingen van zijne geloofsgenooten betreft, de bewustheid zijner onschuld daarin vertroostte hem. Aangaande de bedreiging der verbanning uit zijn vaderland, zeide hij: „Ik wensch oprechtelijk dat zij het haastelijk doen, gelijk Gods Zoon tot Judas zeide. Indien ik sterf, zal ik wel een plekje in den hemel vinden om mijnen voet op te zetten; en indien ik in het leven blijf, zal ik steeds verbonden zijn met godvruchtige en geleerde mannen, hetzij dan in Duitschland of elders.”

Op den rijksdag te Worms, in 1557, hield hij zijn laatsten, openbaren redetwist met de Roomschegezinden, over de regelmaat des geloofs; doch aldaar werd even weinig uitgericht als op de andere. Toen die onderhandeling afgebroken was, werd hij naar Heidelberg beroepen, en kreeg door zijn vertrouwdsten vriend Camerarius de tijding van het overlijden zijner huisvrouw, met welke hij in Christelijke gezindheid zeven en dertig jaren verbonden was geweest door de teederste liefde en de

hartelijkste overeenstemming. Zij was eene dochter van een burgemeester van Wittenberg en had hem twee zonen en twee dochters geschonken, van welke eerste ons geene berichten zijn nagelaten, terwijl men van de dochters weet, dat de eene met den beroemden dichter George Sabinus, de andere met Caspar Peuceres huwde.

Men kan licht nagaan, hoe zwaar dit verlies een man moest treffen van zulk een huiselijken aard als Melanchthon, te meer daar die tijding kwam op een tijdstip, dat hij noodzakelijk van zijne geliefde vrouw verwijderd was. Maar reeds was hij losgemaakt van deze vergankelijke aarde, en de bittere slag strekte om hem nog lossen van haar te maken, zoodat hij aan Camerarius antwoordde: dat hij zijne dierbare Catharina, aan welke hij een teeder vaarwel toeriep, welhaast stond te volgen. Ook overleefde hij zijne levensgezellen slechts nagenoeg twee jaren en zes maanden, en rijpte in dien tijd al meer en meer voor den hemel.

Velen van zijne vroegere bekenden en Christelijke vrienden kwamen hem nu en dan opzoeken, en dan placht hij eene taal te voeren als de volgende: „Laat ons Vitus gelukkig prijzen, die nu opgenomen is in het lieflijk gezelschap der Hemelsche Kerk, en door zijn voorbeeld aangespoord worden ons tot dezelfde reize voor te bereiden.” Toen hij uit het toenemen zijner ziekelijkheid en zwakheid bespeurde dat zijn einde naderde, maakte hij een opstel over de redenen, welke hem nopen moesten het tijdelijke gewillig met het eeuwige te verwisselen, en welke hij in twee rijen plaatste, zettende in de eene het goede, hetwelk hij na zijn dood in den hemel stond te genieten, en in de andere de rampen, waarvan de dood hem zou bevrijden, en waaronder hij vooral rekende dat hij niet meer zou zondigen en van haat en vervolging verlost zijn zou.

Hij trachtte tot het laatste toe de plichten van zijn hoogleeraarsambt te vervullen, en hield nog eene voorlezing op den 12^{den} April 1560; ja hij wilde dit den 14^{den} opnieuw doen, maar zijne vrienden hadden de voorzorg gebruikt, om, buiten zijn weten, de studenten terug te zenden.

Hij placht zeer veel op te hebben met kinderen, en nam hun eeuwig welzijn vooral zeer ter harte.

Men verhaalt, met betrekking daartoe, 't volgende van hem: een Franschman vond hem eens, een boek in de eene hand houdende, en met de andere hand aan de wieg van zijn kind trekkende, en deed zijne verwondering daarover blijken. Daaruit nam Melanchthon aanleiding om met zijn bezoeker te spreken over de plichten der ouders, hem te doen opmerken hoe hoog de kleine kinderen in den hemel aangeschreven staan; en hij sprak op zulk eene godvruchtige en beminnelijke wijze, dat de verwondering spoedig in bewondering veranderde. Deze liefde tot kinderen bleef hem tot het laatste

toe bij; want daags vóór zijn dood een zijner kleinkinderen bij zich ziende, zeide hij: „Lief kind, ik heb u met de grootste teederheid bemind, zorg dat gij steeds uwe ouders eert, tracht steeds hun te behagen, en vrees God, Die u nimmer verlaten zal. Ik bid dat gij in Zijne bestendige zorg en zegeningen deelen moogt.”

Op den morgen van den 19^{den} April 1560, zijn sterfdag, sprak hij van zijn vast vertrouwen dat de Hervorming, op waarheid gegrond, zou zegevieren; „want,” voegde hij er bij: „indien God vóór ons is, wie zal dan tegen ons zijn?” In den loop van den dag toonde hij nog steeds dezelfde vredelievende man te zijn; want na het aanhalen van deze Bijbelplaats: „Dan gerechtvaardigd zijnde door het geloof, hebben wij vrede met God, door onzen Heere Jezus Christus,” vermaande hij zijn schoonzoon met de woorden van David: „Laat hen vloecken; maar zegen gij,” en „Mijne ziel heeft lange gewoond bij degenen die den vrede haten. Ik ben vreedzaam: maar als ik spreek, zij zijn aan den oorlog.” Ps. CXX: 6, 7.

Toen zijn schoonzoon hem daarna vroeg of hij niets nodig had, antwoordde hij: „Niets dan den hemel,” en verlangde dat men hem niet meer storen zou. Kort daarop, toen iemand wederom met teedere zorgvuldigheid zijne sponde naderde, en de beddelakens wilde in orde schikken, herhaalde hij het verzoek aan al de omstanders: „om zijne liefelijke rust niet te storen.” Hij stierf nog dien eigen avond, terwijl de laatste merkbare beweging op zijn gelaat juist die trek was, welke men steeds daarop in oogenblikken van hooge godsdienstige verrukking placht te bespeuren.

Na zijn overlijden werd er anderhalven dag lang aan het publiek vergund zijn lijk te aanschouwen, en van de menigste, welke van deze vergunning gebruikt maakte, was er niemand, of hij stortte tranen. Het lijk werd in een looden kist vlak naast dat van Luther geplaatst, terwijl de toevloed van lieden van allerlei rang en stand, zoo vreemdelingen als inwoners der stad, die met de professoren en studenten zijne begrafenis volgden, zoodanig was, dat niemand zich herinnerde dien bij eenige gelegenheid groter gezien te hebben.

Het aantal boeken, welke Melanchthon geschreven heeft, is verbazend groot; men heeft er in 1582 een catalogus, naar de volgorde des tijds, van uitgegeven. Het is verwonderlijk hoe hij er, bij zoo veel andere bezigheden, zoovele heeft kunnen vervaardigen, hoezeer het waar is dat hij er zelden of nooit de laatste hand aan legde; want daar hij zag hoe nuttig zijne werken, zelfs zonder dat, voor de jeugd waren, verkoos hij, het nut des naasten boven zijn eigen roem stellende, liever er veel te doen drukken, dan er slechts een klein getal geheel te beschaven.

HOE DE GOUDSMID DE SCHRIFT VERKLAARDE.

DEUT. 9 : 21b.

„En hij (Mozes) nam het kalf dat zij gemaakt hadden en verbrandde het in 't vuur, en vermaalde het totdat het klein werd en strooide het op 't water, en deed het den kinderen Israels drinken.”

Het goud bezit, zooals bekend is, in zeer hoogen graad de eigenschap van smeedbaarheid, zooals de natuurkundigen dit noemen, d. w. z. dat het, inplaats van door stooten en slaan met een hard voorwerp gebroken te worden, veeleer plat wordt en zich verbazend in oppervlakte uitzet. Zoo kan men met behulp van den hamer een klomp goud in zulke fijne, dunne bladen vervormen, dat men daarvan een groot aantal op elkander kan leggen, eer men voor het gevoel eene waarneembare dikte verkrijgt.

Hoe heeft Mozes dan goud tot stof kunnen slaan, „tot fijn stof kunnen vermalen?” Ja, dat is nu weer eens een vraag die knappe lui uitdenken om met zekere voldoening de H. Schriften te beschuldigen. Zoo zegt men dat de chemist (of om het beter te zeggen, daar de man in de zeventiende eeuw leefde) de alchemist Stahl, een bijzondere dissertatie over dat groote probleem gemaakt heeft, en in oude en nieuwe commentaren vindt men dienaangaande allerlei wonderlijke verklaringen en uitvluchten. Niet weinigen, gelijk vooral de beruchte Voltaire, spreken eenvoudig van openlijke dwaling der H. Schrift.

Is het een dwaling? Dat zal het volgende ons zeggen.

„Ik bezocht,” schrijft een reiziger, „ook een der grootste fabrieken voor gouden voorwerpen van de plaats, en verzocht den eigenaar mij toe te staan de verschillende werkplaatsen te bezichtigen. Op voorkomende wijze bewilligde hij in mijn verzoek, en droeg een zijner ondergeschikten op mij overal rond te leiden. Nog vóór wij de werkplaatsen binnentraden, hoorde ik het sterk gedruisch van de op het aanbeeld nedervallende hamers.

Toen wij nu de eerste werkplaats binnenkwamen, was ik ten zeerste verbaasd nergens vuurgloed te zien; ik had niet anders verwacht, dan dat mijne oogen het hard zouden te verantwoorden hebben, bij den blik op het gloeiend en fonkelend metaal, en zag nu dat de bewerking uitsluitend langs den kouden weg geschiedde. Toen ik mijn leidsman mijne verbazing daarover te kennen gaf, antwoordde hij:

„Goud kan men slechts koud smeden, omdat het in warmen toestand pulver wordt, d. w. z. in stof wordt omgezet.”

„Toon dit mijnheer even,” gelastte hij een werkman.

Deze nam een goudstaaf, ging er mede in een ander lokaal, de gieterij, en hield daar het einde dier staaf in een duchtig vuur. Na eenige oogenblikken haalde hij haar er gloeiend uit, en nu was een matige slag voldoende het gloeiend gedeelte van

het koud gebleven deel der staaf te scheiden. Eenige volgende slagen verbraken het dadelijk in een menigte kleine stukjes. Waar dus ijzer en zilver en ook platina zich gemakkelijker in warmen toestand door den hamer laten bearbeiten, maakt het goud een uitzondering en wordt, warm gemaakt, broos als glas.

Wanneer men nu zoo iets leest en daarbij dan alle dwaze verklaringen van en bedenkingen tegen de bovenstaande bijbelwoorden, dan moet men onwillekeurig lachen. Het is toch al te dwaas, als een ontwikkelde wijze en verlichte Voltaire van dwaling spreekt, eenvoudig omdat Mozes reeds voor 3500 jaren iets geweten heeft, wat hem in zijne groote wijsheid verborgen is gebleven. Mozes wierp het gouden kalf in het vuur en verbrijzelde het daarna tot fijn stof (letterlijk: hij vermaalde het totdat het gansch fijn werd); wat wonders is hierin gelegen anders dan de verwonderlijke nauwkeurigheid, die wij zoo menigmaal in de H. Schrift vinden bij juist ook de kleine dingen en bij zaken, die wij van ondergeschikt belang achten.

TEGENS DEN HOOGMOEDT.

Waar kan de mensch noch moedt op dragen,

Zoo hy zich zelve kent?

Wat kan zyn hart zoo zeer behagen?

Hy denke aan ieders endt.

Zwelt zyn gemoedt door schat of staten,

Die zoo onzeker zyn,

Die hy verlaat of hem verlaten

Met zorg, met angst, met pyn?

Of is hy fier op andre goeden,

Op 't geen in 't lichaam leeft?

En durft hy daar van iet vermoeden,

Dat stof tot roemen geeft?

't Is immers vleesch, zoo zwak geboren,

Zoo broos, zoo vuil van aardt.

De tydt zal 't allerschoonste smoren;

't Werdt voor de dootd gebaart.

Of roemt de ziel in haar gedachten,

Die gast der leeme hut?

Wat is er zwakheit in haar krachten?

Zy valt, zoo Godt niet stut.

Of roemt men op een deugtzaam leven?

Dat past geen vroom gemoedt.

Al wat men heeft, heeft God gegeven;

Zyn goedtheit werkt dat goedt.

Wat dienstknecht zal hoovaardig wezen

Op goedren van zyn' Heer?

De galm des lofs, hoe hoog gerezen,

De blik van ydele eer,

En wat ons lieflijk straalt in d' ogen,

Een ras verdorde bloem,

Daar wereltlingen fier op bogen,

Verdient geen prys noch roem.

Of zal ik trots zyn op de zonden,

Die anderen begaan;

Om dat ze meerder zyn bevonden,

Dan die ik heb gedaan?

O neen, eens anders quade zeden

Verschonon myne niet;

Zy dreigen my met zwarigheden,

Met welverdient verdriet.

't Is tijd dan dat ik my vernêre

Voor U, den hoogsten Godt,

My zelf versma, myn Schepper eere,

My buige op zyn gebodt.

O Godt, al zit Ghy in den hogen,

Gy haat de hovaardy.

Den hoogmoedt kunt Gy niet gedogen

Erberm U over my:

Door hoogmoedt was ik afgeweken,

Doar ootmoedt keer ik weêr.

Die deugt zal vele deugden queken

Ten dienst van haren Heer.

O Vader, schep die in myn harte

Door uwen goeden Geest;

Opdat myn ziel haar boosheid smarte:

Zoo worde u naam gevreest.

Zoo kant zich d' ootmoedt tegens 't quade,

De trotze wordt verplet:

De nedrige verwerft genade.

Zoo volg ik uwe wet:

Zoo styg de nedrigheit naar boven,

Daar Christus voor haar bidt,

Daar alle hemelen u loven,

Daar treftze 't hoogste wit.

G. BRANDT,

(Geb. 1626, gest. 1685)

TIJDING UIT ARMENIË.

Onder dezen titel lezen wij in den „Messenger”, het orgaan van het Internationaal Comité te Genève, het volgende omtrent den toestand onzer verdrukte Armenische broeders:

„Eindelijk hebben we bericht ontvangen uit Armenië, als vrucht der vele pogingen, die wij tot verkrijging daarvan in 't werk gesteld hebben. Het zijn echter geen verblijdende berichten, integendeel, wat wij aangaande de Christenen van dat land zijn te weten gekomen, is diep treurig. Ons is gebleken, dat hetgeen de nieuwsbladen hebben meêgedeeld, vaak beneden de werkelijkheid gebleven is. Niets is onzen broeders in Armenië gespaard gebleven in hun ontzettende beproeving: kwellingen van allerlei aard, verraad, marteling, sluipmoord, schending, 't is hun alles aangedaan zonder den minsten schroom. De brieven, die wij ontvangen hebben, zijn ons uit

goede bron geworden. Zij loopen van het begin tot aan het einde van den winter en zijn gedateerd uit Shepik, Mardin, Oorfa, Marsovan, Marash, Harpoot en Erzeroum. Gaarne zouden we ze alle plaatsen, doch dit belet ons de beschikbare ruimte. Bovendien gelijkt de eene brief precies op den anderen. Wij zullen ons dus bepalen, tot het geven van enkele uittreksels uit een brief, gedateerd te Erzeroum den 15^{den} Maart 1896, die den korten inhoud van de overige brieven bevat:

„Dezen morgen kwamen van een plaatsje Terjau genaamd, verscheidene boeren hier aan, ten einde om hulp te verzoeken. Hun geschiedenis was bijzonder droevig en hun uiterlijk deed het welsprekendst beroep op ons medelijden. Zij hadden gedurende achttien uur tusschen twee bergketens geloopt en door een dikke laag sneeuw gewaad. Een dezer lieden, die in rijkdom geleefd had voor het begin der slachting, was nu over 't gansche lichaam met zweren bedekt; een ander, iemand van forschen lichaamsbouw, was zoo mishandeld door de Turksche soldaten, dat zijn twee armen geamputeerd moesten worden. Zij die aan het zwaard ontkwamen, waren in de bergen gevluht, waar zij een vreeselijke koude te doorstaan hadden, terwijl ze de noodzakelijkste kleedingstukken misten. Twintig kinderen, die in de bergen geboren werden, zijn daardoor omgekomen. De Turken en Kurden trachtten bij voorkeur zich meester te maken van jonge meisjes, die dan het voorwerp hunner lage lusten werden. De boeren, hun kinderen willende redden, lieten al hun dochters in 't huwelijk treden, die boven de acht jaar waren en in de twee en dertig dorpen van het district Terjau, is er geen enkel meisje van acht jaar, dat niet getrouwd is. En indien het nog bij de gepleegde gruwelen bleef, dan kon het arme volk een nieuw leven beginnen, doch niets kan hen onttrekken aan de hevige angsten waarin zij leven.

De sultan heeft eenig geld gezonden (wat beteekent het voor zooveel lieden?) om verdeeld te worden onder de van alles beroofde dorpelingen. Weet gij hoeveel een der dorpen ontving, toen de verdeeling vastgesteld en bevolen was door de Turksche ambtenaren? Welnu, twee zilveren medjidié's (ongeveer vier gulden!) Deze som werd gebracht door vijf soldaten te paard, die nadat ze het geld aan de voornaamsten van het dorp hadden overhandigd, hun paarden ontzadelden en twaalf dagen lang ten laste van het dorp bleven, waar zij het beste voedsel voor zichzelf en hun paarden opeischten. Elke soldaat kostte met zijn paard een medjidié per dag, dat is dertigmaal meer, dan de som, die de soldaten hadden meêgebracht, tot leniging van de ellende des volks!”

Wat te doen tegenover zulke feiten?

De plicht der Europeesche Christenen is duidelijk: *bidden en werken*. De politiek gaat ons nu niet aan. Wat gedaan kon worden om de hoofden der Christelijke Staten en hun regeeringen over te halen, tusschenbeiden te komen, en een einde te maken, aan de gruwelen in 't Oosten, is gedaan, doch vruchteloos. De verlossing kan alleen van boven komen. Van daar moeten wij haar dan ook verwachten. Het gebed alleen, is niet voldoende. Het werk der zending, dat zoo groote verliezen leed, moet

hersteld worden. Doch voor alles, moet de onbeschrijflijke ellende der Armenische bevolking verzacht worden. Veel werd reeds gedaan, doch het is weinig in vergelijking met wat nog gedaan moet worden.

Het Internationaal Comité kon niet werkloos blijven. Verschillende vereenigingen hebben ons reeds geschreven om te vragen, of er niets door de gezamenlijke vereenigingen kon geschieden. Deze vraag heeft ons in verscheidene vergaderingen bezig gehouden en nadat we het oordeel van onze broeders, in andere landen hadden ingewonnen, nadat zelfs de wenschelijkheid van het uitzenden van een specialen afgevaardigde naar Armenië overwogen was, meende het Comité, hoewel met tegenzin, te moeten afzien van het zenden van een afgevaardigde, doch alle vereenigingen te moeten opwekken tot het openstellen eener algemeene inschrijving, ten behoeve onzer Armenische broeders.

Wij verzoeken dus elke vereeniging den droeven toestand der overgebleven Armeniërs ter harte te willen nemen, der ongelukkigen, die zonder brood, zonder kleeding, zonder schuilplaats, omringd zijn door het fanatisme van den Muselman, wiens haat en bitterheid door zooveel ellende niet wordt verzacht. Door een beroep te doen op het publiek, kan iedere vereeniging zeer veel doen voor Armenië en zichzelf misschien veler liefde verzekeren.

Wij verzoeken daarom aan de Redacteurs van alle vereenigingsbladen het besluit van 't Internationaal Comité bekend te maken onder de lezers van hun blad en een opwekking ten gunste der inschrijving te plaatsen. De kleinste giften zullen met dankbaarheid in ontvangst genomen worden en de sommen, die wij verzamelen, zullen worden toegezonden aan een onzer correspondenten, dien wij ten volle vertrouwen en die het geld billijk zal verdeelen. Onze correspondent heeft relatien, die voor ons een waarborg zijn en ons vergunnen zonder eenig voorbehoud dit voorstel aan te bevelen.

Het Internationaal Comité.

Daar vele jongelingen en Jongelingsvereenigingen tot onze lezers behooren, wilden we hun dit stuk, dat de *Jongelingsbode* meêdeelt, niet onthouden. Wie een gave wil afzonderen zende haar aan den heer E. SILLEM, *Nic. Witsenkade 28 Amsterdam*. ZEd. is de vertegenwoordiger van het Internationaal Comité van C. J. V. voor Nederland.

In het *Handbl.* lazen we later nog dit, waaruit blijkt dat anderen reeds voorgingen. 't Wekke op tot navolgen!

„In een schrijven uit Konstantinopel aan de *Frft. Ztg.* worden bijzonderheden medegedeeld over de werkzaamheid van de vertegenwoordigers van het „Amerikaansche Nationale Roode Kruis”, die in Armenië hulp verleenden aan de slachtoffers van

Turksche barbaarsheid. In de eerste plaats was geneeskundige hulp noodig, want onder de 10.000 vluchtelingen uit Zeitoen naar Marasch heerschten typhus, dysenterie en pokken. De toestand der zieken in Marasch was onbeschrijfelijk. De halfverhongerde menschen moesten, voordat men hun medicijnen kon geven, eerst weer aan het eten gewend worden. In den tijd van twee maanden had men schitterende resultaten bereikt en de epidemieën volkomen be- teugeld. Dit alles heeft schatten van geld gekost, maar er zal nog veel meer noodig zijn om de be- volking in staat te stellen, den winter door te komen.

Verder heeft men in honderden dorpen de bevol- king voorzien van zaakoren, landbouwgereedschap- pen en vee; de ossen en koeien moesten daartoe van de roofzuchtige stammen worden teruggekocht. Waar geen gereedschappen in de naburige dorpen te krijgen waren, werden de dorpssmeden voorzien van ijzer en staal om ze te maken; op die wijze werden 40.000 stuks gereedschappen aangeschaft en verdeeld. De vrouwen en meisjes, wier mannen en verwanten gedood waren, werden voorzien van kleedingstoffen en weefstoelen.

Zoo heeft deze liefdadige vereeniging duizenden gered, die anders van gebrek en ellende zouden omgekomen zijn."

Niet lang geleden bevatte het *Geïllustreerd Volks- blad* (Van Sijn, Rotterdam) een beschouwing over ons Volkslied. Gewenscht werd, als we ons niet bedriegen, zulk een dat *thans* aan de behoefte vol- doet, het volksgevoel uiting geeft. Het artikel van dat veelgelezen blad werd door velen en op velerlei wijs besproken. Thans doet het blad de volgende mededeeling, onder den titel:

WAT IS ONS VOLKSLIED?

Het opstel onder bovenstaanden titel in ons No. van 18 October l.l. heeft in de Pers weerklank ge- vonden, in meerdere mate wellicht dan ons tot dus- ver bekend is. Over 't algemeen wordt ook onze wensch naar een nieuwen tekst van het *Wien Neer- landsch bloed* gedeeld en wij twijfelen er niet aan of een voor onzen tijd passend lied op dezelfde melo- die zou weldra algemeen ingang vinden wanneer dit door deskuudigen werd aangewezen en van Hoo- gerhand de noodzakelijke sanctie verkreeg.

Om tot dit laatste te geraken hebben wij ons per brief gewend tot H. M. de Koning-Regentes, met de vraag of Hare Majesteit in deze niet het initiatief zou willen nemen; maar in vriendelijk antwoord daarop werd ons bericht: „dat Hare Ma- jesteit bezwaar moet maken op het in dat schrijven vervat verzoek eene gunstige beschikking te nemen.” Hiervoor zullen ongetwijfeld goede redenen zijn, die wij hebben te eerbiedigen, maar toch behoeft ons

dit niet te beletten in Regeeringskringen propaganda te maken voor ons doel. Over de wijze waarop dit best geschieden zou, kunnen belangstellenden thans van gedachten wisselen, — wat ons aangaat moge voor ditmaal een kort antwoord volstaan op de verschillende bedenkingen hier en daar geuit.

1°. Wie het *eerst* de gedachte uitsprak, dat ingrij- pen van Hoogerhand noodzakelijk is om uit alle goede liederen *het* Volkslied te kiezen, doet niets ter zake. Al is zij reeds jaren geleden door ons in dit blad geuit, — de „eer” hiervan gunnen wij van harte gaarne aan anderen; en het week- blad *De Zaanstreek*, dat in zijne Nos. van 28 Juni, 5 en 12 Juli l.l. met zooveel talent de zaak van ons overnam en verdedigde, kan zich overtuigd houden van onze erkentelijkheid.

2°. Al blijft het onbetwist dat de woorden van ons „Wilhelmus” in den Volksmond niet passen, — aan dit aloud lied schijnen velen te zeer gehecht om het voor een veranderden tekst te willen prijs geven. Welnu, dat men het dan zoo late! Aan één *goed, kernachtig* lied, dat door *elken* Nederlan- der van goeden wille kan gezongen worden, hebben wij genoeg.

3°. Een Volkslied, zegt men, wordt niet *gemaakt*, maar *geboren*. Dat zal wel zoo zijn! Maar 't is ons er ons juist om te doen geweest dat door het weder wakker schudden van den wensch naar woorden, waarmee heel de natie zich uitspreken kan, zulk een lied, reeds gedicht of nog te dichten, *als Volkslied zou geboren worden*.

4°. Vrije keus — we zijn het met *De Jongelings- bode*, *Nieuw Leven* e. a. eens — ware zeker 't beste, maar in een land als het onze, waar zoozeer „een yder syn sinnetje, syn wenschje” heeft, zullen we bij vrije keus wel nooit een een Volkslied krijgen. Daarom zal de thans ingeslagen weg, om van Boven- af aller zin en wensch op één punt te vereenigen, zeker het kortst en veiligst blijken en, naar wij vurig hopen, ook leiden tot het doel.

Fluchtspiegeling en gezichtsbedrog.

De verschijnselen, die door de buiging der licht- stralen, bij overgang uit eene ijler stof in eene dich- tere, of omgekeerd, ontstaan, zijn zeer verschillend en hebben lang de opmerkzaamheid van de natuur- kundigen bezig gehouden. We hopen, dat ook voor niet-natuurkundigen het volgende begrijpelijk zij.

Men heeft eene hemelsche en aardsche straalbui- ging, naar gelang de stralen van voorwerpen aan het uitspansel of van die op de aarde het oog bereiken. Wanneer een lichtstraal van een hemellichaam tot de aarde doordringt, dan wordt hij bij den overgang in den dampkring des aardbols van de rechte richting

afgeleid en naar de aarde gebogen. Deze buiging gaat steeds voort, omdat de straal gedurig in dichtere en dichtere luchtlagen komt, en dus genoodzaakt word in eene boogvormige richting voort te gaan. Dat dit het geval moet zijn, spruit daaruit voort, dat de lucht meer samengepakt is in de benedenlagen dan in de hoogere. Het gevolg is, dat wij de hemellichamen niet aan het juiste punt waar zij zich bevinden, maar steeds iets hooger geplaatst zien, en deze schijnbare verplaatsing is te aanmerkelijker, naar gelang het voorwerp naderbij de kim staat, terwijl ze bij eenen stand juist in het toppunt des hemels (zenith) ophoudt. Dus zien wij zon, maan en sterren reeds eenigen tijd vóór de ware opkomst, en worden ze nog gewaar, nadat zij reeds eenigen tijd zijn ondergegaan.

Bij die lichtstralen echter, welke van een aardsch voorwerp uitgaan, heeft eene wijziging plaats, ten deele daardoor, dat zij den geheelen weg in den dampkring afleggen, en niet, zooals die van de hemellichamen, den atmosfeer in de geheele dikte moeten doordringen, maar altijd slechts een betrekkelijk klein gedeelte doorloopen. Ondertusschen bestaat ook hier de gewone uitwerking daarin, dat hooge en verwijderde voorwerpen iets hooger schijnen, hetwelk nogtans vaak niet bespeurd kan worden. Opmerkelijk zijn daarentegen de verschijnselen der buitengewone en alleen bij zekere luchtgesteldheden plaatshebbende straalbuiging. Drieërlei kent men er.

Vooreerst ziet men somtijds op eene plaats een tijdlang ver verwijderde voorwerpen, die men anders gewoonlijk, uit hoofde van den grooten afstand, niet gewaar kan worden, omdat zij door de buiging van de aardvlakte, beneden de gezichtslijn gelegen zijn. Zoo onder anderen ziet men op het eiland Neuwerk, aan den mond van de Elbe, gewoonlijk slechts de, een mijl ten zuiden gelegen, kust aan den linker Elbe-oever, het gebied van Cuxhaven met het landschap Wursten, en overigens aan alle zijden enkel zee. Somtijds echter, als de straalbuiging zeer sterk is, ziet men ten noorden zeer duidelijk het, toch op eenen afstand van zeven mijlen verwijderde eiland Helgoland, en naar den zuidkant de geheele noordzeekust tot aan het eiland Wangeroog. Zoo ook zien onze schippers, die de Zuiderzee bevaren, somtijds een gedeelte van de Friesche of de Noord-Hollandsche kust van eene plaats, vanwaar zij op andere tijden die niet gewaar kunnen worden, en dit verschijnsel is bij hen bekend onder den naam van opdoeming der zee. De hoogleeraar Brandes nam op zekeren tijd waar, dat hij te Eckwarden, in het Oldenburgsche, den lagen oever van de zee zag, en wel boven de kruin van een dijk verheven, terwijl hij met het oog nog ongeveer tien voeten beneden die kruin geplaatst was. 't Zijn deze gezichtsbe-goochelingen die door de zeevarenden in de hoog noordelijke zeeën menigvuldiger, dan in andere gewesten worden opgemerkt, en waaraan ook de zoo

beroemde Fata Morgana in de Middellandsche zee en andere verschijnselen van dien aard worden toegeschreven.

De tweede klasse der verschijnselen bestempelt men met den naam van luchtspiegeling. In de warme dagen namelijk, wanneer de grond zeer verwarmd is, ontdekt men dit verschijnsel bij het zien over eene aanhoudend door de zon beschenen vlakke, waarop dan eene zeer verhitte luchtlaag rust. Men ontwaart de voorwerpen hooger dan gewoonlijk en als in de lucht zwevende, en er onder eene heldere streep, waardoor zij van den grond gescheiden zijn, en waarop een omgekeerd beeld spiegelt, hetwelk men in alle gevallen met een verrekijker, doch veeltijds zelfs met het ongewapend oog duidelijk zien kan. Hierdoor is het, dat men eene watervlakte voor zich waant te zien, waarin de voorwerpen zich terugspiegelen, welke begoocheling nog verhoogd wordt door golvingen, die men daarbij gewaar wordt, en welk een ander niet eer verdwijnt, vóódat men nabij genoeg gekomen is, om zich te kunnen overtuigen dat alles een gezichtsbedrog is.

Hoewel deze verschijnselen reeds door de ouden opgemerkt zijn, zoo was het niet vóór het einde van de voorgaande eeuw, dat de natuurkundigen de oorzaken hebben nagespoord. Vooral hebben de Fransche geleerden, die den tocht onder Bonaparte naar Egypte, in welk land die natuurverschijnselen zeer menigvuldig zijn, hebben medegemaakt, zich daaromtrent verdienstelijk gekweten. Later is het verschijnsel ook in andere landen waargenomen, zooals door den beroemden Alexander von Humbolt in Zuid-Amerika, en voornamelijk in de vlakten van Caracas, en de zandige streken rondom de Orinoco rivier. Kleine heuvels schenen schenen aldaar in de lucht te zweven, en enkele palmboomen in de vlakten schenen van den grond afgescheiden en door eene luchtlaag van den wortel afgezonderd, terwijl de streken het aanzien hadden van watervlakten of binnenmeren. Overal, waar eene vlakke is van een paar urenlang, kan men zeker zijn des zomers bij sterke hitte eene dergelijke luchtspiegeling te zullen zien, en daarbij waarnemen, dat het teruggespiegelde beeld, hetwelk omgekeerd is, een weinig kleiner schijnt, dan het ware voorwerp zelf. In die gevallen kan men echter spoedig de begoocheling doen ophouden, wanneer men slechts een hooger standpunt neemt, bijvoorbeeld op eenen wagen klimt of in een boom. Hetzelfde verschijnsel bespeurt men ook dikwijls boven eene watervlakte, en dan wel meerendeels bij het afkoelen der lucht na een onweêr, of des winters, wanneer de lucht plotseling zeer koud wordt, en kouder is dan het water, hetwelk zoolang dit laatste nog met ijsschotsen bedekt is die niet vastgezet zijn, geen minderen graad dan die van het vriespunt kan aannemen. Veeltijds ziet men, bij een onbelemmerd uitzicht over water, de zon zich op dezelfde wijze terugspiegelen, daar dan een ge-

deelte van de zonnescijf op een omgekeerd stuk schijnt te rusten. In dat geval wordt de heldere tusschenruimte voortdurend wijder, totdat eindelijk het zonnebeeld zich beneden de kim verbergt.

Tot deze verschijnselen behoort insgelijks het geval, hetwelk door den Engelschen Dangos wordt medege- deeld. Op zekeren tijd namelijk verspreidde zich op het eiland Malta het gerucht, dat er op eenigen afstand een nieuw eiland in zee was opgerezen, het- welk dan ook door Dangos met den verrekijker ge- zien en nauwkeurig beschouwd werd. Dadelijk be- gaven zich nu eenige varensgezellen op weg, om het nieuwe land op te zoeken en in bezit te nemen; doch spoedig ontdekten deze, dat het vermeende eiland niets anders was dan de kruin van den Etna, welke zich op die wijze door de zee omringd, als een eiland aan de bewoners van Malta vertoond had.

Zeer verschillend van die wijze van luchtspiegeling, waarbij het omgekeerde beeld onder het voorwerp schijnt, is die, waarbij het verkeerde beeld er boven hetzelfde geplaatst is. Dit laatste is echter zeldzamer waargenomen, en heeft alleen plaats bij een' tegen- overgestelden toestand van den dampkring, namelijk tijdens de lucht nabij den grond afgekoeld is, maar op eenige hoogte nog zeer verwarmd blijft, zooals dikwijls het geval is na een onweër.

In de woestijn wordt de onervaren reiziger vaak door de luchtspiegeling bedrogen. Hij meent water en bosch voor zich te zien, doch weldra blijkt alles gezichtsbedrog. Een treffend beeld van het genot dat wereld en zonde ons op onze woestijnreis voorspie- gelen. Het bedriegt en vervliegt. Het ware Elim, de werkelijke fonteinen en palmboomen, bereidt de Heere God hun die Hem vreezen. Hij geeft wezen- lijk en duurzaam goed.

Een vriend, die wel meer in „Excelsior” schreef zendt ons dezen groet. Schoon niet voor openbaar- heid bestemd, moge dit eenvoudig hartelijk woord in wijder kring gelezen worden. Zulk een gemeen- schap onderling is goed.

UIT DE VERTE.

Van de Zeeuwsche stroomen
Wil ik tot u komen
Met een vriendengroet.
Bij der golven bruischen
Als bij 't zachte ruischen
Is de Heer ons goed.

Op de zee van 't leven
Moog dit troost ons geven,
Als 't gevaar ons dreigt.
Schoon de orkaan ook woede
Weten wij, d' Algoede
Spreekt — de stormwind zwijgt.

O, wij die het weten
Dat wij nooit vergeten:
Wij zijn in Gods hand,
Die de groote wateren
In hun golvend klateren
In Zijn vuist omspant.

't Seinlicht rijst ter kust,
't Geeft ons harte ruste,
Ziet het ook gevaar.
't Oog omhoog geslagen,
Onze hulp zal dagen,
't Licht schijnt hel en klaar.

Waar zij zich bevinden,
Blijven steeds de vrienden
Toch — in Zuid of Noord —
Denken aan elkander,
De een leeft met den ander,
In zijn lied en woord.

Groet — van Westerboorden —
Vrienden in het Noorden, —
Ook mijn vaderland. —
Over zilte stroomen
Wensch ik weer te komen
Druk ik u de hand.

Zierikzee, 1 Aug. '96.

A. J. G. A.

MORGENROOD EN NACHT GELIJK.

„Al de heidenen, Heere! die Gij ge- maakt hebt, zullen komen, en zullen zich voor Uw aanschijn nederbuigen, en Uwen naam eeren.” Ps. 86.

Het verleden en tegenwoordige van Indië, zijn gelijk het vooruitzicht voor dit land, al even belang- wekkend. Het is een groot land, en een talrijk volk dat aanspraak maakt op aller Christenen belang- stelling.

Kort geleden viel mijn oog op de kaart van Groot-Brittanje en die van Indië. Daarbij werd mij duidelijk hetgeen de zendelingen ons van Indië meer dan eens gezegd hebben, omtrent de uitgestrektheid van de zendingsvelden, die door slechts enkelen moeten bearbeid worden, en die toch zoo rijk en dicht bevolkt zijn. Volgens de laatste telling toch bevat dit land 280,000,000 inwoners, ongeveer het vijfde gedeelte van de bevolking der wereld!

Als men veler berichten in overweging neemt, is in alle gedeelten des lands de toestand der zending bemoedigend. Van enkele plaatsen komen berichten dat zelfs *velen* tot het Christendom gebracht worden, vooral in het zuidelijk en noordelijk gedeelte des lands.

Niet lang geleden gaf Dr. Scudder van Vellore een duidelijk en betekenisvol overzicht van zijn arbeids-

veld. Hij was juist teruggekeerd van een bezoek aan zijn verschillende dorpen. Hongersnood en cholera hadden sommige daarvan ernstig geteisterd. Het schoolwerk heeft er natuurlijk door geleden, toch was de toestand over het geheel beter dan hij verwachtte. Hij zegt onder anderen: „Ik had het genoeg om twaalf volwassenen en drie en twintig kinderen te doopen. De inlandsche leeraars doen hun werk wél, en de geestelijke toestand is gunstig. Het vooruitzicht op stoffelijk gebied is echter donker. Ik heb gedaan wat ik kon om hen op te beuren.”

Een andere zendeling merkt aan: „De prediking van jaar tot jaar tegelijk met de geregelde bediening des Woords en de instellingen van onze kerk, heeft door Gods zegen zijn gewenschte uitwerking in al onze plaatsen. Er is beweging overal. De vraag is niet langer: zullen wij ons heidendom vaarwel zeggen? maar wanneer zullen wij dat doen? Ook is de beweging niet slechts beperkt tot de lagere des volks. Het antwoord, zelfs onder velen van de meest aanzienlijken op onze vraag: „Wanneer zult gij Christen worden?” is niet zoo dikwijls „nooit”, als wel, „wij denken er over.” De verandering in de houding des volks is duidelijk.”

Iemand, die zes en twintig jaar geleden naar Indië ging om onder de Telugus te werken, en die onlangs Amerika bezocht, geeft een voorbeeld uit zijne onderzanding, waardoor mede een groote verandering openbaar wordt. Toen hij eerst in Indië kwam, en zich te midden van de Hindoes bevond, was het vooroordeel en de afkeer des volks zoo groot, dat zij den zendeling op straat niet wilden ontmoeten, maar een grooten omweg maakten om hem voorbij te komen, dat toch niet zijn schaduw op hen zou vallen, of indien de wind van die zijde was, dat zij door den reuk van zijn persoon niet ontreinigd zouden worden. Toen hij van daar wegging werd door de meest aanzienlijke Hindoes een vergadering bijeengeroepen om den zendeling een vaarwel toe te spreken. Christenen, Mohamedanen en Brahminen werd verzocht om tegenwoordig te zijn, om met elkander in het openbaar uitdrukking te geven van hun dank voor den grooten zegen die hun door zijn arbeid ten deel was gevallen.

Verder verhaalt deze zendeling van een zekere vergadering, die ten zijnen huize gehouden werd. Twee dagen vóór den bepaalden tijd kwamen er reeds menschen van verre. Op den bepaalden dag waren er ongeveer drieduizend bijeen. Deze bijeenkomst duurde verscheiden dagen, en aan het einde van de oefeningen kwamen er meer dan duizend tot hem, die begeerden gedoopt en als leden in de kerk opgenomen te worden. In 1866 telde men op het zendingsveld, waaraan hij verbonden was, slechts acht en dertig gevallen van bekeering, en nu telt men 33,838 leden. Het grootste gedeelte van dezen zegen wordt erkend als de vrucht van het werk der inlandsche predikers en der Bijbel-vrouwen.

Onder de *Zenana-zending* verstaat men in het bijzonder het werk der zending onder de vrouwen in Indië. Hiervan hoort men in den laatsten tijd veel.

In 1858 begon hoofdzakelijk dit werk. Een zekere vrouw, die onderwijzeres was in een jongensschool, kreeg de gelegenheid om een groot huis te bezoeken, iets wat reeds langen tijd haar begeerte was geweest. Zij kwam te weten dat een van de schooljongens daar thuis behoorde. In den avond ging zij naar het huis en vroeg naar den jongen. Terwijl zij met hem sprak kwam de vader buiten, en was in zijn schik omdat zij zich met zijn zoon bemoeide. Toen vroegde zij om de Zenana (het huis) binnen gelaten te worden, doch haar werd gezegd dat dit tegen hun gewoonte was. Nu zeide zij, dat een zijner dienstbaren bij haar geweest was om medicijnen voor een kind. Als zij het kind mocht zien, zou ze zoo veel beter weten wat het te geven. Hij ging binnen en bracht een oud man tot haar uit, die er waardig uitzag, en vroeg of zij de *memsahib* was, die de medicijnen gestuurd had. Toen volgde zij hem, en hij riep overluud aan den ingang: „Hier is een memsahib om u te zien.”

Zij ging een groot vertrek binnen, waar verscheidene vrouwen zich bevonden. De vrouwen werden allen ontsteld, en plaatsten zich in het uiterste eind van het vertrek. De zendeling zeide: „Ik ben uw nabuur, ik ben gekomen om u te zien.” Zij hadden nog nooit een blanke aanschouwd, en begonnen tot elkander te zeggen: „Hoe kent deze onze taal? Waar komt zij van daan? Heeft zij ook een man? Heeft ze ook kinderen?”

Al deze vragen werden door de vrouw beantwoord, en zij zeide, dat zij haar kinderen wel eens mede wilde brengen om te laten zien.

Na eenige oogenblikken vroeg de zendeling of zij wel lezen zouden willen leeren. Doch de oude man stond buiten aan de deur en zeide: „Nee, zij hebben geen verstand; zij kunnen niet leeren. Een vrouw is maar een *bhute* (beest).”

„o Nee, dezelfde God die mij gemaakt heeft, heeft ook hun gemaakt”, was 't antwoord. „Wilt gij hen toestaan om wat te trachten te leeren?”

„Wie zal haar leeren?”

„Ik,” zeide de zendeling.

Zij beloofde terug te komen, hetwelk ook gebeurde, en zij bracht wat naaiwerk en een alfabet van groote letters mede.

Deze vrouwen waren zoo schuw, dat het zeer moeilijk was, om met het een of ander een begin te maken. Toch werden langzamerhand de moeilijkheden overwonnen. Zij was een jaar met deze vrouwen bezig, vóór dat zij iets van hare hand durfden nemen. Het was en bleef bij naaiwerk en een les in het lezen. Zoo weinig wist men van het leven binnen een Hindoehuis, dat een bejaard zendeling den echtgenoot van deze onderwijzeres smeekte, om

haar toch niet toe te laten binnen deze vreeselijke huizen te gaan. Het was het hoofd in een leeuwenmuil te steken.

Het werk binnen dit huis werd nu langzamerhand door middel van vaders en broeders aan andere huisgezinnen bekend, die de zendeling ook uitnodigden om daar onderwijs te geven. Na eenigen tijd volgde ook de toewijding van anderen tot dit doel. In de laatste jaren heeft het zich zeer uitgebreid.

Het rapport van de Zenana Bijbel- en Medische Zending zegt ons, dat voor dit werk in één jaar door vrouwen in Engeland ongeveer \$ 80,000 werd bijgedragen. Er toe behooren tweehonderd zestig zendelingen en helpsters; 2120 Zenanas werden bezocht; er zijn drie en zeventig scholen en negen en twintig zendingsposten. De leerlingen in de Zenana's scholen maken een getal uit van 6,034. Bijbel-vrouwen bezochten negenhonderd negen en dertig dorpen en 2,820 huizen. Ook worden in verband met deze zending hospitalen gesticht.

Nog zou men van andere inrichtingen ten goede van de vrouwen in Indië kunnen verhalen. Toch worden van de 140,000,000 vrouwen en meisjes in Indië nog maar betrekkelijk weinig bereikt en onderwezen door de boodschappers van goede tijdingen.

Er zijn verder vele melaatschen in Indië. Hun getal wordt berekend op ten minste 500,000. Vóór dat het Christendom Indië binnentrad, werden deze ongelukkigen deerlijk mishandeld en velen levend begraven. De Engelsche regeering heeft hieraan een einde gemaakt, en reeds tal van jaren bestaat er voor hen een bijzondere zending.

De Vereeniging, die haar hoofdkwartier in Edinburg heeft, stelt zich ten doel om op verschillende plaatsen asyls op te richten en zendt bijzondere zendelingen uit om te doen wat in hun bereik is om des lijdens toestand te verzachten.

Niet lang geleden stierf er in het Noorden van Indië een man, een melaatsche, die zeer veel goed gedaan heeft, onder zijn natuurgenoeten. Ten tijde dat het asyl te Almora geopend werd, werd ook hij opgenomen. Hij leed veel aan de ziekte en was vier en twintig jaar blind. Vroegtijdig werd hij bekeerd; van dien tijd af was hij een van de getrouwe arbeiders tot het heil van anderen, te midden van wie hij steeds verkeerde. Hoewel hij blind was, was hij toch altijd opgeruimd. Eenige weken vóór zijn dood werd hij zwak en hulpeloos, doch hij klaagde nooit. De invloed van zijn geloof en christelijk leven werd sterk gevoeld.

Zoo begint het te dagen; er is morgenrood. Zij de dag verhaast, dat het volle licht schijnt.

Een der grootste ellenden van Indië is het opium gebruik, die vloek van het Oosten. Hooren we slechts wat de zendeling Zwemer, die in het Oosten werkt, na zijn bezoek aan Bombay in Voor-Indië vóór een paar jaar schreef:

Van de verscheiden zendingen, in Bombay werk-

zaam, hun arbeid, en het groot gebrek aan meerdere helpers, zelfs hier in de hoofdstad van Westelijk Indië, alwaar slechts een dertigtal zendelingen onder een bevolking van 800,000 arbeiden, zal ik nu niet spreken. Onder anderen bezocht ik Rev. W. J. Gladwin een der meest bekende tegenstanders van den opiumhandel en medewerker van het anti-opium-orgaan „The Bombay Guardian,” een Christelijk weekblad uitgegeven voor de vele Engelsch lezenden van Indië. Aan zijne vriendschap en kennis danken we deze schets aangaande een handel waarvan Lord Shaftesbury zegt: „De opiumhandel is de grootste gruwel van onzen tijd en ik geloof, indien deze handel niet uitgedelgd wordt, dat hij een zoo streng gericht over Engeland zal brengen, als wij nog niet hebben gekend.”

Bij de „opium license” of „vergunning” machtigt de regeering den houder tot verkoop van opium in het klein. Deze „license” toont den wortel van het kwaad, en pleit reeds alzoo voor de millioenen slachtoffers van dit onheil niet alleen in Indië, maar ook in China, en al de groote steden van het Oosten. Engeland heeft in dezen tot zijne schande getoond dat het meer prijs stelt op het *geld* dan het *goede* van zijn koloniën. Met meer rasse schreden dan de zending in Indië, is deze handel, onder bescherming van het gouvernement, vooruitgegaan en verspreid. In het jaar 1876 werd er in de stad Bombay slechts negenhonderd negentien pond van het vergif verkocht, terwijl in 1889 dit tot 20.785 pond was geklommen. De inkomende lasten en rechten in verband met dezen handel zijn de rijke bron van winst voor de regeering. In 1891—92 ontving Engeland van den opiumhandel, in Indië, alleen de ongelooflijke som van £ 3,822,816! Doch men vindt gemakkelijk de oplossing van dit raadsel in de laatste zinsnede van het eerste blad eener opium-license. Niet alleen wordt de handel door de regeering van Indië toegelaten en beschermd (zooals, helaas, andere Staten den drankhandel ook beschermen), maar men dringt den verkoop en daardoor het gebruik van het opium aan, zoo sterk en zoo veel men kan. Indien de verkooper niet de honderd of tweehonderd pond in de maand aan zijn verslaafde klanten kan opdringen, dan moet hij boete betalen — vijf Rupees, d. i. omstreeks f 3.75 voor ieder niet verkocht pond. Is de list des Satans niet duidelijk in deze schandelijke wetgeving? Geen wonder, dat de Christenkerk van Engeland en de zendelingen in Indië zich verzetten en verheffen om dezen handel te stuiten.

Een lid van het parlement, W. S. Caine, die de donkerste zijde van het kwaad in Indië heeft gezien, schreef onlangs in een Engelsch weekblad de volgende woorden, die wij liefst, om den inhoud, onvertaald weêrgeven:

„I have seen men in various stages of delirium tremens, I have visited many idiot and lunatic asylums, but I have never seen such horrible destruc-

tion of God's image in the face of man, as I saw in the Government opium-dens of Lucknow. To my dying day I shall carry the recollection of the face of a handsome young woman of eighteen or nineteen years, sprawling on the senseless bodies of *men*, the fine brown eyes flattened and dulled with coming stupor, and lips drawn back from her glittering white teeth. Another girl of the same age was sitting in a group of newly arrived smokers, singing some lewd romance as they handed around the pipe. — I went from room to room and counted ninety-seven persons of both sexes in various stages of opiumstupor..... Mastering mij disgust I entered a second. It was even worse and more squalidly beastly than the first. Again I went from room to room, and counted, on the ground floor alone, 117 human swine of both sexes..... An opium-sot is the most hopeless of all drunkards. Once he is well into the clutches of this fiend, everything gives way to its fierce promptings."

Wat verder getuigenis is er tegen den opiumhandel van noode? Elk, die een „opium-den" (hol) bezocht heeft, weet dat in 't bovenstaande niets overdreven is.

Maar, vraagt ge, wat kan ik er aan doen, hoe kan ik mijn stem tegen dit zedingswerk van den duivel verheffen? Laat de volgende geschiedenis uw vraag beantwoorden.

Een Indische zendeling bezocht onlangs een „opium-den" in den meest afgelegen hoek van de stad Bombay. Buiten aan de deur stond een Mohammedaansche vrouw met haar zoon. Hoewel slechts een en twintig jaren oud, scheen de jongeling een afgeleefde grijsaard, zoo had het slaafsch gebruik van het vergif hem de krachten geroofd. „Hij kan niet werken," zeide de moeder, „zijn vader geeft hem vier anna's (het vierde deel van een rupee) 's daags om opium te rooken; hij eet niet meer dan een theekop vol rijst voor den geheelen dag; het is alles aan dezen vervloekten handel te danken."

De zendeling maakte het ernstiglijk duidelijk, dat niet de zendingen maar goddelooze Europeanen dezen handel toelieten en beschermden, en dat de Christenen in Engeland alles deden om er een einde aan te maken.

De vrouw luisterde aandachtig en toen hief zij hare handen omhoog als ware zij eene profetes en zeide: „Neep, menschen kunnen dezen handel niet stuiten. Alleen God Almachtig kan aan dit vreeselijk onheil een einde maken!"

De vrouw sprak waarheid. *God kan, God wil, God zal er een einde aan maken. Hij wacht op het gebed van het Christendom.*

EEN FLINK PLAN.

Zooals men weet hebben onze stamgenooten in Zuid-Afrika een harden strijd te voeren ter handhaving van hun taal. Gelukkig zien zij zelf meer en meer het belang van die handhaving in.

Onlangs is een veelbelovend plan gemaakt dat een practischen blik toont. Men wil vooral op de jongeren werken en daartoe een Vereeniging stichten. Een denkbeeld van de zaak geven de volgende artikelen, die de aandacht verdienen van alle vrienden van Zuid-Afrika.

„1. De naam van deze Vereeniging zal zijn: de Zuid-Afrikaansche Volkstaal.

2. Het doel dezer Vereeniging is: de spreektaal van het dagelijksch leven te beschaven en haar op gelijken voet te brengen met andere talen, zoodat ze aan velen geen ergernis meer zal geven, die om de onzuiverheid er van nu liever Engelsch gebruiken.

3. Zij tracht dit doel te bereiken:

(a) door het dragen van een zilveren onderscheidingsteeken, gemerkt met de letters Z. A. V. dat elk lid bij zijn toetreden ontvangt.

(b) door de leden zich te doen verbinden tot het zooveel mogelijk in acht nemen van eenige gemakkelijke taalregels, die hun zullen verschaft worden.

(c) door de leden zich te doen verbinden in hun spreken en schrijven zich er op te zullen toeleggen, zich zoo beschaafd als hun mogelijk is uit de drukken.

(d) door de leden te doen beloven om bij alle gelegenheden, waar de Hollandsche taal kan gebruikt worden, zich zooveel mogelijk daarvan te bedienen en zich niet te laten medeslepen door mode-zucht of minachting hunner moedertaal.

(e) door met ijver werkzaam te zijn om leden te winnen voor de vereeniging.

4. De leden zullen vooral bestaan uit jonge menschen van veertien jaar oud en daarboven, doch niets zal andere menschen beletten zich aan te sluiten om de vereeniging te helpen bevorderen.

5. De leden betalen een shilling per jaar als contributie.

6. De leden ontvangen het eerste jaar hun onderscheidingsteeken en de volgende jaren een Hollandsch boek van meer waarde dan de jaarlijksche contributie en een verslag van de vereeniging.

7. Op plaatsen, waar een genoegzaam getal leden is, kan men een bestuur kiezen en vergaderingen houden, waarin alles in de Hollandsche of liever in de Zuid-Afrikaansche volkstaal zal geschieden.

8. Waar nog slechts een klein getal leden is, kieze men een agent of secretaris, om de gelden te ontvangen en die te verzenden naar het Hoofdbestuur.

9. Dit Hoofdbestuur zal gekozen worden, als deze vereeniging werkelijk gesticht is.

10. De leden zullen trachten ijverige pogingen aan te wenden, dat ten minste eenmaal per jaar

op hun dorp of in hunne wijk een „entertainment” zal gegeven worden, waarbij alles zooveel mogelijk in de Hollandsche taal verricht wordt.

11. De leden zullen trachten hun invloed te gebruiken, zoodat waar jongeliedenvereenigingen bestaan, ook gelegenheid zal gegeven worden om de Hollandsche taal te gebruiken bij de verrichtingen.

12. Waar leesbibliotheken bestaan zorge men ook een ruimen voorraad van Hollandsche boeken te hebben.

13. Lid te wezen van deze vereeniging beteekent niet, dat men een vijand is van de Engelsche taal.

14. Nog schoolgaande leden dezer vereeniging, die door de regels hunner school misschien verplicht zijn alleen Engelsch te spreken, hebben de vrijheid zich aan die regels te houden tot zoolang of zoover die hen daartoe verbinden.

15. Elk lid ontvangt een exemplaar van deze regels, die hij of zij bij toetreden tot deze vereeniging onderteekent.”

Zou ook ten onzent geen soortgelijke vereeniging nut kunnen doen, die leerde behoorlijk spreken en ons voor goed verlost van al den vreemden poespas, van *meeting* en *exempel*, *conscientie* en *bemering*, *leedvermaak*, *materie*, *deputaten*, *soirée*, *verkapt*, *verluiden*, *amusant*, in 't kort van al die onnoodige woorden die onze taal ontsieren. Vooral vaderlandslievende Christenen moesten zich daarvoor wachten, maar juist die zondigen ten dezen veel. Doch met goeden wil is hierin wel verandering te brengen. Hoe eer hoe beter!

EENIGE FEITEN IN BETREKKING TOT DE JODEN.

Tunis, na Alexandrië de grootste stad in Noord-Afrika, heeft een bevolking van omstreeks 200,000 zielen, waaronder 40,000 Joden.

De Joodsche bevolking van de Vereenigde Staten heeft 533 synagogen, op eene waarde van 9,764,275 dollar geschat, en waartoe 130,406 leden behooren.

De heer I. C. Zangwill, de welbekende Joodsche romanschrijver, is van meening dat Amerika nog het voornaamste land voor de Joden zal zijn.

In Berlijn zijn 80,000 Joden. Vijf en twintig percent der doktoren, en vijf en zeventig percent der rechtsgeleerden in deze Duitsche wereldstad zijn van Joodsche nationaliteit.

Ridley Herschell, de vader van den overleden Lord Kanselier van Engeland, was een welbekend Joodsch prediker en een van de werkzaamste leden van het Britsche Genootschap tot bevordering van het Christendom onder de Joden.

Niet lang geleden bezocht de heer Leon Emanuel, Burgemeester van Portsmouth, die Jood is, in volledig ambtsgewaad de synagoge. Men meent dat dit de eerste maal is dat zoo iets ooit heeft plaats gehad.

Anton Rübenstein, die plotseling te Petershof in Rusland stierf, en van wien de beste beoordeelaars gezegd hebben dat hij sedert Liszt de grootste pianist was, was een Poolse Jood.

Aan de Turksche regeering is een smeekschrift gezonden voor de herstelling van het graf, dat men voor dat van Aäron houdt, op kosten van het rijk. Dit graf bevindt zich op den berg Hor, een deel van de Turksche provincie Arabia Petrea (steenachtig Arabië).

De grootste toeneming bij de godsdienstige organisaties van New-York is onder de Roomsche-Katholieken en de Joden waar te nemen. Deze twee hebben hunne plaatsen van samenkomst sedert 1871 verdubbeld.

De voorvaderen van Columbus, de ontdekker van Amerika, waren Joden.

Ongeveer een derde van al het gemunte geld der wereld is in handen van Joodsche bankiers.

In de Jodenwijk van de stad Cairo in Egypte wonen 4,000 Joden, die meest van Spaansche afkomst zijn.

Mendelssohn en Meyerbeer, beiden Joden, worden als de meesters der muziek in hun tijd erkend.

Disräeli, de zoon van Spaansch-Joodsche ouders, was eenmaal minister van finantiën en de staatkundige leider der Tories in Groot-Britannië.

Het aantal Joden in Londen wordt op 100,000 à 120,000 geschat. Ongeveer 20,000 Joodsche kinderen bezoeken er de openbare scholen.

Giuseppe Mazzini, de Italiaansche patriot, schrijver en revolutionair. „zonder wien de politieke herschepping des lands onmogelijk zoude geweest zijn,” was een Jood.

Onlangs heeft men in Jeruzalem eene buste gevonden; men meent dat het die van Herodes den Groote is. Zij is door de Russische regeering voor een museum in St. Petersburg aangekocht.

Vier vorstelijke huizen van Rusland: Bragazion, Davidoff, Imeritinski en Mutranski, met eene waarvan bijna de gansche Russische adel door huwelijk verwant is, beweren allen zonder overgang en in rechte lijn van David, den koning van Israel af te stammen.

De Joden vormen ongeveer veertien percent der bevolking van Polen.

Door een Jood werd Chicago gesticht en het eerste steenen huis dier stad gebouwd.

Wat geven deze feiten en cijfers veel te denken. Naar het woord der profetie zal Israel een leeuw of eene dauw onder de natiën zijn. Thans is het volk maar al te dikwerf in zijne verhouding tot de volkeren den leeuw gelijk. Worde ook door onze gebeden, door onze toewijding, door onze liefde de dag verhaast waarop dit „geheel eenige volk”, eene dauw onder de natiën wordt!

Hope Israels.

A. v. O.

WAT MEN DEN HEERE GEVEN ZAL.

De zending Mäder van de Broedergemeente zeide eens in eene zendingbijeenkomst: „Hoe wij tot den Heer moeten gaan, wat wij Hem zullen geven, daartoe zullen wij ons door den Indiaan den rechten weg laten wijzen.”

Het was een wilde woeste heiden. Wij kwamen bij een kleine schare, die de zending voor zich verzameld had, om Gods Evangelie te hooren prediken. Nu moest de man ook hooren, en toen hij nu hoorde van de liefde des Heeren Jezus die ons zalig-maken wil, en van de liefde tot den Heere Jezus in wien wij de zaligheid genieten, greep dit hem het harte aan en hij wilde den lieven Heere Jezus ook gaarne iets geven.

„Kan de Heere Jezus mijne schoenen gebruiken? Ik wil ze Hem dan wel geven.”

„Nee, die kan Hij niet gebruiken.”

„Kan Hij dan ook mijn pels gebruiken, waarin ik mij wikkel?”

Nee, die gebruikt Hij ook niet.”

Na lang bezinnen vraagt hij: „Kan Hij dan mijn schietgeweer — en dat is zijn grootste rijkdom, — gebruiken?”

„Ook dat niet.”

Nu duurt het lang, eer hij weer den mond opent, maar thans komt ook het rechte woord er uit:

„Wil de lieve Heere Jezus den armen Indiaan zelve hebben?”

„Ja, ja!” is het antwoord; „u wil Hij hebben met uw geheele hart. Dan behoort ook al het andere Hem.” Alzoo Jezus eigen zijn, dan leert men bidden voor zich en voor anderen. Dat zij ook mij gegeven. Nu neem Gij, Heere Jezus, mijn hart en alles wat ik ben; ik wil U alleen met lichaam en ziel toebehooren, mijn denken, doen en willen naar uwen wil inrichten.

UIT HET LEVEN.

Onder al de deugden, welke zich in het karakter van Gustaaf Adolf, koning van Zweden, als 't ware vereenigden, was zijn voorbeeldige godsvrucht juist die, welke al de andere bekroonde. Men verhaalt van hem de volgende anecdote, uif den tijd dat hij zich in zijne legerplaats voor Werben bevond.

Hij had ettelijke uren alleen in zijn kabinet vertoefd en niemand van zijn gevolg durfde hem storen. Eindelijk naderde een van zijne gunstelingen, die hem over een belangrijk onderwerp spreken moest, zachtjes tot de afscheiding in de tent, keek er even door en zag den koning zeer aandachtig op de knieën bidden. Vreezende hem in die heilige oefening te hinderen, wilde hij zijn hoofd juist terug-trekken, toen de koning hem bemerkte, hem ver-

zocht binnen te komen en zeide: „Gij verwondert u wellicht mij in die houding te vinden, daar ik zoovele duizenden onderdanen heb om voor mij te bidden; maar ik verzeker u, dat niemand meer noodig heeft voor zichzelf te bidden dan hij, die aan niemand dan God rekenschap van zijne handelingen verschuldigd zijnde, daarom ook meer dan eenig ander mensch aan de aanvallen van den duivel blootgesteld is.”

Toen het stadje Landshut in Beijeren zich aan hem op genade overgaf, vielen de voornaamste inwoners voor hem op de knieën, terwijl zij hem de sleutels der stad overreikten. „Staat op, staat op,” zeide hij, „het is uw plicht voor God neder te knielen en niet voor zulk een broozen en zwakken sterveling als ik ben.”

Onwillige bekentenis van een ongeloofige.

De befaamde Hume zwetste eens in bijzijn van Dr. Gregory, dat hij de eer had onder zijne volgelingen te Edinburg er vele uit de schoone kunne te tellen.

„Eilieve!” zeide de dokter tot hem, „zeg mij eens oprecht of gij, indien gij eene vrouw of eene dochter hadt, haar uwe denkbeelden wel zoudt wenschen in te prenten. Bedenk u wel, alvorens gij mij antwoordt; want ik zeg u vooruit dat ik uw antwoord niet geheim zal houden.”

Na een oogenblik aarzelens hernam Hume met een grimlach: „Nee, ik houd het scepticismus (de twijfelleer) voor eene wat al te barsche deugd in eene vrouw.”

Sterke drank.

De Heiland heeft zijnen discipelen geboden: „Predikt het evangelie aan alle creaturen; — gaat heen in de geheele wereld en maakt alle volken mijne discipelen!” De drankhandelaars zeggen: „leert alle volken drinken en dronken worden,” — en brengen over de heidenen een grooter vloek dan ooit de slavernij is geweest, zij verstoren het werk der Christelijke zending en werpen de jongbekeerden een aanstoot voor op hunnen weg. Tal van volkstammen zijn reeds ondergegaan of uitstervende door den brandewijn van blanke handelaars, en nog altijd gaat dat vernielingswerk zonder eenige barmhartigheid voort. Gij kunt er zeker van zijn dat waar maar een zending een pad maakt, en doordringt met het evangelie, de drankhandelaar hem op den voet volgt om zijn moordenaarswerk te beginnen.

Ik las ergens, dat op het eiland Madagaskar de wegen van de kust naar de hoofdstad opzettelijk ongebaand waren gelaten om den drankhandelaars buiten de mogelijkheid te stellen het volk te vergiften. Helaas thans hebben de Franschen de wegen

gebaand voor hunne kanonnen en nu — God ontferme zich over dat arme volk! „Ik sta aan het einde van een langen strijd tegen mijn volk” — schreef het opperhoofd van een der Afrikaansche stammen aan den Engelschen Gouverneur — „en met gevaar mijns levens is het mij gelukt hen van den drank af te brengen, en juist waar ik hen zoover gebracht heb om het te begrijpen, hoe zegenrijk mijne voorschriften daaromtrent zijn, komt deze vloed van handelaars. Ik vrees den alcohol meer dan de assegaaien der Matabelen. Deze dooden slechts het lichaam, en dat is spoedig geschied, maar de drank verwoest beide: lichaam en ziel.” Is het niet om rood te worden van schaamte, zwarte koningen¹⁾ naar Europa te zien komen om Englands koningin te komen smeecken: „Laat toch uw volk niet toe ons volk door den drankhandel te verderven?”

Jezus zendt het evangelie — wie is het die den sterken drank zendt?

W. KIEVIET.
(*Neerl. Volksblad*).

¹⁾ Men zie de artikelen onlangs in „Excelsior” over koning Khawa.

De Schrift leert ons dat alle lijden voortgesproten uit de zonde door God in zijne gerechtigheid is gewild.

Daar de zonde haren zetel heeft in den wil des menschen, moest zij zich in de eerste plaats aankanten tegen den wil van God. De ongerechtigheid van den menschelijken wil moest noodwendig de gerechtigheid van den goddelijken wil doen uitkomen. Alle disharmonie — en waar lijden is daar is disharmonie — is de openbaring der goddelijke gerechtigheid tegenover de menschelijke ongerechtigheid. Ook hier gaat het licht op in de duisternis. Immers was het lijden, dat de zonde teweeg brengt, niet door God gewild, hoe kan hij dan de verlossing ervan willen? En wil God deze verlossing, wat kan dan zijn wil wederstaan? Wee ons! als het lijden, dat aan de zonde is te wijten, het gevolg ware van een donkere, onverklaarbare natuurmacht; en niet het gevolg eener rechtvaardige verordening, gewild door een rechtvaardigen God. Waren wij door de zonde gevallen in de macht eener donkere natuur, dan waren wij voor eeuwig verloren; maar nu zij ons vallen deed in de macht van God, is onze verlossing door God eene mogelijkheid.

Critiek.

Een predikant verkondigde eens van den kansel: „Mijn vrienden, ons kerkgebouw heeft dringend herstelling noodig, en daar ik er niet in geslaagd ben op eerlijke wijze geld daarvoor bijeen te krijgen, hebben mijne vrouw en eenige vriendinnen besloten het te beproeven met een bazar!”

Een oud Echtbaar.

Waarschijnlijk is het oudste echtpaar in de Vereenigde Staten Jacob Hillier en zijne vrouw, te Elkton. Hij heeft in October zijn 106^{den} verjaardag gevierd. en zijne vrouw in Maart haar 104^{den}. Haar ouderdom ziet men meer dan dien van haar man. Zijn haar is evenwel ook zoo wit als sneeuw, maar zijn gelaat is niet meer gerimpeld dan van iemand van 70 of 80 jaar oud. Hij is nog in het bezit van al zijne tanden. Zijne vrouw is de laatste 40 jaren reeds ziekelijk geweest en is nu bijna blind. Zij is evenwel geduldig en bezit een zacht humeur.

Het paartje is reeds 86 jaar getrouwd en hun huwelijk is altijd kalm en eensgezind geweest. Hillier's vader overleed op 107jarigen leeftijd en zijne moeder was 96 jaren oud toen zij stierf. 'Is wel een kras geslacht!

Een werk.

De Heere heeft voor een iegelijk onzer iets te doen. Elk in zijn bepaalden kring wordt „een werk Gods” aangewezen, dat is een werk in ons eigen hart, een werk in den kring waarin Hij ons plaatste, een werk in de kerk van Christus, een werk in de maatschappij waarin wij leven. „Ga”, zegt God, „keer weder op uwen weg,” niet om te slapen onder den jeneverboom, maar tot het werkelijke leven, teneinde mij te verheerlijken in uw dagelijkschen wandel, in uw aardsche roeping, in uw werkkring, in uwe geheele persoonlijkheid. Mocht dit ernstig voornemen des harten in een iegelijk onzer aanwezig zijn, zoodat van ons gelijk van Elia kan gezegd worden, en moge God in het boek der gedachtenis aanteekenen: „Zoo ging hij vandaar!”

V R A G E N B U S.

Op welke wijs is eigenlijk de geschiedschrijving ontstaan of hoe is men er toe gekomen de gebeurtenissen te boek te stellen? Dit kan toch niet plotseling zijn opgekomen? X.

Op deze ingewikkelde vraag moeten we voor ditmaal met een beknopt antwoord volstaan, dat echter, hopen we, duidelijk zal wezen.

Oorspronkelijk was de vorm van elke geschiedenis mondelinge overlevering. In eenen tijd, toen de schrijfkunst nog niet was uitgevonden en de volken op lagen trap van ontwikkeling stonden, kon het niet anders of verlichting en waarheid gingen hand aan hand. De dichters verzamelden de overleveringen en mythen en waren alzoo de bewaarders der geschiedenis. Bij bijna alle volken vermeldden zij de roemrijke daden der vaderen of van hunne tijdgenooten. Zoo hadden de Grieken hunne Rapsoden; de Germanen hunne Barden; de Noormannen hunne Skalden; de Galliers hunne Druiden. De historie

was hij allen gewikkeld in het kleed der poëzie, doch naarmate de volken in beschaving vorderden trad de geschiedenis meer onafhankelijk op. Legendes, berichten, verhalen, verzamelingen en kronieken zijn het, die ons de gebeurtenissen vermelden. Naarmate het volk meer of minder beschaafd was, droegen deze berichten, enz., het kenmerk van de ruwheid der tijden of van zachtere zeden en meer geestesontwikkeling.

Een tweede tijdperk ving aan met de kritische en planmatige geschiedenis. Eerst volgden op mythe en sage, de vertellingen en op deze de verhalen, welke verzameld werden. Hoe meer omvang de verstandsonwikkeling bij een volk verkreeg des te meer openbaarde zich de zucht naar waarheid. De losse berichten werden gezift en voor zoover het kon gebruikt. Wel bleven de jaarboeken en kronieken bestaan, maar in deze openbaart zich een streven om het ware van het verdichte af te scheiden. Daardoor kwam het verschil in karakter, der onderscheiden volken, duidelijk aan het licht. Bij de Grieken, b.v., werd het schoone meer op den voorgrond gesteld en de waarheid er vaak aan opgeofferd. Bij de Germanen zien wij juist het omgekeerde, ofschoon bij deze vaak weer een strijdlustigen geest is op te merken, waardoor eerst de nakomelingschap gelegenheid kreeg tot onpartijdig onderzoek.

Zoo was in het algemeen, bij de volken de ontwikkelingsgang der geschiedschrijving. Een blik op enkele afzonderlijke volken maakt het ons nog duidelijker; nemen we b.v. de Grieken en Romeinen.

Bij de eersten zien wij de mythe optreden, voornamelijk met Homerus, die den Trojaanschen oorlog en de heldendaden der Grieken bezong. Na hem traden Cadmus, Dionysius, Milesius en anderen op, die in tijdrekenkundige orde jaarboeken schreven zonder het verband der gebeurtenissen aan te duiden. Herodotus was de eerste, die in zijn verhaal van het gebeurde, van een bepaald plan uitging. Hierdoor werd hij de schepper der ware geschiedbeschrijving, en verkreeg daarom ook den naam van den vader der geschiedenis.

De zucht voor het schoone bracht de Grieken er toe kritiek en plan, eenheid en waarheid in de geschiedenis te doen heerschen. Vandaar dat zij de wijsbegeerte te baat namen. De eerste die zulks deed was Thucydides, die de poëzie geheel scheidde van de geschiedenis en haar met de staatkunde verbond. Met de ontwikkeling van den Griekschen geest, hield de voortgang der historie gelijken tred. Niet alleen dat men haar verbond met wijsbegeerte, staatkunde en dagelijksch leven, steeds werd hare behandeling verbeterd, gereinigd door kritiek en trachtte men de *feiten in het ware licht* te plaatsen. Allengs naderde het derde tijdperk, („het zoogenaamd pragmatische”)¹⁾ hetwelk opent met Polybius. Zelf verklaarde hij de handelingen en gebeurtenissen zoo te willen verhalen, als zij uit het gemoed der handelenden voortvloeiden. Dit leidde hem tot het uiteenzetten van oorzaken en gevolgen, karakterschetsen en oordeelvelingen. Hierdoor moest de zucht tot versiering geheel wijken en werd de kritiek door volle waarheidsliefde geleid.

Bij de Romeinen ging het evenzoo. Het verband tusschen poëzie en geschiedenis zien wij niet alleen in de sage van Remus en Romulus, maar ook in de jaarboeken in verzen. Doch 't bleef niet zoo. Zelfstandig trad

¹⁾ Pragmatische geschiedschrijving is zulk eene waarbij men onderzoek doet naar de oorzaken en uitkomsten en daaruit leerrijke gevolgen trekt.

de geschiedenis op in de werken van Fabius, Putor en anderen, die geput hadden uit de jaarboeken, welke op last van den Pontifex Maximus²⁾ werden geschreven. Hoewel Cato en Terentius Varro hunne voorgangers overtroffen, bepaalden zij zich tot uiterlijke gebeurtenissen en drongen niet door in den inwendigen samenhang. Laatstgenoemde maakte zich verdienstelijk door historische onderzoekingen.

Cicero bracht de geschiedenis in aanzien door zijne landgenooten het gewicht daarvan als bewijsmiddel in openbare verhandelingen aan te toonen. Door de wijze waarop hij er zich van bediende maakte hij haar voor alle toekomstige redenaars onontbeerlijk. Ook toonde Cicero door leer en voorbeeld, dat zij als zedelijk hulpmiddel tot opwekking van gemoed en vaderlandschen zin kan worden gebezigd.

Caesars werk over zijne oorlogen met de Galliers verdient vermelding, omdat daarin als 't ware is afgezien van alle kunst en er de grootste eenvoudigheid in heerscht.

Na hem werden de Grieksche schrijvers meer en meer nagevolgd. Sallustius trachtte met wijsgeerigen blik den gang der gebeurtenissen na te gaan en de oorzaken en gevolgen aan te wijzen. Hij had zich Thucydides tot voorbeeld gekozen, maar werkte door kunst uit wat bij deze natuur- en geestesontwikkeling was.

Hooger staan Livius en Tacitus, die zich niet alleen den wijsgeerigen en pragmatischen geest der Grieken eigen maakten, maar deze ook zelfstandig verwerkten. Livius was daarenboven de eerste redekunstige geschiedschrijver des vaderlands, en zijn werk over den Punischen oorlog wordt genoemd als het beste wat zijn tijd voortbracht. Tacitus maakte de pragmatiek dienstbaar tot leering en afschrik voor volgende tijden en wordt als wijsgeerig en karakterkundig schrijver ook nog in onze dagen geprezen.

We zouden zoo voort kunnen gaan, doch meenen dat het gegevene genoeg is om eenigszins den vrager te gerieven.

²⁾ Opperpriester in 't oude Rome.

ONZE LEESTAFEL.

Dezer dagen verscheen bij den boekhandelaar Egeling alhier, een boekje, waarop we meenen de aandacht onzer lezers te mogen vestigen. Om licht te begrijpen redenen doen we dit in woorden ontleend aan het *Geill. Volksblad*:

De uitgever, de heer F. W. EGELING te Amsterdam, zond ons ter aankondiging een nieuwe pennevrucht van den heer A. J. HOOGENBIRK, getiteld: **Een veeleischend werk. Wenken voor allen die in de Zondagsschool arbeiden.** Deze titel geeft dus reeds aan voor wie het werkje geschreven werd en wat het bedoelt. Wij zouden het gaarne in handen zien van allen voor wie het bestemd is, want wij vonden er bij het doorlezen veel in, dat o zoo noodzakelijk is om te weten en dat o zoo veel wordt verwaarloosd. Mocht dus hier of daar een Zondagsschoolonderwijzer zijn, die door anderer aanbeveling nog niet tot de aanschaffing is overgegaan, of het over het hoofd heeft gezien, in zijn eigen belang raden wij hem aan dit werkje van den bevoegden schrijver nauwlettend te lezen, te overpeinzen en zijn arbeid er aan te toetsen.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

BERICHT.

Zoals uit een der artikelen welke in dit No. voorkomen, blijkt, is een der leden van de Redactie, de heer J. A. WORMSER, voor eenige maanden naar Afrika op reis. Gedurende zijn verblijf in den vreemde wordt den lezers vriendelijk verzocht alles wat voor de Redactie van Excelsior bestemd is, brieven, boeken enz. te zenden aan het adres van den Heer A. J. HOOGENBIRK, Bloemgracht 83, Amsterdam, onder duidelijke vermelding van het bestemde doel.

DE UITGEVERS.

EENE VRAAG AAN DEN ZONDAAR.

Wanneer zult gij verstandig worden?
Ps. 84: 8.

Waarin bestaat de ware verstandigheid? In te luisteren naar raad, zegt Salomo; naar den raad van wijze, ondervindingrijke en heilige mannen; maar bijzonder in te luisteren naar den raad van God en onzen Heere Jezus Christus, die ons raadt dat wij van Hem koopen, d. i. geloovig begeeren, en biddend ontvangen, rijkdom, kleederen en wijsheid, die in eeuwigheid duren, Openb. III: 18. De ware verstandigheid bestaat ook hierin dat men in den zomer verzamele, en zodoende voorraad oplegge voor den naderenden winter, Spr. X: 5. In den zomer der jeugd behooren wij te verzamelen voor den winter des ouderdoms, en in den zomer des levens voor den winter des doods. Nu zijn wij van de middelen der zaligheid omringd; nu worden wij

begroet door de noodigende stem van den Zaligmaker, die zegt: „Zoek mij en leef!” en worden wij zoekende bemoedigd door de genadige verzekering: „Een iegelijk die zoekt, die vindt,” Matth. VII: 8. De verstandigheid bestaat in het verkrijgen der zaligheid door onzen Heere Jezus Christus, tot welk oogmerk de Heilige Schrift ons gegeven is, „die ons wijs kan maken tot zaligheid door het geloof, hetwelk in Christus Jezus is,” zegt Paulus. Kortom, het is onze wijsheid dat wij de rampzaligheid, ongenade en den dood ontvlieden, en de grootste gelukzaligheid, eer en eeuwige behoudenis najagen.

Doch welk een dwaasheid wordt gewoonlijk aan den dag gelegd! Men slaat een weg in, die noodzakelijk in ellende, ongenade en verderf eindigen moet. Is dit wijsheid, of is dit dwaasheid? „De bezolding der zonde is de dood,” en „de weg der overtreders is streng.”

Is het wijsheid, de waarschuwingen der barmhertigheid te veronachtzamen, die toch gegeven zijn, opdat wij den strik vermijden, aan den kuil ontkomen en onschatbre zegeningen verwerven? Is het wijsheid dat wij ons verontschuldigen van aan te zitten aan den maaltijd des Evangelies, terwijl wij uitgenoodigd worden om deel te nemen aan de goedwilligheid van onzen God, en ons te voeden met het brood, hetwelk ons spijzigen zal ten eeuwen leven? Is het wijsheid het Woord des Heeren te verwerpen, hetwelk ons vriendelijk vermaant,

terwijl het ons den weg des doods en den weg des levens voorhoudt? Is het wijsheid te beuzelen met den dood ons zoo nabij, het oordeel in het vooruitzicht, en den hemel of de hel op slechts korten afstand van ons?

Dat is niet verstandig; hoe kan het dat zijn? Was Kaïn verstandig, die zijn broeder doodsloeg, uit de tegenwoordigheid des Heeren wegging, zijn eigen ziel verdiere, en een vloek aan zijn nageslacht berokkende? Was Ezau verstandig, die zijn eerstgeboorterecht voor een schotel moes verkocht? „Want gij weet dat hij ook daarna de zegening willende beërven, verworpen werd, want hij vond geen plaats des berouws, hoewel hij die met tranen zocht,” Hebr. XII:17. Was Achan verstandig, die zichzelf en zijn huisgezin om een gouden tong en een Babylonisch overkleed in het verderf stortte? Joz. VII:21, enz. Was Judas verstandig, die zijn Meester om een kleine som gelds verkocht, en naar zijn eigene plaats ging? Matth. XXVII:3—5. Ach, indien gij hunne wanhoopskretten, hunne klachten, hunne zelfbeschuldigingen kondt hooren, gij zoudt niet zeggen dat zij verstandig waren. Maar, zijt gij verstandig, of volgt gij hun verderfelijke wegen? Geloofst gij in Jezus? Zijst gij verbonden met de heiligen? Wijdt gij uzelfen *nu* den Heere toe?

Wanneer zult gij verstandig zijn? Gij hebt het Evangelie misschien gehoord; gij hebt somtijds iets van de kracht ervan gevoeld; gij hebt beloofd om er op den een of anderen tijd acht op te geven; gij hebt het wederom en wederom uitgesteld en tot *heden* is het daarbij gebleven. Gewisselijk, gij zijt dwaas; gij zijt in het grootste gevaar; gij zijt ten eenenmale onverschoonlijk. Wanneer zult gij verstandig zijn?

Zijst gij nog jong van jaren? De jeugd is de tijd „om uwe ooren naar wijsheid te doen opmerken, en uw hart tot verstandigheid te neigen; om tot het verstand te roepen, en uwe stem tot de verstandigheid te verheffen; om haar te achten als zilver, en na te speuren als verborgen schatten; dan zult gij de vreeze des Heeren verstaan, en zult de kennis van God vinden; want de Heere geeft wijsheid; uit zijnen mond komt kennis en verstand,” Spr. II:2—6. Indien gij niet wijs zijt in uwe jeugd, zoo is het niet zeer waarschijnlijk dat gij het op meer gevorderden leeftijd worden zult. Weinigen worden verstandig, terwijl zij reeds een gevestigden stand in de wereld innemen; en het aantal dergenen, die in hunnen ouderdom wijs worden, is nog geringer.

Mijn jonge vriend! zie dien onlangs nog zoo vroolijken jongeling op zijn sterfbed; hoor de beschuldigingen en het zelfverwijt, die zijn geweten hem doet uitroepen; let op zijn somber einde. Was hij verstandig? Beschouw voor een oogenblik den toestand der verloren zielen; waren zij wijs? Verzamel uw aandacht en luister: God vraagt u van zijn

troon: „Wanneer zult gij wijs zijn? Jezus vraagt u van zijn kruis: „Wanneer zult gij wijs zijn?” De Heilige Geest spreekt tot u door den Bijbel en vraagt: „Wanneer zult gij wijs zijn?” De prediker spreekt tot u van den predikstoel en vraagt: „Wanneer zult gij wijs zijn?” De heiligen, die de gemeente van Christus uitmaken, vragen u: „Wanneer zult gij wijs zijn?” De engelen in den hemel voegen er hunne stemmen bij en vragen: „Wanneer zult gij wijs zijn?”

Beschouw het einde van de wijzen: „Zij blinken als de glans des uitspannels in het koninkrijk huns Vaders,” Dan. XII:3, Matth. XIII:13. Beschouw het einde van de dwazen; zij roepen uit: „De oogst is voorbijgegaan, de zomer is ten einde; nog zijn wij niet verlost,” Jer. VIII:20.

BESTORMD, MAAR NIET GENOMEN.

DOOR A. J. HOOGENBIRK.

VII.

EEN DROEVE TIJDING.

De nieuwe macht, die nu op het tooneel verscheen was geen andere dan de pauselijke. Haar dienaren hadden reeds getoond wat zij vermochten, doch dit was hun niet genoeg. Nog altijd werden de kettters te Locarno geduld, nog altijd hielden ze in 't geheim vergaderingen. Wie kon zeggen of niet vroeg of laat de Hervormden wat ruimer adem zouden halen? Dat moest voorkomen worden tot elken prijs.

Zoo werd dan de paus op het gevaar gewezen, dat voor Italië dreigde. En de opperheer der Roomsche kerk, die maar al te ongaarne zulk een schijnend licht aan de poort van het geestelijk zoo donkere Italië gesteld zag, bleef niet doof voor de beden zijner getrouwen, om te trachten het uit te blusschen.

Op een middag in den herfst vinden we den Raad van Locarno bijeen. Blijkbaar is er iets gewichtigs op handen, want de landvoogd zelf heeft plaats genomen in den voorzittersstoel. Wat er gaande is blijkt spoedig. De vleugeldeuren gaan open en plechtstatig treedt in zijn schitterend ambtgewaad en gesierd met de teekenen zijner waardigheid, de pauselijke nuntius of legaat Riverta binnen, die als afgezant van Rome gehoor vraagt.

Met grooten eerbied werd de bezoeker ontvangen, hem het eeregestoelte aangeboden en aanstonds het woord gegeven. In een lange rede deed de gezondene zijn boodschap. De paus, zoo sprak hij, had als hoofd der kerk met innige droefenis vernomen dat zich hier in Locarno de verderfelijke ketterij van Luther had geopenbaard, en een aantal personen thans de goddelooze nieuwe leer aankleefde. Tevens echter had zijne heiligheid met blijdschap gehoord hoe al aanstonds door de Christelijke overheden van

Locarno maatregelen waren genomen om het kwaad te stuiten, allereerst door den ketterschen leeraar het prediken onmogelijk te maken en daarna door te pogen de afvalligen tot de kerk terug te brengen. Harerzijds had de kerk het niet laten ontbreken aan vermaningen en opwekkingen tot berouw en wederkeer tot de moederkerk. Doch, helaas, dat alles was vergeefs geweest. De ketters waren hardnekkig gebleven, en zelfs nu na zoovele jaren bleef nog altijd de vergadering der afvalligen bestaan, tot groot gevaar voor Locarno en de heilige kerk alom.

Daarom had zijn heiligheid, nu zachtheid noch gestrengheid bleek te baten, nu alle middelen waren uitgeput, besloten zooveel doenlijk de ketterij met wortel en tak uit te roeien. En daarom stelde hij, Riverta, uit naam zijns meesters, den paus, voor dat men allen Hervormden zoo zij zich niet bekeerden, voor goed het land zou ontzeggen en hen desnoods met geweld uitdrijven. — Wellicht zou men nog wel scherper maatregelen gesteld hebben indien dit onder het Zwitsersche gezag en in deze omstandigheden mogelijk ware geweest. Toch was ook de eisch der verbanning, die de ballingen uit hun vaderland verdreef en van hun bestaan beroofde, onmensschelijk. Over het volslagen onrecht dat er in stak is 't wel onnoodig te spreken.

Met groote belangstelling en met niet weinig instemming, hoorden de raadsleden deze rede van Riverta aan. 't Was wel beschouwd juist wat zij verlangden, maar dusver geschroomd hadden uit te voeren. Thans werd hier een welkome gelegenheid geboden om zich van de ketters te ontslaan. Geen wonder dat zij 't met beide handen aangrepen. De landvoogd liet allen uitspreken, en merkte toen op, zonder te zeggen wat hij zelf dacht, dat welk besluit men ook nam, het eerst door de kantons moest worden goedgekeurd, alvorens kracht te hebben.

„Dan verzoek ik u die goedkeuring te vragen,” sprak de nuntius. „Het zal er natuurlijk veel toe doen dat de edele Raad der stad zelf den maatregel, door zijn heiligheid voorgesteld, goed en heilzaam acht. Trouwens, mijn zender verwachtte niet anders, en wist wat trouwe zonen de kerk in Locarno heeft. Gezegend zij heel deze vergadering en haar besluit.”

En aldus „gezegend” ging men uiteen, om het booze plan uit te voeren!

Er werd nu haast gemaakt. Weldra wist elke kantonnale regering aan de overzijde der bergen wat door den paus werd geëischt, en hoe de Raad van Locarno over de zaak dacht. Er ontstond een uiterst gespannen toestand. De Roomsche kantons vonden het uitnemend dat te Locarno schoon schip zou gemaakt worden, en waren dadelijk tot toestemmen bereid. Doch de Gereformeerde dachten er natuurlijk gansch anders over, en waren alles behalve gezind den paus in zijn goddeloos bedrijf te steunen. Vooral Zürich, waar Bullinger zijn krach-

tige stem liet hooren, kwam er beslist tegen op dat men de arme, reeds zoozeer geplaagde Protestanten van Locarno uit huis en hof zou verdrijven.

Er werd ontzaglijk veel over de zaak gesproken en geschreven, doch daar de Protestantsche kantons in de minderheid waren, kon men voorzien wat de uitslag zou wezen. De spanning werd eindelijk zoo groot dat weêr als voor jaren de kantons vijandig tegenover elkaer begonnen te staan. Er werden lang niet vriendelijke brieven gewisseld, en hier en daar hoorde men reeds spreken van een beslissing met de wapenen, gelijk vroeger was geschied, waarbij de Gereformeerden 't onderspit dolven en Zwingli het leven liet.

Na veel over en weêr redeneeren werd eindelijk besloten dat men de zaak bij onderling overleg moest regelen. Dat zou geschieden op de zoogenaamde „Tagsatzung” — tegenwoordig zou men zeggen „Bondsraad” — die te Baden zou gehouden worden. Ernstig en plechtig was de vergadering. Ieder gevoelde dat men zeer gewichtige dingen had te behandelen.

Maar was de spanning groot tusschen de kantons, niet minder die der gemoederen te Locarno. De Roomsche partij vleide zich niet zonder grond haar zin te zullen krijgen, te meer daar Riverta niet stil zat, en de Roomsche kantons door zijn vrienden liet bewerken. De kleine groep der Gereformeerden had wel bemerkt wat er gaande was, al telde zij ook in den Raad geen vrienden. Uit allerlei dreigementen den Protestanten in den laatsten tijd naar 't hoofd geworpen, konden zij reeds begrijpen wat er gaande was. Bovendien had de komst van den nuntius hen reeds 't ergste doen duchten, evenals de hernieuwde scherpe prediking der monniken tegen de ketters, die, zoo heette het, niet langer vrijheid moesten hebben als onkruid op den akker te tieren, en hun verderfelijke leeringen zoo niet te verbreiden dan toch aan te houden. Blijkbaar dreigde een storm.

't Was December geworden. Nog altijd wist men niets zekers. Daar verscheen onverwacht op een avond een bode van Ronco, den voorganger bij de gemeente, die berichtte dat den volgenden avond alle vrienden op het kasteel van Muralto verwacht werden; men zou er belangrijke tijdingen hooren.

Op het bepaalde uur ontbrak niemand, die maar eenigszins kon komen. Een bonte schare zat daar bijeen; niet vele rijken en edelen maar toch enkele mannen en vrouwen van rang en aanzien; voorts tal van nijvere lieden uit de burgerij en ook vele geringere; doch allen vereend door eenzelfde geloof, broeders en zusters in de verdrukking, in de lijdzaamheid en in het koninkrijk van Jezus Christus.

Ludovico Ronco deed een kort gebed; toen sprak hij:

„Broeders en zusters, gij zult gewichtige dingen hooren. Gij weet allen dat reeds lang het gevaar ons boven het hoofd hing. Wij hebben God gesmeekt

het dreigende kwaad van ons te weren, doch zijn wil schijnt anders te zijn. Het kwaad is over ons ten volle besloten. Gij zult het hooren uit den brief, dien onze broeder Muralto u zal voorlezen. Het is een schrijven van onzen broeder Beccario, den leeraar, mijn oude leermeester. Hij meldt ons wat we weldra te wachten hebben.

Nu las de jonge Martino Muralto als volgt:

„Zeer geliefde broeders en zusters in den Heere Jezus Christus.

Genade zij u vermenigvuldigd te midden der verdrukking om des Heeren wil. Dagelijks bid ik zulks voor u, van Hem die onze Hoop is, en in wien wij één zijn, schoon bergen en dalen ons scheiden. Doch alzoo is des Heeren wil.

Ik haast mij om u te doen weten wat over u besloten is, gelijk mij zulks is medegedeeld door de edele heeren dezer stad Zürich, welke op den 18^{den} November dezes jaars op de vergadering te Baden zijn geweest, alwaar door de kantons zou worden beslist over het voorstel van den nuntius Riverta, hetwelk u bekend is.

Zeer gaarne zou ik u een blijde tijding brengen, doch het behaagt den Heere het alzoo niet te doen zijn.

De heeren die ten Tagsatzung vergaderd waren, hebben allereerst en hoofdzakelijk gesproken over u. Onze vrienden bemerkten al spoedig dat de vijanden vast besloten hadden ons wortel noch tak in Locarno te laten. Als één man verklaarden zich de pausgezinde kantons voor den wensch van den paus. De heeren uit deze stad kwamen daar wel beslist tegen op, doch nu beriepen onze tegenstanders zich, gelijk we wel voorzien hadden, op die ongelukkige overeenkomst na den laatsten oorlog, krachtens welke zij met zulk een eisch als zij deden in hun recht zijn. Zoo eischten zij dan dat in Locarno het nieuwe geloof zou uitgeroeid worden zoodat er niets van overbleef.

Onze afgevaardigde van Zürich is, gelijk te verstaan is, daartegen met kracht opgekomen. Hij verklaarde ronduit: „Het past ons niet, hen, die van ons geloof zijn, daarvan te helpen afbrengen of straffen.” Zeer schoon heeft hij daarbij tevens met al de kracht van innerlijke overtuiging en met al de macht zijner welsprekendheid, die uit de liefde tot Christus en zijn vervolgte gemeente wordt geboren, voor u gesproken. Doch het baatte niet. Want hij stond alleen. Noch Bazel noch Bern stelden zich, hoezeer dit toch wel doenlijk ware geweest, aan zijne zijde. En zoo moest Zürich het pleit verliezen. Toen er gestemd werd, behaalde de Roomsche meerderheid de overwinning. Daarop trok Zürich weg doch niet zonder openlijk opgekomen te zijn tegen de handelwijze der overige eedgenooten.

Waarschijnlijk, lieve broeders en zusters, is de overheid van uwe stad reeds lang hiermede in kennis

gesteld. Weldra zult gij, onderstel ik, het bemerken, indien het reeds niet is geschied. Ik vond gelegenheid dezen mede te geven aan een trouwen vriend, die den brief aan onzen broeder Ronco zal ter hand stellen. Er is geen tijd om veel te schrijven. Gij moet u voorbereiden om uit huis en hof, uit stad en land te worden verdreven, om des Evangelies wil. Dat is zeer hard, gelijk het ook mij geweest is en nog altijd is. Doch bedenkt wat er geschreven staat, dat er niemand is, die om des Heeren wil vrouw of kind, huis of akker verlaat, die niet honderdvoud weder zal ontvangen. Weest getrouw, en verstaat dat de tijd kort is, en de lichte, haast voorbijgaande verdrukking een gansch zeer uitnemend gewicht der eeuwige heerlijkheid werkt. Houdt u bij den Heere en ziet op Jezus, den oversten Leidsman en Voleinder des geloofs. En wordt gij om der waarheid wil verdreven, vertrouwt op Hem die de Waarheid is. Hij zal u niet verlaten. Groetenis van den heer Bullinger en van uw vriend en leeraar

BECCARIO.

Geschreven te Zurich den 26sten November des jaars MDLIV.

Een doodsche stilte heerschte in de vergadering toen Muralto geëindigd had. 't Werd eindelijk afgebroken door zuchten en snikken, doch niemand zeide één woord. Toen stond Ronco op en sprak:

„Vrienden, wat onze broeder gelezen heeft is zeer droevig. Doch laat ons den moed niet verliezen; laat ons bedenken dat wij in de hand des Heeren zijn, en Hem deze gansche zaak toevertrouwen.”

Verscheidenen spraken in denzelfden geest. Eindelijk nam een van de aanzienlijkste gemeentelieden, Aloysius Orelli geheeten, het woord om te vragen of er niets geschieden kon om den dreigenden slag af te weren. Blijkbaar had deze vraag op veler lippen gezweefd. Want meer dan een liet zich nu hooren om aan te dringen op het overwegen hiervan. Muralto, de rechtsgeleerde, betoogde echter dat de kans om door hetgeen van de zijde der gemeente kon geschieden aan het gevaar te ontkomen, uiterst gering was. Wel is waar, zoo sprak hij, is ons nog niet aangezegd wat de Raad heeft besloten, maar we weten reeds wat dit zijn zal. Is niet van hier er op aangedrongen dat de kantons er in zouden toestemmen dat wij worden verdreven? Wij hebben alleen nog te vernemen, hoeveel tijd men ons nog laten zal. Overigens, vrienden, vleit u niet. Als rechtsgeleerde kan ik u verzekeren dat ik alles overdacht en wat noodig was doorzocht heb. Maar wil men ons uitdrijven, dan valt er niet tegen te doen. Wij zijn onmachtig tegen zoovele vijanden en zulke, die door fellen haat worden gedreven. Gij weet hoe ons geslacht hier oude rechten heeft, en eeuwen in deze streken heeft gewoond. Toch zal ook ik evenals gij, alles moeten prijsgeven. Ik ben zeker dat wat we ook doen, 't ons niet baten zal.”

„Maar we konden toch pleiten voor onze belangen,” sprak nu Aloysius Orelli, „wellicht zou er toch bij sommigen barmhartigheid gevonden worden.”

„Zeker konden we dit”, antwoordde Muralto, „maar het zal weinig baten. Ja, onder het volk zijn velen ons genegen, maar wij hebben den Raad en wat het meest is, de geestelijkheid tegens ons.”

„Maar waar moeten we dan heen?” riepen verschillende stemmen als uit één mond.

Nu stond Ronco op en sprak plechtig: „De Heer zal 't voorzien. Toen Israel geen uitweg meer zag, kliefde God voor hen de wateren der Roode Zee. Laat ons niet versagen. Het gevaar dreigt of liever, het is er. Maar vreest niet. Want zij zullen ons niet overwinnen, omdat onze kracht in God is, en de hunne in den mensch, in den paus en zijn dienaren. Behaagt het Gode verdrukking en lijden over ons te brengen, welnu, zoo wij met Christus lijden, we zullen ook met Hem verheerlijkt worden. Doch ook kan Hij ons den weg openen ter ontgating, en dan zullen we dien bewandelen.”

Nog geruimen tijd ging de jonge leeraar voort de bedrukte en neêrgeslagen schare zooveel hij kon op te beuren en te troosten, en zijn woorden misten hun uitwerking niet, te meer wijl ieder wist hoe zwaar ook de spreker zelf door de uitbanning zou worden getroffen. Tot middernacht bleef men bijeen, en toen de saamgekomenen scheidten, was het wel met droefenis in 't hart, maar tevens met een vast besluit om vol te houden, bij de waarheid te blijven, en hunne hoop en zaak te stellen in de handen van Hem, die, hoe het ook loope, de zijnen ten slotte zal helpen en verheerlijken.

VAN AMSTERDAM NAAR PRETORIA.

I.

DE UITREIS.

Het rijtuig staat voor; de koffer is opgeladen; de tijd van vertrek is daar. Een hartelijk afscheid van de achterblijvenden, en de deur van het huis sluit zich voor geruimen tijd achter u. Dat is niet gemakkelijk voor den vertrekkende, maar eerst recht zwaar voor de achterblijvenden. De eerste toch gaat een nieuwe toekomst tegemoet, vol afwisseling, en de anderen blijven met hunne gedachten en één ledige plaats alleen. Maar God is overal en wil *alle* ledig vervullen met zijne nabijheid en gemeenschap.

Wie van Amsterdam naar Londen wil, doet dat op de gemakkelijkste en beste wijze van den Hoek van Holland naar Harwich (Parkeston). Tegen halftien 's avonds rijdt men per spoortrein weg, om ruim elf uur zee te kiezen uit Hoek van Holland met de fraaie en groote booten van de Great Eastern-Spoorwegmaatschappij. Nauwelijks was ik, na een

goeden avondmaaltijd aan boord, in mijne hut om naar bed te gaan, of mijn reisgenoot kwam binnen. Hij hield met de linkerhand den knop van de deur vast, en greep met de rechter zoo stevig zijn voorhoofd, alsof hij daar een anderen niet minder veiligen houvast gevonden had. In die houding sprak hij zoo plechtig alsof hij een redevoering begon: „Mijnheer, — ik geloof — dat ik binnenkort — zal gaan — overgeven.”

Niemand zal mij kwalijk nemen dat ik de hut daartoe een minder geschikte plaats vond, en hem den raad gaf om onmiddellijk weêr in de open lucht te gaan; een raad, die dadelijk opgevolgd werd.

Er waren in onze hut nog twee kooien en ik was nieuwsgierig te weten wat daar zou gebeuren. Slechts één daarvan bleek bezet te zijn. Tegen twaalf uur kwam een jonge Duitscher binnen, die mij in 't Engelsch goeden nacht wenschte, en daarop sterk herinnerde aan Ten Kate's beschrijving van het onweder, in „De Schepping”. Van het licht des bliksems zingt de dichter: „Het verscheen, het verdween!” En evenzoo: nauwelijks had de nieuwe hutgenoot mij gegroet of de deur ging weêr met een kwak dicht; maar hij waggelde er buiten.

Toen ik den volgenden morgen te 6 ure verkwikt wakker werd lag mijn Duitsche makker in de onderste kooi tegenover mij. Ik vroeg hem van uit de hanebalken waarom hij ook niet liever de bovenste kooi genomen had, die toch ledig was. „Ik had geen keus;” was het antwoord. „Ik was van nacht om één uur nog net wel genoeg om in de onderste neêr te vallen.”

Een heerlijke heldere morgenstond verfrischte alle passagiers, die boven kwamen om de Engelsche kust te zien en straks te betreden. Men mag zooveel van de zee houden als men wil, het gezicht van land doet altijd na een zeetocht weldadig aan. Nergens gevoelt men zooals op zee dat men *op reis* is; men is niet in zijn element.

Eén dag in Londen wordt veel te spoedig en gewoonlijk veel te druk doorgebracht. Wat zal men kiezen om te gaan zien in een stad waar een vluchtige „Rundschau” veertien dagen vereischt!

Zaterdags te 11.40 vertrekken van Londen (Waterloo Station) twee extra treinen van Southampton, een voor de reizigers die per Union-Line, en een voor hen die per Castle-Line naar Afrika gaan. Tot verminderden prijs kunnen verwanten en vrienden van de reizigers medegaan; overigens wordt niemand in de treinen toegelaten. De plaatsbiljetten voor de laatsten kan men reeds in Amsterdam nemen. Reizigers gaan naar verkiezing Vrijdagmorgens in Londen of Zaterdagmiddags in Southampton aan boord. De beide treinen volgen elkaer onmiddellijk en brengen de passagiers in het dok tot vlak voor de schepen hunner bestemming.

Onder een geweldigen regen, waaraan zich straks een donderbui paarde, gingen we Zaterdag 8 Au-

gustus te 2 ure aan boord. De boot heet te vertrekken dadelijk na aankomst van de passagiers, maar de laatste tros werd pas te 5 ure losgemaakt en overgeworpen. Onze boot had ditmaal de post te vervoeren. Om de andere week is dat het werk van de Union-Line en van de Castle-Line. De mailbooten varen 3 à 6 dagen korter dan de zoogenaamde Intermediate-booten, die geen mail vervoeren. Drie spoorwagons vol zakken drukwerk en brieven voor de Kaapkolonie, Oranje-Vrijstaat, Transvaal en Natal werden bij ons aan boord gebracht. De zakken werden voorloopig in het rooksalon nedergelegd. Daar werd kort daarna een deel van den vloer opgenomen, en in het ruim daaronder bergde men de geheele postverzending.

Terwijl alle goederen aan boord gebracht werden, konden de passagiers met degenen die hen begeleiden in de groote, schoone eetzaal deelnemen aan een overvloedigen en heerlijken lunch (tweede ontbijt). Natuurlijk had men daarna tijd in overvloed om het geheele schip te zien en afscheid te nemen. Van de gelegenheid om de vertrekkenden zoover mogelijk te begeleiden, was ruim gebruik gemaakt. Daar waren zeker honderden menschen aan boord, die niet meêgingen.

Eindelijk tegen vijf ure weerklonk het signaal om te vertrekken. De vrienden verlieten de boot, en konden dadelijk met een gereedstaanden extra-trein naar Londen terug. Het retourbiljet geldt twee dagen, dat is tot *maandag*avond, want de Zondag telt als dag waarop men *verplicht* kan worden om te reizen, niet meê.

Twee kleine stoombootjes sleepten de Norham Castle het dok uit; de trossen werden afgeworpen en statig zwom de boot de rivier af — die mondt in het Engelsche kanaal.

W.

Een onzer Redacteuren, de heer J. A. W., is voor angen tijd afwezig. Hij gaat Zuid-Afrika bezoeken, en zal daar een tijd vertoeven. Mogen de beden hem verzellen van zoovele lezers, die reeds vaak door zijn degelijke schriftbeschouwingen, zijn altijd pittige stukken en schoone gedichten zijn gaven leerden waardeeren. We spreken dat in zijne afwezigheid gaarne uit. Als Christenen behooren lezers en redactie elkander na te staan, en ook biddend elkander niet te vergeten.

De heer W. hoopt ons geregeld belangrijke mededeelingen over zijn reis en over „Land und Leute” te geven, en ook nog op andere wijs te blijven medearbeiden. Verzelle hem 's Heeren zegen!

DE REDACTIE.

HET WIELRIJDEN.

(UIT MICHIGAN.)

Het wielrijden is hier te lande een craze (d.w.z. krankzinnigheid) geworden. Naar berekend wordt, is er verleden jaar niet minder dan 60,000,000 dollar uitgegeven voor velocipèdes. Vijf jaar geleden beliep het getal velocipèdes, die toen verkocht en gemaakt werden, omstreeks 60,000. Verleden jaar hebben de verschillende fabrieken er 800,000 afgeleverd. Bij verreweg de meesten, die een velocipède koopen, komt de vraag volstrekt niet in aanmerking, of zij werkelijk zulk een voertuig behoeven. Slechts, omdat elkeen er een heeft, verbeelden zij zich er ook behoefte aan te hebben. Uit dien hoofde wordt het met recht eene krankzinnigheid genoemd. En het is eene krankzinnigheid, die in verschillende takken van nijverheid geducht gevoeld wordt.

Ons is uit vertrouwbare bronnen medegedeeld dat de piano- en orgelfabrikanten hun waar bijna volstrekt niet slijten kunnen, dewijl het geld, dat anders voor zulke artikelen besteed werd, thans in de velocipèdes wordt gestoken. De paarden zijn schier waardeloos geworden. Rijtuigen worden bijna niet meer gehoord. Dientengevolge zitten de fabrikanten van tuig, zadels en rijkoetsen zonder werk. Ja, zoo krankzinnig zijn velen, om toch maar eigenaar van een velocipède te kunnen worden, dat zij het geld sparen, dat anders uitgegeven werd voor verschillende modeartikelen, of aan de weelde werd besteed. Bijgevolg hebben de fabrikanten van zulke artikelen over een zeer slappen tijd te klagen. Doch een andere klasse van handelslui, namelijk de winkeliers, hebben er geducht onder te lijden. De bakker, de schoenmaker, de kleermaker en een aantal andere vakken hebben het zwaar te verantwoorden, dewijl zij de schulden niet kunnen invorderen.

Doch het ergste van alles is de slechte invloed op zedelijk gebied, die door het wielrijden wordt uitgeoefend. Tal van jongelieden, die anders niet in aanraking kwamen met personen, op wier kuisheid niet te pochen valt, zijn op deze wijze verleid. Naar ons meer dan eens uit vertrouwbare bronnen is medegedeeld, zijn er aan het einde van vele rijbanen wijkplaatsen, waar de ontucht uitgeoefend wordt. Zeker is het althans dat sedert het wielrijden eene furie geworden is, de onkuisheid schrikbaarlijk is toegenomen.

Op de vrouwen heeft deze nieuwigheid in 't bijzonder verlagend gewerkt. Telkens ziet men er, die gekleed gaan als de mannen, dewijl zulke costumes het wielrijden vergemakkelijken. Het zien van zulke vrouwspersonen geeft bijna een ieder den indruk dat zij van slechter naam en faam zijn. Ons gevoel ontwaart er iets onpasselijks en aanstootelijks in. Van nature heeft een ieder achting voor een vrouwsperson, die in een zedig en eerbaar gewaad gekleed gaat. Wat der mannelijke kunne sierlijk staat, kan

der vrouwelijke onbetamelijk zijn, zooals kort haar bijvoorbeeld. God wil deze orde der natuur niet gebroken hebben, daarom ontvingen de kinderen Israels dit uitdrukkelijk bevel ten aanzien van de eigenaardige kleeding der beide geslachten: „Het kleed eens mans zal niet zijn aan eene vrouw en een man zal geen vrouwenkleed aantrekken; want al wie zulks doet, is den Heer, uwen God, een gruwel.”

Tegen dezen regel doet de booze de menschen zondigen, omdat hij gaarne verwarring sticht. Gevolgelyk openbaart hij zich overal, waar de orde der natuur gebroken wordt en vermengingen ontstaan, die tegen verstand en gewoonte strijden.

De Evangeliebede.

We zouden niet gaarne al wat hier gezegd wordt over Amerika ook op ons land toepassen. Maar zeker is dat ten onzent het wielrijden

1. eveneens een waanzinnigheid is als men het gebruikt voor wedstrijden, waarbij de gezondheid lijdt, en 't bloot om ijdele eer of om geld te doen is;

2. er den dag des Heeren meê ontheiligt en er door in gezelschap komt dat God niet vreest;

3. als het tijd voor wat beters rooft.

Komt tot den Heere!

Komt tot den Heere, d' onwrikbare rots!

Gij, die temidden van 't golvengeklots

Van dezen tijdstroom dreigt te vergaan!

O, roept den Heere Christus toch aan!

Vlucht toch tot Hem, die redt uit den nood,

Redt van 't verderf, van den eeuwigen dood.

Luistert niet steeds naar allerlei stem,

Maar alleen naar de woorden van Hem,

Die eens zoo roerend, zoo liefdevol sprak:

Komt allen tot mij, die vermoeid van uw pak,

Neerzinken zoudt op 't pad, dat gij gaat:

Komt allen tot mij, die zoo zwaar zijt belaân!

Ik geef u ruste, neemt mij maar slechts aan

Als uw Behouder, als uw Borg en uw Heer;

Ik zal u weiden, zoo lieflijk en teêr;

Ik maak zoo rustig, zoo zalig, zoo blij,

Toeft dan niet langer, maar wendt u tot mij!

Ja, gaat tot Hem,

Gij vermoeiden, gaat heen!

Hij doet u rusten,

Maar Hij ook alleen.

Spieg'len ook velen u vrede en rust voor

Buiten den Christus, och, leen niet het oor

Aan hunne woorden, hun vragen, hun beên,

Want naar de wanhoop voeren ze u heen;

En volop onrust is eens hun lot,

Van wie rust zochten buiten hun God.

Ja, geen wijsheid der aarde, geen geld en geen goed,

Dat maar een oogenblik rusten ons doet,

En heel deze wereld, zij gaat eens voorbij,
Maar tot in eeuwigheid toe blijft slechts hij,
Die den wille doet van God
En betracht zijn heilgebod.

P.

Op verlangen des inzenders geven we gaarne een paar opmerkingen.

Wat den inhoud betreft, die is goed en zoo dat elk Christen hem moet beamen. De stijl echter kon duidelijker, kon beter zijn. Hij is wat sleepend en moest meer gloed hebben. Ook zijn uitdrukkingen als „volop onrust” en „mij maar slechts” min verkienselijk. Voorts zouden we van Christus sprekend „Mij” met een hoofdletter schrijven. Waarom wel Hij en Hem en niet Mij?

Doch het hoofdgebrek zit in den vorm, een gebrek in onzen woeligen tijd algemeen, maar toch in een *kunstwerk* (dichten is een kunstvak zegt Bolderdijk terecht) niet toe te laten.

We hebben hier regels van 5 voeten, elk van 2 lettergrepen, aldus voor te stellen:

tevens valt in 't midden van elken regel zekere rust.

Nu is daartegen in tal van regels gezondigd; de regels zijn te kort bv. de 4e; of te lang als de 10e. Dat nu maakt de lezing stootend. Na den 11^{en} regel ontbreekt er een die rijmen moet op „gaat”.

Vriend P. doe er zijn nut meê; we zullen gaarne weder iets van hem lezen.

UIT HET LEVEN.

Om de wereld in 50 minuten.

Een merkwaardige dépeche werd onlangs uit New-York langs een aardigen omweg naar New-York geseind. Daar werd een electriche tentoonstelling gehouden, en de president der telegrafische afdeling, Gandler, seinde aan 't eene einde der zaal gezeten, de volgende ontboezeming: „God schiep de schatten der natuur, en de wetenschap maakt de electriciteit dienstbaar aan den roem der volken en den vrede der wereld.”

Ten 8 uur 34 min. ging 't telegram af over Chicago, Los Angelos, San Francisco, Vancouver, Winipeg. Montreal naar Londen, waar het 4 minuten later werd opgenomen. Vandaar ging het over Lissabon, Gibraltar, Malta, Alexandrië, Suez, Bombay, Madras, Singapore, Shanghai, Nogasaki en Tokio weder naar New-York, waar het 50 minuten na de afzending, door den grooten Edison, die aan 't andere eind der zaal zat, in ontvangst werd genomen. Dit moet de snelste overseining geweest zijn van een telegram, dat de wereldreis maakte; (zelfs met ontzaglijken omweg, want het passeerde driemaal Noord-Amerika). De kosten bedroegen 152 dollars.

ONZE LEESTAFEL.

Een schoone overdruk uit „Lichtstralen” is het opstel **Het Evangelie op Madagaskar**. Het geeft over dit eiland en de Zending aldaar belangrijke bijzonderheden tot op den laatsten tijd en is zeer bevattelijk geschreven, zoodat de lezer een duidelijk beeld van alles voor zich ziet; 't is een uitnemend boekje om in onze Zendingsskringen gelezen te worden. (Uitgaaf van J. M. BREDEE, Rotterdam).

Het is van de hand des heeren W. van Oosterwijk Bruyn, die ook een inleiding geeft op een „Zendingsseditatie”, getiteld: *De Achterblijvers deelen in den buit (Zendingsseditatie, Ermelo)*. Zij werd uit het Engelsch overgezet door H. G. en zij vooral hun aanbevelen die, niet zelf tot de heidenen kunnende gaan, toch, door de liefde van Christus gedrongen, iets voor hen willen doen.

Een maand te Jeruzalem. In dit boekje vindt de lezer een beschrijving van hetgeen de heer A. DE VLEGER, zending in Egypte, zag en opmerkte, toen hij niet lang geleden een vacantiemaand te Jeruzalem doorbracht. De heer de Vl. is voor hen, die in de zending in Egypte belang stellen, geen vreemdeling; hij heeft aldaar jaren gearbeid en bevindt zich thans in Nederland. Hij is vanzelf volkomen op de hoogte voor het schrijven dezer reisindrucken, die geen volledigheid beoogen, maar een kijkje geven op stad en omgeving. Het is een boekje, dat door duidelijkheid en goede beschrijving uitmunt en een register bevat, dat het naslaan vergemakkelijkt. Een andere aanbeveling is, dat het wordt ingeleid en aangeprezen door Ds. A. H. Gezelle Meerburg, die zelf het Heilige Land heeft bezocht en dus tot oordeelen bevoegd is. Moge dit nette boekje, bij A. GEZELLE MEERBURG te Heusden uitgegeven, veel lezers vinden!

Bij den heer A. H. TEN BOKKEL HUININK verschenen verschillende werken. Ditmaal iets over twee.

De Kerkelijke Broederschappen enz. door Dr. TH. KOLDE, ingeleid door Dr. J. H. GUNNING J.Hz.

Met laatstgenoemde Dr. juichen we zeer de uitgaaf van dit boekje in onze taal toe. Rome te leeren kennen, is ons noodig, omdat wie zijn vijanden kent, en hij alleen, hen op de rechte wijs kan bestrijden. Dit boekje nu leidt ons binnen in ons veelal onbekende kringen van de Roomsche kerk, en toont ons hoe Rome het aanlegt om een macht te worden. Hoewel Rome hiervan geen geheim maakt, weten vele Protestanten het toch niet. En hoe vele Protestanten, vooral in den laatsten tijd ten onzent, zijn blind voor het gevaar, dat van Rome dreigt. Laat men nooit vergeten wat de geschiedenis in dezen leert, en hoe Rome nog dezelfde is, waar het maar gezag heeft en heerschen kan. Waken en strijden blijft onze plicht. Men leze dit boekje, dat zeer onpartijdig is geschreven en veel leert. Het opene veler oogen, doe vele sluimerenden wakker worden! Terecht wijst Dr. GUNNING er op, hoe noodig het is dat wij, Protestanten, ook op deze wijze, — d. i. door aan te toonen wat de kerkelijke Broederschappen zijn, — „onze vrijheid leeren waardeeren en — handhaven!”

De Broederschappen dagteekenen uit de XIVe en XVe eeuw. Zij zijn vereenigingen van geestelijken en leeken, mannen en vrouwen, die zich verbinden tot de vereening van den bijzonderen heilige, naar wien zij zich noemen: *Mariacongregaties* en *Servieten-monniken* enz.

Een tweede boek heet: **Van rust en vrede**, en bevat leesstof (54 stukken) bijeenverzameld door den heer W. ANDRINGA Gz., die zelf ook iets gaf. Men vindt

hier nieuwe bijdragen ook van Ds. Hasebroek, Gerdes, Ds. Muller Massis, Ds. Koetsveld e. a. Fraaie platen sieren dit boek, dat er aantrekkelijk uitziet, mooi is uitgevoerd en een passend feestgeschenk is. Ook voor voordrachten in vereenigingen enz. biedt het rijke stof. De inhoud is zeer belangrijk en boeit den lezer mede door de rijke afwisseling. Het is zonder platen ook in goedkoop uitgaaf verkrijgbaar.

Aan werken en werkjes over de Z.-A. Republiek is geen gebrek. Wel een bewijs hoe de belangstelling voor onze stamgenooten aldaar weer krachtig is ontwaakt.

We vestigen zeer de aandacht op het nieuwe werk: **De Geschiedenis der Zuid-Afrikaansche Republiek** (Transvaal), aan het volk verteld door C. J. VAN DER LOO. De inhoud is rijk. Het boek begint met de Geschiedenis van de Kaap de Goede Hoop tot aan de vestiging van de Engelsche heerschappij (1486—1814), en behandelt dan de Transvaal, het land en zijn voortbrengselen, in allen deele, tot den inval van Jameson en zijn gevolgen (1896). 't Is dus wel „up to date”.

De bewerking geschiedt naar vertrouwde bronnen; de tekst krijgt een dertigtal platen en portretten, waaronder als titelplaat: Het portret van Paul Krüger en zijne vrouw, terwijl een duidelijk kaartje van de Republiek en hare omgeving aan het werk wordt toegevoegd. Een gedeelte der winst wordt gestort in het „Taalfonds tot behoud en bevordering van het Hollandsch als volkstaal in de Boeren-Republieken van Zuid-Afrika.” De Uitgevers VAN DER VEGT & MEHLER te Zwolle zorgden voor een schoone, aantrekkelijke uitvoering, grooten duidelijken druk en goede platen. We bevelen dit boek allen lezers zeer aan.

De eenheid van het Scheppingsverhaal (D. A. DAAMEN, Leiden), is een geschrift, waarin Ds. H. VAN EIJK VAN HESLINGA te Oostermeer, de getuigenis der Schrift tegenover de critiek handhaaft. Dat geschiedt op zeer degelijke, echt wetenschappelijke wijs. De schrijver is zijn onderwerp meester. Het is geen boek voor ongeleerden, doch den niet weinigen onder onze lezers, die in staat zijn zulk een werk te waardeeren, (we denken o. a. aan studenten) raden we de lezing zeer aan. Ook het naschrift aan Prof. Valetton verdient zeer de aandacht.

Ds. v. E. v. H. verdient veler dank dat hij niet als velen zich eenvoudig met de critiek niet bemoeit — wat toch niet baat — maar haar onder de oogen durft zien en dat op deze wijs. — Een meer voor het algemeen bestemde proeve van beantwoording der bedenkingen tegen de Schrift moge weldra verschijnen.

Mozaiek door S. Keller. (Ernst Schroll). Dit lief, onderhoudend boekje van een welbekend Duitsch schrijver bevelen we gaarne aan. Het geeft nuttige leeringen in zes hoofdstukken: Steentjes en scherven. — Vloer en weg. — Hoofd rechts. — Bedwing uzelf. — De proef op de som. — De torenbouw. —

Dr. H. M. VAN NES leidt het met een waardeerend woord in, dat we gaarne onderschrijven. De Zendingsseditatie te Ermelo deed wel met deze Duitsche plant op Nederlandschen grond over te brengen. 't Boekje ziet er net uit.

CORRESPONDENTIE.

„Een lezer Excelsiors.” — Met genoegen zullen we 't plaatsen, mits we uw naam mogen weten, die alleen aan ons behoef bekend te zijn.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

BERICHT.

Een der leden van de Redactie, de heer J. A. WORMSER, is voor eenige maanden naar Afrika op reis. Gedurende zijn verblijf in den vreemde wordt den lezers vriendelijk verzocht alles wat voor de Redactie van Excelsior bestemd is, brieven, boeken enz. te zenden aan het adres van den Heer A. J. HOOGENBIRK, Bloemgracht 83, Amsterdam, onder duidelijke vermelding van het bestemde doel.

DE UITGEVERS.

NA DEN FEESTDAG.

Op velerlei wijze heeft ons volk zijn blijdschap getoond over het heugelijk feit, dat H. M. koningin Wilhelmina een nieuw levensjaar mocht ingaan. En voorzeker, dat is een reden van dank aan God, die de jaren vernieuwt en van blijdschap voor elk die het Oranjehuis liefheeft. God zegene onze jonge Koningin!

Onder de vele verzen, die ter gelegenheid van den koninginndag verschenen, sommige meer hartelijk dan dichterlijk, trok bijzonder onze aandacht het volgende van slechts acht regels, maar die iets zeggen. 't Is te vinden in het *Geïll. Volksblad*, dat in den besten zin een Volksblad mag heeten, bij een zeer fraaie afbeelding van koningin Wilhelmina:

De zegen des Heeren zij bij U.

Psalm 129 : 8

Alweer een ander beeld, maar met dezelfde trekken,
Die wij al zestien jaar in 's Konings kind ontdekken;
De fiere vorm zwelt uit in telkens fraaier leest,
Maar 't lieve wezen blijft wat 't altijd is geweest.

Dit moge in hooger zin, zoo blijven, Koninginne!
Wie heel een dankbaar Volk eerbiedige en beminne
Ook nog wanneer Uw schoon, dat thans ons oog
(bekoort,
In rijken ouderdom tot 't zoet verleên behoort.
Augustus '96. H. v. S.

MOEDER EN KIND.

1 Sam. I: 19-28.

II: 1-10.

Hoeveel een huisgezin aan de moeder verschuldigd is, blijkt uit het verhaal in genoemde verzen. De Joden hebben een spreekwoord: „God kon niet overal tegenwoordig zijn, en daarom maakte Hij moeders.”¹⁾ Wat Samuel werd, had hij naast God aan zijne moeder te danken. Uit dit oogpunt is het

¹⁾ Dat het karakteristieke 't niet goed maakt is duidelijk

tekstverhaal zoo uiterst belangrijk. Er zijn vooral vier bijzonderheden, waarop wij dienen te letten.

1. De waarde van het geloovig gebed.

Dat God de wereld regeert door de gebeden zijner kinderen is eene waarheid, die niet genceg wordt erkend. En toch is het zoo. Wij hebben niet slechts de *belofte* dat God hoort; wij hebben de *bewijzen* dat God *altijd* hoort. Treffend is het dat Hanna haar kind „Samuel” noemt, d. i. „dien God hoort.” En zou Eli niet aan Samuels *naam* gedacht hebben, toen hij den jongeling ried, in antwoord op Gods stem te roepen: „Spreek, Heere, uw knecht hoort?”

In zeker opzicht was Samuel een wonderkind. Daarom kan zijn naam beschouwd worden als een altijddurende herinnering aan wat er vóór en ná zijne geboorte had plaats gevonden. Van God afgebeden, aan God overgegeven, moest zijn leven zijn een bewijs van „de wonderbare leiding Gods” met eene menschenziel. Hij, die onder veel gebeds het licht zag, moest later worden de man des woords en des gebeds voor zijn volk.

Hoe vreemd toch, dat de mensch van de waarde des gebeds zulk een gering besef schijnt te hebben. Sommigen laten het gebed varen uit *moedeloosheid*; hoe lang baden zij, en hoe lang bleef het antwoord uit. „Volhardt in het gebed” is de taal van Paulus. „Waakt en bidt” is de vermaning van den Heiland. „Die bidt, die ontvangt” is zijn eigen toezegging. „Ik heb lief, want de Heere hoort” is het lied van den psalmdichter. En met hem stemmen samen Daniël en Mozes, Abraham en Maleachi, Jozef en Elia. De Bijbel is het boek van gebedsverhooring. Al wacht God, de wachtende ziel zal kunnen roemen: „Ik heb den Heere lang verwacht, en Hij heeft zich tot mij geneigd, en mijn geroep gehoord.” Anderen laten het gebed uit *onverschilligheid* varen, en bij zeer velen is het een ijdele *plichtpleging*, vandaar dat zij niets hebben. Die waarlijk bidt, ontvangt, want God is de hoorder des gebeds.

2. De waarde van eene kinderziel.

Het is te begrijpen dat Hanna haar van God afgebeden kind van zijn eerste kinderjaren af beschouwde als een pand, haar van God toebetrouwd. Vóór de geboorte had zij haren God geraadpleegd; en na de geboorte deed zij zeker niets aan en voor haar kind, zonder Hem in alles te kennen.

Verstaan wij als ouders wel dat onsterfelijke zielen ons door den Heer worden toevertrouwd om voor Hem te worden gewonnen. Kan men verwachten dat God wonderen zal verrichten in verband met onze kinderen, wanneer wij als ouders onzen plicht tegenover hen verzuimen? Hofni en Pinehas waren zonen van den vromen Eli, en toch, zij kwamen om in hunne zonde, terwijl Samuel een knecht des Heeren werd. Konden wij het huisgezin te Ramathaim-Zofim gadeslaan, wij zouden Hanna zien biddende niet alleen, maar arbeidende aan het kind om het voor Jehova te winnen.

Hier is soms de zwakheid van vrome ouders. Wij bidden wel, maar ons onderwijs en voorbeeld strekken niet om het kind voor de eeuwigheid te vormen. Hier geldt de groote waarheid: „God alleen kan het kind redden; maar God wil het niet *alleen* doen.” Daarom vertrouwt Hij de tēere ziel toe eerst aan de moeder, en daarna aan den vader, opdat zij tezamen de waarde van die kinderziel mogen beseffen, en haar winnen voor den hemel.

3. De wijding van een menschenleven.

Vroeg reeds wist Hanna wat zij voor haar kind wilde. Zij liet het niet over aan een onzekere toekomst. Zij had een doel met haar kind, en spande al haar krachten in om dat doel te bereiken. Haar taal is zeer treffend: „Ik heb hem den Heere overgegeven al de dagen, die hij wezen zal.” En daarom kon zij haar driejarig kind met volle vrijmoedigheid zelf naar Silo brengen. Naar Silo..... voorwaar geen aantrekkelijke plaats; want Eli was oud, en zijn zonen waren goddeloos. Er was groot gevaar voor den kleinen jongen; maar de moeder had geen vrees. Zij had haar kind aan God gegeven, en zou God dan niet voor het zijne zorgen?

Hoe zelden treffen wij zulk geloof en zulken moed aan in onze dagen! Ouders vragen niet: Wat is Gods wil met mijn kind? En daarom is er vaak zulk een gebrek aan trouwe Evangeliedienaren, aan zendelingen en arbeiders in den wijngaard des Heeren. Wij zoeken allereerst naar de een of andere winstgevende betrekking voor het kind; wij laten het hoogste en heiligste dikwijls geheel buiten rekening. En zelfs wanneer wij besluiten onzen Samuel te wijden aan 's Heeren dienst, dan nog zoeken wij naar eene standplaats, die met de geringste mate van zelfverloochening kan worden aanvaard. Niet in de verte, maar in onze nabijheid moeten onze kinderen den Heere dienen; niet als zendeling op de moeilijke buitenposten, maar als predikanten in een aangename dorps- of stadsgemeente.

Hanna wijdde Samuel *onvoorwaardelijk*. Zij had *niets* te zeggen, niets in te brengen, niets te bepalen; God had *alles* te doen in de zaak. Daarom was zij zoo rustig, zoo kalm, zoo vol van dankzegging. Er was geen zweem van bekommernis bij haar. Die was geheel weg. Zij sterkte zich in den Heer, haren God. Haar kind was des Heeren. En waar was het veiliger dan in de schaduw van Gods vleugelen?

4. Het dankgebed eener vrome moeder.

Welk een loflied vloeide van Hanna's lippen, toen zij huiswaarts keerde *na* de wijding van haar kind aan 's Heeren dienst! Haar loflied was een dankgebed. Het was vol van God. Daar was geen plaats in haar hart voor iets anders dan lof en dank en aanbidding.

En wat een diep besef had zij van Gods *grootheid* en van haar eigen *onwaardigheid*. „Er is niemand heilig, gelijk de Heere” roept zij uit, „er is geen rotssteen, gelijk onze God. De Heer maakt arm en

maakt rijk. Hij vernedert, ook verhoogt Hij." 't Is die God, die „den geringe uit het stof verheft, en den nooddruftige doet zitten bij vorsten."

Hoe duidelijk is het haar dat God de zijnen verzorgt, beschermt en bewaart. „De voeten zijner gunstgenooten zal Hij bewaren." Daarom kan het kind des Heeren juichen: „Rust mijn ziel, uw God is Koning."

Stof zal altijd kleven aan de „voeten," maar op het levenspad zullen die „voeten" op veilige plaatsen „wandelen"; want de gangen, de treden, de voetstappen zullen door den Heere worden bestierd; totdat het wandelen in eeuwige rust zal eindigen.

Zulk een dankgebed wordt in onze dagen zelden vernomen. En toch is er nooit een tijd geweest, waarin de kinderen des Heeren meer stof hadden tot innige dankbaarheid. Hadden wij maar een dieper besef van Gods wonderbare trouw, gelijk het geval was met Hanna, wij zouden een zaliger, een vroolijker, een werkzamer leven leiden hier op aarde. Het woord van den Godsman zal dan met ons waarheid worden: „Ik en mijn huis, wij zullen den Heere dienen."

BESTORMD, MAAR NIET GENOMEN.

DOOR A. J. HOOGENBIRK.

VIII.

EEN SOMBERE NIEUWJAARSDAG.

Met begrijpelijke spanning zagen allen die te Locarno het Evangelie liefhadden, de komende dagen te gemoet, die hun, gelijk maar al te duidelijk was, weinig goeds zouden brengen. De Decembermaand verliep in angstig afwachten en menig hart was op den Oudejaarsavond des jaars 1554 met zorg en vrees vervuld, zich afvragend: Waar zullen we een volgend Oudejaar zijn?

De komende dag bracht het antwoord, een waarvan elk die 't betref zeggende kon: „Ik vreesde een vrees en zij is gekomen."

Op den Nieuwjaarsdag toch werd bij het uitgaan der kerk door den stadsbode, in naam van den landvoogd bekend gemaakt dat allen binnen Locarno die van de kerk waren afgeweken, en zich begeven hadden tot scheurmakerij en ketterij, ernstig werden aangemaand, en thans voor het laatst, om in den schoot der „moederkerk" terug te keeren. Ze zouden dan als rustige burgers kunnen leven. Doch deden ze dit, na zooveel herhaalde aanmaningen niet, dan zou anders met hen gehandeld worden. Zij hadden dus te weten, dat de overheid vast besloten was geen andere dan de Roomsche leer te dulden, en geen belijdenis van een andere leer langer binnen het landsgebied te gedogen. Wie zich niet bekeerde zou onherroepelijk en voor goed het land hebben te verlaten. Nog twee weken tijds werd allen

afvalligen gelaten om na te denken, en te beraden over hetgeen hun te doen stond. Daarna zouden zij zich moeten verklaren.

Dat was de heilgroet, dien het pausdom op 1 Januari 1555 bracht aan de belijders der waarheid te Locarno. En dat pausdom is nog zoo. Als het maar kan handelt het thans ook niet anders. Het duldt den Christen naar de Schriften niet. Zeer waar merkte Dr. Kuyper dezer dagen op:

„Om meeningen, overtuigingen of denkbeelden iemand uit het leven weg te nemen, komt Gode alleen toe, niet den mensch.

Judas, en zoo ook later Ananias en Saffira, en ook Herodes bezweken onder het oordeel Gods, niet van de overheid.

Aan dit zondig bedrijf, dat voor ons Gereformeerden vooral in den brandstapel van Servet zijn pijnlijke nawerking had, is thans paal en perk gesteld.

Niet dat het *standpunt* is opgegeven, van waarmede men tot dat zondig bedrijf kwam. Integendeel, Rome staat op dat standpunt nog. En als het Protestantisme maar eerst de wereld uit was, en weer alle Christenen in den schoot der dusgenaamde „alleen zaligmakende" kerk waren teruggelid, zou, als de overheid wilde meêwerken, geheel diezelfde theorie opnieuw haar toepassing vinden.

Dat Rome zich thans stil houdt, is een zich schikken naar de omstandigheden, niet een erkennen, dat ze miszag."

Dat Calvin, Melanchthon en zooveel ook nog het wangevoelen deelden, dat de overheid straffen moet als iemand „de ware religie" niet aanhangt, en zij dit dus uit heeft te maken, was niet dan een nawerking van het Roomsche stelsel, waarin die mannen waren opgegroeid. Onze vaders deden in gelijken geest, toen zij b. v. den Remonstrantschen predikanten, ook *buiten* de Gereformeerde kerk 't prediken verboden. En nog is deze geest niet uitgestorven, en hebben we steeds den Roomschen zuurdeesem uit te zuiveren, de hervorming voort te zetten.

Zoodra het treurig besluit bekend was, dat later op den dag nog eens door een omroeper op verschillende plaatsen werd afgekondigd, kwamen Muralto en Ronco met eenige anderen bijeen, en riepen de kleine gemeente op saam te komen, nog diezelfde dag. 't Was geen vroolijke Nieuwjaarsbijeenkomst. Wel werden er heilgroeten gewisseld, maar met een traan in het oog, en in het bewustzijn dat men een toekomst tegen ging, onzekerder en donkerder dan ooit. En Ronco had een zeer zware taak, toen hij die schare, in bedruktheid neergezeten, poogde te troosten en te bemoedigen, naar aanleiding der woorden: „David sterkte zich in den Heer, zijn God." Toch waren zijn woorden den hoorders goed, en voelde zich menig hart onder het hooren verruimd en verkwikt.

Toen de prediker geeindigd had, nam een der oudsten, Orelli geheeten, het woord en sprak:

„Geliefde broeders en zusters, ons wachten zware tijden. Het besluit is gevallen, en we zullen thans hebben te kiezen. Vallen we af van het geloof, dan kunnen we blijven in dit goede, schoone land, vol zonneshijn, de erve onzer vaders. Doch blijven we getrouw, dan zien we voor ons niets dan een tocht naar bergen vol sneeuw, naar het koude Noorderland. Dan zullen onze gezinnen misschien uiteengaan, we komen onder hen die een andere taal spreken dan wij, van al wat ons lief en dierbaar is in dit ons vaderland zullen we veel en voor goed verliezen. Toch wat mij en mijn huis betreft, wij zijn vast besloten met des Heeren hulp te blijven bij het geloof, dat naar de Schrift is. Het ga hoe het ga, de paus noch zijn dienaren zullen ons bewegen af te vallen.”

Nu stonden eenigen op en spraken in gelijken geest. Ten slotte vroeg Ronco of iemand er anders over dacht. Doch geen antwoordde. Daarop werd besloten dat Muralto aan Beccario en aan Bullinger zou mededeelen al wat geschied was en tevens om raad en hulp vragen. Van Bullinger vooral, die Calvijns vriend en te Zurich zeer bemind was hoopte men veel. En de hervormer heeft zich dat vertrouwen waard betoond, en juist zoo gelegenheid gehad te zien wat ellende er van komt, als de overheid het zwaard trekt ten behoeve van de leer eener kerk.

Nu eenmaal vaststond welke gedragslijn men zou volgen, werd de vraag gedaan, wat te doen als de nood straks aan den man kwam. Allerlei plannen werden gemaakt; de een sloeg dit, de ander dat voor, tot eindelijk een der aanwezigen, Bello geheel opstond en zei:

„Mijn vrienden, hoort even naar mij! Misschien kan de raad van een, die veel heeft gereisd, u van nut wezen. Laat ons wel onzen toestand inzien.

Italië, waartoe wij eigenlijk behooren is als een muur voor ons gesloten. Want overal zuidwaarts heeft de paus gezag, en we zouden ten slotte gevaar loopen voor vrijheid en leven. Nu heeft iemand gezegd: laat ons naar Graubunderland trekken. Maar de dalen van dat land, in welke Italiaansch wordt gesproken, zijn eveneens voor ons afgesloten. Het eenige wat ons over zal blijven is de bergen over te trekken, en een toevlucht te zoeken in het vreemde land, waar men Duitsch spreekt.”

„Maar wij kunnen toch niet rechtdoor naar Zurich reizen,” sprak er een; „die reis is te groot.”

„Dat behoeft ook niet,” was 't antwoord. „In Graubunderland zal men ons om des geloofs wille niet bemoeilijken. Doch het gaat niet aan er te blijven, al hebben we er ook vrienden. Zij zijn niet bij machte ons voldoende te helpen. Wij zullen ten slotte noordwaarts moeten en daar blijven.”

Menigeen ontsnapte een zucht bij 't hooren dier woorden, wier juistheid ongelukkig niet viel te betwijfelen. En na nog een poos beraadslaagd te hebben ging men uiteen, de een den ander trouw be lovend in allen nood en gevaar.

Niet lang na deze dingen kwam de beslissende ure. Den 13^{den} Januari des jaars 1555 reed een reiswagen het dorp binnen, in welken eenige heeren gezeten waren. 't Waren de afgevaardigden der roomsche kantons. Zij namen hun intrek bij den landvoogd op het slot. Daar verscheen reeds den avond na hun komst ook de pauselijke legaat. Wat besproken werd is licht te begrijpen. Den volgenden dag kwamen ook de raadsheeren van Locarno en zoo was alles voorbereid voor den 15^{den}, den dag waarop de Evangelischen zouden hebben te kiezen.

Reeds eenige dagen te voren was hun aangezegd, dat zij in den namiddag van den 15^{den} Januari allen in de zittingzaal van het kasteel hadden te verschijnen, om zich dan te verklaren. En om hun nog duidelijker te weten waar 't over ging, was er in de jongste dagen herhaaldelijk weder gepreekt tegen de ketters. In de schrikwekkendste kleuren maalden de Dominikanen in de kerk de gevolgen der ketterij voor tijd en eeuwigheid. Luther werd beschreven als een duivel, zijn volgers als dienaren van den booze. Geen gemeenschap mocht een geloovig kind der kerk met hen houden. Tevens werd er op gewezen, hoe de tijd der genade niet altijd kon duren, en het welhaast met de lankmoedigheid uit kon zijn. Het kwaad mocht niet voortwoekeren; het moest uit Locarno verdwijnen.

't Was een lange optocht, die zich in den namiddag van dien gedenkwaardigen Januari-dag naar het slot van Locarno begaf. Vooraan gingen in groepen de mannen, van welke reeds enkele den lezer bekend zijn. Dan volgden paarsgewijze de vrouwen. Vele hadden hun kinderen aan de hand; sommige droegen een kleine op den arm. In 't geheel telde men ongeveer honderd twintig volwassenen en tachtig kinderen. Slechts enkelen uit de gemeente, die ziek of afwezig waren, ontbraken, zoodat uit de gegeven cijfers vrij wel valt op te maken hoe groot de schare der geloovigen was.

't Moet een roerend schouwspel geweest zijn op dien middag zooveel mannen, vrouwen en kinderen te zien optrekken naar de plaats, waar zij wisten dat het vonnis gereed lag, 't welk hen uit huis en hof verdrijven zou. En toch hadden allen besloten in des Heeren kracht te volharden, hoe hard en wreed men ook jegens hen handelde. Hun zware gang op dien winterdag was slechts voorspel van een nog moeilijker tocht, een uittocht, die hen wachtte. Droefheid stond — 't was begrijpelijk — op veler gelaat te lezen. Menige moeder kon, als zij op haar kinderen zag, haar tranen niet weerhouden. Ja, waarlijk.....: „Een steen zou zich ontfermd hebben en toch bij deze lieden — de tegenpartijders der hervormden — verwekte het slechts gelach”; — zoo getuigt..... de toenmalige landvoogd zelf. En zijn getuigenis is te meer opmerkelijk, wijl hij dienaar der regeering was, en alle gelegenheid had gehad de Gereformeerden in handel en wandel te leeren kennen.

Maar de strenge heeren uit het Noorden letten daar niet op. Door dweepzieken haat tegen de ketters beziel, en aangevuurd door de dienaars van den paus, kenden zij geen barmhartigheid; buigen of breken was hun leus.

In een lange rij zaten in de groote zaal de heeren aan de tafel; zij in het midden; rechts de landvoogd, links de raadsheeren. De eigenlijke rad-draaier, de nuntius, was hier niet te zien. 't Behoefde ook niet. Ieder wist toch wel, wie hier de hand in het spel had.

„Burgers van Locarno,” zoo sprak een der heeren, die het woord voerde, „gij weet waartoe gij hier zijt geroepen. Lang is met u geduld geoefend, maar daaraan komt nu een einde. Verklaart wat gij wilt: tot de moederkerk terugkeeren of bij uw dwalingen volharden. Geeft een kort en duidelijk bescheid.”

Een oogenblik heerschte er een diepe stilte. Toen trad, gelijk vooraf was bepaald, Muralto uit de groep en sprak:

„Edele heeren, vergunt mij te spreken namens allen, die hier om u staan. Op uw besliste vraag kunnen wij een afdoend antwoord geven. Wij zijn geen afvalligen van de kerk des Heeren, maar behooren tot haar, sinds we de leer der waarheid naar Gods Woord hebben aangenomen. Dat Woord verbiedt ons weder te keeren onder het gezag van den paus en tot de leer zijner kerk; immers noch de pauselijke macht noch de leer der kerk van Rome is naar des Heeren Woord. Alzoo wenschen wij dan door Gods genade ons geloof trouw te blijven. Men moet Gode meer gehoorzamen dan den menschen. Wij willen bij ons, naar wij gelooven, waar, recht en Christelijk geloof volharden, en daarin sterven.”

't Was een antwoord den jongen man waard, wiens geslacht het fiere devies rondom den burg in zijn wapenschild voerde: „Bestormen zal men hem, maar nemen nooit.” Op de afgevaardigden maakte echter zijn kloek en Christelijk woord — 't was verwacht — geen anderen indruk dan een, die in toorn en verbittering zich uitte.

„Nu,” sprak de Voorzitter, „weet dan, gij allen, dat ge tegen Vastenavond het vlek en het graafschap Locarno zult moeten ontruimd hebben. U zal verder geen genade worden verleend.”

„Wij zullen de gevolgen van ons besluit in Gods kracht dragen,” antwoordde Muralto.

„Thans”, vervolgde de Voorzitter met luider stem, „heb ik alleen nog te vragen, of allen die hier voor mij staan instemmen met de verklaring, zoeven afgelegd. Zoo niet, men spreke.”

Doch niemand liet zijn stem hooren.

„Dan”, zoo besloot de Voorzitter, „wordt u gelast een lijst in te dienen, waarop de namen voorkomen van allen, die zich aan het hier verklaarde houden. Gij kunt gaan.”

Zij gingen, die mannen, vrouwen en kinderen,

wel bewust wat ze gedaan hadden en wat hun daarvoor wachtte. Maar elk vast besloten, om niet toe te geven; de vijand kon den burg huns geloofs bestormen, maar niet nemen.

Drie dagen later werd de verlangde lijst bij de heeren ingediend. Geen enkele naam van een lid der Hervormde Gemeente van Locarno ontbrak er op. Doch er werd meer gezonden dan de heeren gevraagd hadden, namelijk ook een schoone, krachtige belijdenis des geloofs van hen, wier namen daar als die van zoovele getuigen bij stonden. De heeren gaven de lijst aan den raad over, die last kreeg te zorgen, dat na den bepaalden tijd geen enkele ketter achter bleef; de lijst zou daarbij dienst doen. 't Was een onnoodige aanmaning. De raadsheeren waren met het Godegevallig werk te zeer ingenomen. Ook de landvoogd kreeg zijn bevelen, en toen reisden de afgevaardigden weder noordwaarts, om verslag te doen van hun bevinding en arbeid. Zij namen den zegen des pausen — zeker niet Gods zegen! — mede en de overtuiging een daad verricht te hebben, tot heil van land en kerk. Heeft niet de Heere Jezus der Zijnen voorspeld, dat de ure komen zou, waarin ieder die hen zou doden, zou meenen Gode een dienst te doen!

Nog twee maanden restten den vervolgden. Tegen de lente zouden ze moeten vertrekken. Vreemde dagen waren het die de vervolgden nu doorleefden. Ze hadden zich voor te bereiden tot een groote verhuizing en dat zonder te weten waarheen. Dit slechts wisten zij: den aanstaanden zomer zouden ze hier niet meer zijn, hun geliefd vaderland verlaten hebben. Anderen zouden het veld bebouwen, dat men van ouder tot ouder had bezeten; het huis bewonen waar de voorouders geleefd hadden en gestorven waren. Het gewone werk op het land was nu onnoodig geworden. Wie zou zaaien wat hij niet maaien zou, den wijngaard bearbeiten welks vrucht niet voor hem meer bestemd was? Alleen 't noodigste werd verricht, opdat men later in staat zou zijn om de bezitting althans zonder schade te verkoopen.

Maar er was nog iets, dat de laatste maanden tot de droevigste maakte.

De pauselijke legaat Riverta, die gezien had dat de ketters toch door geweld noch overreding waren te winnen, beproefde nu of hij ook op andere wijs zijn doel kon bereiken. Had hij hen niet kunnen overtuigen van de voortreffelijkheid der „moederkerk”, thans poogde hij hen te verschrikken door de toekomst, de onzekere die zij tegemoet gingen.

DE FAMILIE HYDE.

EENE SCHETS UIT ENGELANDS GESCHIEDENIS IN
DE ZEVENTIENDE EEUW.

VI.

HYDE EN DE OMWENTELING.

Na den politieken misslag, door Karel I op den 4^{den} Januari gepleegd, volgde een tijd van algemeene verwarring.

De koning, uit Londen gevlucht, liet het land in een desperabelen toestand achter.

De twee partijen waarin het volk verdeeld was, de koningsgezinden en de republikeinen, stonden tegenover elkander, beide onbekwaam het bewind te aanvaarden.

Daarbij kwam de wrok die beide tegen elkander koesterden en het wantrouwen dat hen ten opzichte van elkander bezielde.

De republikeinen ten lange leste moede nog langer vertrouwen te stellen in de eeden en beloften van den koning, eischten dat hij afstand zou doen van al de rechten sedert eeuwen aan de kroon verbonden.

Hij mocht geen opperbevelhebber van het leger meer zijn, geen minister meer aanstellen of pair benoemen; alle rechten der kroon die hijzelf op onrechtmatige wijze daaraan verbonden had, zouden vervallen, in één woord, met behoud van den koningstitel, zou hij geheel en al dienaar van het parlement worden; een koning zonder macht, een automaat inplaats van autocraat die hij geweest was.

Hiertegen nu kwamen de monarchaal- of constitutioneelkoningsgezinden in verzet.

Nog meer vrees dan zij koesterden voor een regeering als van een koning gelijk Karel I, hadden zij voor eene regeering als de republikeinen verlangden. Zij vreesden en niet ten onrechte, dat met de verwerping van den koning die der kroon zou gepaard gaan.

Dit dient wel in het oog gehouden te worden, wil men mannen als Hyde en Falkland goed begrijpen.

Dat Hyde, die steeds tegen de misbruiken en het onrecht door den koning gepleegd, zich openlijk en manmoedig verzet had, nu, toen de koning zelfs niet schroomde de wapenen op te vatten tegen zijn eigen volk, diens partij koos, ligt niet in zijn genegenheid voor den persoon van Karel I, of in zijne tevredenheid met de toestanden zooals Karel ze schiep, maar in zijne gehechtheid aan de monarchie, waarvan hij in Karel de vertegenwoordiging zag.

Zooals ik reeds zeide in het voorgaande hoofdstuk, ware er een prins van den bloede geweest die Karel had kunnen vervangen, geen twijfel of de monarchaalgezinden die verreweg het meerendeel des volks waren, hadden inplaats van Karel I dien op den troon geplaatst, gelijk later de geschiedenis van Engeland ook bevestigt.

Thans echter was bij de verwerping van Karel als koning geen andere keuze dan de republiek.

Zelfs de republikeinen of rondhoofden als ze later genoemd worden, waren voor een groot deel meer monarchaalgezind dan republikeinsch of revolutionair.

De burgeroorlog die thans stond uit te breken is aan geen ander dan Karel zelf te wijten.

Het was niet dan met schromelijke zelfverblindings te vergen dat nogmaals het volk zich aan hem zou onderwerpen, en zijne beloften gelooven.

Karel weigerde toe te geven aan de in deze omstandigheden zeer te begrijpen zoo niet te billijken eischen van het volk.

Wat restte het volk anders dan eene verdediging van zijn heiligste en wettigste rechten?

Voor beide partijen is een pleit op goede gronden te voeren.

Geeft onrecht en verraad door den koning gepleegd het volk het recht den koning te verjagen of te vonnissen?

Is de koning uitvoerder van den wil des volks, het volk rekenschap verschuldigd?

Of is de koning, ook wanneer hij de rechten des volks verkracht, slechts aan God rekenschap verschuldigd, en kan het koningschap, alzoo alleen bij gratie Gods bestaande, absolute onderdanigheid en onderworpenheid eischen?

Is de onderdanigheid aan de van God gestelde machten die Paulus gebiedt, ook verschuldigd aan een dergelijk gezag als van Karel I?

Mag een volk in verzet komen tegen de van God gestelde machten, hier het koningsschap, zoo zich dit tegen het volk keert, inplaats van het te regeeren, op dergelijke wijze dat het volk een stil en gerust leven leidt en het tot bloei geraakt en vrede en welstand in den lande heerschen?

Is de verhouding tusschen den koning en het volk beide gebonden aan rechten en plichten, die van een contract dat verbroken is zoo een der partijen zich niet aan die rechten en plichten houdt?

Zijn de kroon of de dynastie en de koning één?

Wilt ge nog meer vragen om u te laten zien in welke moeilijkheden beide partijen verkeerden?

Er was geen andere weg open voor het volk dan den koning te scheiden van de kroon, en kon een monarch als Karel niet eerder dankbaar zijn dat hij den titel behouden kon, als hem de rechten ontnomen werden, rechten die hij immer schondt, plichten die hij steeds verkrachtte?

Karel weigerde, en de burgeroorlog ontvlamde.

Hyde's houding in dezen strijd, was vooruit te begrijpen. Hoewel geen vertrouwen meer stellen konnende in den koning, bleef hij diens zaak getrouw.

Als lid van het Parlement deed hij alle mogelijke moeite eene verzoening tusschen Karel en de Huizen te bewerkstelligen.

Door het Parlement afgevaardigd, Karel te Canter-

bury waar hij zich toen bevond, de wensch mede te deelen dat Prins Charles niet van Hampton Court zou verwijderd worden, vond hij naar hij in zijne levensbeschrijving mededeelt, den koning in een verbolgen stemming.

Nauwelijks stond de koning hem en zijn medegevaardigden te woord.

Zij konden wachten tot Karel den maaltijd gebruikt had en ontvingen toen een strenge terechtwijzing over de verregaande onbeschaamdheid van de eischen der Huizen.

De koning stelde een scherp antwoord op en wilde hun geen gehoor meer geven.

Doch Hyde wist van den koning met veel moeite de toestemming te verkrijgen voor een particulier onderhoud.

Hij vond hem ongekleed, gereed om zich te bed te begeven. Met allen aandrang ried hij den koning af een dergelijk antwoord, dat slechts de verbittering verhoogden kon, aan de Huizen te zenden.

Met consent van Falkland en Colepeper stelde Hyde toen een antwoord op dat in meer bescheiden en kalmer termen den wil van den koning bevatte.

Karel scheen zelf in te zien dat de weg dien Hyde aanwees veiliger en raadzamer te bewandelen was, dan dien hij inslaan wilde.

Ten zeerste had Hyde den koning dan ook tegen alle geweld gewaarschuwd en hem den raad gegeven thans, nu de oppositie dermate versterkt was dat zij het geheele roer der zaken in handen had, den minnelijken weg te bewandelen.

Hij schreef in een brief, die later in zijne levensgeschiedenis werd opgenomen, aan den koning zich wel te wachten voor raadgevingen van „violent men,” gewelddadige personen. „Aan daden van geweld,” schrijft hij, „geven uwe dienaren geenszins de voorkeur noch achten zij gewenscht. Want uwe Majesteit weet zeer wel, dat uw grootste macht is gelegen in het hart en de toegenegenheid van hen die de vurigste voorvechters waren van de publieke vrijheid.”

Hij deelde den koning ook als zijne meening mede dat het volk een afkeer zou krijgen van de aanmatiging en het optreden van het Parlement en dat hij vertrouwen kon stellen in de goede trouw van het volk en diens gehechtheid aan het koninklijk huis. „Er is geen beter manier om degenen die uwe Majesteit niet genegen zijn, zoo die er mochten wezen, in de hand te werken, dan aan het volk ook maar de minste gedachte te geven dat gij op iets anders dan op de kracht van uw wetten en zijn gehoorzaamheid zoudt steunen”, vervolgt hij in zijn brief.

Karel scheen zulks ook in te zien. Hij luisterde naar de raadgevingen van Hyde en zijne vrienden en verzond aan de Huizen het antwoord, door zijn Raad opgesteld.

Dat Hyde juist gezien had, toen hij Karel I den raad gaf zich van alle geweld te onthouden, en te wachten op de zekere omkeer die volgen zou in de gezindheid des volks, zoo het zag dat de koning zijne eischen inwilligde, blijkt wel het beste hieruit, dat de Huizen voor het voordeel dat den koning uit die vertraging zou voortkomen beducht, hunne maatregelen namen zulks te voorkomen.

Zij riepen dadelijk de landweer te wapen, namen het opperbevel over de troepen en onttroonden den koning.

Verder vaardigden zij een bevelschrift uit, Hyde gevangen te nemen, op aanklacht dat hij een geheime correspondentie met den koning voerde en hem in den Tower te werpen.

Maar Hyde wist, toen hij het dreigend gevaar zag waarin hij verkeerde, bijtijds langs omwegen de wijk te nemen naar Oxford. Thans was voor hem voor goed de teerling geworpen en schaarde hij zich geheel aan de partij des konings en werd diens trouwste medewerker. Alle brieven door den koning geschreven werden door diens Raad, waarvan Hyde voorzitter was, gelezen en gecopiëerd, waarna de origineelen door den koning werden verbrand.

Natuurlijk nam Hyde na deze voorvallen zijn ontslag als lid van het Parlement.

Zoodra vernam Karel niet dat Hyde ontvlucht was of hij ontbood hem tot zich te komen. Dadelijk gaf hij hieraan gehoor en werd door den koning, die zich te York bevond, met blijdschap ontvangen.

Ondertusschen hadden beide partijen niet stil gezeten.

Aan beide zijden werden maatregelen genomen, gereed te zijn zoodra het zwaard getrokken werd.

In sterkte stonden beide partijen tamelijk wel gelijk.

Karel beschikte nagenoeg over den geheelen adel en diens aanhang en een groot gedeelte van het volk dat, nu zij den koning bedreigd zagen, diens partij kozen, omdat zij vreesden dat de geheele staatsvorm door eene omwenteling bedreigd werd.

De andere zijde had echter geen mindere hulpbronnen. Zij had de vloot en het leger grootendeels in bezit, hoewel dat meest uit huurlingen bestond, en had den handel aan hare zijde, doordat zij over Londen en de grootste zeehavens kon beschikken.

Ook schaarde zich aan hare zijde een klein gedeelte, maar van de machtigste edelen van het rijk: als de graven van Essex, Northumberland en Stamford.

Verder werd hare partij niet weinig versterkt door de machtigste hulpbron waarover een partij beschikken kan, namelijk het geld.

Waar Karel nauwelijks de soldy zijner soldaten kon betalen door den verkoop van alle artikelen van waarde en weelde die zijn aanhangers gaarne voor hem feil hadden, en door de verpanding of beleening hunner burchten, beschikten de Huizen over

een rijk gevulden schatkist door de belastingen die zij van den handel trokken, en van de bevolking hieven.

De proclamatie van den 26sten Mei door de Huizen uitgevaardigd, werd door de wet der 19 artikelen „The nineteen propositions” gevolgd. Reeds deelden wij in het begin van dit hoofdstuk de voornaamste dezer artikelen mede, daar deze wet een resumé was van al de eischen door de Huizen reeds vroeger aan den koning gesteld.

Toch is het goed volledigheidshalve deze artikelen te laten volgen. Zij geven een duidelijk overzicht van den stand van zaken en de verhouding tusschen den koning en het Parlement. Zij luiden aldus:

„De keuze van raadsliden der kroon wordt aan de goedkeuring der Huizen onderworpen.

Evenzoo die der ministers van staat.

Verder is aan hun zorgen toebetrouwd het onderhoud van alle forten en kasteelen; het opperbevelhebberschap over het leger; het bestuur, de opvoeding en het huwelijk van de kinderen des konings; — de koning moet toestemmen een dergelijke reformatie van de kerk en de liturgie toe te staan als de Huizen zullen voorschrijven; ieder lid van het Parlement van een der beide Huizen dat ontslagen was geworden zal in zijn ambt hersteld worden; de uitspraak in het hoogste ressort zal aan het Parlement berusten, niettegenstaande 's konings recht van gratie; alle katholieke pairs zullen uit de Huizen verwijderd worden en voortaan zullen geen pairs tot lid van het Parlement meer benoemd worden zonder de toestemming van beide Huizen.”

De koning liet aan Hyde over op deze wet of proclamatie te antwoorden.

Zijne verontwaardiging kende geene grenzen.

Te Nottingham plantte hij den koninklijken standaard met oproeping van alle getrouwen die zijne zaak wilden verdedigen.

Is er waarheid in het oude bijgeloof, dat in den val van Willem den Veroveraar toen hij op Engeland's grond de voet zette, een kwaad voorteeken zag, dat de moed van onversaagde strijders als de Romeinen, kon verlammen als zij in een of ander voorval een kwaad voorteeken zagen, en nog heden ten dage zelfs bij Christenvolken naleeft?

Het was een stormachtige dag. De regen viel bij stroomen en de wind huilde door de takken der boomen, steeds na iederen vlaag opnieuw losbarstende als iemand die zijn krachten tot een nieuwen aanval verzameld heeft.

Door de straten der stad Nottingham reed een kleine stoet personen.

De avond daalde reeds, het was zes uur, en verhoogde de naargeestigheid en somberheid van het tooneel.

Druipend van den regen, en diep gehuld in den mantel, richtten de ruiters hun paarden naar de Castle-Hill, een hooger gedeelte waarop het kasteel gelegen was.

Voorop reden twee personen. Een van hen droeg een standaard. Het waren Karel I koning van Engeland en de hofmaarschalk Varney, de standaarddrager. Hen volgden te paard enkele ruiters met trommels en trompetten, en andere, alleen met het zwaard terzijde.

Op den heuvel wachtte een kleine groep personen waaronder ook Hyde zich bevond.

Terwijl de regen op de steenen kletterde en de wind den aanval blies, plantte Varney den koninklijken standaard en overstemden de trompetten en het tromgeroffel het gebulder van den wind.

Droefgeestig klonken de tonen door de natte leëge straten. Enkele afdeelingen der schutterij door den sheriff aangevoerd, stonden om den standaard geschaard.

Maar slechts enkelen gehoorzaamden de oproeping en plaatsten zich bij de kleine groep mannen.

Er overviel een gevoel van somberheid allen die daar op den heuvel stonden.

Eenige uren daarna wakkerde de wind heviger aan en scheurde de vlag in stukken en wierp den standaard ter neder. Twee dagen lang duurde de storm en kon de standaard niet weder opgericht worden.

Was er waarheid in dit, naar velen meenden slechte voorteeken? Hoe het zij, spoedig daarna werd de standaard weder neêrgehaald, maar nu door eene andere macht dan door den wind.

Een erger storm dan dien welke op dien dag geblazen had, was over Engeland losgebarsten.

Een storm die den troon deed wankelen en den koning ternederveelde.

Bij den aanvang van den strijd verlegde Karel den zetel van zijne regeering naar Oxford.

In den beginne was hij niet ongelukkig in zijn operatiën.

Krachtigen steun ontving hij van Hyde die in persoon de edelen bezocht, hen opriep den koning bij te staan en geldelijk te steunen en vele steden afreisde om de magistraten voor den koning te winnen.

Ook waren de royalisten in het veld geoefender strijders dan de Parlementstroepen. De cavaliers waren allen gewend aan den krijg en hadden hunne eigene ondergeschikten onder hun bevel.

Daarentegen waren de troepen door Hampden en Essex aangevoerd, slechts huurlingen, ongeoeffend in den strijd en ongewend met het roer om te gaan.

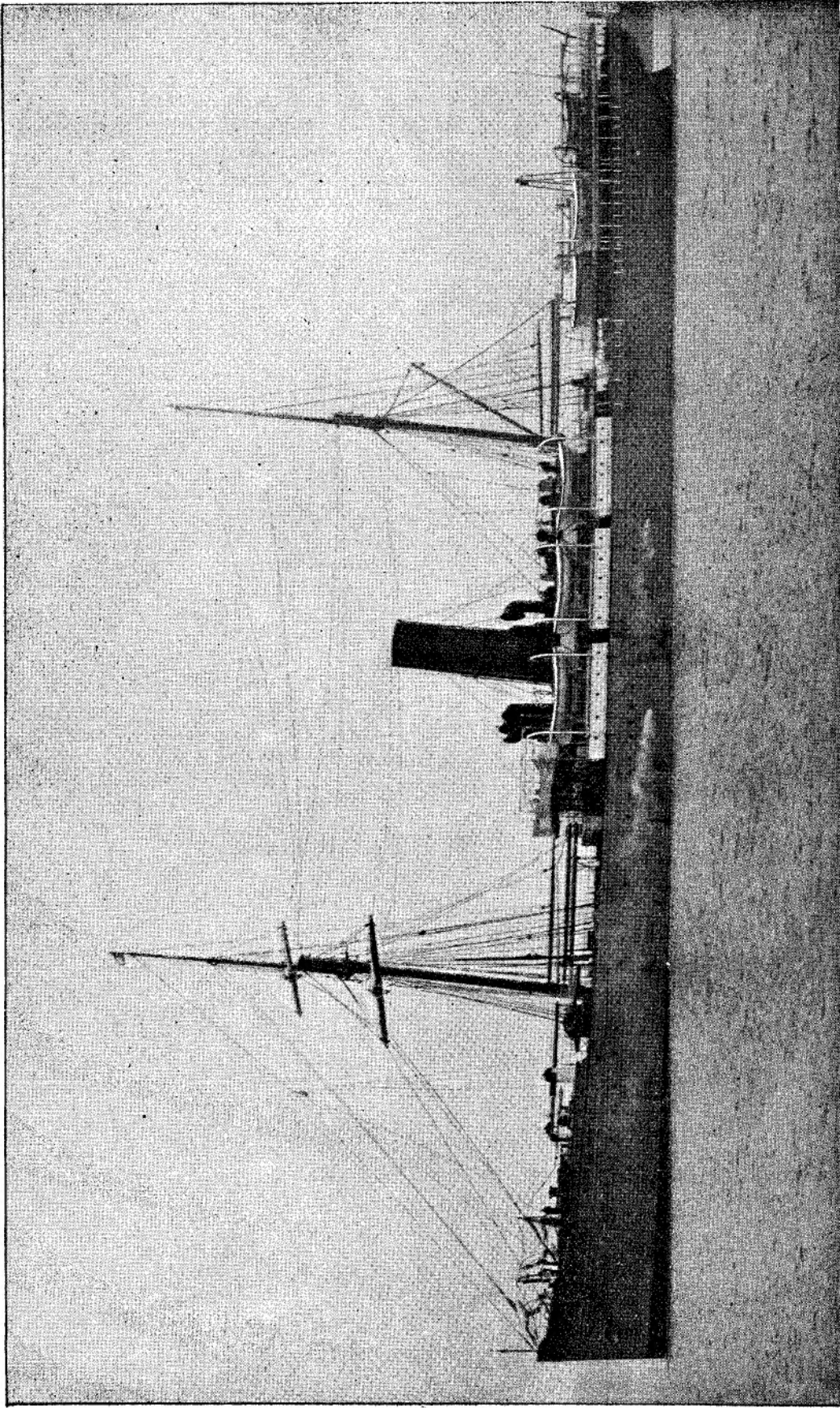
Aanvankelijk stond de royalistische partij dan ook gunstig.

Maar verdeeldheid onder de edelen onderling, en de weinige veerkracht waarmede zij dikwerf optraden, deed menige gunstige gelegenheid voorbijgaan.

Nog was de gelegenheid op onbloedige wijze den twist te beslechten, niet geheel voorbij.

Hyde, het moet gezegd, deed wat hij kon den koning en het Parlement over te halen, hen door een verdrag met elkander te verzoenen.

„NORHAM-CASTLE“ (4.155 tonnen).

Maar de koning weigerde alle minnelijke schikking zijnerzijds.

Naar wij in de volgende hoofdstukken hopen te zien met een voor hem noodlottig verloop.

J. A. W. JR.

De Norham-Castle.

Zoo heet het schip, waarin onze geachte mederedacteur, de heer J. A. W., de reis naar Zuid-Afrika aanvaardde. Hoe dat ging weten de lezers reeds, en hoe de reis met dat schip was, hopen we weldra van den heer W. zelf hen te doen vernemen. Hij is terwijl we dit schrijven, reeds te Kaapstad aangekomen; den 25^{en} Augustus ontvingen zijn huisgenooten een telegram zijn behouden aankomst meldende. Want hoe groot de afstand ook zij, toch wordt zij door de snelste stoomers in 14½ dag volbracht, door andere in drie weken. Schepen als de *Norham-Castle*, waarvan we hier een fraaie en getrouwe afbeelding geven, hebben ook slechts 17 dagen noodig. 't Schip is van middelmatige grootte, en behoort aan een der twee groote Engelsche stoomvaartlijnen, die geregeld om de week den tocht naar Zuid-Afrika doen. Er bestaat ook een Duitsche lijn die van Hamburg uit Zuid-Afrika langs de Oostkust aandoet en om de 14 dagen vaart; een Fransche is of wordt juist geopend.

We kunnen ons niet onthouden, bij 't bezien dezer plaat, de uitnemende gedachte hier weer te geven, die we pas uitgesproken vonden in het *Geïllustreerd Volksblad*.

„In Pretoria neemt het aantal Hollandsche winkels sterk toe. Wel verdient thans meer dan ooit overweging wat de heer Van Hasselt voorstelt om toch uit Nederland een rechtstreekschen stoombootdienst op Zuid-Afrika te openen. Goed aangepakt zal, gelijk hij betoogt, die onderneming uitstekend slagen. We hopen zeer dat deze opwekking onmiddellijk zal beantwoord worden: zoo iets had al lang moeten geschieden. Er is hier geld genoeg voor. Waartoe moeten zoo vele honderden Nederlanders, waartoe zoovele goederen van hier steeds met Engelsche schepen vervoerd? Ook wij kunnen de winsten best gebruiken en daarbij: vooral op Zuid-Afrika is een Nederlandsche lijn ons een eer. Moge zij er spoedig zijn; 't geeft ook weer duizenden werk en brood.”

We zeggen hier van harte amen op.

Oostersche praal en Bijbelsche waarheid.

Feesten worden vaak in den Bijbel beschreven. Daarbij moet het ons wel treffen, hoezeer het feestvieren in het Oosten van dat bij ons verschilde.

Als een feest ten onzent 10 à 12 uren duurt, vinden we dit reeds lang, en menigeen houdt het niet vol, maar in den Bijbel lezen we van feesten die dagen, ja weken duurden, en waarbij het den gasten blijkbaar niet verveelde.

Voor al de vorsten gaven schitterende feesten. Een uitvoerige beschrijving vinden we o. a. in het boek Esther, waar we lezen van koning Ahasveros van Perzië:

„In het derde jaar zijner regeering maakte hij eenen maaltijd al zijnen vorsten en zijnen knechten, de macht van Perzië en Medië, de grootste heeren, en de oversten der landschappen waren voor zijn aangezicht, als hij vertoonde den rijkdom der heerlijkheid zijns rijks, en de kostelijkheid des sieraads zijner grootheid, vele dagen lang, honderd en tachtig dagen. Toen nu die dagen vervuld waren, maakte de koning eenen maaltijd al den volke, dat gevonden werd op den burg Susan, van den grootsten tot den kleinsten, zeven dagen lang, in het voorhof van den hof van het koninklijke paleis. Er waren witte, groene en hemelsblauwe *behangselen*, gevat aan fijnlinnen en purperen banden, in zilveren ringen, en aan marmeren pilaren; de bedsteden waren van goud en zilver, op eenen vloer van porfiersteen en van marmer, en albast, en kostelijke steenen. En men gaf te drinken in vaten van goud, en het eene vat was anders dan het andere vat; en er was veel koninklijke wijn, naar des konings vermogen.”

Hieruit blijkt dus dat de rijksgrooten *een half jaar lang* feest vierden en daarna de mindere man *zeven dagen*; dat er op beide pracht en weelde heerschte en ieder zooveel kon drinken als hem maar lustte.

Wie dit leest zou zeggen: 't grenst aan het ongehooflijke. En toch wordt ook op dit punt de Schrift door de geschiedenis buiten haar volkomen bevestigd. 2000 jaar na Ahasveros vond men het in dezelfde streken, waar Ahasveros over regeerde, nog juist zoo. Dat getuigt wat Tamerlan, de befaamde beheerscher van het groote Mongoolsche rijk der middeleeuwen in Azië te aanschouwen en te genieten gaf.

Na de nederlaag van den Turkschen sultan Bajazet, te Anoyze (1402), kwam Tamerlan, na meester van geheel Azië, tot aan de grenzen van China geworden te zijn, op zijn 70ste jaar in zijne hoofdstad Samarkand terug, om van de vermoeienissen des oorlogs uit te rusten, en zijne voorbereidselen te maken tot de verovering van China.

Al de Emirs en Mirzas, waaronder zich verschillende afstammelingen van Tchanghis-khan (Gengiskan), voorgangers van Tamerlan, bevonden, werden daar tot het houden eener algemeene bijeenkomst opgeroepen, en de huwelijks-plechtigheden van den kleinzoon des keizers werden er door de prachtigste feesten gevierd.

Gedurende twee maanden verbande Tamerlan alle hoofdsche plichtplegingen, en onthield zich van alle

regeringsbezigheden, om misschien voor de eerste en laatste maal, de genoegens des levens te genieten.

Hij liet door een Syrischen bouwmeester in het midden van een tuin een paleis van marmer optrekken, welks binnenste gedeelte met mozaïek en het buitenste met porselein versierd werd, en alwaar een menigte van springfonteinen, gevoegd bij het schoonste klimaat der wereld, dit oord tot een aardsch paradijs vormden. Daar, zegt de geschiedschrijver van Tamerlan, werd een maaltijd gegeven, waar niets ontbrak, dat de mensch begeeren kan en zijne zinnen kan streelen. De vorsten, de zonen van den keizer, de keizerinnen en de koninginnen kwamen hem daar hunne gelukwenschen aanbieden en met geschenken overladen.

De gouverneurs en de legerhoofden, alle grooten des rijks, een buitengewone toevloed van volk, de afgezanten van China, Rusland, Indië, Griekenland, Egypte en van geheel Azië namen, evenals de Europeesche (Spaansche) zaakgelastigden, deel aan dat feest. Om deze ontelbare menigte te bevatten, sloeg men in de tuinen van Kanigul tenten op, waarvan het touwwerk van zijde, de stoffen van fluweel en de vloer van ebbenhout en ivoor waren. De keizerlijke woning bestond uit 200 tenten, welke rijkelijk met goud en edelgesteenten versierd en met satijn behangen waren, en waarvan elk op twaalf vergulde zilveren zuilen rustte. Zij waren door eene menigte van winkels omgeven, in welke allerlei voorwerpen van kunst en smaak verkocht werden, als ook metalen parelen en kostbare gesteenten, hetgeen Kanigul het aanzien van de mijnen van Potosi gaf. Op honderd tooneelen met Perzische tapijtwerken behangen en versierd, werden tot vermaak van het volk concerten en dramatische voorstellingen gegeven.

In eene maskerade waren mannen en vrouwen vermomd als hyena's, leeuwen, tijgers, olifanten, lammeren, schapen of in engelen en toovergodinnen. Kunstenaars en werktuigkundigen stelden het werk hunner handen ten toon, en Indische koorddansers dansten op zulke hoog gespannen koorden dat zij aan de wolken schenen vastgehecht te zijn. Bij het feestmaal dronk men kammes, mede, wijn en brandewijn, uit gouden bekens; en tot het koken der spijzen velde men geheele bosschen. Het veld was, zoover het gezicht reiken kon, met tafels bedekt, waarop allerlei drank en spijs voor ieder openstonden.

De keizer kondigde het volgende bevelschrift af: „Elke twist is gedurende deze feestvieringen verboden; de rijke matige zich geen recht op den behoeftige aan, noch de aanzienlijke op den zwakkere; niemand vordere van anderen rekenschap hunner daden.”

Na de huwelijksplechtigheden werden de jonggehuwden negenmalen gekleed en met diamanten, jaspis, parelen en robijnen bedekt, die vervolgens onder de bedienden verdeeld werden. Een onbe-

grijpelijke menigte lampen en flambouwen veranderde de duisterheid van den nacht in den heldersten dag.

Na den afloop der feesten beval de keizer, dat elk tot zijn gewone bezigheden zou terugkeeren; hij sloot zich in zijn kabinet op, en wijdde zich opnieuw aan de zorg zijner regeering.

Is dit nu niet een woordelijke toelichting op het verhaal uit Esther. Toch liggen er twintig eeuwen tusschen Ahasveros en Tamerlan.

We kunnen echter nog meer voorbeelden bijbrengen van Oostersche praal.

Bij de huwelijksvereiniging van Malek, sultan van Selgink met de dochter van den Abassiedischen kalif Mostade, welke te Bagdad in 1087 gevierd werd, gebruikte men bij het nagerecht tachtig duizend ponden suiker! Wel een zoet feest!

Mohammed, ook sultan van Selgink, liet in het jaar 1151 een zijner ministers het hoofd afhouden; men vond onder diens nalatenschap, behalve andere kostbaarheden, niet minder dan dertien duizend vesten van een kostbare roode stof.

De prachtige moskee, die in 711 door den Omiadischen kalif Valid gebouwd werd, kostte veertig millioen roebels. Zeshonderd lampen van goud hingen er aan massieve ketenen van hetzelfde metaal. Een der opvolgers van Valid liet in de plaats ervan lampen en kettingen van ijzer hangen, opdat de geloovigen in hun godsdienstige aandacht door den al te grooten glans niet zouden gestoord worden.

Toen keizerin Zoé, in den jare 917, aan den Abassiedischen kalif Muktadee een gezantschap zond, bestond de lijfwacht van dezen vorst uit 70,000 man; 700 op het prachtigst uitgedoste deurwaarders bewaakten den ingang van het paleis. De Tiger was met de schoonste schepen bedekt; het paleis was van buiten en van binnen met 12,500 tapijtwerken van onschatbare waarde behangen; in het midden der gehoorzaal stond een massief gouden boom, die achttien groote takken verspreidde, waarop men eene menigte van allerkunstigst bewerkte vogeltjes zag, die het geluid van natuurlijke vogels nabootsten.

Zoo is het in het Oosten, of liever zoo *was* het. Want er is van deze pracht en heerlijkheid veel verdwenen. Japhets geslacht heerscht thans alom, en het eigenlijk Oosten heeft opgehouden de wereld te regeeren. In het Russische rijk komt nog veel voor, dat aan de pracht en de gebruiken van het Oosten herinnert. Doch ook dat rijk is na Peter den Groote Westersch geworden. Japan en China volgen nu. En wij westerlingen zijn, in vergelijking bij de Oostersche praal, altijd nog stemmig.

Dat men echter ook in het Westen wel van weelderige feesten wist, bewijzen o. a. de verhalen der praalvertooningen van Philips van Bourgondië, waarover ons blad indertijd iets mededeelde. En dat men ook thans de kunst nog wel verstaat, toont

ons wat nog kort geleden te Parijs plaats had.

Dezer dagen namelijk gaven de graaf en de gravin De Castellane (een dochter van den Amerikaanschen geldman Jay Gould) in het bosch van Boulogne een feest, waarvan men te Parijs de wederga niet gezien had. Drie duizend uitnoodigingen waren voor dit feest verzonden. Het schatrijke echtpaar De Castellane had in de laan der Acacia's de salons van den schaatsenrijderskring ingericht tot één ontzaglijk doolhof van zeldzame en schoone gewassen en bloemen, dat zich uitstreckte rondom heel het gebouw, en het deed schijnen alsof men zich in een tooverpark bevond.

De lanen en grasperken van het park waren belegd met kostbare en reusachtige tapijten om de hooge gasten voor de vochtigheid van den bodem te beschermen. In 't geheel waren 1200 vierkante meters tapijten uitgelegd.

Om de werking te verhoogen, was het geheele park tot in de toppen der bloeiende acacia's electricisch en *a giorno* verlicht. De lijnen der perken en vijvers waren afgezet door gekleurde electricische gloeilampjes, en tusschen kunstmatige bouwvallen fonkelden veelkleurige Bengaalsche zonnen, die den geheelen omtrek als in vuur zetten. De hoofdschotel van het feest was echter een „Divertissement de Phoebus”, een ballet, dat op een tooneel aan de overzijde van het meer, schitterend verlicht, de toeschouwers in verrukking bracht. De beste „krachten” van de groote opera verleenden daartoe hun medewerking. Na het ballet een buitengewoon rijk vuurwerk, dan een kostbaar avondeten en vervolgens een bal, dat een sprookje uit het fecënrijk leek, en waarmede de graaf en de gravin De Castellane aan de Parijsche aristocratie een denkbeeld gaven van de weelde, die Amerikaansche geldkoningen zich kunnen veroorloven.

En toch, hoe ijdel is dit al! Geen uur vrede heeft men voor al die pracht. En hoeveel ellende en hartzeer is er vaak onder verborgen! Wie God vreest, al zij hij soms arm naar de wereld, heeft een beter troost en kan zingen:

Gij hebt m' in 't hart meer vreugd gegeven,
Dan and'ren smaken, in een tijd
Als zij, door aardsch geluk verheven,
Bij koorn en most wellustig leven,
In hunnen overvloed verblijd.

WREDE CODEN.

De Engelsche bisschop-zending Heber, welbekend o. a. door zijn schoon lied: „Van Groenlands kille stranden”, heeft een dagboek nagelaten van hetgeen hij op 't zendingsveld aanschouwde. Daarin vermeldt hij o. a. wat volgt:

„Op dienzelfden avond begon eene feestplechtigheid ter eere hunner godin Kali. Niet ver van de rivier

was een groote volksmenigte vergaderd rondom eene stellage van bamboes, bestaande uit twee recht-opstaande en drie horizontale palen; laatstgenoemde stonden op omtrent vijf voet afstand van elkander. Op deze ladder klommen eenige mannen, beladen met zakken, waaruit zij onderscheidene zaken aan de omstanders toewierpen, die deze met groote drift opvingen. Ik stond echter te ver af om te weten wat deze dingen waren. Vervolgens hieven zij, de een na den ander, hun saamgevouwen handen boven het hoofd, en wierpen zich naar beneden met eene kracht, die doodelijk moest geweest zijn, indien hun val niet door een of ander middel gebroken wss geworden. De volkshoop was zoo dicht dat ik niet zien kon, op welke wijze dit geschiedde; doch zeker is het dat zij zich niet kwetsten; want terstond daarop klommen zij weder naar boven, en voerden hetzelfde spel nog herhaalde malen uit.

Den 10^{den} werden wij, vóór het kriecken van den dag, door het wanklankige geluid van Indiaansche muziek uit den slaap gewekt. Wij stegen terstond te paard en reden naar Meidan. Bij het aanbreeken van den morgen zagen wij een uitermate grooten volkshoop den weg van Chowringhee afkomen, en steeds grooter worden door vele andere menschen, die zich uit al de straten en stegen der stad bij hen voegden. Temidden dezer volksmenigte gingen, of liever dansten de ellendige dwepers, die zich op de vreeselijkste wijze pijnigden, en omringd waren door hun bijzondere bewonderaars, muzikanten en toortsdragers. Op hun gelaat was de smart te lezen; doch zij droegen blijkbaaren roem in hun geduldig lijden, en schepten waarschijnlijk moed in de overtuiging dat zij, door aldus vrijwillig en zonder morren deze pijn te dulden, zich van hun zonden gedurende het afgeloopen jaar zuiverden.

Het gelukte ons na veel moeite door den volkshoop heen te dringen; en toen wij tot op korten afstand van het eigenlijke tooneel der feestelijkheden kwamen, vertoonde zich een waarlijk schilderachtig gezicht aan ons oog, hetwelk mij aan een Engelsche harddraverij herinnerde. In alle richtingen wapperden vlaggen; allerwegen waren tenten opgericht met stellages om te dansen. De golvende witte kleeding der inboorlingen deed vermoeden dat men hier een groot aantal welgekleede vrouwen zag; en hoewel een nadere beschouwing, hun donkerkleurig gelaat deze begoocheling deed ophouden, verloor echter het geheel niets van zijne schoonheid. Ik heb nimmer in Engeland zoo veel menschen vergaderd gezien; doch het was toen een hunner voornaamste feestdagen, en het volk was van al de naburige dorpen bijeen gekomen. Het geraas der muziek duurde tot op den middag voort, toen de gepijnigde dwepers naar huis gingen om hunne wonden te laten genezen. Een onzer bedienden, een Musalchie of toortsdrager, van de laagste klasse, (want naar het schijnt oefenen

de meer aanzienlijke inboorlingen geen dezer wredeheden uit) liep het huis rond met een ijzeren priem door de tong, geld van zijne medebedienden bedelende. Deze man scheen geheel bedwemd te zijn door het gebruik van opium, hetwelk, naar ik hoorde, deze ellendige wezens gebruiken om hun gevoel te verdooven. Men zegt ook, dat die gedeelten van het lichaam, door welke de priem gedreven wordt, vooraf ingewreven worden, totdat ze volkomen ongevoelig zijn."

Des avonds wandelde de bisschop naar de Boitacannah, het gedeelte der stad, waar de slingerschoppen opgericht zijn; want deze worden niet in de nabijheid der Europeesche woningen geduld. Hij kwam intijds genoeg om een aanschouwer van de geheele plechtigheid te zijn. Het slachtoffer werd, met bloemen bekranst, en als vrijwillig, naar den voet van den boom geleid; vervolgens werden haken door de spieren zijner zijden gestoken, hetgeen hij zonder morren geduldig verdroeg, en daarop bond men hem een breeden band midden om het lijf om te belletten dat de spieren door de zwaarte zijns lichaams uitscheuren zouden. Hij werd vervolgens opgelicht en in het rond geslingerd; in den beginne was de beweging langzaam, maar werd spoedig zeer gezwind. Na eenige oogenblikken hield men stil en de omstanders wilden hem naar beneden halen, toen hij hun door teekenen te kennen gaf dat zij zouden voortgaan. Dit zijn voornemen werd door de menigte met de grootste toejuiching ontvangen, en men slingerde hem nog eenige keeren rond.

En dat heet godsdienst!

HET WIELRIJDEN.

Naar aanleiding van het ook door ons opgenomen stuk over het Rijwiel (*zie vorig nr.*) waarbij we eenige opmerkingen maakten, vonden we in het *Doet. Weekbl.* het volgende:

VELP, 15 Augustus 1896.

Mijnheer de Redacteur!

Een kort woord zij mij vergund naar aanleiding van het stukje over het wielrijden in het *Doetinchemsch Weekblad* van 7 dezer, dat ik U verzoek te willen opnemen in het volgend nummer.

Mijn ervaring van meer dan 23 jaren als hulp-officier van Justitie heeft mij geleerd, dat zoodra het eigenbelang geraakt of bedreigd wordt, en er geen deugdelijke argumenten tegen een persoon of zaak zijn aan te voeren, het menschelijk hart geneigd is de beschuldiging van onzedelijkheid te werpen tegen iedereen en alles wat dit eigenbelang benadeelen kan. Van daar dat na de gedruktheid te hebben geteekend, die andere bedrijven onder vinden door het wielrijden, deze beschuldiging in dit stuk ook niet ontbreekt.

Welke is toch die vertrouwbare bron waaruit de mededeeling is gevloeid in het stukje gedaan? — eene onzuivere en vuile bron zal het zeker wèl zijn, en waarom zulke lage insinuatien opgenomen in een Evangeliebode en door U overgenomen? — eene blijde boodschap is dit zeker niet

Wanneer wij denken aan het woord dat ontuchtigheid onder ons zelfs niet genoemd worde, waarom dan zulke stukjes opgenomen? Zijn dergelijke gevolgen aan het wielrijden in Amerika verbonden, waarvan ik niets weet, waartoe dient de mededeeling daarvan aan een Europeesch publiek? Alles kan misbruikt worden, ook het heiligste, maar den reinen is alles rein, en wanneer wij in den tegenwoordigen tijd zien hoe bij sterke inspanning des geestes daartegenover eene inspanning des lichaams wordt noodig bevonden door het opkomend geslacht om een gezonde ziel in een gezond lichaam te bewaren, laat ons dit toejuichen en niet verdacht maken. De oefening des lichaams is tot weinig nut in vergelijking met de oefening des geestes, dat zal ieder U toegeven, die beide in evenwicht wenschte te houden, maar *onnut* is zij niet. Het verstandig gebruik onzer kracht is eene afleiding waardoor de verzoeken des vleesches minder moeilijk te bestrijden, gemakkelijker te ontvlieden zijn, dat zal ieder eerlijk jongeling die met mate aan sport doet beamen.

Ik heb gemeend mijn gevoel en in deze niet voor mij te mogen houden, en vertrouwd dat velen, die het goed meenen met ons land en volk, mijn gevoel zullen deelen.

Onder dankzegging voor de opname heb ik de eer hoogachtend te zijn

Uw. dw. dr.

MR. A. H. BRANDT,

Burgemeester van Rhenen; Vice-Voorzitter der Vereeniging voor Inwendige Zending te Doetinchem.

DE DAGEN DER WEEK.

We zijn gewoon den tijd behalve in de grootere verdeelingen ook te splitsen in dagen en uren. Dat die verdeeling haar grond heeft in den loop der hemellichamen is bekend.

De verdeeling van den dag in 24 uren is zeer oud. Reeds de Egyptenaren brachten haar in beoefening. Toch was het moeilijk de uren gelijkelijk te verdeelen vóór de uitvinding van het slinger-uurwerk. Vele volkeren begonnen den dag met zonsopgang en verdeelden dag en nacht beiden in twaalf uren, welke uren in den regel ongelijk waren. Dat de Joden den dag van zonsondergang af berekenden is duidelijk; reeds de schrijver van Genesis sprak van „avond en morgen, de eerste dag." Het zou ons te

ver afleiden, zoo wij de gewoonten van andere volken op dit punt gingen beschrijven. Onze dag begint steeds na middernacht.

De week van zeven dagen wordt door geen sterrekundig verschijnsel aangeduid.¹⁾ Dit aannemend kunnen wij haar noemen eene zuiver „menschelijke” tijdverdeeling. Die verdeeling was onbekend aan onze voorouders, die het westelijk deel van Europa bewoonden in het begin van onze jaartelling. Ook wisten de Grieken en Romeinen in de oudheid, beweert men, er niets van. De verdeeling van de week in *zeven* dagen ging gepaard met de aanneming van den Christelijken Sabbat als eene van de belangrijkste veranderingen, die uit het oosten kwamen onder leiding van het Christendom. Die zevendaagsche verdeeling kwam in het Romeinsche rijk eerst in werking gedurende de regeering van Theodosius in de *vierde* eeuw na Christus; en met de uitbreiding van het Romeinsche rijk namen ook de Westersche volken haar over.

Ieder lezer van het Oude Testament weet, dat de week eene Joodsche instelling is geweest van de vroegste tijden aan. Maar ook in Egypte en in andere Oostersche landen was die verdeeling bekend. 't Is mogelijk, dat de Egyptenaren de week ontleenden aan de planeten, waarvan er *zeven* bekend waren in de oudheid. Het is niet onwaarschijnlijk, dat de *namen* der dagen, zooals wij ze onderscheiden, ontleend zijn aan de namen der planeten.

De orde der namen werd op heel eigenaardige wijze vastgesteld. „Planeet” — een Grieksch woord dat „dwalen beteekent — werd toegepast op elk hemellichaam, dat zich onder de vaste sterren bewoog. Zoo kwam het, dat ook de zon en de maan onder de „planeten” werden gerekend. De orde der planeten werd naar hun loop bepaald als volgt: Saturnus, Jupiter, Mars, de Zon, Venus, Mercurius, de Maan. De Egyptische priesters beschouwden den dag als staande onder den invloed van de verschillende planeten in rangorde; elk dag der week werd genoemd naar de planeet, die het eerste uur er van beheerschte. Het eerste uur van den eersten dag behoorde aan Saturnus, die derhalve zijn naam aan dien dag gaf (Zaterdag) *Saturnus* werd tevens beschouwd een beheer te hebben over de 8ste, 15de, 22ste uren van den *eersten* dag; en daar de 23ste en 24ste uren van dienzelfden *eersten* dag aan Jupiter en Mars elk op zijn beurt werden gewijd, viel het eerste uur van den *tweeden* dag aan de Zon. Derhalve was die *tweede* dag de dag der zon (Zondag). Op dezelfde wijze voortredeneerende viel de *derde* dag aan de Maan (Maandag), de *vierde* dag aan Mars (Dinsdag) en zoo voorts tot het einde der week.

Deze Egyptische gewoonte werd door de Romeinen overgenomen. Ook zij gaven namen aan de dagen naar de planeten, zoodat zij van den Zater-

dag beginnende spraken van Dies Saturni, Dies Solis, Dies Lunae, Dies Martis, Dies Mercurii, Dies Jovis, Dies Veneris. Vandaar dat ook de Franschen hunne week naar die benamingen indeelen. Zij spreken van Samedi (Zaterdag), Lundi, (Maandag), Mardi (Dinsdag), Mercredi (Woensdag), Jeudi (Donderdag), Vendredi (Vrijdag).

Er heerscht een overlevering — hoever die waarheid is laten wij daar — dat de Israelieten tot op den uittocht uit Egypte Zaterdag als den eersten dag der week beschouwden; maar dat ze, van dit gedenkwwaardig tijdstip, Zondag als hun eersten dag aannamen en Zaterdag tot den dag der ruste kozen. Nog heden ten dage noemen de Italianen den laatsten dag der week (Zaterdag) *Sabbato*. Alle Christennatiën rusten op den eersten dag der week, ter gedachtenis aan de opstanding van onzen Heiland uit het graf. Slechts weinigen vieren den Zaterdag als hun rustdag. Ook de naam dien Franschen en Italianen aan den Zondag toekennen is ontleend aan 's Heeren opstanding. Men spreekt in Italië van *Dominica* (Latijn: Dies Dominica, 's Heeren Dag) en in Frankrijk van *Dimanche* (Dies Dominica).

Onze heidensche Germaansche voorouders namen de wekdagen wel over, maar stelden in plaats van de Latijnsche goden de namen hunner eigene goden. Zoo bijv. werd Saturnus' dag, de dag van Soetere of Seater, de dag van Venus werd Friga's dag; Jupiters dag werd de dag van Thor, den Dondergod, Mercurius' dag werd Wodansdag; en Mars' dag werd die van Tiv of Tuiseo of Dinsdag. Zon en maan bleven mede als goden in eere.

A A N Z E E.

Als het wild geklots der baren
Gaat ons leven voort;
Nu eens wild en woest en bruischend,
Dan weer ongestoord.

Wisselvallig is 't op aarde;
Eb en vloed der zee
Nemen in haar hooge golven
's Levens last niet mee.

Maar aan 't eind der wijde vlakte,
Vloeit ze samen, zacht,
Met des hemels rust'ge bogen,
Beeld van Godes macht.

Duikt de zon in 't West ter kimme,
Op den waterplas
Blijft een rijke lichtstroom achter,
Of 't een glimlach was.

Glimlach van den God der aarde
Die dit alles schiep,
En die door Zijn Eengeboren
Ons ten hemel riep.

¹⁾ Anderen zien dat in de gestalten der maan.

Glimlach van den God, des Vaders!

Ja, 't is of Hij spreekt:

„Kind, 'k ontsluit u Mijne woning,
Als uw zonlicht breekt.”

Leert de zee u niet begrijpen

De onrust dezer aard?

Is Mijn eeuwig heil voor u niet
Alles, alles waard?”

„Kom dan in Mijn Vaderarmen,
Rusten aan Mijn hart,
Waar geen woeste golven ruischen,
Wegvliedt alle smart.”

Luistrend naar die liefdetonen,

Ruischend altijd voort,

Is 't of onze ziele 't Hallel,
Reeds van verre hoort!

En het wild geklots der baren
Brekend op het strand,
Spreekt zoo tot 't gevoelig harte,
Van een beter land.

Want wèl is deze aard vergankelijk,
Slechts Gods trouw staat pal;
Daarom ons tot Hem begeven,
Ontval hier ook al.

Eens daalt onze zonne neder
Aan de levensbaan;
Moge dan de Zon des Levens
Blinkend voor ons staan!

Dan niet noodig meer te reizen
Naar een aardsche strand;
Eeuwig vloeit de stroom des Levens
In dat Vaderland!

Kom dan, dierbre Heer en Heiland
In ons hart en huis;
Veilig zijn wij in Uw hoede;
Weldra bij U thuis!

Aan het strand.

- J. Z.

UIT HET LEVEN.

Het kenmerk van een waar advokaat.

Een advokaat hier ter stede, die een jonge bediende noodig had, plaatste eene advertentie in een der bladen, waarin jonge menschen opgeroepen werden zich ten zijnen kantore te vervoegen op een door hem vastgestelden tijd.

Op het bepaalde uur bevindt zich een zestal candidaten ter plaatse.

De advokaat groet de jongelui en verzoekt hun plaats te nemen.

„M.H.” vangt hij aan, „laat mij u eene geschiedenis vertellen. Op zekerden dag komt in een kantoor, waar vele bedienden zitten te werken, een vleermuis

binnenvliegen. Een der bedienden wil haar met een stok verjagen. Dit gaat echter niet gemakkelijk.

Ik verzoek u goed op te letten M.H. en mij inlichtingen te vragen als u iets weten wilt, of iets bijzonders uit het verhaal wilt noteeren!

De andere bedienden kijken naar de vruchteloze pogingen van hun collega. De een na den ander laat zijn boeken liggen en gaat medehelpen. Nu dient u te weten, dat het in den avond was, en de gaslichten aangestoken waren.”

„Als ik u vragen mag,” zegt een der toehoorders, „was de patroon tegenwoordig of niet?”

„De patroon was afwezig,” antwoordt de advokaat, „maar laat mij voortgaan. Spoedig helpen al de collega's mede de vleermuis te verjagen. De een neemt een lineaal, de andere waait met zijn zakdoek, wèer een ander haalt de schoonmaakster met den ragebol.

Plotseling vliegt een der gordijnen in een gasvlam en raakt in brand.”

„Stond de brandkast in dat vertrek?” vraagt een der jongelui.

„Was die gesloten?” vraagt een tweede ijverig.

„Er werd toch dadelijk om de brandweer geroepen?” valt een derde den advokaat in de rede.

„Bedaart M.H.” antwoordt de advokaat, „de brandkast was gelukkig gesloten. De grootste verwarring ontstond. Alles liep door elkâar, of holde naar buiten. Eenigen der bedienden rukten het gordijn af...”

„Door wiens schuld vloog het gordijn in brand?” vraagt een der jongelui wèer.

„Door den wind” antwoordt de advokaat; „andere bedienden wierpen de karaffen water op het gordijn; wèer anderen alarmeerden de brandweer.”

„Maar”, roept een der jongelui „hoe was de naam van den eersten bediende; die was feitelijk de oorzaak.”

Kalm gaat de advokaat voort: Eindelijk komt de brandweer, en spoedig is de brand bedwongen. „Heeft misschien iemand nog iets te vragen?” zegt de advokaat, de jongelui aanzierende.

„Neen” antwoordden de meesten, behalve een klein persoon, die aandachtig en kalm geluisterd had.

„Ja,” zegt deze, „in al de drukte hadden wij haast de vleermuis vergeten. Hoe maakte die het eigenlijk?”

„Gij zijt mijn man” zegt de advokaat, „want gij laat u door heel veel drukte en lawaai niet van uw onderwerp afleiden. U kies ik tot mijn bediende.”

En zoo geschiedde het ook.

J. A. W. JR.

Palestina.

The Daily Graphic van 27 Juni meldt het volgende:

„Wij vernemen dat practische stappen gedaan worden voor de herstelling van een Joodschen staat in Palestina. In het vorige jaar maakte Dr. Herzl van Weenen een plan en gaf vervolgens een ge-

schrift daarover uit in het Duitsch en Engelsch. Zijn plan vond veel sympathie bij de Joden in Weenen, Parijs en Londen en in den laatsten tijd heeft Dr. Herzl zich bezig gehouden met het inroepen van politieke hulp voor de verwezenlijking van het plan. Eenige der invloedrijkste staatslieden van Europa zijn geraadpleegd en Dr. Herzl, die thans te Constantinopel is, heeft een onderhoud gehad met den Groot-Vizier, met wien hij de zaak besproken heeft. Als hij Weenen en Parijs nog eens bezocht heeft, wil Dr. Herzl naar Londen komen om aan een comité verslag van een en ander te brengen."

Telkens blijkt het, dat het groote onderwerp: de herstelling der Joden in hun land meer dan ooit te voren de aandacht van velen bezighoudt. Te zijner tijd zal de Heer zijne beloften vervullen en zijn volk in hun land zegenen met de gaven zijns heils in hun Koning en Zaligmaker. Bemoedige die verwachting alle vrienden Israëls en spore zij hen aan om te volharden in den arbeid der liefde en in het gebed der hope!

(*Hope Israels.*)

Papierverbruik.

De *New-York Herald* heeft uitgerekend hoeveel papier er op de wereld wordt verbruikt. Er zijn in het geheel 3985 papierfabrieken op de aarde, die te zamen 7904 millioen boek per jaar voortbrengen. De helft van dit papier wordt door de boekdrukkerijen gebruikt, terwijl 600 millioen boek voor rekening van de couranten komen. Engeland gebruikt het meeste, namelijk $11\frac{1}{2}$ millioen boek gemiddeld per jaar; dan volgt Amerika met $10\frac{1}{4}$, Duitschland met 8, Frankrijk met $7\frac{1}{2}$ millioen boek. In Oostenrijk en Italië is het gemiddelde cijfer $4\frac{1}{2}$ millioen boek en ten slotte komt Mexico met 2 millioen, Spanje met $1\frac{1}{2}$ millioen en Rusland met $1\frac{2}{3}$ millioen boek.

Een profetenkamer.

Bij een bezoek aan het oude Zarfath (1 Kon. 17:9), thans bekend onder den naam van Sarafend, teekent een reiziger daarvan het volgende aan:

Een kleine kapel is opgericht op de plaats, waar vermoedelijk het huis gestaan heeft van de weduwe, bij wie op Gods bevel Elia zijn intrek nam. Het vertrek, waarin de profeet toen verblijf hield, en in onze vertaling met den naam van „opperzaal” wordt aangeduid, noemt men in 't Hebreeuwsch „alliyeh” en is het aangenaamste deel van het huis; het is daarom ook gebruikelijk dit af te staan aan gasten, die men zooveel mogelijk wenscht te eeren. Wat wij noemen eene bovenverdieping was in de Oostersche huizen niet aanwezig; allen woonden gelijkvloers, en de „alliyeh” was het eenige vertrek

dat boven het platte dak uitstak. De bouwtrant in het Oosten schijnt sedert Elia's tijd weinig verandering te hebben ondergaan. Aan de huizen der armen wordt nooit zulk eene bovenkamer aangebracht; daaruit kunnen we dus afleiden dat de weduwe, die Elia huisvestte, niet tot de eigenlijke armen behoorde, maar dat haar behoeftige omstandigheden enkel het gevolg waren van den grooten hongersnood, die destijds in Israel heerschte.

Het ligt voor de hand dat wij aan zulk een „alliyeh” te denken hebben, wanneer wij in 2 Kon. 4 lezen van de kleine opperkamer, die de Sunamietische voor Elia gereed maakte; juist de rustige ligging, afgescheiden van het overige deel des huizes, en boven den beganen grond, maakte het tot zulk een geschikte wijkplaats voor een profeet.

Ellendig.

„Goëmorgen, mannen”, zei Lizzie Brown, toen zij op zekeren morgen onlangs onder geleide van een politieagent te Chicago het politiebureau voor de 700e maal als een gearresteerde binnentrad. Daar elkeen der beambten haar kende, werd zij van alle kanten door een luid „goëmorgen” begroet. Wijl zij reeds zoo herhaaldelijk gearresteerd was, werd zij eenvoudig aan een vrouwelijke cipier overgegeven, die haar in eene cel opsloot waar zij spoedig in een vasten slaap verzonken was.

Lizzie Brown heeft den ouderdom van ongeveer zestig jaren bereikt, en haar voorheen zwart hoofdhaar is in zilverwit veranderd. Men berekent, dat zij gedurende de laatstverloopen vijf en twintig jaar meer dan zevenhonderd maal gevat werd, en dat altijd wegens dronkenschap!

Welk een slavernij des duivels!

V R A G E N B U S.

1. Op 't platte land, wellicht ook in de steden, bestaat de gewoonte, na de begrafenis van een bloedverwant, op den eerst daaropvolgenden Zondag „de rouw in den kerk te brengen”, d. w. z. gezamenlijk kerkwaarts te gaan, terwijl er toch met den predikant geen overleg is gepleegd.

Hoe kan deze gewoonte zijn ontstaan?

2. Achter de psalmen vindt men ook eenige lofzangen. Waarom is daar niet onder opgenomen de Engelenzang?

J. Z.

CORRESPONDENTIE.

We herinneren dat met 15 September a. s. de tijd voor de beantwoording der **prijsvragen** in 't N^o. van 21 Juni, sluit.

W. J. G. L. te A. Wat u ons zondt is wel *rijmend proza*, maar geen poëzie. Vandaar dat we het niet kunnen opnemen. Dezelfde gedachten in proza gegeven, zouden wellicht zeer bruikbaar zijn.

D. v. H. te A. De zaak is nu volkomen in orde. Vriendelijk dank.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

BERICHT.

Een der leden van de Redactie, de heer J. A. WORMSER, is voor eenige maanden naar Afrika op reis. Gedurende zijn verblijf in den vreemde wordt den lezers vriendelijk verzocht alles wat voor de Redactie van Excelsior bestemd is, brieven, boeken enz. te zenden aan het adres van den Heer A. J. HOOGENBIRK, Bloemgracht 83, Amsterdam, onder duidelijke vermelding van het bestemde doel.

DE UITGEVERS.

PRIJSVRAGEN.

Onder de ingekomen antwoorden op de prijsvragen is er één, geteekend met **steeds hooger**. Hieraan ontbreekt en het *naambriefje* en het begeleidend schrijven, waarover in het gezondene gesproken wordt. De inzender gelieve ons **spoedig** hierover in te lichten.

De uitkomsten der beoordeeling hopen we in 't volgend Nr. mede te deelen.

Ditmaal moesten we om aan de berichten uit Zuid-Afrika plaats te geven veel laten wachten.

RED.

VAN AMSTERDAM NAAR PRETORIA.

II.

DE UITREIS.

De Norham-Castle heeft aan boord 70 passagiers 1^e klasse, 88 passagiers 2^e klasse, 140 passagiers 3^e klasse en 124 man scheepsvolk, daaronder be-

griepen de kapitein, de dokter en andere hooggeplaatste personen; alles tezamen dus 422. Zulk een schip heeft dus in zijn betrekkelijk kleine oppervlakte meer inwoners dan menig dorp bezit, en men kan zich nauwelijks voorstellen waar al die menschen geborgen worden.

Niettegenstaande den zwaren regen, waren alle passagiers op dek toen we den 8sten Augustus te 5 uur 's namiddags Southampton verlieten. Het duurde niet lang of het havenhoofd was uit het gezicht. Van de schoone natuurafereelen welke we voorbij voeren was echter weinig te zien, en dus was ons de trompet die het diner aankondigde, recht welkom.

Den volgenden morgen bevond het schip zich in de gevreesde Golf van Biscaye. Spoedig was de noordwestelijke kust van Frankrijk uit het gezicht. Onder heerlijken zonneschijn aan een wolkeloozen hemel schommelden we op de baren tot groot verdriet van menigeen, die niet aan het onthijt kon deelnemen. Toch was de Golf van Biscaye niet zoo oproerig als Maandags de Atlantische Oceaen, die nog meerderen zeeziekte bezorgde. Eerst des Dinsdags waren allen weer beter en gleeed het schip over het water bijna zonder schommeling.

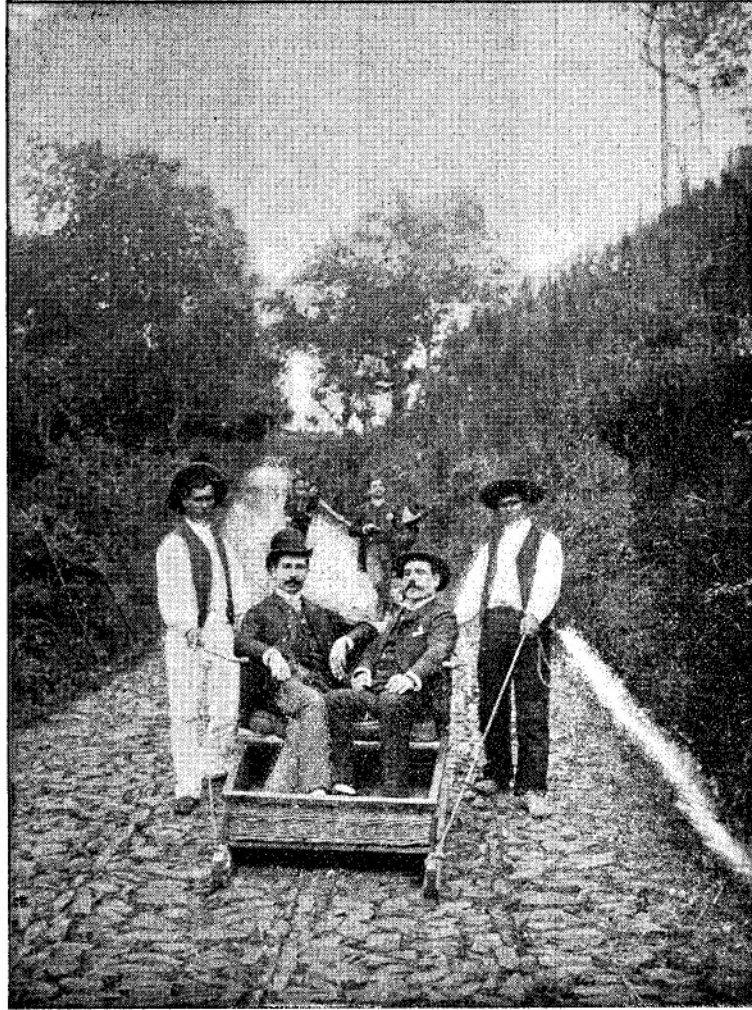
Het leven aan boord is gezellig, en de dagen vliegen voorbij. Voor allerlei spelen, die lichaamsbeweging geven, is overvloedig gezorgd. Hier ziet men een paar dames elkander touwen ringen

toewerpen, daar worden groote elastieken schijven binnen een bepaalden cirkel geworpen. Op het bovendeck wordt een net gespannen voor cricquet-spel enz. Ieder, die het wel met zijn gezondheid meent, maakt davelijks een wandeling in flinken soldatenpas, van minstens een uur en zorgt er voor dat hij een bad neemt.

Te 10 $\frac{1}{2}$ ure worden onverbiddelijk de lichten in de gezelschapszaal uitgedraaid. Aan de heeren die

Des Zondags staat echter alles stil. Te 10 $\frac{1}{2}$ ure 's morgens en te 8 ure 's avonds is er godsdienst-oefening in de eetzaal. De Engelsche gebeden en liturgie worden gelezen (ditmaal door een predikant die de reis medemaakt) en eenige hymnes gezongen, waarbij een der dames als organiste haar diensten verleent. De dienst is plechtig en aangenaam; hij duurt ongeveer 40 minuten.

Geen spel van lichaamsbeweging wordt ergens

VERVOER MET SLEDE OP MADEIRA.

in de rookkamer zitten, worden nog twintig minuten meer gegeven, maar langer niet, tot grooten spijt van de kleine club, die daar den halven dag slijt met kaartspelen. Bijna elken avond is er concert aan boord; en de muziek klinkt verrukkelijk over het ruischende water. Zoo nu en dan organiseert men een bal. Maar deze feesten beginnen eerst nadat de boot Madeira verlaten heeft. Dan wordt er een feestcommissie benoemd die de geheele regeling op zich neemt en vooraf van ieder een vrije gift tot bestrijding der kosten ontvangt.

gezien; alles is opgeborgen; alleen schaakspel en domino staan vrij ten gebruike.

III.

MADEIRA.

Des Woensdagmorgens te 5 $\frac{1}{2}$ ure was ik reeds gezond en frisch op dek, want het was bekend dat we spoedig Madeira zouden bereikt hebben.

Nauwelijks had ik de oogen westwaarts gewend, of het eiland lag in de verte voor mij. Een rij ber-

gen, uitlopende in een puntige rots, verhief zich grijsblauw uit zee. Naarmate we naderden werd alles prachtiger. De bergen begroeid met bosschen, wijngaarden en suikerriet, fonkelden in den zonneschijn. Overal zag men tusschen het groen de vriendelijke villa's uitsteken. We voeren bijna een uur langs dit schoone panorama en wendden eindelijk om de zuidpunt van het eiland heen, waar de ruime haven van de stad Madeira ons ontving. Welk een gewoel en levendigheid! De boot is omringd van kleine roeiboortjes, elk een roeier en een zwemmer bevattende, die u uitnoodigen om een halven shilling in het water te werpen. Nauwelijks is dat gedaan of de zwemmer springt overboord en duikt het geldstukje op. Zoo doorschijnend is het water dat men al de bewegingen van den jongen man volgen kan. Daar komt een bootje aan, waarin een der duikers op de schouders van den ander staat en zoo wiegelend meëvaart, tot hij eindelijk voor een dertigcents stukje van boven afspringt. Daar kloutert er een aan boord en springt van de verschan-sing af in zee.

Maar onze aandacht wordt aan de andere zijde van 't schip getrokken, door wel vijftieng grootere bootjes waarin allerlei koopwaren worden aangevoerd; matten, stoelen, kantwerken, vruchten, kanarievogels, kakatoes, parkieten en wat niet al. De kooplui staan met lange haken gereed, en slaan die zoo spoedig mogelijk om de verschan-sing heen. Langs de haken klimmen zij als katten aan boord; we zijn geënterd. Het dek krioelt van schreeuwende kooplieden, die alles uit bootjes elkaâr aangeven en goede zaken maken. De hutten zijn door de passagiers zorgvuldig gesloten, want niet al die vreemde gasten zijn even betrouwbaar, en men kan er het oog niet op houden. Ook verlangen allen naar het oogenblik waarop we aan land mogen gaan. Dit komt spoedig. Ziet, daar naderen een aantal andere bootjes, groen geverwd, elk met twee mannen, en acht of tien ledige zitplaatsen met roode kussens belegd. De passagiers gaan langs de statietrap naar beneden en worden aan land geroeid. Dit kostte bijzonder weinig; we betaalden met ons zevenen zestig cents. Maar daarentegen betaalt men dubbel en dwars voor den terugtocht (f 1.20 de persoon) want precies 12 uur vaart de boot weg en die niet aan boord is kan misschien een maand wachten eer een nieuwe boot plaats genoeg heeft om hem meê te nemen.

Een groot aantal cicerones wachtten de passagier aan wal, en liepen met hen meê het vriendelijke stadje in. Een korte breede straat met zware boomen beplant leidt van het strand opwaarts naar de hoofdstraat. Daar staat een open tram gereed, met vier muilezels bespannen, die naar het spoorwegstation leidt. We nemen plaats en twee of drie cicerones rijden op goed geluk meê. Eén moeten we in elk geval hebben, want de conducteur evenals de spoor-

wegbeamten spreken alleen Portugeesch, en de cicerones doen dienst als tolken en verstaan goed Engelsch. Ook hebben allen het tarief, door de politie vastgesteld in hun zak. Wie zich had voorgesteld dat de tramrit hem een loopje zou uitwinnen, had zich vergist. De weg was kronkelend, vrij steil en geplaveid met zeer kleine, ronde, gladde steentjes. Bij een der krommingen konden alle zweepslagen en uitroepen de vier muilezels niet voortkrijgen, maar ging de wagen zeer geregeld naar beneden en trok de beesten meê. We werden dus uitgenoodigd om even uit te stappen, maar de gidsen beduiden ons dat daar geen wachten naar was, en dat, ook als de wagen weer goed stond en de ezels tot trekken weer gereed waren, het al heel mooi zou zijn indien de *ledige* wagen goed bovenkwam. We bereikten dus te voet het station.

Bijna onmiddellijk nadat we een der gidsen aangenomen hadden, een standje tusschen hem en de anderen, naar aanleiding van dat feit, hadden bijgewoond en we plaatsbiljetten genomen hadden, vertrok de trein, die stijl bergopwaarts reed. De wagens waren open. De weg liep onmiddellijk langs de huizen en tuinen en het uitzicht zou achterwaarts op zee heerlijk geweest zijn, indien het daar niet volkomen belemmerd ware geweest door een paar glasruiten, te vuil om eenig licht door te laten. Uit een der villa's kwam een meisje van een jaar of acht en wierp onder 't rijden twee dames, die ik vergezelde, ieder een prachtigen ruiker in den schoot. Na ruim een kwartier rijdens waren we aan het oude klooster, dat vlak aan zee ligt, halverwege den berg, op een hoogte van ongeveer duizend voet; omgeven van heerlijke tuinen. Onze groote steamer lag voor ons als een stukje kinderspeelgoed. Rondom zag men de toppen der bergen, achter zich het klooster; vooruit den wijden oceaan, omlijst door groene bergen en grijze rotsen, alles fonkelend door den zonneschijn. We brachten daar een heerlijk half uur door en bedankten den gediens-tigen koster, die ons naar het kerkje wilde brengen van ganscher harte, de kerk van ongekorven hout voor ditmaal verreweg de voorkeur gevende.

Maar we moesten weer naar beneden. Dat kan men op tweeërlei manier doen. Er worden sleden gebruikt, die er ongeveer uitzien als dichte rijtuigen zonder wielen, en met twee ossen bespannen zijn; en men kan zich in groote rieten sleden van den berg laten afglijden, waarbij twee mannen aan touwen de slede in balans houden. Wij verkozen het laatste, omdat het uitzicht dan onbelemmerd is en men vlugger gaat dan een paard in draf. Ten halverwege vonden we een klein, maar vrij net café, Half-way-house (Het huis te Halfweg) geheeten, waar alle reizigers afstapten om in den kleinen tuin van het heerlijke uitzicht op de bergen, de stad en de zee te genieten. Niemand onzer had nog ontbeten, maar in Half-way-house was niets anders

te krijgen dan Madeirawijn en biscuits. Ik behoef zeker niet te zeggen dat we ons den wijn des lands goed lieten smaken. Na een half uur pauze ging het weer verder, tot we midden in de stad aankwamen voor een groot hotel, waar een goed en overvloedig ontbijt gereed stond.

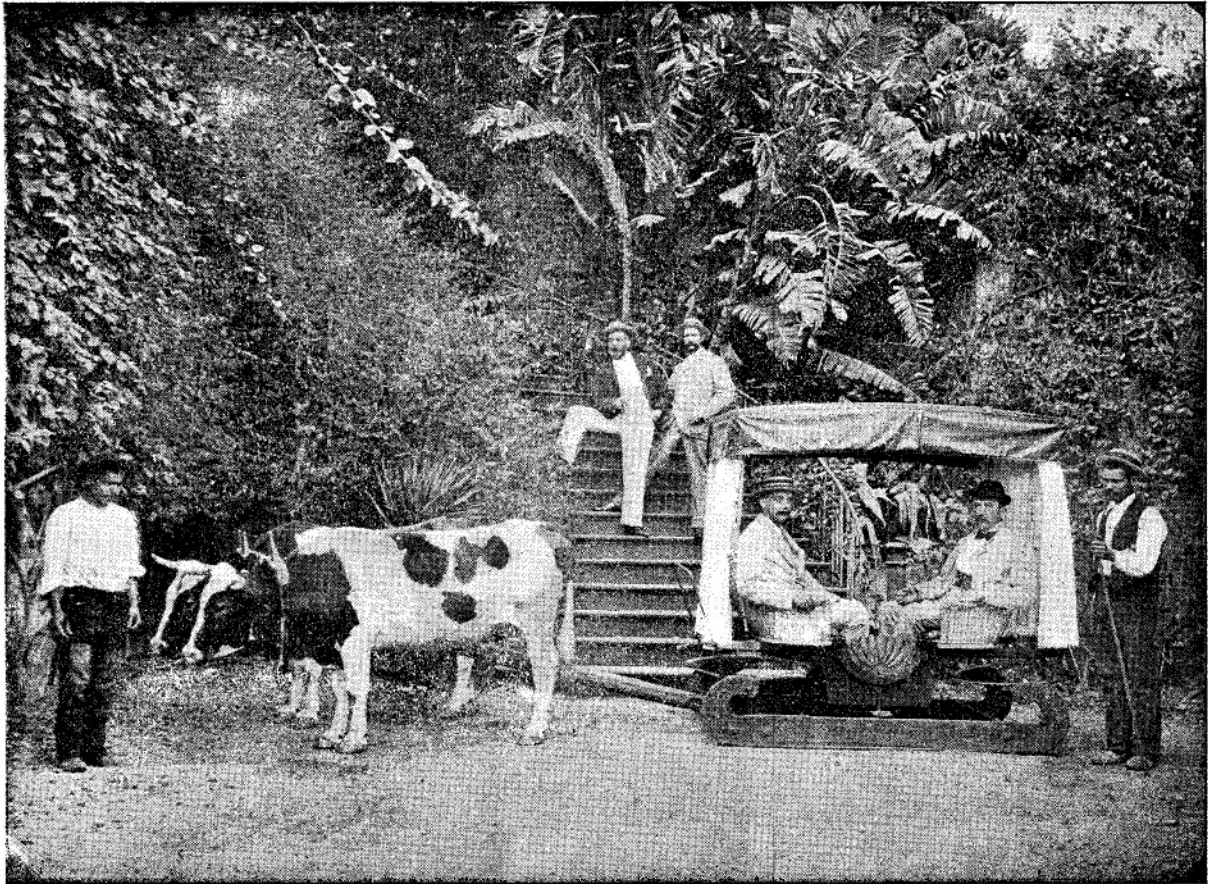
Met een wandeling door de stad, waarbij we de markt bezichtigden en daar een groote mand vol vijgen, bananen, peren, druiven en pruimen kochten voor ruim *f* 1.— werd het uitstapje besloten. Welk een gewoel en rumoer bij het naar boord gaan.

uit het oog verloren en verzamelden de passagiers zich voor het tweede ontbijt.

IV.

OP DEN OCEAAN.

Het is een genot 's morgens tegen half zes op het bovendek te komen en in de verte links het eiland Finisterre en rechts eenige uit de groep der Canarische eilanden te zien liggen. Ze zijn te ver weg om iets te onderscheiden; ook belet de morgennevel

SLEDE MET OSSEN BESPANNEN OP MADEIRA.

Allerlei schuitjes en scheepjes kruisten elkaër. Men kon een kwartier wachten eer de trap van het schip weer vrij was. De duikers spanden alle kracht in om de aandacht te trekken en deden nu voor *f* 0.10 wat een paar uur geleden *f* 1.— kostte. Allerlei koopwaar werd door de passagiers meêgebracht. Sommige nieuwe reizigers kwamen aan boord, zoodat we nu acht natiën vertegenwoordigen: Belgen, Engelschen, Franschen, Nederlanders, Portugeezen, Russen en Zuid-Afrikaners.

Klokslag twaalf was de toegang tot het schip niet meer mogelijk en een kwartier later vertrokken we in de vrolijkste stemming. Spoedig was Madeira

waar de zonnestralen doorspelen dit, maar men ziet machtige bergtoppen en het hoogland blauwgrijs uit de donkerblauwe golven opsteken. Geen vijf minuten blijft de groepeerling dezelfde. Telkens verdwijnen toppen achter nieuwe die men een oogenblik geleden nog niet zag. 't Is bovendien het beste gedeelte van den dag, dat dubbel gewaardeerd wordt omdat men zoeven de warme hut, waar de nacht is doorgebracht verlaten heeft. 't Is zoo schoon dat de trompet voor 't ontbijt te 8 ure bijna te vroeg komt.

Ofschoon het velen reizigers niet aangenaam is, bevalt mij de golvende zee, waarbij het water over de verschansing spat en het schip op en neer en

heen en weer danst, beter dan de kalme, spiegelgladde watervlakte, die men vlak bij de keerkringen aantreft. De zee moet geen rivier gelijken. Een der reizigers noemde dat volkomen kalme water „een gedresseerde leeuw”.

Zaterdag den 15^{den} Augustus kregen we het vaste land van Afrika in zicht en wel zoo dichtbij dat men de boomen, de vuurtorens en de huizen onderscheiden kon. De bergen schenen me toe laag en eentonig te zijn en Kaap Verdi had niets aantrekkelijks. Allen kijken er naar, alleen omdat het land is.

Het is onbegrijpelijk stil op den Oceaan. In vier dagen was niets te zien dan twee stoombooten, een fregat en de rook van een stoomboot in de verte. Enkele vogels volgen het schip en varen nu en dan vermoeid een eindje meê. Verder ziet men op 't water niets dan groepen vliegende visschen.

Een sterke zuidenwind, waar het schip tegen in moest en die het in zijn loop vertraagde vergezeld van zware regenbuien, maakte Zondag den 16^{den} voor velen een zeer onaangename dag. Men zag aan tafel niet de helft van de reizigers verschijnen, maar de hutten waren bezet. De schommeling van voren naar achteren is voor velen onverdragelijker dan de beweging rechts naar links. Maar spoedig gewennen de meesten ook daaraan.

Den 18^{den} passeerde het schip de linie. De zee was doodstil, licht grijs van kleur, nauwelijks was er eenige golving. De horizont was bijna niet te onderscheiden zoo vloeiden lucht en water samen. Daar de zon achter nevelen verborgen was en er een koeltje woei, was de warmte zeer dragelijk. De dag was vervelend, want alles drukte en maakte de menschen mat. Doch den volgenden dag veranderde het weder, en sedert is het voortdurend kouder en winderiger geworden. Men gevoelt dat men den winter tegemoet gaat.

Nog enkele dagen en het anker wordt uitgeworpen in de haven te Kaapstad. De verschillende sportspelen, waarbij soms vrij groote eerste, tweede en derde prijzen zijn te winnen, zijn gehouden. Alleen nog wordt Maandag 24 Augustus een concert in de groote salon gegeven. De zeilen die voor de zon moeten beschutten, zijn reeds weggenomen. De rekeningen worden ingeleverd en betaald. De Dinsdag zal besteed worden aan het pakken van de koffers en het opruimen van de hutten. Allen maken zich langzamerhand gereed voor de aankomst. Niemand duurt de reis te lang en toch zien allen met veel genoegen het ophanden zijnde einde van den tocht tegemoet. Zonder arbeid kán de mensch niet. Slechts enkelen van de vele passagiers, die er zich niet over beklagen dat ze niets te doen hebben. Die enkelen zijn voornamelijk de kaartspelers, waaronder er zijn die f 60.— à f 90.— per dag verliezen. Lediggang is altijd gevaarlijk, maar dubbel voor den rijke.

W.

Woe warm het was.

Kwamen uit Midden-Europa dezen zomer aanhoudend berichten van regen, viel in Zwitserland de koude reeds in, vroeger dan haast ooit, men weet hoe het in Noord-Amerika juist anders was, en daar een hitte heerschte, verderfelijk voor mensch en beest.

We achten een paar berichten uit Amerikaansche bladen merkwaardig genoeg om ze hier te geven. Zij schilderen ons den toestand naar de werkelijkheid, en doen zien wat hitte zeggen wil.

Chicago, 10 Augustus. Het aantal sterfgevallen, in deze stad, ten gevolge der drukkende hitte, gisteren alhier gemeld, overtrof in getal alle jaren sedert 1877. Toen, bij gelegenheid van het heerschen der kinderpokken, bereikte het getal sterfgevallen soms tweehonderd op een enkelen dag.

Het geheel getal sterfgevallen gisteren opgegeven, bedroeg honderd vierenzestig; zevenendertig van dit getal was ten gevolge van een zonnesteek. Het Gezondheids-Departement werd beangst over het steeds vermeerderende getal sterfgevallen ten gevolge der hitte. Vijfhonderd zevenenzeventig sterfgevallen kwamen er gedurende verleden week voor; het grootste aantal in één week, gedurende verscheidene jaren.

Vijfentachtig sterfgevallen werden er Zaterdag bericht; zevenentwintig dezer waren van kinderen, beneden den leeftijd van één jaar, een elftal van menschen boven de zestig jaren. Drieëntwintig sterfgevallen waren tengevolge van ontsteking in de ingewanden of iets dergelijks, en acht tengevolge van een zonnesteek.

Binnen de laatste vierentwintig uren bezweken er alhier, tengevolge der hitte, vierhonderd paarden. John Brenock, een man die er voor zorgen moet dat de straten schoon gehouden worden, gebruikte gisteren, dag en nacht, een dertigtal karren om de doode paarden van de straten te halen. Ziende echter dat dit getal onmogelijk dit werk kon verrichten nam hij den volgenden dag 't dubbel. Ook deze waren niet in staat om het steeds vermeerderend getal doode paarden van de straten te houden. Velen der doode dieren lagen meer dan vierentwintig uren achtereen op de straten, en door het politie-wezen moest ontsmettingspoeder over de dieren gestrooid worden, daar men voor de gevolgen beducht werd.

Na een dag of wat van deze drukkende hitte, en de gestadig tekortkomende middelen om de doode dieren verwijderd te krijgen, berekende men dat er op één tijd soms meer dan een 1000tal dieren van alle soort, onbegraven op de straten lagen.

Hier is een kleine lijst van gevallen van zonnesteek met doodelijken afloop in slechts een paar steden van dit land, op een drietal achtereenvolgende dagen voorgekomen.

8 Aug. St. Louis.	27 dooden.
8 " Chicago	4 "
9 " "	15 "
10 " "	22 "

New-York 10 Aug. De drukkende hitte in deze stad gedurende eenige dagen verduurd, was bijna onuitstaanbaar, velen bezweken dan ook tengevolge er van. In vele gedeelten der stad vielen mannen, vrouwen en kinderen, door de hitte overmeesterd, op straat neder, en de meesten dezer bezweken later aan de gevolgen.

Gedurende Zondag werden er 86 gevallen van zonnesteek gemeld. Algemeen geloofde men dat meer dan dubbel dit getal zijn voorgekomen.

Twee personen, Richard Barrett en James Malloy, liepen doelloos in de straten rond, en moesten door de politie in verzekerde bewaring worden genomen, daar beiden teekenen vertoonden dat zij door de hitte overmeesterd, krankzinnig waren geworden. In het politiestation gekomen wist Barrett een knuppel te bemachtigen en poogde hiermede in een vlaag van razernij een politieagent te dooden. Een zestal beambten schoten toe en brachten den razenden man achter de traliën.

Men berekent dat Zondag meer dan 200.000 menschen de stad verlieten, en zich naar de groote badplaats op Concy Island begaven.

In de arme en dichtbevolkte streken der stad was het lijden tengevolge der hitte onbeschrijfelijk. Duizenden ontvloden de smoorheete kamers der huurhuizen en verbleven gedurende den nacht op de daken.

Een vijftigtal paarden vielen gedurende den dag van heden op straat dood, en meer dan een twaalfstal honden werden door de politie doodgeschoten, omdat men bevreesd was dat zij door dolheid zouden worden aangetast.

Men berekent dat er gedurende de verloopen week meer dan een 1000tal paarden in de straten dood neergestort zijn.

EEN OORDEEL OVER HET GEDICHT „DE ZEESLAG BIJ KIJKDUIN”.

Welk hier bedoeld wordt weet de lezer van *Excelsior*. 't Is dat, hetwelk in de afl. van 7 Juni l.l. verscheen en onbegrijpelijkerwijs — we mogen dit in des dichters afwezen wel zeggen — door ons Christelijk publiek eenvoudig met beleefd (?) stilzwijgen is voorbijgegaan.

Toch niet geheel.

Althans in één letterkundig tijdschrift werd het — door wien doet er niet toe — besproken. Dit geschiedde in het nieuwe Maandblad „Ons Tijdschrift”, dat onder de naam van het „het groene tijdschrift” zich reeds vele vrienden verwierf, en zulks ten volle, gelooven we, verdient. (Lezers van eenige

ontwikkeling, die in beslist Christelijken geest zich op letterkundig gebied en op het terrein des levens ook des Christelijken, meer kennis willen verwerven, zij deze fraaie uitgaaf van den heer DAAMEN te Rotterdam, aanbevelen.)

„Ons Tijdschrift” dan besprak Mr. W's gedicht. Iets van dit oordeel volge hier:

„De dichters zijn thans in onzen kring niet talrijk en die er zijn, laten zich nog zelden hooren.

Niet als ontbrak hun daartoe de kracht. Zij vliegen hoog genoeg, maar zelden lang, en hoe dat komt, is pas in dit Tijdschrift (zie „Christelijke Lectuur” blz. 83, enz.) aangetoond.

Des te meer stellen we het op prijs, dat een hunner het weer bestond breed de wicken uit te slaan en eenigen tijd drijvende te blijven. 't Is de heer J. A. WORMSER, die zulks ten tweeden male in betrekkelijk korten tijd deed, en wel nadat zijn vorig gedicht, waarin hij over Revolutie en Evangelie sprak, zacht gezegd . . . niet die waardeering vond, welke het verdiende, en zulks juist onder de naaste geestverwanten. Wij, die het eenigszins anders zouden gewenscht hebben dan het is, mogen dat zeggen. De kolommen critiek, in het *Handelsblad* door den heer Bossevain aan dit gedicht gewijd, al was nu die critiek lang niet altijd opbouwend, deden ons aangenamer aan dan bevriende opmerkingen als: „het lijkt heusch veel op Da Costa” of nog fraaier: „voor iemand die geen dichter van heroep (*sic*) is, moet men het wezenlijk loven!”

De heer Wormser koos zich thans een historisch onderwerp, een zeer dankbaar. Het is getiteld:

DE ZEESLAG BIJ KIJKDUIN.

Het vers verscheen in de afl. van 7 Juni van het tijdschrift *Excelsior* en beslaat daarin een 12 kolommen.

Na een korte, zeer zaakrijke inleiding, die we ongaarne zouden missen, vangt het gedicht aan.”

Nu wordt met aanhalingen een overzicht van het gedicht gegeven, dan volgt:

„We wenschen den dichter van harte met dit zijn werk geluk. Hij heeft hier althans getoond zichzelf te kunnen zijn. Hij is hier niet méer Da Costiaansch of Ten Kate-aansch (tot het laatste neigt W. zeer dikwijls) dan elk waarachtig dichter. Dat hij zich daarbij liet verleiden tot het gebruik van germanismen als „vuurdoorvlochten meer” en „dauwnat gras”, is zeker te betreuren, vooral wijl en de duidelijkheid en de kracht er niet bij winnen. Daarentegen is weder te loven, dat we niet onder „aanteekeningen als begraven worden; ze zijn tot het strikt noodige beperkt.

We hebben hier een echt-Nederlandsch trouw-historisch gedicht, dat, gelijk passend is, regelmatig als een Grieksch drama u schildert wat geschiedde. Een epos, maar waarin het lyrisch element tot zijn recht (en — terecht — tot niet meer) komt; waarin

de verbeelding uiteraard meer scheppend dan wel teekenend en kleurend werkt; waarin eindelijk een overtuiging spreekt.

Mogen we veler aandacht gevestigd hebben op een gedicht, waarmee wij en den dichter en onze letterkunde van goeder en ganscher harte geluk wenschen! Hier is noch realisme noch sentimentaliteit; het is van forschen koperklank, wat hard en „prose-like” soms misschien, maar . . . waarachtige poëzie.

En die behoeven we thans meer dan ooit!”

Een opgehelderde spookhistorie.

Een spookhistorie heeft ieder wel eens gehoord. Wij althans vele.

Nu beweren we volstrekt niet, dat *al* wat onder dien naam doorgaat louter verbeelding en bedrog is. Er zijn verschijnselen en voorvallen die, al zijn er geen „spoken” bij in 't spel, toch wijzen op de werking van niet-menschelijke, ons onbekende krachten; ten minste wij begrijpen niet wat er geschiedt, al valt het feit niet te loochenen. Dikwijls echter rusten „spookhistories” op enkel bedrog en inbeelding of danken zij hun ontstaan aan oorzaken, die bij onderzoek zeer natuurlijk zijn. Dat bewijze wat eens in Oostenrijk voorviel.

Een bouwkunstenaar van Weenen bevond zich wegens bezigheden op het landgoed van een edelman in de nabijheid der hoofdstad; een der schoonste vertrekken werd hem tot verblijf aangewezen.

Nauwelijks was hij te bed, of hij voelde, dat men hem oplichtte en naar onderscheidene hoeken der kamer bracht; nu voelde hij zich op het bed, dan er onder, dan eens bij de deur of de vensters, dan weder eens in het midden van een grooten schoorsteen. Intusschen was het te duister om al de voorwerpen duidelijk te zien. Het was, docht hem, geene verbeelding, hij voelde de beweging, en herkende elken hoek in de kamer.

Des morgens verscheen hij bij het ontbijt, bleek en afgemat als iemand, die een slapeloozen nacht had doorgebracht; maar uit een natuurlijke kiescheid gaf hij slechts ontwijkende antwoorden op de vragen van zijn gastheer.

Den tweeden nacht ontwaarde hij hetzelfde verschijnsel, en was des morgens nog bleeker en ontstelder; doch het kwam nog tot geen opheldering.

De derde nacht was even als de vorige; zijn bleeke wangen en ingevallen oogen verwekten, den volgenden morgen, de ongerustheid der huisgenooten. De gastheer nam den bouwkunstenaar ter zijde en verzocht hem, rondborstig te verklaren, of hij des nachts niet iets onaangenaams in zijn slaapvertrek had ondervonden. Deze verhaalde toen alles, en de huisheer bekende hem, dat sedert eenigen

tijd deze kamer door het gansche huisgezin vermeden werd, dat niemand het wilde bewonen, en dat geen der bedienden zich alleen daarin durfde wagen.

Na deze opheldering vroeg de bouwkunstenaar verlof om het vertrek te onderzoeken; hij vond, dat de van boven toegemetselde schoorsteen geene lucht binnenliet. Bovendien bleven de vensters altijd gesloten, en de deuren waren bijna nimmer open; hij bevond insgelijks, dat de kamer, in een vleugel van het gebouw gelegen, overdekt was met een dak, waarin hij niet de allerminste opening ontwaarde. Hieruit maakte hij op, dat de bedorven, zwavelachtige gasstof, waarmede de zolder opgevuld was, gedeeltelijk door het oude beschoot heen, in de kamer doordrong. Aldaar had die bedorven lucht, welke nimmer vernieuwd werd, een zoodanigen invloed op de hersenen, dat zij een tijdelijke ijligheid veroorzaakte, die deze nachtelijke verschijnselen voor de verbeelding riep.

De bouwkunstenaar deed verslag van zijn opmerkingen; hij arbeidde om het kwaad te verhelpen. De deuren en vensters werden geopend; het metselwerk uit den schoorsteen weggenomen, en een opening in het dak door twee leidekkers gemaakt. De lucht, die uit deze opening stroomde, was zoo zwavelachtig en bedorven, dat een der arbeiders daardoor in onmacht viel, en zeker van het dak zou gevallen zijn, indien zijn kameraad hem niet bijtijds had bijgestaan.

Dienzelfden nacht nog sliep de bouwkunstenaar in het vertrek; daar hij in drie nachten niet geslapen had, rustte hij beter dan ooit, en men hoorde van geen verschijnselen meer spreken.

Zomeravond in het bosch.

Hoe heerlijk is 't te dwalen
In 't lommerrijke bosch;
Hoe koel en zacht te rusten
Op 't frissche groene mos.
Hoe weidt met welgevallen
Door 't vriendlijk oord het oog,
Of tuurt in stille mijmring
Door 't bladerdak omhoog.

Ginds murmelt 't zilver beekje
Langs groenende oevers voort,
Waraan de schuwe eekhoorn
Zijn dorst lescht ongestoord.
Hoe schoon die trotsche dennen,
Die beuk, die oude eik,
Wat is de kleurschakeering
Van planten, bladren, rijk.

Ginds wisselt licht met donker,
Hier huwt zich 't rood aan geel;
En in het dichte loover,
Zingt lieve filomeel,

Totdat de dagvorstinne
 Zich hult in purper, goud,
 En bij 't gekweel der zangers
 Heur vorstlijke uittocht houdt.

Dan zet zij met heur stralen
 Der boomen top in glans,
 Dan wordt het stil in 't loover,
 En donker aan den trans.
 Weg is dan goud en purper,
 Weg koningskleur en pracht;
 't Bekoorlijk tafereeltje,
 Zinkt langzaam in den nacht.

En nu het zilver maantje,
 Uit den azuren boog,
 Bezaaid met diamanten,
 Haar licht zendt van omhoog,
 Terwijl de zoele nachtwind,
 Door boom en takken ruischt,
 Is 't, of de stem des Heeren,
 Ons vriendlijk tegensuist.

„Veel lieflijks moge ontvallen,
 „Mijn trouw houdt eeuwig stand;
 „k Bereid voor al Mijn kindren,
 „De rust in 't Vaderland.
 „Met Mij geen nacht ooit duister,
 „Want 's avonds wordt het licht;
 Ik toon elk worstlend harte,
 „Mijn vriendlijk aangezicht”.

R

M. M.

UIT HET LEVEN.

Ouderwetsche manieren.

„Mark Twain, of wel Samuel Langkorre Clemens, vierde voor eenigen tijd zijn 70en geboortedag. Lezenswaard zijn de beschrijvingen van zijne, in de drukkerij der *Weekly Courier* doorgebrachte leerjaren, welke beschrijvingen bij menigen ouderen collega de herinnering aan gelijksoortige voorvallen uit zijn leertijd zal opwekken. Hij schrijft:

„Een boekdrukker van vroeger, was een geheel ander mensch dan de hedendaagsche drukker. Dat kan niemand beter weten dan ik, want ik heb hem van nabij gekend. 's Winters maakte ik 's morgens voor hem het vuur aan; ik haalde water uit de dorpspomp en veegde het kantoor aan; ik raapte de gevallen letters van den vloer op; was hij daarbij aanwezig en zag hij toe dan legde ik de letters in de kast en wierp de gebroken letter in de „hel,” was hij er echter niet, dan schudde ik alles vlug tusschen de letters op de bok, want zoo deed steeds de jongste leerling achter den rug van den drukker en die jongste was ik.

's Zaterdags moest ik het papier natten en het 's Zondags keeren; onze courant was namelijk een

weekblad. Ik trok de proeven, hield de rollen schoon en eveneens de vormen, vouwde de courant en bracht ze Donderdag-morgen in alle vroegte rond. De courant-ombrenger was toen ter tijd voor alle honden van het plaatsje de meest interessante figuur. Indien ik alle beten had kunnen bewaren, waarop mij de keffers onthaalden, dan zou ik mij gedurende een vol jaar onder behandeling van professor Pasteur hebben kunnen stellen. Ook de nummers, die per post werden verzonden, moest ik inpakken: wij hadden honderd abonnés in de stad en driehonderd en vijftig op het platteland. De stadabonnés betaalden ons met kruidenierswaren en de plattelanders met kool en houthokjes, dat is te zeggen, *wanneer* zij betaalden. Geschiedde een betaling, zoo werd deze met lof en dankbetuiging in de courant vermeld. Wij moesten dit doen, want anders lazen zij het blad niet meer.

Ieder van onze geachte lezers in de stad hielp ons bij de uitgaaf, d. w. z. hij verschaftte aanwijzingen voor de verdeeling en schreef voor, welk oordeel en welke richting wij moesten voorstaan. Over het algemeen maakten wij ons het leven niet moeilijk. Indien de zaak al eens in de war liep, werd het blad eerst een week later uitgegeven. Ook om andere redenen staakten wij van tijd tot tijd het werk, bijv. als het goed vischweer was. Dan heette het, dat de redacteur ziek was geworden, een zeer onbeteekende uitvlucht; alsof een zieke redacteur zulk een courant niet evengoed kon schrijven als een gezonde; ja, zelfs indien hij dood was geweest, had dit geen verschil opgeleverd.

Ik zie nog heden het lokaal van deze antidiluviaansche drukkerij voor mij: de prijscouranten der paardekoopers aan de muren, de kluiten gesmolten kaarsvet in de e-bak, in welken bak wij 's nachts steeds de kaars zetten, de handdoek, die eerst smerig heette als hij zoo stijf was dat hij kon staan, benevens de overige gedenkteeken en afbeeldingen, waardoor zich een dergelijke zaak uit het dal der Mississippi kenmerkte.”

(*Nieuwsblad v. d. Boekhandel.*)

CORRESPONDENTIE.

W. J. G. L. te A. Het doet ons altijd leed als we iets moeten afwijzen, doch het is in het werkelijk belang en der inzenders en der lezers. Wat u zondt was *berijmd* proza en dus geen gedicht. Wat u thans zendt is poëzie omdat er dichterlijke *gedachte* in schuilt, waarheid zooals de poëzie die ziet. Dit plaatsen we in 't e. k. No. 't Kwam voor dit telaat.

J. Z. te K. a/d L. We zullen den uitgevers voorstellen aan uw verzoek te voldoen. Wat het nu gezondene aangaat, het is veel zwakker dan het vorige, doch met wijziging hopen we het te kunnen gebruiken.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

HET HUIS VAN ELI.

Een tweede huisgezin verschijnt voor ons — dat van Eli. Hier treedt de *moeder* op den achtergrond: van haar is er geen sprake. Eli was wellicht een weduwnaar op den tijd, waarin we van hem lezen.

Gelijk op Elkana's huis een donkere wolk lag, zoo ook hier. Dáar heerschten twist en tweedracht, omdat Elkana verdeeldheid in zijn huisgezin had teweeggebracht, door zijn dubbel huwelijk. Hier heerschte ongerechtigheid, omdat Eli te zwak was tegenover zijn eigen kinderen. Een les voor vaders en moeders om hun huis „met God en met eere” te bestieren!

Doch terwijl Hanna's gebed haar eigen huisgezin redde, was Eli machteloos tegenover zijn eigen kinderen. Uit dit oogpunt zijn de eerste hoofdstukken van Samuel zoo belangrijk; want wij zien twee stroomingen — aan den eenen kant Gods geest werkende in het hart van een kind aan vele gevaren blootgesteld; en aan den anderen kant de macht des kwaads, die al sterker wordt en een gansch geslacht verdelgt.

Letten wij op *de zonen*. Allervreeselijkst is het gedrag dier mannen. In de omgeving van den heiligen tabernakel begaan zij de snoodste zonden. Hunne geldgierigheid openbaart zich in de toeëigening van wat hun niet toekwam; hunne onreinheid in het verleiden van de vrouwen, die tot Gods tabernakel kwamen.

Dit leert ons, dat geen bediening zonder gevaren is. Zelfs de bediening van het altaar kan aanleiding geven tot grove zonden. Men wordt gewoon aan het heilige, en raakt het met onheilige handen aan. Niemand heeft zooveel genade noodig als leeraar of kerkeraad, die gevaar loopen het *altaar* te bedienen, zonder de heiligheid van het werk te verstaan.

Eerbied voor het heilige wordt al te dikwijls gemist. Wat al gesprekken *voor* de kerkdeur: hoe oneerbiedig *in* de kerk; met wat een haast *uit* de kerk. De een verdringt soms den ander, zoodra het „Amen” gehoord wordt. Men is traag om te gaan; men is niet met God bezig als men binnen is; men gaat op een draf uit de kerk, als de dienst voorbij is.

Eli's zonen zondigen in het *openbaar*, velen onzer zondigen in de *stilte*. „Dit volk eert Mij met de lippen; maar hun hart houdt zich verre van Mij,” is Gods beschuldiging tegen menig Christen in onzen tijd. Ook de zonde van Eli's zonen is niet zoo ongewoon als wij wel denken.

Wat den vader betreft, niemand betwijfelde Eli's innige vroomheid: doch ieder zag zijne zwakheid. In het huis was geene tucht. Het kwaad moest reeds vroeg begonnen zijn: in de kinderjaren waarschijnlijk had men de kiemen van dat kwaad kunnen bespeuren. Het is waar: wat in de kinderkamer niet wordt geweerd, wordt op mannelijken leeftijd niet gekeerd.

Eli *bad* zeker voor zijne zonen. Hij verontrustte

zich over hunne ongerechtigheid; maar hij *handelde* niet. Hij *deed* niets. De kinderen werden gewoon aan het: „niet alzo, mijne zonen.” Zelfs het stille *voorbeeld* van den vader hielp niet: zijn godzalige *wandel* trok zijn kinderen niet af van het kwaad. Meer is noodig in het huisgezin dan ernstig *gebed* en vrome *wandel*.

Het kan ook zijn, dat Eli te veel te doen had, zich zoozeer met Gods werk in den tabernakel bezig hield, dat hij te weinig tijd besteedde aan zijn eigen huis. Ook dat gevaar dreigt ons. Men kan zoo bezig zijn met de „zaak des Heeren” daarbuiten, dat men de „zaak des Heeren” in zijn eigen huis verwaarloost. Dat mag niet. De les der zending is: „zoo te Jeruzalem, als in geheel Judea en tot aan de einden der aarde.” De les van het Godsrijk is: „Ik en mijn huis.”

Het is niet altijd eene zonde of een gebrek of eene zwakheid in den vader, die bittere ellende in het huisgezin teweegbrengt. Het kan zijn een plichtverzuim, een gebrek aan nauwkeurig onderzoek, een onkunde van het karakter onzer kinderen. Noach kende Cham niet, totdat hijzelf door zwakheid werd overvallen. En wat een zee van ellende — golf na golf — gaat er over de wereld, als gevolg van die eene verkeerdheid!

Dit maakt het huiselijk leven zoo ernstig. De vader of moeder weet nooit, waar het einde zal zijn van wat er plaats vindt onder het ouderlijke dak. „Leer den jongen” is Gods bevel. En in het „leeren” past de tucht. Die niet onder „tucht” staat in zijner ouders huis, is voor Kerk en Staat ongeschikt. Arme Eli! Hij moest het te laat ondervinden, dat gansch Israël in ellende gedompeld werd door zijn eigen zwakheid. Hoe menig ouder heeft na Eli smart gehad van zijn eigen kroost. Is het niet waar wat de dichter zegt:

De ouders telen 't kind en brengen 't groot met smart
De kleinen treên op 't kleed: de grooten treên op 't hart.

Het *oordeel* volgde. God zond Eli eene boodschap door een man Gods! Daarin kwam eene *herinnering* aan 's Heeren trouw, eene *vermaning* aangaande Eli's ontrouw, eene *voorspelling* van een naderend oordeel over de ongerechtigheden van Hofni en Pinehas.

Het ontbreekt nooit aan de waarschuwingen en vermaningen Gods in het ouderlijk huis. Als vader en moeder zwijgen zullen er wel andere wegen zijn, waarlangs de Heere komt. Vóór dat het oordeel rijpt, zijn de vermaningen gekomen en vergeten. En God treft de ouders dan door de kinderen en de kindskinderen. Daarom dienen ouders nauwkeurig toe te zien, opdat Gods waarschuwend stem ingang vinde in het hart van elk kind.

Te laat waarschijnlijk ontwaakte de vrome Eli. Te laat kwam hij tot besef van zijn eigen verregaande zwakheid. Te laat trachtte hij invloed te

oefenen op zijn zonen, en moest het ontdekken, dat zijn woorden in den wind werden geslagen. Te laat zag hij in, wat onheil hij zijn volk had bereid door de zonden van zijn huis. Toen hij den stroom wilde keeren was de stortvloed reeds gekomen. Had hij in de kinderkamer het stroompje met Gods genade gekeerd, hij zou zijn land, zijn volk, Gods koninkrijk een onberekenbaren zegen bereid hebben.

Te laat! was Davids klacht over Absalom. Te laat! was Noachs oordeel over Cham. Te laat! was Eli's bittere smart over Hofni en Pinehas. Zoo zal het immer zijn, wanneer men God niet kent in de kinderkamer, en Hem niet eert in het huis.

„Die Mij eeren zal Ik eeren; maar die Mij ver-smaden, zullen licht geacht worden.”

DE HEER DER GEMEENTE.

PROFEET, PRIESTER, KONING.

Bij het afleggen van de geloofsbelijdenis
door M. M. Koningin Wilhelmina der Nederlanden.

Door Sion uw Profeet:

„Getrouwen,
Gaat uit van Babylon, verlaat
De groote stad der praalgebouwen,
Die fier op zeven heuv'len staat. 1)
Gaat uit van haar, om u te veil'gen,
Ze is dronken van het bloed der heil'gen
En der getuigen van het Lam,
Haar gruw'len zijn de een op d'ander
Gevolgd, gestapeld op elkander,
Wee, wee! De dag der wrake kwam!
Op éenen stond komt al haar plage,
De maat van hare zonde is vol,
Wee! — Voor de ellende, om haar gedragen,
Eischt 't Godsgerichte dubb'len tol.
Wee, wee! De koopliên van heel de aarde —
Wat schatten die er elk vergaarde!—
Thans treuren ze en beweenen haar,
De rijke winsten zijn verloren,
Van gouden, zilv'ren en ivoren,
Van alle fijne en kostb're waar.
Wat wist de kunst niet haar te maken,
Van weelde in purper en scharlaken,
Van ijzer, hout en marmarsteen,
Hoe sierlijk wrocht men boog en lijnen,
Hoe vloeide er olie, wierook, wijnen,
Voor Babylon alleen!
Nu zal geen zang zich meer doen hooren,
Geen fluit, geen citer treffen de ooren,
Geen stem van bruidegom of bruid;

1) Het beeld der valsche godsdiensten, der verdorven zedeleer, — de stad der verwarring.

Nu roepen, spijt die God vergeten,
Apost'len, mart'laars en profeten
Mij tot hun *Priester-Koning* uit!"

Tot *Priester!*

Wien God wilde zalven
Bij de ouden, ging met 't bloed van kalven
En bokken in Gods heiligdom
En sprak: „'t Rechtvaardig Isrel kom,
Al haat Jehova ook de zonden,
Nog mint Hij zijn weerspanning volk
En 't offer moge dat verkonden,
Als zijner liefde tolk!"
Dan ruischten weer der vromen galmen,
Dan, bij het zuiver snarenspeel,
Zong Isrel zijn verheven psalmen:
Jehova doet zijn knechten wel! ...
Maar hoeveel meer zijn nu de zielen
Door Jezus Christus vrijgekocht;
Bij 't Nieuw Verbond mag ieder knielen,
Die door Zijn Geest er 't leven zocht.
Als Gods gemeente, rein van zonden,
Door 't heilig Godslam, toe mag gaan,
Laat God genade haar verkonden:
De Vader neemt Zijn kind'ren aan.
En lenteweelde wordt geboren,
In 's levens hof die bloeiend staat,
Voor 't klaaglied klinken eng'lenkoren
Wijl 't hart zich kleedt in 't feestgewaad.
Eén stemme slechts bij 't nederknien:
De herder heeft het schaaap gezocht,
De Hoogepriester van de zielen
Ons door Zijn bloed gekocht.

Hij, *Vorst* des levens! ...

Vóór de kroning,
Dien Man van smarte weggelegd,
Mocht Isrel klagen: „'k Heb geen koning,
De keizer heeft op mij slechts recht."
Toch, de adel van de keur der volken,
Waar die der Cesars niet bij haalt,
De roem, waardoor 't eens zegepraalt,
Die door het schitt'rendst licht bestraald,
Zich heft tot boven lucht en wolken,
Bleef. — En de keizer? ...—Veertig jaren
En hij trok op. De heil'ge stad
Zou zien wat ze aan dien keizer had:
Hoe groot ook haar paleizen waren,
Hoe kostbaar ook des tempels steen,
Hij liet van d' een als d'ander geen. —
Maar, daarna zouden zich bekeeren,
En keizer en des keizers huis,
Om Isrels grooten Koning te eeren
En zijn ontzaglijk kruis!
Zóo, — ga het vaak door bloed en tranen, —
Zóo weet zich die gezalfde Heer
Een luisterrijken weg te banen
En wreekt Hij wondervol Zijn eer.
Heeft Hij de macht der hel verslagen,
Verwon Hij haar met leeuwenmoed,
Hij zal de kroon der kronen dragen;
Valt dan dien Middelaar te voet!

Heil, WILHELMINA! Vóór *uw* kroning,
Hoort Gij Jeruzalems Profeet,
Belooft Ge uw hart den *Priester-Koning*.
Hij maak' getrouw U aan dien eed.
Och, koos het volk der Nederlanden,

Waar 't U den schepter geeft in handen,
Met zijn zoo dierbaar Hoofd gelijk,
Het onbeweeg'lijk Koninkrijk!
Gij vraagt Gods zalving, Koninginne,
Gij neemt het heilig Offer aan, ...
Word priesteres uws volks, Vorstinne,
Om 't den Profeet te doen verstaan.

24 Oct. 1896.

S. J. M. — V. D. P.

De geloofsbelijdenis van Prins Willem V.

Zooals velen bekend is, legt H. M. Koningin Wilhelmina dezer dagen geloofsbelijdenis af, om alzoo getuigenis te geven van het geloof, dat ook zoovelen harer doorluchte voorouders ten troost en sterkte is geweest.

In de „Nederlandsche Jaerboeken" vindt men een dergelijke plechtigheid beschreven. 't Gold toen den jeugdigen Prins Willem van Oranje, Willem V, betovergrootvader van Koningin Wilhelmina.

De mededeeling luidt aldus:

„De 16 van deze Grasmaend vastgesteld zynde, om zyne Doorluchtige Hoogheid den Heere Prinse Erfstadhouder tot Lidmaet van de Gereformeerde Religie, zooals dezelve in de Kerken dezer Landen geleerd wordt, aen te nemen, verscheenen ten dien einde eenige Gedeputeerden uit de Staten-Generael, en uit den Raed van State der Vereenigde Gewesten, als mede de Heer Raedpensionaris van Holland en West-Vriesland, daer toe door den Heere Hertoge van Brunswyk-Wolfenbittel verzocht; hare Hoogheid Mevrouw de Prinses van Nassauw-Weilburg, de gemelde Heer Hertog, voorts alle de Predikanten van de Neder- en Hoogduitsche, Walsche en Engelsche Kerken alhier, en eindelyk des Heeren Domeinraden, Edellieden en verdere Bedienden van zyne Hoogheid, in een der grootste vertrekken van het Stadhouderlyk Hof, om die Godsdienstige plegtigheid bij te wonen

Kort daarna trad ook zijne Doorluchtige Hoogheid binnen, vergezeld van den Eerwaerden Heere *Jean Roijer*, zynen Kapellaen en oudsten Leeraar van de Walsche Gemeente, binnen deze Hofplaatse. Zijne Hoogheid zich voor de Schoorsteen aen een tafel geplacetst, en de aanwezende Heeren zich in order en rang op stoelen nedergezet hebbende, begon de Heer Roijer, na het uitstorten van een krachtig gebed, den jongen Prinse te ondervragen over alle de stukken, die betrekking hebben tot de Beginselen, de Bewyzen, de Leere en de Geboden zoo van den natuurlyken als inzonderheid van den geopenbaerden Godsdienst.

De Vragen, hem voorgesteld, waren zoo geschikt, datze niet alleen dienden om te doen zien het geen alleenlyk het geheugen betreft, maer ook het oordeel van den Vorst in zaken van Godsdienst. Hij beantwoordde dezelve op eene nette en dudlyke wyze,

zonder de minste haperinge; zoo echter dat deszelfs Zedigheid in alle opzichten uitblonke. De kennis, de welvoeglykheid en Godsvrucht, welke hy bij deze gelegenheid aen den dag leide, zouden aen ryper jaren tot eere verstrekt hebben; bevestigende de algemeene hoop, die men van dit geliefd voorwerp reeds voor lang in ons gemeenebest heeft opgevat.

Het onderzoek geëindigd zynde, 't welk byna drie uren geduurd hadt, vraegde de Heer Roijer eerst aan de bywezende Predikanten en vervolgens in 't algemeen, of men zich met de gedane Geloofsbelijdenisse van zyne Hoogheid voldaan rekende, en of 'er nog iets ontbrak om zyne Hoogheid tot Lidmaat aen te nemen; waarop met volkomen goedkeuringe geantwoord zynde, deedt dezelve eene ernstige en nadrukkelijke aanspraak aen den jongen Prinse, denzelven erinnerende dat het oogmerk van deze plegtige byeenkomste eene zaak was van het uiterste gewigt; want, dat alles, wat tot nog toe verricht was, voor rekening van deszelfs Voogden en Verzorgeren was geweest; doch dat deze zaak voor deszelfs eigene rekening was; dat 'er een dag gesteld was, waerop men aen den Rechter van Hemel en Aerde rekenschap zou moeten geven, daer Prinsen en Vorsten even als de geringste onaenzienlykste stonden geoordeeld te worden; dat, naer mate ons veel was toebetrouwd, men ook veel te verantwoorden zoude hebben; dat de oogen van gansch Nederland op hem gevestigd waren; dat het lieve Vaderland een voorstander van Vryheid en Godsdienst, een steun en handhaver van de Protestantische Kerke in hem verwagte; dat de tyd reeds naderde, op welken hy de hooge en gewigtige posten, waer toe de Voorzienigheid hem geroepen hadt, stond te aenvaerden; dat Vleiers, Oorbلاzers, Atheïsten en Deïsten, ongebondene en wellustige menschen zich by hem zouden zoeken in te dringen; waerom hy niet nalaten kon te wenschen, dat God hem den Geest des Verstands en der Voorzienigheid wilde geven om het ware van het valsche te onderscheiden; dat hy nooit uit het oog wilde verliezen de zorg, moeite en vaderlyke toegenegenheid, die de Doorluchtige Hertog, zyn Voogd, steeds heeft doen blyken, om al wat tot zyn tydlyk en eeuwig welzyn dienen kon, in 't werk te stellen; dat alle brave Lieden, alle Liefhebbers van dit hun Vaderland zich daer voor aen dien grooten en goeden Vorst ten hoogsten verplicht rekenen, en eindelyk, dat hy niet kwalyk geliefde te nemen, dat hy, zoo lange hy de eere heeft van zyne Hoogheid te mogen naderen, hem steeds den rechten weg zoeken onder het oog te brengen; wenshende dat hy altoos standvastig en overvloedig in 't werk des Heeren moge zyn; weetende dat zyn arbeid niet ydelyk zal zyn in den Heere.

Op dusdanige en diergelyke een Christen-Redenaer betamende wyze den Prinse aengesproken hebbende, eindigde de Heer Roijer deze Godsdienstige verrichting met een gebed: waerop de Heer van

Staveren, als oudste Predikant van de Nederduitsche Gereformeerde Gemeente, uit naem van Amtgenoten, zyn Hoogheid het genoegen van de Vergadering betuigde en aen dezelve des Heeren Zegen toewenschte. Den volgenden Zondag genoot zyne Hoogheid voor de eerste reise het hoogwaardig Avondmael, in de Groote Kerk, uit handen van den eerwaarden Heere *Rawvertz*; offerende, ten teeken van zynen Godvruchtigen yver, en van zyne liefde voor de Armen, eene somme van honderd gouden ryders.

Van het doen der Geloofsbelydenisse heeft de Heer Raedpensionaris, den 25 van deze Grasmaend, communicatie gedaan ter Vergaderinge van de Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Holland en West-Vriesland."

Ter verduidelijking zij hier bijgevoegd, dat de hertog van Brunswijk-Wolfenbützel voogd was over den toekomstigen stadhouder, die destijds reeds een wees was.

Mit den ouden tijd.

In een te Amsterdam in anno 1661 uitgekomen boekken, getiteld: „Batavise Romeyn, ofte alle de voornaemste heldendaden, Ridderlijke feyten en listige oorlogsvonden, in veld- en zeeslagen, overwinninge van steden en schepen, en in andere gelegentheden, bij de Hollanders en Zeeuwen verricht, zedert den jare 1492 tot 1661, door Petrus de Lange," leest men o. a. 't volgende, dat onze lezer D. v. H. te A. ons mededeelt:

Kocks vrijmoedigheyt tegen een walvisch (1625).

De Spitsberghvaarders, op tachtigh graden twee mijlen van 't Eyland gekomen zijnde, viel hun een vreemde saek, waardigh hier in te lassen, voor; een walvisch soo groot als het schip, quam bij 'er, en speelde rontsom, wreef sijn zijde en rugge teghens het boort, dat de slijb daeraan bleef hanghen; dan stack hij sijn hoofd in de hooghte, en blies een groote hoop waters uyt, dan boogh hij zyn rug als een kameel, dan lichtede hij met sijn staert 't roer op: soo dat hij anderhalf uur lang veel seltsame potsen bedreef, die sij noyt gesien hadden; door dese gemeensaemheyt wierden twee matrosen soo stout, dat sij hem op 't lijf sprongon, en met de messen in 't lijf vielen, om te sien, wat hij sou uytrechten. De Kock was soo vrijmoedigh, dat hij sijn mes tot aen 't hecht den visch in den neck doude, maer hij had 'er geen bewegen af, (groote lichamen hebben weynigh gevoelens) en als hij dreygde voort te swemmen, sprongen sij weder in 't schip. Eyndelyk gink hij al spelende door, 't bootsvolk wat vermaakt, en des Kocks dapperheyt, die hem ook tegen so geweldig zeemonster dorst versetten, beproeft hebbende; hadden sij hem om-

trent het landt gehad, sij souden een treurspel met hem gespeelt hebben.

Gedenckwaerdige daedt van Jan de Doodt (1651).

Onder de dappere daaden der Batavieren, sullen wij hier een noyt ghehoorde sack binnen Amstredam in Grasmaendt ghebeurt, inlassen. Seecker smit, Jan de Doodt, onlijdelijk met de steen ghequelt, heeft sich selfs, tot een wonder des werelds, daaraf ghesneeden; sijn vrouw nae de vismarckt sijnde, slijpt hij daartoe sijn mes met voorghenomen ijver, begeeft sich alleen, en snijdt onverschrickt op de plaatse, daar den steen sat, dringhende de voorsyde steen nae 't selve snijden, dat hij uit de partie sprongh, riep daarop een van sijn knapen en sendt om de barbier, die komende, verschrikt, ziende de man aldus sitten; men sendt in allerijl om doctoren, wyl de geneesmeester de saek voor hem te ghewichtig vondt, den smit met een onverschroocken moedt, porde selfs de geneesmeester aan, om de gesneeden deelen, zonder uytstel te voeghen; men gaat te werck, de wonde stelt sich in sommige daghen sonder prijckel, en hij gheneest; stervende langh daarna in den jaere 1660. Tot gedachtenis hebben eenighe den steen in silver doen beslaan, ende is niet alleen hier te lande, dese daadt voor een weergadeloos werck bij de genees- en heelmeesters opghenomen, maar hebben oock selfs de vreemdelinghen met verwonderingh daarna vernomen.

't Bovenstaande moge „gedenckwaerdigh” zijn, 't is toch de vraag of 't aanbevelingswaardig is het na te volgen.

Naem en Daedt.

Als Leyden voor de eerste mael bij Valdeus beleghert was, heeft sich een jongen van zestien jaren, naderhandt soldaadt onder den Heer van Does van Noortwijk, in de wandelinghe 't Leeuwken ghenaemt, soo kloeck, moedigh als een leeuw gedragen, knappende hier en daer eenige Spangiaers, ja hier op so afgerecht, dat hij selden of nimmermeer, uytginck en wederquam, of hij had eenige gedoodt of gevanghen. In de tweede belegeringhe 1574 wierdt hij van de Spangiaers overrast, also hij in 't gras buyten de stadt Leyden lagh, en stracks aan sijn groote teen opgehangen: hij half doot, in dese benautheyt, verpijnde sich noch so manlijck, dat hij met een slinger sich soo krachtigh na 't eene been wist te buygen, dat hij sich selven uit deze banden soude hebben verlost, indien de Spangiaers, die dapper op dese waeghals loerden, hem niet hadden doot geschooten.

VAN AMSTERDAM NAAR PRETORIA.

V.

KAAPSTAD.

Het was een heerlijke morgen den 26sten Augustus toen de Norham-Castle de dokken van Kaapstad binnenstoomde; koud maar zeer helder. De Tafelberg had zijn tafelkleed van wolken niet omgeslagen. De gebergten van Stellenbosch, Paarl en Wellington lagen op uren afstands azuurblauw in de zon te schitteren. Kaapstad zelf lag met zijn witte huizen en torentjes in het dal en tegen den voet van den berg aan. Alleen de dokken waren zwart.

Gemakkelijker aankomst in een vreemd land kan men zich niet denken. Een der geëmployeerden van het Nederlandsche consulaat stond op den steiger om alle Nederlanders aan boord uit te noodigen hem hunne koffers en sleutels toe te vertrouwen. Natuurlijk was er niemand die deze hulp afsloeg. Ik had dus niets anders te doen dan mijn handkoffer aan wal te laten brengen, mijne sleutels te geven, een rijtuig te nemen en naar het hôtél, dat de heer Vaillant, die onze zaken beredderde, ons aanbeval, te rijden. Toen ik daarna, na een kleine wandeling in mijn hôtél terugkwam, waren alle koffers door zijn uitstekende tusschenkomst reeds bezorgd en op mijn kamer. Ze waren zelfs niet eens geopend en ik had alleen de f 3.— inkomende rechten voor mijn revolver te betalen. De Nederlander die in Kaapstad voet aan wal zet, kan op allerlei aangename wijzen ondervinden hoe goed zijn land daar door den consul-generaal den heer B. H. de Waal en zijn kantoor vertegenwoordigd is.

Vreemder indruk dan van Kaapstad kreeg ik nog van geen enkele stad die ik zag. Alle huizen zijn wit of lichtgeel; vele slechts één, de meeste twee verdiepingen hoog, ruim uitgebouwd, en toch dikwijls met weinig vensters. De straten zijn niet geplaveid maar zand van okerkleur, alleen hebben de hoofdstraten trottoirs van groote grijze steenblokken. De wegen zijn breed en ruim. Vijf of zes hoofdstraten loopen parallel van het strand naar den Tafelberg. De grootste verscheidenheid van natiën in alle mogelijke kleederdrachten ontmoet men in de straten. Negers, Kaffers, Hottentotten, Maleiers, Chineezen, Hindoes, allerlei kleurlingen van gemengd ras, en verder blanken uit Afrika, Europa en Amerika. Vreemd maar aangenaam is de indruk; en zoodra men aan de kost gewend is, die een Nederlander in de eerste dagen kortweg oneetbaar voorkomt, is Kaapstad een prettige plaats.

Kaapstad heeft, helaas, den naam van een der onzedelijkste havenplaatsen der wereld te zijn en voorzoover ik, na een achtdaagsch verblijf er nu over oordeelen kan, moet ik toestemmen dat het wel waar kan zijn. De gemakkelijheid waarmee men in gezelschap komen kan, en de gulheid waar-

meê iedere nieuwe kennis sterken drank aanbiedt in een van de honderden „bars” (herbergen van allerlei rang) is ongelooflijk. Toch beweert men dat dit nog niets is bij Pretoria en Johannesburg vergeleken. Van allerlei kanten is mij dan ook reeds verzekerd dat een jongmensch, die „uitkomt” en niet vast in de schoenen staat in enkele maanden een verloren man is.

Verrukkelijk schoon is het panorama van Kaapstad, waarvan men alleen zeggen kan dat het zóó prachtig is, gezien van het balkon waar ik thans zit te schrijven, dat men er door eene beschrijving niet het minste denkbeeld van krijgen kan. De „Zaterdagmarkt,” is een soort van Nieuwmarkt te Amsterdam in het groot. Ook de zaken die er gedaan worden zijn *groot*. Bijvoorbeeld: een paar mannen komen in een „kar” op twee wielen, bespannen met twee paarden de markt oprijden en houden in 't midden stil. Dadelijk vormt zich een kleine groep er omheen en begint het bieden op de beide paarden. Hebben die hun prijs opgebracht dan wordt de kar verkocht. Ten slotte wordt alles samen in slag genomen. De beide mannen stijgen uit en de gelukkige nieuwe eigenaar rijdt met zijn koopje weg. Daar vlak naast koopt een straatjongen zwart als roet, op bloote voeten, een paar bananen voor een penny.

Vrijdag den 28sten Augustus 's middags om 5 ure kwam ik die markt over in gezelschap van eenige dames en heeren; kennissen van de Norham-Castle. Daaronder was een jonge Oostenrijker, de heer Harpner, een man van ongeveer dertig jaren, die zijn reis voor een groot handelshuis uit Weenen naar Johannesburg een dag had uitgesteld. Des avonds te 9 ure brachten we hem naar den trein en namen daar ook afscheid van een Engelsche dame met haar kindje van zeven maanden, en haar echtgenoot, die haar uit Johannesburg tegemoet gereisd was, toen zij per Norham-Castle met haar kind en het kindermisje uit Engeland huiswaarts keerde. Een laatst vaarwel en de trein vertrok, een half uur later gevolgd door den trein naar Kimberley, die twintig uren ver denzelfden weg gaat. Den volgenden morgen te half elf hield hun trein te Grootfontein stil gedurende ongeveer een kwartier. Juist zou hij afrijden toen de tweede trein met duizelingwekkende vaart binnenstormde, omdat de rem gebroken was. Een botsing was onvermijdelijk en eenige minuten later waren Harpner, het kleine kind en het kindermisje verpletterd. De vader van den zuigeling brak een been; alle overige passagiers bleven zonder letsel.

Welk een genade is het toch te weten dat men overal en in alle omstandigheden veilig is in de handen van Hem die al de haren onzer hoofden geteld heeft en zonder wiens wil geen muschje op aarde valt! En hoe ziet men ook den lichtzinnigsten wereldling verbleeken op het vernemen van

zulke tijding. Allen in hôtel Metropôle, waar Harpner evenals ik gelogeerd had, verstomden en bleven dagen lang onder den indruk van deze waarschuwing.

Kaapstad bezat ten vorigen jare een ijzeren circus, waarin een paardenspel zijne uitvoeringen gaf. De zaak ging te niet en in het gebouw werd een skatingrink (schaatsenrijden op rolletjes) opgericht. De vereeniging voor Stadsevangelisatie heeft gedurende een half jaar dit gebouw gehuurd, elken Zondag voor zestig gulden per Zondag. De leden moeten Zondagsmorgen zelf alles opruimen, de stoelen voor ongeveer tweeduizend personen klaarzetten, en laten er korte toespraken houden, afgewisseld met zang en muziek, des namiddags te 4 en te 8 ure. Daarna moeten ze zelf weer alles in den vorigen toestand brengen.

Zondagmiddag den 30sten Augustus had ik het voorrecht daar den welbekenden Dr. Andrew Murray uit Wellington te hooren over Abrahams offerande, en na afloop van den dienst hem even te spreken. Er zullen ongeveer 800 personen geweest zijn, en daaronder een mijner nieuwe bekenden van de Norham-Castle, een Roomsche-Katholiek Nederlander, die mij vergezelde. De wijze waarop men de menschen naar het gebouw kreeg was eigenaardig. Zes heeren en zes dames van de Vereeniging voor Evangelisatie hielden een meeting met gezang, toespraak en gebed aan het strand. Toen er een aantal menschen een kring rondom hen gevormd had, zei de aanvoerder: „Gaat nu met ons naar binnen, dan kunt ge de tweede helft dáár hooren.” En onder het zingen van een der liederen uit het Hymnbook gingen bijna allen mede. Toen we de „Rink” uitkwamen werden we als 't ware opgevangen door een afdeling van 't Heilsleger, voorzien van alle mogelijke draagbare muziekinstrumenten, die spelende en zingende met vliegende vaandels de stad ging doortrekken.

De verjaardag van Nederlands Koningin is door de Hollanders in Kaapstad plechtig gevierd in de gastvrije woning te Rondebosch van den Nederlandschen Consul-generaal den heer de Waal, die daartoe een prettige receptie hield. Natuurlijk waren we allen — ongeveer 100 personen, voorzien van de nationale kokardes, met oranjeknoopen in 't midden.

Een van de schoonste natuurtooneelen der wereld is het uitzicht dat men geniet op den weg naar Seapoint en vandaar langs den Victoriaroad door den kloof terug naar stad. Men gaat per open tram langs het strand naar Seapoint, een dorp in de buurt en wandelt dan langs een nieuwen rijweg tot ongeveer duizend voet hoog naar een prachtig gelegen logement. Slechts hier en daar staat een boom, maar overigens zijn de rotsen prachtig begroeid met heideplanten van de meest mogelijke verscheidenheid, die ongeveer een mans hoogte be-

reiken en in alle kleuren van bloemen schitteren. Steil beneden zich ziet en hoort men de golven van den Oceaan tegen den voet der rotsen breken. Hier en daar is een stukje strand, waar liefhebbers afdalen om niet zonder gevaar een bad te nemen. Op sommige plaatsen steken wel een kwartier ver in zee eenzame rotsen den top uit de baren op. Bij het logement linksom en als door een tooverslag is het geheele tooneel veranderd en zit men tusschen de rotsklippen. De namiddagzon toovert allerlei kleuren op de steenmassa's. Na vijf minuten gaans ziet men den Oceaan aan de andere zijde van de berggevaarten. Maar dat duurt slechts kort en eerlang schemert tusschen de kloven der bergen door het witte Kaapstad.

Dat is uw schepping, God der goón!
 Wat is ze schoon!
 Wat is ze schoon!
 Overall hebt Gij uw schaduwbeeld
 Haar ingeweven,
 Uw godlijk leven
 Haar meêgedeeld.

VI.

NAAR PAARL EN WELLINGTON.

Een trein in Zuid-Afrika rijdt juist iets langzamer dan een Bummelzug in Nederland. Een sneltrein vertrekt van Kaapstad maar eens in de week, des Donderdagsavonds om 8 ure, en ook slechts eens in de week komt er een aan uit Pretoria. Wellington ligt ruim 45 mijlen, dus 15 uren van Kaapstad verwijderd, en dien geringen afstand legt de trein in 2 uren en 42 minuten af. Wie geen haast heeft is echter dankbaar dat het niet te snel gaat, want het landschap is prachtig. De eerste indruk dien men ontvangt is, dat alles zoo *vreemd* is. Men ziet zulke landschappen in Europa niet. Maar de tweede indruk is, dat al is het landschap anders dan in Europa, het niet minder schoon is. Eerst gaat de weg een eind langs de fraaie Tafelbaai, waar 's morgens de golven spattend en schuimend tot aanzienlijke hoogte de kust bespringen en waar men de schepen en stoombooten ziet schudden en wiegelen op de baren. Rechts ligt nog in de stad het oude, eerwaardige kasteel, bijna het eenige ongeschonden en onveranderd overblijfsel van de bouwkunst der eerste Hollanders. De prachtige Adderleystreet was vroeger de Heerengracht, en de ruime St.-Georgestreet was de Keizersgracht, maar de grachten zijn verdwenen, en geen van de huizen met Spaansche trapeveltjes en stoepen met groene banken staat er meer. Doch het kasteel is nog „The Castle”, en hoewel men meermalen trachtte het te sloopen en den grond als bouwgrond te verkoopen, totnogtoe is de eerbied der bevolking voor de geschiedenis der stad te sterk geweest om voor zulk een plan eene meerderheid te vinden. 't Kasteel is nu kazerne

voor 200 soldaten, die nog tot den maaltijd geroepen worden door de oude verbazend groote bel boven een der poorten. Een half uur in het kasteel doorgebracht is goed besteed en men bewondert den practischen blik waarmee de Hollandsche pioniers de beste plek wisten uit te kiezen. Van de wallen van het kasteel ziet men goed en gaaf een rood gebouw, nu het hospitaal, maar dat onzen voorvaderen nu minder tot eer verstrekt; het is de vroegere slavenmarkt.

Doch al gaat de trein langzaam, hij gaat toch en wij zitten er in, zoodat weldra het kasteel uit het oog verloren is en we de fraaie dorpen doorrijden, waar de gegoede Kapenaars hunne woningen hebben: Afrikaansche Bussums, Hilversums en Baarns, want 's morgens om 9 uur komen de heeren in de stad om te 6 ure en Zaterdag vroeger naar huis te gaan. Rosebank, Woodstock, Rondebosch, Seapoint, er zijn prachtig gelegen voorsteden in overvloed en men heeft keus om op het land of aan den Oceaan te wonen. Allerlei soorten van palmen, dennen, eiken en andere boomen afgewisseld door zware cactussen, die schoone bloemen dragen, of door suikerriet, sieren de omgeving, en spoedig daarna komt de wijnstok. In dit seizoen, 't vroege voorjaar, beginnen de ranken pas uit te botten, en daar de wijnstokken zwarte, knoestige stammetjes zijn met vier of vijf kromme takken, geen van alle hooger dan anderhalf voet worden en niet op de bergen, maar regelmatig op het vlakke land zijn geplant, zou de vreemdeling bij het eerste gezicht haast gaan denken dat hij in Nederland velden zag waar op de hevigste wijze de ziekte in de aardappelen heerscht. Tusschen de wijnstokken groeit het jonge gras en voorzichtig en kalm wandelen de roode koeien er tusschendoor om te grazen. Nu, als 't haar niet aangeboren is, kunnen ze hier van de menschen leeren dat ieder maar moet uitzien waar hij loopt. In de buurt van Kaapstad is tenminste een deel van de spoorweglijn publieke weg, waarlangs ook een andere publieke weg loopt, maar de afscheiding van ijzerdraad is zoo mooi dat ik er de jongens zag overspringen en de kleintjes er onder door kruipen.

We komen op de hei, dat wil zeggen op een lang en heerlijk hoogland, zwaar begroeid met heideplanten van vijf of zes voet hoog, die alle de schoonste bloemen dragen. Hier en daar slingert er een weg van geel zand tusschendoor, waarlangs open karren door tien tot twintig ossen getrokken, zich langzaam voortbewegen, gevolgd en ingehaald door eenige heeren op kleine, sterke, vlugge, mooie paarden, of door een „kar” een tweewielig, heel leelijk rijtuig, met twee paarden zoo mager als kapstukken, maar zoo vlug als hazewinden er voor. En boven dat hoogland steken rondom de grijze rotsgevaarten van Paarl en Wellington uit, soms rose gekleurd door de zonnestralen of in tweeën gedeeld door een helderen regenboog. Vijf tot zes duizend voet hoog zijn

die toppen, hier en daar met versch gevallen sneeuw bedekt, die evenwel misschien van middag reeds als een bergstroom naar beneden zal komen. Men kan de hoogte der bergen goed zien, want de weg klimt maar weinig en komt niet hooger dan ruim 500 voet, om bij Wellington weer te dalen tot 300.

Elk kwartier staat de trein stil en komt een roet-zwart negerinnetje of een geele kleuter van een jaar of acht blootshoofds en barveoets op een oud theeblad bananen en chinaasappelen te koop aanbieden. Overigens bedient ieder zichzelf met in- en uitstappen, en 't is al heel mooi als de conducteur éens den naam van 't station noemt.

Paarl ligt heerlijk op heuvelen vlak tegen de bergen aan gebouwd. 't Is een welvarende plek, eigenlijk een groote, mooie straat van meer dan een uur lang, met kleine zijstraten. De plaats is bijna geheel Hollandsch en men hoort en leest er ook bijna niet anders dan onze taal.

De Nederlander die in Paarl komt moet vooral zorgen dat hij tenminste één van de oude Hollandsche boerderijen te zien krijgt. Zeer hartelijk werd ik ontvangen door den heer Minnaar, die de oudste plaats heeft, tevens eens der grootste. Een gedeelte van het vóór tweehonderd jaren gebouwde huis staat nog. Het nieuwste gedeelte werd in 1802 gebouwd. Een wandeling met den Afrikaanschen boer over zijne velden is een genot. Ongeveer 130000 wijnstokken staan op de plaats van den heer Minnaar. Helaas, ook in Paarl is de pholloxyra (de druifluis); maar hij breidt zich slechts langzaam uit. Mijn gastheer had, zooals ook anderen deden Amerikaansche wijnstokken laten komen, waarop hij de Afrikaansche ent, naarmate de plaag zich uitbreidt. Het Amerikaansche hout is zoo hard dat de druifluis het niet kan doorvreten. Zijn proef is uitnemend geslaagd.

De ziekte in de chinaasappelboomen is op andere wijze geëindigd en wel onmiddellijk door Gods hand. Toen op de plaats van den heer Minnaar de chinaasappelboomen door een insect werden aangetast, heeft hij niet, zooals anderen, de boomen uitgeroeid, maar afgekap. Na eenige jaren deed hij dat opnieuw want ze bleven ziek. Eindelijk na twaalf of dertien jaren verscheen een ander insect dat het eerste totaal uitroeide. Want elk schepsel op aarde heeft zijn vijand die zeker komt om het te vernietigen, mits men maar er op wachten kan. Thans stonden de boomen prachtig in blad en met vruchtjes zoo groot als hazelnoten beladen. De „lemon tree”, (chinaasappelboom) is zeer schoon; heeft een klein, smal, glad, donker-groen blad en geeft lekkeren geur van zich.

De wilde olijfboomen van de Kaap zijn door denzelfden landeigenaar ingeënt met olijf uit Palestina, hem door den heer du Toit medegebracht. Ook deze proef is volkomen geslaagd.

Water is op de plaats in overvloed uit de bergen die bij de plaats behooren. Een natuurlijk reservoir

vlak bij een der wellen tusschen de rotsen bevatte heerlijk, ijskoud water, waarin visschen zoo groot als baarzen rondzwommen. Ofschoon ze zeer lekker zijn, worden ze niet gevischt, daar ze het water rein houden van alle insecten.

Een glas goede, nieuwe, onversneden landwijn en de hartelijke uitnoodiging om toch in den zomer terug te komen, daar er nu „nies te kijk was nie” besloot het bezoek. Mocht ik echter in den zomer weerkomen dan denk ik te rijden en niet te wandelen, want de „winterdag” was zoo warm als een heete Augustusdag in ons goede land.

Paarl is zeer welvarend. De armste kleurling werkt slechts vijf dagen in de week, en heeft daardoor in zijn stand overvloed. Bij de kerk voor de kleurlingen nam ik even een kijkje bij een „bazar” voor vernieuwing van 't gebouw. 't Had veel weg van een kinderfeest in de open lucht, zoo vroolijk, gezellig en rumoerig ging het er toe, want de zwartjes en bruintjes zijn zoo levendig en springerig als de vogeltjes in de takken.

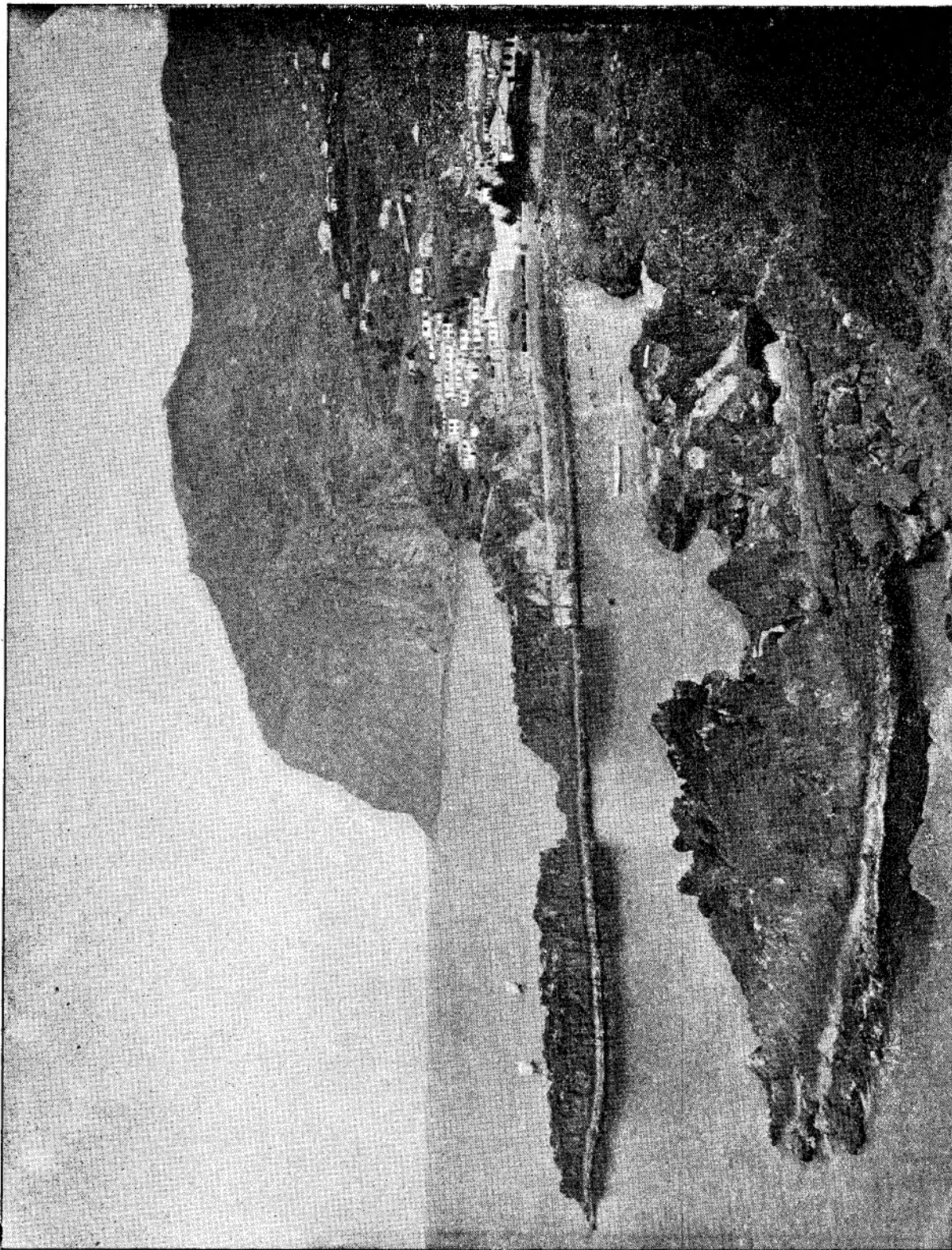
Voor den Hollander die niet deftig wil zijn maar zich ongedwongen beweegt, staan alle deuren van de afstammelingen der oude Nederlanders en Refugié's wijd open. Ik was er slechts kort maar heb het ruimschoots ondervonden:

Van Paarl naar Wellington is slechts 20 minuten sporens. In liefelijkheid doet Wellington voor Paarl niet onder en in belangrijkheid evenmin. Daar toch is het groote Hugenote Seminary, waar ongeveer 200 jonge dames uit de geheele Kaapkolonie, en uit Transvaal en Oranje Vrijstaat, een Christelijke opvoeding krijgen. Het Seminarie bestaat uit vijf of zes groote gebouwen van twee verdiepingen naast elkander gelegen. Alles is eenvoudig, maar uitnemend goed ingericht. Aan 't hoofd staat de welbekende Amerikaansche Miss Ferguson, die ik tot mijn spijt wegens gezondheidsredenen afwezig vond. Het onderwijs is uitgebreid en omvat Engelsch, Hollandsch, Fransch of Latijn, en de overige gewone noodzakelijke vakken: verder handwerken, muziek en schilderen. Er is ook gelegenheid voor scholieren uit den minderen stand tegen verlaagd schoolgeld. Eenvoudig en kort zijn de huisgodsdiensten en het is een groot genot eenige dagen de gast van Miss Ferguson (of van Miss Bliss, die haar tijdelijk verving) te zijn.

De godsdienstige leiding van het Seminarie is zooals bekend is, het werk van Dr. Andrew Murray. Buitendien gaat van het Seminarie, voornamelijk van de onderwijzeressen, veel Christelijke werkzaamheid uit, waaronder de arbeid voor de afschaffing een voorname plaats bekleedt. Ook aan zendingswerk door geheel Zuid-Afrika wordt daar veel gedaan, en menige zendingsvrouw genoot hare opvoeding in dit Seminarie.

Niemand die een dag in Wellington blijft verzuimt een tocht naar Bainskloof. Rondom de met hei begroeide lagere bergen slingert zich vanuit

GEZICHT OP MADEIRA.

Wellington een breede rijweg; de vroegere groote weg naar Woester. Na ongeveer een uur rijdens komt men tusschen de hoogere kale rotsgebergten. Voortdurend stijgt de weg langzaam en gemakkelijk. Verscheidene honderden voeten lager wringt de rivier zich tusschen de rotsen door en bruist over de klippen heen. Eng tusschen hemelhooge bergen gaat de weg verder door een onbeschrijflijk schoone en somber-woeste natuur. Dat is Bainskloof. Hoeveel uren die weg lang is weet ik niet; ik reed hem drie uren ver langs. Soms vertoont er zich een enkele baviaan, maar overigens ziet men bijna geen levend wezen.

Proviand neemt men meê en heerlijker gelegenheid voor picnic is al bijna niet te bedenken. Water heeft men gedurig in overvloed uit de kristalheldere bergstroompjes; de koetsier maakt van dorre takken een lekker vuurtje aan, waarop gekookt wordt en eerlang zit het geheele gezelschap op een platten rotsklip aan een goed middagmaal.

Toch mag de partij die zoo iets wil ondernemen wel goed op wind en weer letten. Waait de Zuid-Oostenwind 's winters dan is het niet zeer geraden om te gaan, want die kan zóó fel om de hoeken der bergen heenblazen dat het rijtuig met paarden en al van den weg wordt neergeslingerd in de diepte. En evenzoo: voorspelt de weerkenner u dat die wolkjes op de toppen der bergen regenwolken zijn, ga dan in elk geval niet over de rivier want die kan binnen een paar uur zóó gezwollen zijn dat ge niet terugkunt. Ten vorige jare heeft zulk een plotselinge zwellung van 't water in Bainskloof nog aan jonge menschen 't leven gekost.

Een verdienstelijk man in Wellington is de heer Stukkey, een Nederlander van geboorte die reeds jarenlang als onderwijzer in Wellington gevestigd is. Hij maakte er zijn werk van om boomen aan te planten en den menschen te doen zien hoe goed dat slaagt. Ik zag in zijn tuinen tegen den berg aan gelegen, zeker 5000 à 6000 boomen van allerlei soort, en waaronder ook vele vruchtboomen, die hij in de laatste tien jaren geplant had en die alle goed gedijen. Ook allerlei Europeesche groenten worden door hem met goed gevolg geteeld. Een groote schade heeft Wellington in de laatste jaren geleden door ziekte in de chinaasappelboomen, waardoor sommige boeren half geruïneerd zijn. Thans echter beginnen weer nieuwe boschjes aan te groeien.

Mijn volgend bericht zal wel niet geschreven zijn voor ik in Bloemfontein ben aangekomen. De reis daarheen kan ook wat meldenswaardigs opleveren, want ze duurt van Donderdagavond 8 uur tot Zaterdagmorgen 7 uur, zonder langer oponthoud aan de stations dan 10 minuten.

W.

VERTROUWEN.

Wat vlijt het lief, onnoozel wicht
Zich vol vertrouwen neer
Op moeders schoot, wier aangezicht
Zoo vriendlijk blik en teer.
Wat strekt het lachend de armpjes uit
Naar vaderlief, gerust;
Die van zijn teedre huwlijksspruit
De zachte koontjes kust.

Wat onbepaald vertrouwen stelt
Een kind in 't oudrenwoord;
Het wordt door geen „misschien" gekweld,
Maakt staat op 't geen het hoort.
„Mijn vader die belooft het mij",
Is steeds zijn kort bescheid;
En 't redeneert er nimmer bij;
Wat rechtgeloovigheid!

Wel hem, die alzoó zich vermeit
Aan 't trouwe Vaderhart;
Zijn handen steeds houdt uitgebreid
Naar God in vreugd en smart.
Wel hem, in wien de twijfelgeest
Voor Gods getuig'nis wijkt;
En die niet redeneert, maar vreest
En op een kind gelijkt.

Wel hem, die dus zich overgeeft
In onbepaald geloof;
In wien een kindsvertrouwen leeft,
Voor elk wantrouwen doof.

Want kan een vader soms 't geloof
Van 't hopend kind beschamen;
Zoo niet met Gods getuigenis:
Dat Woord is ja en amen.

L.

Brand in 't menschelijk lichaam.

Ieder die Mairyat's Peter Simpel gelezen heeft, herinnert zich ongetwijfeld het ijsingwekkend verhaal omtrent de moeder van Peter, die door onmatig gebruik van „vuurwater" eindelijk zelf ontbrandt, en als een hoop asch en kool wordt weêrgevonden.

Menigeen heeft wellicht gedacht dat Marryat, wiens brein zeer vruchtbaar was, dit verhaal slechts bedacht heeft om iets boeiends te schrijven. Maar dit is niet zoo. Dergelijke gevallen zijn meer voorgekomen. Ettelijke jaren geleden las ik een dergelijk in een onzer geneeskundige tijdschriften. 't Gold een man van wien men zei „dat hij telkens in brand vloog." De oorzaak was dat gassen, die zich in zijn lichaam bevonden, er uitkomende in de buitenlucht ontvlamden.

Dat dierlijke lichamen een inwendigen brand

gevoelen kunnen, zonder dat een vlam zichtbaar is, is overbekend. Vele gevallen, die als voorbeelden bijgebracht zijn geworden, zijn echter slechts die van personen, welke voor sterke elektrische aandoening vatbaar waren.

In een dezer wordt beweerd dat de aldus voortgebrachte vuurvonken het haar van een jongeling tot asch verbrand hebben, in een tweede dat de vrouw van een geneesheer van den aartsbisschop van Toledo, een ontvlambare stof uitzweette van dien aard, dat toen het lint, hetwelk zij over het heud droeg, afgenomen en aan de lucht blootgesteld werd, het terstond vuur vatte, en als korrels buskruit uitspatte. Meer dan een schrijver maakt van zulke feiten melding. b. v. Borelli, verhaalt van een boer, wiens linnen vuur vatte, hetzij dat men het nat in eene kist legde, of in de open lucht ophing. Dezelfde schrijver spreekt van een vrouw, die in haar sterfuur vlammen braakte, Bartholin spreekt van dergelijke gevallen, als dikwijls plaats hebbende met personen, zeer aan het gebruik van sterken drank overgegeven. De Castro meldt van een geneesheer, uit wiens ruggegraat een vuur tevoorschijn kwam, hetwelk de oogen der omstanders brandde en Krantius verhaalt dat zekere personen op het grondgebied van Nivers door een onzichtbaar vuur brandden, en dat eenigen hunner zich den voet of de hand, waar het branden begon, afsneden, teneinde het kwaad te stuiten! Maar dit verschijnsel schijnt zich niet alleen bij den mensch bepaald te hebben. In de tijden der Romeinsche Consuls zag men, naar verhaalt wordt, een vlam uit den bek van een stier tevoorschijn komen, zonder dat het dier eenig letsel werd toegebracht.

De lezer zal zelf oordeelen over 't geloof, dat deze verhalen verdienen, wanneer hij soortgelijke verschijnselen nagaat, in minder fabelachtige tijden en in minder verwijderde eeuwen opgemerkt. Een Poolsch heer, ten tijde van de koningin Bona Sforza, twee bekens brandewijn gedronken hebbende, braakte vlammen, die hem geheel verteerden; Bartholin beschrijft een soortgelijk geval aldus: „Een arme vrouw te Parijs had de gewoonte, wijngeest in zoo groote hoeveelheid tot zich te nemen dat zij drie jarenlang niets anders gebruikte. Haar lichaam werd hierdoor zóó ontvlambaar dat, terwijl zij een nacht op haar stroobed lag, zij geheel tot asch verbrandde, alleen uitgezonderd haar hoofd en de toppen harer vingeren.” Christoffel Sturmius verhaalt dat in de noordelijke landen van Europa, de maag van hen, die veel sterken drank gebruiken, niet zelden, vlammen opgeeft; en voegt er bij dat „zeventien jaren geleden, drie edellieden van Koerland om strijd sterken drank gebruikten, en dat twee hunner stikten door eene vlam, die uit hun maag tevoorschijn kwam.”

Een der meest zonderlinge voorbeelden is dat der Gravin Zangari, hetwelk uitvoerig beschreven is.

Deze dame, die haar twee en zestigste jaar had bereikt, begaf zich naar bed in gewonen, gezonden toestand. Zij bracht nog eenige uren in gesprek met haar meid en met het opzeggen harer gebeden door; eindelijk toen zij vast in slaap gevallen was, werd de deur harer kamer gesloten. Daar de meid op het gewone uur niet geroepen werd, ging zij naar het vertrek harer meesteres om haar te wekken. Doch geen antwoord ontvangende, opende zij het venster en zag het lichaam, in een ellendigen toestand, op den vloer liggen. Op vier voet afstands van het bed was een hoop asch. De beenen, met de kousen aan, waren onaangeroerd, en tusschen beide het half verbrande hoofd. Bijna al het overige gedeelte des lichaams was geheel verteerd. Een olielamp op den vloer was bedekt met asch en bevatte geene olie meer; en van twee kaarsen, die op tafel hadden gestaan, bleef alleen de pit over; het vet was geheel weggesmolten. Het bed had niets geleden, en de dekens en beddelakens waren aan de eene zijde omgeslagen, even alsof iemand uit het bed was gestapt.

Uit een nauwkeurig onderzoek van al de bijzonderheden van dit geval, is men tot het vermoeden gekomen, dat een inwendige brand bij haar plaats had gegrepen, dat de vrouw uit het bed was gestapt om zich te verkoelen, en dat zij, het venster wilde gaan openen, toen onderweg de brand haar vermoesterde, en haar lichaam verteerde op een wijze, die geen toereikende vlam teweegbracht, om de meubelen of den vloer vuur te doen vatten. De markies Scipio Maffei, die dit voorval mededeelt, voegt er bij dat de gravin de gewoonte had, wanneer zij zich ongesteld gevoelde, haar geheel lichaam met gekamferden wijngeest te wasschen.

Een soorgelijk voorval van inwendigen brand moet in 1744 te Ispwisch, in Engeland hebben plaats gegrepen. Eene visschersvrouw had de zonderlinge gewoonte, elken avond, nadat zij half ontkleed was, eene pijp te rooken. Op zekeren morgen werd haar dochter, die bij haar sliep, wakker, en miste hare moeder. Zij ging naar beneden en vond moeder uitgestrekt op den vloer liggen, door een inwendig vuur brandende, zonder dat echter eenige vlam zichtbaar was. Men wiep terstond eenige emmers water over haar heen, en de buurlieden, die op het gekerm der dochter toeschoten, verstikten bijna door den rook. Het lichaam der ongelukkige was bijna tot asch verteerd, en geleek naar eenen hoop houtskolen, met witte asch bedekt. Het hoofd, de armen, beenen en dijen waren ook hevig gebrand. Er was in den haard volstrek geen vuur, en de kaars, die naast haar stond, was tot den kandelaar uitgebrand. De kleederen van een kind en eenige papieren, die naast haar op den grond lagen, waren onaangeroerd, en de houten vloer was noch verschroeid noch verkleurd. Men zeide dat de vrouw den vorigen avond veel sterken drank had gebruikt bij het ver-

welkomen eener dochter, die daags te voren van Gibraltar was teruggekomen.

Uit dit alles blijkt, dat wel degelijk verbranding mogelijk is, en ook dat zij in nauw verband schijnt te staan, met het veelvuldig gebruik van geestrijke, sterke dranken, die trouwens toch het organisme aantasten en schaden, tenzij dan in enkele gevallen. Hoogst zeldzaam komt zulk een ontvlaming anders voor, zoover wij weten. Veeleer schijnt zij meest 't gevolg van kwade gewoonten. Men ziet echter alweer, dat het goed is niet te spoedig datgene voor verzonnen of onmogelijk te verklaren, wat ons duister of ongelooflijk toeschijnt.

BESTORMD, MAAR NIET GENOMEN.

DOOR A. J. HOOGENBIRK.

IX.

VROUWENMOED.

Met een ijver een betere zaak waard poogde de pauselijke gezant zijn doel te bereiken. Hij wist zeer goed, dat de kettersche Locarneezen het allermeest opzagen tegen een verdrijving uit hun vaderland. Armoede, verachting, verdrukking dat al hadden ze er voor over, in hun geliefde en schoone geboorteplaats te blijven wonen. Westrekken, een tehuis in den vreemde zoeken was hun een schrikbeeld. Riverta wist dat, en juist daarom schilderde hij den tocht over de bergen naar het koude noorden, de verre, lange reis naar Zürich met de zwartste kleuren. En menigeen wien de woorden van den pauselijke legaat werden overgebracht sloeg de schrik om 't hart, en dacht met vreezen aan de toekomst.

Intusschen bleven de Dominikanen hun werk voortzetten. Telkens voeren zij in hun prediking tegen de ketters uit, die als afvalligen werden verfoeid, en dreigden hen met tijdelijke en eeuwige straffen, zoo zij zich niet bekeerden. Reeds was de tijd der genade hier beneden nu voorbij, straks zou het voor eeuwig zoo wezen.

Doch de Hervormden waren aan dergelijke dwaze reden gewoon, en lieten er in 't minst niet meer op. Gods Woord en geest hadden hun andere dingen geleerd. Zij deden als Huss, die, toen de geestelijkheid, terwijl hij ter dood geleid werd, tot hem zei: „We geven uw ziel over aan den duivel”, antwoordde: „En ik beveel haar in de handen van mijn gezegenden Verlosser.”

Zoo weinig bekommerden de geloovigen te Locarno zich om de onrechtvaardige veroordeeling en de oorzaaklooze vervloeking door de ketterjagers, dat zij zelfs kalm en bedaard nu en dan de prediking van een Dominikaner in de kerk van San Vittore gingen bijwonen. Of zij er zeer gesticht werden is te betwijfelen. Doch dit is zeker, dat zelfs de vrou-

wen onder deze getrouwe getuigen der waarheid, even moedig als de mannen, niet schroomden een prediking bij te wonen, die rechtstreeks tegen haar en haar heilig geloof was gericht, opdat zij zoo mochten toonen, hoe ongeschokt hare overtuiging stond en men niet zou kunnen zeggen: gij vreesst en wilt u niet laten overtuigen. Thans kon elk zien hoe ze, ook na al wat tegen haar ingebracht werd, in volle vertrouwen op God, onverwikt bleven, hoe zij de ban der kerk, die ze erkend hadden dat dwaalde, niet meer duchtten. Doch er zou nog meer volgen.

Op een middag keerden drie vrouwen huiswaarts uit de kerk, waar weder een der Predikheeren gepoogd had met zijn menselijke wijsheid de waarheid Gods tot leugen te maken. Alle drie waren leden der kleine gemeente, die nu weldra uit Locarno zou verbannen zijn. Zij hadden gehoord, dat in de kerk over de mis zou gepredikt worden en besloten dit te gaan hooren. Met veel kracht en welsprekendheid had de monnik gepoogd te bewijzen hoe de mis een goddelijke instelling is, en ter misse gaan de plicht van elk christen. Met een lang en ijdel verhaal van woorden werd de waarachtigheid der transsubstantiatie, der verandering van den ouwel in Christus' lichaam, betoogd. Doch wie ook overtuigd mocht worden, noch Catherina Roselina, noch Lucia Bello en evenmin Barbara Muralto, de derde de vriendinne en echtgenoot van den geneesheer die met haar één naam droeg. Het gesprek der drie vriendinnen liep over het gehoorde in de kerk, en Lucia Bello maakte de opmerking: „Had ik niet zelf vroeger al wat de monnik zeide geloofd, ik zou mij nu verbazen, dat iemand het voor waarheid kon houden.”

„Maar hebt ge wel opgemerkt,” sprak Barbara, „hoe hij al zijn bewijzen uit de geschriften van menschen haalde; 't was paus en concilie, concilie en paus voor en na. Uit het Woord Gods is ons eigenlijk niets bewezen.”

Nu, dat was waarheid en zeer begrijpelijk tevens, want ook de knapste redenaar vermog niet het onmogelijke. Doch de opmerking van Barbara gaf aanleiding dat Lucia, die in de Schriften zeer ervaren was, de eene plaats na de andere aanhaalde, ten bewijze, dat des monniks leer tegen het Woord van God streed.

Roselina had dusver gezwegen. Zij was een vrouw van een stil karakter. Thans sprak zij: „Hoe heerlijk is het al deze praal en uitwendigheid van Rome niet noodig te hebben, en buiten den priester om, door den éenen Hoogepriester tot God te kunnen gaan.”

Juist wilde Barbara antwoorden, toen achter hen voetstappen gehoord werden. De vrouwen zagen om, en bespeurden nu dat ze gevolgd waren door iemand die, schoon geen onbekende, toch allerminst een vriend mocht heeten. 't Was een landeigenaar uit den omtrek, dezelfde op wiens hoeve de ongeluk-

kige Greco zich de onvoorzichtige woorden had laten ontvallen, welke hem later zoo duur te staan kwamen. De man, die blijkbaar ook ter kerk was geweest, groette de vrouwen zeer beleefd, en wandelde naast haar, een praatje makend, voort; of 't met goede bedoeling geschiedde is te betwijfelen, doch het zou, naar 's lands wijs, onbeleefd zijn geweest hem af te wijzen.

Weldra kwam als vanzelf 't gesprek weer op het punt vanwaar allen waren uitgegaan, op de kerk en het daar gehoorde. De landman roemde de sierlijke taal en de schoone rede van den Dominikaner, en liet ook niet onduidelijk merken, dat het gehoorde zijn volle instemming had en er eenvoudig niets tegen viel te zeggen.

„Dat geloof ik gaarne, als men er geen gelegenheid toe geeft”, sprak Barbara Muralto; „wij mogen wel hooren, maar niet spreken.”

„Maar goed ook,” antwoordde de boer, „ge zoudt het toch tegen den Prediker moeten afleggen.”

„Ge kondt u vergissen,” antwoordde Lucia, „ik neem aan hem uit Gods Woord te overtuigen dat hij dwaalt. Maar daar zal hij zich niet wagen.”

„Ja ziet ge,” sprak de landman, „dat weet ik niet. Onze priesters kennen ook wel de Heilige Schriften, en zijn daarbij geleerder dan wij allen samen. Zij kunnen zich toch niet door een vrouw laten terechtwijzen. Bovendien, ook de gezant van den paus was er bij, en dat is een hoog heer, die 't zeker zou opmerken als de Dominikaner iets gezegd had, dat tegen de waarheid streed.”

„Wat!” riep Lucia verontwaardigd glimlachend, „juist hij en zijn meester zijn het die de waarheid ten onder houden. Ik zeg u, dat een eenvoudige vrouw, die door des Heeren Woord is onderwezen, meer weet dan zij. En met Gods hulp zou ik wenschen uw predikheer in het bijzijn van den legaat en van wien ook te bewijzen dat hij dwaalt.”

De toegesprokene antwoordde niet. 't Was als had hem bij die woorden de schrik bevangen. Hij groette kortaf, verhaastte zijn stap en was weldra uit het gezicht.

„Dat kan nog kwade gevolgen voor ons hebben”, sprak Catherina, terwijl zij met bezorgden blik den man naaogde; „wie weet hoeveel moeite ons dat gesprek nog den korten tijd dat we hier zijn bezorgt.”

„Vrees niets,” antwoordde Barbara. „We hebben niet dan de waarheid gezegd. Ik zou wel willen, dat de heeren eens de proef namen van wat we hem voorsloegen.”

De wensch werd spoediger vervuld dan een van het drietal had kunnen denken. Immers, nauwelijks waren ze eenige uren tehuis, of er verscheen een bode, die bij elk hunner de boodschap bracht dat de hoogerwaarde heer Riverta haar op een bepaald uur nog denzelfden avond zeer gaarne wenschte te spreken. De boodschap werd in zeer beleefde woorden gebracht.

Barbara, die 't eerst de tijding ontvangen had, begaf zich dadelijk naar haar vriendinnen, en vernam van deze dat ook zij genoodigd waren. 't Was duidelijk, dat hetzij de landeigenaar zelf, dien ze ontmoet hadden of iemand die van hem 't een en ander had gehoord, zich gehaast had den pauselijken gezant van alles op de hoogte te stellen. Na raadpleging met hun echtgenooten besloten de drie vrouwen, in vertrouwen op den Heer, gezamenlijk te gaan.

In de schemering aan de slotpoort gekomen vonden zij een dienaar van den legaat gereed tot hun ontvangst. Hij ging de vrouwen voor tot aan een deur, die op zijn kloppen werd geopend.

In een kleine, hooge zaal, met de wapens der kantons versierd, zat de afgezant aan een tafel met boeken en schrijfgereedschap bedekt in een hoogen zwaren leunstoel. Hij was een man in de kracht van het leven met eenigszins scherpe trekken en wiens geheele voorkomen den Italiaan verried. Over het manteltje, dat zijn priesterlijk gewaad dekte, hing een gouden ketting met een kruis van hetzelfde metaal.

De legaat rees op toen de drie vrouwen binnentraden. Zijn gelaat stond vriendelijk, terwijl hij hen hoffelijk welkom heette en sprak: „Het verheugt mij dat gij aan mijn uitnodiging hebt willen gevolg

DE DRIE VROUWEN VOOR DEN NUNTIUS.
(Naar de schildering van Weckesser te St.-Gallen.)

geven. Moge ons samen zijn ten zegen wezen voor u en mij!" Daarna noodde hij de bezoeksters uit plaats te nemen.

Thans begon een levendig gesprek. De legaat deelden den drie vrouwen niet rechtstreeks meê, vernomen te hebben wat zij gesproken hadden op den weg, maar blijkbaar wist hij het. Hij verklaarde haar met genoegen in de kerk te hebben gezien en de hoop te koesteren, dat zij als verstandige vrouwen hun zielenheil zouden betrachten door het gehoorde ter harte te nemen. „Gij zult toch," zoo sprak hij, „zeker niet meenen wijzer te zijn dan zoovele geleerde en vrome mannen, wier aanzien en achting groot is en die allen hetzelfde leeren als u heden is verkondigd. Waarom gaat gij niet als weleer ter mis? Ik kan het verstaan dat gij u niet om tijdelijk voordeel van uw gevoelens laat afbrengen, maar gij hebt nu gehoord dat ge dwaalt. En zoo ge u bekeert zult ge er en voor deze wereld en voor de toekomende groot voordeel uit trekken."

Thans was het de beurt der bezoeksters om te antwoorden, waartoe gelijk zij meenden de gelegenheid zich tevens als vanzelf bood. En zij wilden geen bescheid schuldig blijven. Kalm wezen zij den legaat kortweg op Gods Woord als het eenig gezaghebbend getuigenis. Wat hij ook aanvoerde, de vrouwen bleven er bescheidenlijk maar ook beslist op staan, dat men haar zou overtuigen uit de Schrift, wijl over haar gezag alle partijen 't eens waren. Zoo voerde dan Riverta hoofdzakelijk alleen het woord, om dan als hij ophield steeds dezelfde vraag tot zich te hooren richten, waarop hij echter trouw het antwoord ontweek, om dan met drift verder te spreken.

De kerkvoogd geraakte in verlegenheid. Hij had zich geveild door vriendelijke tegemoetkoming en verder door het gewicht zijner waardigheid en de grootheid zijner kennis de vrouwen te winnen en te overwinnen. Doch hij begon te gevoelen, dat het op een nederlaag voor hem kon uitloopen. Reeds had men een uur geredetwist zonder baat toen de legaat uitriep: „Gij moet u buigen voor het door God ingesteld gezag en onzen heiligen vader den paus, en geloovig aannemen de leer onzer Moeder, de heilige kerk. Wie anders doet bezondigt zich en sluit zich buiten het hemelrijk."

Had Riverta gemeend het met machtspreuken te winnen, dan bedroog hij zich. Want de vrouwen, 't nuttelooze van langer te blijven inziende, rezen op en wilden vertrekken, terwijl Barbara sprak:

„Als gij slechts uzelf aan het woord laat, is het wel gemakkelijk 't van ons te winnen."

De vriendelijke trek op 't gezicht van den legaat was reeds lang verdwenen. Thans sprak hij gemelijk: „Nu goed dan, zegt wat gij wilt."

Toen legde Barbara Muralto met haar opengelegene Bijbel in de hand een schoone belijdenis af, gelijk zij die geleerd had uit Gods Woord. Met fierheid, gedachtig aan de spreuk van haar roemrijk

geslacht, getuigde zij van de waarheid, en sloot met deze woorden:

„Juist zooals de eene groote heer den anderen vergiftigt opdat hij hem dan rijk ontneme, en ten einde dat te doen de beste spijs neemt en het vergift daarin werpt, zoo doet gij ook in de goede spijs van het Evangelie het vergif uwer afgoderij."

DE BEKRONINGEN.

(Prijsvragen en Antwoorden.)

Met „gemengde gevoelens" zetten we er ons toe den uitslag der beoordeeling meê te deelen.

Eenerzijds toch stemt het recht aangenaam, dat zoovele lezers hun tijd en gaven er aan gewijd hebben, om zooveel degelijken arbeid te leveren. Dit dient op hoogen prijs gesteld. Vele menschen toch zijn van arbeid des geestes o zoo afkeerig, en denken liefst niet meer dan hoog noodig is. Vooral in onzen tijd heeft de lichamelijke oefening, waarvan Paulus zegt dat zij tot weinig nut is, zóó de overhand, dat het verstandelijke en ook het eeuwige vaak geheel wordt vergeten. We keuren die lichamelijke oefening volstrekt niet af, maar toch moet steeds wat het zwaarst is ook het zwaarst wegen.

Temeer stellen we 't ontvangene op prijs, wijl we zeer goed weten, dat het menig inzender volstrekt niet allereerst om den prijs is te doen, dat menig een meer om het spel dan om de knikers arbeid. Zie, we houden het voor niet goed als men bladen in 't leven moet houden, gelijk zoo vaak geschiedt, door een schilderij te verloten of aan één op de zooveel inzenders een horloge ten geschenke te geven, en dergelijke kunstmiddelen meer. We zouden dit nooit willen doen, en gelooven dat onze lezers met ons zullen beamen, dat een degelijke inhoud vrij wat beter is. Graag verbeterden we zelfs *Excelsior* nog in menig opzicht, doch dan helpe men ons om lezers te winnen. Het kan best.

Ook echter was er iets, dat ons min aangenaam stemde, en dat is wel de „gebrekkelijke staat" der kennis van de *Nederlandsche* taal bij meer dan één inzender. (Zie hieronder meer.) Vrienden, laat dit toch anders worden. Leer uw *moeders* taal spreken, en niet allerlei uitheemsche en vreemde klanken nabootsen. Wat baat het of men zich al „historisch" en „vaderlandsch" en „oud-Hollandsch" noemt, en intusschen een der hechtste bolwerken van dat al ondermijnt. Denk om de fabel van den hond, die miauwen, piepen, bulken en o zoo veel kon, maar niet... blaffen!

We willen ten einde onzen lezers zooveel mogelijk van nut te zijn, al is ook onze taak in deze dagen wat zwaarder dan gewoonlijk, en al beloven we niet het van alles en altijd te doen, eenige opmerkingen maken over hetgeen werd gezonden. Allereerst over

1°. *Friso*. De antwoorden getuigen van zorg voor taal, stijl en inhoud. Het is echt *Nederlandsch*. Salomo is goed geteekend, doch ook van zijn arbeid als dichter en schrijver had moeten gesproken worden. De beschouwing over wereldgeschiedenis is wat eenzijdig. Zeker leert die ons Gods Woord kennen, maar dit had uitgewerkt moeten worden door te wijzen op de lessen in het leven der volken.

2°. *Oranje boven*. Uitnemend bewerkt als het vorige, 't welk het zelfs nog overtreffen zou, zoo de schrijver ook van nr. 4 een zoo goede vertaling had gegeven, zoo echt Nederlandsch ware geweest. In zake wereldgeschiedenis geeft hij juist wat F. *niet* geeft.

3°. *Alle begin is moeilijk*. Ja vriend, dat is treffend waar en ook uw werk bewijst het. Gij zult dat zelf zien als we later een en ander meêdeelen uit de voldoende antwoorden. Doch verlies den moed daarom niet. De tweede stap is wellicht reeds veel beter, vooral als we letten op uw leeftijd.

4°. *Leeren is winnen*. Aan dit werk is zorg besteed, dat blijkt aan „Salomo;” alleen moet men woorden als „genabuurde”, die eigenlijk onzinnig zijn, mijden. De beschouwing over de geschiedenis is niet juist; onze lezeres geeft er zelf bij aan waardoor. Over het verdere geven de later aan te halen voorbeelden inlichting en wat hieronder volgt.

5°. *Loon naar arbeid*. Ook deze schrijver is met de geschiedenis op verkeerd spoor. Over Salomo ware wel iets meer te zeggen geweest. Over vraag IV spreken we hieronder. Doch ook dezen jeugdigen lezer roepen we toe wat we onder nr. 3 zeiden: We rekenen gaarne met ieders kracht.

6°. *Soli Deo Gloria*. Deze inzender was ditmaal minder gelukkig, wijl hij op de vragen II en IV een bepaald onjuist antwoord gaf en ten deele ook op vraag III. Over 't geheel zouden we hem willen zeggen: juist wijl ge van alle inzenders de jongste zijt, hebt ge nog de beste gelegenheid het verder te brengen. Daartoe dient ge echter niet haastig te werken. Neem er den tijd voor.

7°. *Steeds hooger*. Op enkele feilen na toont het geleverde zorg voor taal, stijl en inhoud. Aan de beschrijving over Salomo ontbreekt hetzelfde als b.v. onder nr. 1. Over nr. IV spreken we straks. Alles toont zorgvuldige bewerking en overdenking van het onderwerp.

8°. *Hoop doet leven*. Ook deze inzender heeft het zich wat heel gemakkelijk gemaakt. In vier kleine zijtjes doet hij 't af. Nu is beknoptheid wel een deugd, maar niet als zij leidt tot het weglaten van 't onmisbare. Onze vriend lette op taal en stijl en vooral op den inhoud. Ook hier is vraag II, gelijk bij anderen verkeerd beantwoord.

9°. *D* zou waarschijnlijk iets beters hebben kunnen leveren dan hij gaf. Thans lijdt het gezondene aan onvolledigheid en voorts aan dezelfde onjuistheden, die we ook bij anderen aantreffen. Ook hier worde het „Excelsior”.

Zoover over de ontvangen antwoorden. Thans eenige opmerkingen.

Wat „Salomo” betreft, misten we bij alle inzenders de verwijzing naar 2 Sam. 7:12—15. Indien men met eenige *zekerheid* over Salomo's terugkeer tot den Heer wil spreken, mag deze plaats allereerst genoemd worden. 't Beroep op den Prediker is meer gissing.

Ten tweede hebben we met verwondering gezien, dat bij sommige lezers woorden als „meeting”, „inspraak maken”, „leedvermaak” voor behoorlijk Nederlandsch werden aangezien. Anderen weer schenen voor „debat” geen Nederlandsch woord te weten, en het dwaze „vruchten afwerpen” voor „vruchten dragen” is blijkbaar in den smaak. Sommigen wisten geen goed woord voor het Germanisme „onbevangen”. Gelukkig dat althans een uitdrukking als „het verluidd” door *allen* werd afgekeurd.

Lieve vrienden, bedenkt toch wat ge schrijft. In uw Bijbel reeds kunt ge zien dat *vruchten afwerpen* juist het *tegengestelde* is van *vrucht geven of dragen*. En waarom woorden die we zelf hebben aan het Engelsch, Fransch of Duitsch ontleend?

Ten derde moeten we nog eens wijzen op de wenschelijkheid van goeden stijl en taal. Sommige lezers hebben blijkbaar veel te veel nieuwsbladen en veel te weinig goede boeken gelezen.

Komisch of *humoristisch* — hoe moeten we 't noemen? — zijn de begrippen van sommige lezers over hetgeen die beide woorden uitdrukken.

Sommigen houden 't zoowat voor 't zelfde; anderen wel dat niet, maar toch voor iets grappigs allebei; enkelen passen 't eene toe op personen, 't andere op zaken.

Mogen we nu eens even opmerken, dat *komisch* of *komiek* eenvoudig aanduidt wat vermakelijk, grappig is, wat door zijn zonderlingheid of vreemdsoortigheid tot hartelijk, vroolijk lachen prikkelt.

Maar *humoristisch* is gansch iets anders. De humor werkt sterk op het gevoel, kan doen lachen (maar weer anders dan om het komieke) maar ook doen weenen. Terecht hebben sommigen als voorbeeld de Camera aangehaald. Maar wie dat boek leest zal er niet zooveel bepaald komieks in vinden, wel veel dat u tot een lach of tot een traan kan bewegen.

Jan Klaassen in de poppenkast is een komieke figuur.

Toen professor Burman, die in de twisten tusschen Remonstranten en Contra-Remonstranten ook heel wat te hooren had gekregen, 't ongeluk had, dat hij zijn been door afzetten moest verliezen, sprak hij na de bewerking met een flauw lachje: „Iets doet me er genoeg in. Nu kunnen de geestelijke heeren niet langer van mij zeggen, dat ik de slechtste kerel ben die er op twee beenen loopt.”

Dat was humor.

Evenwel de vergissing bij vele lezers is begrijpelijk, want in Nederland noemt men dwaselijk heel wat bladen, opstellen, gezegden enz. humoristisch, die eenvoudig *komiek* zijn en niets meer. Wezenlijk

humoristisch te wezen staat veel hooger en is in vele landen, maar vooral ten onzent, zeldzaam. Daarbij wordt de humorist licht misverstaan. Wie de gaaf van de humor bezit — men kan niet voor humorist leeren — heeft een grooten schat; de vraag is echter of hem dat bezit altijd gelukkig maakt.

Maar ten slotte, gelijk we in 't begin zeiden, verblijden we ons over veel dat we ontvingen. De prijzen hebben we aldus verdeeld, overeenkomstig de waardij van het gezondene, verschillende omstandigheden in aanmerking genomen.

1e PRIJS: Een Ex. van **STRAUSS, Helon's Bedevaart naar Jeruzalem**, geb. (waarde f 3.25) aan *Friso, Oranje boven en Steeds hooger*.

2e PRIJS: Een Ex. van **PUAUX, Fidelio en Samuel**. Een reis door de Christenwereld (waarde f 1.80) aan *Leeren en winnen*.

3e PRIJS: Een Ex. van **OTTO FUNCKE, Christelijke Vraagteekens**, geb. (waarde f 1.25) aan *Alle begin is moeilijk, Loon naar arbeid en Soli Deo Gloria*.

4e PRIJS: Een Ex. van **Th. GAY, Het heilige land. Mijn reis naar en verblijf te Jeruzalem** (waarde f 0.75) aan *Hoop doet leven en D*.

Aan de bekroonden zullen de uitgeloopte werken worden toegezonden.

Weldra volgen nieuwe prijsvragen. Mogen er velen met goed gevolg hun krachten aan beproeven!

UIT HET LEVEN.

In het jaar 1602 stierf te Zoetermeer in den ouderdom van 97 jaren, Commertje Janse Kokken; als moeder, groot- en overgrootmoeder, zag zij in haren laatsten levenstijd 183 levende nakomelingen.

Narren-wijsheid.

Aartshertog Leopold van Oostenrijk hield eens krijgstraad, toen hij gereed stond om de Zwitsers te beoorlogeren. Het voornaamste was welken weg men nemen zou om Zwitserland binnen te dringen. De een meende dat deze, de ander dat die weg de beste was.

Eensklaps begon de nar van den hertog hard te lachen en kopje te duikelen van plezier.

„Nu, wat scheelt u?” vroeg de hertog.

„Wel, neef, ik heb zulk een plezier dat gij allen een weg zoekt om Zwitserland binnen te dringen.”

„Nu, wat valt daarover te lachen?”

„Och, neef, ik zou denken, dat die weg vanzelf zal gevonden worden. Ik zou liever den geschiksten weg zoeken om uit Zwitserland te komen, als we slaag krijgen.”

V R A G E N B U S.

In onzen letterkundigen kring bestaat verschil van gevoelen of men moet schrijven „van Willem den eerste” of den eerste. Zou de redactie ook haar meening ons willen mededeelen?

C. en W.

ONZE LEESTAFEL.

Het hiervolgende ontleenen we, om begrijpelijke redenen, aan het *Amst. Predikbeurtenblad*.

Verre landen en vreemde volken. Een boek vol vertellingen, verzen en platen voor de jeugd. Ingeleid door A. J. HOOGENBIRK. Amsterdam, W. KIRCHNER (Firma FERNHOUT).

In langen tijd kwam geen boek ons in handen, dat ons zoozeer aantrok als dit. Het ziet er naar het uitwendige keurig uit. De 40 platen, die het bevat, — waarvan 20 in kleurendruk — zijn inderdaad fraai. De vertellingen zijn boeiend en leerzaam. Het is voor de jeugd bestemd, maar ook ouderen in leeftijd zullen er met genoegen kennis mede maken en er iets aan kunnen hebben. Immers, dit boek heeft niet al wat het te lezen en te zien geeft, één doel, en dat doel zal elk Christen uitnemend heeten. Het wil belangstelling in, liefde tot, ijver voor den arbeid der Zending opwekken en bevorderen.

De heer HOOGENBIRK heeft in zijn woord ter inleiding dit boek voor de jeugd met warmte aanbevolen. Wij vereenigen ons gaarne daarmee. De uitgever verdient dat zijn kostelijke gave in de handen van zeer velen kome. In 4°. formaat, 240 bladzijden groot, op fraai papier gedrukt, kost dit boek in sierlijken omslag slechts f 0.90, in prachthand f 1.25. „Wie” — zoo vraagt de uitgever — „wie zal het ontkennen dat het veel is voor weinig geld?” Inderdaad, hij mag die vraag doen. Ouders, geeft dit vele voor weinig geld uwen kinderen in handen, en gij geeft hun lectuur, waaraan zij voor hoofd en hart veel hebben zullen.”

CORRESPONDENTIE.

M. D. Jr. te A. En uw brief en het er bij gevoegde lezen we met genoegen. Ten bewijze nemen we maar dadelijk iets er van op. Bijna alles is bruikbaar. Aange-naam was het ons, dat ook onze taal er bijna overal haar eisch in krijgt. Dat komt niet bij allen voor, en is toch, o. a. ook in uw maatschappelijken arbeid, zoo gewenscht.

J. A. N. te V. Bij hetgeen de uitgevers ons zonden was geen briefje; ook navraag baatte niet. Wat nu de woorden „leedvermaak”, „verluiden” en „verkappt” betreft, waarvoor u goed-Nederlandsche vraagt, eigenlijk is het niet doenlijk *onzinnige* woorden te vertalen. Doch wijl duidelijk is, dat alle drie de vrucht zijn van een onbeholpen pogen om Duitsche woorden over te zetten, diene dat „Schadenfreude” wellicht niet door een Ned. woord is weer te geven; het beduidt blijdschap over leed van anderen; „leedvermaak” heeft geen zin. „Het verluiden” is een nabootsing van „es verläutet” of iets dergelijks. „Verkappt” moet zijn „vermomd”, „omsluierd”, „bedekt”. In onze taal beduidt „verkappt” hoogstens „van een andere kap voorzien”. Dat men die onzinnige woorden in boeken en bladen vindt zegt niets. Stordigheid op de taal is een treurig gebrek van ons volk.

... te T. Zonder den naam des inzenders te kennen, kunnen we niets plaatsen. Dit ware echter te verhelpen. Erger is, dat het stuk zelf nog te zwak is. Meer dan één lezer van Excelsior ondervond reeds al dichtende, dat het een kunst is. Nog pas kondt u lezen, dat *rijm* nog geen poëzie vormt. En al herhalen we, dat het ons leed doet, we kunnen het niet opnemen. We raden u, begin met proza, en hebt ge lust tot dichten, neem dan niet een vers van 130 regels en over een zoo hoog onderwerp, maar iets korter en eenvoudigs. Bestudeer dan ook *de maat*, want die is geheel niet goed. „Oefen uzelf”, dat is onze wenk.

J. B. te H. We zullen pogen u te helpen, doch het gaat ver van gemakkelijk.

J. Z. 't Moest ten slotte nog uitgesteld.

M. G. M. te R. In dank ontvangen; spoedig het nadere.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers Naaml. Venn. Boekhandel voorheen HÖVEKER & WORMSER te Amsterdam.

BERICHT.

Zij die zich op den nieuwen jaargang (1 Januari tot 31 December 1897) abonneeren, ontvangen de nos. die dit jaar nog verschijnen moeten, na den 7en November a. s. *gratis en franco* toegezonden.

DE UITGEVERS.

EEN BESCHIEDEN VRAAG.

Het zou zeer gewenscht zijn, dat *Excelsior*, 't welk door zoo velen gaarne gelezen wordt, ook kon gezonden worden aan de *militaire Tehuizen*, geheel onvermogende *jongelingsvereening*en, aan verschillende *gestichten* en inrichtingen, die wegens hun beperkte inkomsten niet *kunnen* intekenen.

Indien er nu lezers zijn die hiertoe willen meêwerken, dan kunnen zij dit doen door voor één of meer exemplaren in te teekenen, en dan den Uitgevers op te geven, waar die moeten bezorgd worden. Ook kunnen ze eenvoudig intekenen en aan de Redactie overlaten, waarheen de exemplaren te zenden, die dan wel aan hun adres komen.

We hopen dat diegenen onder onze lezers, welke hiertoe instaat zijn, dit zullen ter harte nemen. Het is boven de macht der Uitgevers zelf hierin te voorzien. Doch wie met ons het plan goedkeurt, helpe een weinig tot de uitvoering meê.

DE GESCHIEDENIS VAN EEN KONINGSHUIS.

VII.

JOAS.

Slechts weinige jonge vorsten zijn aan de regeering gekomen onder zoo gelukkige omstandigheden en bovenal onder zoo uitnemende leiding als de zevenjarige Joas. Zijn oom Jojada de hoogepriester was een buitengewoon godvreezend en bekwaam man; een man die herinnerde aan de besten uit zijn volk uit vroeger dagen; een man in wien het beeld van zijn grooten stamgenoot Mozes zich herhaalde. Het land was onder zijn regentschap gelukkig. Innerlijke onlusten waren er niet; de dienst van Jehovah was als staats-godsdiens erkend; van buitenlandsche vijanden had men geen last, Jehu, als koning van Israël, verfoeide den afgodsdienst, ofschoon hij de kalveren van Jerobeam bleef vereeren, en had dus geen reden om Juda te belagen; de kleine koning genoot een goede opvoeding van een voogd, wien het niet te doen was of mocht zijn volgens de wet om langer dan hoogst noodig was de teugels van het bewind in handen te houden. In één woord het scheen dat Juda een nieuwe toekomst van geluk en zegen tegemoet ging. En dat deed het ook, want Gods beloften zijn getrouw. En dat de uitkomst niet aan de verwachting beantwoordde, hadden volk en koning aan zichzelf te wijten.

„Zoolang de priester Jojada hem onderwees” wandelde Joas in de wegen des Heeren. Wel was de tempel niet de eenige plaats waar Jehova vereerd werd, maar afgoderij werd niet geduld. Joas beijverde zich zoodra hij de teugels van het bewind zelf in handen had genomen om het huis des Heeren te doen herstellen en droeg daartoe aan de priesterschap op, gelden in te zamelen. De tempel was zoo verwaarloosd dat hij bouwvallig was geworden. Toen Joas den dertigjarigen leeftijd had bereikt, bleek hem echter dat het werk niet genoeg vorderde en hij meende reden te hebben om dat voor een deel aan de priesters en Levieten te wijten. Derhalve kwam hij met Jojada overeen dat de gewone „schatting van Mozes” weer zou worden ingevoerd dat is: dat aan de wet des Heeren door Mozes gegeven, waarin bevolen werd dat iedere man jaarlijks een halven sikkal zou offeren, voortaan stipt de hand gehouden werd. Hoe uitnemend die wet was bleek weldra, want na korten tijd waren alle herstellingen aan den tempel voltooid en schoot er nog overvloed van geld over, om gouden en zilveren gereedschappen voor den eeredienst te doen vervaardigen.

Maar hiermede zijn we aan het keerpunt in Joas' leven genaderd. Zijn godvreezende oom stierf, honderddertig jaren oud en werd met koninklijke eer begraven. Zwaarder verlies was voor vorst en volk niet mogelijk. Al te spoedig werd Joas door vleierij ingepakt door de vorsten, die slechts noode onder den krachtigen invloed van den grijzen Jojada den voorvaderlijken godsdienst uitwendig hadden gehuldigd en maar al te blij waren dat ze van dit toezicht verlost waren. Helaas! Joas hoorde naar hen en verliet met hen het huis des Heeren om in de bosschen de altaren der afgoden te doen rooken van de offeranden. Joas had geteerd op de godsvrucht zijns ooms, maar zijn eigen *wil* was niet tot bekeering gekomen. En daardoor zonk hij zoo snel en zoo diep. Niet ongewaarschuwd, want God zond profeten, maar hun woord werd in den wind geslagen. Daarna getuigde de zoon van Jojada, de nieuwe hoogepriester Zacharia, Joas' neef tegen den voortkankerenden afval. Maar alleen met het gevolg dat hem de martelkroon ten deele viel. In al zijn ontzettende naaktheid draagt het verhaal juist den stempel der waarheid omdat niemand zoo iets vermoeden zou, dat Joas samenspande met de goddelooze aanzienlijken en dat op zijn gebod eene verbintenis tegen Zacharia gemaakt werd, zoodat de priester overvallen werd tijdens de uitoefening van zijn dienstwerk en gesteenigd in het heilige voorhof tusschen den tempel en het altaar. Met Zacharia werden nog andere afstammelingen van Jojada vermoord.

Zoo diep kan vallen hij die over de werkingen van Gods Geest heen werkt en wiens hart niet volkomen wordt met den Heere. De mond des Heilands

heeft Joas op één lijn gesteld met Kaïn, toen hij zeide dat over dit geslacht zou komen al het op aarde vergoten onschuldig bloed, van het bloed van Abel af tot dat van Zacharia. Dat Abels bloed door de hand zijns broeders stroomde was een gevolg van den haat tegen God; dat Zacharia door Joas het leven verloor was de openbaring van den haat tegen Gods getuigen. Daarom worden die beiden als typen genoemd.

Zacharias riep stervende uit: „Jehova zal het zien en zoeken.” Er zijn waarlijk Christenen geweest, en misschien nog, die meenen dat Zacharia daar niet goed aan gedaan heeft. Maar heeft Zacharia iets anders tot Joas gezegd dan God zelf sprak tot Kaïn: „Daar is een stem des bloeds van uwen broeder dat tot mij roept van den aardbodem”? En meldt het boek der Kronieken ons niet: „Daarom” geschiedde het dat in het volgende voorjaar Hazaël, de koning van Syrië optoog, nadat hij Gath ingenomen had en Juda overheerde? Joas stelde een groot leger tegen de betrekkelijk geringe krijgsmacht van den Lyrischen koning, maar leed een geduchte nederlaag. Vooral veel van de voornaamsten des lands sneuvelden en de vijand kwam voor de poorten van Jeruzalem. Met een zware schatting moest Joas de inneming der hoofdstad afkopen. Niet onwaarschijnlijk werd Joas in den veldslag zwaar gewond, want we lezen dat „zij, de vijanden, hem achterlieten in groote krankheden.”

Daar lag de koning die eens zoo goed was begonnen na op zoo buitengewone wijze door God uitgered en op den troon geplaatst te zijn, nu als een afgodendienaar, een moordenaar, een vervolger van Gods volk, een ahangeling van den heidenschen monarch half stervend van God en menschen verlaten in de kracht des levens neder. Zijn volk was ongelukkig gemaakt, zijn omgeving was verbitterd. Een partij had zich tegen hem gevormd. De samenzwering kwam tot rijpheid en weldra tot uitbarsting en na enkele dagen drongen een paar zijner hovelingen zijn ziekenvertrek binnen en vermoordden den vorst op zijn bed. Het schijnt dat de droefheid over zijn dood gematigd was. In de stad Davids begroef men hem, maar niet in de koninklijke graven. Daartoe was de achting niet groot genoeg.

„Die mij eeren zal ik eeren, maar die mij vermaden, zullen licht geacht worden.”

Dat woord staat niet alleen in letters maar ook in geschiedenis in de Heilige Schrift. Het sta er voor ons niet te vergeefs!

A M A Z I A.

De verbittering tegen Joas, ontstaan door den moord gepleegd op zijn neef Zacharia en eindigende in het verslaan van den koning zelf, bleek alleen zijn persoon te betreffen. Zonder tegenkanting werd zijn zoon Amazia, toen vijf en twintig jaar oud, koning. Van Amazia lezen wij dat hij deed wat recht was

in de oogen des Heeren, maar niet als zijn voorvader David. Verder dan zijn vader Joas ging hij niet op den goeden weg en deze halfheid van hart was voor hem oorzaak van „doorvloeien”, zooals dat in den brief aan de Hebreëen genoemd wordt. Hij begon met stipt naar de goddelijke wet te handelen, door, zoodra zijn regeering goed gevestigd was, de moordenaren van zijn vader met den dood te straffen, maar niet naar heidensche wijze, hun geheele geslacht uit te roeien. Deze daad is van meer belang in een Oosterschen monarch, dan wij ons gewoonlijk voorstellen; ze was eene zeldzaamheid die alles goeds deed verwachten.

Daarna werd Amazia genoodzaakt om de Edomieten, die vroeger aan Juda schatplichtig, maar nu afgefallen waren, weder ten onder te brengen. Hij bracht daartoe het leger van Juda en Benjamin op de been en kon er 300000 tellen. Vergeleken met de vroegere opgaven van legers zien we hieruit hoe sterk reeds de macht van het kleine volk taande. Ook Amazia vond zijne krijgsmacht onvoldoende en huurde daarom van Joas, den zoon van Jehu, koning van Israël, 100000 man hulptroepen voor honderd talenten zilvers. Van Godswege werd hem echter door een profeet bevolen dit leger weder te ontslaan, daar God niet meer met Israël was, en deze troepen in plaats van hem de overwinning te bezorgen, hem de nederlaag zouden verzekeren. Ofschoon daarmede eene belangrijke geldsom gemoeid was, voldeed Amazia aan den eisch Gods en ontsloeg de hulptroepen.

Zijn leger behaalde in het Zoutdal de overwinning over de Edomieten zoodat van de laatsten 10000 sneuvelden en andere 10000 gevangen genomen werden. Helaas, door de behandeling van deze laatste 10000 wierp Amazia eene onuitwischbaren smet op zijn naam. Hij liet ze allen van de steenrotsen te pletter stooten. Zoo Israëlietisch als hij gehandeld had met de kinderen van de moordenaars zijns vaders, zoo heidensch leefde hij met deze ongelukkige krijgsgevangenen.

De wortel waaruit dit gedrag voortsproot is echter in de Schrift niet ver te zoeken. Amazia was een heiden geworden; verblind genoeg om den levenden God die hem de overwinning geschonken had, te verlaten, en de goden van zijn overwonnen vijanden, die hun eigen volk niet hadden kunnen verlossen, te gaan aanbidden. Zelfs verkrachtte hij zoover zijn geweten dat hij den profeet die hem in Gods naam bestrafte, bedreigde met een doodvonnis wegens majesteitschennis. De profeet hield af met de laatste ernstige waarschuwing: „Ik zie dat God besloten heeft u te verderven, dewijl ge dit gedaan en naar mijn raad niet gehoord hebt.” Het vervolg van Amazia's geschiedenis leert ons maar al te zeer hoe waar dit woord was.

De benden uit Israël die zoo tegen hun zin ontslagen waren, hadden met het hart vol wraakzucht geen lust om dadelijk terug te keeren. Terwijl het land van Juda door den oorlog met de Edomieten

voor een goed deel van verdediging ontbloot was, deden zij een inval in de steden van noordelijk Juda, versloegen 3000 mannen en roofden veel roofs. Het schijnt echter dat Amazia door tijdigen tegenweer aan dien rooftocht paal en perk wist te stellen.

Toch werd hem dit blijkbaar tot een strik. De oude veete tusschen de broedervolken was weer aangewakkerd. Amazia, van God afgefallen, zon op eene gelegenheid om Joas dien rooftocht betaald te zetten en zond hem een oorlogsverklaring. Joas toonde meer staatsmanswijsheid dan zijn tegenstander en zocht den krijg te voorkomen. Hij deed dat echter op zoo minachtende manier en in een zoo krenkende gelijkenis dat Amazia er slechts door geprikkeld werd om zijne krachten met Joas te meten. Derhalve mobiliseerde Joas ook zijn leger en toonde daarbij ook in de krijgskunst Amazia ver vooruit te zijn. Immers zoo vlug waren zijne bewegingen dat de veldslag plaatsgreep op Judeesch grondgebied, bij Bethhoron: iets dat Amazia, die vroeger gered was, had moeten voorkomen tot elken prijs. Die veldslag was beslissend; Amazia werd krijgsgevangen gemaakt en als gevangene van Joas in zijn eigen veroverde hoofdstad Jeruzalem gebracht. Joas liet zich uit den tempelschat en uit het koninklijk domein een zware schatting betalen en verwoestte een deel van den muur van Jeruzalem. Blijkbaar handelde de Israëlietische koning zeer gematigd; Jeruzalem werd niet geplunderd; het breken van den muur was alleen eene vernedering. Wel werden gijzelaars medegevoerd, maar geen slaven, en het schijnt dat de koning binnen kort weer op vrije voeten werd gesteld. Joas laat zijn karakter gunstig kennen; hij voerde niet meer krijg dan noodig was en alleen tegen den koning, niet tegen het volk.

Dit alles geschiedde in de eerste veertien jaren van Amazia's regeering, want na Joas dood regeerde hij nog vijftien jaren.

Zijn wanbeheer had echter de verbittering van een deel zijner onderdanen opgewekt, zoodat een geweldige samenzwering ontstond die weldra oproer werd. De koning werd gedwongen Jeruzalem te verlaten en naar Lachis te vluchten. Daar achterhaalden hem echter zijne vijanden en vond hij den dood door hunne handen in het vier en zestigste jaar zijns levens. Op paarden werd zijn lijk naar Jeruzalem gebracht, waar 't in de graven der koningen ter aarde besteld werd. Dat moet met groote beroering geschied zijn en het doel der samenzwering was ongetwijfeld de omverwerping van Davids dynastie. Immers we lezen dat *het gansche volk des lands* Uzzia, den zoon van Amazia, koning maakte. De hoofdstad was dus tegen de dynastie, het overige volk alleen tegen den koning. Maar zoover had Amazia's afval het dus gebracht dat de troonsopvolging niet eens meer verzekerd was. Tenminste aan 's menschen zijde; Gods beloften aan David waren onwankelbaar.

W.

DE FAMILIE HYDE.

EENE SCHETS UIT ENGELANDS GESCHIEDENIS IN
DE ZEVENTIENDE EEUW.

VII.

DE TWEE PARLEMENTEN.

Hoewel Hyde de vertrouwdste raadsman van den koning was, nam hij persoonlijk geen deel aan den krijg.

Wel was hij tegenwoordig in den strijd te Edge-Hill, maar in de achterhoede geplaatst, daar de beide zoons van Karel die toen 12 en 9 jaar oud waren, aan zijne zorgen waren toebetrouwd.

Na dezen veldslag wilde Karel tegen Londen oprukken, maar Hyde wist hem terug te houden, daar hij steeds nog hoopte door een minnelijke schikking een einde aan den burgeroorlog te kunnen maken.

Opnieuw stelde hij zich wederom met het parlement in betrekking, doch veelal door Karels schuld, die van geen toenadering meer weten wilde en slechts algeheele onderwerping eischte, mislukten al zijne vredelievende pogingen.

Tot nog toe had het parlement zich tot onderhandelen, door bemiddeling van Hyde, bereid verklaard, doch toen een brief van den koning aan de koningin gericht, onderschept werd, waarin Karel Hyde zijn eenige vertrouwde noemde op wien hij alleen rekenen kon, en hem daarom tot zijn staatssecretaris wenschte aan te stellen, brak het parlement voor goed alle onderhandeling af. Hyde bedankte voor dezen nieuwen post van vertrouwen hem aangeboden en werd nu, daar die betrekking vacant kwam, door den koning tot kanselier van de schatkist benoemd en in den adelstand verheven.

En ditmaal wees Hyde de benoeming niet van de hand. Karel wist hoe hij degenen die hij noodig had aan zich moest verbinden.

Een groot verlies trof hem, toen in den slag van Newbury zijn dierbaarste vriend met wien hij steeds samenwerkte en met wien hij ten nauwste verbonden was, Lord Falkland, na een heldhaftige verdediging sneuvelde.

„Een verlies dat geen schatten hem konden vergoeden, en dat een plaats openliet die niemand kon vullen,” schrijft hij in zijn dagboek.

Ook voor den koning was de dood van Falkland, die lid van zijn Raad was, een groote schade.

In zijne nieuwe werkzaamheden ondervond Hyde veel tegenwerking van de edelen die op hem, als een opkomeling, met minachting neerzagen en met zijn nieuwen adel den draak staken. Daarbij was Hyde hun zeer onaangenaam, wegens zijn strenge begrippen en zijn streven om den moedwil der edelen aan banden te leggen. Waar het leger der monarchalen verscheen, heerschte overal bandeloosheid, plundering en een overmoed die geen wet ontzag en geen grenzen kende. De bevolking werd

vermoord, de huizen geplunderd en de vrouwen geschonden.

Karels oude liefhebberij om parlementen te ontbinden scheen weer bij hem boven te komen.

Hij zond aan zijn Raad een proclamatie waarin hij het parlement te Westminster ontbonden verklaarde, en een nieuw tezamen riep dat te Oxford zou vergaderen, en het eenige wettige parlement zou zijn.

Doch Hyde verklaarde in een brief aan den koning gericht, dat de Raad deze proclamatie niet kon openbaar maken, omdat niettegenstaande 's konings bevel, toch geen man minder te Westminster zou samen komen, en het parlement rustig zou blijven vergaderen, terwijl de eenige uitwerking van deze proclamatie niet anders zijn kon, dan dat de koning zich nog een grooter aantal vijanden schiep, dan hij reeds bezat.

En Karel die wel overtuigd was van deze waarheden, liet zich vinden voor deze dwaze daad bewaard te blijven.

Met Karels verlangen om te Oxford een nieuw parlement tezamen te roepen, kon Hyde zich echter wel vereenigen, en 120 personen daartoe door den koning benoemd, vormden spoedig de twee Huizen, in de geschiedenis als het Oxfordparlement bekend.

Nu had Karel wederom een parlement, en gelijk hij wenschte door hem benoemd en niet door het volk gekozen.

In een eigenaardige positie kwam dit nieuwe parlement te staan. Om zijn eigen wettigheid te erkennen moest het voor alles het Westminsterparlement onwettig verklaren. Het zond een schrijven, voornamelijk op advies van Sir Edward Hyde aan de Huizen te Westminster, waarin het verklaarde dat het parlement, dat te Westminster tezamen kwam, bestond uit rebellen, die door openlijk tegen den koning op te staan, door hem den krijg aan te doen, en door allen voorslag tot vrede van de hand te wijzen, zich aan hoogverraad schuldig maakten.

Het parlement te Westminster bleef op deze aantijgingen het antwoord niet schuldig, maar schreef terug dat de personen die nu te Oxford te zamen waren, tegen hun plicht het parlement, dat grondwettig samenkwam hadden verlaten, en daardoor zich schuldig maakten aan datgene waarvan zij anderen beschuldigden.

Zoo vergingen de jaren 1642 en 1643 in voortdurende stribbelingen en schermutselingen zonder dat eenig overwegend voordeel door een der partijen behaald werd.

Het begin van 1644 bracht eveneens weinig verandering in den toestand des lands. Doch een omkeer kwam spoedig. De slag bij Marston Moor werd door Prins Rupert verloren.

Deze nederlaag was voor de koningsgezinden een zware slag.

„Doch,” en wij laten thans aan Macaulay het woord,

„geen zwaarder slag dan voor de partij, die tot dusverre te Westminster geheerscht had, want het was ten volle gebleken dat in dien veldslag de door de presbyterianen jammerlijk verloren krijgskans, door Cromwell's geestkracht en door de koele dapperheid der door hem gevormde strijders hersteld was.”

De omkeer in de krijgskans ten voordeele der parlamentspartij in 1644 en '45, was te danken aan den man over wien wij in 't volgende hoofdstuk spreken zullen.

VIII.

CROMWELL.

Er is in de geschiedenis een voortdurende opeenvolging van feiten en gebeurtenissen als de baren der zee die elkander opstuwen en verdringen.

Steeds rollen de golven aan tegen de zandige duinen of rotsige klippen en zoo spoedt ook de tijd voort, in steeds onvermoeiden golfslag.

„Al uw baren en golven zijn over mij heengegaan,” klaagt een der oude Godsmannen en nog rollen Gods baren en golven over de wereld en over degenen die daarop wonen.

Zoo in het leven van een ieder persoonlijk, zoo ook in het leven der volkeren.

„'t Rumoer der golven doet Gij bedaren,” zingt de psalmist, als hij over het bruisen der volkrenwereld spreekt.

Uit den eeuwigen oceaan aangerold, spoelen de tijdgolven tegen 't strand der eeuwigheid.

De geschiedenis begint waar God den tijd schept en eindigt, waar God wederom een nieuwen tijd schept.

Een nieuwen hemel en een nieuwe aarde.

In die eeuwendurende wisseling is terugkeer van 't geen was.

History repeats itself.

Ja de geschiedenis is als de golven der zee die terugrollen en weer aanspoelen.

Er is een geheimzinnige werking Gods in de historie der volkeren.

De tijden rijp zijnde baren hun kinderen, de groote mannen, woordvoerders, of mannen van den daad.

En deze door hun volk voortgebracht, zijn 't weder die hun tijden herscheppen door de macht hunner persoonlijkheid of den invloed van hun geweldige kracht.

Denk aan zoovele geweldigen der oudheid, mannen wier namen na zoovele eeuwen nog onverbleekt schijnen, en wier invloed nog merkbaar is, of wel aan mannen uit nieuwere tijden als Michel Angelo, Luther, Calvijn, Rembrandt, Napoleon I en zoovele anderen, door God verwekt.

En boven al deze werking der geesten en deze overweldigende worsteling is er één God die 't al

regeert en bestuurt; bij wien al die volkeren, die machtige bruisende zeeën met hun schuimende golven, niet meer geacht worden dan een druppel aan den emmer. Een God uit wien en door wien en tot wien al deze dingen zijn.

Uit dit oogpunt beschouwd kan bij de les die de historie geeft, de toekomst rustig tegemoet gezien. Als 't noodig was verwekte God in Israël zijn richters die het volk bevrijdden van de volkeren die het benauwden, en het verdrukten. En toen in Englands historie het tijdstip aanbrak, dat het donker en hopeloos stond met de zaak der vrijheid van religie en geweten, toen het door dwinglandij scheen vertrapt te zullen worden, verwekte God ook nu een richter, die met zijn leger zingende ten krijg trok en als een andere Jehu, wiens drijven geweldiglijk was, het land zegevierend doortrok en zijn vijanden in wanorde voor zich verstrooide.

Die man was Olivier Cromwell.

Toen de strijd tusschen het parlement en de royalisten een jaar geduurd had, was de laatste der beide partijen ontegenzeggelijk in het voordeel.

De parlementstroepen werden door de zooveel beter ten oorlog toegeruste cavaliërs overal geslagen en teruggedrongen.

Verdeeldheid en moedeloosheid verzwakten bovendien de slecht aangevoerde legers, en vele der edelen die eerst aan de zijde van het parlement zich geschaard hadden, werden toen de kansen van Karel hoe langer hoe beter gingen staan, afvallig en spoedden zich naar Oxford om in Karels leger den strijd tegen de vroegere krijgsmakkers te aanvaarden.

Bristol was gevallen in de handen der vijanden, Essex werkeloos en steeds dralend, Northumberland onbetrouwbaar, Stamford geslagen, Hampden gevallen in den strijd. Toen stond onder de rondhoofden de man op, die door zijn naam alleen een schrik door het land zou laten gaan, een tweede Atila, een geesel Gods.

Wat geen ander vermocht, wrocht hij. Uit huurlingen en ongeoeffende landbouwers, vormde hij geharde soldaten die geen doodsvrees kenden.

Hij vaardigde een zelfverloocheningsgebod uit en onderwierp zijn troepen aan een ijzeren tucht.

Thans veranderde de geheele toestand en weldra was de strijd ten voordeele van het parlement beslist.

In verband met de geschiedenis der familie Hyde heeft het geen nut lang bij die van Cromwell te vertoeven.

Hyde kwam met Cromwell zeer weinig in persoonlijk contact. Toch is het noodig aan Cromwell, die zulk een machtigen invloed op den loop der geschiedenis had, in deze hoofdstukken die over Hyde en diens werk handelen, enkele bladzijden te wijden.

J. A. W. Jr.

JOHANN GOTTLIEB SILLEM.

Slechts enkele weken geleden overleed plotseling en onverwacht de man, wiens beeltenis 'tons een genoeg is thans onzen lezers te kunnen bieden, de heer J. G. Sillem.

Zelden heeft het heengaan van een man, wiens maatschappelijke arbeid zich op het gebied der Beurs en der Geldzaken bewoog, en dus uiteraard min openbaar was, zoo algemeene deelneming verwekt, zooveel bladen aanleiding gegeven om een waardeerend woord, ja veel meer nog te zeggen. Vanwaar dat?

De heer Sillem was gesproten uit een geacht en voornaam geslacht; hij arbeidde 40 jaar in het groote bankiershuis, Hope en Co., reeds een eeuw geleden hier en in den vreemde bekend; hij was commissaris of mede-oprichter van verschillende banken en dergelijke inrichtingen. In 't kort in het bedrijvig maatschappelijk leven onzer hoofdstad bekleedde hij een zeer voorname plaats. Zijn arbeid „ging tot verre toe”. Zijn naam was alom met eere bekend.

Doch dit hebben niet weinigen te Amsterdam met hem gemeen en zou, hoe eervol ook, niet geheel verklaren den algemeenen rouw, dien de mare van zijn dood verwekte.

De heer Sillem behoorde tot de Amsterdamsche patriciërs, wier echte typen steeds zeldzamer worden, de edellieden der hoofdstad, die het „noblesse oblige” verstaan, wier beteekenis ge eerst recht gevoelt als ze heengaan, wier afneming in getal ge elk jaar in de hoofdstad op allerlei wijzen voelt en ziet. Ook zelfs als hen niets buitengewoons kenmerkt, is er heel

een kring die op hen rekt, door hen bestaat. Als ze op de Heerengracht wonen, is 'twijl die naam bij hen past. Heeren zijn ze in den besten zin des woords. Maar ook deze zijn er nog niet weinige, en hun dood doet vaak slechts een ledig in beperkter kring ontstaan.

De heer J. G. Sillem was niet alleen bankier en patriciër, hij was meer dan dat; hij was een *Christen*. Hij schaamde zich het Evangelie van Christus niet.

Dit toonde hij in allerlei opzicht. In den dienst der Luthersche kerk, waartoe hij behoorde. Hij was mede-oprichter van de Evang. Luth. Vereeniging voor Diakonessen. Vijf dagen vóór zijn overlijden was hij tegenwoordig als Voorzitter dier Vereeniging, bij de eerste steenlegging door zijn kleindochtertje, van het nieuwe Diaconessenhuis, Willemspark, alhier, waarvoor hoofdzakelijk door zijn toedoen het grootste deel der gelden bijeengebracht was. Hij was jaren ouderling der Evang. Luth. Gemeente alhier en afwisselend President en Ouderling.

Als voorzitter van het Nederl. Bijbelgenootschap was hij, juist den dag voor zijn dood, weder voor vijf

jaar herkozen. In den arbeid voor de Zending ijverde hij, eveneens voor de Militairen, het Christelijk onderwijs, de Ziekenverpleging, de Heldring-gestichten, de Blinden, den Werkmansstand, ja wat niet al.

Hij was een Christen met een ruim hart. Of het zijn kerk of Patrimonium gold, de Rijnsche Zending of een Evangelisatie op de heide, hij arbeidde meê; hij gaf mild en overvloedig. En niet alleen zoo. Hoeveel nood en ellende hij, gesteund door zijn voortreffelijke echtgenoot, in stilte lenigde, wie zal

J. G. SILLEM.

GEB. 2 Juni 1837. — OVERL. 25 Sept. 1896.

het zeggen? Die het ervoeren, weten het, o. a. meer dan één zendeling en ook Hem is 't bekend, die dezen getrouwen arbeider tot rentmeester over veel gesteld had en in wiens genade hij roemde. Wat hij deed, deed hij van harte als den Heere en niet den menschen.

En juist als Christen, als een die leefde voor anderen en tot heil van velen, is 't dat vóór alles en allereerst de heer J. G. Sillem is herdacht. En als zoodanig allereerst eerden hem de honderden, die verzameld waren bij zijn graf op den lieflijken herfstdag.

Mannen als deze zijn zeldzaam. In den heer C. P. van Eeghen ontviel niet vele jaren geleden aan de hoofdstad mede een der aanzienlijken, wiens hoogste roem Christus was. Veel wordt als zij heengaan gemist. En het is waar wat een vriend schrijver dezès toeriep toen de heer Sillem werd weggenomen: Gods wegen zijn ondoorgrondelijk.

„Hij is met krijgsmans eer in 't harrenas gestorven.” Dat geldt van den man, die bezweek terwijl hij in den dienst zijns Heeren, tot heil onzer militairen arbeidde. „Daar blijft een rust over voor het volk van God.”

De heer Sillem laat een zoon na, den heer E. Sillem, die het voetspoor zijns vaders drukt en o. a. op het gebied der Christelijke Jongelingsvereniging reeds jaren arbeidt. Het is schoon de zoon van zulk een vader te zijn, tot zijn arbeid in te gaan.

H.

VAN AMSTERDAM NAAR PRETORIA.

VIII.

DE KAROO.

Elken avond om 9 uur vertrekt uit Kaapstad een trein die den derden dag 's morgen ongeveer 12 uur in Pretoria aankomt; alleen Donderdagsavonds 8 uur gaat er bovendien een, de mailtrein, die er Zaterdagavond 11.30 ure reeds is. Ik koos dus dien van Donderdagavond 8 uur, waarmede men Zaterdagmorgen 7½ ure Bloemfontein, de hoofdstad van Oranje Vrijstaat bereikt; voorloopig het doel mijner reis. Deze mailtrein bestaat alleen uit eerste klasse rijtuigen, in coupé's voor vier personen afgedeeld, waarin men zijn bed op de banken kan maken, en ook ontbijt, een tweede ontbijt en middagmaal kan krijgen, die over 't algemeen geen reden tot klagen geven. De coupé's zijn echter niet te vergelijken met die welke men op zulke afstanden in het Westen van Europa aantreft; alles is nauw, heel eenvoudig en vooral bij lange na niet zoo zindelijk als in Europa. De trein rijdt onafgebroken door en staat nergens langer dan twaalf minuten stil. De wagens zijn echter goed geveerd, en daar de snelheid nooit die van den

gewonen trein bij ons te boven gaat, rijdt men zeer gemakkelijk en soms nauwelijks voelbaar.

's Avonds om 8 uur is het hier reeds sedert ruim anderhalf uur volslagen donker, zoodat men van het schoone natuurtooneel dat men voorbijkomt en doorgaat, ongeveer niets ziet. Tot 's nachts drie uur zou het echter de moeite loonen, ook voor hen die aan de schoonheden van berglanden gewoon zijn, om zooveel mogelijk uit te kijken. Maar daarna verandert het tooneel volkomen, en de reiziger, die zooals ik na een rustigen slaap, 's morgens ongeveer 6 uur, voor 't eerst hier ontwaakt en zijn raam uitblijkt, weet nauwelijks wat hij ziet. We zijn namelijk in 't hartje van den Karoo, de Zuid-Afrikaansche woestijn. Daarvan een beschrijving te geven is moeilijk. Afrika bestaat uit terrassen. Van zee komende stijgt men dus voortdurend; gedurig eenige honderden voeten om dan weer een paar uren gaans op de bereikte hoogte te blijven en daarna opnieuw eenige honderden voeten te stijgen. Na een nacht en een dag zoo gespoord te hebben, is men eindelijk reeds 4000 voet boven de zee en nog gaat het op dezelfde wijze voort tot men in Pretoria eindelijk een hoogte van omstreeks 4500 voet bereikt heeft. De trein gaat tegen de verschillende hoogten met oneindige kronkelingen zeer langzaam op, om zoodra ze een hoogte bereikt heeft weer haar vorige snelheid voor een poos te hernemen. Eenige uren boven Wellington begint de Karoo.

Heide, begroeid met allerlei soorten van mos en lage struiken voorzoover de losse steenen waarmede de gele grond bezaaid is plaats laten voor de planten. Rondom verheffen zich kleine, soms groote bergen, bezaaid met losse stukken van den steen, waaruit ze bestaan. 't Ziet er uit of de geheele berg uit zulke losse platte stukjes steen is opgebouwd. Elke vijf minuten gaat de trein over een spoorwegbrugje. Daaronder ligt de bedding van een rivier, een voet of vier dieper dan het landschap. Maar er is geen druppel water in. Een wagenspoor loopt door de heide en door de rivierbedding heen. Uren kunt ge sporen zonder eenig levend schepsel te zien dan een paar verdwaalde vogels. Hier en daar een armelijke woning van plaggen opgebouwd, waar een troep Kafferkinderen uitkomt om den trein toe te juichen; de eenige afwisseling van den geheelen dag. Ginds in de verte kruipt een ossenwagen, getrokken door tien of twaalf span ossen, langzaam voort. Plotseling laat de locomotief een vier- of vijfmaal onderbroken gefluit hooren. Is er onraad? o Neen: een groote kudde schapen die dwars over de spoorlijn graast, moet aan 't schrikken gemaakt worden. We rijden er tusschen door. Eindelijk weer een station; dat is: één huisje, waar ge desnoods logeeren kunt en waar van nacht de „kar” met minstens vier paarden bespannen, u zal afhalen om u naar de plaats zelve te brengen die zes of tien,

misschien wel twintig uren rijdens ver ligt. Een eind verder wandelt een groep van veertig of vijftig, waarschijnlijk tamme struisvogels. Daarginds grazen zes of acht magere sterke paarden. Straks ziet ge de „kar“ en daarnaast de familie die hoven een vuurtje van mest gestookt, de morgenkoffie kookt. Langzaam kruipt de trein de hoogte op; ge zoudt meenen er wel naast te kunnen loopen als 't maar niet zoo geweldig warm was. Halt! Daar stoppen we bij een kluis, waar de locomotief water inneemt; of we houden eens een oogenblik stil om de wielen te laten bekoelen, of wel we wachten op een kruispunt op een goederentrein, die omstreeks dezen tijd passeeren moet. Ge hebt toch geen haast; hoop ik? 't Is anders goed uw geduld een weinig te oefenen, want indien de trein niet meer dan een uur of vier te laat in Pretoria aankomt, hebt ge geen reden tot klagen.

Eindelijk bereiken we den eersten dag 's middags om een uur of één Beaufort-West; een oase in de woestijn, waar wel dertig huizen staan, en een kerk is, en eenige boomen ook, en een breede rivier waarin ongeveer een Amsterdamsche gracht lang over de breedte van twee meter en wel een voet diep, geel water staat. Maar ge zijt dankbaar dat ge water ziet. Evenals aan alle halten en stations stappen hier vooral de meeste reizigers even uit, blij dat ze weer eens rechtop kunnen loopen en gaan aan het buffet een glas bier of whiskey met sodawater drinken. Zoodra de trein wegrijdt begint een wedren van Kafferjongens en meisjes, die de handen ophouden en om een aalmoes schreeuwen, welke hun toegeworpen wordt, waarop allen als één klomp vechtende over elkaër rollen. Dat tooneel duurt wel tien minuten want de vlugge jonge wilden houden gemakkelijk den trein bij. Straks verdwijnt Beaufort-West tusschen klippen en het oude tooneel begint weer: een enkel wit huisje van een moedigen „witmensch“ die hier honderden en honderden schapen houdt. Want vraagt ge naar de voortbrengselen van het land, dan is het antwoord: wol. Ziet daar, een schaapskooi alsof ge in het Oosten verplaatst waart, een afgebrokele vierkante steenen ommuring van anderhalf meter hoog en misschien 20 meter lang en 20 meter breed, met een nauwen ingang. Daar blijft de Kafferherder met de schapen 's nachts. Onderwijl gaat de zon snel onder en kleurt de steenbergen prachtig rose, terwijl de volkomen wolkenlooze hemel gloeit van avondrood. Nog eenige minuten en de sterren verschijnen, tegelijk met uw reisdeken of overjas, want zoo brandend warm als 't vandaag was, zoo scherp koud wordt het nu. Dan maar in den trein gedineerd, nog een uurtje gepraat, den mond verfrist met een paar sappige, geurige chinaasappelen en naar bed; dat is: gekleed en al op de bank u uitgestrekt waar ge den geheelen dag hebt gezeten, of daarboven op een soort tweede verdieping.

Den volgenden morgen bij 't ontwaken vindt ge eenige verandering in tooneel. Er zijn wel geen boomen, maar er groeit iets dat meer op gras lijkt dan de struiken van gisteren. Een groep wilde bokken gaapt den trein aan. Straks ziet ge Kafferhutten, lange langwerpige-ronde woningen van plaggen gebouwd en met ossenhuiden overtrokken. De arme kerels die er in wonen zullen helaas, misschien eerlang huiden te veel en ossen te weinig hebben, want de gevreesde runderpest nadert vliegend de grenzen en heeft in de naburige landen reeds honderduizend slachtoffers gemaakt. Hier ziet ge rivieren en „spruiten“ die niet geheel opgedroogd zijn. We reizen door Oranje-Vrijstaat. Nog een half uur en we stoomen het station van 't vriendelijk Bloemfontein binnen.

Wat is nu de indruk die de Karoo geeft? Deze: dit sombere vreemde landschap heeft zijn eigenaardige schoonheid. Een dag per trein daardoor gereden is spoedig en genoegelijk voorbij. Maar een wekenlange tocht per ossenwagen er door, moet vreeselijk zijn!

BLOEMFONTEIN.

Vreemder stad zag ik tot nu toe niet dan Bloemfontein. Ik zeg stad: doch moest *dorp* zeggen, want voor de Afrikaners is er slechts éene stad in Zuid-Afrika, *de* stad Kaapstad. Er komt nu een tweede bij: Johannesburg, maar er *is* er nog slechts één. We zijn hier 4500 voet boven de zee, maar wie naar Kaapstad gaat, reist „naar boven“, en wie uit Kaapstad onverschillig waarheen in 't binnenland opklimt, gaat „naar onderen“. Dat is zóo gewoon dat „oubaas“, zooals de Kafferkoetsiers mij noemen, het den tweeden dag van zijn verblijf in Afrika, reeds wist.

Bloemfontein ligt in een kom, wijd uitgebouwd, met zeer breede, bijna geheel boomlooze straten. Verreweg de meeste huizen zijn wit en slechts één hoog, sommige van de nieuwere van rooden steen en twee hoog, maar een huis van drie verdiepingen is een groote zeldzaamheid. Schaduw zoekt men dus overdag meestal vergeefs en tusschen 12 en 4 ure zijn er zoo weinig mogelijk „witmensen“ op straat. Tegen den avond wordt de temperatuur aangenaam en luchtig, en hebben stad en landschap hun eigenaardig schoon. Het gezicht op Bloemfontein doet de plaats op 't voordeeligt uitkomen. 't Is genomen van een heuvel waar nog slechts weinige huizen staan, maar waar spoedig heel wat bijgebouwd zal worden. De grond stijgt geregeld in prijs ook in Bloemfontein. Op den voorgrond, nog op den heuvel gelegen, ziet men de „Schutkraal“, een vierkante steenen ommuring waarin het onbeheerd rondzwervend vee wordt opgenomen, een maand lang bewaard en indien 't niet opgeëischt wordt, ten voordeele van de stad verkocht.

De markt te Bloemfontein, is een verbazend groote, zanderige, schaduwlooze uitgestrektheid, waar het heel levendig kan toegaan. Daar staat ook in Oud-Hollandsche stijl gebouwd, het postkantoor.

Indrukwekkend en schoon is het regeeringsgebouw, eenvoudig „Raadzaal” genoemd. 't Gebouw is nog slechts enkele jaren oud; de vrij woeste omgeving, wordt nu in park veranderd. Eenvoudig en waardig zijn de verschillende vertrekken en is vooral de groote zaal, waar de Volksraad vergadert. Deze Raad telt 60 leden. Achter hunne plaatsen is ruimte voor het publiek, en wel op zulke wijze dat alle zalen in regeeringsgebouwen in Nederland, die ik ken, niet in de schaduw kunnen staan. De tribune voor het publiek bestaat uit 250 genummerde, ruime, met leder bekleede fauteuils.

Bloemfontein heeft een standbeeld, en indien iemand in Oranje-

Vrijstaat een standbeeld waardig is, dan is het de man voor wien dit opgericht werd, de eerste president van den Staat: J. H. Brand. Het beeld is eenvoudig en te klein voor het groote voetstuk, dat het kleine opschrift draagt: „Hij was de vader des lands.” Gelukkig heeft Oranje

Vrijstaat ook thans een president, wien de belangen des lands volkomen zijn toevertrouwd. Nog slechts eenige maanden geleden werd de tegenwoordige president met ongeveer 7000 stemmen gekozen, terwijl zijn tegencandidaat, de heer Fraser, het slechts tot 1400 bracht. De heer Steijn dankt die overwinning aan zijn Hollandsch hart en aan de ondoordachte daad van Jameson. „Jameson is de beste Engelschman

dien ik ken,” zei een Transvaalsche boer tot mij, „want hij is de domste.” Dat bleek ook waarheid te zijn bij de presidentskeuze in Vrijstaat en ieder die 't meent dat Rhodes en Jameson onrecht deden, moet dankbaar zijn voor de verkiezing van Steyn, wiens open en innemend uiterlijk volkomen vrouwen inboezemt. Een paar avonduren op zijne uitnodiging bij den heer Steyn doorgebracht, gingen in

een oogenblik in levendig gesprek over allerlei onderwerpen voorbij terwijl de president met republikeinschen eenvoud voor het aanbieden van verschingen of voor het uitgeleide bij het afscheid geen hulp van bedienden noodig had.

Het fort te Bloemfontein is een bezoek zeer waard. 't Ligt op een heuvel aan 't uiteinde der stad en wordt thans — ook onder den indruk der laatste gebeurtenissen in Transvaal — zoo veel mogelijk versterkt. De artilleristen zijn allen vrijwilligers; boerenzoons. Hun bibliotheek bevat de werken van Van Lennep, Bosboom-Toussaint, Gerdes, een paar bundels gedichten van Ten Kate, Ter Haar, en dergelijke goede boeken. Werken van dubbelzinnigen inhoud heb ik

DE HEER STEIJN, PRESIDENT VAN DEN ORANJE VRIJSTAAT.

er niet in gevonden.

Onder de bezienswaardigheden van Bloemfontein behoort ook het museum. Daar wordt saamgebracht al wat onder bereik der verzamelaars komt uit alle landen. Voornamelijk bevat het echter opgezette dieren, voorwerpen door Kaffers, Hottentotten en Bosjesmannen vervaardigd, en steenen uit de voorwereld, in Afrika gevonden. Zulke musea, en veel

betere, kan men evenwel in Europa overvloedig zien. Het best is echter een gedeelte van 't gebouw zelf dat als historische merkwaardigheid bewaard wordt. Dat is de eerste Raadzaal, een klein onaanzienlijk vertrek. In dat gebouwtje werd de onafhankelijkheid van Oranje-Vrijstaat nu ongeveer een halve eeuw geleden, geteekend. In het zaaltje is de „Uysteen” gemetseld, zoo genoemd naar een der „voortrekkers”. Aan dezen steen zijn historische herinneringen verbonden. Hij diende menigmaal als nachtmaalsdisch of voet voor den doopvont.

Bloemfontein heeft evenals Pretoria trottoirs, wel is waar: zelden geplaveid, maar het verhoogde voetpad bestaat toch. Dat is het pad voor de „uitverkorenen”, waar geen kaffer op loopen mag. In Bloemfontein wordt daar niet scherp op gelet. Waar echter wel de hand aan gehouden wordt, is de bepaling dat 's avonds na 9 uur geen Kaffer bij den weg mag gevonden worden zonder vrijpas van zijn baas. Ook is het verboden aan Kaffers sterkendrank te verkoopen. Deze beide bepalingen maken de stad zóó veilig dat de dames laat in den avond zonder geleide zich langs den weg bewegen kunnen.

W.

HERFST.

(DRAAGT GIJ VRUCHT?)

Ernstig doet de grijze herfstvorst,
Weer zijn intocht in het land.
't Neevlig duister dekt zijn leden
Koude en regen vult zijn hand.
Voor zijn killen, guren adem
Buigt het bloempje 't kopje neer.
Toornig strooit hij gele blären
Schuddt de boomen heen en weer.
't Vooglenkoor gaat angstig vluchten
't Grazend vee, de stallen in;
En 't bezoek wordt daaglijks korter.
Van de lieve dagvorstin,
Zomergeur en pracht vervlogen
Alles dort en kwijnt en zucht.
Herfst komt met zijn ruwe buien,
Maar hij brengt ons..... rijpe vrucht.

Is het lente in uw harte,
Liefde en vrede, vreugd en lof,
Leeft gij in en bij uw Heiland,
Gij hebt rijke dankenstof.
Is er levenslust en bloesem.
Zijt ge in God voor niets beducht,
Blijf in Hem, dan kunt gij bloeien,
Wordt de bloesem straks tot vrucht.

Volk van God, in God geworteld
En geschapen tot Zijn eer,

Door Zijn vreêverbond omsloten,
Bloeit uw' liefde tot den Heer?
Smacht uw hart naar Zijn' genade
Wijdt ge Hem uw traan, uw zucht,
Zwijgt ge, zelfs op donkre wegen,
Volk des Heeren, draagt gij vrucht?
Draagt ge vrucht ten eeuwgen leven,
Keert al 't Zijne tot Hem weer?
Zijt ge moedig in het strijden
En bekommerd om Zijn eer?
Wilt ge 't al Hem overgeven,
Wat u deert en wat ge ducht,
Hem vertrouwen als uw Vader;
Volk des Heeren draagt ge vrucht?
Als de stormen grimmig woeden
Als èn eik èn bloempje knakt,
Vreugd vervliegt als dorre bladeren,
Blijft 't geloof dan onverzwakt?

Ja 't wordt sterker door de stormen
Als het hart tot Jezus zucht.
Naakt de herfst voor ziel of lichaam
Volk van God, ge draagt eens vrucht!
Zwaai, o herfstvorst, dan uw scepter,
Schud de boomen, plunder 't woud
Bulder in uw woeste buien,
Maak het grastapijt van goud.
In uw sterven werkt het leven,
In verbreking nieuwe kracht,
Zonder herfst geen nieuwe lente,
Tot de lichtbron, door den nacht!

R.

M. M.

BESTORMD, MAAR NIET GENOMEN.

DOOR A. J. HOOGENBIRK.

X.

Met kalmte en waardigheid had Barbara Muralto gesproken. Haar vriendinnen staarden haar aan, verbaasd over haar moed en haar krachtige taal. De nuntius was blijven zitten; hij zag bleek van met moeite ingehouden toorn. Thans rees hij driftig van zijn zetel op en riep:

„Al hadt gij mij voor een moordenaar uitgemaakt, dat zou ik niet zoo hoog opnemen als dit! Gaat van hier en wacht u wel ooit weer te komen! Gij hebt de heilige kerk smadelijk beleedigd. Uw ketterij schreit ten hemel. Weet, gij allen, dat het u rouwen zal u aldus bezondigd te hebben.”

De drie vrouwen gingen heen, onverschrokken en zich sterkend in den Heere hun God, Die machtig was alle listige aanslagen des vijands te verijdelen en voor Zijn gemeente te waken.

Den volgenden morgen, even vóór 't ontbijt, werd er aan Barbara's slaapkamer geklopt. Zij was alleen; haar man bevond zich gelijk meer reeds op weg om als geneesheer zijn zieken te bezoeken, die soms zeer

ver woonden. Op het kloppen opende Barbara, die juist bezig was haar te vlechten de deur, en aanschouwde . . . den onderschout met eenige knechten. De mannen, welgewapend, drongen de kamer binnen; de onderschout sprak:

„Op bevel van den Raad neem ik u, Barbara Muralto gevangen; volg mij!”

Een oogenblik stond de wakkere vrouw ontsteld, toen zij, nog niet geheel gekleed en met nog loshangend haar, zich zoo plotseling door vier gewapende mannen omringd zag, en dat terwijl haar man niet tehuis was. Wellicht had men daarop geloerd; in elk geval was duidelijk, dat Rome's kerkdienaars reeds zijn wraak begon te oefenen. Zij stond een oogenblik in gedachten, en sprak toen kalm:

„Wilt gij mij tijd vergunnen mij behoorlijk te kleeden? Gaat dan zoolang deze kamer uit, en blijft buiten staan tot ik u roepen zal.”

De onderschout zag het vertrek rond, doch nergens een uitgang bespeurend dan dien waardoor hij ingekomen was, begreep hij dat zijn gevangene toch niet kon ontsnappen, en hij haar dus gerust den tijd laten kon. De mannen verwijderden zich nu en vatten post voor den ingang.

Nauwelijks echter waren zij vertrokken, of Barbara schoof onhoorbaar een grendel voor de deur; toen, in plaats van zich verder te kleeden wierp zij haastig een mantel om, en spoedde zich naar haar ledikant, stapte er in. Aan de achterzijde betastte zij een oogenblik den wand, en drukte toen even. Een deur sprong open, en 't volgende oogenblik was de vrouw er door verdwenen, waarna de deur als vanzelf weder sloot. Reeds lang geleden had de heer des huizes, om op alle gebeurlijkheden bereid te zijn, in stilte dezen geheimen uitgang door vertrouwde werklieden laten maken. De deur was zoo aangebracht dat men, in de kamer staande, haar in 't minst niet bespeurde; het ledikant was bovendien, om meer dan één reden, er juist voor geplaatst.

De deur kwam uit op een trap, die naar de keuken voerde. Zoodra Barbara daar was aangekomen, vertelde zij Rosa, een der dienstmaagden, die zooals bleek de mannen niet had zien binnengaan, wat er geschied was. Rosa was, dat wist de huisvrouw, volkomen te vertrouwen. Toen schreef zij haastig eenige woorden op een stuk papier, en gelastte de meid dit aan haar echtgenoot te geven als hij thuis kwam, doch 't voor alle andere oogen zorgvuldig te verbergen. Met een tweede stuk papier, waarop eveneens slechts weinige woorden stonden, moest Rosa onmiddellijk gaan naar de twee vrouwen, die Barbara gisteren hadden verzeld, en het haar laten lezen. Wat de inhoud was zal de lezer begrijpen. Het meisje, wel gewoon haar meesters kalm en snel te zien handelen, vroeg verder niets, en haastte zich weg.

't Was een geluk voor vrouwe Barbara dat zij, hoe plotseling ook opgeschrikt, met volkomen kalmte

overwogen kon wat haar te doen stond, en tevens aanstonds handelde. Zoo stil en spoedig mogelijk begaf zij zich naar de kamer van haar man, wierp een van zijn zware mantels om, zette een grooten breëdergeranden hoed op, en verliet toen ijlings haar huis, dat, gelukkig voor haar, aan de buitenzijde van het stadje lag. 't Was daar op dit uur nog zeer stil, en wie haar uit de verte door het veld zag gaan, kon wel niet anders meenen, of 't was de dokter die daar liep.

Toch was 't een gevaarlijke, bange tocht, die niet zonder veel gebeds volbracht werd. En een danktoon steeg uit Barbara's hart op, toen zij na een haastige wandeling het kasteel Muralto bereikte, de oude burg van haar geslacht, waar zij ook zeker was bloedverwanten en hulp te vinden. Zonder zich te laten aandienen trad zij binnen, en stond eenige oogenblikken later reeds voor den bewoner van het kasteel, den ons bekenden rechtsgeleerde, die ook haar naam droeg.

Met verbazing staarde hij de binnentredende aan. „Johanna”, wilde hij uitroepen, doch de woorden bestieven op zijn lippen. Nog een blik op de slanke gestalte, die in den mantel en bij den hoed paste, als David in Sauls wapenrusting, en . . . zoowel de draagster als Martino Muralto barstten — spijt het hoogerstige van den toestand — in luid gelach uit.

Doch het duurde kort. De rechtsgeleerde begreep zeer goed, dat Barbara hier niet kwam om een klucht te vertoonen. En ernstig vroeg hij:

„Wat is er Barbara? Dreigt er gevaar?”

In enkele woorden — de tijd drong — had Barbara alles meêgedeeld. Ze vergat ook haar vriendinnen niet.

„'t Is duidelijk,” sprak Martino toen zij geëindigd had, „gij moet weg, dadelijk weg. Gij moet doen als Beccario. In Graubunderland zijt ge veilig; ik zal u denzelfden geleider meêgeven als hij had, onzen ouden knecht. Wacht hier even.”

Een kwartier later stond achter het kasteel een wagen gereed met ettelijke pakken, die meestal slechts als vuysel dienst deden, doch ook ten deele het noodige voor de vluchteling bevatte, en voorts met bossen stroo en dergelijke gevuld. Middelerwijl trok Barbara op raad van Martino, die haastig was teruggekeerd, de kleeding van een boerenknecht aan. Na een kort afscheid, waarbij zij Martino verzocht haar man van alles op de hoogte te stellen, nam Barbara, bijna onherkenbaar vermomd, naast den knecht plaats op den wagen, die met twee flinke paarden bespannen weldra den grooten weg opreed.

Inmiddels was den wachtenden voor de deur van Barbara's slaapkamer de tijd lang beginnen te vallen. Eindelijk, niet begrijpend hoe 't stond, poogden zij de deur te openen, doch vergeefs. Nu onraad vermoedend, besloten zij geweld te gebruiken, doch de deur, stevig gesloten, weerstond bijna een uur lang hun pogingen. Eindelijk werd met bijlslagen een doortocht gebaad. De onderschout en zijn handlangers

drongen binnen. Maar... de vogel was gevlogen!

Met ontsteltenis zagen de mannen de kamer rond. Waar kon de vrouw zijn gebleven? Alle kasten werden opengerukt, het bed doorzocht, de vensters geopend, maar vergeefs. Bovendien waren de ramen zoo geplaatst, dat men er zich niet uit had kunnen laten zakken zonder door de wachtenden opgemerkt te worden.

„k Heb altijd wel gezegd, dat die ketters met tooverij omgaan,” sprak een der mannen; „dat vrouwensch heeft zich weg weten te maken.”

„Dat baat ons weinig”, sprak de bevelhebber, zich achter de ooren krabbend; „we zullen 't moeten verantwoorden. Hoe kon ik ook zoo dwaas zijn de kamer te verlaten! We moeten nog eens zoeken.”

Weer ging men aan 't werk; er werd gekeken, tegen de wanden geklopt, — vergeefs! Men vond noch een tweeden uitgang, noch de ontvluchte.

„Dan moeten we 't huis doorzoeken!” riep de onderschout. „De heks moet er zijn.”

De mannen verlieten de kamer, en stegen de trappen af. Twee plaatsten zich beneden, elk bij een der uitgangen van het gebouw. De onderschout en een zijner helpers begaven zich naar den kelder, lieten er licht brengen, en zochten overal. Toen kregen de kamers hun beurt, eindelijk de zolder, doch de gezochte was nergens te vinden. Ook het ondervragen der dienstboden leidde evenmin tot iets als het doorzoeken van de schuur en de bergplaats. Met woede en spijt vervuld trokken de vervolgers af, om te beproeven of zij elders gelukkiger zouden zijn.

Doch de Heer had het anders beschikt. Reeds twee uur te voren had de trouwe Rosa de vriendinnen harer meesteres in allerijl gewaarschuwd. Begrijpend dat er geen tijd te verliezen was, had Lucia Bello zich aanstonds naar Catherina Roselina begeven. Onder 't geleide van den echtgenoot der laatste, gelukte het den vrouwen langs achterwegen en door het bosch naar een geloofsgenoot te vluchten, die op een uur afstands woonde, en waar zij voor eerst veilig waren. Later wisten zij onbemerkt over de grenzen te komen.

Men kan zich de woede van den onderschout en zijn gezelschap voorstellen, toen zij ook de twee andere gezochte personen niet vonden. Zij begrepen er niets van. Wie kon de vrouwen gewaarschuwd hebben, daar 't bevel in het diepste geheim gegeven was? Hoe meer zij er over nadachten, hoe raadselachtiger het hun werd. Daar moest werkelijk tooverij onder schuilen. Een verklaarbare angst maakte zich van de bijgeloovige mannen meester, zoodat zij in plaats van verslag van hun bevinding te doen, een tijdlang her- en derwaarts dwaalden, en eerst laat op den middag het mislukken van hun tocht bekend werd. Hadden zij anders gedaan, de kans ware groot geweest dat de vluchtelingen toch nog gevat werden.

Toen de geneesheer tehuis kwam, ontving hij van Rosa het schrift haar door zijn vrouw toebetrouwd.

Den volgenden morgen werd hij bij de overheid ontboden. Doch daar hij gemakkelijk bewijzen kon niet in zijn huis geweest te zijn, terwijl de gerechtsdienaars zich daar bevonden, moest men hem wel laten gaan. Riverta kookte van toorn, dat de gehate vrouwen aan zijn wraak waren ontkomen; hij voer geweldig uit tegen de wachters, en eischte dat ze gestraft zouden worden wegens nalatigheid. Dit geschiedde dan ook, doch meer voor den vorm, daar niemand rechtstreeks bewijzen kon, dat de ontvluchting door hen was mogelijk gemaakt.

Intusschen was Barbara in 't gezelschap van Pietro op weg naar de grenzen. De duisternis viel in, doch men reed voort tot eindelijk de paarden noodzakelijk rust behoeften. Aan een kleine herberg steeg men af om zich wat te verkwikken, en dan zoo spoedig mogelijk verder te gaan. Op de vraag van den waard of het tweetal niet binnen wou komen antwoordde de knecht kortaf: „Neen, 't is al donker en we houden niet van ongenoode snuffelaars.” Gelukkig stelde zich de herbergier tevreden met een antwoord, dat trouwens ook voor hem allen schijn van waarheid had, wijl 't aan slecht, rondzwerfend volk niet ontbrak.

Na een rusttijd zoo kort mogelijk werden de trekdiere weder aangespannen, en vooruit ging het nu in de duisternis, die belette dat men zoo spoedig vooruitkwam als wel gewenscht was. 't Was gelukkig stil, zeer stil op den weg. Doch terwijl men — 't was tegen middernacht — door een bosch trok, hoorden de beide reizigers eensklaps een gekerm, dat van bezijden den weg scheen te komen.

„Wat kan dat zijn?” vroeg Barbara, die tegen de koude nachtlucht nog een dik kleed had omgeslagen, en geheel ineengedoken zat.

„'t Is in alle geval geen zaak het nu te onderzoeken, mevrouw,” sprak Pietro. „We moeten voort!”

Weer liet zich 't gekerm hooren, thans duidelijk en vlak bij.

„'t Is een mensch, die in nood verkeert Pietro,” sprak Barbara, „we mogen hem toch niet zoo voorbijgaan. We moeten helpen als we kunnen.”

„Maar, dat is gevaarlijk voor u,” sprak Pietro, „onze vervolgers zijn misschien.....”

Doch Barbara was reeds kort beraden uit den wagen gesprongen. Pietro was nu wel genoodzaakt haar te volgen, zoodra hij den wagen had doen stilstaan. Gelukkig behoeften zij op 't geluid afgaande niet lang te zoeken.

Te midden van 't struikgewas troffen ze een man aan, die machteloos naar 't scheen nederlag. Zoover zijn kleding in de duisternis te onderscheiden was, moest hij een monnik of althans iemand uit den „geestelijken” stand zijn. Er was echter geen tijd om lang te onderzoeken. De man, die blijkbaar veel pijn leed, verhaalde hoe hij, in 't bosch gegaan zijnde om kruiden te zoeken, gevallen was, en zich

geweldig had bezeerd. Hij had daar reeds heel den avond gelegen, en smeekte nu om hulp.

Doch hoe die aan te brengen? Ergens de lieden op te kloppen eischte tijd, en was ook voor de vluchtelingen om nog meer redenen minder wenschelijk. Zoo bleef dan niets over dan den gewonde, zoo goed en kwaad als 't ging, naar den wagen te brengen, die door Pietro zoo dicht mogelijk tot hem werd geleid. Met veel moeite tilde men hem er in. De man verhaalde, dat hij te Bellinzona thuis behoorde, doch Pietro antwoordde daar weinig op. Barbara had intusschen een flesch wijn uit een mandje tevoorschijn gehaald, en gaf den vreemdeling, die hevigen dorst leed, te drinken. Onwillekeurig vroeg zij zich af, of dat oponthoud en vooral de vreemde gast dien zij opgenomen hadden, haar niet in groot onheil kon brengen, want zijn kleeding verried al te duidelijk, dat hij geen vriend der nieuwe leer was. Doch Barbara wist ook wat geschreven staat in de gelijkenis van den Barmhartigen Samaritaan, en zoo vertrouwde zij dan op des Heeren leiding, ook al was de reis vertraagd. Ze zou niet beschaamd worden.

Reeds kon naar Pietro's berekening de grens niet ver meer zijn, toen den vluchtelingen een geluid in de ooren klonk als van hoefslagen, dicht bij hen. Barbara gevoelde hoe zij over haar gansche lichaam begon te trillen. Gaarne zou ze Pietro haar vrees hebben meêgedeeld, doch de tegenwoordigheid van den vreemdeling belette haar te spreken, juist over 't geen haar het naast aan 't hart lag.

Een oogenblik later werd een der paarden bij den teugel gegrepen.

Een stem riep op forschen toon: „Halt!” en de reizigers onderscheidden tegelijkertijd twee ruiters, die zich ter weerzijden van den wagen geplaatst hadden. Hevig ontstelden zij, niet anders meenende dan met roovers te doen te hebben. Een der ruiters ontstak een fakkel, en verlangde toen te weten waar de reis heen ging.

„Met wat recht vraagt ge dat?” was Pietro's antwoord.

„We zijn de grenswacht,” sprak de ruiter, terwijl hij zijn mantel opensloeg, zoodat men het wapen op zijn onderkleed zien kon. „We moeten uw lading onderzoeken.”

Daar viel, hoe weinig de vluchtelingen ook op dit onderzoek gesteld waren, niet veel tegen in te brengen. Tegen de ruiters — er waren er vier — was verzet dwaasheid. Wel had Pietro gene smokkelwaar, maar wat hij vervoerde was kostbaarder en stelde hij liefst niet in gevear. Juist wilden de ruiters beginnen den wagen te doorzoeken, toen zij den derden persoon ontdekten. Eerbiedig weken zij op het zien van zijn „geestelijk” gewaad terug.

„Wat wilt gij?” vroeg de monnik, die na een korte sluimering, bij 't licht der fakkels ontwaakt was, en verbaasd rond keek.

„Eerwaarde, wij willen den wagen doorzoeken; we zijn de grenswacht.”

„Onnoodig!” riep de monnik; „deze brave lieden kunt ge gerust door laten gaan. Ik sta u borg er voor.”

Eer nog de grenswachters zich met dat voorstel vereenigd hadden verklaard, had Pietro reeds de zweep over de paarden gelegd, en vooruit ging het in draf. De wachters lieten het er bij.

„Zei ik 't u niet,” fluisterde Barbara haar geleider toe. „We mochten dien man niet laten liggen, en nu gebruikt de Heer hem om ons uit een groote moeilijkheid te redden”

Van den Aarlbodem verdwenen.

Onlangs vond ik in eene reisbeschrijving van Alex. von Humboldt een merkwaardig voorbeeld van een geheel ten onder geganen volksstam. Zooals men weet, vormt de Orinoco niet ver van de samenvloeiing met haren zijtak de Meta, den prachtigen waterval van Altures. Dicht bij dezen val bevindt zich in den rivieroever, op eene met een dicht plantenkleed bedekte plaats, een wijd en zijd bekende grot, de Atarupe genaamd. Eigenlijk is het geen grot, maar een bocht in den rotswand, die, bij vroegeren veel hooger stand van de rivier, door hare wateren is uitgehold geworden. Hier ontdekte von Humboldt wat hij ons aldus mededeelt:

.... Deze plaats is het graf van een uitgestorvenen volksstam. Wij telden er ongeveer 600 in zeer goeden staat verkeerende geraamten, in evenzoovele manden, die gevlochten zijn uit dunne palmentwijgen. Deze manden, welke de Indianen „Mapires” noemen, zijn eene soort vierkante zakken, die in grootte verschillen, naar gelang van den ouderdom der afgestorvenen. Zelfs jonggeborene kinderen hebben hunne eigene mapire. De geraamten zijn zoo volledig dat er geen rib, geen vingerlid aan ontbreekt.

De beenderen zijn op drieërlei wijze toebeleid: deels zijn ze gebleekt, deels rood geverfd met Onoto, eene verfstof, bereid uit de Bixa Orellana, deels, gelijk ook bij de mummien het geval is, tusschen welriekende harsen en pisangbladeren tegen schadelijken invloeden beschermd. De Indianen verzekeren dat men het lijk eerst eenige maanden in vochtige aarde begraaft, waardoor langzamerhand het vleesch der spieren verteert; dan graaft men het op, en verwijdert met scherpe steenen het overblijfsel van het vleesch van de beenderen. Dit is, volgens de Indianen, nog het gebruik bij verscheidene horden in Guyana. Behalve de mapires bevinden er zich ook urnen van halfgebrande aarde, die de beenderen

van geheele gezinnen schijnen te bevatten. De grootsten van deze urnen zijn 3 voet hoog en 5½ voet lang hebben een eigenaardigen ovalen vorm, en ooren in de gedaante van krokodillen en slangen, terwijl de bovenranden eveneens versierd zijn. Deze versierselen gelijken zeer veel op die, welke de wanden van het Mexicaansche paleis te Milta bedekken. ....

.... Onze tolken konden ons geene zekere opgave doen van den ouderdom van deze vaten. De meeste geraamten schenen echter niet over de honderd jaar oud te zijn. De sage onder de aldaar wonende Indianen vertelt, dat de dappere Altures, zich door eenen menschen-etenden volksstam in het nauw gebracht ziende, zich op de klippen van de watervallen gered hadden, wel eene droevige woonplaats, in welke de bedreigde stam geheel is ten onder gegaan, terwijl zijne taal van den aardbodem is verdwenen. In de meest ontoegankelijke deelen van de watervallen vindt men dergelijke graven; ja, het is waarschijnlijk dat het laatste geslacht der Altures eerst in den jongsten tijd is uitgestorven.¹⁾

In Maypures²⁾ leeft nog een oude papegaai, waarvan de Indianen vertellen dat men hem niet kan verstaan, wijl hij de taal der Alturers spreekt.³⁾

Wij verlieten den grot bij het invallen van den nacht, nadat wij het gansche geraamte van een bejaarden man benevens verscheidene schedels verzameld hadden, tot de grootste verontwaardiging van onze Indiaansche gidsen.

Het geraamte is echter, evenals een groot deel van onze verzamelingen op het gebied der natuur, inzonderheid der entomologie, verloren gegaan aan de Afrikaansche kust bij een schipbreuk, die onzen vriend en voormaligen reisgenoot, den jongen franciskanermonnik Juan Gonzaler, het leven kostte.

Als hadden wij een voorgevoel van dit smartelijk verlies, verwijderden wij ons in eene ernstige stemming van het graf van dezen verdelgden volksstam. Het was een der heldere en frissche nachten, die tusschen de keerkringen zoo veelvuldig voorkomen. Door kleurenrijke kringen omgeven, stond de maan hoog aan den hemel. Zij bescheen met haar wit licht de wolken van nevel, die in scherpe omtrekken den schuimenden stroom bedekten. Tallooze insecten goten haar roodachtig phosphorlicht op de met planten bekleede aarde uit, zoodat het door deze levende lichten

¹⁾ Men bedenke dat von Humboldt aldus schreef in 1807.

²⁾ Mayrus ligt eveneens aan den Orinoco, hoven Altures.

³⁾ De Alturen-papegaai is het onderwerp geworden van een lief gedichtje dat ik hier om zijn eigenaardigheid in het oorspronkelijke laat volgen.

scheen, als ware het sterrenrijk hemelgewelf op het graskleed nedergedaald. Rankenschiënde bigonia's, welriekende vanille en andere met de prachtigste bloemen prijkende gewassen versierden den ingang van de grot, terwijl hoog boven het graf de toppen der palmen hun lieflijk geruisch deden hooren. ....

In der Orinoco-Wildnis	Der Aturen allerletzter,
Sitz ein alter Papagei,	Trauert dort der Papagei;
Kalt und starr, alsob sein	Am Gestein den Schabel
(Bildnis	(wetzt er,
Aus dem Stein gehauen	Durch die Lüfte tönt sein
(sei.	(Schrei.
Schäumend drängt durch	Ach die Knaben, die ihm
(Felsendämme	(lehrten
Sich des Stroms zerriszne	Ihrer Muttersprache Laut,
(Flut,	
Drüber wiegen Palmen-	Und die Frauen, die ihn
(stämme	nährten,
Sich in heitrer Sonnenglut.	Die ihm selbst das Nest
	(gebaut:
Wie hinan die Welle strebet,	Alle liegen sie erschlagen
Nie erreicht sie das Ziel;	Auf dem Ufer hingestreckt,
Iu den Wasserstaub verwebet	Und mit seinen bangen
	(Klagen,
Sich der SonneFarbenspiel.	Hat er keinen aufgeweckt.
Unter,wo dieWogen branden,	Einsam ruft er, unverstanden,
Hält ein Volk dieew'ge Ruh';	In die fremde Welt hinein;
Fortgedrängt aus seinen	Nur die Wasser hört er
(Landen,	(branden,
Floh es diesen Klippen zu.	Keine Seele achtet sein.
Und es starben die Aturen,	Und der Wilde, der ihn
	(schaute
Wie sie lebten, frei und	Rudert schnell am Riff
kühn;	(vorbei
Ihres stammes letzte Spuren	Niemand sah, dem es nich
	(graute,
Birgt des UnterschiffesGrün.	Den Aturenpapagei.
V.	J. A. N.

WARE VREDE.

Hoe gaan in der wereld onstuimige stroomen,
Veel dagen van 't menschelijk leven daarheen,
In woelend gedobber in rusteloos droomen;
Aan dood en aan eeuwigheid denkt er haast geen.

De lust voor het leven en 't dienen der zonde
Lokt 't harte des menschen in 't ijdele net
Door Satan gespannen; maar 't slaat vaak een wonde
Aan hem die zich losscheurt van 's Eeuwigen wet.

Bij God toch is ruste en lieflijke vrede,
Vergeefs zoo ge, o mensch, in de wereld die zoekt,
Of heil wilt verwachten van dwalende Rede,
Godin, door wier eerdienst de mensch wordt ge-
vloekt.

Deez' aard is een leerschool voor 't hoogere leven;
 Een hof, waar de ziele voor 't eeuwige rijpt;
 Een land, waar doorheen we ons als vreemdling be-
 geven,
 Naar 't beter, schoon Rede 't gelooft noch begrijpt.

Dit leven kan ons de voldoening niet geven;
 De wereld met al haar genoegens vergaagt;
 En toch blijft de mensch er steeds zoeken en streven,
 Maar vindt er, helaas, nooit zijn harte verzaad'.

Zij 't leven voor ons dan een ijvrig betrachten
 Van wat ons de Heer in Zijn Woord heeft geleerd;
 Ja, laat ons al 't dwaze der wereld verachten,
 Al is 't dat haar wijsheid ons kent noch ons eert!

In Jezus alleen toch is vrede te vinden,
 In Jezus alleen is de bron aller vreugd;
 En allen die vurig de wereld eens minden,
 Zij vonden er vrêe noch waarachtig geneugt.

Voor Jezus te leven en met Hem te sterven,
 Met Hem ook den dood en het kruis te doorstaan,
 Zal eens de onverganklijke kroon doen beërven,
 Waar engelen ons mede ten Hemel doen gaan!
 J. Z.

UIT HET LEVEN.

Aardig bedacht.

In een Amerikaansche courant las ik onlangs het volgende:

„o, Wat heb ik weêr rheumatiek in mijn linkerarm,” zeide iemand tot een zijner kennissen. Die kennis wees op zijn eigen rechterarm en zeide: „Het is maar goed dat het hier niet zit.” De lijder keek zijn vriend verbaasd aan en vroeg: „He, waarom niet?” En het antwoord was: „Wel, dan had ik het.”

Het huis van Calvijn.

De woning waarin de groote reformator Calvijn, geboren in het jaar 1509 te Noyon in Picardië en gestorven den 27sten Mei 1564, heeft gearbeid voor het welzijn van de kerk Gods en voor de stad Genève, was tot 1873 in Roomsche handen. Sedert dien tijd kwam het huis in het bezit der Geneefsche overheid, die er een lokaal van maakte, waarin publieke vrouwen werden gevisiteerd. Zeker heeft men ingezien, dat het aanwenden van het historisch geworden huis voor zulk een doeleinde al te zeer in strijd was met den goeden smaak. Althans men is er daarna toe gekomen om Calvijns huis te gaan gebruiken voor een centraalbureau van de stadsreiniging en voor het onderzoeken van de melk. De „Ref. Kirchenz.” zegt er van: „Het komt den Gereformeerden niet in den zin om relequieën te gaan ver-

eeren, maar toch gelooven wij, dat Calvijn's huis, het schouwtooneel van zijn bange worsteling om de kerk van Christus, waard geweest was op een meer waardige wijs gebruikt te worden.”

Kleine partijmensen.

De heer en mevrouw Josiah Higgins, wonende bij New Buffalo, Michigan, zijn „de trotsche ouders van de kleinste tweelingen ooit in den Staat geboren”. Het paartje woog bij de geboorte juist vier en twintig onsen per hoofd. Beiden worden op een gewoon kussen rondgedragen, maar zij zijn vlug en gezond, en de ouders hebben ze genoemd naar Mc. Kinley en Bryan, daar de moeder de republikeinen is toegedaan, terwijl de vader een democraat is.

Wel echt Amerikaansch!

Stijlbloemen.

1. Huishoudster gevraagd, die lust heeft de huishouding van een al jaren weduwnaar zijnden burgerman waar te nemen (groote kinderen zijn tot heden nog in huis). Vereischten zijn: minstens 50-jarige leeftijd, P. G. en *geestelijke* gaven, ALLES volgens nader overeen te komen loon.

BOEKBEOORDEELING.

Gaarne maken we opmerkzaam op „Ons Tijdschrift”, het nieuwe maandblad, dat zich reeds vele vrienden verwierf. De inhoud in proza en poëzie is rijk en afwisselend, en de namen der medewerkers hebben, gelijk men weet, een goeden klank. Het bedoelt op christelijk gebied te zijn een tijdschrift dat iets goeds en degelijks biedt, en zonder te hoog wetenschappelijk te wezen, toch kan wedijveren met zooveel wat dusver bijna uitsluitend van ongeloofige zijde werd gegeven. Voor eenigszins ontwikkelde lezers biedt het veel goeds. De prijs is niet hoog, vooral ziende op de schoone uitvoering. Elke aflevering, 60 à 80 blz., kost nog geen 40 cts.

In de 7e aflevering zet de heer W. van Oosterwijk Bruyn de mededeeling voort van zijne Persoonlijke Herinneringen uit de dagen van het Reveil; de heer D. Valk geeft eene bijdrage over den juisten tijd van de geboorte en het sterven des Heeren Jezus Christus. Voorts wordt een merkwaardige vondst medegedeeld, een Christelijk geschrift uit de 2e eeuw, namelijk de apologie van den Wijsgeer Aristides. Verder vinden wij hier eene schets uit het leven van een Russischen land-edelman een overzicht over twee belangrijke boeken van Engelschen oorsprong, over 't Congres te Antwerpen, over Huijghens en over examens; — een lied „Avondrust”, eene mededeeling over de Vereeniging „Zending onder de R. C. priesters”, en eindelijk het vervolg van de „Reis van den heer Gladius Scharpe in het land Asinia”. Tot hen, die in dit Tijdschrift spreken, behooren o. a. de heeren Dr. J. H. Gunning, Ds. Hulsmann, Ds. Brummelkamp, A. J. Hoogenbirk Ds. D. J. Karres e. a.

We bevelen onzen lezers „Ons Tijdschrift” met vertrouwen aan.

Capadose, de Vereeniging voor *goedkope Zondagsschool-uitgaven*, (N. V. BOEKH. VOORH. HÖVEKER & WORMSER te Amsterdam), zond ons haar nieuwe uitgaven voor het aanstaande Kerstfeest enz.

Deze uitgaven zijn:

C. G. BARTH. **De vlucht van den Hugenoot**. Naar een oud handschrift. Uit het Hoogduitsch door T. M. Looman. (f 0.30.)

A. J. HOOGENBIRK. **De drie reisgezellen**. Een verhaal uit den ouden tijd. (f 0.25.)

Margaretha de Marseul. Een verhaal uit den tijd van Lodewijk XVI. (f 0.20.)

De wreker. Een verhaal uit de dagen van Lodewijk XIV. (f 0.15.)

No. 1 is een hoogst merkwaardig verhaal uit den tijd der geloofsvervolging onder Lodewijk XIV. We lezen het reeds in onze jonge jaren met belangstelling. De vluchtelingen komen na vele lotsvervolgingen eindelijk in ons vaderland, waar de „kettters” een tehuis en bescherming vinden. Het lijden der Protestanten vindt men in dit boekje beschreven, dat opnieuw toont wat Rome drijft en hoe het de staatsmacht tegen de belijders der waarheid gebruikt.

Van No. 2 nemen we (men begrijpt waarom) slechts over wat *De Zeeuw* zegt:

„Nog nooit heeft iemand iets van Hoogenbirk opzij gelegd, dat hem niet was befallen. De schrijver dringt zijn lezers om bij hun ontspanning nieuwe kennis te verzamelen. En dit geldt in ruime mate ook van dit verhaal, waarin ook een en ander over Armenië voorkomt.”

Ook No. 3 en 4 zijn historische verhalen en zijn evenals No. 1 naar 't Fransch bewerkt. No. 3 is uit denzelfden tijd als No. 1. De twee hoofdpersonen zijn een vrouw die een heldin blijkt in het geloof en een man, die het tegenovergestelde was. Het is een aangrijpend verhaal uit een boozen tijd.

No. 4 beweegt zich ten deele op hetzelfde gebied als 1 en 3. Het schetst ook wat de Hugenoten te lijden hadden, maar tevens de Christelijke wraak van een hunner, die geleerd had zijn vijanden lief te hebben.

We bevelen deze boekjes, die met fraaie platen zijn gesierd gaarne aan. Zij zullen jongere maar ook vele oudere lezers welkom zijn.

De Catalogus van „CAPADOSE” bevat nu reeds meer dan 275 nummers. De prijzen der boeken en boekjes loopen van f 1.50 tot f 0.04; die der pakjes en vellen Zondagsschoolkaartjes van f 1.20 tot f 0.10. Er is dus zeer ruime keuze. De lectuur is van de beste schrijvers en schrijfsters. Men vindt in den Catalogus de namen: B. J. Adriani; D. Alcock; C. G. Barth; Betsy; J. Biernatzky; F. Bungener; John Bunyan; A. F. Dudok van Heel; Eduard; J. Franssen; E. Gerdes; J. P. Hasebroek; A. J. Hoogenbirk; H. Karssen; J. J. L. Ten Kate; J. Keuning; J. A. Klinkenberg; P. J. Kloppers; J. H. Kurtz; J. De Liefde; F. Lion Cachet; Jan Lion Cachet; T. M. Looman; O. Mylius; Mevr. E. de Pressensé; Mevr. Prosser; D. H. Pijzel; Wilh. Riem Vis; Hesba Stretton; J. Tillotson; E. J. Veenendaal; A. de Vlieger; A. Vollmar; Mevr. O. F. Walton; M. Weersma; J. P. G. Westhoff; J. Witmond; A. C. de Zwart.

De uitvoering der boekjes is zoo fraai als men slechts wenschen kan, en de leden ontvangen voor hun contributie (minstens f 5) de dubbele waarde.

We raden ieder den catalogus aan te vragen.

De uitgevers meenden de Vereeniging recht bruikbaar te maken indien er niet alleen voor de leerlingen, maar

ook voor de onderwijzers en onderwijzeressen gezorgd werd. Daarom is er ook een Rubriek „Boeken voor Zondagsschool-onderwijzers,” en tevens keuze te over voor kleine geschenken bij het afleggen der geloofsbelijdenis.

In 't geheel heeft men deze rubrieken:

I. Boeken en boekjes ter uitdeeling en voor bibliotheken; II. Muurteksten; III. Zondagsschoolkaartjes en traktaatjes; IV. Kerstliederen; V. Textbooks; VI. Studieboeken voor Zondagsschoolonderwijzers; VII. Boekjes ter uitdeeling bij het afleggen der geloofsbelijdenis.

Voorts fraaie platen (Bijbelsche) met een tekst er onder, alles flink groot en in zeer goeden *kleurendruk*.

V R A G E N B U S.

ANTWOORDEN.

Op de vraag haar gedaan wil de Redactie gaarne antwoorden.

Moet men, zoo luidt het, schrijven „van Karel *den Grooten*” of „van Karel *den Grooten*.”—

Het is hiermee gelegen als met meer in onze taal. Zowel het een als het ander is te verdedigen.

Men kan zeggen: „de Grooten” is een bijvoegelijk naamwoord, en kon er evengoed voor staan. Dan zou men natuurlijk schrijven „*van den grooten Karel*,” dus nu ook. Evenzoo „aan Willem den eersten” enz.

Maar men kan dit „de grooten” ook beschouwen als een bijvoegelijk naamwoord gebruikt als zelfstandig naamwoord, (zooals de wijze, de rijke, enz.) In dit geval past onze taal de verbuiging der bijvoegelijke naamwoorden niet toe. Het beduidt dan „Karel, de Grooten.” Dit grooten blijft dus onveranderd in den derden en den vierden naamval evenals bijvoorbeeld het woord „mensch.”—Wie 't zoo beschouwt schrijft natuurlijk van „Karel den Grooten.”

We hopen dat het hiermee duidelijk is.

RED.

1. Wat verstaat men door een *lotto-spel*, waarvan in het boek van Bungener, Julien, wordt gesproken?

W. v. B.

2. Is er voor een Christen iets verkeers in gelegen als hij aan het wielrijden doet?

A. K.

We herinneren nogmaals dat we gaarne VAN DE LEZERS antwoorden ontvangen.

CORRESPONDENTIE.

M. D. Jr. te A. Gelieve er wel op te letten, dat reeds bekende voorvallen of zulke die zeer betwijfelbaar zijn voor het doel kwalijk kunnen dienen.

J. A. N. te V. In orde; jammer dat het vers niet vertaald is.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, bij de Uitgevers Naaml. Venn. Boekhandel voorheen HÖVEKER & WORMSER te Amsterdam.

BERICHT.

Zij die zich op den nieuwen jaargang (1 Januari tot 31 December 1897) abonneeren, ontvangen de nos. die dit jaar nog verschijnen moeten, na den 7en November a. s. *gratis* en *franco* toegezonden.

DE UITGEVERS.

Aan de lezers.

Er is voorgesteld bij *Excelsior* een *Advertentieblad* te geven, dat als omslag der afzonderlijke Nos. dienen moet, omdat, naar vele lezers opmerken, de Nos. thans zoo licht beschadigd worden. We willen dit gaarne beproeven. Mogen we nu hen, die advertentiën willen opgenomen zien, uitnoodigen de voorwaarden bij ons aan te vragen? Daar „Excelsior” zoowel in ons land als ook daarbuiten wordt gelezen en onder alle standen, is de keus voor de advertentiën zoo ruim mogelijk. De voorwaarden zijn zeer aannemelijk gesteld.

DE UITGEVERS.

We gaven de vorige maal een dubbel nr., dat velen zeer voldaan heeft. Ook met het oog daarop herplaatsen we

EEN BESCHIEDEN VRAAG.

Het zou zeer gewenscht zijn, dat *Excelsior*, 't welk door zoo velen gaarne gelezen wordt,

ook kon gezonden worden aan de *militaire Tehuizen*, geheel onvermogen *jongelingsverenigingen*, aan verschillende *gestichten* en inrichtingen, die wegens hun beperkte inkomsten niet *kunnen* inteeekenen.

Indien er nu lezers zijn die hiertoe willen meêwerken, dan kunnen zij dit doen door voor één of meer exemplaren in te teekenen, en dan den Uitgevers op te geven, waar die moeten bezorgd worden. Ook kunnen ze eenvoudig inteeekenen en aan de Redactie overlaten, waarheen de exemplaren te zenden, die dan wel aan hun adres komen.

We hopen dat diegenen onder onze lezers, welke hiertoe instaat zijn, dit zullen ter harte nemen. Het is boven de macht der Uitgevers zelf hierin te voorzien. Doch wie met ons het plan goedkeurt, helpe een weinig tot de uitvoering meê.

Voor de reeds gebleken belangstelling vriendelijk dank!

DE GESCHIEDENIS VAN EEN KONINGSHUIS.

VIII.

UZZIA.

Na den moord op Amazia gepleegd, nam het gansche volk des lands diens oudsten zoon Uzzia, die in het tweede boek der Koningen Azaria ge-

noemd wordt, en maakte hem koning. De samen-zwering mislukte dus ten aanzien van het omverwerpen der dynastie van David. God had aan David gezworen „van verre tijden heen” en hem een onvergankelijk koninkrijk beloofd. Maar ook aan de zijde des menschen moet men, met al de gebreken van Davids nakomelingen, het als een blijk van gezond verstand beschouwen dat het volk zich spiegelde aan den allertreurigsten toestand, waarin de onophoudelijke afwisseling van dynastie het volk der tien stammen gebracht had.

Uzzia was zestien jaren oud toen hij koning werd en bekleedde twee en vijftig jaren den troon. Zijne moeder was eene Jeruzalemsche vrouw. Hoeveel daaraan gelegen is hebben we gezien bij de geschiedenis van de goddelooze Athalia. Zijne regering werd door meer dan gewonen voorspoed gekenmerkt. De koning was godvreezend en deed dat recht was in de oogen des Heeren naar alles wat zijn vader Amazia gedaan had; dat is hij volgde diens voorbeeld uit den goeden tijd, maar ging niet verder. Zoo volkomen als zijn vader David met den Heere zijnen God was geweest, was hij niet. Zijn achterkleinzoon Hiskia en zijn afstammeling Jozia zouden hem overtreffen. Hij deed als zijn vader Amazia, van wien geboekt staat dat „hij deed dat recht was in de oogen des Heeren, doch niet met een volkomen hart.” Ook van hem evenals van zijn vader en grootvader moet, helaas opgemerkt dat het begin beter was dan het einde. „In de dagen van Zacharia, die verstandig was in de gezichten Gods, begaf hij zich om God te zoeken.” Van dezen Zacharia is ons niets anders bekend dan hier staat; waarschijnlijk was hij hoogepriester. In elk geval had deze man, die blijkbaar hooggeplaatst en uitmuntende in godsvrucht en verstand was grooten invloed op den koning. Zoolang Zacharia leefde en de koning zich door hem liet onderrichten, gaf God Uzzia — en door hem het volk — voorspoed. Het blijkt dat Uzzia groote krijgskundige bekwaamheden had. In zijn eersten veldtocht onderwierp hij opnieuw de afvallige Edomieten. Met groot geluk voerde hij krijg tegen de Filistijnen, zóó zelfs dat hij twee of drie van hun aloude hoofdsteden ontmantelde en in het land van Asdod zijn eigen vestingen, tot bedwang van dat wingewest, bouwde. Ook de Arabieren en Meünieten werden door hem in toom gehouden. De Ammonieten werden zelfs zijne afhangelingen, die jaarlijksche schatten moesten opbrengen. Als vestingbouwkundige was Uzzia tot in het buitenland beroemd en zelfs in het machtige Egypte zeer gezien. Hij versterkte de muren van Jeruzalem en voorzag ze van een nieuwe soort van verdedigingswerktuigen, die veel overeenkomst moeten gehad hebben met de latere Romeinsche catapulten; gevaarten die tot op verren afstand zwermen van pijlen en zware steenen onder de belegeraars wierpen. Zijn legermacht was driehonderd zeven duizend

vijfhonderd man, onder het bevel van twee duizend zeshonderd hoogere officieren. Amazia had het tot driehonderd duizend kunnen brengen. Deze vermeerdering wijst dus op voorspoed, op aanwas van de bevolking.

Maar Uzzia was niet alleen een oorlogsheld; hij was evenzeer een man des vredes, „een liefhebber van den landbouw.” Hij was dus geen „soldatenkoning” die maar vecht om te vechten. Zijne oorlogen waren gewettigd, en daarin volgde hij de lijn van zijn stamvader David: geen oorlog zonder noodzaak, maar ook geen aarzeling waar vredebreuk noodig was. Maar in vredetijd deed Uzzia wat hij kon om veeteelt en landbouw te bevorderen. Hij had veel vee en bouwde derhalve in de woestijnen wachttorens. Nog beter: hij zorgde waar 't maar mogelijk was voor water door wellen te doen graven en putten uit te houwen. Op de bergen en op de vruchtbare velden had hij zijne akkerlieden en wijngaardeniers.

Zoo werd Juda door God gezegend in zijn koning en opgericht uit de diepte, waarin het reeds begon af te zakken. Aan deze zegeningen voegde de Heere waarschuwingen en betrekkelijk lichte kastijdingen toe. In de dagen van Uzzia begonnen de profeten, wier heilige geschriften ons bewaard zijn, te profeteeren. Hosea stond in zijne dagen op en hoewel zijn woord voornamelijk tegen het veel verder afgeweken volk te Samaria gericht was, heeft het ook menige waarschuwing en vermaning voor Juda. Joël profeteerde in Uzzia's dagen en laat ons zien hoe God door sprinkhaanplaag en ander ongedierte de roede over Juda ophief. Amos verkondigde Gods oordeelen in Uzzia's dagen, maar werd alleen tot Israëel gezonden. En in het laatste jaar van Uzzia's regering stond de groote profeet Jesaia op, die ongeveer een halve eeuw lang aan Juda Gods Woord met ongeëvenaarde klaarheid zou brengen. Er was dus openbaring van Gods wil in overvloed. Maar de bereikte hoogte in geestelijke ontwikkeling bleef niet behouden, en dieper verzinking volgde.

De ongewone voorspoed, die God Juda schonk, had op Uzzia verkeerde uitwerking. „Zijn hart verhief zich tot verdervens toe,” zoo lezen we in het Tweede boek der Kronieken. De hoogmoed nam hem zóó in beslag dat hij zijn verderf er door vond. Die hoogmoed was des te gevaarlijker omdat hij zich hulde in den mantel van vroomheid. Uzzia meende dat een vorst die door God zoo uitnemend gezegend en verheven was, daarin de wenk moest zien en onderkennen, om rechtstreeks en zonder bemiddeling van de priesterschap tot Gods altaar te naderen en zelf voor zichzelf en zijn volk het reukoffer te ontsteken. Oorspronkelijk is de mensch geroepen om koning, priester of profeet te zijn. Adam was het. Maar de val des menschen bracht ook hier de scheiding in het leven. De mensch verloor de macht der zelfbeheersching en dus zijn koningschap. God

moest de menselijke samenleving voortaan wel door enkelen, die Hij daartoe verordende laten regeren, zou ze niet dadelijk in een hel ontaarden. Zie slechts wat er van de maatschappij wordt waar de anarchisten het hoogste woord krijgen. De mensch kon niet meer voor de schepping als priester optreden, want de heerschappij had hij verloren en hij behoefde zelf een priester die zijn schuld verzoende. Gods genade gaf de instelling der offeranden, te brengen uitsluitend door hen, die Hij er voor aanwees, en in wie Hij den offeraar begenadigd wilde aanschouwen. De mensch kon niet meer in het boek der schepping lezen en dat met profetenblik doorzien en verstaan gelijk Adam, die elk schepsel bij zijn waren naam noemde, want door zijn val had hij alle zelfkennis verloren en het eenige profetische dat in hem overgebleven was, was zijn geweten, 'tgeen alleen *tegen* hemzelve profeteerde. God gaf in de profetie een geweten naast zijn eigen geweten dat hem waarschuwde, voorlichtte, bestuurde en, genade boven genade, beter toekomst voorspelde. Deze drie bedieningen bleven onder Israël meestal gescheiden, en in elk geval naar Gods beslist gebod kon koningschap en priesterschap nooit vereenigd worden. De koning kon profeet zijn als David; de priester kon profeet zijn als Jeremia, maar de koning mocht nooit priester wezen.

In vroegere tijden had God één koning verwekt, die tegelijk priester des allerhoogsten Gods was, Melchizedek, die daardoor juist een der veelzijdigste typen van onzen Heere Jezus was als koning des vredes en priester der gerechtigheid. Buiten Gods ordonantie om hadden alle heidenen in hun koningen steeds hun hoegepriesters. Dat denkbeeld dat de koning ook als priester moet tusschentreden zit zoo diep in het hart der volkeren dat zelfs het Evangelie het niet heeft kunnen afschaffen in de practijk. De Czaar van Rusland is hoofd der Grieksche kerk. De keizer van Duitschland regeert de kerk zijns lands. Overal waar ge een Staatskerk vindt, heerscht het beginsel dat de koning de priester zijns volks is. En zooals we zagen: het beginsel is juist, maar wordt onjuist door de toestanden waarin het zou toegepast worden. En dan ontaardt het natuurlijk in iets dat voor de volken veel erger vloek is dan het ooit zegen had kunnen zijn. Het loopt onvermijdelijk en altijd op tirannie en geloofsvolging en gewetensdwang uit. Want het beginsel, in onze maatschappij toegepast, wordt dadelijk verwrongen. De mensch *is* koning, — maar niet over andere menschen. Hij *is* priester, maar niet voor andere menschen. En daarom kon het beginsel alleen tot zijn volle heerlijke recht komen, na den val, in den Zaligmaker Jezus Christus. Die is koning, priester en profeet in de volste mate; en... Hij maakt het ons. Hem zingt Johannes aan den aanvang van het Boek der Openbaring. „Die ons gemaakt heeft tot koningen en priesters Gode en zijnen Vader”. En

zijn apostel Paulus schrijft aan de gemeente: „Lijvert naar de geestelijke gaven, maar meest dat gij moogt profeteeren.”

De koningen der heidenen, die allen als opperpriesters dienst deden vervielen daardoor natuurlijk tot zelfvergoding. De man die priester is krachtens Gods roeping, die hem uit zijne broederen afzonderde, en die dus steeds noodig heeft „eerst voor zichzelf en daarna voor des volks misdaden te offeren” blijft den indruk voor zichzelf behouden en aan het volk steeds geven dat hij slechts een type, een schaduwbeeld is. Maar de man, die als priester optreedt krachtens het souverain gezag waarmee hij bekleed is, moet de overtuiging hebben en schenken dat hij in den grond der zaak de priesterlijke tusschenkomst zelf niet noodig heeft. En daarom, ga waar ge wilt, bij de oude Egyptenaren in hun hoogsten bloeitijd, bij de Romeinen op het toppunt van hun gezag, of bij de negers die door hun koningen naar welgevallen als mestvee geslacht en opgegeten worden; overal bij de heidenen vindt ge de leer dat de koning-priester een rechtstreeksche afstammeling van de goden is en bij zijn dood God wordt. Jammerlijke satanische caricatuur van de vleeschwording des waren Priesterkoning Jezus Christus.

Om voor deze afgoderij zijn volk te bewaren had God beslist verboden dat de koning als priester zou optreden. Slechts één Israëliet staat als koning, priester en profeet vermeld, maar die eene is de Middelaar des Ouden Verbonds. Van Mozes staat dat hij de eerste offerande bereidde; hijzelf zegt: „Een profeet als mij zal u de Heere uw God verwekken.” En bij zijn dood wordt in Deuternomium gemeld: „Hij was koning in Israël.” De schaduw zou niet volkomen zijn zoo ze het oorspronkelijke niet geheel in silhouet weergaf. Middelaarschap sluit in zich koning-priester-profeet zijn. De schaduw van den waren Middelaar was Mozes. De drie hoedanigheden moesten dus in hem gevonden worden.

Doch hoe heilrijk de splitsing ook zijn moge voor de volkeren, ze toont aan de andere zijde een groot en droevig gebrek. De man die alleen koning is, openbaart ons slechts éene zijde van Gods wezen: *het recht*. Daar is voor gevallen in het onrecht niets dan verschrikking in. De betrekkelijke *troost* die er in ligt is alleen dat de onrechtvaardige door den koning beschermd wordt tegen nog onrechtvaardiger dan hij is. De koning eischt onderwerping en eerbied en het beste wat het Nieuwe Verbond ons van het aardsche koningschap kan zeggen, is het woord van Paulus: „wilt gij dus de macht niet vreezen (niet bevreesd voor haar zijn) zoo doe het goede en gij zult lof van haar hebben.” De gevallen mensch heeft behoefte aan een koning die ook tegen Gods toorn hem beschermen kan en niet alleen instaat is om dien toorn over hem uit te storten. Zulk een koning moet echter niet priester zijn, omdat hij koning is, zooals de heidenen onder de

leiding des Satans verzonnen, maar omgekeerd, hij moet koning worden door priester te zijn. En ook hierin voorzag Gods genade in type. De hoogepriester van Israël die als priester in vlekkeloos wit aan den ingang des jaars op den grooten verzoendag het heilige der heiligen binnentrad, keerde terug als priester-koning in gouden kleederen en droeg den gordel van vier kleuren (en niet alleen wit) ten teeken zijner macht om voor het volk voor God te staan. Zoo komt eens Christus, die als een geofferde priester voor de wereld verdween eens terug, om gezien te worden *in heerlijkheid*. Duidelijk had Jehovah door den mond van zijn profeet Zacharia de vereeniging van priesterlijke en koninklijke waardigheid voorzeggd. Kronen moesten gemaakt worden en gezet op het hoofd van den hoogepriester Jósua. Een heidensch profeet zou een priesterrok hebben doen maken en dien Davids afstammeling Zerubbabel aangetrokken hebben. Neen, de kroon komt tot een teeken op het hoofd des hoogepriesters, en daarbij weerklinkt deze profetie: „Ziet, een man wiens naam is Spruite, die zal uit zijne plaats spruiten en Hij zal des Heeren tempel bouwen. Ja, hij zal des Heeren tempel bouwen (eerst het priesterwerk) en hij zal het sieraad dragen (de hoogepriesterlijke kleeding) en hij zal zitten en heerschen op zijnen troon, en de raad des vredes zal tusschen die beiden zijn,” (priesterschap en koningschap zullen door God zelf, in vollen vrede in één Israëliet vereenigd zijn.) Het koningschap zal niet meer getuigen tegen het priesterschap; Gods recht en souvereiniteit zal niet meer de priesterlijke tusschenkomst belemmeren, want die Spruite zal eerst des Heeren tempel bouwen. Een gerechtvaardigd volk zal in den volmaakten tempel Jehovah dienen. Dat zal zijn werk, en zijn werk alleen wezen. En daarom kan hij een koning zijn die namens Jehovah voor zijn volk alleen *Vredevorst* is. Gods gezag in hem belichaamd zal alleen dienen om zijn volk volkomen *vrede* te verzekeren.

Nú zien we dat Gods oordeel over Saul niet te streng was. God had hem tot koning verwekt. En nauwelijks was hij het, of hij ging als heiden offeren, hij maakte zichzelf priester. Priester kan men zijn, door „de kracht eens vleeschelijken gebods”, dat is alleen op Gods bevel als type. En men kan het zijn „door de kracht des onvergankelijken levens”, dat is afgescheiden van de zondaren en alleen door volmaakte liefde met hen één geworden om zichzelf voor hen te offeren. Maar de Israëlietische koning die zichzelf tot priester opwerpt, maakt zich een caricatuur-middelaar, kent zichzelf Goddelijke eer toe. En God deelt zijn eer nooit met anderen, allerniëst met iemand dien hij een zijner ambten toevertrouwd. Saul werd dus van Gods aangezicht verworpen, want „gehoorzaamheid is beter dan offeranden en opmerken dan het vette der rammen.”

Uzzia, bij meerder licht dan Saul bezat, beging

grootere zonde. Hij naderde niet als Saul tot het brandofferaltaar om zonde te verzoenen, maar matigde zich het recht aan om den priester het werk des gebeds uit de handen te nemen door het reukwerk te gaan ontsteken. Daar werd zelfs de schuld des volks verloochend, en ging de koning naar zijn denkbeeld, zonder verzoening noodig te achten, zijn volk vertegenwoordigen in het gebed. Slechts één stap erger had hij kunnen doen, door het heilige der heiligen in te treden en daar het reukwerk te brengen. De hoogepriester Azaria met tachtig kloeke mannen uit de priesteren ging hem na in het heilige en weerstond hem mannelijk in Gods kracht. En ziet midden in zijn dwazen toorn tegen de dienaren des Heeren, openbaarde zich de melaatschheid aan zijn voorhoofd; de vreeselijkste ziekte, die den hoogepriester zelf onbekwaam zou gemaakt hebben voor zijn dienstwerk; de ziekte, die terecht voor het beeld van de door de zonde aangerichte verwoesting werd gehouden; de ziekte, die door God zelf als type daarvan was gekozen. De priesters stieten hem uit, ja hijzelf werd daardoor uitgedreven. De geheele plaats werd door hem ontheilgd. Men heeft gemeend dat Uzzia de kiemen der melaatschheid in zich had en dat zijn toorn die opwekte en naar buiten dreef. IJdele onderzoeking naar iets dat men toch niet kan te weten komen. Gods oordeel werd onweerlegbaar aan hem uitgeoefend. En daardoor werd hij gestraft en het geheele volk van heidensche tirannie gered.

Tot zijn dood bleef de koning melaatsch. Ook zijn koninklijke macht was daardoor verdwenen. In strenge afzondering moest hij zijn verdere leven doorbrengen. Zijn zoon Jotham werd regent van het rijk. En bij zijn dood was niet eens een koninklijke begrafenis zijn deel, maar hij werd ter aarde besteld in het veld der begrafenis op koninklijk domein, niet bij zijne voorvaderen, want zeiden ze, „hij was melaatsch.”

Zoo ging ook deze veelbelovende ster onder, en bleek opnieuw dat niets dan Gods geduld en zijn eed aan David, ter wille van den Messias, het stamhuis in stand hield.

W.

Twee verrassingen voor *Excelsior*.

Een vriend van „Excelsior”, een bejaard en geacht Christen, schrijft ons dat het lezen van het artikel: *De geloofsbelijdenis van Prins Willem V* in de vorige aflevering van *Excelsior*, en bovenal de toespraak door Ds. Jean Royer aan den Prins, na afgelegde geloofsbelijdenis, zulk een indruk op hem gemaakt heeft, dat hij dit artikel wenschte onder de aandacht te brengen van H. M. onze geliefde Koningin Wilhelmina.

Hij zond daartoe twee exemplaren van die afl. met een begeleidend schrijven aan Hare Majesteit de Koningin-Regentes, met eerbiedig verzoek daarvan een exemplaar door Harer Majesteits tusschenkomst de Koningin te mogen aanbieden. Daarop mocht hij een antwoord ontvangen door Harer Majesteits particulieren secretaris, in welken brief voorkomt een dankbetuiging voor zijn begeleidend schrijven, en tevens, mededeeling dat de exemplaren van het Tijdschrift *Excelsior* afl. 7 October 1896 met belangstelling door Hare Majesteiten ontvangen zijn.

Wij verheugen er ons in dat dit stuk zooveel belangstelling vinden mag, en vertrouwen dat er een zegen rust op ieder blijk van ware Christelijke belangstelling, dat onze jeugdige Koningin op zóó van Christelijke belangstelling en waardeering getuigende wijze ondervindt.

In hetzelfde Nr. vindt men een gedicht: „De Heer der gemeente”. De hooggeachte dichteres daarvan heeft op gelijke wijs, doch in een afzonderlijke, zeer schoone uitgave, bedoeld gedicht H. M. aangeboden, hetwelk zeer minzaam werd beantwoord.

We zeggen en onze lezeres en onzen lezer voor 't geen zij deden, dank.

BESTORMD, MAAR NIET GENOMEN.

DOOR A. J. HOOGENBIRK.

XI.

INTOCHT EN UITTOCHT.

In den donkeren nacht reden de vluchtelingen voort tot zij Bellinzona naderden. Daar behoorde de monnik thuis, dien zij zoo vriendelijk ter hulp waren gekomen en die nu op zijn beurt hun een goede belooning toezegde, voor den dienst hem bewezen. Pietro beduidde hem echter, dat het haast onmogelijk was Bellinzona aan te doen, wijl hij bepaalden last had zoo spoedig mogelijk zijn goederen af te leveren; een belooning, maar ook nadere verklaring achtte hij onnoodig. Na veel praten echter bewilligde Pietro er in den gekwetste, die 't in den hotsenden wagen niet gemakkelijk had en die naar hulp verlangde, naar Bellinzona te brengen, mits de geestelijke heer dan ook zorgen kon, dat hun de poort aan gindsche zijde der stad weder geopend werd. Want zei Pietro — en dat was waar, gelijk de schrandere knecht had uitgerekend — dat verkort mij zeker twee uur van den weg.

De monnik beloofde het, en 't duurde niet lang of men bevond zich voor de welgesloten stadspoort. Op hun roepen en kloppen werd eindelijk een luikje boven in de poort geopend, en klonk hun de knorrige vraag van den in zijn slaap gestoorden poortwachter tegemoet, wat zij wilden.

„Ik heb hier een geestelijke, die een ongeluk heeft gekregen, en naar binnen moet,” riep Pietro.

De wachter scheen de zaak niet te vertrouwen, en veel lust te hebben tot den ochtend te wachten. Doch de monnik wist raad en riep met luider stem: „Maak wat haast, Enrico; deze goede lieden hebben mij harmhartigheid bewezen. Open dadelijk de poort.”

Blijkbaar was die stem den wachter bekend. Althans een oogenblik later gingen de zware deuren open, en de wagen reed binnen.

„Padre Francesco!” riep de poortwachter, „wat is u overkomen?”

„Dat zult ge later wel hooren,” was 't antwoord. „Ga nu meê, dan rijden we naar het klooster.”

Zoo gezegd zoo gedaan. Ook aan het klooster kreeg men eerst met moeite gehoor. Doch toen bleek voor wien toegang gevraagd werd, gingen de deuren open. De geestelijke stond er op, dat zijn helpers meê zouden binnen gaan. Doch dat weigerde Pietro beslist, al verzweeg hij de ware reden.

„Nu dan, *Pax vobiscum*,”¹⁾ sprak de ander. „Gij hebt mij een grooten dienst gedaan. De moeder Gods loone 't u. En gij Enrico,” vervolgde hij, „zorgt nu, dat deze lieden de andere poort weer uit komen.”

„De poort uit! Dat gaat niet, heer pater.”

De pater wierp den poortwachter een blik toe, die scheen te zeggen: ik zal 't wel goed maken. Enrico zei niets meer. En de wagen reed weg, terwijl Barbara zich in stilte verbaasde, dat een monnik haar gezegend had, en zijn hulp het plan der ketters moest doen gelukken.

Zonder moeite geraakten de vluchtelingen de stad uit. Ze hadden nu een grooten omweg afgesneden, en dankten uit den grond huns harten God, die hen zoo geleid had. Toen het morgenlicht aanbrak waren ze lang over de grenzen. Ze gaven thans den doodmoeden rijdieren wat rust, namen die ook zelf en verkwikten zich uit den meêgenomen voorraad. Een paar uur later ging men weer verder. Tegen den middag bereikten ze het stedeke Roveredo. Daar was de bevolking grootendeels de nieuwe leer toegedaan, en bevonden zij zich in veiligheid.

De eerste vraag was nu een onderkomen te vinden, waar Barbara vooreerst blijven kon. Zij had in den wagen weder haar gewone kleeding aangetrokken en Pietro was juist van plan aan een herberg af te stappen, toen Barbara eensklaps een luiden vreugdekreet liet hooren. Verbaasd zag Pietro op en . . . vlak voor hem stond Beccario!

Met een sprong haastte zich Pietro den prediker tegemoet, die nog geen van beiden herkend had. Barbara volgde zoo snel zij kon. De ontmoeting te schetsen is meer dan mijn pen vermag. Na een scheiding van zoovele jaren zagen dan de leeraar en zijne trouwe vrienden elkander weder. Was 't wonder, dat ze hun blijdschap lucht gaven, zoo levendig

¹⁾ Vrede zij met u!

als slechts de bewoners van het Zuiden dat vermoegen; dat de een lachte, de ander weende, zoodat zelfs de omstanders bleven staan, om het vreemd maar roerend schouwspel aan te zien? 't Was een ure die geen der vluchtelingen ooit vergeten kon...

Even voor de wagen Roveredo binnenreed waren te Bellinzona een viertal ruiters verschenen. Zij kwamen uit Locarno en schenen haast te hebben. Althans ze richtten tot Enrico de driftige vraag, of ook verdachte personen nog laat in den avond toegang gevraagd hadden; 't kon ook in den nacht geweest zijn.

„k Heb niets verdachts gezien”, was 't antwoord. „Vannacht is alleen een pater hier gebracht, die een ongeluk gekregen had en door boeren was gevonden.”

De ruiters zagen elkander teleurgesteld aan. „We zijn blijkbaar 't spoor bijster”, sprak de aanvoerder. „Terug dan maar!”

En zoo keerden de vervolgers uit Locarno weerom, om nog een dag lang dicht bij de stad vruchteloos te zoeken naar de vrouw, die reeds buiten hun bereik was, en naar de twee andere die ze mede nooit hebben gevonden.

De derde Maart van het jaar 1555 was aangebroken. Reeds had de lente haar intocht gedaan, en de heuvels en dalen met frisch groen getooid. De boomen ontloken, en de voorjaarszon bescheen het heerlijke landschap rondom het meer. Alles sprak van leven en vroolijkheid.

En toch, wie dien derden Maart Locarno had bezocht, zou in het stadje menig treurig gelaat aanschouwd hebben, en zoo er vreugde was dan was het een vreugd uit den booze.

Een enkele blik in het rond zei reeds veel. Nu hier dan daar, ontmoette men een ledig staand huis, een te koop aangeslagen erf. Overal stonden karren en wagens met paarden of met ezels. Tusschen de wagens en voor en in de ledige huizen zag men mannen, vrouwen en kinderen dooreen loopen. De een droeg een pak, de ander een mand; allen waren blijkbaar reisvaardig.

't Waren de Hervormden van Locarno, de belijders der waarheid, die om harentwille thans zouden onder vinden wat de ketterhaat der „moederkerk” gesteund door de staatsmacht, uitwerken kon. Met tranen in de oogen staarde menig krachtig man, menig vrome vrouw, meer dan een oude van dagen nog eens voor 't laatst naar zijn wijnbergen, zijn huis en have, naar al wat hij tot elken prijs te gelde had moeten maken, en nu voor goed zou verlaten. Nooit zou men de zonnige dalen, de trotsche bergen, het blauwe meer, heel dat paradijs waarin men zijn leven dus ver had doorgebracht, wederzien. Noordwaarts lag de weg, over steile bergen, door sneeuw en ijs, naar een vreemd land en onder vreemden. Was 't wonder dat menig oog vochtig werd, menig hart bloedde; wonder ook dat velen die niet tot de „ket-

ters” behoorden, diep geroerd om de verbannen en heen stonden, en met moeite hun tranen bedwongen?

De torenklok van San Vittore had het elfde morgen uur aangekondigd, toen de schare der uitgeweken en zich op het plein dicht bij de kerk vereenigde. Daar zag men er drie en negentig bijeen; mannen en vrouwen uit allen rang en stand; van den grondbezitter en den rechtsgeleerde af tot den eenvoudigen landbouwer. De kinderen, dicht om hun ouders gedrongen, zagen met verwondering alles aan en schenen behagen te scheppen in het geheel nieuwe der zaak. Niet alzo de ouderen, die gevoelden wat zij verloren, die daarbij al de smart des afscheids doorstonden. Want ook hier bleek het Woord des Heeren Christus waar: „Ik ben niet gekomen om vrede op aarde te brengen, maar veeleer verdeeldheid.” Hier zag men kinderen, die hun ouders, broeders die zusters, zusters die broeders, ja mannen die hun vrouwen en vrouwen die hun mannen achterlieten. Want scherp was de scheidingslijn getrokken, en meer dan een weigerde beslist, broeder of zuster, man of vrouw te vergezellen. Waren 't niet ketters, en wat bekreunde men zich om dezulken? Hun ellende was immers hun eigen schuld!

Vóór het teeken tot optrekken gegeven werd, besteed Ronco een wagen. Omringd door de getrouwe gemeente, door vele medelijdende stadgenooten, maar ook door bittere, spotzieke vijanden, nam hij den Bijbel en las: Markus 10 vs. 28—30: „En Petrus begon tot hem te zeggen: Zie, wij hebben alles verlaten, en zijn U gevolgd. En Jezus, antwoordende, zeide: Voorwaar zeg Ik ulieden: er is niemand, die verlaten heeft huis, of broeders, of zusters, of vader, of moeder, of vrouw, of kinderen, of akkers, om Mijnentwil en des evangelies wil, of hij ontvangt honderdvoud, nu in dezen tijd huizen, en broeders, en zusters, en moeders, en kinderen, en akkers, met de vervolgingen, en in de toekomstige eeuw het eeuwige leven;” en daarna Mattheus 24. Toen sprak hij een kort, ernstig woord ter vertroosting en bemoediging. Vervolgens deed de ouderling Orelli een vurig gebed, waarin hij God smeekte om hulp en bewaring op den moeilijken langen weg.

Nu werd het teeken gegeven tot optrekken. De uittocht begon. Nog een laatsten blik wierpen de uitgedrevenen op al wat hun lief en waard was en thans achterbleef, nog eens drukten zij er velen de hand, en toen stelde de lange stoet zich in beweging. Rome's kerk had — in schijn — gezegevierd.

De geschiedenis heeft ons zelfs bewaard de orde waarin de optocht ging. Vooraan liep Martino Muralto, de rechtsgeleerde, met zijn vrouw en vijf kinderen. Daarop volgde Taddeo Duno, de geneesheer, die zijn vrouw en drie kinderen medenam. Vervolgens kwam Johannes Muralto, de wondheeler, met zijn kinderen. Achter hem Johannes Aloisius Orelli met zijn gezin. En zoo ging het door, een lange rij van lieden, thans zonder vaderland. Op de

wagens had men de noodigste goederen geladen, al 't andere was, met veel schade soms, verkocht. Bijna allen droegen kleine benoedigdheden in een pakje bij zich. Een had zelfs een kistje met aarde uit het geliefde vaderland ter herinnering meegenomen, „Ik zal daar later tot aandenken een bloem in planten”, zoo sprak hij.

Langzaam schreed de optocht voort, door honderden nageoogd. Nu en dan hief men een psalm of een lied aan. Doch de meesten zwegen. Toch waren zij, zoo meldt ons de geschiedenis, vroolijk en goedsmoeds, vertrouwend op God die smarten aandoet, maar ook verbindt.

VAN AMSTERDAM NAAR PRETORIA.

X.

OVER DE VAAL.

Een verblijf van enkele weken in Bloemfontein is ruimschoots genoeg om de plaats en hare merkwaardigheden te leeren kennen. Alleen zou de Nederlander er langer dan misschien geoorloofd is, opgehouden worden door den kleinen, maar uiterst gezelligen kring zijner landgenooten, dien hij daar vindt. De huizen staan open en men voelt zich in Bloemfontein onder de daar gevestigde Hollanders al zeer spoedig op zijn gemak.

Na drie of vier dagen in de hoofdstad van Oranje Vrijstaat vertoefte te hebben vertrok ik des namiddags te 2.10 met den gewonen trein naar Pretoria, met het aangename vooruitzicht van een reis van twee en twintig uren, indien namelijk de trein op tijd aankwam. Mijn reisgezelschap was echter zeer geschikt om alle denkbeeld van verveling te verbannen. Het bestond uit een lid van den Volksraad van Oranje Vrijstaat en twee leden (een Afrikaner en een Engelschman) van het Lagerhuis der Kaapkolonie. Zeer gezellig zaten we samen te praten over Afrika en Holland, tot eindelijk tegen 8½ uur te Kroonstad een half uur werd stilgehouden om den reizigers gelegenheid voor een middagmaal te geven. 'k Heb zeer dikwijls betere kost gegeten, maar kan zeggen dat de reis en het late uur uitnemend op den eetlust werken zoodat we allen zonder onderscheid de tafel meer eer aandedden dan ze eigenlijk waard was.

De trein komt ongeveer 2 ure 's nachts op de grenzen van de Transvaalsche Republiek. Hij rijdt dan echter niet verder maar stopt tot het dag wordt. Men blijft dus ruim 3½ uur te Viljoensdrift staan om tegen halfzes voorm. verder te rijden. Zoo heet het ten minste. Nu van het stoppen te 1½ ure heeft geen onzer iets bemerkt, daarvoor sliepen we te vast. Maar te 3.30 werden we door een geweldigen schok uit den slaap gewekt, omdat men bezig was

met het rangeeren van de wagens. Dat zal zeker veel tijd uitwinnen, maar voor de reizigers is het niet het aangenaamste wat men bedenken kan. Tegen zes ure 's morgens stoomden we Vereeniging het douanenstation binnen, dat slechts enkele minuten over de Vaalrivier ligt. Tot mijn groote blijdschap ging ik deze rivier dus bij daglicht over. Ze is zeer smal in dit droge jaargetijde, maar kan geweldig en gevaarlijk zwellen. Toch was ze thans in mijn oogen, na de dorre woestheid van de Karoo, een prachtige stroom.

In Vereeniging is de douane zeer scherp. Alle wagens werden gesloten en we zaten letterlijk een half uur gevangen, terwijl al de koffers in het douanekantoor gebracht werden. Daarna werden de reizigers uitgelaten, de koffers van boven tot onder streng onderzocht, en zelfs verscheidene dames gefouilleerd. Men heeft dat te danken aan de Engelschen die Jameson's vrienden van ammunitie voorzagen, en kan als Transvaler of Hollander de gewone voorzorgen niet euvel duiden. Na ruim anderhalf uur oponthoud vertrok de trein weer. Onderwijl komt men in geheel andere streken. Het landschap wordt veel aangenamer. Men ziet verscheidene welvarende boerenplaatsen; veel vee in het land, dat aangenaam golvend is, en ook hier en daar boomen. Spoedig ontwaart men in de verte links den eersten steenkolenmijn en niet lang daarna duidt alles aan dat men eerlang te Johannesburg zal zijn. Dat ligt wel aan een zijtak, maar de goudmijnen en toebehooren spoort men midden door. Welk een drukte en beweging, en welk een alles overstemmend geraas van de duizenden stampers die het erts verbrijzelen! Dat moet een bezoek overwaard zijn. Spoedig bereikt de trein nu Pretoria, liefelijk in een dal gelegen tusschen langgerekte hooge heuvels. Voor wie uit Oranje Vrijstaat komt, is Pretoria een lustoord.

XI.

PRETORIA.

Als een bijzonderheid kan ik mededeelen dat de trein op tijd aankwam, des voormiddags te 11.25. Pretoria maakt een zeer aangenamen indruk, als — er maar niet zooveel stof was! Geen vijf minuten kan men loopen of de laarzen en schoenen zijn groenachtig wit; manchetten en halsgoed zijn in een ommezentje niet meer te dragen, en zoo ergens dan hier is een bad een van de grootste verkwikkelingen die een mensch genieten kan. We zijn nu (21 September) pas in de lente — wel is waar een bijzonder droge lente, maar toch nog lang geen zomer; 't is vandaag een vrij koele dag; de lucht is zelfs hier en daar licht bewolkt en toch is de thermometer 83° Fahrenheit in de schaduw. Zouden die wolken regen beloven? 't Is te hopen, ja af te

bidden. Want er gaan beproevingen over Transvaal. De droogte is ongewoon; het gras verbrandt op het land. In het Noorden beginnen de sprinkhanen, dieren van ongeveer 4 centimeter lang, alles kaal te vreten, zoodat er zelfs geen bast aan de boomen blijft. Maar 't ergste is de gevreesde runderpest, die schrikkelijk woedt. Gisteravond sprak ik een lid van de commissie die thans hier zit om over maatregelen tegen die pest te beraadslagen; een zoon van een der „voortrekkers”, een echte Boer, lid van den Volksraad. Die vertelde mij dat een zijner vrienden een prachtigen veestapel had van ongeveer 900 runderen, die van £ 6 tot £ 8 (*f* 72 tot *f* 96) het stuk waard waren. Binnen enkele dagen had hij daarvan slechts *een en dertig* over, die de ziekte doorgestaan hadden! Gelukkig breidt, volgens de laatste berichten, de pest zich niet uit. Maar ook daarvoor zou regen welkom zijn, want men vreest dat de stof die overal heenwaait, besmet is.

't Is een genot die oude „voortrekkers” te ontmoeten. Mijn vriend had voor 't eerst van zijn leven een school en een dorp gezien toen hij op vijftienjarigen leeftijd door zijn vader gezonden was om aan iemand die een uur of twaalf te paard verwoonde, een som gelds te betalen. Welke belangrijke verhalen heb ik van hem en van eenige zijner vrienden gisteravond gehoord! In een ommezien was de geheele avond voorbijgevlogen. Dat zijn de rechte Boeren; breedgeschouderde, langgebaarde, ronde, oprechte kerels die een geslacht voortbrengen zoo stout en flink als ze zelf zijn. Mannen die bijna alleen hun troep vijanden tegenhouden. Toen 1° Januari laatstleden Jameson met 800 man 's morgens vroeg een van die Boeren voorbijreed, dacht de laatste er het zijne van. Onmiddellijk reed hij ongemerkt op een afstand op gelijke lijn meê; na zijn zoons uitgezonden te hebben om de burens (die minstens op een uur afstands wonen) te waarschuwen. Onderweg nam hij alle vrienden meê, die hij voorbijkwam, en die ook hun zoons uitzonden. Toen ze twintig man sterk waren begonnen ze te vuren en hun eigen weg te volgen. Jameson met zijn groote overmacht reed hen natuurlijk achterna, tot dat ze hem zoo mooi als maar mogelijk is in een hinderlaag gebracht hadden. Onderwijl was hun groep tot ongeveer 60 man aangegroeid en begon het eigenlijke gevecht. Een der maximkanonnen van de Engelschen werd geheel onschadelijk gemaakt door éen schooljongen van zestien jaar, die geregeld de manschappen, welke het stuk bedienen zouden, een voor een doodschoot op het oogenblik dat ze het stuk richtten.

Pretoria is ruim en breed aangelegd. De straten geven over 't algemeen niet den indruk dat men in een stad is. Behalve in de Kerkstraat zijn al de huizen villa's van tuinen omgeven, alleen in de genoemde straat, het hart van de stad waar de groote

winkels zijn, staan ze van elkaar gebouwd. De winkels in Kerkstaat behoeven in geen opzicht onder te doen voor die in groote Europeesche steden. De wegen zijn ongeplaveid: alleen hier en daar vindt men een eersten aanleg van bevloering der trottoirs. Het dikke roodachtig geele zand stuift bij de minste aanleiding in dichte wolken op, zoodat elke poging om eenigszins zindelijk te verschijnen na een wandeling of rit van een paar minuten, hopeloos vernietigd is. De stad heeft gelukkig overvloed van goed, frisch water, zoodat ook de straten en pleinen geregeld besproeid kunnen worden. Overigens zijn op hygiënisch gebied de voorzorgen nog slechts in beginsel aanwezig en is met name de afvoer van faecaliën zóo ingericht dat men er zich over verwondert dat niet geregeld typhouse koortsen heerschen.

Het Gouvernementsgebouw is een stout en waardig monument, maar de verbazende vlucht die de uitbreiding der bevolking in Transvaal neemt, heeft het reeds te klein gemaakt. De zaal waar de Volksraad vergadert is ruim en goed ingericht. Een flinke tribune is voor het publiek bestemd, maar wordt weinig gebruikt, want ieder kan in de zaal zelve komen en vlak achter de leden van den Raad plaats nemen in gemakkelijke lederen fauteuils. De discussie gaat zeer eenvoudig, er is geen sprake van het woord vragen of verleen; die iets te zeggen heeft staat op en spreekt.

Een eigenaardigen aanblik biedt de groote markt ten tijde dat het Avondmaal in de verschillende kerken gevierd wordt. De uitgespannen ossenwagens zijn de tijdelijke verblijfplaatsen van de boeren, die uit den omtrek herwaarts gekomen zijn om met hunne gezinnen aan den heiligen disch aan te zitten. Het kerkgebouw op de markt is dat der Vereenigde kerk. Men beweert dat het daar in den weg staat, ofschoon de markt verbazend groot is. Zelfs moet er sprake zijn om het gebouw af te breken.

Voor de Afscheiden Gemeente (Ds. Postma) wordt een nieuwe kerk gebouwd, recht tegenover de woning van den President Kruger, en vóór het tegenwoordige gebouw. Dat laatste is ruim, luchtig, zeer net, maar te klein. Des Zondags kan men den President daar onder het gehoor van Ds. Postma vinden, ter rechterzijde van en bijna vlak onder den kansel in een eenvoudigen leuningstoel gezeten, omdat de bank wat ver af is daar de President doof wordt. Het Presidentshuis is een schoone, hoogst eenvoudige villa; alleen herkenbaar aan de beide soldaten die aan den ingang wacht houden.

In de week ziet men den President gewoonlijk des morgens om 8 ure naar het Gouvernementsgebouw rijden in een open rijtuig met twee paarden bespannen, geëscorteerd door zeven gewapende politieagenten te paard. Ter bescherming van het leven des heeren Kruger, zouden ze moeilijk dienst kunnen doen, want niemand is gemakkelijker genaakbaar

MARKTPLEIN TE BLOEMFONTEIN. O. V. S.

dan hij. Alleen zou een aanvaller zeker zijn straf niet ontgaan.

Een der curiositeiten van Pretoria, ongeveer op een uur afstands van de stad is de Wonderboom; een boom die in eindelooze vertakkingen zich uitgebreid heeft. Hij heeft ook inwendig zoo verbazend grooten omvang dat meer dan één pic-nic tegelijkertijd in zijn ingewand kan plaats hebben.

W.

Ureemde Droomen.

Onder de nagelaten papieren van den beroemden, vroeg gestorven dichter Nieuwland, den geleerde die nu een eeuw geleden een sieraad onzer letterkunde was, vond men o. a. 't volgende in het Fransch beschreven:

Zeer merkwaardig Psychologisch geval.

„In het jaar 1790 is te Amsterdam een afgrijselijke moord begaan. Een man, geboortig uit Locle, horlogemaker van zijn ambacht, werd aan handen en voeten gebonden in het Rokin geworpen. Men heeft hem nog levend uit het water gehaald, doch hij is weinige uren daarna gestorven, zonder eenige andere woorden dan deze: *ah ces Coquins!* (o, die schurken) uitgesproken te hebben. Er is onder zijne papieren een briefje gevonden, zeer waarschijnlijk kort voor zijn dood geschreven, van dezen inhoud:

„Ik heb dezen nacht een ijselijken droom gehad. Ik heb gedroomd dat twee mannen mij gevat, gebonden en in het water gesmeten hebben; het is de vierde maal dat ik dit in vijf weken droom; God behoede mij!”

Dit is mij door den advocaat N. Bondt verhaald, wiens zoon Mr. Jan Bondt, door de regeering is aangesteld geweest, om des overledenen papieren te schikken en die het gemelde briefje onder dezelve gevonden heeft.

(geteckend) NIEUWLAND.

„Men heeft nog een ander briefje gevonden:

„Indien ik het leven door eenig ongeluk (*accident*) kom te verliezen, verzoek ik diegenen welke dit briefje zullen vinden bericht van mijn lot te geven aan mijn deugdzamen vader.... Raadsheer te Locle, opdat hij wete wat zijn zoon overkomen is.”

„Dezelfde *autoriteit* als het voorgaande.”

De waarheid hiervan is door Van Swinden en anderen bevestigd. 't Bewijst alweer, hoeveel er is waarvan wij nog weinig of niets begrijpen. Dit toont ook het volgende, dat vermeld wordt door Dr. Abercombie, die in zijn werk *Inquiries* meer dergelijke dingen beschrijft:

Een geestelijke, die op een dorp niet ver van Edinburg woonde, kwam in deze stad en nam zijn intrek in een herberg, alwaar hij den nacht doorbracht. Hier droomde hij dat hij een groot vuur zag en een zijner kinderen midden in de woedende vlammen. Op het hevigst verschrikt ontwaakte hij, verliet dadelijk de stad en keerde naar huis terug. Toen hij zoo nabij het dorp genaderd was, dat hij zijn woning gewaar kon worden, zag hij deze ook werkelijk in brand staan. Hij snelde toe en kwam nog juist te gelegener tijd om een zijner kinderen te redden, hetwelk men in den angst bij de heerschende verwarring, op een gevaarlijke plaats had vergeten.

Een man te Edinburg leed aan een slagadergezwel aan de knie, waarover hij met twee beroemde heelmeesters raadpleegde. Reeds was de dag tot het doen der operatie bepaald, toen twee dagen voordat deze zou plaats hebben zijne vrouw droomde, dat er een verandering in de ongesteldheid was voorgevallen, waardoor geen snijding noodig was. Toen de lijder des morgens het gezwel onderzocht, was hij ten hoogste verwonderd gewaar te worden dat het kloppen geheel had opgehouden en dat de natuur(?) de genezing bewerkstelligd had.

Dikwijls ontstaan de droomen door luide klanktonen en kunnen naar willekeur er door worden voortgebracht. Dr. Abercombie brengt dienaangaande een geval bij, hetwelk uit een handschrift van Dr. Gregory ontleend is en waarin dezelfde toon gelijktijdig bij een man en een vrouw eenerlei droom teweeg bracht, namelijk: dat de Franschen bij Edinburg geland waren — een gebeurtenis, die toen ter tijd het onderwerp van een algemeenen angst was. Het merkwaardigste geval nochtans van dezen aard, hetwelk hem door een ooggetuige verhaald werd, wordt door denzelfden geleerden geneesheer in het handschrift bijgebracht.

De man met wien het geval plaats had was een officier, die in 1758 den krijgstoet naar Ludwigsburg bijwoonde, en die dikwijls tot vermaak van zijn kameraden dienen moest, daar zij hem alles, wat zij verlangden, konden doen droomen. Hiertoe was slechts noodig hem in het oor te fluisteren en dit had eene te betere uitwerking wanneer het door een vriend gedaan werd, met wiens stem hij volkomen bekend was. Nu eens deed men hem alle omstandigheden droomen die gewoonlijk bij een twist plaats hebben, en eindelijk met een tweegevecht eindigen. Wanneer het hierbij nu zoo ver gekomen was dat de beide partijen op elkander zouden losgaan, dan gaf men hem een pistool in de hand, hetwelk door hem werd afgeschoten, en hem door den slag deed ontwaken. Dan weder maakte men hem wijs, tijdens hij op een bank boven de kajuit lag te slapen,

dat hij over boord gevallen was en zich met zwemmen moest trachten te redden, waarbij hij ook dadelijk alle bewegingen van het zwemmen maakte. Terwijl hij hiermede bezig was waarschuwde men hem gewoonlijk voor een haai en moedigde hem aan om onder te duiken, teneinde zijn leven te redden. Oogenblikkelijk daarop deed hij pogingen hiertoe en wel met zoo groote inspanning, dat hij van de bank in de kajuit viel, zich geweldig bezeerde en wakker werd.

Nadat de krijgsmacht te Ludwigsburg geland was vonden zijn kameraden hem op zekeren dag in zijn tent ingeslapen, en naar het uiterlijk aanzien te oordeelen zeer onvergenoegd over het onophoudelijk kanonvuur. Bij deze gelegenheid fluisterden zij hem in het oor dat hij werkelijk handgemeen was, waarbij hij een groote vrees deed blijken, en niet ongenegen scheen om op de vlucht te gaan. Over een zoo lafhartig gedrag deden zij hem vele verwijtingen; doch tegelijkertijd vermeerderden zij zijn vrees daardoor, dat zij het jammer en gekerm van gewonden en het zuchten van stervenden nabootsten, waarbij hij, zooals dikwijls zijn gewoonte was, vroeg wie gesneuveld was en daarop ten antwoord kreeg dat dit reeds het geval was met zijne bijzondere goede vrienden. Eindelijk zeiden zij hem dat zijn nevenman reeds gevallen was, waarop hij oogenblikkelijk van zijn legerstede opsprong, uit de tent liep en daar hij hierbij over een touw viel, uit het gevaar gered en uit den droom geholpen was. Een merkwaardige omstandigheid bij dit geval was, dat de man na zulke voorvallen geen duidelijke herinnering van zijn droom had, maar alleen een dof gevoel van zwaarte of vermoeienis gewaar werd, en zijn vrienden gewoonlijk het verwijt deed, dat zij hem zeker den eenen of anderen trek gespeeld hadden.

In de werken van Cato, den ouden Latijnschen schrijver, vindt men dergelijke verhalen. Zij allen toonen de waarheid van Shakespeare's woord: Er zijn meer dingen tusschen hemel en aarde dan waarvan uw wijsbegeerte droomt."

Het droomen is de *onbewuste* werking der ziel in den slaap. Ook als iemand, wakker zijnde, nederzit, en zijn gedachten vrij laat gaan, zal hij allerlei, bont dooreen, zijn geest zien voorbijtrekken. Doch zijn *bewustzijn* bewaart hem dan het voor werkelijkheid te houden.

Droomen komen in het Oude Verbond vaak voor als het middel waardoor zich God aan den mensch openbaarde en hem onderrichtte. Nu de volle openbaring in Christus is verschenen, hebben wij voor onze geestelijke kennis niet meer met droomen te rekenen.

Doch dit neemt niet weg, dat het den Heere God nog kan behagen ons in den droom te onderwijzen, ons er door te waarschuwen. Newton's leven o. a. bewijst het. Maar in het algemeen gesproken is de droom niet als middel te beschouwen om zekere wijsheid te verkrijgen. En hem daartoe eigenmachtig te gebruiken is heidensch, niet Christelijk,

HET GETAL 6. 6. 6. (666).

Hier is de wijsheid: die het verstand heeft berekene het getal van het beest; want het is een getal eens menschen, en zijn getal is zeshonderd zes en zestig.

Openb. 13: 18.

In een lange reeks van merkwaardige artikelen heeft onlangs een der redacteurs van *Excelsior*, de heer J. A. Wormser, in *de Jongelingsbode*, 't orgaan van het Nederlandsch Jongelingsverbond, „Het laatste Bijbelboek” behandeld, de Openbaring van Johannes, en daarvan een doorlopende verklaring gegeven. Ook spreekt hij van het getal 666.

Veel is over dit getal geschreven. Laten we allereerst de heer W. aan het woord. Hij zegt o. a. dit:

„Eindelijk is het den draak gelukt zijn wereldrijk te stichten. Heeft hij waarachtig zijn doel bereikt? Neen, hij is gekomen zoover hij kan en het is een volslagen mislukking. Vooreerst blijkt dat uit den duur van het rijk: twee en veertig maanden; de helft slechts van zeven (jaar). En bovendien toont iedere onderdaan van dat rijk het tegen wil en dank in het merkteeken op zijn rechterhand of voorhoofd. Dat merkteeken is het getal van het beest, en het is het getal, het naamcijfer van een mensch. Die mensch heeft verschillende typen gehad, evenals de Christus zelf. Nimrod, de Farao van Exodus, Benhadad, Antiochus Epifanes, en al die geweldenaars meer waren flauwe typen van dezen „mensch der zonde.” Wie hij is zal Hoofdstuk XVII ons zeggen. Hier wordt alleen zijn naamcijfer gegeven. En in dat naamcijfer weerklinkt de goddelijke lach, waarvan Psalm II profeteert: „Die in den hemel woont zal lachen, de Heere zal hen bespotten.” Dat naamcijfer is (symbolisch) **6. 6. 6.** Niet zes honderd zes en zestig, maar 6. 6. 6. „Hier is,” zegt de Openbaring, „niet een rekensom, die door iederen ongelooovige ook op te lossen is, maar hier is „*de wijsheid.*” Om dat naamcijfer te lezen moet het verstand verlicht zijn door de goddelijke wijsheid.

Wat is 6. 6. 6.?

1e. In het oorspronkelijke staat dat zijn getal, zijn naamcijfer is $\times 5$.

De eerste dezer drie letters, de χ (ch) heeft in cijferschrift de waarde van 600; de tweede, de ξ (chsi) van 60; de derde, de ς (s) van 6. Verkort wordt de naam Christos in het Grieksch geschreven $\chi\varsigma$. Maar het satanische merkteeken verbindt de eerste en de laatste letter door de letter chsi (het zinnebeeld van de slang). Het merkteeken $\chi\varsigma$ geeft dus terug: „de valsche Christus, de Slangchristus.”

2e. Wanneer men de Goddelijke Drieëenheid in cijferschrift zou weergeven, moest er staan 7. 7. 7. Want 7 is het Goddelijk getal der volheid, samengesteld uit 3 en 4. (God inwerkende op de schepping). 3 en 4 driemaal herhaald, zou aanwijzen dat deze God, die immanent in de schepping zich openbaart, drieëenig is.

En dan is 6. 6. 6. het naamcijfer van hem die poging doet om 7. 7. 7. te bereiken; er bijna in slaagt, maar er in eeuwigheid niet toe komen kan.

Is de Goddelijke drieëenheid 7. 7. 7. dan is de Satanische drieëenheid, zooals ze zich op haar toppunt zal openbaren, om daarna voor eeuwig vernietigd te worden, 6. 6. 6. En is voor het menscheeljk geslacht Jezus Christus het aangezicht Gods, het uitgedrukte beeld zijner zelfstandigheid, de toegang tot den Vader; dan is de antichrist het middel om zich voor eeuwig aan den draak te verliezen.

Alle fabelen van een keizer Nero, die weer van de dooden opstaat, en dergelijke verdwijnen hiervoor. Ook de paus is de antichrist niet. Tot nu toe zijn er slechts „vele antichristen.” Zijn „geest” spookt door de wereld. Maar eens zal „de mensch der zonde, der ongerechtigheid” komen, die dit merkteeken heeft.

Welk een troost voor de gemeente des levenden Gods, die gebouwd is op de petra! „Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods,” dat zij, wanneer hij eenmaal met zijn satanisch merkteeken, zijn naamcijfer, zijn blazoën, optreedt, in de Openbaring die Jezus Christus aan Johannes gaf, kan zien welk een valsche, mislukte, straks voor goed verdwijnende caricatuur hij is, met zijn „vader,” den draak, en zijn „heiligen geest,” den valschen profeet.”

Onlangs heeft een Duitsch blad hetzelfde vraagstuk behandeld. Ook de uitkomsten van dit onderzoek leggen we eerst onzen lezers voor:

Het getal 6 6 6 is het getal van het *beest*. Nu worden echter in Openbaring XIII twee dieren genoemd: *Het beest uit de zee* en *het beest dat uit de aarde opstijgt*. Het vreeslijkste dier is het eerste, 'twelk 7 hoofden

en 10 horens heeft, terwijl het tweede, als een lam, slechts 2 horens bezit, doch aan het beeld van het eerste dier een geest mededeelt.

Allereerst wordt met het getal 6 6 6 het dier uit de zee bedoeld. Het tweede dier duidt een helpende macht aan van het eerste. Het eerste dier is het *anti-Christendom* in zijn *volkomen gestalte*; het tweede dier een helper in de *valsche profetie* en de *valsche beschaving*, die in onze dagen het er bijzonder op toeleggen, de zielen van God en zijn Evangelie af te trekken. Deze helpende macht stort in het dier zijn geest in, en draagt er zeer veel toe bij, dat de goddeloosheid steeds verder haar gebied uitbreidt.

Maar wat is nu *het getal van het beest*? In Openb. 13:18 staat: „Wie verstand heeft, berekene het getal van het beest.” Dat hiermede allerlei kunstige berekeningen bedoeld worden, die alleen voor geleerden verstaanbaar zijn, kan ik niet aannemen, daar de Heer vaak aan de eenvoudigen pleegt te openbaren hetgeen hij voor de wijzen verborgen houdt. Ik keur daarom de uitleggingen niet goed, die door een optellen van getallen, die in het Grieksch en Latijn door letters worden aangeduid, een bepaalden naam zoeken te verkrijgen. Zeer geliefd is de verklaring van het getal 6 6 6 door *Vicarius filii dei*, d. i. *Plaatsvervanger van den Zoon Gods*. De letters die in het Latijn geen getallen aanduiden, als a. r. s. f. e. worden eenvoudig niet meêgerekend. V en V beteekenen hetzelfde en duiden het getal 5 aan, C beteekent 100, I zonder punt is 1, L 50, D 500.

In de genoemde woorden zijn:

twee V's (V)	=	10
een C	=	100
„ L	=	50
„ D	=	500
zes I	=	6

tezamen 666

Op deze wijze komt men tot de slotsom, dat het *pausdom* door het getal 6 6 6 wordt aangeduid, want volgens de Roomsche Kerk is de paus de plaatsvervanger van Christus.

Hoe weinig betrouwbaar dergelijke berekeningen zijn, blijkt hieruit, dat in Frankrijk ten tijde van de vreeselijke onderdrukking der Protestanten, door Lodewijk XIV, de naam Ludovicus op dezelfde wijze in het getal 666 werd gevonden. In dit woord zijn:

een L	=	50
drie U's (V)	=	15
een D	=	500
een I	=	1
een C	=	100

Dus ook samen 666. De letters O

en S worden niet in aanmerking genomen, wijl ze geen getallen aanduiden.

In het Grieksch duiden alle letters getallen aan. Hier was het dus nog gemakkelijker een passend woord door optelling der enkele letters te verkrijgen. Men nam het woord *Lateinos*, dat dan weder op Rome sloeg.

In de laatste jaren is een zonderling boek verspreid, ook in Nederland, eigenlijk de korte inhoud van een dat omstreeks 1866 verscheen. Het werd o. a. ook uitgedeed — men maakte daar van de gelegenheid gebruik, al paste ze er volstrekt niet bij, doch de ijveraars deden daar evenals hier — aan de afgevaardigden ter Londensche Conferentie van Christelijke Jongelingsverenigingen in 1894. Het boek is geschreven door den Engelschen predikant Baxter. Daarin werd de wederkomst des Heeren op den 23sten April 1908 bepaald. In het werk worden alle beelden der Openbaring van Johannes historisch verklaard in verband met de beloften van het Boek Daniël. Het getal 6 6 6 slaat (in Grieksche letters, (volgens de bovenbeschreven methode) op *Napoleon*. Het kwam echter niet geheel uit en daarom nam de schrijver eenvoudig den 3e naamval = *Napoleonti* en had aldus zijn doel bereikt! Daar echter Napoleon I en III reeds tot het verledene behooren, moet het tegenwoordig hoofd der Napoleons, Prins *Victor Napoleon*, een jonge man, over wien slechts weinig gesproken wordt, de toekomstige *anti-christ* zijn. Hoe willekeurig! Wij ontkennen niet, dat zoowel in het Pausdom als in Napoleon I anti-christelijke trekken uitkomen, doch noch de een, noch het ander zijn *de anti-christ*, wiens verschijning aan de wederkomst des Heeren zal vooraf gaan. Veel-er echter, wordt *de verbasterde kerk* (waar- onder men volstrekt niet uitsluitend de Roomsche moet verstaan) door de *hoer, die op het beest zit*, dus niet het dier zelf is, afgebeeld (Openb. 17:3). Wij mogen de beelden toch niet met elkaar verwarren.

Verstandiger was het in den Bijbel na te gaan of hierin niet het getal 666 voorkomt. Ook deze weg is betreden. Inderdaad wordt het genoemde getal op twee plaatsen gevonden, het eerst in Ezra 2:13. Het getal der zonen van *Adonikam* is 666 (onder „zonen”, moet men alle nakomelingen verstaan). *Adonikam* beteekent: „De Heere verheft zich.” Aldus stelt zich de anti-christ als de mensch der zonde in Gods plaats, en verheft zich boven al wat God en godsdienst heet (2 Thess. 2, 4). Doch *Adonikam* was een vroom man, die in zijn verlangen naar het land der vaderen uit Babylon naar Kanaän terugkeerde, om daar zijn God te kunnen grootmaken. Waarom is hij een beeld van den anti-christ

en waarom zijn zonen, van wie we niets weten, noch goed, noch kwaad?

De andere plaats is 1 Kon. 10, 14. Het gewicht van het goud, dat Salomo in één jaar ontving, was 666 *centenaars*. Dat het goud dikwijls in dienst der zonde gebezigd wordt, is niet te loochenen. Doch lezen we niet in Haggai 2:9: „Mijn is het zilver en Mijn is het goud, spreekt de Heere Zebaoth?” En heeft Salomo dat goud niet allereerst voor den Tempel gebruikt, dus tot een goed en edel doel? „Begeerlijkheid der oogen” kan in den zin van „geldgierigheid” opgevat worden, maar staan niet naast de eerste de beide andere afgoden, namelijk begeerlijkheid des vleesches en grootheid des levens, die een anderen oorsprong hebben? Dus ook met deze verklaringen komt men niet verder.

Beproeven we het daarom op een eenvoudiger wijze. Een eenvoudige verklaring is vaak te verkiezen boven een kunstige en een die ver gezocht is. 6 is het *getal der wereld*, ter onderscheiding van het *heilige getal 7*, 'twelk vaak in verband met goddelijke en hemelsche dingen gebruikt wordt. Wij moeten 6 dagen arbeiden en ook de arbeid is heilzaam en zegenrijk, doch hun wijding ontvangen de werkdagen van den *zevend* dag. Men denke den zevenden dag met zijn verkondiging van het Woord Gods weg, en we houden niets over dan den „gruwel der verwoesting.” Wat is het leven zonder den Sabbath? vraagt een oud schrijver en hij antwoordt: „Niets dan een woestijnreis zonder herberg.” In de groote „Fransche Revolutie” werd de zevende dag als rustdag afgeschaft, doch welke ontzettende toestanden waren daarvan het gevolg! Zoodra het volk tot bezinning kwam, herstelde het den zevenden dag in zijn rechten.

In het getal 6 worden ook de *wereldgerichten* voleind. Zoowel na de opening van het zesde zegel, als na het geluid der zesde bazuin treedt een stilte in, waarna dan de eindgebeurtenis plaats heeft. Opmerkelijk is ook, dat het afgodsbeeld, 'twelk koning Nebukadnezar liet oprichten, met de bepaling, dat ieder zich daarvoor zou nederwerpen, 60 el hoog en 6 el breed was. Hier hebben wij dus het getal 6 in het een- en tienvoud.

In het getal 666 bevindt het zich echter het een-, tien- en honderdvoud. Na het bovenomschrevene wil het dus zeggen, de *wereldschgezindheid en de goddeloosheid in haar hoogste ontwikkeling, in haar volmaaktste gestalte*. Zij in wie het getal 666 tot openbaring komt, huldigen niets dan de wereld; zij kennen niets hoogers dan „eten en drinken, koopen en verkoopen, trouwen en ten huwelijk geven”

(Luk. 17:27, 28), terwijl zij voor het eeuwige en goddelijke geheel dood zijn.

Nu is, wel is waar het getal 666, volgens Openb. 13:18 *het getal eens menschen*, doch ik heb reeds aangetoond, dat het anti-christendom ten laatste in een enkelen persoon, den „mensch der zonde,” (2 Thess. 2, 3) tot openbaring komen zal. Het anti-christendom, dat volgens 1 Joh. 2:18, vele anti-christen zal voortbrengen, zal ten laatste zijn toppunt in *den* anti-christ bereiken, die, nadat hij zijn verleiderswerk zal volbracht hebben, aan het gericht wordt overgeleverd.

Zoo laat ons dan verwachten en haasten tot de toekomst van onzen Heere Jezus Christus, opdat wij onstraffelijk en onbevlekt voor Hem bevonden worden in vrede.

Het is loonend deze beide verklaringen te vergelijken. Men ziet hoe er ten slotte, al is de redeneering niet geheel dezelfde, overeenstemming is. En al vermeten we ons niet te beslissen, toch hebben we dusver nooit een beter en duidelijker verklaring gevonden.

HET ONMISBARE EERST.

W zoekt eerst het Koninkrijk van God!
 Elzalg is derzulken lot.

Die deze schoone les des Heeren,
 Door zijn genade mochten leeren.

Die zeggen: „Christus' heerschappij
 „Is onuitspreek'lijk dierbaar mij.
 „'k Heb in Zijn hoede niet te vreezen,
 „Hoe sterk de vijand ook moog' wezen,
 „Mijn Koning toch is alle macht.
 „Zijn wènk èn aarde èn hemel wacht.
 „Hij schenkt Zijn volk het eeuwig leven,
 „Zou ik mij dan aan Hem niet geven?
 „Hij kocht de zijnen met Zijn dood:
 „Is niet zijn liefde oneindig groot.
 „Ja heel Zijn koninklijk regeeren
 „Is hen tot heil, doet hen Hem eeren.

„Daarom dan: dat ik meer en meer
 „Uw eeuwig rijk moog' zoeken, Heer!
 „Leer starend op dat rijk mij wandlen,
 „Geef dat mijn denken, spreken, handlen,
 „Alleenlijk *daarop* zij gericht!
 „En wend dan af mijn aangezicht
 „Van alle ding dat hier op aarde
 „Toch slechts zoo luttel is van waarde,
 En bij Uw Rijk zoo nietig is.
 „Want o, Gij zegt het, en gewis,
 „Gij zult dat woord aan mij vervullen:
 „Dat Uwe kind'ren van U zullen
 „Ontvangen uit genade, al wat
 „Hun noodig is op 't levenspad.

„Zoudt Gij het minste hun niet geven,
 „Gij, die hun schenkt 't waarachtig leven?
 „Zoudt Gij niet geven 't daag'lijksch brood?
 „Gij, die hun 't hoogste heil toch boodt?

„Nog eens dan: Weg, o dwaze wenschen!
 „Die vaak vervullen 't hart des menschen.
 „En dat ik eeniglijk Gods eer',
 „Met al mijn krachten zoeken leer'!
 „Dat 'k alles Hem alleen mocht wijden:
 „Aan Hem, de Bron van waar verbljden!”
 P.

UIT HET LEVEN.

Hoeveel ijs heeft Zwitserland?

De massa gletscher-ijs in Zwitserland is verbazend groot. Ongeveer een twintigste van het land, zoo schrijft het „Luzerner Tageblatt,” is met gletschers bedekt; wanneer men nu aanneemt, dat deze gemiddeld eene dikte hebben van 50 meter (en dit cijfer is eer te laag dan te hoog, daar verscheiden groote gletschers eene dikte van 300—400 meter hebben) dan komt men tot een ijsmassa van 4 biljoen meter-centenaars, Voor het transport van dit ijs zou men, als men een wagenlading op 10.000 kilogram rekent, een goederentrein noodig hebben, welks lengte gelijk zou zijn aan 1250 maal den omtrek van de aarde, zoodat zulk een trein 13 maal zoo groot zou zijn als de afstand van de maan tot de aarde. Met het oog op deze cijfers zal men zich niet meer verbazen over den waterrijkdom van stroomen, die op de Alpen ontspringen.

Het noordelijkste hôtél der wereld,

Aan de westkust van Spitsbergen, maakt de Ijsfjord vier diepe inhammen in het land, Green Harbour, Coal Bay, Adventbaai en Sassenbaai. Op een dier baaien n.l. op Adventbaai is dezen zomer op 78° 15' N. B. een hôtél gebouwd, dat den naam „Toeristenhut” draagt.

Het seizoen is er maar kort, van 10 Juli tot 18 Augustus, maar de directie is tevreden met de uitkomsten van dit eerste jaar.

Dikwijls was het geheele hôtél met zijn 30 bedden bezet. Bedden is misschien wat euphemistisch (verbloemend); kooien is beter uitgedrukt, want het hôtél is als een schip ingericht en evenals in de hutten van stoombooten zijn er twee bedden boven elkander aangebracht in de slaapkamertjes rondom den grooten middensalon met de kolossale kachel.

Het is natuurlijk een eigenaardig genot bij de stralende poolzon, om drie en vier uur in den morgen, onder de veranda van 't hôtél te zitten en zich aan goed bier te verkwikken of wa' men anders voor

dranken begeert, want de stoomboot „Lofoten” voert aan wat men verkiest. Zij heeft dezen zomer zesmaal tusschen 7 Juli en 11 Augustus de reis van Hammerfest naar Adventbaai gedaan. De noorsche Vesteraalens stoomvaartmaatschappij heeft dit zaakje van het toeristenhuis ondernomen en brengt voor 250 gulden de reizigers Hammerfest naar Spitsbergen, geeft hun natuurlijk levensonderhoud aan boord, daarbij een week kosteloos verblijf in het hôtel, met kost en bediening en recht om deel te nemen aan jacht- en vischuitstapjes, die onder leiding van een ervaren Ijszeeschipper in en om de Adventbaai plaats hebben.

De kleine stoomboot *Expres* dient voor uitstapjes naar andere golven van de Ijsfjord of voor andere tochtjes naar Noord-Spitsbergen, waar de toeristen dit jaar *Andree's* kamp konden bezoeken. Voor jagers moet Spitsbergen in den zomer een dorado zijn; aan rendieren, zeehonden, poolvossen en zeevogels is er geen gebrek!

(*Eigen Haard.*)

Onderzoek eerst, oordeel daarna.

In de dagen van Luther en Erasmus predikte een monnik uit het Minnebroedersklooster te Brugge, en spande steeds alle krachten in om te razen en te schelden op de hervormers. In een zijner predikatiën riep hij: „Die Luther en zijn geestverwanten zijn beesten, ezels, kraanvogels, anti-Christenen en dergelijke!” Zoo ging het bijna zijn geheele rede door.

De hoofdman van de stad ontbood hem en vroeg: „Zeg mij, welke dwalingen prediken die mannen, op wie gij zoo gescholden hebt?”

„Ik heb hunne boeken nooit gelezen,” antwoordde de bevende monnik; „als ik een hunner boeken in handen kreeg, sloeg ik het dadelijk weer dicht uit vrees van besmet te worden, maar gelezen heb ik hun geschriften niet!”

Zie welk treffend kenmerk van onze dagen. Men vrees het onderzoek, maar spot en scheldt liever, zonder te weten wat men bespot. Hoevele spotters zijn er, die allerlei grepen in de Heilige Schrift doen om hun spotlust te bevredigen. Onderzoekt wat recht is — dan eerst zult ge kunnen oordeelen!

Het Chineesch tafelgerecht.

De heer Favaud, zendeling in China, verhaalt dat hij tijdens zijn verblijf in het hemelsche rijk dikwijls gezien heeft, dat men van de poppen der zijdewormen als voedsel gebruik maakte; dat hij zelf die spijs menigmaal gegeten heeft en haar zeer smakelijk en voedzaam vond, terwijl zij voornamelijk voor zwakke gestellen voortreffelijk geschikt is. Na de zijde van de cocon afgewonden te hebben, brengt men de pop op een kachel om haar te drogen, die dan gemakkelijk geopend kan worden, en waarbij

eene geleiachtige zelfstandigheid te voorschijn komt, welke veel overeenkomst heeft met de kuit van karper. Deze stooft men vervolgens met boter, vet of olie en bereidt ze met een weinig hoenderbouillon, waardoor deze poppensoep smakelijker wordt en de aangenaamste smaak aan het gerecht wordt medegedeeld. Nadat dit een en ander een minuut of vijf is opgekookt, maakt men alles met een houten lepel fijn, en roert de soep goed dooreen, opdat die niet aanzette. De mandarijnen en de rijke lieden in het algemeen mengen deze soep nog met de dopjes van eieren, in de verhouding van een ei op de honderd poppen. Hierdoor verkrijgt de soep het aanzien van room en verspreidt een aangenaamen geur. De minvermogende lieden gebruiken ze alleen met een weinig zout, peper en azijn, of koken de schoon-gemaakte cocons in olie, hetwelk dan toch tenminste geen schrale kost kan opleveren.

Eene bedenkelijke verkorting.

Een onzer dagbladen heeft de gewoonte om het woord *gekozen* te verkorten tot „*gek.*” Bij het wegval- len van de punt zou men dus wel eens kunnen lezen, dat voor de Tweede of Eerste Kamer, voor den Gemeenteraad of de Provinciale Staten als leden *gek* zijn de heeren die of die.

Snelheid der duiven.

Dikwijls heeft men in de nabijheid van New-York, in Noord-Amerika, duiven geschoten, die den krop nog vol hadden met onverteerde rijst. Daar zij dit voedsel nu onmogelijk op naderbij gelegen plaatsen tot zich genomen kunnen hebben dan in de rijstvelden van Georgië en Carolina, en het bekend is dat de spijsvertering bij deze dieren geheel in den tijd van twaalf uren volbracht is, zoo moeten zij in den tijd van nagenoeg zes uren een afstand van 100 tot 130 uren gaans afgelegd, en dus een snelheid gehad hebben van 12 tot 16 mijlen in het uur!

't Is om in de war te raken.

Een weduwe te Parijs is getrouwd met den broeder van de vrouw van haar zoon. Het gevolg daarvan is, dat zij nu de moeder blijft van haar zoon, maar tegelijk diens schoonzuster is; zij is tante over zijn kinderen, maar tevens grootmoeder. Men zou ook kunnen zeggen, dat zij tante is over haar eigen kleinkinderen. En als de hertrouwde weduwe nog een zoon krijgt, zal die van den eersten zoon tegelijk de broeder en de neef zijn.

Wonderlijke verwantschap.

Stijlbloemen.

1. Het verstaat zich vanzelf, dat wij dit niet doen.
2. Een jongen gevraagd, die oesters kan openmaken met goede getuigsschriften.
3. Van dezen hoogen heuvel lachtte de oceaan ons vriendelijk toe. (De zee op een heuvel!)
4. Kamer te huur aangeboden, bij een gezin met lief uitzicht.
5. Indirect of uitdirect, de bemoeienis kwam niet te pas. (Uit een redetwist.)
6. Een werkster gevraagd bij een eenige juffrouw die goed kan koken.
7. Een prachtig gemeubelde kamer aangeboden voor een heer 4 meter lang en 4 breed.

ONZE LEESTAFEL.

Hoe men gelukkig wordt en gelukkig maakt. Door OTTO FUNCKE. Naar het Hoogduitsch. Amsterdam HÖVEKER & ZON. Uitgave van de Vereeniging ter bevordering van Christelijke lectuur. Reeds meer werken van den genoemden schrijver bracht deze Vereeniging in onze taal over. Een boek van FUNCKE behoeft bij velen geen aanbeveling en we gelooven dat ook dit nieuwe werk niemand zal teleurstellen. De schrijver zegt dat hij bijna drie jaar lang geen boek liet verschijnen, maar, om te voldoen aan het verzoek van zeer vele lieve menschen, niet langer zwijgen wil.

Veel van wat hij hier geeft verscheen reeds in het „Bremer Kerkblad” in den „Christelijken Bode” te Stuttgart, in „Christoterpe” of in den „Daheimkalender.” Ook nieuwe stukken komen hier voor, het andere is, zoo noodig omgewerkt, ingekort of uitgebreid.

FUNCKE zelf zegt „Wat den titel betreft, die zal ieder een aantrekken. Hoe men gelukkig wordt, dat is de vraag, die elk gezond gemoed bezig houdt. Ik wil niet twisten met dezulken, die „pessimistisch” en „voornaam” glimlachen als er van geluk wordt gesproken. Ach, er zijn in onze dagen — en merkwaardig genoeg, juist, onder die lieden van ontwikkeling en bezit — duizenden die een ieder uitmaken voor een dwazen zwetser, als hij jaagt naar een wezenlijk en dus ook blijvend geluk. De beroemde Heinrich Laube, die in Weenen stierf, kon zoowat van alle voorrechten profiteeren, die het aardse leven bij mogelijkheid kan opleveren. En niettemin liet hij aan zijne vrienden dit vers als een aandenken achter:

„Mijn vrienden! als gij mij begraaft,
Dan staat dit op mijn graf te lezen:
Hij heeft altoos geluk gesmaakt,
Maar nooit mocht hij gelukkig wezen.”

Deze ongelukkige „gelukkige” sprak slechts namens tallooze leden onzer samenleving. Daarentegen sprak ik zooveen eene vrouw, die lang en zwaar het kruis moest dragen. Zij had in dit leven nimmer wat de wereld geluk noemt. Nu enkele dagen geleden moest zij weer eene pijnlijke operatie ondergaan. Toch zeide zij mij dat zij een volkomen geluk mocht smaken. Want zij was — an het eeuwige leven zeker. En Godlof, in hutten en paleizen zijn er nog menschen genoeg, die met mijne kranke zuster hunne instemming betuigen willen.

Nooit zou ik zoo vrijpostig zijn, om aan medemenschen den weg tot het geluk te toonen wanneer ik zulks moest halen uit „mijn eigen wijsheid” (die er volstrekt niet is). Maar nu mag ik herhalen aan u, wat de „Meester” tevoren tot mij gezegd heeft. En Hij heeft aan mij, gelijk ook aan anderen, bevel gegeven, om zijne gedachten in de taal van onze eeuw over te brengen, en het licht der oude en eeuwige waarheid te laten vallen ook op de dingen van onzen nieuwen, tegenwoordigen tijd.”

Dit boek zal zeer velen boeien. 't Geeft een schat van ervaringen uit het rijke menschenleven, en het antwoord op het vraagstuk dat de titel meldt wordt gegeven uit het boek der wijsheid, Gods Woord. Gaarne bevelen we dit net uitgevoerde boek (bijna 450 blz.) onzen lezers aan. Prijs / 2.50.

Van de **Geschiedenis des Vaderlands** door P. J. KLOPPEBS, verscheen bij HÖVEKER & ZON zooveen de 2e druk. Het is een geschikt boek o. a. voor de „rijpere jeugd.” Het bevat twee leerkringen, de een den ander verklarend en aanvullend. 't Is een geschikt boekje o. a. om na te slaan, bevat vele wetenswaardige bijzonderheden en is tot den jongsten tijd bijgewerkt. 't Is minder lees- dan wel handboek en kost 40 cts.

V R A G E N B U S.

Waarom schrijven de Chr. bladen over de dichters Bilderdijk en Da Costa, en de andere bladen over den dichter Huygens, daar ze allen, ook de laatste, Christelijke dichters waren?

I N L I C H T I N G E N.

N. N. „Lutheraan” is volstrekt *geen* scheldnaam. Zelfs heet een Luthersch blad zoo. Hoe zou men bv. iemand die tot de Luthersche kerk behoort anders moeten noemen?

Questor. Er worden nog wel boeken en zelfs bladen in het Hebreeuwsch geschreven; doch dit is niet het klassieke Hebreeuwsch van den ouden tijd natuurlijk.

Van Brakel's „Redelijke Godsdienst” bestaat een zeer goede nieuwe uitgaaf. Let er echter op, dat er twee Brakel's zijn, Theodorus en Wilhelmus (vader en zoon). De laatste is 't meest bekend.

W. J. De „Collegianten”, die reeds lang niet meer bestaan, waren in de vorige eeuw Christenen, die vergaderden op de wijs der Kwakers, en der Darbisten thans. Het weeshuis de Oranje-appel te Amsterdam is een stichting van hen. De geschiedschrijver Wagenaar behoorde tot de Collegianten.

C O R R E S P O N D E N T I E.

M. M. te R. We zullen gaarne de vragen beantwoorden; is uw bedoeling in dit tijdschrift?

Inzender uit Sch. Gaarne zouden we uw naam weten, die alleen bij de redactie behoeft bekend te zijn.

M. D. te A. In dank ontvangen, en wellicht geheel bruikbaar

N. N. te A. Voor 't gezondene vriendelijk dank.

P. v. V. te G. In dank ontvangen.

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”,
Bloemgracht 83, Amsterdam.

Uitgevers: Naaml. Venn. Boekhandel voorheen HÖVEKER & WORMSER te Amsterdam.

BERICHT.

Zij die zich op den nieuwen jaargang (1 Januari tot 31 December 1897) abonneeren, ontvangen de nos. die dit jaar nog verschijnen moeten, na den 7en November a. s. *gratis* en *franco* toegezonden

DE UITGEVERS.

Voor onze vrienden.

Met genoegen kunnen wij mededeelen, dat ons blad in den laatsten tijd merkelijk won in inteekenaren en betoonde belangstelling. Zou nu niet ELK LEZER nog een weinig willen helpen, om een of meer INTEEKENAREN te winnen? We zouden er hoogen prijs op stellen.

In zake het *Advertentieblad* wachten we nog verdere opgaaf van ADVERTENTIËN. „Excelsior” wordt druk in Transvaal en Oranje Vrijstraat gelezen en biedt dus een uitnemende gelegenheid om het publiek ook daar te bereiken. Onze voorwaarden zijn, als gezegd, zeer gunstig.

☛ Men lette op de wijziging in den titel.

DE UITGEVERS.

Men zie de Prijsvragen op blz. 280.

DE GESCHIEDENIS VAN EEN KONINGSHUIS.

IX.

JOTHAM — AHAZ.

Jotham, die reeds eenigen tijd voor zijn melaatschen vader Uzia, als regent het land had bestuurd, werd koning op vijftientig jarigen leeftijd en regeerde zestien jaren. Hij werd dus vroeg weggenomen, hetgeen in vele opzichten een ramp voor zijn volk was. Jotham was een godvreezend vorst, die in de wegen zijns vaders wandelde. Maar één slecht voorbeeld gaf hij; den openbaren eeredienst woonde hij nooit bij. Jotham, zoo lezen we, ging niet in den tempel des Heeren. 't Verschijnsel is niet ongewoon dat de menschen eerst tegen Gods wil handelen en wanneer dan de gevolgen niet uitblijven, God de schuld geven. Toen de Filistijnen de arke Gods terugbrachten en de mannen van Beth Semes de onbetamelijkheid bestonden om den verzoendeksel eens op te lichten en in de ark te kijken, werden ze daarvoor streng gestraft. Inplaats van dat zich zelf te verwijten, zonden ze de ark weg met de woorden: „Wie zou kunnen bestaan voor het aangezicht van den Heere, dezen heiligen God!” Toch was God immers niet ongenaakbaar en duldde Hij dat onheiligen tot Hem naderden. Zoo ook Jotham. Zijn vader was op oneerbiedige wijze verder in den

tempel gegaan dan hem geoorloofd was en daarvoor door Jehovah bestraft; nu verviel Jotham in het andere uiterste en kwam er in 't geheel niet, alsof het levensgevaarlijk ware om God naar zijn geopenbaarden wil te dienen.

Welnu, de gevolgen bleven niet uit. Op de hoogten werd geofferd en „het volk van Juda verdiert het nog.” Het zonk naar den afgodendienst terug of hield er slechts uiterlijk den waren godsdienst op na.

Jothams regeering was zeer voorspoedig. De kinderen Ammons werden door hem tot onderwerping en cijnsbaarheid gebracht. Jeruzalem versterkte hij uitnemend zeer; de muren werden door hem in goeden staat gebracht en van nieuwe wachttorens voorzien, terwijl de voornaamste toren, Ofel, (Leeuw) ten toppunt van weerbaarheid werd gevoerd.

Aan deze versterking van Ofel knoopt zich een der merkwaardigste Messiaansche profetieën vast, die we lezen in Micha IV: 8: „En gij, Schaapstoren, gij Ofel der dochter Zions! tot u zal komen, ja daar zal komen de vorige heerschappij, het koninkrijk der dochter van Jeruzalem.” Jehovah zegt daarin tot zijn volk dat het ware Ofel niet is het gevaarte van hout en steen dat Jeruzalem moet verdedigen, maar waar geen zijner kinderen op vertrouwen mag. Het ware Ofel is Migdal Eden (*Schaapstoren*) (Gen. XXXV: 21) in de velden van Bethlehem. Daar in Bethlehem zou de Vredevorst uit Davids geslacht geboren worden. Daar zou de zang der engelen aan de herders weerklinken. Daar komt de vorige heerschappij weder. Daar ligt de kracht en de verdediging van Juda.

De profetieën van Micha en zijn tijdgenooten tijdens Jothams regeering doen ons echter ook heel wat anders zien. Er was voorspoed en de aanzienlijken leefden weelderig, hielden kostbare maaltijden, kleedden zich overdadig prachtig, maar onderdrukten hun arme broederen, zoo zelfs dat ze volgens Micha's profetie „Jeruzalem met bloed bouwden.” De dienst van Jehovah werd waar genomen, maar op eene wijze waarvan Jesaia getuigde: „die een schaap slacht, keelt een hond.” Jehovah kreeg zijn voorgeschreven lam, doch er werd door den offeraar evenveel waarde aan gehecht alsof hij een hond geslacht en aangeboden had. De welvaart had geleid tot star conservatisme, en bij uiterlijken bloei bedierf het volk innerlijk hand over hand. Dus konden de oordeelen niet uitblijven. Reeds in Jothams dagen „begon Jehova Juda in te korten” zegt het Tweede boek der Koningen. Hij zond in de landpalen — Hij stond toe dat met goed gevolg rooftochten op Judeesch grondgebied werden ondernomen door — Rezin, den koning van Syrië en Pekah den koning van Israël. Te midden van die verwarring stierf Jotham, nauwelijks een en veertig jaren oud en werd opgevolgd door zijn zoon.

Deze vorst was twintig jaren oud toen hij koning werd en regeerde zestien jaren. Helaas, zijne regeering was eene aaneenschakeling van misdaden en onheilen. Achaz wandelde niet in de wegen zijns vaders, maar diende de afgoden op de ergste wijze. Hij begon met de kalveren van de Tien Stammen te vereeren, maar was spoedig ook daarmee niet tevreden. Al de gruwelen der Kanaänieten voerde hij in, zoo zelfs dat hij menschenoffers bracht en daaronder zijn eigen zoon. In elke plaats van eenige beteekenis in zijn koninkrijk bouwde hij tempels voor allerlei afgoden. En de gevolgen bleven niet uit.

Vooreerst toog Rezin, de koning van Syrië, met Pekah, den koning van Israël op tegen Juda. Een zware nederlaag werd het Judeesche leger toegebracht, waarin honderd twintig duizend man op één dag sneuvelden. Een van de kampvechters van Israël doodde Maäséja, den zoon des konings en twee zijner vertrouwdste en aanzienlijkste regenten. Twee honderd duizend jongelingen, vrouwen en kinderen werden krijgsgevangen gemaakt en weldra verscheen de vijand voor de poorten van Jeruzalem. „Maar,” zegt het boek der Koningen, „zij vermochten niet tegen hem.” Hoe dat ging vinden we uitvoerig in Jesaia's profetieën beschreven. Ook hier weder is een der merkwaardigste Messiaansche profetieën aan de historie van Davids nazaat te danken. Terwijl koning en volk in den uitersten angst niets anders dan de inname der stad verwachtten, werd Jesaia met zijn zoon Schear-Jaschub den koning tegemoet gezonden om hem de profetie te doen hooren ons opgeteekend in Hoofdst. VII: 4—9: „En zeg tot hem: Wacht u, en wees gerust, vrees niet, en uw hart worde niet week, vanwege die twee staarten dezer rookende vuurbranden; vanwege de ontsteking des toorns van Rezin en der Syriërs, en van den zoon van Remàlia: Omdat de Syriër kwaad tegen u beraadslaagd heeft, met Efraïm en den zoon van Remàlia, zeggende: Laat ons optrekken tegen Juda, en het verdriet aandoen, en het onder ons deelen, en den zoon van Tábeal koning maken in het midden van hen. Aldus zegt de Heere Heere: Het zal niet bestaan, en het zal niet geschieden. Maar Damaskus zal het hoofd van Syrië zijn, en Rezin het hoofd van Damaskus: en in nog vijf en zestig jaren zal Efraïm verbroken worden, dat het geen volk zij. Ondertusschen zal Samaria Efraïms hoofd zijn, en de zoon van Remàlia het hoofd van Samaria. Indien gijlieden niet gelooft, zekerlijk gij zult niet bevestigd worden.” De koning, volstrekt ongeloovig als hij was, hoorde hoofsch en beleefd de woorden van Jesaia aan; in de stellige overtuiging dat ze geen waarde hoegenaamd hadden. Daarom sprak Jehovah verder door Jesaia: „Eisch u een teeken van den Heere, uwen God; eisch beneden in de diepte, of

eisch boven uit de hoogte." Achaz verwierp niet lomp het aanbod; neen, hij was het type van de rijke inwoners uit den tijd zijns vaders; hij werd niet kwaad op zulk een dweper als Jesaia, en antwoordde heel beleefd met een spotglimlach om de lippen: „Ik zal het niet eischen; ik zal Jehovah niet verzoeken"; met andere woorden: „ik zal Jehovah niet in 't nauw brengen door Hem aan zijn woord te houden." En daarop volgde de heerlijke profetie die we lezen in Hoofdst. VII: 13—25 en die doorgaat in Hoofdst. VIII. Achaz krijgt tegen wil en dank een teeken, maar zulk een waaraan hij volgens zijn wensch niets heeft, want het wordt vervuld, eeuwen na zijn dood, in de komst van den Messias. Wat voor hem zelf is, is slechts een bedreiging, de aankondiging van een gehoord scheermes dat Juda zóo scheren zal dat er geen haartje overblijft; den inval van Sanherib aan het hoofd zijner Assyriërs.

Doch ook deze profetie wortelt in de historie. Achaz haalde zijn land zelf het onheil over 't hoofd, dat in de dagen van zijn zoon Hizkia losbarstte. In zijn radeloos angst en ongeloof zond hij tot Tiglath Pilezer, den koning van Assyrië en huurde van hem hulptroepen tegen de Syriërs en Israëlieten. Gaarne voldeed Assyrië dat niet veel meer dan een machtige roofstaat was aan de opdracht en kweet zich van zijn taak zoo goed dat hij Damaskus, de hoofdstad van Syrië, innam, Rezin doodde en dus Syrië tot zijn wingewest maakte. Daarmee had hij ook eigenlijk het rijk der Tien Stammen, dat grootendeels van Syrië had afgehangen. Nog zestig jaren bleef dat gespaard; wellicht achtte Assyrië den voortdurenden broedertwist tusschen de twee rijken voordeliger voor zijn eigen belang dan de onmiddellijke verovering van het Noordelijkst gelegene.

En thans toonde Achaz volkomen welk een ellendige dwaas hij was. Tiglath-Pilezer had Damaskus ingenomen en vertoefde daar eenigen tijd. Achaz achtte het noodig zijn machtigen bondgenoot, die eigenlijk zijn meester was, in die stad een bezoek te brengen. Terwijl hij daar vertoefde viel in een der tempels zijn oog op een altaar dat hem bijzonder aanstond. Onverwijld liet hij daarvan eene afbeelding maken en zond die op naar Jeruzalem, aan den hoogenpriester Uria, met bevel om een gelijk altaar te doen vervaardigen en dat in den voorhof van Jehovah's tempel te plaatsen. Uria was laf genoeg om daaraan te voldoen en Jehovah's brandofferaltair ter zijde te zetten. Toen nu de koning teruggekeerd was voerde hij den afgodendienst uit den tempel te Damaskus in en gebruikte Jehovah's altaar voor het plegen van waarzeggerijen. Zoo verstompt en verblindt de afgoderij. Jehovah, die hem eene belofte van bevrijding gedaan en die vervuld had, werd op zij gezet. Hij, die de dingen dus voorspellen kon, mocht zijn altaar voor waarzeggerij zien gebruiken; want wat hij had laten voorspellen

was uitgekomen. Naar Achaz' meening had Jehovah er wel niet de hand in gehad, want Achaz had zichzelf gered, maar Jehovah had het toch vooruit geweten. Nu zou die logica eischen dat Achaz een of anderen afgod van Assyrië was gaan dienen. Neen, hij kiest den god, die.... den strijd verloren had. Juist toen Syrië ter wille van Achaz zijn onafhankelijkheid verloor, vond Achaz den afgod van Syrië goed voor zichzelf. Wie denkt hier niet aan Paulus' woord: „zich uitgevende voor wijzen zijn zij dwaas geworden?"

Er waren echter vijanden waartegen Assyrië niet hielp. De Edomieten en de Filistijnen vielen ieder afzonderlijk in Juda en deden ontzaglijk afbreuk. „Want de Heere vernederde Juda, om den wille van Achaz, den koning van Juda, want hij had Juda afgetrokken, dat het gansch zeer overtrad tegen den Heere."

Jong stierf Achaz, onbekeerd en veracht van zijn volk. Het zekere teeken daarvan is dat hij begraven werd *niet* in de graven des konings. Aan zijn zoon Hizkia of Jehizkia liet hij het rijk verarmd, berooid, vernederd en cijnsplichtig achter. Toch was er nog een overblijfsel naar de verkiezing der genade; „een steunsel van heilig zaad." Het zou uitbotten, maar eerst moest Juda zoo kaal worden als een boom in den winter, die schijnbaar dood daar staat.

W.

BESTORMD, MAAR NIET GENOMEN.

DOOR A. J. HOOGENBIRK.

(Slot.)

XII.

Langzaam, zeer langzaam ging het nu vooruit, noordwaarts. Den weg dien men volgde kent de lezer; 't was grootendeels dezelfde dien indertijd Becario en Barbara op hun vlucht gegaan waren.

Na een paar uur trekkens werd rust gehouden en wat spijs genuttigd. Overal liep het landvolk uit om de ketters te zien voorttrekken. Menigeen werd bij den aanblik diep getroffen, en haastte zich iets te halen om er de zwervelingen meê te verkwikken. Weldra zett'en deze de reis weder voort, om zoo mogelijk nog vóór den nacht Bellinzona te bereiken. Daar zij geen omwegen behoeften te nemen, gelukte dat ook. Tegen den avond trok de lange rij de stad binnen.

Doch in deze Roomsche en hun vijandige stad was de ontvangst ver van vriendelijk. De poortwachter had hun al aanstonds den doortocht betwist. Doch 't gelukte Muralto den man duidelijk te maken, dat zij, uit hun land gebannen, althans recht op uittocht hadden. Evenwel geen der burgers toonde zich geneigd, al was 't ook maar enkelen der uitgedre-

nen gastvrijheid te verleenen. Blijkbaar zag men hen liefst maar door- en wegtrekken. Doch dat ging in den laten avond niet. De stadsregeering die toch moeielijk zulk een tal van menschen in den nacht op straat kon laten vertoeven, bemoeide zich eindelijk met de zaak. Een groote ledige stal werd den Locarners ingeruimd. Zoo waren ze althans onder dak. Na een kort gebed, door Ronco uitgesproken, vleiden allen, doodmoe, zich op het stroo ter ruste, boer en edelman bij elkaër.

Den volgenden morgen toog men reeds vroeg op weg. De rust was weinig verkwikkend geweest, en men wist dat enkele uren verder te Roveredo vrienden woonden, en daar onder de bescherming van Graubunderland zeker een beter onthaal wachtte. Weinig vermoedden ze wat verrassing hun daar beidde. Zeer wijselijk zond Muralto, toen enkele uren later de toren van Roveredo in de verte zichtbaar werd, een paar jonge mannen vooruit om bericht van de aankomst der vluchtelingen te geven. Immers in Bellinzona had men daarvan vanzelf kennis gedragen, doch nu men een ander gewest betrad was de voorzorg niet onnoodig.

Een uur later, juist toen men het stadje dicht genaderd was, zagen de bannelingen hun boden terugkeeren. Doch die kwamen niet alleen. Een aantal mannen en vrouwen verzelden hen. Weldra was men elkaër genaderd. Een man met zilverwit haar trad vooruit, en sprak met luider stem in den tongval der Locarneezen: „Welkom lieve broeders en zusters in de verdrukking; welkom in des Heeren naam!”

Een blijde kreet ging uit de menigte op. Mannen en vrouwen drongen vooruit om hem die gesproken had de hand te drukken. Ze hadden hem herkend. 't Was hun oude leeraar, hun lang gemiste vriend Beccario! En dicht bij hem stonden Barbara Muralto en nog anderen, reeds vroeger uitgeweken. En terwijl men elkander in de vreugd des harten omhelsden, traden de mannen en vrouwen toe die uit Roveredo waren gekomen en heetten de bannelingen hartelijk welkom. Want in Roveredo woonden velen die de goede belijdenis hadden betuigd, en Christus hadden aangenomen, en alzoo het woord verstonen: „hebt de broederschap lief”.

Zoo koel als de ontvangst in Bellinzona was geweest, zoo hartelijk was die in Roveredo, al mocht dit eigenlijk slechts een dorp heeten, en waren de inwoners meer gewillig dan machtig om te helpen. De burgemeester van het plaatsje en enkele der aanzienlijkste burgers zorgden, dat er eenige verkwikkingen werden aangebracht, en in de kerk neergezet, waarheen allen zich thans begaven. Daar werd een onvergetelijk uur doorgebracht. Mannen, vrouwen en kinderen, waarvan velen elkander voor 't eerst zagen, zaten daar bont dooreen. Toch gevoelden zij zich aan elkander nauw verbonden, als leden van hetzelfde lichaam, waarvan Christus het Hoofd is.

Die gemeenschap bleek reeds uit de ontvangst en ook verder. Ronco dankte voor allen den Heere God, die hen dusver zoo trouw had geleid, en hen goede vrienden had doen ontmoeten. Daarna, terwijl de Locarneezen zich verkwikten aan de spijs en drank hun voorgezet, stond Beccario op om den Heer te prijzen en tot zijn oude vrienden en vriendinnen woorden van troost en bemoediging te spreken, die diep in de harten gingen. Vervolgens nam de burgemeester 't woord. Hij wenschte te weten welk plan men had voor den verderen tocht, waarbij hij verzekerde, dat Roveredo den reizigers een schuilplaats bieden zou, zolang het hun goed dacht.

Nu deelde Muralto mée, dat hun plan was noordwaarts over de bergen naar Chur te trekken, ten einde zoo Zürich te bereiken. Daar hoopte men voor goed een verblijf te vinden.

„Als gij dit voornemens zijt”, sprak de burgemeester, „dan zult gij nog geduld moeten oefenen. Het is nog te vroeg in het jaar. Alle wegen over de Alpen liggen vol sneeuw en ijs. Ge zoudt er onmogelijk doorkomen. Blijft dus hier wachten tot de sneeuw smelt. Dan zullen we verder zien.”

Deze wijze raad werd opgevolgd. Zooveel mogelijk werd bij de ingezetenen, die meestal de Hervorming toegedaan waren, een onderkomen voor de vreemdelingen gevonden. De overigen zouden zich in een schuur behelpen, die zoo geriefelijk mogelijk werd ingericht. Alvorens men echter uiteenging, wezen de oudsten der gemeente uit Locarno er openlijk op, dat zij hun broederen niet tot last wilden zijn. Men zou zooveel mogelijk betalen voor al wat men ontving. De lieden in Roveredo van hun kant besloten te doen wat in hun vermogen was, om hun vrienden te helpen. Hen geheel onderhouden konden zij niet, daartoe was de plaats te klein en te arm.

't Was goed, dat in Roveredo warme harten voor de ongelukkigen klopten. Want niet alleen zou 't hun onmogelijk geweest zijn op dat oogenblik de reis voort te zetten, maar er verlieden zelfs weken en maanden eer aan opbreken kon gedacht worden. Al dien tijd vond de kleine schare, bij welke Beccario zich nu weder had aangesloten, woning en onderstand in Roveredo.

't Liep tegen Mei, toen de oudsten der gemeente, die reeds lang vreesden van hun nieuwe vrienden te veel te vergen, op vertrekken aandrongen. Eer was dat onmogelijk gebleken. Ook nu nog ried men het in Roveredo sterk af. Want wel was het weer veel zachter dan in Maart, en trokken er al reizigers over de bergen, maar een tocht met zooveel vrouwen en kleine kinderen was nog altijd gevaarlijk, en vereischte zelfs in het beste jaargetijde veel behoedzaamheid. Men besloot naar Zürich te schrijven en toen vandaar het antwoord kwam, dat men de verdrevenen gaarne, zoodra ze kwamen, zou ontvangen, meenden de Locarneezen ook niet langer te moeten wachten. In 't begin van Mei des jaars 1555 zeiden

ze hun vrienden te Roveredo vaarwel en verlieten, dankbaar dat zij bij God en menschen genade hadden gevonden, het gastvrije plaatsje, waar de gemeenschap der heiligen niet alleen geloofd, maar ook gezien werd.

Doch nu begon eerst het moeilijkste van den tocht. De bergpas van den Bernhardin was nog altijd met sneeuw bedekt, en toch voerde daarover hun weg, een ware pelgrimsreis. Wel mag de geschiedschrijver er van getuigen: „Wonderbaar was die tocht! Wie gaf den mannen kracht hun vaderland te verlaten? Wie troostte de vrouwen, toen regen en koude haar kwelden, en de kinderkens weenden? Wie behoedde de kleinen dat geen onheil hen trof? Het was de Heere zelf, die hun om zijner beloftenis wille nabij was. De Heer, voor wien zij leden en verdroegen, troostte hen rijkelijk met zijn liefde, en zij verheugden zich waard geacht te zijn Hem het kruis na te dragen.”

Zonder onheil, door des Heeren hand behoed, bereikte men over besneeuwde wegen de stad Chur. Weder was een groote schrede gedaan op de lange voetreis, zooals er in onze dagen wel zelden meer gedaan worden. Thans echter zou de tocht gemakkelijker worden, wijl hij voor een goed deel te water kon geschieden. Uit Zürich, een brandpunt der Hervorming, hadden goede vrienden, hoerende wie er kwamen, eenig geld gezonden; het overige droeg de gemeente zelf bij en zoo kon men in schuiten de reis maken over de meren van Walen en Zürich, tot men eindelijk den 12^{en} Mei van verre deze stad aanschouwde. De uittocht was volbracht!

Een schoone dag in dubbelen zin was het, toen de bannelingen bij Zürich landden. Ze waren thans met de in Roveredo opgenomen honderd zestien in getal. Nieuwsgierig staarden de meesten rond. Zij bevonden zich nu in het land dat hun, zoo God wilde, een nieuw vaderland zou worden. Hoe geheel anders was het hier dan daar ginds! De natuur, de menschen, de kleeding, de taal, de huizen, alles herinnerde er hen aan, dat zij niet meer te Locarno, niet meer op hun geboortegrond waren. Toch vonden zij veel terug. Ook hier waren heuvelen en bergen en bosschen en het blauwe meer en de heldere hemel en bovenal, was ook hier niet dezelfde Vader die over hen waakte, die hun met Zijn Zoon alle dingen schenken zou? Hij was hun nabij geweest en zij rekenden ook verder op Hem. En zoo wordt het begrijpelijk dat het geboekt staat: „Vroolijk en als tot een feest togen zij naar Zürich.”

Gelukkig, daar was voor hen gezorgd. In de stad van Zwingli, in Zürich, dat als een stad op een berg, openbaar was voor allen als een vaste burg der waarheid, was Bullinger, de reeds vroeger vermelde hervormer, de vriend van Calvin, al bezig den verdrevenen een schuilplaats te bereiden. Zijn taak was zwaar, al stond ook, gelijk we weten, de regeering even als het volk aan zijn zijde. Want Zürich was

te die tijd een toevluchtsoord voor velen, die om den geloove werden gehaat en gevolgd. De stad wemelde van Engelsche Protestanten, die hun vaderland, waar hen de dood dreigde, waren ontvlucht, en zich noch in de Nederlanden, noch in Frankrijk, waar Roomsche vorsten heerschten, dorsten vertrouwen. Bullinger had voor deze broederen gezorgd, doch nu eischten weder meer dan honderd anderen zijn hulp. Doch ook thans wêer was het hem niet te veel, en deed hij naar hetgeen hem Christus had geleerd.

Togen de uitgewekenen met een blij hart Zürich binnen, lieflijk was de verrassing, die hen daar wachtte. In een zaal van het Raadhuis heette Bullinger hen welkom als zijn broeders en zusters in Christus. De Hervormer stelde de schare voor aan den burgemeester en de raadsheeren der stad, die, beter dan de overheid te Locarno hun roeping begrijpend, den zwervelingen bescherming en hulp toezeiden. Hun woorden werden door Beccario in het Italiaansch overgebracht, wijl nagenoeg geen der Locarneezen het Duitsch verstond.

Trouwens, dat hier gevoelige en lief hebbende harten waren bleek al aanstonds. De lieden van Zürich, hoeveel zij ook reeds gezorgd hadden en nog zorgden voor verdrevenen om des Heeren wil, hadden toch nog middelen gevonden om de vrienden uit Italië bij te staan. Beddegoed, huisraad, voedsel, alles stond voor hen gereed. En welgepast was het woord van Ronco: „De musch heeft een huis gevonden.” Met Bullinger, Muralto en anderen pleegde hij raad over hetgeen te doen stond. Allereerst diende gezorgd, dat allen tijdelijk onder dak kwamen. Met goeden wil bleek dit mogelijk, en zoo vonden dan de zwervelingen de een hier de ander daar een schuilplaats, tot er nader zou zijn voorzien. Beccario bleef vooreerst bij de kleine kudde, die zijn hulp hoog waardeerde, te meer daar hij èn het Duitsch dat in Zürich werd gesproken èn het Italiaansch verstond. Er moesten natuurlijk maanden verlopen, eer de leden der gemeente in dit opzicht eenigszins waren gevorderd.

Hadden Bullinger en zijn vrienden de handen vol, om in de behoeften van zoovelen te voorzien, hunnerzijds deden de nieuwgekomenen hun best de taak te verlichten. Zij die eenigszins vermogend waren hielpen de anderen, wier eenige bezitting was opgeteerd. Voorts trachtten anderen werk te vinden om in eigen onderhoud te voorzien. Doch dit ging moeilijk, wijl de meesten slechts verstand hadden van den landbouw, en dan wel zooals die in Italië wordt gedreven. Zodoende waren de eerste jaren kwaad voor hen, en werd er, ook al vond men zich hier veilig en onder vrienden, nog veel geleden. Doch ook hierin betoonde de Heer zich een Helper. Metertijd vonden allen werk en brood, ja menigeen bracht het zelfs tot een niet onaanzienlijken stand in de maatschappij. Allengs wortelden zij in den

vreemden grond. En wie thans te Zürich komt, zal er onder de meest geachte geslachten nog aantreffen, wier namen bewijzen hoe hun voorvaderen gastvrij werden ontvangen in het Protestantische Zürich, dat hen diende om des Heeren wil.

In Locarno was en bleef het licht gebluscht. Rome zelf had, door het te dooven, dat oordeel over zich gebracht. Wie thans Locarno en het dorp Muralto bezoekt en de St.-Vittore kerk of het oude slot voorbijgaat, en weet wat hier geschied is, heeft rijke stof van overdenking. Doch aan de gemeente, die de versmaadheid van Christus boven de schatten van Egypte verkoos, en dies uittoog, is het fiere woord van haar voedsterheeren bevestigd:

„BESTORMD, MAAR NIET GENOMEN.”

VAN AMSTERDAM NAAR PRETORIA.

XII.

IN PRETORIA.

Bevolking. Bloei der plaats. Vooruit en ten achteren.

Hôtels. De groote „Holyday”. Een redevoering van den president. Een bloementoonstelling.

Een eigenaardig openingswoord.

Wie een paar weken in Kaapstad doorgebracht heeft, is aan allerlei volkstypen gewend geraakt. De schakeeringen tusschen gitzwart en lieleblank zijn daar zoo oneindig, dat men onmogelijk grenzen kan trekken en zeggen: „Bij die tint houdt het gekleurde ras op.” Negers, Kaffers, Koelies, Maleiers en allerlei Europeesche typen ontmoet men en bovendien de meest mogelijke verscheidenheid van gekruiste rassen. Ieder gaat gekleed zooals 't hem behaagt, maar ieder gaat toch geheel gekleed; de bloote voeten van velen uitgezonderd. Zeer groote Mahomedaansche vrouwen van verbazenden omvang zweven statig in heel ruim mousseline of katoen gekleed, het hoofd bedekt met kleurrijke, kostbare zijden doeken. Arabieren stappen statig en ernstig in ruime oranjekleurige, bruine of witte kaftans, en met groote witte tulbanden op, rond of zittend deftig in de tweewielige rijtuigen van Londensch model. Want de Mahomedanen zijn meestal schatrijk. Koetsiers roepen u van den bok van 't rijtuig aan, met vieze grijze hoeden op als zij kaffers zijn; of met stijve, roode Persische mutsen wanneer ze tot de Koelies behooren, of wel met spitsvormige, verbazend hooge stroohoeden met zeer breede randen, die door de Maleiers gedragen worden. Europeanen en Afrikanen ziet ge naast elkaër, in flinke winterjassen of in de luchtigste zomerkleding want de een noemt warm wat de ander acht koud te zijn. Daartusschen wandelen matrozen van alle vlaggen, Engelsche officieren en soldaten van verschillende wapens, deftig gekleede dames en ook Boeren uit de binnenlanden, grove, stoere gestalten, meest

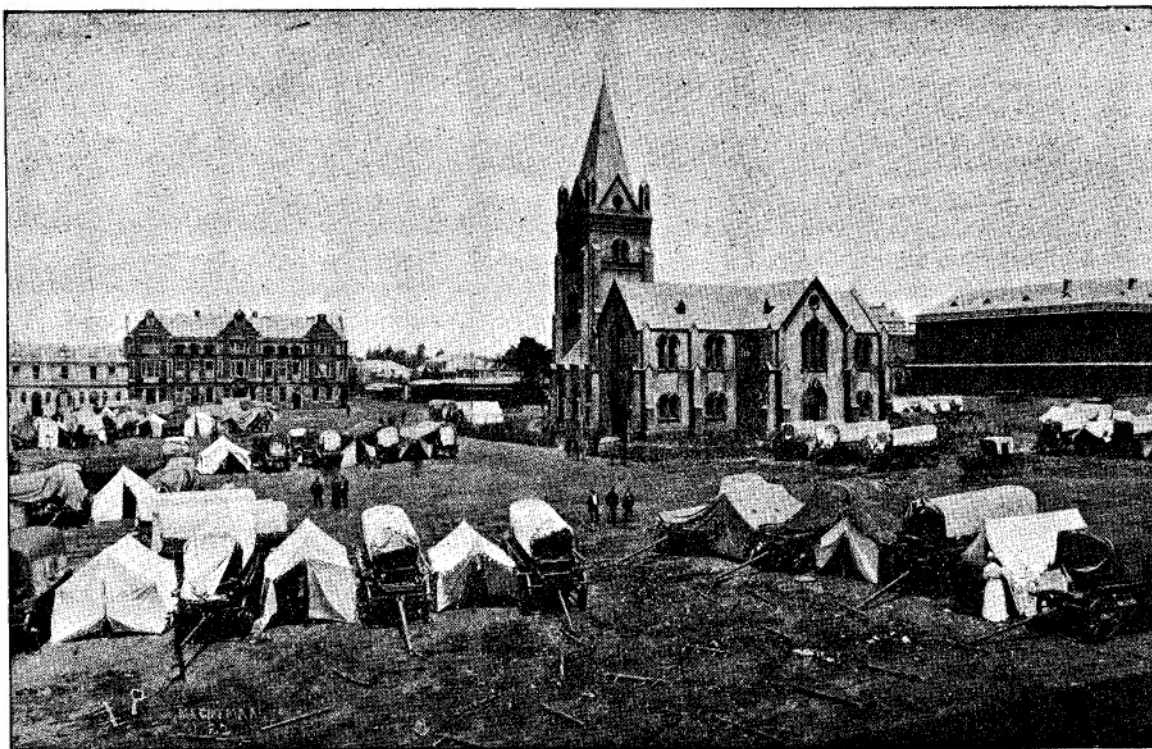
reuzen, in pijekkers en met rijbroeken aan in hoogelaarzen rond. En niemand let op den ander, want de kleding kan zoo vreemd niet zijn, of men heeft ze meer gezien.

Dat karakter van een woelige, en helaas zeer zedeloze wereldstad, mist Pretoria geheel. Hier ziet men andere typen. Rechte Transvalers, breede groote mannen met donkerbruine gezichten en lange zwarte baarden en knevels, Boersch of als heeren gekleed, meest allen met de pijp, een kort, krom, houten „neuswarmertje” in den mond. Dames, zonder uitzondering zeer goed, Europeesch, soms recht elegant gekleed. Koelies met roode mutsen, gitzwarte, glanzende golvende haren, zwarte kneveltjes en kaalgeschoren donkergele wangen rennen voorbij of zitten onder de luifels van hun lagen, open fruitwinkel. Daar wandelen eenige Kafferpredikanten, zwart van gelaat en handen, geheel in zwarte dominé's kleding van Engelsch model, met zwarte zeer lage hoedjes op, en zoo nu en dan den halsboord het achterste voren om den hals zonder das. Men kan niet zeggen dat die kleding hen voordeel doet uitkomen; 't is soms in één woord belachelijk. Een zwart mensch moet niet geheel in 't zwart gekleed met een rotting in de hand loopen, terwijl 't eenige wit aan zijn geheele lichaam is de rij blanke tanden en een vuil wit streepje van een boordje om den hals! De beschaving verbiedt het, maar anders staat de nationale bontkleurige deken den Kaffer beter. Kaffervrouwen ziet men in geheele groepen, lange, broodmagere gestalten, blootshoofds maar met een smallen zwarten band om de haren die nauwelijks twee duim lang zijn, met bloote armen, maar die met verscheidene smalle Kafferringen omgeven zijn; in korte rokken met bloote beenen en voeten. Om het lijf is een vuile bontgestreepte deken geslagen, en uit den zak van den deken op den rug der vrouw steekt het groezelige bovenlijf van een kindje van een jaar. Even rijzig en even broodmager als mama loopen de oudere kinderen met minder kleeren, ook elk in een deken gehuld naast haar. Ziet daar ginds zijn een paar vrouwen van ander ras bezig met houtspikkelen in een van de hoofdstraten. Zeer kleine, goed gevormde vrouwen, heel donker getint, met lange, glimmende gitzwarte haren, die los en zooveel mogelijk verward en vuil haar langs de schouders hangen. In elk der oorlapjes en in elk der neusvleugels, ook soms in de onderlip is een veelkleurige knop zoo groot als een kleine damesdoekspeld vastgehecht. Een paar harer zusters zitten, ook half gekleed, aan den rand van het trottoir, in onverstaa-bare, zeer snel uitgestooten geluiden, te twisten over een mand met uien. *Op* het trottoir mag geen kleurling komen, anders dan om in huis te gaan. Ossenkarren en ossenwagens ziet men na een paar dagen nauwelijks meer aan, zoo menigvuldig zijn ze, tenzij om de prachtige hoornen der dieren te

bewonderen, die in allerlei vormen groeien en dikwijls een verbazende lengte krijgen. Meestal hoort men Hollandsch spreken, en dikwijls goed. Het Afrikaansch wordt ook spoedig verstaanbaar voor den Nederlander. De cabs, hier open rijtuig en die het midden houden tusschen landauers en victoria's, zijn zeer veel in gebruik. Rijtuig met slechts één paard bespannen, zijn bijna een zeldzaamheid. Rijwielen worden bij den dag meer gebruikt.

Dat de stad voortdurend in bloei toeneemt blijkt uit de groote gebouwen, die van regeeringswege gezet worden. In aanbouw zijn, om in den aanvang van 't volgende jaar in gebruik genomen te worden een groot, prachtig gymnasium en een nieuwe staats-

éene verdieping hoog. Boomen van allerlei soort, maar vooral schoone treurwilgen, sieren de meeste straten, die alle even ruim zijn aangelegd. Er is veel handel en nijverheid. Plekken gronds in goede gedeelten der plaats gelegen, hebben thans de vijf-, ja de tienvoudige waarde van eenige jaren geleden. De plaats zou nog veel meer bloeien en vooral geriefelijker worden indien er een gemeentelijk bestuur ware. Tot nu toe bestiert het gouvernement niet slechts het geheele land, maar ook elk dorp afzonderlijk. Johannesburg alleen maakt hierop eene uitzondering, Maar ook in Pretoria kán verandering niet lang meer uitblijven. Thans heeft men, mede zij dank aan het gevolgde stelsel, het zonderlingste mengelmoes van

MARKTPLEIN TE PRETORIA TIJDENS HET NACHTMAAL (zie pag. 256.).

drukkerij, die zoo goed aan alle eischen van onzen tijd voldoet als men maar zelden in Nederland ziet. Het geheel zal door electriciteit gedreven en verlicht worden. De nieuwe regeeringsgebouwen toonen in hun schoone gevels de liefde welke onze vroegere landgenoot, de rijks-architect K. van Rijsse, voor den Nederlandschen stijl heeft behouden, dien hij hier uitnemend toepast. Menige particuliere villa, door hem gezet, is eveneens een sieraad van de plaats. Men kan het de plaats aanzien, dat ze zeer welvarend is. Overal ziet men nieuwe huizen bouwen en verscheidene wijken zijn van zeer bevallige villa's voorzien, waarvan niet weinige in oud-Hollandschen stijl worden opgetrokken. Zelden zijn ze meer dan

stilstand en vooruitgang. De rechte Boer is door en door conservatief, de genaturaliseerde vreemdelingen streven zooveel mogelijk vooruit. Men behoeft slechts twee jaren in 't land te zijn om genaturaliseerd te worden. Alle straten zijn electricch verlicht zoo goed als de voorname steden van Europa. Maar bij lichte maan (of als 't lichte maan moest zijn) wordt het electriche licht niet ontstoken evenals in de dorpjes op ons platte land. Rondom het gouvernementsgebouw en in enkele van de voorname straten zijn goede trottoirs maar overal elders neemt een bultige verhooging van den weg, met stukken steen en roodachtig zand bezaaid de plaats van trottoirs in. Duizenden Ponden Sterling

worden jaarlijks besteed aan de verbetering der wegen; maar de verbetering bestaat in overvloedig uitstrooien van nieuw rood zand, omdat het vorige weggestoven is en in de huizen en longen der bewoners terecht gekomen. Asphalt of straatsteenen kunnen niet gebruikt worden, want dan kunnen de ossen de wagens en karren met hun zware vrachten niet voortkrijgen; maar die wagens hebben ook geen veeren, dus 't is geen wonder. Er is overvloed van water, want men heeft een goede waterleiding aangelegd. Geregeld rijden de sproeiwagens rond; maar ze rijden over wegen waar dikwijls gaten in zijn waarin een man tot aan zijn middel kan wegzinken. De afvoer van huiswater en faecaliën is nog volkomen ongeregeld. En toch weet men zeer goed hoeveel nut de beschaving doet. 't Is ook hier bekend dat een plek gezonder wordt naarmate ze meer door menschen wordt bewoond en verbeterd. De gevreesde paardenziekte, die vroeger duizenden bij duizenden paarden in enkele weken wegsleepte, komt nog wel voor, maar vermindert sterk en juist in die streken waar de meeste menschen wonen. Daar is het land niet meer „zuur” zooals de Boer het noemt. 't Wordt door menschen en huisdieren betreden en bemest, en spoedig krijgt het gras edeler karakter en verliest zijn kwade eigenschappen. Maar nu men eenmaal dergelijke feiten heeft waargenomen, kan het niet anders dan een kwestie van tijd zijn. Die verbetering *moet* en *zal* komen; wie weet hoe spoedig.

Verbetering hebben ook de hôtels noodig. Men zou in ons land een hôtél van den derden rang slecht noemen, indien het niet beter ware dan de beste hôtels van den eersten rang hier. De wanden van de kamers zijn zindelijk, en het beddegoed geeft over 't algemeen geen reden tot klagen. Maar zoover mij bekend is veegt de Kaffer knecht, die de kamer aan kant maakt, nooit den vloer. Het (blanke) kamer-meisje scheen niet te weten dat een handdoek op zijn beurt ook zelf eens gewasschen moet worden. Mijn betoogen op dat punt hadden geen uitwerking. 'k Heb dus eindelijk maar gedaan als Absalom toen Joab hem niet zien wou. 'k Heb met mijn handdoek mijn schoenen goed afgeveegd, zoodat hij geheel een fraaie, bruinroode kleur kreeg, en hem toen eenvoudig onder de waschtafel geworpen. Sedert heb ik een schoonen gekregen, die wie weet hoelang moet dienst doen, tenzij ik er zelf weer in voorzie.

Daar ik voor een maand een kamer genomen heb en dus verreweg de meeste maaltijden in 't hôtél gebruik, meende ik dat de eisch om een eigen servet te mogen hebben niet onbescheiden was, en eigenlijk niet moest noodig zijn. Servetten zijn echter gemeen goed en 't is moeilijk te zeggen hoeveel voorgangers zich reeds van 't exemplaar bediend hadden waar ik het den eersten dag meê doen moest. Op mijn uitdrukkelijk verlangen kreeg ik een zoogenaamd schoon met een servetring. Over het tafellaken zal ik maar zwijgen.

Het beste wat men eten kan is brood en schapenvleesch. Het laatste is zeer goed behoudens enkele uitzonderingen. Rundvleesch echter heeft hier doorgaans de eigenschap dat niemand het doorbijten kan. Zoo iets taais heb ik nooit geproefd als in de beide hôtels in Pretoria en in dat te Bloemfontein waar ik vertoefde. Naar men mij verzekerde is de oorzaak niet ver te zoeken. De ossen, wier vleesch hier gegeten, of ten minste in de hôtels voorgezet wordt, staan in waarde en betrekkelijken ouderdom gelijk met de paarden, die Sinck in Amsterdam slacht. Ze hebben onevenredig veel langer voor de kar dan in de wei geloopt. Het gevolg van de onsmakelijke toebereiding der spijzen is, dat niemand met genot tafelt, zooals men dat bij ons ook in hôtels gewoon is. De menschen eten omdat het moet, en 't maal is in een oogenblik afgevoerd. 'k Heb nog niet gezien dat iemand in het hôtél langer dan twintig minuten voor zijn middagmaal noodig had. Wijn en vooral hier zijn zeer duur, een flesch kost *f* 2.40 à *f* 2.70 en water wordt aan tafel niet gedronken. In plaats van een klein kop koffie na 't diner, drinken dus sommige van de echte inlanders, die in 't hôtél moeten zijn, twee of drie groote koppen koffie ledig onder het middagmaal. De koffie heeft men gratis onder den prijs van 't maal.

Zoogenaamde publieke gemakkelijkheden bezit Pretoria bijna niet. Er is een theater (Presidents-theater) maar dat wordt thans verbouwd en is in langen tijd niet open geweest. Door een vergissing in de opmeting van den grond ligt het achter een ander huis als weggescholen. De eigenaar van het laatste wil den toegang wel vrij maken, maar niet zonder een schadevergoeding die de Directie zich tienmaal doet bedenken. Men ziet hieraan dat de zaak niet zoo bijzonder winstgevend moet zijn. Naar verhouding tot plaatsen in de Kaapkolonie zijn hier weinig „bar's"; (koffiehuizen waar men voor den toonbank staande het bestelde drinkt). De vreemdelingen, die hier woning en werk gevonden hebben, zijn de beste clientèle. De bevolking zelve is rustig en huiselijk en heeft gelukkig geen behoefte aan ontspanning buitenshuis. Vroeg naar bed en vroeg op is hier algemeene regel, zoodat zelfs in de hôtels de meeste gasten te 10 ure 's avonds hun kamers reeds betrokken hebben.

Heden, den 10^{en} October, is volgens de wet des lands „publieke feestdag”. De president, STEPHANUS JOHANNES PAULUS KRUGER, verjaart. In 1825 werd hij geboren, zoodat heden zijn een en zeventigste verjaardag aanlichtte. Zijn volk viert feest ter eere van een der grootste, bekwaamste, edelste en godvreezendste mannen van onzen tijd. Den 9^{en} Mei 1883 legde de heer Kruger voor de eerste maal den eed als president af. 't Was geen wonder dat zijn volk in hem volkomen vertrouwen stelde, vooral na het aandeel door hem genomen in den worstelstrijd in 1881 en de daarop gevolgde onderhandelingen

met Engeland, waarop God zijn zegen in ruime mate gaf. Onafgebroken bleef hij sedert dien dag het voorzitterschap bekleeden, en den 12^{en} Mei 1893 werd hij voor de derde maal beëdigd. Thans is, naar verdienste, zijn naam een der meest bekende — en een der meest geachte — ter wereld. Portugal, Nederland, België en Pruisen trachtten zijne verdiensten te erkennen door het zenden van ridderkruisen. Maar veel hooger dan deze bewijzen van hoogschatting, waaraan de president zelf slechts de geringe waarde toekent die ze werkelijk hebben, vereert hem het onbepaalde vertrouwen van zijn echte volk en van de genaturaliseerde en niet genaturaliseerde inwoners der Zuid-Afrikaansche Republiek, die recht de voorkeur geven boven geweld en onrecht. Er zijn ook schaduwzijden en geen week, schier geen dag gaat voorbij of laffe spotprenten doen de ronde door Kaapkolonie en onwaardige aanvallen vullen sommige bladen in Transvaal zelf. Maar met het krachtsgevoel, vroeger vooral onze natie eigen en thans nog het sieraad van den kalmen, vasten burger dezer Republiek, wordt er geen acht op geslagen, in dien zin dat men de beleedigers vervolgt. Volgens de wetten des lands bemoeit geen officier van justitie zich met zoo iets tenzij er een ondergeteekende aanklacht inkomt. En daarvoor staat Kruger veel te hoog. Eén goed en waardig besluit heeft de Volksraad dezer dagen genomen; geen artikel tegen eenigen persoon mag voortaan in de bladen opgenomen worden, tenzij voluit door den schrijver

onderteevend. De eerlijke man, die voor beginselen en met open vizier strijdt, juicht dat toe. En voor de anderen, de vleermuizen-karakters? Welnu, voor hen kan het besluit dezelfde werking hebben als het plaatsen van een paar helder brandende lantaarns voor een verdacht huis. Onfeilbaar ziet men binnen korten tijd de bewoners verhuizen!

Of er dan zoo vuil en erg tegen den president

geschreven wordt? vraagt ge wellicht. Laat één staaltje voldoende zijn. In het hotel te Johannesburg kreeg ik in een verloren oogenblik de „Zuid-Afrikaansche editie” van „The Empire” van 29 Augustus in handen, een blad waarvan London de eer der uitgave heeft. Daarin staan drie korte stukjes, die ik hier getrouw vertaald weergeef, telkens door een paar regels wit gescheiden, dus schijnbaar zonder onderling verband.

„Door het plattschieten van de kazerne (beleefdheidshalve zeggen we gewoonlijk: het paleis”) van den Sultan te Zanzibar, heeft de Britsche Leeuw getoond dat hij nog iets meer kan dan brullen, dat hij ook nog kan bijten.”

„Een Britsch soldaat is wel het eenige voortbrengsel uit Engeland, waar Kruger bang voor is. Alle overige Engelsche producten veracht hij. Hij zou wel wat banger worden, ware Pretoria maar een zeehaven!”

„Van de zee heeft Oom Paul bitter weinig begrip. Men zegt zelfs dat hij op zijn eerste reis naar

S. J. P. KRÜGER.

STAATSPRESIDENT DER TRANSVAALSCHER REPUBLIEK.

Europa, den geheelen eersten dag besteed heeft met te kijken naar de onbegrijpelijke machine. De man wist van geen andere beweegkracht dan een wagen, bespannen met twaalf ossen! Toen de avond viel ging hij heel benauwd naar den kapitein en vroeg waar de plaats lag waar uitgespannen zou worden! Verbeeld u, iemand die een zeereis maakt en midden in zee wil uitspannen! Zoo iemand regeert het land!"

„Oom Paul” en zijn Volksraad hooren dat kwaad-aardige hondje blaffen en vervolgen hun weg.¹⁾ Maar onderwijl zijn ze verstandig genoeg om het aantal forten rondom Pretoria van één op vier te brengen, zoodat niet alleen de gunstig gelegen stad aan alle zijden verdedigd is, maar ook het eene fort over de stad heen het andere kan plat schieten, indien dat laatste onverhoopt mocht ingenomen worden. Want niemand leeft er in de Republiek, onnoozel genoeg om te gelooven dat het verraad waarvoor Jameson als machine diende, de laatste vrijheids oorlog der Republiek veroorzaakt heeft.

Ofschoon Kruger reeds de grens overschreed die Psalm XC voor de „sterken” aangeeft, en een zeer zwaar en vermoeiend leven achter den rug heeft, is hij nog krachtig en gezond. Zijn forsche gestalte wordt eenigszins gebogen en gewoonlijk rijdt hij in gesloten landauer, maar 't laatste is voor een deel ook een veiligheidsmaatregel. Wanneer Oom Paul des Zondagsmorgens uit de „Dopperskerk” (de Gereformeerde kerk) komt, die recht tegenover zijn huis ligt, neemt hij den kortsten weg, ofschoon die weg thans loopt over de fondamente van het in aanbouw zijnde nieuwe kerkgebouw; hij denkt er niet aan om er langs heen te gaan. Ieder wordt bij hem toegelaten, mits men 's morgens tusschen 6 en 7 ure komt, want te 7 ure is de gelegenheid van audiëntie voorbij. In dat uurtje kan men gemoedelijk een kop koffie bij „oom” zitten drinken, terwijl hij een pijp rookt. Maar 's avonds te 8 ure is de president voor niemand meer te spreken, want dan gaat hij naar bed. De wet der Republiek legt hem de verplichting op om minstens eenmaal 's jaars alle dorpen in 't land te bezoeken, en alle jaren werd ruimschoots aan die verplichting voldaan. Niemand kent het karakter zijns volks zoo door en door als de president. In 1896 was het echter onmogelijk de geheele reis te maken. De buitengewone verwickelingen en de snelle ontwikkeling des lands namen den meesten tijd in beslag. Reeds sedert eenige jaren ziet de Volksraad zijn tijd van zitting geregeld met een week of drie vergrooten, 't geen nog al wat zeggen wil voor menschen, van welke verscheidene ruim een week voor elke reis moeten rekenen. Thans ging de Raad den 30^{en} September eindelijk uiteen,

¹⁾ De „African Review” van 12 September meldt dat de president aan Mr. Starr Wood, die veel caricaturen van hem geteekend heeft een brief heeft geschreven waarin hij hem met zijn bijzonder talent gelukwenscht!

maar om 1 November weer te vergaderen, zeker tot 16 December. Want die dag is ook een algemeene feestdag. Op 16 December 1838 werd Dingaan¹⁾ verslagen en dat wordt wettelijk jaarlijks gevierd.

Op den verjaardag van den president staat alle arbeid stil; kantoren en winkels zijn gesloten: het volk viert feest. 't Is ditmaal bijzonder levendig in Pretoria, omdat den dag na Presidentsdag in alle kerken het heilig avondmaal zal gehouden worden en daartoe de boerenfamiliën uit den omtrek in het dorp komen en op de pleinen uitspannen. Reeds Maandagmorgen waren er eenige tenten opgeslagen naast de groote ossenwagens, waarin het geheele huisgezin en de geheele huishouding vervoerd werden. Ongeveer 30 staan er op het kerkplein; maar de runderpest maakt dat menigeen thuis moet blijven in angst en nood; of omdat de gevreesde slag reeds viel.

In den middag van den feestdag worden van het fort 21 salutschoten gelost.²⁾

¹⁾ Dingaan was een machtig opperhoofd der Zoeloe-kaffers. Een der „voortrekkers” van de Boeren was met 1000 ossenwagens tot zijn grondgebied gekomen en had met hem onderhandeld over afstand van grond. De zaak kwam in orde en het contract werd geteekend, Piet Retief, de aanvoerder der Boeren ging met 60 der voornaamsten onder hen in de kraal van Dingaan afscheid nemen. Dingaan ontving hen vriendelijk en een vrededronk van Kafferbier werd aangeboden. Plotseling roept Dingaan in zijne taal: „Slaat de duivels dood!” en in eenige minuten waren allen vermoord. Natuurlijk barstte nu de oorlog in volle kracht uit. Potgieter en Uys waren de beroemde aanvoerders der Boeren. De laatste en zijn vijftienjarige zoon sneuvelden in een der vele bloedige gevechten. Eert Maritz, de Commandant-Generaal overleed. Andries Wessel Pretorius werd tot Commandant-Generaal gekozen. Deze zette den oorlog met goed gevolg voort. Den 16den December 1838 werd Dingaan geheel verslagen en verdreven en kwam zijn land in bezit der Boeren.

²⁾ Salutschoten worden te Pretoria afgevuurd op de volgende dagen:

20 Januari. Verjaardag van den Commandant-Generaal, 18 schoten.

27 Januari. Verjaardag van den keizer van Duitschland, 21 schoten.

27 Februari. Slag bij Amajuba 1881, 21 schoten.

9 April. Verjaardag van den koning van België, 21 schoten.

4 Mei. Opening van de zitting der Volksraden, 21 schoten.

24 Mei. Verjaardag van de koningin van Engeland, 21 schoten.

4 Juli. Onafhankelijkheid van N.-Amerika, 21 schoten.

14 Juli. Inneming van de Bastille te Parijs, 21 schoten.

2 Augustus. Verjaardag van de koningin-regentes der Nederlanden, 21 schoten.

31 Augustus. Verjaardag van de koningin der Nederlanden, 21 schoten.

28 Sept. Verjaardag van den Staatspresident van Oranje Vrijstaat en van den koning van Portugal, 21 schoten.

10 October. Verjaardag van den President, 21 schoten.

16 December. Dingaansdag, 21 schoten.

En bij het sluiten der zitting van de Volksraden,

Reeds des morgens te 6½ ure is er gelegenheid om den President met zijn feestdag geluk te wenschen. Te 7 ure werden hem door een aantal kinderen in zijne woning eenige liederen toegezongen, onder anderen Psalm 134 vierstemmig. Te 8 ure bracht de militaire muziek hem eene serenade en even daarna paradeerde voor hem de cavallerie en artillerie, die daarna onder volle muziek een wandelrit door de geheele plaats maakten. Alleen de openbare gebouwen staken de Transvaalsche vlag uit; en slechts enkele bijzonder geestdriftige boeren en boerinnen dragen de nationale kleuren op de borst.

Te 10 ure was een vrij aanzienlijke menigte verzameld op het plein, tegenover de woning van den president, waar de nieuwe Gereformeerde kerk gebouwd wordt, waarvan door den held van den dag de eerste steen zou gelegd worden. De meesten waren Boeren met vrouwen en kroost. Verscheidene vrouwen hadden stoeltjes medegebracht en zaten heel rustig haar zuigeling de borst te geven. Bijna allen hadden kerkboeken bij zich. Een eenvoudige tribune was voor den predikant, den kerkeraad en de predikanten uit andere plaatsen, opgeslagen, versierd met de nationale kleuren en voorzien van een gewonen leunstoel voor den Staatspresident. Klokslag 10 ure verscheen deze, met al zijn ridderorden op de borst. Ds. Postma opende met een enkel woord de samenkomst, waarna Psalm 89:1 gezongen werd. Daarop herinnerde Ds. Postma aan de moeilijke tijden, waarin ten jare 1867 het tegenwoordige bedehuis was gesticht, dat nu te klein geworden is, las de oorkonden voor die in den hoeksteen zouden gemetseld worden en gaf aan den Staatspresident den zilveren troffel met verzoek om den arbeid te verrichten. De president sprak: „Ik verklaar dat deze steen de hoeksteen is van de Gereformeerde kerk te Pretoria in de Zuid-Afrikaansche Republiek.” Daarna legde hij den grooten fraaien steen en nam toen opnieuw het woord: „Ik verklaar dat de hoeksteen van de Gereformeerde kerk te Pretoria in de Zuid-Afrikaansche Republiek gelegd is en hoewel het eenige moeite kostte, goed gelegd is. En nu nog een enkel woord aan de bouwlieden.” Hierop herinnerde hij in een duidelijke rede, die met krachtige stem maar in afgebroken zinnen werd uitgesproken, dat hun plicht was alleen de goede steenen te gebruiken en de slechte terug te werpen. Dan mogen de winden waaien en de stortregens nederslaan, maar het huis, op een stevig fundament en van goede steenen gebouwd, zal blijven staan tot loon voor hun arbeid. En evenzoo gaat het in 't geestelijke. Ernstig vermaande hij den kerkeraad als bouwmeesters Gods, alleen op het fundament Christus Jezus te bouwen, en niet maar te zoeken naar *veel* steenen, doch alleen de *levende*, soliede steenen te gebruiken. Geen oordeel over het hart werd door hem bedoeld, maar een nauwkeurig toezicht op belijdenis en wandel, opdat eenmaal het

loon voor hun werk moge zijn het woord des Heeren: „Wel gij goede en getrouwe dienstknechten; gaat in in de vreugde uws Heeren.” „En hiermede verklaar ik dezen steen gelegd in den naam des drieënigen Gods.”

Hierop sprak Ds. Lion Cachet van Burgersdorp, namens den kerkeraad, den president en de vergaderden aan en sloot met dankgebed.

Onmiddellijk na afloop van de plechtigheid ving de receptie ten huize van den president wederom aan om te duren tot ruim 1½ ure. Al wie wil gaat naar binnen, waar in de ruime salon de president in een leunstoel zijn pijp zit te rooken, omringd van zijne familie. In wijden halven cirkel staat een groot aantal belangstellenden hem op te nemen, alleen van hem gescheiden door een tafel die ruim voorzien is van taart, gebakjes en vruchten, waarvan ijverig rondgediend wordt. Nu en dan komen een paar bedienden met glazen bier en wijn de kijkers presentereen, tot eindelijk een vraagt of er ook nog zijn die den president willen gelukwenschen. Die verzoekt hij voorwaarts te komen en de anderen beleefd om langzamerhand te vertrekken, om plaats te maken voor anderen die in tuin en vestibule wachten. Dat is het geschikte oogenblik om den president zonder dringen te naderen en hem eenige woorden toe te spreken, die met een stevigen handdruk beantwoord worden. De eenige étiquette die in acht genomen wordt is dat men den hoed in de hand neemt; men loopt desverkiezende gewoon gekleed, ja in zijn werkpakje, met de parapluie onder den arm en de pijp in de hand binnen. Wie lust heeft steekt bij 't vertrekken een stuk taart in den mond en gaat zonder de minste plichtpleging weer heen, om misschien nog een praatje op stoep te maken. Slechts drie man staan gewapend voor het „presidentshuis”.

Te 1½ ure moet er wel een einde aan komen, omdat dan de tijd voor de lunch is aangebroken en te 3 ure voorbereiding voor het morgen te vieren heilig avondmaal, wordt gehouden. De president is er de man niet naar om ter wille van verjaarsdrukte deze godsdienstoefening te verzuimen.

Kalm en rustig verloopt de dag; de Afrikaner Boeren zijn niet luidruchtig, daar is hun afgezonderd leven, omringd van gevaren, vervuld met moeiten, te ernstig voor. Men ziet niets van het gejoel en gewoel dat een nationaal feest ook in kleinere plaatsen in Nederland met zich brengt; 't is meer een levendige Afrikaansche Zondag. Maar recht gemeend! dat kunt ge zien aan de eerbiedige houding waarin die honderden in de open lucht hun psalmgezang aanheffen; en dat zou de president voelen indien zijn rechterhand niet even stevig dichtgeknepen kon als die zijner vrienden en stamgenooten. Maar de man, die toen hij jonger was, een onwilligen Kaffer tusschen zijn grooten en tweeden *teen* zoo vast bij 't been kon houden dat deze het uit-

schreeuwde, is voor een vijftig handdrukken meer of minder nog niet vervaard!

God spare hem nog lang voor zijn land!

Vandaag, den 14^{en} October, is er in Pretoria buitengewone levendigheid. De treinen rijden voor verminderde vracht (wat, tusschen twee haakjes gezegd ook wel eens mag, want het vervoer per trein is hier schandelijk duur); in de hôtels is geen plaatsje meer open, en de cabs rijden den geheelen middag heen en weer. In het Marktgebouw wordt eene tentoonstelling van rozen gehouden die hedenmiddag te 3 ure geopend werd en zal duren tot van avond 10.30. De prijs is buitengewoon laag voor Afrika, namelijk f 1.80. 's Middags promenade concert en 's avonds eveneens muziekkuitvoering.

Ik maakte dus dat ik bij de opening tegenwoordig was. Wat de tentoonstelling zelve betreft, de inrichting is allereenvoudigst. Drie lange smalle tafels, elk ongeveer 40 meters lang en 1 meter breed, bevatten alles wat er tentoongesteld is. En de tentoongestelde voorwerpen laten dan nog meer dan een halve tafel vrij voor een van de drie buffets, die men in de zaal vindt. Een nis van het gebouw is door de firma Becket & Co. bezet met haar..... fraaiste meubelen, terwijl ze, omdat het een *rozen*-en geen *meubel*tentoonstelling is op twee tafeltjes vaasjes gezet heeft die elk drie, dus zamen zes rozen bevatten. De bloemen zijn heerlijk schoon; ik zag rozen die minstens 10 centimeter doorsnede hebben. De geur is ook kostelijk, maar gaat verloren doordien zeker vijftig percent van de heeren zich niet storen aan het verbod van rooken, en de atmosfeer vervullen met den rook — liefst van sigaretten. 'k Had echter gedacht in dit land van rozen veel grooter tentoonstelling te vinden, maar ik moest volkomen toestemmen wat de redacteur van „The African Review,” tot me zei: „Er zijn veel meer menschen dan bloemen.” Want de opkomst van 't publiek was bij de opening zeer aanzienlijk.

Indien ik met mijn geringe zaakkennis — of liever bij volkomen gebrek aan vakkennis — éene aanmerking mag maken, zou ze deze zijn: Rozen *kweeken* kan men hier voortreffelijk; maar ruikers en bloemstukken in elkaar zetten en frisch houden is een kunst waarin de beoefenaars hier zeer ver ten achter staan bij hun vakgenooten in Nederland. De bloemstukken waren stijf en zagen er evenals de ruikers uit alsof ze er acht dagen gestaan hadden.

Klokslag drie ure werd de tentoonstelling geopend. De voorzitter van de feestcommissie gaf het woord aan President Kruger, die een rede van ongeveer tien minuten hield, merkwaardig genoeg om haar hier in breede trekken weer te geven. „Dames en Heeren!” zoo ongeveer sprak de President, „er is haast geen ding door de Voorzienigheid gemaakt dat zoozeer de menschen streelt en goede gedachten in hem opwekt, als bloemen. Iedereen houdt

van bloemen. En er is bijna geen ding in de scheidung zoo teer en vergankelijk als bloemen.

Wanneer de wind zich over 't land laat hooren,
Dan knakt haar steel, haar schoonheid gaat verloren,
Men kent en vindt haar standplaats zelfs niet meer.

De bloemen zijn het beeld van den mensch zelf,
Dat kan je dikwijls in de Heilige Schrift zien. En
de mensch is even teer en broos als de bloemen.

Wanneer de wind zich over 't land laat hooren,
Dan knakt ons' steel, ons' schoonheid gaat verloren,
Men kent en vindt ons standplaats zelfs niet meer.

Maar wij zijn niet net als de bloemen gemaakt om te knakken. Dat komt door onzen afval van God; nu is de dood gekomen. Je weet denk ik allen den weg om te blijven bloeien. Jezus Christus is als een roos van Saron gekomen om ook als een teere bloem hier even te bloeien en te sterven. Dat gebeurde voor ons. Nu, zooals je in onze Geloofsbelijdenis lezen kunt, op grond van de Heilige Schrift, wil je weer als een sterke bloem de eeuwigheid doorbloeien, dan zijn je drie stukken noodig te weten: 1e. hoe groot je zonden en ellenden zijn; 2e. hoe je van die zonden en ellenden verlost wordt; 3e. hoe je voor die verlossing dankbaar moet zijn.

Ik wensch de feestcommissie geluk dat de tentoonstelling zoo goed geslaagd is. Ik dank ook de dames, die voornamelijk voor de rozen te zorgen hebben, dat ze dat zoo goed doen. En de kinderen zeg ik, kijk hoe God ons vaderland, heel Afrika, maar vooral onze Republiek een land van bloemen en rozen gemaakt heeft, en hoe hier van zelf groeit wat ze in andere landen met heel veel moeite moeten kweken in kassen en heete huizen, en wees er God dankbaar voor. En nu hoop ik dat de Republiek maar gauw begint met rozenolie te maken, wat wij beter doen kunnen dan eenig land, dan hoeven wij daarvoor niet duur te betalen aan Europa. Ik denk, ik zal hier nou maar afbreken en verklaar de tentoonstelling voor geopend.”

Met een krachtig, drievoudig „Hip hip hoera!” werd de rede van den President beantwoord. Het komt niemand — ten minste niemand van de ingeborenen des lands — in de gedachte om een dergelijke rede te bespotten of af te keuren. Men is hier nog niet ontwikkeld genoeg om grof te vloeken, gemeene of dubbelzinnige uitdrukkingen te gebruiken en met den godsdienst den draak te steken. Het beslag dat Christelijke instellingen en belijdenis leggen is hier nog sterk. Zoolang dat blijft zal ook het volk sterk zijn.

W.

VERBETERDE LEZING.

We doen ongetwijfeld velen lezers een dienst door hier de juiste lezing te geven van het stukske dat voor den Wedstrijd (Zie nr. van 21 Juni) ter verbetering was gegeven: De verbeteringen staan *cursief*.

In deze *vergadering* traden tal van sprekers op. De eerste toonde een *onpartijdig* oordeel, door op *eigenaar* *dige* wijs zijn gedachten over het onderwerp te zeggen. Niemand wist daarop dan ook eenige aanmerking te maken. Blijkbaar hadden eenigen genoeg in het *leed* dat de bestrijders van het plan over hun neerlaag gevoelden; daarvan zal *naar men zegt*, nu niets komen. Jammer dat er ook veel besproken werd, 't welk voor een vergadering als deze minder *geschikt was*, 't welk trouwens tot verschillende, niet *ongegronden opmerkingen* aanleiding gaf. We meenen dat de vruchten, die toch de *bespreking* moest *dragen*, niet zoo *schoon* zullen zijn als men had kunnen hopen.

Buchanans bekeering.

't **W**as Zondagmorgen, en de schaar der
(vromen,
Deez' van nabij en die van ver gekomen,
Toog kerkwaarts in het Hoogland, waar de
(Schot
Bij elken tred de wondren van zijn God
Ziet rondom rijzen, tot hij aan den drempel
Van 't nedrig kerkjen uit den grooten tempel
Den kleinen binnentreedt, en voor Hem buigt,
Wiens almacht al Zijn Woord' en Werk
(getuigt.
Een oude landman meê ging derwaarts. Daar
(ontmoet
Een jong'ling hem; hij wendt den vluggen voet
Naar 't gindsche meer, niet naar 't huis des
(des Heeren;
Wat kan hem 's Heeren dag, wat kerkdienst
(deren!
Maar de oude werpt op 't vischtuig in de hand
Des jonkmans 't oog en spreekt: „In 't Schot-
(sche land
Mijn vriend, geldt 's Heeren wet — alom
(moest 't wezen —;
Waarom niet met zoovelen die Hem vreezen
Hem in Zijn huis gezocht, gediend; kom meê”.
Maar lachend spreekt nu de ander: „Spaar
(uw beê.
Laat geen van ons zijn hoogst genoeg missen,
Gij rustig in uw kerk en ik bij 't visschen.”
En ernst herneemt weer de oude: „Gij zijt
(blind.
Hebt gij dan geen geloof, geen godsdienst,
(vrind?”
Doch de ander schertst: „Van beiden niet een
(zier.
Mijn godsdienst is.... een groot blad wit papier.”

„Zie toe dan jonkman”, zoo spreekt de oude,
(„en let
Dat niet de duivel daar zijn naam op zet.
Gegroet.”

Hij ging; zoo de ander.

Maar zijn woord
Een pijl, gansch in eenvoudigheid geschoten,
Had ongezien reeds 't staal pantsier doorboord,
Van 't hart, te lang onwrikbaar afgesloten,
De spotter wierd een bidder. Gods genâ
Begon, voleindde 't werk. Halleluja!

A. J. H.

Het Goud- en Zilvervraagstuk.

Een onzer lezers, de heer J. A. J. Jr., te 's H., vraagt ons een duidelijke toelichting van het bovenstaande, dat, gelijk men weet, bij de laatste verkiezingen voor een president der Vereenigde Staten van Noord-Amerika zulk een belangrijke rol heeft gespeeld. We willen gaarne trachten hieraan te voldoen. Evenzoo aan zijn andere vraag: ons oordeel te zeggen over den uitslag der bedoelde verkiezingen.

Er is, zooals men weet, groot verschil van waarde tusschen zilver en goud. Dit ziet men b.v. daaruit dat men voor 4 groote zilverstukken (Rijksdaalders) slechts 1 stukske goud (het tienguldenstuk ontvangt). Maar nu is tegenwoordig onze gulden feitelijk *geen gulden* waard maar f 0.50 of f 0.60; hetzelfde is het geval met de zilveren dollar = f 2.50, feitelijk ± f 1.50. Men merkt dus al dadelijk dat *wettelijke* waarde en *feitelijke* zeer verschillen; dit is met alle zilveren munten het geval. Oorzaak daarvan is daling van het zilver als handelswaarde, en het gevolg daarvan is dat het zilver veel minder koopkracht heeft dan *vroeger*, d. w. z. had men b.v. vroeger 100 guldens noodig om eene zekere hoeveelheid goud te koopen, thans zou men voor eene dergelijke hoeveelheid f 125.— à f 130.— moeten geven.

De strijd tusschen goud en zilver beheerscht geheel de geldwereld. Niemand kan dien strijd nog oplossen en toch gevoelt men dat het tot eene oplossing komen moet. Vandaar de pogingen van verschillende regeeringen tot het houden van muntcongressen. Gelijk men weet zijn de verkiezingen in Amerika ten gunste van Mc. Kinley uitgevallen die de candidaat was der *sound money men*, d. w. z., die *tegen* de vrije aanmuntung van zilver zijn. De tegen-candidaat Bryan, was gecandideerd door de *voorstanders* van vrije zilveraanmuntung. Gesteld nu de laatste was gekozen, dan had men het volgende kunnen zien gebeuren.

Amerika zou worden overstroomd met zilveren munten = dollars, die wel eene *wettelijke* waarde van f 2.50 zouden hebben, maar feitelijk natuurlijk een mindere. De voorraad goud in Amerika zou worden omgezet in zilver dat, gelijk we reeds zeiden, veel minder koopkracht heeft. Amerika, dat groote sommen heeft te betalen voor van Europa geleende kapitalen voor manufacturen die het uit genoemd werelddeel betreft, moet betalen met *goud*, dat evenwel door de vrije zilveraanmuntung verdwenen is. Wil het dus aan zijn verplichtingen voldoen dan moet het met zilver betalen, maar ontzettend veel meer, omdat de koopkracht van zilver zooveel geringer is. Voorts bestaat in Amerika een wet dat de regeering

verplicht is *greenbacks* (bankbiljetten) tegen *goud* in te lossen. Hoe zou men dat kunnen doen, als er geen goud meer is? Het zou uitloopen op een bankroet. Het gevolg zou zijn dat men, d. w. z. Europa, geen kapitaal meer verstrekte aan Amerika, handel en nijverheid diensgevolge verlammen zouden en armoede volgde.

Dat men in Amerika dit is gaan inzien, bewijst het volgende: Er bestond in dat werelddeel een z. g. *Bland-bill*, d. i. vrije zilveraamunting, deze werd later vervangen door de *Sherman-act* (verplichte aankopen door de regering van eene zekere hoeveelheid zilver) totdat ten slotte ook deze wet werd ingetrokken, en de gedwongen zilveraankopen hebben opgehouden.

Het nadeel van zilveren standaard is eigenlijk het bevorderen van gedwongen koers; een stuk heeft een waarde die het feitelijk, b. v. als gesmolten zilver, niet heeft. Het hebben van den gouden standaard weert het gevaar daarvoor af. Alle landen zitten vol met zilver en zouden dit gaarne kwijt willen zijn om er goud voor in de plaats te nemen, maar dat kost millioenen, waar niemand aan wil.

Men moet evenwel niet denken dat nu de verkiezingen in Amerika gunstig uitgevallen zijn het muntwezen daar reeds geheel op een gezonden grondslag is gekomen. Men kan alleen zeggen dat een gevaar voor Amerika is afgewend.

Het is moeielijk in een paar woorden dit alles mede te deelen, want *tal* van zaken slaan er meê in verband o. a. de invoer en uitvoer van landbouwproducten, manufacturen, delfstoffen. Ook het wisselvraagstuk staat er meê in verband; de schuldbrieven spelen ook een belangrijke rol.

Doch in hoofdzaak zal dit nu duidelijk zijn: als ik b. v. tien gulden wissel voor een goud tientje, dan is die ruil feitelijk niet gelijk. Want de tien guldens zijn in werkelijkheid lang niet zooveel waard als het goudstuk. En dat men het goud er toch voor geeft is alleen, wijl ieder weet dat hij ten allen tijde voor beiden hetzelfde kan koopen.

Ter verduidelijking voegen we hierbij wat onlangs de heer Reuther in de *Haarl. Cour.* schreef:

„Ontstaat er eene financiële crisis, al dan niet het gevolg eener politieke crisis, zoo verdwijnt het geloof, dat men de zilveren munt *a pari* of volgens hare officieele waarde zal kunnen inwisselen tegen goud. Dit gaat een agio (opgeld) doen en wel zal dan, hetgeen men in goud betaalt, geen hooger prijs gaan doen, maar dit zal wel het geval zijn met hetgeen in zilver betaald wordt. Zij die voor hunne producten, diensten of inkomsten geene grootere betalingen in zilver kunnen bedingen, zullen dan lijden.

De houders van bankbiljetten hebben op de Nederlandsche Bank pretensiën in goud, en gaat die Bank hen alsdan in zilver betalen, zoo zal zij, teneinde haar krediet niet te benadeelen, voor hetzelfde biljet, wegens de agio van het goud, meer zilver moeten geven dan op dit biljet staat uitgedrukt.

Thans wordt hier te lande de waarde van het goud officieel zestienmaal grooter dan die van het zilver geacht te zijn, en wisselt men aldus een tientje tegen vier rijksdaalders, niettegenstaande, volgens den huidige zilverkoers, men er ongeveer acht voor zou moeten krijgen, en wel omdat de munt niet slechts is eene waarde die men persoonlijk bezit, maar tevens een hulpmiddel voor het handelsverkeer, en dit als zoodanig van hand tot hand heen en terug gaat. In die eerste qualiteit zouden de munten eene intrinsieke waarde moeten be-

zitten, doch in de laatste is eene conventioneele waarde er van voldoende en in laatstgemelde qualiteit komt nu de munt in tijden van crisis minder in aanmerking, terwijl bij de pasmunt, met betrekking tot de groote munt, het tegenovergestelde plaats heeft.”

Wat nu den verkiezingstrijd in Amerika betreft dit:

Liep de strijd aanvankelijk slechts over beschermende rechten, later ging men over op het gebied van den muntstandaard. De republikeinen wilden den gouden standaard, de democraten den zilveren. Doch ten slotte werd het een strijd tusschen twee groote stroomingen, de een die geleidelijke ontwikkeling kan brengen, de andere die voert naar het onbekende.

Misschien is nog nooit een strijd uitgevochten, waarbij de grondslagen der maatschappelijke orde zoozeer betrokken waren. Bryan's nederlaag treft het socialisme in Amerika; zelfs in het Zuiden stemden de vaderlandsche kiezers tegen het socialisme van Bryan. De meerderheid van het volk heeft getoond geen omverwerping van bestaande toestanden te willen.

EEN LEUKE TERECHTWIJZING.

Wijlen Dr. S. maakte eens met een groot gezelschap een wandeling, die zich wat ver uitstreekte. Eenigszins vermoeid, beproefde men eindelijk voor geld en goede woorden aan een boerderij wat te eten, te drinken en een rustplaats te krijgen. Dit gelukte, al was 't geen verschaft werd, lang niet van het beste.

't Zij nu hierdoor of om andere redenen, genoeg, de naaste bureu van Dr. S. begonnen een diepzinnig gesprek over staatkundige meeningen en partijen, dat weldra dreigde tot een twist te worden. 't Een als 't ander kwam nu natuurlijk op een uitgaansdagje volstrekt niet te pas. Dr. S. had dusver gezwegen. Doch nu de woordenstrijd aller aandacht begon te trekken zei een der aanwezigen tot hem: „Kom dokter laat ook uw gevoelens over dergelijke diepe vraagstukken eens hooren.”

„Gaarne,” was 't antwoord en op het voorgezette wijzende begon hij:

„Wellicht bestaat nog 't paard, waarvan deez' biefstuk
(kwam,
Licht ook de koe, waaruit deez' melk haar oorsprong
(nam,
gelijk de sloot.

Licht zijn ze ook allebei ontslapen reeds in vrede.
Wie lost ons 't raadsel op? 't Is mij te diep, te groot!
Maar toch, geen nood:

Want is niet 't eerste waar, dan wis het tweede.
Dus legt de biefstuk op, en drinkt de melk bij 't brood;
een dikke snede!”

Een luid gelach volgde, en de opgeruimtheid was hersteld.

UIT HET LEVEN.

Aardbevingen.

Japan's rampspoeden schijnen niet te zullen eindigen. Sedert mijn laatsten brief, aldus schrijft een correspondent uit Jokohama van 22 September, is het ongelukkige land wederom geteisterd door aardbevingen, overstromingen en een typhon.¹⁾

De aardbevingen hadden plaats in de districten, waarover onlangs een vloedgolf heenstroomde. Er volgde wel is waar ditmaal niet zulk een golf of de aardschokken, maar de beving was zoo sterk, dat verscheidene duizenden huizen vernield werden. De aarde scheurde op vele plaatsen open, heet water en zand spoten op, en in het geheel verloren een vijf honderd menschen het leven. Een kleine berg werd plotseling een vuurspuwende vulkaan. Nabij Akita zijn tal van zeer lange en diepe spleten ontstaan. Kort op het bericht van een beving in het Noorden kwam dat van een typhon in het Zuiden, en daarvan was bij de afzending van den brief de schade nog niet te begrooten. Zeker was echter dat drie kwart van de oppervlakte van het district onder water stond, spoorwegen en telegraafpalen weggespoeld waren, en de rijstoogst ten deele vernield moest zijn. Groote spoorwegbruggen werden bij Sendai weggerukt. Te Tsjioenzenji rees het meer plotseling drie voet en was dagenlang alle verkeer met Nikko afgesneden. Juist brachten de Fransche, Engelsche, Duitsche, Russische en Italiaansche gezanten allen hun zomervacantie door in hun verblijven aan den oever van het meer, en vier dagen lang moesten zij in huizen wonen, waarvan de gelijkvloersche verdieping onder water stond, zonder gemeenschap met het overige gedeelte van Japan.

De laatste jaren hebben ons herhaaldelijk herinnerd aan het woord der Schrift, dat er zullen zijn „aardbevingen” — gelijk anders bezoeken — in verscheiden plaatsen. Zoo zeiden we een jaar geleden; het blijft waar.

Hoezee of hoera.

Vóór dat de Kozakken in ons land kwamen, hoorde men in Nederland bij feestelijk gejuich nooit anders dan „Hoezee!” roepen. De Kozakken riepen evenwel „Hoera!” wanneer ze met geveld lans kwamen aansnellen. Dat vonden de Nederlanders van dien tijd zóo mooi, zeker omdat eene *a* meer leven maakt dan eene *e*, of omdat men bij een *a* een keel kan opzetten als een bakkersoven en bij eene *e* niet zoo wijd, dat ze voortaan de voorkeur aan „Hoera!” boven „Hoezee!” gaven.

¹⁾ Typhon of taifoen = naam dier kringstormen in de Chineesche zee. In W. Indië heeten zij *orkanen*, aan de kust van Afrika *Tornados*, in 't algemeen *Cyclonen*.

Een koninklijk gebed.

Lodewijk XII had eer hij koning van Frankrijk was zeer vele vijanden, die hem hevig tegenstonden. Toen hij dien troon beklommen had, liet hij daarvan eene lijst opmaken en teekende iederen naam zijner tegenstanders met een zwart kruis. Dit vernamen zijne vijanden en geraakten in groote vreeze; zelfs gingen de meesten hunner plotseling op de vlucht.

Toen Lodewijk XII dit vernam liet hij hen terugroepen en verzekerde hen van zijne vergiffenis. Hij liet hun zeggen dat hij alleen daarom dat zwarte kruisje achter hunnen naam had gezet om zich daardoor voortdurend het kruis van Christus te herinneren, die terwijl Hij daar gefolterd werd, had gebeden: „Vader, vergeef het hun; want zij weten niet wat ze doen!”

Een kostbaar versleten vloerkleed.

Wanneer een vloerkleed of tapijt eenige jaren den vloer bedekt heeft en in dien tijd druk gebruikt is, zal het wel niet veel waarde meer hebben. Toch had men onlangs te San-Francisco een vloerkleed, dat na een gebruik van vijf jaar veel meer waard was dan toen het gelegd werd. Wat was het geval? Het had vijf jaar in de Munt gelegen en niettegenstaande het elken morgen goed geveegd was, had het goud, dat men na de verbranding van dat kleed verkregen had, eene waarde van ruim zesduizend gulden. Om het goud te verkrijgen had men het tapijt in retorten¹⁾ verbrand.

Stijlbloemen.

1. 't Is pijnlijk zich blind te staren op zulke holheden
2. Aan de tafel zaten een viertal personen den maaltijd te *verteren*.
3. „Vriend”, zoo *onderbrak* hij mij, „het is niet noodig.”
4. Gisteren werd een knaapje van slechts drie maanden zwervende op straat aangetroffen.
5. *Tallose* onheilen komen in deze buurt voor; wij telden er 8 in het laatste verreljaars.
6. De feestgenooten schenen zich te beijveren het aangebodene naar zijn inwendige bestemming te brengen.
7. Houders van honden, die dol zijn, moeten die vastleggen, anders worden zij opgevangen en afgemaakt.
8. Kinderlijkjes worden desverkiezend onder den arm begraven.

¹⁾ IJzeren kokers die sterk verhit worden, door het er om heen vlamdend vuur.

ONZE LEESTAFEL.

We gelooven zeer de aandacht onzer lezers te moeten vestigen, die op de hoogte willen blijven van al wat er hier en in den vreemde wordt uitgegeven, op een orgaan dat *gratis* verspreid wordt. Het heet **Höveker's Maandblad**, en biedt geregeld een overzicht der laatste uitgaven op het gebied van wetenschap en kunst. Het is een uitgaaf der NAAML. VENN. BOEKHANDEL VOORHEEN HÖVEKER & WORMSER en te ontbieden Kalverstraat 154, Amsterdam. Onze vele letterlievende vrienden, bibliothecarissen van leeskringen en vereenigingen en elk die een gemakkelijken, betrouwbaren gids verlangt, zal wel doen van deze gelegenheid gebruik te maken. Hij is wezenlijk uitnemend. Men vindt hier niet alleen titels, maar ook een leidraad, die goede diensten kan doen.

Esther Cameron. Vrij uit het Engelsch door Mevr. KAPPEIJNE VAN DE CAPELLO-BAKE (8 platen, 222 hlz.) *Amst.* Uitg. Maatsch. *Elsevier*. f 1.90.

Het Angel-Saksische ras kan zich meer dan eenig ander op tal van goede schrijfsters beroemen. Dat bewijst ook weer dit boek van Rosa Carey.

We hebben hier een reeks teekeningen uit het familieleven, dat in Engeland zoo hoog staat en dat Engelslands schrijfsters zoo fijn en uitnemend weten te schetsen. Keurig zijn de karakterteekeningen, die veel menschenkennis verraden. Boeiend is het boek ook zonder aan de overprikkeldheid van menigen Franschen roman te lijden. De geest die er in heerscht is frisch en goed, ja, al kon men hem dit in meer beslist zinn wenschen, christelijk. Het is geen stichtelijk werk, maar een waaruit veel te leeren valt en dat ons lieflijk is en welluidt.

De vertaling is uitnemend; alleen niet gansch onberispelijk wat de taal betreft, doch de losse bevallige stijl vergoedt dit. Wellicht ware het beter geweest, als men toch vrij bewerkte, ook de namen wat te verhollandschen.

De uitvoering is keurig, de platen fraai. 't Boek is een sieraad der „bibliotheek voor meisjes." Ook niet-meisjes zullen het met genot lezen.

EEN NIEUWE WEDSTRIJD.

(VIER PRIJSVRAGEN).

We wenschen, ook met het oog op de antwoorden, de laatste maal ontvangen, ditmaal een viertal onderwerpen te geven, tot wier behandeling we onze lezers uitnoodigen. De opgaven zijn:

1. Punten van overeenkomst tusschen *David* en *Luther*.
2. Een korte levensschets der Oranje-vorsten, die zich voor ons land verdienstelijk hebben gemaakt, maar *niet* hebben geregeerd.
3. Het gedicht van J. de Liefde (Ev. Gezang 194) over te brengen in proza, eenige der schoonste plaatsen er uit aan te wijzen, en te zeggen wat bijzonders de rijm heeft.
4. Beschrijf een drietal volksgebruiken, die alleen of na genoeg alleen te vinden zijn in de plaats, de streek of het gewest, waar gij woont.

Ten einde er behoorlijk tijd zij voor de ongetwijfeld velen die een antwoord wenschen te zenden, wordt bepaald dat de antwoorden worden ingewacht **vóór 1 Februari 1897.**

Men teekene zijn stukken met een spreuk of merk,

dat ook moet staan op een *gesloten* briefje, waarin de inzender meldt *naam, adres, ouderdom* en van welken boekhandelaar hij in 1897 „*Excelsior*” ontvangt.

De volgende prijzen worden uitgelooft:

1. Aan hem, die van degenen die alle vier goed beantwoorden, zulks naar het oordeel der Redactie het beste doet:

Ds. J. P. HASEBROEK, Hesperiden. Nieuwe Poëzie in den avond des levens. In fraaijen stempelband f 5.90;

en voor de andere die alle vier goed beantwoorden:

E. QUANDT, De biechtvader der Roboses. Een verhaal naar een handschrift uit den aanvang der zestiende eeuw. Naar het Hoogduitsch door A. J. Hoogenbirk. In stempelband f 3.25.

Voor wie drie van de vier goed beantwoorden:

Ds. J. P. HASEBROEK, Een dichteralbum van vóór honderd jaar. De gedachtenis aan Bellamy en zijne kunstvrienden nog eens vernieuwd. Met 12 portretten en 12 facsimiles, ingenaaid f 2.50.

Voor wie twee der vier goed beantwoorden:

C. VAN KOETSVELD C. Ez., De huid van den Moorman. Een oorspronkelijk verhaal. f 1.40.

En voor wie een goed oplost:

H. KARSSSEN, De waarzegster en haar kinderen of van Duisternis tot licht. Een verhaal met twee platen in kleurendruk. f 0.70.

EEN VRIENDELIJK VERZOEK.

Verwijzend naar het meêgedeelde op blz. 1, zouden we gaarne *Excelsior* zenden aan de broeders, die te **Leiden** arbeiden onder de matrozen. Verder aan den heer Van der Steur, en aan een zendeling bij de **Talaut-Zending**.

Zijn ook lezers genegen de kosten te dragen? Zij gelieven het dan aan 't adres der *Redactie* te melden. (Zie den titel).

INLICHTINGEN.

B. W. Een *spijker* heeft behalve de meer gewone beteekenis, ook die van „pakhuis”. Vergelijk het Duitsche *Speicher*.

T. C. C. De *Kinkerstraat* te Amsterdam heet zoo naar den geleerde van dien naam, die in 1845 overleed.

G. de W. We herhalen dat *humoristisch* en *komisch* twee zijn; 't laatste is altijd vermakelijk, grappig; 't eerste dikwijls gansch anders.

K. S. Menige geslachtsnaam is niet anders dan de naam van het beroep, door een der voorvaderen uitgeoefend. Zoo heeft men: Bakker, Brouwer, Kuiper, Visscher, Jager, Smid, Muller (molenaar) Boer, Timmerman, Schipper e. a. Dat de spelling verschillend is doet er niet toe; er loopen ook verscheiden Duitsche namen onder.

CORRESPONDENTIE.

O. V. te te A. We zullen gaarne over uw gedichtjes oordeelen.

M. M. te R. We wachten nog altijd uw antwoord.

C. de K. te B. Goede tijdingen zijn altijd welkom. De tijd van plaatsing hangt van velerlei af.

v. R. te A. Het doet ons genoegen dat Exc. u vol doet; opmerkingen zijn ons welkom.

J. v. d. W. te N. In dank ontvangen.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f' 3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”, Bloemgracht 83, Amsterdam.

Uitgevers: Naam. Venn. Boekhandel voorheen HÖVEKER & WORMSER te Amsterdam.

BERICHT.

Zij die zich op den nieuwen jaargang (1 Januari tot 31 December 1897) abonneeren, ontvangen de nos. die dit jaar nog verschijnen moeten, *gratis* en *franco* toegezonden.

DE UITGEVERS.

Voor onze vrienden.

Met genoegen kunnen wij mededeelen, dat ons blad in den laatsten tijd merklijk won in inteekenaren en betoonde belangstelling. Zou nu niet ELK LEZER nog een weinig willen helpen, om een of meer INTEEKENAREN te winnen? We zouden er hoogen prijs op stellen.

In zake het *Advertentieblad* wachten we nog verdere opgaaf van ADVERTENTIËN. „Excelsior” wordt druk in Transvaal en Oranje Vrijstraat gelezen en biedt dus een uitnemende gelegenheid om het publiek ook daar te bereiken. Onze voorwaarden zijn, als gezegd, zeer gunstig.

DE UITGEVERS.

Met genoegen vermelden we, dat de heer J. Z. te K. op zich nam de kosten te dragen voor een exempl. van „Excelsior”, door hem

bestemd voor v. d. Steur te Magolang, of anderen, als in 't vorig Nr. aangegeven. We hopen dat dit goede voorbeeld navolging vinde. Er zijn zendelingen, jongelingen en zoo vele anderen die gaarne ons blad lezen, maar de kosten niet *kunnen* dragen. Wie dient hen verder?

DE GESCHIEDENIS VAN EEN KONINGSHUIS.

HISKIA.

Van de afstammelingen van Salomo, die over Juda geregeerd hebben is Hiskia (of Jehizkia) zeker de grootste en belangrijkste. Geen hunner heeft met zoo volkomen hart Jehovah gediend en geen hunner heeft zulk eene merkwaardige regeering gehad.

Hiskia was vijf en twintig jaren oud toen hij zijn goddeloozen vader opvolgde en regeerde negen en twintig jaren. Van hem wordt, evenals van zijn nakomeling Jozia zonder eenige terughouding of beperking gezegd: „Hij deed dat recht was in de oogen des Heeren, naar alles wat zijn vader David gedaan had.”

Hiskia's eerste werk, zoodra hij tot koning gezalfd was, „in het eerste jaar zijner regeering in de eerste maand” was het openen van het huis des Heeren. De tempel was eenvoudig gesloten gewor-

den, zoodat onder het laatste gedeelte van Achaz' regeering er zelfs geen gelegenheid was geweest voor den openbaren eeredienst van Jehovah. Jammerlijk misdadig hadden de priesters en Levieten zich gedragen, brandofferen waren niet geslacht, de zevenarmige kandelaar was gebluscht, reukoffer was niet ontstoken. Hiskia belegde echter onmiddellijk eene samenkomst met de afstammelingen van Aäron en Levi en eischte van hen dat ze wederkeeren zouden tot den waren dienst en daartoe zich heiligen. Na zelf geheiligd te zijn moesten ze de taak aanvaarden om alle onreinheid uit den tempel te brengen en aan het gebouw de noodige verbeteringen te doen aanbrengen. In een treffende toespraak bracht Hiskia hun de zware nationale zonde en hun dure verplichting onder het oog. Zijn woord viel in goede aarde. Eenigen van de hoofden der priesteren en Levieten verzamelden hunne ambtgenooten en binnen zestien dagen na den aanvang van het moeilijke werk was het huis des Heeren van de afgodische onreinheden gezuiverd en voorloopig tenminste in zijn ouden staat hersteld.

Zoodra daarvan aan den jongen koning bericht gegeven werd, verzamelde hij de priesteren en alle regeeringspersonen, om met het volk den tempel opnieuw te wijden, en door het brengen van een groot zondoffer een nationalen boet- en bededag te houden. De offers gingen gepaard met het zingen der psalmen Davids, waarvan zoo langen tijd geen enkele toon in de heilige plaats gehoord was. Het volk nam vrij algemeen in de hervorming deel, maar van de priesteren waren er helaas te weinigen voor het offerwerk, en daarom werd dien dag van de letterlijke voorschriften der wet afgeweken en deden de Levieten, wier hart beter met Jehovah was, bij het offeren priesterwerk. „De zaak ging haastiglijk” want Jehiskia begreep terecht dat het beter was één der voorschriften niet letterlijk te vervullen, dan de ontwakende geestdrift door te lang uitstel gelegenheid tot inzinking te geven.

Het eerste waarvoor Hiskia thans zorgde was voor de viering van het Pascha, hetgeen in vele jaren niet behoorlijk of in 't geheel niet had plaats gevonden. Deze gelegenheid greep Hiskia aan om een krachtige poging in 't werk te stellen ten einde ook uit het rijk der Tien Stammen allen die Jehovah nog vreesden tot den waren eeredienst te vergaderen. Beter aanleiding kon niet gevonden worden; immers, het Pascha, de gedachtenisviering van den uittocht uit het Egyptische diensthuis, is het geboortefeest van het éene onverdeelde Israël der Twaalf Stammen. De koning en zijn raad zonden derhalve door de hand van loopers een uitnodigingsbrief aan de stammen Efraïm en Manasse, waarin hun gewezen werd op het rampzalig lot dat een groot deel des rijks reeds onder de tirannie van Assyrië onderging, maar ook op de onwankelbaarheid van Jehovah's trouw indien men met rouw tot hem

wederkeerde. Israël was echter diep bedorven. Algemeen werden de boodschappers met smadelijk gelach afgewezen, en slechts betrekkelijk enkelen uit de stammen Efraïm, Manasse, Zebulon en Aser kwamen te Jeruzalem om het Pascha mede te vieren. In Juda werkte Gods Geest door. „Eenerlei hart” werd den ingezetenen gegeven om het groote feest te komen houden.

Het feest werd in de tweede maand gevierd en niet naar de Mozaïsche wet, in de eerste maand. De oorzaak daarvan lag, helaas, weder bij de priesters en Levieten, die zich niet geheiligd hadden. Derhalve werd gebruik gemaakt van de bepaling in Gods wet, die vergunde dat de Israëliet die tijdens het Paaschfeest zich in den vreemde en daardoor buiten gelegenheid bevond om het feest mede te vieren, het bij zijne terugkomst eene maand later mocht doen. Deze maatregel werd thans op het geheele volk toegepast. Sommigen uit de Tien Stammen aten zelfs zonder ceremoniële heiliging van het lam mede; waarvoor Hiskia bij Jehovah met voorbede tusschenrad.

Na de zeven bij de wet voorgeschreven feestdagen vierde men gezamenlijk nog zeven dagen met groote blijdschap.

Onmiddellijk gevolg van deze feestviering was eene tocht door alle steden van Juda en Benjamin, ja zelfs van Efraïm en Manasse waarop alle afgodstempels in puin gesmeten, de beelden vernietigd en de heilige bosschen uitgeroeid werden; een beeldenstorm dus op groote schaal. En nauwelijks was dit verricht of Hiskia ondernam een voorschrift der wet tot uitvoering te brengen dat allernauwst met de geheele staatsregeling samenhing en het hart van het volk aan den waren godsdienst zou binden. Hij voerde weer in het geven van tienden door het volk aan de priesters en Levieten. De stam van Levi moest daarin zijn onderhoud vinden. De Levieten waren niet alleen de bedienaars der offeranden, maar in 't algemeen de geleerden ten bate van het volk, de onderwijzers, de geneesheeren enz. Bleef dus deze stand in eere, en voor broodgebrek bewaard, dan kwam dat ten goede van geheel het volk. Bovendien was het geven van de tienden het beste middel om het hart te hechten aan den tempel en zijn dienst. Immers men weet algemeen dat alleen hetgeen ons iets kost, ons iets waard is. Ook op deze poging van den koning om naar Jehovah's bevel te leven legde God zijn zegen, want toen hij kort na de uitvaardiging van het bevel, onderzoek naar den stand der zaak deed, kon men hem het verblijvend bericht geven dat het den priesteren niet alleen aan niets ontbrak, maar dat er overvloed was.

Voor de sociale belangen van zijn volk zorgde Hiskia niet minder wijs dan in godsdienstig opzicht. Een der voornaamste zijner werken was het afleiden der wateren van den beek Gilon, waardoor hij een gedeelte van Jeruzalem; en wel de stad David

den burgt, van een goede waterleiding voorzag. Door de rotsen heen geboord is de weg dezer leiding, waarvan de vijver (wat wij noemen het réservoir) nog bestaat. In handel en nijverheid had het land onder zijne regeering voorspoed. Hij maakte zich schattingen van goud, en zilver, en kostelijke steenen, en allerlei begeerlijkheden; zoo lezen wij. Men moet daarbij zeer waarschijnlijk denken aan het heffen van inkomende rechten.

Ook als goed krijgsman onderscheidde de koning zich in een welgelukten tocht tegen de Filistijnen, dien hij gevoelige nederlagen toebrecht.

De voornaamste gebeurtenis uit Hiskia's regeering is aan allen, die niet geheel vreemdeling zijn in de Heilige Schrift, bekend; het verslaan van de 185000 Assyriërs in één nacht door den engel des Heeren. Het zou ver buiten ons bestek gaan en ook onzen lezers enkel zeer bekende dingen mededeelen, indien van deze gebeurtenis hier een uitvoerige schets volgde. Alleen kan het zijn nut hebben het verband van de verhalen in de boeken der Koningen en Kronieken en de Profetieën van Jesaja aan te wijzen.

Nog slechts zeer kort nadat hij op den troon kwam, denklijk in het derde jaar zijner regeering, schudde Hiskia het vernederende juk der Assyriërs af, dat zijn vader Achaz door zijn onberaden maatregelen tegen het Rijk der Tien Stammen zich en zijn volk zoo roekeloos op den hals gehaald had. Hij weigerde de gewone jaarlijksche schatting te betalen. Salmanézer, de toenmalige koning van Assyrië, maakte daar echter niet veel werk van, omdat de staatkunde van Assyrië toen ter tijd veeleer bestond in het geheel onderwerpen van Israël. Het rijk der Tien Stammen was altijd voor de wereldmachten onbetrouwbaar. Daar regeerden alleen de koningen die door de soldaten onder roof, moord en burgeroorlog op den troon geplaatst werden, om soms na eenige jaren ook weer door het leger ter zijde gezet of nog liever van kant gemaakt te worden. Een krachtige goede regeering in Juda, kon wel eens tot hereeniging van de twaalf stammen onder den Schepter van het Davidische koningshuis leiden en zoo een betrekkelijk sterk volk vormen. Derhalve achtte Salmanézer de tijd nu gekomen om te voltooiën wat zijne voorgangers begonnen hadden. Hij belegerde de hoofdstad van Israël, Samaria, en nam haar na hardnekkigen tegenstand van drie jaren in. Daarmede was Israël wingewest van Assyrië geworden. Het volk van Israël werd in slavernij weggevoerd of in vreemde landen tot kolonisatie gedwongen, terwijl Assyrië de overgeblevenen in het land vermengde met vreemden uit andere vermeersterde landen. Feitelijk grensde dus Juda voortaan niet meer ten noorden aan Israël maar aan Assyrië. En toen was, zoo dacht den koning van Assyrië, Juda een gemakkelijke prooi.

(Slot volgt.)

ONZE TIJD.

DE MAANDEN.

Na al 't vroeger besprokene liggen thans de maanden aan de beurt.

Om het jaar te verdeelen in zekere kleinere tijd lengten, hebben bijna alle volkeren zich bediend van de beweging der Maan.

De veranderingen in vorm door dat hemellichaam ondergaan, hebben steeds de aandacht getrokken. Het is derhalve niet te verwonderen, dat van de vroegste tijden aan de verdeling in *maanden* bekend was, zelfs vóór de verdeling in *jaren*. De naam is in bijna alle Indo-Europeesche talen te vinden; terwijl die van het *jaar* slechts in enkele wordt aange troffen. Dus vindt men in het Sanskriet *Mas*, in 't Grieksch *Men*, in 't Latijn *Mensis*, in 't Duitsch *Monat*, in 't Nederlandsch *Maand*, in 't Engelsch *Month*.

Toen nu *jaar* en *maand* te zamen in gebruik kwamen, werd het de vraag, hoe de twee met elkaar te doen rijmen, of in elkaar te doen passen. Daar nu de „maand” van de bewegingen der Maan, en het „jaar” van die der Zon afhing, was de zaak niet gemakkelijk. De Joden bedienen zich tot heden toe van een kalender, waarin het jaar zoowel van zon als maan afhangt (luni-solar), ten einde de veranderlijke feesten te berekenen; terwijl de Mohammedanen aan de verdeling in maanden den voorrang geven. Onze gewone maanden hebben ook hun oorsprong gehad in de bewegingen der Maan, en werden verlengd ten einde te passen in het jaar.

De Maan voltooit haar omloop in iets minder dan 27 dagen 8 uren; doch daar de maansveranderingen ook in verband staan met de Zon, die haar invloed gedurig laat gelden, is de loop der Maan gemiddeld slechts voltooid in 29 dagen 12 uren 44 minuten, $2\frac{7}{8}$ seconden. Die tijd lengte nu van 29 dagen geeft ons de lengte der maand aan. 't Is de afstand in tijd tusschen de eene nieuwe maan en de andere, de eene volle maan en de andere. Hier ontstaat echter de moeilijkheid. Hoe zullen wij maand en jaar doen saâmstemmen? was sedert eeuwen de vraag, en men heeft op allerlei wijzen getracht tot eene bevredigende oplossing te komen. De kwestie is ingewikkeld en kan hier niet behandeld worden. Op enkele historische bijzonderheden echter dient gelet.

Allereerst bedenke men, dat het zonnejaar nog meer bevat dan $12\frac{1}{3}$ maanden, naar den maanloop berekend. Willen wij nu 12 maanden hebben in het jaar en toch aan de Maan getrouw blijven, dan zullen wij verplicht zijn een *extra-maand* ieder *derde jaar* in te schuiven, om de Maan-maanden in het behoorlijke

jaargetijde te doen vallen. Gelukkig echter kan de zaak gevonden worden, zoo wij *zevenmaal* in den loop van *negentien* jaren een extra maand inschuiven, in welk geval er een verschil zal zijn slechts van *twee uren*, loopende over het geheel van die 19 jaren. Bijv. indien de nieuwe maan zich vertoonde precies te middernacht van 1 Januari 1900, dan zal nieuwe maan op 1 Januari 1919 twee uren later zijn. En dit geldt niet voor het jaar alleen, maar vooral ook voor de veranderlijke feesten, zooals Paschen, die afhangen van de bewegingen der maan.

Deze termijn van 19 jaren was aan de Grieken bekend en werd in hun Kalender gebezigd. Hierin kunnen wij thans niet treden. Letten wij echter op de praktijk der Joden. Het Joodsch kerkelijk jaar heeft twee tijds lengten — een kortere van 12, en een langere van 13 maanden. Het kortere jaar heeft maanden van 29 en 30 dagen en bestaat uit 354 dagen, terwijl het langere jaar een extra maand van 30 dagen heeft. De Joden maken het jaar dus rekbaar, en voegen soms een dag toe of nemen een dag af, al naarmate de feesten zulks vereischen. Zoo verdeelen zij hun jaren in groepen van negentien. In elke groep bevatten de jaren 12 maanden, buiten het 3de, 6de, 8ste, 11de, 14de, 17de en 19de, die elk 13 maanden hebben. Deze ingeschovene maand volgt op de *zesde* en komt voor de maand Nisan, waarin het Paaschfeest valt. De maand (Nisan) begint met de eerste nieuwe Maan na den 6^{den} Maart — d. i. omtrent veertien dagen voordat de zon overgaat uit het zuidelijk naar het noordelijk halfronde. Het Paaschfeest, zooals onze lezers weten, valt op den 15^{den} Nisan, wanneer de maan vol is. In het laatste jaar van het negentiental, hierboven genoemd, valt Paschen op 18 April: in het *eerste* jaar daarna valt het op den 7^{den}, in het *tweede* jaar op den 26sten Maart. Dan komt het 3de jaar met zijn ingeschovene maand, wanneer Paschen *negentien* dagen wordt teruggebracht. Zoo gaat het geduriglijk.

Om kort te gaan, de Israëlieten hadden twee onderscheidene tijdpunten van waar af zij hun jaar begonnen te rekenen: het eene voor burgerlijk, het ander voor godsdienstig gebruik; dit laatste vooral ter regeling der feesten. Vandaar een *kerkelijk* of *heilig* en een *burgerlijk* jaar. Het *kerkelijk* jaar begon met de maand *Abib*, omdat de Israëlieten in die maand uit de slavernij van Egypte verlost, en tot een heilig volk afgezonderd waren. Het *burgerlijk* jaar begon met de maand *Tisri*. Men weet echter niet zeker, sedert wanneer de Hebreërs burgerlijk en kerkelijk jaar van elkander onderscheiden.

Om hun *burgerlijk* jaar nu met het zonne-

jaar gelijk te maken, voegden de Joden om het *derde* jaar eene maand bij de maand *Adar*, die dan *Ve-Adar* d. i. *tweede Adar* genoemd werd.

Onder Christenen worden de veranderlijke feesten nagenoeg op dezelfde wijze verschoven. Paschen geeft hier den doorslag. De datum van dat feest werd bepaald naar een regel gesteld op het Concilie van Nicea gehouden in het jaar onzes Heeren 325. Er was strijd over de viering van dit feest. Een deel hield zich aan Joodsch gebruik en erkende den Joodschen dag, d. i., den 14^{den} dag van de eerste (maan) maand na den 7^{den} Maart. De meerderheid echter hield zich aan den *eersten* Zondag na den 14^{den}. Om deze „quartodecimani” (houders van den 14^{den} dag) te bestrijden, bepaalde het Concilie, dat Paschen altijd moest vallen op den *eersten* Zondag na den 14^{den} dag van de Paasch-maan, d. w. z., de eerste nieuwe maan na den 6^{den} Maart. Kwam de 14de op een Zondag te vallen, dan hield men Paschen tot den 21sten, om niet gelijkelijk met de Joden het Paaschfeest te vieren. Deze berekening gaf laten veel moeite, en is tot heden toe zeer ingewikkeld. Als bewijs hiervan mag gelden, dat toen paus Gregorius een verbetering in den kalender invoerde, een sterrekundige met name Lilius, die de zaak in het breede ontwikkelde, een lijvig boekdeel van 800 bladzijden daartoe noodig had!

Hoe komt het, dat onze maanden soms 28, soms 30, soms 31 dagen hebben? Onze maanden zijn eigenlijk een erfstuk van het Romeinsche rijk. Reeds vóór den tijd van Julius Caesar hadden de Romeinen een jaar van 12 maanden. Hun jaar begon met Maart — naar hun oorlogsgod Mars genoemd — en de namen September, October, November, December wijzen ons respectievelijk naar de 7de, 8ste, 9de, 10de maand, gerekend van Maart. Juli en Augustus werden toen nog genoemd *Quintilis* (vijfde) *Sextilis* (zesde). Toen echter Julius Caesar een verandering aanbracht in den kalender moest het jaar met Januari beginnen. Dit geschiedde van den 1sten Januari in het jaar 45 vóór Christus. Ter eere van Julius Caesar, den hervormer der jaar- en tijdberekening, die toen Dictator te Rome was, kreeg de maand *Quintilis* den naam van *Julius* — een naam nog altijd door deze maand gedragen. Van Julius Caesar is ook afkomstig de regel, dat de 1ste, 3de, 5de, 7de, 9de en 11de maanden 31 dagen zouden hebben, met Februari 29, en in schrikkeljaren 30 dagen. Al de andere maanden moesten dan 30 dagen bevatten. Er kwam echter een streep door de rekening, toen Keizer Augustus de maand *Sextilis* in *Augustus* liet opgaan, en de natuurlijke opvol-

ging van korte en lange maanden verbrak, zooals die door Caesar voorgesteld was. Aan Februari gaf hij 28 dagen, met 29 in 't schrikkeljaar, ten einde aan de maand Augustus hetzelfde getal dagen (31) toe te kennen, dat aan Juli door Caesar was toegekend. En alzoo is het gebleven.

Geheel zuiver is ook onze rekening nog niet. Doch 't verschilt na 3600 jaar slechts 1 dag. Wie dan leeft, wie dan zorgt.

JANTJE EN JAN.

Er zijn er niet weinigen, die in hun jeugd niet willen, maar ook anderen, 't moet erkend, die niet kunnen. Zij doen hun best, soms ook niet uit gebrek aan recht begrip; maar in alle geval komen zij niet vooruit. Er is van hen geen verwachting, en zij hebben het dikwijls tehuis en op school ver van aangenaam. Zelfs krijgen ze een gevoel van hopeloosheid: het lukt toch nooit.

Tot troost voor dezulken kunnen voorbeelden dienen, die bewijzen, dat velen, die in school voor dom gehouden werden, later zeer knappe mannen zijn geworden.

De groote Zweedsche natuurkundige LINNAEUS (1707—1778) werd door zijn leermeesters voor een dommen jongen gehouden, ja zij meenden dat hij niet eens een behoorlijk handwerk zou kunnen leeren.

De beroemde arts HUFELAND (1762—1836) moest zeer dikwijls van zijn onderwijzer hooren: „Uit jou zal nooit iets groeien.”

ROBERT BURNS (1759—1796) Schotlands gevierde volksdichter was als knaap wel zeer knap in allerlei lichaams oefeningen, doch overigens dom en onleerzaam.

GOLDSMITH, (1729—1774) de schrijver van het wereldbekende boek: *the Vicar of Wakefield* sprak van zichzelf als van een „plant die laat gebloeid heeft.”

SAMUEL SMILES, de vervaardiger van het beroemde volksboek: *Help uzelf*, en destijds Lord Mayor van Londen verhaalt: De eene leermeester na den anderen heeft machteloos zijn kunst aan mij beproefd zonder dat de staf „hardheid”, noch de staf „zachtheid” iets hadden uitgewerkt. Dikwijls beproefde men, door mij op de hoogste plaats der klasse te zetten, in mij den prikkel tot vooruitgang te doen ontwakken. Doch gelijk een stuk lood in 't water, zank ik telkens van de hoogste naar laagste plaats. Mijn leeraren gaven het op, en een hunner noemde mij zelfs den grootsten domkop. Doch hoewel een domkop, bezat ik desniettemin een soort van onverzettelijke wilskracht en toen ik het leven intrad, zie, toen overvleugelde ik bijna al mijn schoolkameraden, en liet ik hen ver achter mij.”

Van MICHEL DE RUITER heeft zeker niemand gedacht, die zijn jeugd gadesloeg, dat er zooveel groots in hem zat. We zouden deze voorbeelden met vele kunnen vermeerderen.

Natuurlijk dient men zich voor een verkeerde toepassing hiervan te wachten. Doch het is waar, dat omgekeerd soms zij die in hun jeugd veel beloofden later die hoop niet rechtvaardigen.

Niet zelden echter zal het den opletten den beschouwer mogelijk zijn, reeds in den knaap te ontdekken wat de man wezen zal. Merkwaardig zijn de voorbeelden, die de geschiedenis daarvan aanwijst.

Een Duitsche knaap las eens een dier verschrikkelijke romans, die den lezer de haren te berge doen rijzen en in zijn aderen het bloed doen stollen. In 't midden van het verhaal hield hij op, en zeide bij zichzelf: „Dat is eens, doch nooit weër. Dat boek windt mij te zeer op; na het lezen van dat ding kan ik niet zoo goed studeeren. Weg er mee!” Dit zeggende wierp hij het boek in de rivier. Deze knaap was FICHTE, de later zoo beroemde wijsgeer.

Een Zweedsche jongen viel eens uit een venster en bezeerde zich erg. Met saamgeknepen lippen onderdrukte hij elken smartkreet. Koning Gustaaf Adolf was er bij tegenwoordig en voorspelde, dat uit dien knaap een man zou groeien, die een redder in den nood zou zijn. En zoo geschiedde het, want uit den knaap groeide de beroemde generaal BAUER.

Eens viel een vrouw in 't water, zij was zwaar en zeer verschrikt. Geen der mannen, die het ongeval zagen gebeuren had den moed haar na te springen. Een knaap echter bereikte het water bijna even snel als de vrouw, en slaagde er in haar zoolang boven water te houden, tot sterker armen haar konden grijpen. Ieder zeide dat de knaap zeer dapper, zeer menschlievend en flink, doch ook onnadenkend was, want hij had kunnen verdrinken. Die knaap was GARIBALDI. Wel had ook hij zijn gebreken, en maakte hij in zijn volgend leven groote fouten, doch zijn gansche loopbaan toont hem ons als een dapper, grootmoedig vaderlander, die er in slaagde zijn landslieden althans van de wereldlijke macht des pausen te bevrijden.

Een zekere knaap perste bloesem uit ten einde de kleurstof die ze bevatten, machtig te worden. Hij schilderde daarna op de witte zijde van het huis zijns vaders in Tirol, allerlei beelden, die de bewondering der bergbewoners opwekten. Deze knaap was de later zoo beroemde kunstenaar TITIAAN.

Een oud schilder zag eens, hoe een kleine jongen zich vermaakte met zijn palet, penseelen, ezel en kruk na te teekenen en sprak toen: „Die knaap zal mij eens overtreffen.” Aldus geschiedde, want de knaap was geen ander dan MICHEL ANGELO.

VAN AMSTERDAM NAAR PRETORIA.

DE WONDERSTAD.

XIII.

Toen de eerste Boeren over de Vaal-Rivier trokken en zich daar nederzetten, was bij geen hunner een enkele gedachte dan het vinden van een plek gronds, waar zij ongehinderd en onafhankelijk konden leven en voedsel vinden voor hun vee. Geen hunner vermoedde in de verste verte welken onvergelykbaar rijken grond hij voor zijn nakomelingen in bezit nam. Ja, lang na de ontdekking van goud- en diamantmijnen waren zij die ze ontgonnen nog zoover van de waarheid af wanneer ze de waarde hunner velden schatten, dat President Krüger bij de inwijding van het Gouvernements-gebouw te Pretoria, nu vier of vijf jaren geleden, met volle recht kon zeggen: „Engelschen kwamen en onderzochten, maar brachten bericht: „Niet betaalbaar”.¹⁾ Franschen deden hetzelfde en kabelden: „Niet betaalbaar”. Toch was het betaalbaar, maar God wist wel wanneer het betaalbaar moest wezen.”

Dat *alle* draden der wereldgeschiedenis door God gesponnen en door zijn almachtige hand steeds geleid en gespannen worden, staat voor den Christen onwifelbaar vast. Het blijkt in de geschiedenis van Transvaal ten overvloede zóo duidelijk dat men het niet moet *willen* zien om het te ontkennen. Waren de goudvelden in 1881 „betaalbaar” geacht, de historie van Transvaal zou een andere geweest zijn dan ze nu is.

Reeds in 1854 ontving het Transvaalsche Gouvernement bericht dat er goud was ontdekt. Het vreesde echter voor een stortvloed van vreemde gelukzoekers en achtte dat daardoor de pas verkregen onafhankelijkheid des lands in gevaar zou worden gebracht. Daarom verbood het op straffe van zware boeten het zoeken naar goud. Op den duur moest echter zulk een verbod zijn kracht verliezen. Immers: moeilijk kon de boete zoo hoog gesteld worden of er bleef goede kans te over om haar gemakkelijk uit de overwinst te betalen en rustig trots alle wet en gebod voort te gaan met winnen van het edel metaal. Toen dan ook in 1867 de Duitsche goudzoeker Manch de zaak wereldkundig maakte, trok de Volksraad het verbod in en nam betere maatregelen. Dit geschiedde echter niet zonder hevig verzet van een aanzienlijke minderheid, die toen gebeurtenissen voorspelde als in 1881 en nu 1° Januari 1896 voorvielen. Dat kon toen echter niet opwegen tegen het groote geldgebrek, waarin Transvaal toen verkeerde. Er was zelfs geen kas om de salarissen van de ambtenaren te betalen en men moest daarvoor *f* 60.000.— tegen 10 % rente opnemen. Hij maakte de *goudwet*, waarbij het zoeken naar goud vrijgelaten

¹⁾ Dat beteekent: „Het zal niet betalen; niet de moeite loonen.”

werd, maar door het Gouvernement verpacht. De rechten op de mijnen werden Staatseigendom verklaard, maar een aanzienlijke percentsgewijze belasting van de opbrengst der mijnen ingevorderd.

Het zou ver buiten de grenzen van deze beknopte mededeelingen gaan, en „Excelsior” zou gevaar loopen met niets anders dan met de mededeeling van de goudgeschiedenis gevuld te worden, indien ik eenigszins uitvoerig ging beschrijven hoe de verdere loop van het goud vindengewees is. Genoeg zij het te zeggen dat men tot 1882 voortdurend in allerlei richting bezig was met onderzoeken, en ook zijn moeite wel beloond vond, maar toch niet in die mate dat daardoor ernstig politiek gevaar ontstond. Eindelijk na 1882 werd de Schebamijn ontdekt, die begon met een kapitaal van £ 15.000 verdeeld in aandeelen van £ 1. Binnen korten tijd bleek die mijn zoo ruim op te leveren dat voor de aandeelen van £ 1 tot £ 90 toe betaald werd. Van alle zijden kwam de stroom van gelukzoekers en als door een tooverslag verrees de stad Barberton met meer dan 10.000 inwoners. Eerlang echter bleek dat aan de Witwater-rand het goud veel gemakkelijker en nog ruimer te vinden was, en als de wonderboom van Jona ver-dorde Barberton en werd wat het nu is: een half-doode stad met nauwelijks 2000 inwoners. Ofschoon in de omstreken van Barberton goud in overvloed is, kan toch niet verwacht worden dat de stad in de eerste tientallen van jaren tot haar vorigen bloei zal komen, daar de mijnen bij Johannesburg nog zeker in geen zeventig jaar uitgeput raken en de gesteldheid van den bodem rondom Barberton het opgraven van goud zeer bezwaarlijk maakt.

Dicht bij de nieuw ontdekte velden lagen verscheidene kleine boerderijen met mageren grond, waarop de Boeren slechts een zeer matig bestaan hadden. De prijzen van die boerderijen gingen de waarde van *f* 8000.— niet teboven en men zou ze alle tezamen wel voor *f* 120.000.— hebben kunnen koopen. Nauwelijks waren echter de rijke goudriffen ontdekt of de Boeren verkochten hun plaatsen, op zijn minst voor *f* 80.000.— per stuk, terwijl een daarvan zelfs den fabelachtigen prijs van *f* 840.000.— opbracht.

Temidden van die boerderijen lag een stuk Gouvernementsgrond van groote uitgestrektheid, een terrein bestaande uit enkele lang uitgerekte heuvel-ruggen, omgeven door hoogere rotsachtige heuvels. Die grond werd bestemd voor den bouw van de nieuwe stad, die Johannesburg genaamd werd. Enkele huizen verreesen, spoedig door andere gevolgd. Behoeftte werd gevoeld aan openbare gebouwen, en in 1889, drie jaren na den aanvang van het aanleggen der stad, had Johannesburg reeds meer dan 10.000 inwoners. Sedert bleek dat de mijnen zoo rijk en zoo diep waren, dat ze vooreerst onuitputtelijk zijn te noemen, en de Zuid-Afrikaansche Republiek reeds in 1890 het derde was in de rij der goudvoortbrengende landen. Toen stonden de Ver-

eenigde Staten bovenaan, gevolgd door Australië. Thans zijn de rollen omgekeerd en is de Zuid-Afrikaansche Republiek het rijkst aan goud. En sinds dien tijd ging Johannesburg zoo verbazend snel vooruit en groeit het nog bij den dag, dat men zijn ooren en oogen niet gelooft, wanneer men het hoort en ziet.

De grond waarop Johannesburg staat, is Gouvernementsgrond gebleven en wordt in erfpacht uitgegeven. Men koopt dus enkel het recht om gedurende zooveel of zooveel jaren (35 à 50) jaren) op dien grond te bouwen. Wel is verlenging mogelijk, maar alle pogingen tot nu toe aangewend om de Regeering te bewegen den grond in eigendom af te staan, zijn vruchteloos gebleven, ofschoon ongelooflijke prijzen geboden zijn. De Regeering is te verstandig om zich daardoor te laten verschalken. Evenzoo weigert ze vast en beslist om den bodem rondom Pretoria te laten „prospecteeren” (onderzoeken en ontginnen), ofschoon men weet dat daar niet minder rijke goudriffen zijn en Pretoria een tweede Johannesburg zou kunnen worden. „We hebben aan één Johannesburg genoeg en behoeven niet door vreemden overstromd te worden,” is en blijft het wachtwoord; en Jamesons inval heeft zonneklaar aangetoond dat de opperste leiding der zaken in de Zuid-Afrikaansche Republiek ook in dit opzicht in de beste handen is.

Johannesburg met de voorsteden had einde 1891 ongeveer 40000 inwoners, terwijl in de tweede helft van 1896 het aantal moet geschat worden op 131400. Onophoudelijk groeit het aantal. Men berekent dat elke boot uit Europa 250 à 300 emigranten medebrengt voor Johannesburg. Daardoor alleen zouden er dus reeds 25000 à 30000 inwoners jaarlijks bijkomen. En de prijzen van den grond stijgen naar verhouding. Een mij bekend man kocht in 1889 een lap gronds op een schijnbaar ongunstig gelegen plek voor £ 95 (*f* 1140). Die plek is een der voornaamste straten geworden. Eenige maanden geleden kon hij zijn stuk verkoopen voor £ 13000 (*f* 156000) en thans wordt er vergeefs £ 18000 (*f* 216000) voor geboden. En toch kunnen er nauwelijks drie flinke winkels op gebouwd worden.

Het hart van de stad, waar alle handel zich samentrekt, de „City”, is dat gedeelte, 't welk men nu reeds noemt „Oud-Johannesburg.” Daar zijn al de kantoren en banken; daar vindt men in zeer ruim en breed aangelegde straten van meer dan vijftien minuten lang de groote winkels. Daar zijn kolossale pleinen; een daarvan is *de* Markt, welke onze afbeelding op het levendigst uur van den dag, 's morgens ongeveer 8 ure, geeft. Daar zijn de groote hotels, altijd vol en nog niet aan de behoefte voldoende, zoodat er nu een nieuw Fransch hotel gebouwd wordt van zeven verdiepingen hoog dat duizend logeerkamers zal bevatten. Daar wordt op de Markt het nieuwe postkantoor gehouden dat onge-

veer vijf millioen guldens zal kosten, want het „oude” postkantoor, ofschoon zeer groot, kan na zijn zesjarig bestaan niet meer aan de eischen voldoen. Daar is de beurs, waar dagelijks, den geheelen dag door, millioenen Ponden Sterling worden verhandeld. Daar onmiddellijk bij de beurs is de straat, genaamd „Between the Chains.” („Tusschen de ketens”) een korte, breede, goed geasphalteerde straat die bijna den geheelen dag met tusschen paaltjes gespannen kettingen voor rijtuigen is afgezet, en waar de speculanten den ganschen dag staan en rondsletteren om de koersen van de shares te vernemen en daarnaar hun orders aan hun makelaars te geven. Daar zijn ook ontelbare fraai ingerichte bars (drankwinkels) altijd vol, waar veel zaken worden afgedaan, niet altijd met nuchtere hoofden.

De rijksten die hun zaken alleen in de City hebben, wonen even daarbuiten in een ander deel der stad, Doornfontein geheeten. Daar vindt men rijke villas op de hellingen der heuvelen en rotsen gebouwd, omringd door schoone tuinen met vrij zwaar geboomte, afgewisseld door parken. Geen dier boomen is ouder dan vier jaren; want vóór dien tijd stond er niets dan een paar dorre struiken, en wat zuur gras. Maar men *ziet* hier bijna den groei der boomen. Uit Doornfontein is het uitzicht op de geheele stad prachtig.

Een ander deel der stad, Jeppetown, is ook fraai en merkwaardig, maar van geheel ander karakter. Daar is men vlak bij de mijnen en ziet men de eigenaardige beweging daardoor veroorzaakt. Braamfontein daarentegen, weer een ander deel van de stad, komt meer met Doornfontein overeen; voor een deel ten minste, want Braamfontein bevat ook het spoorwegstation met zijn uitgebreide goederenloodsen en emplacementen, die kolossaal zijn. Meer dan tweehonderd goederen- en personentreinen loopen dagelijks het station in en uit.

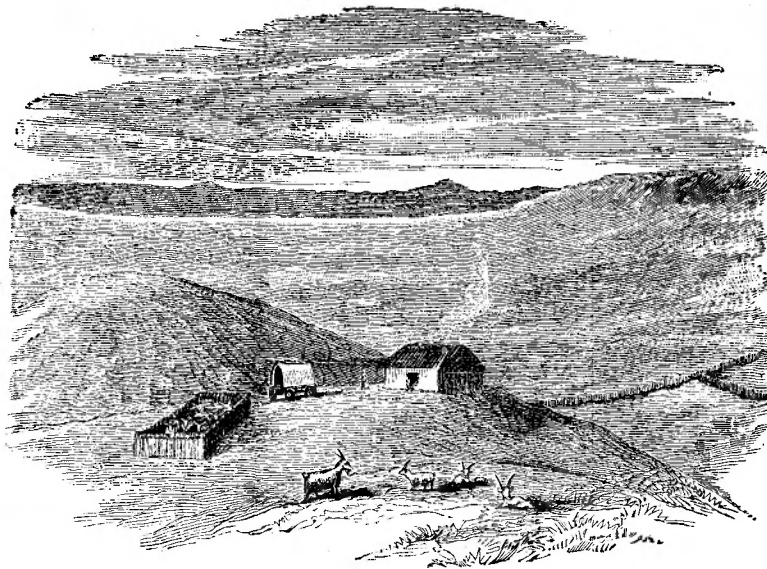
„Oud-Johannesburg” is tot nu toe vrij slecht met gas verlicht. De overige deelen der stad zijn meest alle 's avonds en 's nachts in volslagen duister gehuld, 't welk in een stad die bijna geheel nog in aanbouw is, zijn zeer eigenaardige bezwaren meebrengt. Men loopt op den tast voort, of voorzien van een dievenlantaarn, elk oogenblik in gevaar om in een gat van een voet of drie diep te vallen of een rijtuig op zich te krijgen, indien tenminste niet een der twee mannen in 't rijtuig op de knie een brandenden lantaarn houdt. De huizen in die deelen der stad zijn nog maar een kamer groot; geheel van gegolfd plaatijzer opgetrokken en staan zonder eenigen vloer op den grond van zand met koemest besmeerd. Een derde deel van die huizen zijn „bars.” Toch loopt door verscheidene van die straten de tramlijn reeds.

Kan men in heel Afrika meer stof vinden dan aangenaam is, Johannesburg staat er eerst recht voor bekend. Bij de minste windvlaag dwarrelt het

roodgeele zand u in de oogen en ooren. Wie een tien minuten op straat is, ziet er zoo groezelig en vuil uit als men in Nederland slechts in eenige dagen worden kan. Men hoort ook veel klagen over longontsteking, en menschen met groote blauwe brillen zijn geen zeldzaamheid.

Oogontsteking komt dikwijls voor; men neemt dus de bril als voorbehoedmiddel. De stad heeft dan ook nu reeds ruim 120 geneescheren.

Wat in Johannesburg de stof eigenlijk betee-

JOHANNESBURG IN 1885.

kent en doen kan, komt eerst te voorschijn in hetgeen de inwoners een „stofstorm” noemen, gelijk ik het twijfelachtige genoeg had er dezer dagen een bij te wonen. 't Weder was den geheelen dag drukkend warm geweest. Tegen 3 ure begon de lucht dik te worden, terwijl 't al warmer werd. Plotseling, maar niet onverwacht, brak te 5 ure een zeer hevige wind-

stoot los die zeker tien minuten aanhield. Ieder vluchtte in huis, en in een oogenblik kon men in de straat de huizen aan de overzijde nauwelijks zien.

JOHANNESBURG IN 1889.

Alles was in een bruin-roode mist gehuld, waar tusschen papieren, chinaasappelschillen en allerlei afval ronddwarrelde. Zoodra de wind even bedaarde, barstte een vreeslijk onweder los, waarbij de bliksem niet van de lucht was en meermalen het elektrische licht in het hotel, waar ik mij bevond, voor eenige seconden uitsloeg. Overvloedige regen viel daarbij en gedurende anderhalf uur was er geen denken aan uitgaan. Daarop volgde een avond zoo prachtig helder, luchtig en toch zoo zoel, als men in Nederland slechts zelden heeft.

Dat eene stad, waar zoo de Mammon zijn zetel heeft opgeslagen, niet tot de beste behoort, behoeft

Evenwel heeft ook daar de Heere zijne kinderen. Ik heb verscheidene Christenen ontmoet, die mij zelfs verzekerden dat de Heere „veel volks in deze stad” heeft. Geregeld wordt geëvangelizeerd en niet zonder zegen, terwijl de predikanten der verschillenden kerken het Woord recht snijden.

W.

DE GROOTE MARKT IN JOHANNESBURG.

niet gezegd te worden. Dronkenschap, zedeloosheid, haat, diefstal en dergelijke zonden laten zich, helaas, in niet geringe mate gelden. Toch moet de toestand nooit zoo erg geweest zijn als vroeger in Australië en Californië onder de goudzoekers. Maar hij is erg genoeg. Nog niet lang geleden heeft een der vreemdelingen een ander op klaarlichten dag in de volle Pritchardstreet doodgeschoten, natuurlijk om een goudkwestie. 't Ergst was nog dat naderhand bleek dat hij bij vergissing den verkeerde onder handen genomen had!

De Stanley van het Noorden.

FRIDTJOF NANSEN.
1861—1896.

I. ZIJNE JONGELINGSJAREN.

„Lille Frøen” was de gelukkige woonplaats waar de beroemde Noor, wiens naam boven dit hoofdstuk vermeld staat, zijne opvoeding genoot.

Dit landgoed, dat den rechtsgeleerde Nansen toebehoorde, lag toentertijd een aardig eindje van de stad af, doch was nog verder van de school, waar de jonge knaap onderrecht kreeg. Het vorderde des winters heel wat tijd om door de sneeuw naar de stad te waden. Hij was echter evenals zijne moeder, zeer sterk en fors gebouwd. Reeds zeer vroeg was hij de sterkste op de school en het is onnoodig er bij te vermelden dat allen met een zeker ontzag naar hem opzagen. Lichamelijke sport was voor hem een hartstocht en hij kreeg met wedlopen op sneeuwschoenen de eerste prijzen.

Hij liet zich echter door zijnen ijver om altijd de eerste te zijn, tot de dolste dingen verleiden. Zoo hadden zijne kameraden eens besloten hem te bewegen, over een zeven voet hoogen dam te springen, wat stellig onmogelijk is.

Na een korten woordenstrijd hield Fridtjof vol, dat hij er toch overheen zou komen. De sprong werd eenige malen met inspanning van alle krachten gewaagd. En zijne kameraden lachtten; niet daarom, dat Fridtjof met zijn buik midden op den dam bleef hangen, maar omdat hij, wanneer het gold den eerste te zijn, nooit eens verstandig te werk kon gaan.

In deze versterkende, gezonde omgeving, ontwikkelde hij zich, zoowel lichamelijk als geestelijk zeer vlug. Hij had een open, eenvoudig karakter. Bovenal was hij zeer zelfstandig en rechtschapen, en steeds een braaf en onverschrokken kameraad, die overal bemind werd. Het was voor de familie een moeilijk ding hem fatsoenlijk in de kleeren te houden, daar het veld en het woud zijn speelplaats waren, en als hij uitging, ging hij eenvoudig eerst naar de keuken om zich wat eten te verschaffen.

Eens miste men een groot stuk vleesch. Fridtjof had het in een stuk krantenpapier gewikkeld, en onder zijn overhemd gestopt, om op zijn reis teerkost te hebben. Hij was altijd zeer spoedig tevreden en zeer matig in alles.

Een andere keer ging hij met eenige kameraden op een houten vlot over een breed water tusschen rotsen gelegen. Toen zij midden op waren brak het vlot doormidden en een groot gevaar dreigde hen. Terstond wierp zich de rasch beslotene, nooit versaagde Fridtjof op den bodem, om met handen en voeten de balken naar elkander te halen en zoolang tezamen te houden, tot zij het land bereikt hadden. Onderwijl riep hij een anderen knaap toe dit aan de andere zijde ook te doen. Dit ging gelukkig goed, zoodat ze weer veilig aan land kwamen.

Duisternis en koude maakten de wegen in de bovenlanden onbegaanbaar en de bosschen ondoordringbaar. — Fridtjof Nansen zocht die juist op, hield zich aan geen wegen, maar ging in stikdonkeren nacht lijnrecht over de velden en door de bosschen naar huis.

Fridtjof Nansen was van kindsbeen af gewoon zichzelf te helpen, vischgereedschap in den zomer, sneeuwschoenen en andere voorwerpen voor sport in den winter — alles moest hij van jongsaf zelf vervaardigen. Zoo werd hij reeds op jeugdigen leeftijd voorbereid op, wat rijperen leeftijd van den man vorderen zou.

II. INLEIDING.

De dezer dagen voleinde Noordpoolexpeditie voert ons in gedachten duizend jaren — ja zelfs tot den tijd terug, waarin „Erik Röde” Groenland en Leif Eriksen Weinland (Amerika) ontdekte, want we staan hier tegenover menige herinneringen, die ons toonen dat er nog echte „Vikingen” in Noorwegen leven. In alle stilte, maar toch met een zekerheid die verbaasd doet staan, hebben de Noren zich groote verdiensten verworven in de geschiedenis der Noordpoolvorschingen, want het waren Noordsche walvischvaarders die het eerst om Spitsbergen zeilden en de Karische Zee openden, waardoor het den Zweed Nordenskjöld mogelijk werd gemaakt den Noordoostpassage, of den weg noordelijk van Siberië, naar den grooten Oceaan te vinden. Hierbij doken allerlei vermoedens op omtrent de gesteldheid der Noordpoolstreken. Deze alle zijn door de ontdekkingen van Dr. Nansen gelogenstraft, doordat hij de diepe Poolzee heeft ontdekt, waar men vroeger zelfs niet van gedroomd had, en daarmee den sluier, die nog altijd over de Noordpool hing, heeft weggenomen. Terwijl alle Noordpoolvorschers voor zeker aannamen, dat de Noordpool met kleine eilanden bezaaid was en kleine meren had zonder eenige strooming, weet men nu, dat daar ongelooflijk diepe zee is, dat de stroom naar éene richting van Oost naar West loopt, en dat die zee, niet-tegenstaande de *warme* temperatuur die in het diepe water heerscht, totaal ontbloot is van organisch leven.

Deze avontuurlijke reis door onbekende zeeën en ijsvelden tot op 86° 41' N. Breedte, ver over het punt, waar tot nog toe een stervelijk wezen is doorgedrongen, willen we voor onze lezers in eenige volgende hoofdstukken trachten te beschrijven. Interessant, bovenal voor de wetenschap is deze expeditie in de hoogste mate geweest, en al is het ook, dat wij haar wetenschappelijke zijde minder gadeslaan, zoo zal toch stof genoeg voorhan-

den zijn, om een ieder te boeien en in te nemen voor den man, die zooveel energie aan den dag legde.

III. „DE FRAM.”

De beroemde leider der expeditie naar de Noordpool Dr. FRIDTJOF NANSEN was reeds bekend geworden door zijn merkwaardige reis door Groenland in het jaar 1888. Dit jaar heeft hij zijn 35^{en} levensjaar bereikt. Nadat hij op zeer jeugdigen leeftijd met gunstig gevolg zijn examen in de filosofie had afgelegd, werd hij benoemd tot Conservator aan het museum te Bergen, waar hij zich voornamelijk bezig hield met de historische afdeling van oudheden.

In Bergen kwam het denkbeeld van een Groenlandsche expeditie in hem op, waardoor de jonge man plotseling wereldberoemd is geworden.

17 April 1888 ging Nansen met een klein gevolg met het schip „Jason”, eigenlijk bestemd voor den walvischvangst, naar de oostkust van Groenland, verliet het schip bij kaap Dam, kwam aan land en ging van 15 Augustus tot 30

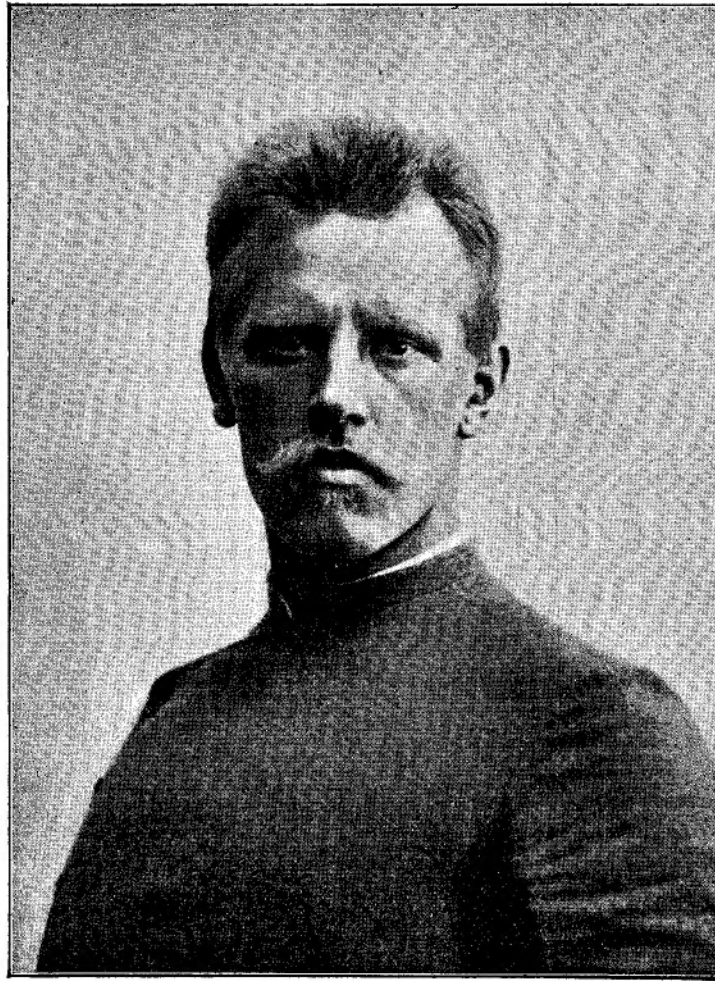
September over onbekende ijsvlakten naar de westkust van Groenland. Het jaar daarop (1889) kon hij zijn intocht in Christiania houden, waar zijn landgenooten met elkander wedijverden hem eerbewijzen te geven. Hij werd nu benoemd aan de universiteit te Christiania en dikwerf uitgenoodigd, in buitenlandsche aardrijkskundige genootschappen voordrachten te houden. Nu ontstond in hem het denkbeeld een nieuwe, nog grootere expe-

ditie te ondernemen, en nadat hij een plan had ontworpen voor een onderzoekingstocht naar den Noordpool en dit had te kennen gegeven, bewilligde de Noordsche landraad er in, hem 200.000 kronen en daarna nog 80.000 kronen daarvoor af te staan, en werd een uitgewerkt plan voor de reis ontworpen en een schets voor een schip, voor dit doel bestemd.

We willen onze lezers thans een beschrijving geven van het stoomschip „de Fram”,

dat na een driejarigen reis door de donkere en stormachtige IJszee om den Noordpool, alle tochtgenooten in goede gezondheid weder thuis bracht.

De Fram werd in Lauvih (een plaatsje in Noorwegen) gebouwd. October 1892 werd het van stapel gelaten. Een schip van een dergelijk voorkomen is vroeger wel niet op eenige werf gebouwd geworden. Het had de lengte van een mailboot en in doorsnede den vorm van een waschkom. De masten waren wonderbaarlijk hoog, de hoogste stak zoo te zeggen bijna in de wolken, 180 voet was zijn hoogte of acht voet langer dan het

Dr. FRIDTJOF NANSEN.

schip zelf. De observatieton werd 100 voet hoog in den mast opgehangen en daarvan af had men uitzicht op den stroom, waarmee Nansen den 90^{en} breedtegraad dacht te bereiken. Zijn plan was, door de noordoost-passage zoover als enigszins mogelijk was naar het Oosten te komen; hij hoopte dat een stroom, die volgens hem van het Oosten naar het Westen moest loopen, hem tot zijn doel zou brengen; eene veronderstelling die door de

andere Noordpoolreizigers was tegengesproken.

De Fram werd gebouwd met de berekening, dat het, als het ijs in groote schollen op elkander schoof, weerstandsvermogen genoeg zou bezitten, om niet verpletterd te worden, en in staat zou zijn zichzelf uit het ijs te kunnen opwerken. Niettemin werd de Fram zeer zwaar beladen; het voerde proviand met zich voor 13 man gedurende vijf jaren, 270 ton cokes, 40.000 liter petroleum enz.; maar het was voorzien van ontelbare dikke ijzeren staven, met ronde boomen en allerlei beslag aan alle zijden, het was bekleed met twee houtlagen, vervaardigd van grenenhout elk 3 tot 6 voet dik.

Het schip had aan zijn drie masten twaalf zeilen. Van binnen bestond het uit balken van 1.02 voet dik; in één woord, het was het sterkste schip uit Noorwegen.

De woonkamer was een kleine wereld op zichzelf, uitgerust met alle comforts, die men tegenwoordig verlangen kan. De salon was veertien voet lang en elf voet breed en had een hoogte van acht voet. Aan den wand hingen verschillende schilderijen en men had er een orgel, viool en al het mogelijke, wat de gezelligheid verhoogen kon. Verder nam men de beste optische en magnetische instrumenten mede, ter waarneming van de zee en de lucht in de Noordpoolstreken.

(Wordt vervolgd.)

DI KLAAGLIJDIJ VAN DI OS.

Toen ek nog maar 'n kalfi was
Moes ek al onreg lij;
Mijn melk gaan in di mens sijn glas
Die o'ersküt kon ek krij.

Di skaaplamp loop saam met di ooi,
Di merrie met haar vul:
Hul speul en suip — dit is so mooi —
En ek word maar gekul.

Di heel dag staan ek in die kraal,
Al het ek nog so dors;
En word di koeie saans¹⁾ gehaal,
Dan krijg ek eers die bors.

Net soos ma di melk laat sak,
Moet ek opsij gaan staan
Want as ek dan di tepel pak,
Word 'k op mijn kop geslaan.

¹⁾ 's avonds.

Di skaap selfs, ag, di is so fijn,
Hij krij die beste wei;
Mar grofste gras is goed ver mijn,
Wat altijd uitskot krij.

Di pèrd en muile krij hul kos.
So lekker as soet koek;
Hul in di stal — ek in di bos —
'k Moet self mijn kos gaan soek.

'n Sagte tuig krij muil en pèrd,
Om lekker te kan trek;
Mijn rug di krijg di aap sijn stèrt,
Di juk hard op mijn nek.

Di pèrd trek in di spider²⁾ fraai
En word dan nog gestreel,
Mar mijn wa³⁾ word mar opgelaa
Transportwa is mijn deel.

Die pèrd loop lig met toom en saal,
'n Pak-os het dit naar,
'n Riem word deur sijn neus gehaal,
Sijn pak is hard en swaar.

'n Pèrd loop in die mooie straat,
Met ligte ijsters aan;
Wijl mijn pad deur di bosse gaat
Of waar di klippe staan.

En is die pèrd eens oud en moe,
Hij krijg genadebrood;
Dan moet ek naar die slagter toe,
Mijn loon is dan di dood.

Het koudste land.

„De haan in Mahomets paradijs
Is half van vuur en half van ijs.“

zegt het vers, en men zou haast zeggen dat die haan gebroeid is uit een ei, gelegd in het land waarvan we, in verband met een stukske in ons blad kort geleden, nu spreken willen.

De koudste streek in de wereld is, volgens een schrijver in *La Nature*, hoogst waarschijnlijk Verkhoiansk, in het Noorden van Rusland, waar de thermometer daalt 68 graden beneden nul (—90 gr. F.), en waar de gemiddelde temperatuur der maand Januari — 45 gr. (—49 F.) is! Er is alle reden om te denken dat een land met zulk een klimaat volstrekt zonder bewoners zou zijn. Dit is,

²⁾ open rijtuig. ³⁾ wagen.

evenwel, in geen deele, het geval. Die streek bevat omstreeks 10,000 personen, die tot twee verschillende, hoewel verwante rassen behooren. Zekere Sergius Kovalik deelt aangaande die streek in een aardrijkskundig blad dit mede:

„In een groot gedeelte des lands wordt de koude slechts weinig gevoeld, vanwege de sterke droogte en de afwezigheid van wind. Slechts in het oostelijk gedeelte hebben harde stormen plaats, en die zijn vreeselijk.

De zomer is in sommige opzichten zonderling. In de maand Mei is het niets ongewoons als men de temperatuur 30 gr. (86 gr. F.) in de schaduw bevindt, terwijl het des nachts vriest! In de laatste helft van dat getijde is de regen overvloedig; hij gaat dikwijls vergezeld van overstromingen, die groote vlakten lands onder water zetten. De plantengroei is zeer gering. Men ziet er bijna in 't geheel geen boomen; er zijn niets dan vlakten!

Behalve door den handel in bont en door de visscherijen, vindt de bevolking haar bestaan in het aankweken van vee, voornamelijk koeien en rendieren. Er zijn zoo wat acht koeien noodig tot het onderhoud van *een* gezin; vier worden er in den zomer en twee in den winter gemolken. In den winter leeft het vee van hooi; indien de koude niet te gestreng is gaan ze van tijd tot tijd naar buiten, doch men neemt de voorzorg om de uiers der koeien met doek te omwinden. Melk is het voornaamste voedsel; ook eet men hazen, die er in overvloed gevonden worden.

De huizen zijn van hout, gedekt met klei, en bevatten slechts *eene* kamer, waar mensch en vee samenwonen. De rijkere klassen hebben betere woningen en beter eten en drinken. Zij maken een sterken drank van melk. Ze zijn zeer gastvrij, maar tevens zeer eigenaardig omtrent punten, die persoonlijke eer raken, als b. v. het plaatsen aan tafel.

Wie zou zoo iets in zulk een land verwachten?

UIT HET LEVEN.

Kras!

Dezer dagen vervoerde een Kaffer in Johannesburg een geladen vrachtwagen. Hij viel er af en er onder, zoodat een der wielen over zijn hoofd ging. Toch stond hij weer op, reed met de vreeselijkste pijnen verder, leverde zijn vracht af, keerde naar huis terug, en stierf des avonds aan de inwendige kneuzingen.

Een goed antwoord.

Prof. van Oosterzee zat eens, nog als predikant, in een hotel aan de open tafel. Hij werd herkend

door een spotter, die op 't oogenblik dat een gerecht van kalfskop werd rondgediend, zeer luid tot hem zei: „Dat is toch aardig, mijnheer, ik kan nooit in een hotel kalfskop eten, of er is een geestelijke aan tafel, 't zij een predikant, een pater of een rabbijn.”

„Dat is werkelijk merkwaardig mijnheer,” was 't antwoord; „ik zal voortaan altijd als ik kalfskop eet, aan u denken!”

Een opperbest bestuur.

Wellicht vindt u het volgende waard vermeld te worden.

Eenige jaren geleden had ik inlichting noodig omtrent het bestuur van zekere vereeniging. Ik schreef daarom aan een mij goed bekend lid en kreeg dit antwoord:

Wij hebben „een bestuur van 6 leden.

„Een President, die nooit van tijd of uren weet.
Een Secretaris die zijn notulen vergeet,
Een Penningmeester die ontvangst noch uitgaaf boekt,
Een boekbewaarder die zijn schatten nooit onderzoekt.

Niets doet de rest.

Maar verder is 't bestuur uitnemend, opperbest.”

A.

Stijbloemen.

1. Uit een Nederlandsche prijscourant door een Fransche firma verspreid.

„Daar wij geene damesverzamelingen niet meer hebben, verzoeken wij u vuriglijk er ons niet vrachtvrij de terugzending van te doen; indien gij denkt de winterverzameling niet meer noodig te hebben. Een groot aantal onzer beste kalanten vragen ons geduriglijk deze en ook de mannenverzameling, en wij bevinden ons in de onmogelijkheid hun te dienen.”

„Wij hebben een Hollandschen corresponent aangeschaft.” (wel noodig!)

2. Dit middel heeft duizenden gevallen genezen.

3. Bij het offeren wordt allereerst een levende haan geslacht.

4. Voldoening wordt altijd gevoeld na het koopen van deze voorbereidingen. (adv.)

5. Gele kleur, sproeten en likdoorns worden door dit middel in de oude schoonheid hersteld. (dito.)

6. Onze zaak, opgericht in 1840, levert sinds *onheugelijke jaren* de beste artikelen.

7. Jan greep haastig in den ledigen trommel, doch vond er niets.

8. Doch de tijden werden slecht; wij moesten letterlijk van ontberingen leven.

ONZE LEESTAFEL.

F. BETTEX. *Natuurstudie en Christendom.*

De schrijver van dit boek is een merkwaardig man, een Zwitser, die een lange reeks van jaren besteedde om de natuurkunde en de letterkunde te bestudeeren. Het slot zijner studie was de vaste overtuiging, dat niet het materialisme, de stofvergoding, maar het geloof in den levenden God de vele raadsele dezer wereld oplost. Hij toont in zijn boek het aan: Om de natuur te verstaan behoeft men de Schrift of liever God, die zich in haar openbaart.

In „*Ons Tijdschrift*“¹⁾ verscheen kort geleden een proeve van Bettex's betoog. Het werk dat thans wordt geboden is èn geleerd èn boeiend, diep en toch duidelijk. In vijf hoofdstukken behandelt de schrijver hier een aantal der gewichtigste vragen en onderwerpen, die in onzen tijd van ongelooft en twijfel steeds aan de orde zijn, en wil men weten hoe hij het doet en tevens genieten, men leze het schoone boek zelf.

Den vertaler, Ds. Tap te Schiedam, onzen dank. Hij verrichtte een kostelijk werk. Terecht beval Dr. Daubanton te Amsterdam dit boek aan. De uitgevers, de heeren WENK en BIRKHOFF te Rotterdam, verdienen voor de uitvoering allen lof. 't Ziet er uitnemend uit. (315 blz. Prijs f 2.25.)

Bij dezelfde uitgevers verscheen, nog fraaier van uitvoering, en van denzelfden schrijver: **Wat dunkt u van den Christus?**

We leeren in dit boekje van nog geen 100 blz. den uitnemenden schrijver weder op een ander gebied kennen, dat des Schriftuurlijken geloofs en levens, en we zouden niet durven zeggen op welk gebied hij het uitnemendste is.

Dit boekje is een merkwaardig geschrift. Het plaatst u voor de groote vraag van allen tijden, maar behandelt ook verscheiden andere vragen en vraagstukken, er min of meer mee in verband. Verbiedt onze ruimte het overnemen eener bladzijde uit dit kostelijk boekje, laat ons dit en het andere werk van Bettex dringend elk aanbevelen, die vastigheid behoeft of bevestigd wil worden, in dezen zoo bewegelijken tijd. (90 blz. f 1.25.)

Emma en haar broertje door JOHANNA. Dit is een verhaal voor kinderen. Het bevat een schoon verhaal voor niet te jonge lezers. 't Verplaatst ons eerst in Indië en daarna in Nederland. Met genoeg en zullen kinderen — en ook ouderen — het lezen. (180 bl. — f 1.50.)

Altijd blijde. Een geschiedenis uit het jonge meisjesleven (of het jonge-meisjes leven?) verdient mede aanbeveling, en bevat een boeiend verhaal dat ook jongelingen en ouderen met nut zullen lezen om te leeren tevreden te zijn in de omstandigheden waarin zij zijn geplaatst. Johanna bezit kennis van menschen en karakter. (180 bl. — f 1.90.)

Beide boeken hebben schoone platen, en zien er in hun fraaie banden keurig uit. 't Zijn schoone geschenken. Het laatstgenoemde biedt daarbij nog in 't midden den lezer een verrassing, die we niet verklappen. De HH. WENK en BIRKHOFF te Rotterdam hebben van deze uitgaven alle eer.

Jaarboekje voor musici, door M. H. VAN 'T KRUIS. WENK & BIRKHOFF *Rotterdam*. Reeds de naam des samenstellers waarborgt iets goeds. Practisch is dit boekje, dat

¹⁾ DAAMEN, Rotterdam.

net en sterk gebonden is, zeker. 't Bevat een rooster van lesuren, almanak met aantekeningen, lijst van muzikale Vereenigen, examen-program, verklaringen van muziektermen, rekenboek, enz. Kortom al wat de vak-musiciens behoeft en de liefhebber ook wel wil weten. 't Is een handig boekje.

Vestigen wij nu nog slechts de aandacht op den schoonen *Catalogus* van feestgeschenken der genoemde uitgevers, een practische, uitstekende gids.

Bestuur en Aanmoediging enz. door J. A. JAMES bij O. H. ZALSMAN, Kampen. 184 blz. — f 0.40.

Dit boekje behoeft, in trouwe, onze aanbeveling niet meer. Voor wijlen Ds. De Liefde en voor hoevelen niet was het een gids ten leven, en de 4e druk bewijst wel best, hoezeer dit uitnemend werkje nog altijd gezocht en gelezen wordt. Indertijd vertaald door Ds. Huet te Amsterdam, heeft het in Nederland burgerrecht verkregen, en het verheugt ons dat het thans zoo voorbeelde-loos goedkoop, in net gewaad, onder aller bereik is gebracht.

Catalogus der uitgaven van J. M. BREDÉE, Rotterdam.

In 64 blz. met 100 gravures ontvangt men hier een keurig geïllustreerden catalogus. De inhoud is rijk, de bewerking fraai.

De serie tekstkaarten, wandcartons enz. alles uiterst fraai, is weder aanzienlijk vermeerderd, en het getal der nieuwe uitgaven is niet gering. Een aantal degelijke en schoone werken wordt hier aangeboden, van goede schrijvers en op verschillend gebied. Rijk is de verzameling, die niet licht verlegen laat. *Gratis* is dit handig boekje verkrijgbaar.

En nu iets over de boeken zelf.

Van eeuwige dingen. Gedachten en Schetsen door S. ULFERS, predikant te Rotterdam.

Dat zulk een boek in korten tijd een tweeden druk beleeft zegt in Nederland reeds iets. We behoeven dan ook slechts het gunstig oordeel te herhalen over dit boek bij den eersten druk uitgesproken. De tijdelijke dingen verdrijven zoozeer bij velen de eeuwige, dat het goed is en verblijdend zulk een boek veel gelezen en begeerd te zien. De uitgever zorgde, dat ook deze goedkoop uitgegaaf in uitnemend gewaad verscheen. (240 bl. — f 1.60.)

Korten tijd geleden maakten we in het oorspronkelijke kennis met het nu vertaalde **Harten van Goud**. Schetsen uit Schotland van JAN MACLAREN, — W. VAN NES — Rotterdam, J. M. BREDÉE.

Jan Maclaren is het pseudoniem van Dr. John Watson te Liverpool. In enkele maanden werden van het Engelsche werk 60.000 exemplaren verkocht, het werd geprezen als het merkwaardigste werk, dat sedert 25 jaren op dit gebied in Engeland verscheen.

De vertaler, de heer W. van Nes te Amsterdam zegt in een „Voorwoord“ (dat is geen Hollandsch): „Waar de Pastorie van Mastland van Dr. C. E. van Koetsveld het godsdienstig leven in een vaderlandsch dorpje doet begrijpen en meelevend, doet dit kunstwerk van Jan Maclaren op voortreffelijke wijze hetzelfde voor een afgelegen plaatsje in het Schotsche Laagland.“

Dit is in het algemeen gezegd wat het boek inhoudt. We voegen er aanstonds bij dat, gelijk we uit aanschou-

wing weten, de vertaler een zware taak had. De schrijver heeft namelijk voor zijne samenspraken het moeilijk over te brengen Lowland-dialekt gebruikt. Ook een dialect gebruiken wilde de vertaler niet. Hij moest dus door-dringen tot het gemeedsleven der sprekende personen, en zich laten leiden door de gedachte aan wat zij gevoelden. Het boek bevat zeven schetsen: Domsie. Een dweper uit de Hooglanden. De preek zijner moeder. De verandering van Lacklan Cambell. Leuke spreektrant van Drumtochty. Eene vrouw vol wijsheid. Een doctor van de Oude School. Het is vol gevoel en leering. Het doet de snaren des harten trillen en brengt soms een traan in het oog. *Harten van Goud* is een veranderde, toch goede titel.

Opmerkelijk is het ook hier weer op te merken, hoezeer de Schotsche rechtzinnigheid en de Nederlandsche, om zoo eens te spreken, in al hun eigenaardigheden overeenstemmen. Men begrijpt bij dit boek, dat Owen en Erskine onder ons lezers vinden, en dat de Schotten zich met onze godgeleerde schrijvers voedden. 't Is bekend, hoe ook de Schotsche spreektaal naar de onze zweemt. Wereldsche menschen zullen althans in het oorspronkelijke moeite hebben sommige uitdrukkingen op 't gebied des geloofs in dit boek te vatten.

Het boek bevat fraaie karakterteekeningen en is geschreven door een man, die toont de vreeze Gods boven alles te stellen, en die ook door zijn werken te willen aanbevelen. Tot de „strengere richting” behoort hij niet bepaald. Of nu dit boek uit den vreemde ook hier zoo ontzaglijken opgang zal maken als elders is uiteraard te betwijfelen. Doch het is een mooi, recht christelijk en boeiend werk, en daarbij zeer fraai van uiterlijk, als al wat de heer Bredée uitgeeft.

Zeer aanbevelenswaard is ook weder dit jaar de **Christelijke Scheurkalender** van Ds. J. G. VERHOEFF en den heer E. GERDES, uitgaaf van KEMINK en ZN. te Utrecht. Het schild is vrij van hinderlijke bonte kleuren, en geeft de schoone voorstelling van een herder in het Oosten, die zijn schapen den stal binnenleidt. Wat den inhoud betreft, die is reeds te kennen uit het „Christelijk Dagboek”, onder welken vorm het blok — zeer practisch — ook verkrijgbaar is, en voldoet zeer. De voorzijde geeft tekst en toepassing; de achterzijde zeer veel leerrijks. Ook deze jaargang zal velen welkom zijn.

Een merkwaardig en leerrijk boek is **De Herder van Bethlehem**, hetwelk bij den heer G. F. CALLENBACH te Nijkerk verscheen. De beroemde Engelsche schrijfster die zich A. L. O. E. noemt, gaf hier een werk als er niet vele voorkomen. Het leert u David in zijn rijk en wisselend leven kennen, en is toch tegelijk een geschiedenis uit het dagelijksch leven. Zeer in de verte herinnert het aan boekskens, zooals ze vóór 100 jaren ook in Nederland verschenen, en waaraan wij (schoon wat later) in onze jeugd smulden. Hoe nu zulk een boek is saamgesteld verklappen we niet; dat moet men zelf lezen. Velen zullen luisteren naar het verhaal van den hulpprediker Eardley, die zijn been breekt, en zijn werk niet doen kan, en toch een werk doet, en bij dien stillen arbeid tot rijken zegen mocht zijn. Intusschen dank aan den heer A. van Os, zendeling onder Israël die 't vertaalde, en aan den Uitgever voor de uitnemende uitvoering.

Bloemlezing uit de Ned. berijming der psalmen. 4e druk. *Leeuwarden*, W. EKKHOFF & ZN.

De samensteller van dit boekje, Ds. Gerlach, gaf in dit werkje nu 50 jaar geleden een keur van psalmverzen, telkens daarbij de bijzondere strekking vermeldende, die ook nog afzonderlijk in een register wordt aangegeven.

Het is bestemd voor school, catechisatie en huisgezin en beveelt zich door oordeelkundige keuze aan. Het is een toepassing van uitgelezen psalmverzen op de leer en de praktijk des Christendoms. 100 blz. — 35 cts. Bij get. veel minder.

De firma NOORDHOFF te Gronigen is uitgeefster van een viertal aardige boekjes van GOUVERNEUR met lieve prentjes. 't Is iets om naar te grijpen voor het kleine volkje. Men weet hoe smakelijk Gouverneur vertellen kon. We hebben bij menig versje van hem vaak gedacht: welk een talent. Jammer maar, dat het hoogste er wel niet in miskend, maar toch ook zoo zelden gevonden wordt. Zijn tijdgenoot De Liefde, in 't schrijven voor kinderen zijns gelijke, staat te dezen opzichte boven hem. Overigens is Gouverneur als kinderschrijver een voorbeeld, al ver-raden zijn vertellingen soms hun vreemden oorsprong.

Dieren in den Bijbel is een lief boekje, bevattende een twaalfstal kinderpreeken in der tijd gehouden door DR. C. E. VAN KOETSVELD te 's Hage, en door zijn zoon Ds. C. VAN KOETSVELD thans uit vele gekozen en voor de pers gereed gemaakt. Men vindt hier behandeld de hen en hare kiekens, sprinkhanen, apen en pauwen, vier kleine volken e. a. Over deze dieren wordt gesproken op eene wijze die, wat het kinderlijke betreft, meesterlijk mag heeten, en waaraan menig Zondagsschool-onderwijzer b. v. wel zal doen een lesje te nemen. Ook de toepassing is geleidelijk en bevattelijk. Of die echter niet soms wat krachtiger, wat dieper had kunnen zijn?

't Is een boek waar vele meesters en leerlingen iets uit leeren kunnen en de uitvoering is net. Eenige prenten er in waren echter wenschelijk geweest.

Van **De hut aan het strand** door HESBA STRETTON is 't onnoodig hier veel te zeggen. De tweede druk bewijst hoeveel lezers dit boekje reeds vond. Deze uitgaaf is keurig en heeft een vijftal plaatjes, die ons echter voor een kinderboek minder voldoen.

Van heel anderen aard is de **Tekstenrol** bij de theologie des Nieuwen Verbonds, door Prof. J. J. VAN OOSTERZEE. Dit is een zeer practisch boek, zich aansluitend bij de aangegeven paragrafen, en veel tijd en zoeken besparend. Alle teksten worden voluit aangegeven.

De tweede druk bewijst wel 't veelvuldig gebruik. Voor predikanten, studenten, godsdienstonderwijzers e. a. is dit boek van groote waardij.

De drie laatstgenoemde uitgaven zijn allen van A. H. TEN BOKKEL HUININCK, *Utrecht*, een firma die wel bekend is door velerlei werken. Over een vierde boek spreken we nog later.

Bij den heer L. J. VEEN alhier is over *Nansen*, den Noordpoolvaarder, over wien dit No. spreekt, een werk verschenen, waarop we nog even de aandacht kunnen vestigen. In een volgend No. meer.

Bij Gebroeders VAN DER HUUCH te Maassluis verschenen 2 bundels, één met Christelijke **samenspraken** voor jongelings- en jongedochters-vereeningen, één met Christelijke **voordrachten** voor jongelingsvereeningen, beide door Ds. M. BEVERSLUIS (prijs f 0.50). Zonder onbepaald alles goed te keuren wat deze bundels bieden, raden we toch zeer aan er kennis mee te maken, ook als lectuur in den huiselijken kring of elders. De inhoud toch is rijk, degelijk, en voorziet in een behoefte, die nu eenmaal bestaat en vervuld wil zijn. En dan bieden deze beide verzamelingen meer en ook nog wat beters, dan men wel elders vindt. Daarbij zijn het nette boekkens en zeer goedkoop; zelfs nuttige wenken bij het voordragen ontbreken niet.

Over meer uitgaven der zelfde uitgevers, gelijk over **De Helden van Zuid-Afrika**, een fraaie uitgaaf van F. DUYM te Gorinchem, in 't volgend No. Ditmaal ontbrak meer plaats.

V R A G E N B U S.

ANTWOORDEN. (Vragenbus 7 Sept.)

1. De gewoonte om den eersten Zondag na een begrafenis gewoonlijk ter kerk te gaan, bestaat in de groote steden niet. Men gist dat dit gebruik oorspronkelijk is uit den Roomschen tijd, daar men dan *gezamenlijk* na de begrafenis een zielmis voor den doode kon bijwonen. In het Protestantisme duidde het later aan de behoefte om zich in de treurigheid te sterken in Gods huis, en bood tevens gelegenheid om bij het uitgaan der kerk (soms ten huize van een vriend), algemeene bewijzen van deelneming te ontvangen.

2. Dat achter de psalmen de Engelenzang niet voorkomt is, wijl die nog niet in een vorm voor kerkgezag geschikt bestond, toen de psalmberijming werd ingevoerd, an dus ook niet stond op de veel vroeger opge maakte lijst van Gezangen, die men in de kerken hier te lande zou zingen.

„Is er voor een Christen iets verkeerd in gelegen als hij aan het wielrijden doet?” (Vragenbus, nr. 21 Oct.)

Vriend A. K. heeft zeker het nr. van 21 Aug. gelezen, waarin een artikel uit de Evangeliebode (Amerika), en daarin gelezen tot welken zondendienst het wielrijden aanleiding geeft in Michigan en zeker ook wat de Heer Mr. A. H. Brandt, Burgemeester van Rheden in 't nr. van 7 September hierover heeft geschreven. Ik deel in geen geval diens gevoelen. 1)

Is het dien Burgemeester onbekend, wat ook in ons land voorvalt op dit gebied, en is door hem ook niet over het hoofd gezien wat de Redactie er bij aanteekent? Gaat ons volk niet zeer diep achteruit op het stuk der zedelijkheid en eerbaarheid? O, wie oogen heeft ziet in eene stad en op de dorpen, dat de dag des Heeren schrikbarend wordt ontheiligd ook door het wielrijden. Neen, dat artikel heeft niet te veel gezegd; de gruwel der Sabbatontheiliging is nog niet eens genoemd. Niet dat het wielrijden op zichzelf verkeerd en zondig is. Wij mogen niet alleen de krachten en vermogens op geestelijke wijze ontwikkelen, maar ook op natuurlijk gebied,

1) Men bedenke dat beide niet aan *ons* blad gericht waren.
RED.

tot eer en verheerlijking van des Heeren Naam. Des Heeren Woord zegt ons, dat we ons lichaam hebben heilig te houden als een tempel van den Heiligen Geest, God niet mogen verzoeken, Zijn dag hebben heilig te houden. Maar het spreekt ook, en niet minder, van een geestelijke opwassen in de kennis en genade van onzen Heere Jezus Christus, zegt ons dat de godzaligheid een groot gewin is met vergenoeging, dat we den tijd zullen uitkopen, dewijl de dagen boos zijn.

Op de vraag dus zou ik antwoorden, dat wielrijden voor den Christen niet verkeerd is wanneer hij: 1. het doet voor zijne natuurlijke ontwikkeling; 2. tot eer van God; 3. alles vermijdt wat de booze lusten kan opwekken; 4. zich houdt aan wat God eischt in Zijn Woord; 5. het noodig heeft voor zijn dagelijksch werk; en dan geloof ik dat de opmerkingen van het overgenomen artikel in aanmerking genomen moeten worden.

Naaldwijk.

J. v. D. WEL.

Onze inzender vraagt ook wat een *pic-nic* is.

Dit woord, van het Fransche *picque-nique*, beduidde oorspronkelijk een maaltijd, waartoe ieder zijn deel bijbracht. Thans duidt het aan een buitenpartijtje in de vrije natuur, waarbij men het noodige voor de maaltijden meeneemt, en in 't gras zittende verorbert.

In Job 9:9; 38:31, 32 lezen we van Orion, Zevengesterne enz. Hoe waren deze namen reeds in Jobs tijd bekend? Of zijn ze alzoo vertaald uit het oorspronkelijke in de ons bekende namen?

Hoe kan van Alphen in zijn prachtig dichtstuk: „De sterrenhemel” zeggen: „Ja, Orion is zijn wagen”?

Vanwaar de gewoonte om des Zondags fijnere kleding aan te trekken?

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„Ons Tijdschrift.” Maandblad uit en voor het leven. Met medewerking der lezers. 1ste Jaargang. Aflevering IX. DAAMEN, Rotterdam.

1. Jan Luyken (1649—1712). Een bede om eerherstel, (J. C. de M.) (slot). 2. Het Rijk des vredes door J. C. Homoet. 3. Een brief uit Egypte door A. De Vlieger. 4. Een worsteling om een Koningskleed. (Rebeka's tweelingen). 5. Onze Farizeeën en Sadduceeën. 6. Maanlicht (Een Sonnet door J. C. De M.) 7. Een courantenbericht. G. v. A. 8. De mensch door Chr. Van der Pijl. 9. Wonder en wonderbaar. — Uit Indië. — Een Nutsfeest. — Spanje. — De mensch van het materialisme. — Amerikaanse toestanden. — Een heugelijk feit. 10. Een onbekend stukken geschiedenis (Palestina vóór den Islam). 11. Excelsior.”

De Hollandsche Revue, op welke we de aandacht vestigen, bevat een uitnemend overzicht van hetgeen de pers der laatste maand hier en elders gaf. Ook *Excelsior* wordt daarin behandeld.

CORRESPONDENTIE.

Jhr. T. L. O. te 's H. In dank ontvangen. Een weinig geduld zal noodig zijn. De uitgevers schrijven u over het verdere.

J. Z. te K. Met dank ontvangen; we schrijven u nader.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
het Nederlandsche Volk,

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's f 3.50.

Brieven, ingezonden stukken, boeken, vragen enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior”,
Bloemgracht 83, Amsterdam.

Uitgevers: Naaml. Venn. Boekhandel voorheen HÖVEKER & WORMSER te Amsterdam.

Voor onze vrienden.

Met genoegen kunnen wij mededeelen, dat ons blad in den laatsten tijd merkelijk won in inteekenaren en betoonde belangstelling. Zou nu niet ELK LEZER nog een weinig willen helpen, om een of meer INTEEKENAREN te winnen? We zouden er hoogen prijs op stellen.

In zake het *Advertentieblad* wachten we nog verdere opgaaf van ADVERTENTIËN. „Excelsior” wordt druk in Transvaal en Oranje Vrijstraat gelezen en biedt dus een uitnemende gelegenheid om het publiek ook daar te bereiken. Onze voorwaarden zijn, als gezegd, zeer gunstig.

DE UITGEVERS.

AAN DEN EINDPAAL.

Met dank aan Hem, die alle ding regeert, mogen we op het afgelopen jaar terugzien.

We gingen in dit jaar aanmerkelijk vooruit. De uitgevers ontzagen moeite noch kosten, de lezers toonden dit op prijs te stellen. Veel belangstelling bleek ons, en de afwezige redacteur vergoedde zijn gemis rijkelijk door tal van schoone bijdragen.

We hopen, dat het nieuwe jaar ons nog betere dagen dan het oude zal brengen. Aller-

erst door den rijken zegen Gods, zonder welken schrijvers noch lezers iets zijn. Die zegen blijke ook doordat vele vrienden, door *lezers te winnen, door bijdragen in te zenden, door ons blad te helpen verspreiden*, tot den bloei van „Excelsior” meewerken. Worde de band tus-
schen schrijvers en lezers steeds hechter, en ruste op al onze vrienden in 't nieuwe jaar overvloediglijk de zegen des Heeren, de zegen die rijk maakt zonder smart!

DE RED.

LUKAS 2:14.

Lof, aanbidding, dank en eere
Worde staamlend toegebracht
Uit het diepst der ziel den Heere,
Die in gunst aan ons gedacht;
Die Zijn eigen Zoon niet spaarde,
Maar voor zondaars zond op aarde.
o, Wat teeder mededoogen:
Eere zij God in den hoogen!

Ja, de Silo daalde neder
Uit der heemlen heerlijkheid;
Vrede schenkt Hij ieder weder,
Die Hem nederig verbeidt.

Ja, de blijmaar werd vernomen:
 „Jezus Christus is gekomen;”
 Hem, den Vredevorst, zij eere:
Vrede op aarde; loof den Heere.

Liefdevol hield God Zijn armen
 Naar den zondaar uitgebreid;
 Wou Zich zijner nog erbarmen,
 Hij, die God vol majesteit.
 Heerlijk wonder van genade:
 God sloeg ons ontfermend gade,
 't Heil deed Hij der aarde dagen:
God heeft in den mensch behagen.

Ons, in diepst ellend verzonken,
 Steeds in opstand tegen God,
 En van duivlenvreugde dronken,
 Spottende met Zijn gebod,
 Doet Hij — zulken wetverkrachters,
 Zulken God- en deugdverachters —
 't Heilicht ter verlossing dagen,
 Waar zelfs de engelen van gewagen,
 Als daar ruischt door 's hemels bogen:
Eere zij God in den hoogen
Vrede op aard, Zijn welbehagen,
 Hun, die nedrig naar Hem vragen.

o! Heilige diepte van loutre genade!
 o! Rijkdom der wijsheid en kennisse Gods!
 Hoe flauw slaat mijn ziel zulk een wonder
 [nog gade,
 En zie 'k in dien Goël mijn eeuwige Rots!
 Heer schenk mij meer leven, bestraal mij uw
 [sterre!
 Bedauw mij met d'aden uws Geestes, o Licht!
 Opdat vrees noch twijfel den toegang mij
 [sperre
 En mij ook Uw tafel eens toe zij gericht.

L.

DE KONING DER KONINGEN.

(PSALM II.)

Het heilige „Christusfeest” is slechts voor oppervlakkigen alleen een zich verheugen in de geboorte van het „Christuskind.” En alleen zij die Christus Jezus niet als den waarachtigen God en het eeuwige Leven aanbidden, vieren aan het einde van December zijn „verjaardag.” Allen evenwel die in Hem hun Zaligmaker, hun levenden Heiland hebben gevonden, gedenken zijner geboorte niet om zijnentwil, als 't ware om Hem een dienst te doen; evenmin als zij den Goeden Vrijdag in rouwbeklag over zijn gewelddadigen en vroegtijdigen dood doorbrengen. Neen, zijne geboorte uit de maagd Maria is de aanvang van de wederbrenging van het afgevalnen schepsel

tot zijn Schepper, van de verzoening waarmede God de wereld met zichzelf verzoend heeft; van de voleinding der wederoprichting aller dingen. Geen Kerstfeest beantwoordt waarachtig aan doel en bestemming, welks viering niet in 't oog houdt dat Christus' eerste komst het begin van zijn wederkomst is.

Daarom is het niet vreemd met elkander op den Kerstdag den Tweeden Psalm te lezen; een der Messiaansche psalmen bij uitnemendheid; waarin met enkele trekken zooals geen schrijver ter wereld zonder inspiratie ze geven kan, de geheele wereldgeschiedenis wordt geteekend zooals ze in de bedoeeling en de oogen Gods is, dus zooals ze waarlijk is. *Christus Jezus het middelpunt der wereldgeschiedenis*, ziedaar den inhoud van den Tweeden Psalm.

„Waarom woeden de heidenen en bedenken de volkeren ijdelheid? De koningen der aarde stellen zich op, en de vorsten beraadslagen tezamen tegen Jehovah en tegen zijnen Gezalfde! „Laat ons hunne banden verscheuren en hunne touwen van ons werpen!””

Die in den hemel woont zal lachen, Jehovah zal hen bespotten. Dan zal Hij tot hen spreken in zijnen toorn en in zijne grimmigheid zal Hij hen verschrikken: „Ik toch heb mijnen Koning gezalfd over Zion, den berg mijner heiligheid.””

Ik zal van het besluit verhalen: Jehovah heeft tot mij gezegd: „Gij zijt mijn Zoon, heden heb Ik u gegeneerd. Eisch van mij, en Ik zal de heidenen geven tot uw erfdeel en de einden der aarde tot uwe bezitting. Gij zult hen verpletteren met een ijzeren schepter; gij zult hen in stukken slaan als een pottebakkersvat.””

Nu dan, gij koningen, handelt verstandiglijk; laat u tuchtigen, gij rechters der aarde. Dient Jehovah met vreeze en verheugt u met beving. Kust den Zoon, opdat Hij niet toorne, en gij op den weg vergaat, wanneer zijn toorn maar een weinig zou ontbranden. Welgelukzalig zijn allen, die op Hem betrouwen.”

In vier gelijke, duidelijk te onderscheiden deelen splitst zich onze psalm: 1°. In eene vraag, waarin ontzetting en beroering weerklinken, eene vraag die opstijgt uit den boezem der gemeente op aarde. 2°. In een antwoord op die vraag door God den Vader gegeven; 3°. In de mededeeling door God den Zoon van de heerlijkheid, vervat in het van eeuwigheid genomen besluit des Vaders; 4°. In eene vermaning van God den Heiligen Geest aan de onbekeerden om den tijd der genade niet ongebruikt te laten voorbijgaan; besloten met een krachtig troostwoord aan de Gemeente, die door haar angstige vraag zulk een heerlijk, alles omvattend, alles beheerschend drievaldig antwoord van den Drieëenigen uitlokte.

't Is waar, de geheele loop der wereldgeschiedenis

ziet er uit alsof eindelijk de goddeloosheid het winnen en God van den troon stooten zal. Men late zich niet verblinden door toenemende ontwikkeling, door steeds meerdere verbreiding der beschaving. Ze baten niet maar schaden zonder bekeering tot God. Ze zijn in de hand van Satan zooveel erger dan onbeschaaftheid; als een revolver in de hand van een moordenaar gevaarlijker is dan een boksijzer. De onverschilligheid voor al wat onzienlijk is neemt toe en de haat tegen God en Christus Jezus groeien bij den dag. Wel brengen Evangelisatie en Zendingarbeid hunne duizenden en duizenden tot de gemeente toe, maar ziet ge op de wereldkaart dat de Christenen van alle gezindheden gezamenlijk nog slechts een zeer kleine minderheid zijn en dat nog bijna de gansche aarde de afgoden dient of den Valschen Profeet volgt, dan besterft de al te luide juichtoon u wel op de lippen en de vraag kan nauwelijks weerhouden worden: „Waar moet dat heen?”

o, Op eersten Kerstdag een groot majestueus kerkgebouw stikvol te zien, doet het harte goed. Men gaat overschatten en zou haast in den waan geraken dat de heele wereld het met ons eens is. En 't is waar, de prediker heeft gelijk: over de geheele wereld wordt op denzelfden oogenblik Christus' geboorte herdacht. Maar denk eens nuchter de *feiten* in en breng ze onder cijfers. Stel u voor dat er 2000 menschen in de kerk zijn; en dat van die 2000 slechts 100 eenig belang stellen of zeggen te stellen in het onderwerp der feestviering; dat dus 1900 er niets van weten of weten willen; en dat van het groepje van 100 nauwelijks 10 van ganscher harte in het vleeschgeworden Woord van God gelooven. Welnu, zoo ongeveer is de verhouding over de geheele aarde van Christenen tot niet-Christenen; als een kerk gevuld met 2000 menschen, waarvan 10 geloovigen zijn.

Maar zal het gaandeweg beter worden? Zal eindelijk het Christendom de geheele wereld veroverd hebben? Er zijn Christenen die het verwachten. Doch die hoop steunt meer op de wenschen van hun goedig karakter dan op de stellige uitspraken der Schrift. Gods Woord leert ons dat het slot der wereldgeschiedenis niet zijn zal eene geleidelijke ontwikkeling ten goede tot de volmaaktheid bereikt is, maar eene catastrofe in de plotselinge, onverwachte wederkomst van Christus Jezus *ten oordeele*. Steeds meer gewettigd zal de vraag zijn: „Waarom woeden de heidenen en bedenken de volken ijdelheid?”

De „heidenen” en de „volken” zijn niet dezelfde. De heidenen zijn de massa's menschen, die buiten Gods openbaring voortleven; de volken zijn zij die in zijn verbond zijn opgenomen. „Jehovah bemint de volken”, zong Mozes van de twaalf stammen Israëls. En toen Petrus en Johannes na hun eerste vervolging door het Sanhedrin ontslagen, weer tot de apostelen kwamen, hieven de vergaderden eendrachtelijk hunne stem op en baden met de woorden

van onzen psalm: „Heere, Gij zijt de God, die gemaakt hebt den hemel en de aarde en de zee, en alle dingen die in dezelve zijn. Die door den mond van David uwen knecht gezegd hebt: „Waarom woeden de heidenen en hebben de volken ijdele dingen bedacht? De koningen der aarde zijn te zamen opgestaan en de oversten zijn bijeenvergaderd tegen den Heere en tegen zijnen Gezalfde.” Want in der waarheid zijn vergaderd tegen uw heilig kind Jezus, welken Gij gezalft hebt, beiden Herodes en Pontius Pilatus met de heidenen en de volken Israëls; om te doen al wat uwe hand en uw raad te voren bepaald had dat geschieden zou. En nu dan, Heere, zie op hunne dreigingen en geef uwen dienstknechten met alle vrijmoedigheid uw woord te spreken; daarin dat Gij uwe hand uitstrekt tot genezing, en dat teekenen en wonderen geschieden in den naam van uw heilig kind Jezus.”

Zietdaar, als 't ware de overzetting van onzen psalm in den zin van de Nieuwe Testamentische bedeeling.

De heidenen bruisen blindweg van woede op tegen Jehovah en zijn Gezalfde, gelijk de kokende zee vruchteloos op de rotsen aanstuift. Zij zoeken en tasten om Hem van den troon te dringen en zelf een wereldrijk te vormen. Maar de volken, die Hem kennen en onder de beademing van zijn Geest en Woord zijn, „bedenken ijdele dingen”. „De ijdelheden”, de volstrekt ledige dingen, dat is in de Schrift een der vaste benamingen voor de afgoden. De volken (zoo wel Israël vroeger en toen, als de gekerstende volken meer en meer) verlaten God voor de afgoden, die bestaan in beschaving, wetenschap, grootschheid des levens, spiritisme, naturalisme, materialisme. Hun god is hun buik. Onderwijl beraadslagen hun koningen en vorsten al vinniger samen. „Laat ons hunne banden verscheuren en hunne touwen van ons werpen.” De banden van Jehovah, die in de algemeene genade paal en perk aan den stortvloed der zonde gezet heeft; de touwen van zijn Gezalfde, waarmede Hij door woord en sacrament de zichtbare kerk bindt.

Niemand, die eenigszins met zijn tijd meêleeft en de teekenen der tijden verstaat, zal ontkennen dat de schildering van de klacht der ware Gemeente, welke de psalm ons geeft, getrouw is trek voor trek. Maar de klacht stijgt niet vergeefs ten hemel. Jehovah ziet het gewoel op aarde, en... lacht er om in den hemel. Hij hoort de beraadslaging aan de vorstelijke hoven en... bespot het op zijn troon! Hij „Ik zal zijn die Ik zijn zal”, de Eeuwige, was hun vóór en volvoerde zijn raadsbesluit eene eeuwigheid vóór nog een dier woelgeesten bestond. Zij weten en vermoeden het niet, maar het oogenblik komt waarop zijn geduld ten einde is en zijn toorn en grimmigheid hen verschrikken zal. Daartoe is slechts noodig dat Hij één tip van den sluier der wereldgeschiedenis oplicht, door te spreken: „Ik toch heb mijnen koning

gezalfd over Zion, den berg mijner heiligheid!" Dat woord zal weerklinken. En de echo zal bestaan uit den angstkreet: „Bergen, valt op ons, en heuvelen, bedekt ons, voor den toorn des Lams!" De Almachtige regeert door een koning, dien Hij zelf aangesteld en met volstreckte volmacht bekleed heeft, die door Hem *gezalfd* is. Zijn koninkrijk is Zion. Maar de berg Zion, de berg zijner heiligheid, waar Hij woont in straffende en verzoenende heiligheid, *zal* eens op den top van alle bergen staan. Zion is de steen zonder handen uitgehouwen, die eens de aarde zal bedekken. Daar woont de Koning; nu nog voor het oog der wereld, schijnbaar machteloos, incognito. Zijn Vader weet, met goddelijke ironie, hoe eens op *zijn* tijd zijn enkele aankondiging van dat feit voldoende zal zijn om alle woeden plat te slaan en alle overleggingen teniet te maken. Dat Hij, de volstreckte Souverein, zooveel en zoolang duldt, is het bewijs voor de volkomen zekerheid zijner almacht. Satan mag en moet zijn volle kracht ontplooiën, des te beter zal ze blijken volkomen, belachelijke onmacht te zijn.

De Koning zelf, zoolang Hij nog niet optreedt als het toornende Lam, verkondigt nader het raadsbesluit van Jehovah. Hij wil niet dat eenigen verloren gaan, maar dat allen tot kennis der waarheid komen. Het raadsbesluit is dat Jehovah tot Hem gezegd heeft: „Gij zijt mijn Zoon, heden heb Ik u gegeneereerd." In den Eeuwige is geen verleden; zijn „heden" is de eeuwigheid. Het Lam, dat Koning is, werd van eeuwigheid voorgekend en gezalfd. In de volheid des tijds is het besluit geopenbaard en tot feit in de wereldgeschiedenis geworden. Nadruk wordt hierop gelegd omdat daaruit onomstootelijk blijkt dat alle pogingen der opstandelingen vergeefs en minder dan vergeefs zijn. Nog meer heeft Jehovah er bijgevoegd toen Hij den Zoon van diens generatie sprak: Hij heeft gezegd: „Eisch van mij en Ik zal de heidenen geven tot uw erfdeel en de einden der aarde tot uwe bezitting. Gij zult hen verpletten met een ijzeren scepter; gij zult hen in stukken slaan als een pottenbakkersvat."

De Zoon heeft geëischt. Hij heeft geëischt door zijn leven te geven tot een rantsoen der wereld en verkregen dat niemand, die thans nog tot Hem komt, uitgeworpen wordt, maar dat ieder die zijn zachte juk op zich neemt, door Hem den vrijen toegang tot den Vader verkrijgt. Eens zal Hij eischen: „Dezen, die niet hebben *gewild* dat Ik koning over hen zou zijn, brengt ze hier en slaat ze hier voor mijne voeten dood." De belofte Gods aan zijn Zoon wordt tot de laatste jota vervuld.

Nu evenwel is het voor de wereld nog de tijd der genade, de bedeeling des Geestes. De eisch, die den Koning door zijn Vader in den mond gelegd is, werd nog niet gedaan. Wanneer zal ze uitgesproken worden? Geen sterveling weet het. Er is thans nog een ander, een menscheijk „heden".

„Heden zoo gij zijne stem hoort, verhardt uwe herten niet." Die stem komt tot de menschenwereld in het vierde deel van den psalm als de stem des Heiligen Geestes die „uitgaat in alle landen." „Nu dan", zoo roept ze; „gij koningen, handelt verstandelijk, laat u tuchtigen, gij rechters der aarde. Dient Jehovah met vreeze en verheugt u met beving. Kust den Zoon opdat Hij niet toorne, en gij op den weg vergaat, wanneer zijn toorn maar een weinig zou ontbranden."

De Koning is onderweg om zijn koninkrijk in bezit te nemen; Hij is wederkomende en nadert voortdurend sneller. De koningen der aarde zijn onderweg Hem tegemoet, om Hem tegen te houden en den scepter te ontwringen. Verstandeloozen die ze zijn. De Heilige Geest vermaant hen om nog bijtijds zich aan Jehovah's raadsbesluit te onderwerpen, Hem met ontzag te dienen en als gevolg daarvan in Hem met eerbied zich te verheugen. Hoe moet dat geschieden? Door den krijgstoet af te breken, dadelijk tot den Zoon heen te snellen, zich voor Hem neder te werpen, door Hem opgericht te worden, en Hem den vredekus op de lippen te drukken, waartoe Hij nu nog genadig gelegenheid geeft. Laat hen langs hun eigen gekozen weg niet te dicht naderen! Indien het eerste begin van zijn toorn ook slechts even ontbrandt, worden ze tot asch verteerd. Eens zal het telaat zijn.

Een troostrijk antwoord heeft de gemeente op haar vraag en klacht ontvangen. Maar ook een ontzaglijk antwoord, waarbij ze met de discipelen zou kunnen vragen: „Wie kan dan zalig worden?" en met Petrus zeggen: „Indien de rechtvaardige *nauwelijks* zalig wordt!..." En daarom sluit de psalm met een enkel, maar volkomen voldoende antwoord des Geestes, dat niet de heidenen en volken, de koningen en oversten, maar haarzelve betreft: „Welgelukzalig zijn allen die op Hem betrouwen."

Tweeërlei troost ligt hierin, en wel voor het heden én voor de toekomst.

Voor het heden; want over 't algemeen zullen de opstandelingen zich *niet* laten gezeggen, ze zullen hun weg vervolgen; het zal er uitzien alsof er toch geen machtige koning op Zion troonde; men zal in den waan geraken dat de rebellen het winnen zullen. Wees gewaarschuwde, gemeente des Heeren. „Welgelukzalig (wel vol van geluk) zijn allen die op *Hem* betrouwen, al zien ze Hem niet, al bemerken zij zijne macht niet, al zien ze niets dan zijn en hun eigen kruis.

Voor de toekomst: want het einde van den rampzaligen veldtoet is vooraf met volkomen zekerheid bekend. Het oproerige leger *zal* vergaan op den weg, omdat de toorn eindelijk ontbranden *zal*. De schrik slaat om het hart, of wellicht die toorn *allen* in vlam zet. Wie is rein uit de onreinen? Neen, het verterend vuur is voor de zijnen de Zon der gerechtigheid, in wiens stralen zij zich eeuwig koes-

teren zullen. Juist in dat schrikkelijk oogenblik zal ten volle blijken hoe waar het is: „Welgelukzalig zijn allen die op Hem *betrouwen*.”

De vleeschwording des Woords waarvan we eerst-daags weder gedachtenis zullen vieren is de aanvang en de voorwaarde van de vervulling dezer Messiaansche profetie. Ze is als de zaadkorrel waaruit zich deze eik thans ontwikkelt. Ze is onverstaaubar en doelloos indien de vervulling van dezen psalm niet haar gevolg is. Ze is onze heerlijkheid en troost wanneer we deze hare volheid volkomen en met blijdschap aanvaarden. Een Kerstfeestviering, die niet dat begin en dit einde in het oog houdt, is mat en mag dien hoogen naam niet dragen.

Alleen voorzoover de Gemeente des Heeren dezen psalm gevoelt, gelooft, geniet, in en door hem leeft, bezit ze den heerlijken troost dien de kribbe van Bethlehem aanbiedt.

W.

„Papier en inkt” en „mond tot mond”.

„Die de eenzaamheid zoekt, tracht naar iets begerlijks”, heeft de wijze koning Salomo gezegd. Dat hij daarmee niet bedoelde het gedrag van de latere pilaarheiligen en kloosterlingen te prijzen en aan te bevelen, heeft echter de praktijk van zijn leven genoeg getoond. Salomo maakte het zich nogal gezellig.

Blijkbaar is de bedoeling van Salomo — of beter gezegd: van Gods Woord — om ons in deze uitdrukking te leeren dat de mensch zich door zijn leven in gezin, maatschappij, kerk, enz. niet moet laten *verstrooien*. Daar bestaat, helaas, groote kans toe. Niet alleen omdat we zondaren zijn; ook reeds omdat we allen samen één geheel vormen en dus eigenlijk geen van allen één geheel op onszelf zijn. Hoe licht gaan we door voortdurende onophoudelijke aanraking met vele en verschillende anderen, voor een deel in hen op, en verbrokkelen, zoodat een deel van onze hersens *hier* denkt en een deel van ons hart *daar* leeft, en *niets* ons *geheele* hoofd en hart krijgt.

Daarin liggen groote gevaren. Gevaren waartegen zelfs onze heilige Heer en Heiland gedurende zijne omwandeling op aarde zich gedurig wapende door na zeer drukke dagen, wanneer men zelfs niet door kon dringen in het huis waar Hij was, wanneer er zelfs voor Hem en de zijnen nauwelijks tijd was om te eten, des nachts zich in het gebed af te zonderen op den berg „*Hij zelf alleen*”, zegt de schilderachtige uitdrukking bij de Evangelisten; Hij *geheel*, zijn wezenlijke persoonlijkheid; maar onttrokken aan *al* het aardsche ook aan het beste en noodzakelijkste.

Daar verfrischte en versterkte Hij zich in den omgang met zijn God.

Geheel eenzaam in den volstrekten zin des woords is de mensch nooit. Dat zou ook alles behalve begerlijk zijn. Zulk een eenzaamheid zou voor een redelijk wezen geestelijk dezelfde uitwerking hebben als de luchtpomp heeft op het arme konijntje dat onder den stolp zit; het stikt doordat de levenssfeer wordt weggemalen. Een geestelijk luchtledig bestaat voor den mensch niet. Die in zijn *ware* atmosfeer is, zegt *dankbaar* David den honderd negen en dertigsten psalm na: Waar zou ik heenvlieden voor uwen Geest? Waar zou ik *U* ontkomen kunnen? Gij hadt mij reeds doorgrond en doorzien eer ik bestond. Uit de diepste overdenking ontwakend kom ik nooit verder dan tot het *axioma* (niet tot het *begrip*) van uwe alomtegenwoordigheid. En daarom *begeer* ik van *U* dat Ge mij doorgrondt en kent en... leidt in den *U* welbehagelijken weg.

Maar men kan, evenals in 't natuurlijke, zoo ook in 't geestelijke, de atmosfeer om zich heen bederven. Zooals kolendamp in een gesloten vertrek een middel tot moord is, zoo is verkeerd bestede eenzaamheid een moord op de ziel gepleegd; zelfmoord. „In God leven wij, bewegen wij ons en zijn wij.” En wie *die* levenssfeer niet wil, kan er natuurlijk niet aan ontkomen, want God is *overal*, maar hij kan zich de lucht bederven door een gaskraan open te zetten waardoor satanische dampen binnenstroomen. Dan wordt Satan de levensgrond, de vervuller van de eenzaamheid tot de arme ziel in hem *stikt*. God is het leven, Satan is de menschenmoordenaar van den beginne. Dat stikken gaat even als in 't natuurlijke op tweeërlei wijze. Soms gaat iemand naar bed zonder iets van de gaslucht te ruiken, want de kraan staat pas even open. Hij slaapt in, wordt bedwelmd en sterft den gemakkelijken dood dien men zich denken kan. Maar soms wordt men 't gevaar gewaar. Deur en vensters zijn gesloten. Uitstrooming van de slechte lucht is onmogelijk, en het slachtoffer sterft duizend dooden eer hij den geest geeft. Zoo weet Satan eenigen dadelijk te doen inslapen; met die zielen heeft hij geen moeite; alleen oppassen dat ze geestelijk eenzaam blijven en niet wakker worden. Maar anderen — de meesten — voelen de benauwende pestlucht in hun geweten werken en vervloeken de eenzaamheid. Dag en nacht werken ze op kantoor of in werkplaats, schijnbaar o zoo braaf, maar in werkelijkheid o zoo woest, om slechts de eenzaamheid te ontkomen. Of erger nog, ze storten zich in woeste vermaken en verdrinken eindelijk lichaam en ziel in de alcohol, alleen maar om niet „alleen” te zijn. Men noemt het „een beetje den tijd dooden”, alsof dien nog noodig had dat men hem hielp om met meer dan bliksemsnelheid te verdwijnen; „zich wat opmonteren”, terwijl men met evenveel recht zou kunnen zeggen dat een typhuslijder, dien vier man

niet houden kunnen, „in opgewekte stemming” is; „zich verstrooien”, alsof dat woord zichzelf niet veroordeelde en men niet aan alles wat „verstrooid” is, waarde ontzegde.

Gods Woord leert ons echter niet dat we ons geheel moeten afzonderen; dat we eenzaam moeten *blijven*. We moeten de eenzaamheid *zoeken*, haar aangrijpen en gebruiken als wè haar *vinden*. Hij voor wien ze voor de hand ligt, is in een onnatuurlijken toestand en moet zoeken vooral niet te veel er van te krijgen. De eenzaamheid moet zijn als een verfrisschend, versterkend bad. Kan men niet met volle recht zeggen: „Die het heldere stroomende water zoekt, tracht naar iets begeerlijks”? Maar indien iemand dat woord nu opvolgde door dag en nacht te gaan zwemmen, zoudt ge hem dan niet desnoods met geweld uit het water halen en onder curateele stellen? De eenzaamheid moet ons dienen om wat losliet uit onze persoonlijkheid en dus verstrooid zou raken tusschen de menschen, weer te verzamelen, opdat we als krachtige, door God gesterkte persoonlijkheden weer naar buiten kunnen treden om daar op het terrein des levens alles, wat God onze hand laat vinden, te doen met al onze macht.

De *gezonde* mensch *wil* ook geen andere eenzaamheid of afzondering. Niet zonder reden of bedoeling ook in dit opzicht heeft God het geheele mensche-lijke geslacht uit éenen bloede gemaakt. De gezelligheid is ons daardoor onuitroeibaar ingeschapen. We hebben behoefte ons aan elkander *mede te deelen*. Eene behoefte, Goddelijk geschonken, erkend en voldaan, in de gave, de heerlijke gave, der *spraak*. Indien in eenig opzicht, dan is hierin de mensch de beeldrager zijns Gods, dat *zijn woord* hem openbaar maakt, dat *zijn woord* regeert; dat hij de eenige op aarde is die *spreekt*.

Ziet hoe diep de behoefte aan het gebruik des woords den mensch is ingeschapen. De diepstgezonden kannibalenstam heeft toch nog zijn taal, nooit geheel-zonder spraakkundige regels. De stomste wilde weet waar hij niet gehoord kan worden, zich door schrift verstaanbaar te maken — al snijdt hij ook slechts met een scherp steen een caricatuur van een hiëroglief in een boomstam. De mensch moet zich kunnen *uiten* en uit zich, ook al is er niet de geringste hoop dat ooit een ander mensche-lijk wezen te weten zal komen wat hij mede te deelen had. Staan niet alle kerkmuren uit de middeleeuwen volgekrast en gekrabd met allerlei namen, zinspreuken, uitroepen enz., in 't stikdonker gegrift, op hoop tegen hoop dat... ja wat? Toch niet dat honderden ongelukkigen na de slachtoffers in dezelfde cellen zouden verdwijnen en de inschriften ontdekken? Neen, maar aan de behoefte van mededeeling was voldaan, misschien zonder verwachting dat ooit een mensche-lijk oog de woorden zou lezen.

Het schrift is slechts een noodzakelijk, onschatbaar, maar toch gebrekkig hulpmiddel voor het

woord. 't Is van het gesproken woord slechts de photographie; de juiste maar zwarte omtrek zonder leven. Wanneer ge iemand hoort spreken, krijgt ge zijn geheele persoonlijkheid; wanneer ge zijn schrift leest of hoort lezen, kan er nog zooveel hinderpaal voor het rechte overkomen van zijne woorden zijn. Ze kunnen slecht voorgelezen worden; de lezer verstaat ze misschien niet geheel en legt daardoor den klemtoon verkeerd; in elk geval moet de voorlezer er zich eerst inwerken; alle belemmeringen, welke het uit het hart gesproken woord niet in den weg staan. Naarmate iemand dien men liefheeft meer schrijft, naar die mate komt het verlangen naar zijn levend woord sterk in den lezer op. Men kan zich met een telegram van den geliefde voldaan voelen en door een langen brief onbevredigd. Waarom? Juist omdat een telegram slechts een koud, karakterloos bericht is en geen herinneringen opwekt. Dat blijft dan ook maar bij 't uiterlijke. Doch de brief is een deel van zijn persoon; zoo denkt hij; dát is zijn stijl, zijn manier van mededeeling. O *sprak* hij deze woorden nu zelf uit voor onze ooren! We missen nu juist zijn stembuiging, zijn glimlach, zijn ernstigen blik. En hoe ongedwongener en uitvoeriger het op schrift gestelde is, hoe dieper het gemis gevoeld wordt en hoe meer het verlangen naar den persoon zelf, juist door den overvloed van tijding, opgewekt wordt.

Dat is het wat ook aan Johannes in zijn tweeden brief (den eersten aan de uitverkorene vrouw en aan hare kinderen) de woorden in de pen gaf: „Ik heb veel aan ulieden te schrijven, doch ik heb niet gewild door papier en inkt, maar ik hoop tot ulieden te komen, en mond tot mond met u te spreken, *opdat onze blijdschap volkomen moge zijn.*”

Die blijdschap was bij Johannes groot wanneer hij goede berichten mocht ontvangen en hooren dat „hare ziel welvoer”. Groot wanneer hij vernam dat „zijne kinderen in de waarheid wandelden”. Groot bij haar wanneer ze in den brief van haar dierbaren opziener Johannes een levensteeken van hem ontving. Maar aan de wederzijdsche blijdschap ontbrak iets; ontbrak veel. Het over en weer gezonden woord was *dood*; het was *beperkt*. 't Was als een prachtig landschap... op doek geschilderd en door een lijst ingesloten. Neen, zou de blijdschap *volkomen* zijn, dan, zegt Johannes, zal ik niet veel schrijven, maar tot u komen en van mond tot mond spreken. Dan moet het woord onmiddellijk een wederwoord kunnen uitlokken; eene vraag, eene toestemming, een antwoord. Dan moeten de *geesten zelf* elkaer ontmoeten.

De Heilige Schrift, in één uitdrukking willende teekenen hoe hoog Mozes door Jehovah geplaatst was, zegt, dat „God tot hem sprak van mond tot mond, gelijk een man tot zijn vriend spreekt.” Als de Heere Jezus met één woord zijnen discipelen de zwaarte van hun aanstaand verlies wil schilderen, zegt Hij: „Ik zal niet veel meer tot u spreken.”

Maar de hoogste heerlijkheid bidt Hij van den Vader voor hen af met de woorden: „Opdat ook zij zijn mogen waar Ik ben.” En ziedaar den sleutel. *Schrift* is het ontwijfelbaar teeken van *scheiding*. Men schrijft omdat de stem het oor niet bereiken kan; omdat de tijd scheiding maakt tusschen den oorspronkelijken spreker en hen die hem later zouden willen hooren; omdat de dood den sprekenden mond sluit. *Het woord* daarentegen is het vaste kenmerk van *vereeninging*. Men spreekt omdat de schrijfstift onnoodig is want de afstand viel weg; omdat de hoorder zelf voor later jaren de woorden in zijn geheugen phonografeert; omdat de gedachte van eeuwigheid en voortdurend leven aan 't spreken ten grondslag ligt.

De wet, die vergankelijk was en nabij de verdwijning werd *geschreven* in platen van steenrots. „*Schrijf* deze woorden op de posten uwer deuren.” De Middelaar des Ouden Verbonds *schreef*.

De *blijde boodschap* werd *verkondigd*, want ze is eeuwig. Verkondigd in den lofzang der engelen in Bethlehems velden; verkondigd door Johannes den Dooper aan de oevers der Jordaan; verkondigd in de wereld „*predikt* het Evangelie allen creaturen.” De Middelaar des Nieuwen Verbonds *sprak*.

W.

De Stanley van het Noorden.

FRIDTJOF NANSEN.

1861—1896.

IV. DR. NANSEN'S GEZELSCHAP.

Alvorens over te gaan tot eene beschrijving der reis zelve, is het niet kwaad kennis te maken met de voornaamste personen uit Nansen's gevolg, die noodzakelijkerwijze nog wel eenige malen genoemd zullen worden, daar zij onafscheidelijk verbonden waren aan al de lotgevallen en wederwaardigheden van den grooten Noor.

In de eerste plaats noemen we den kapitein van de boot Otto Sverdrup, die hem ook door Groenland verzelde, Dr. Nansen's rechterhand. Hij was op Helgoland geboren en van jongsaf aan de zee gewend. De zee was zijn lust en zijn leven en reeds vroeg legde hij met gunstig gevolg het stuurmansexamen af en krom in enkele jaren tot den rang van kapitein. Hij is de eenige die Nansen ook vergezeldde op zijn reis door Groenland.

Verder noemen we den stuurman Joeobson die op zijn vijftiende jaar reeds ter zee voer. Hij had reeds verschillende reizen gemaakt

naar Spitsbergen, waar hij veel aan sport en jagen deed. Den 1en luitenant Hanem, den jongsten man der expeditie, doch een harer voornaamste leden; hij had het opzicht over de astronomische, magnetische en meteorologische instrumenten die gebruikt werden voor waarnemingen gedurende de Noordpoolreis en was zeer bekwaam in dit vak.

Ten laatste stellen we u voor luitenant Johansen, die met Dr. Nansen het schip midden in het ijs verliet, en zijn eenige metgezel was gedurende zijn sledetocht en voetreis op het ijs. Hij is zeer ondernemend, heeft een ijzersterk gestel, is forsich gebouwd en is een der eerste turners uit Noorwegen; geheel berekend dus voor al de moeite en ontberingen die zulk eene reis met zich brengt.

V. DE EXPEDITIE.

Nadat de „Fram” in Juli 1893 de noordelijkste spits van Noorwegen, Noordkaap genaamd, voorbij was gevaren, werd de koers direct naar het Oosten genomen tot men de laatste landingsplaats Jugorstraedet had bereikt waar verschillende zaken en ook eenige Siberische honden aan boord werden genomen.

Den 4^{den} Augustus 1893 verliet de „Fram” Jugorstraedet en zei de geheele bewoonde wereld voor goede drie jaren vaarwel om zich in de onbekende, gevaarvolle Noordpoolstreken te begeven. Men ging een onzekere toekomst tegemoet, de energie en de trek naar het onbekende staalden de moedige reizigers en deden hen branden van verlangen, daar waar een ander zou terugschrikken. Het schip moest zich nu eerst een weg banen door het dichte ijs dat langs de Siberische kust lag opgestapeld. Midden in de Karazee ontdekte Nansen een tot nog toe onbekend eiland en voer langs de kust tot aan de kaap Tscheljuskin. Op deze route ontdekte hij de duidelijkste sporen van een ijstijd, waarin geheel Noord-Siberië moet overdekt zijn geweest met een dikke laag ijs.

Den 15^{den} September kwam de „Fram” oostelijk van Olenekaan, waar de laatste partij honden aan boord zou worden genomen. Dr. Nansen was echter van oordeel, dat het reeds te ver in den herfst was, om alleen daarom aan land te gaan, want men vreesde storm, en daardoor zou de expeditie een half jaar zijn opgehouden. Daarom werd koers genomen naar het noordoosten recht door zee, noordelijk van de Nieuw-Siberische eilanden. Hier begonnen de moeilijkheden.

Den 22sten September werd de vaart door het ijs gestremd, en nu moest men zich overgeven of men wilde of niet en door het ijs laten insluiten, zoodat de „Fram” aan een grooten ijsberg werd gebonden.

Van af 22 September begon het schip langzaam met het ijs mede te drijven tot op 135° oostelijke lengte en 79° breedte. Door dit mededrijven met den stroom hoopte Nansen, óf direkt tot aan de Noordpool te komen, óf in allen gevalle zóo dicht bij, dat hij door eene expeditie met sleden deze bereiken kon.

In den herfst 1894 werd de „Fram” aan zulk een geweldigen druk van ijsbergen overgegeven, dat elk ander schip zeker tot gruis zou zijn gewreven. Na den 22sten September nam de temperatuur zeer snel af en bleef den ganschen winter zeer laag. De thermometer teekende 32° Celsius. Weken lang was het kwikzilver bevroren. En toch, niettegenstaande deze onmenselijke koude was de gezondheids-toestand der dertien mannen uitstekend. Voor de eerste maal werd toen het electriche licht in gebruik genomen voor de Noordpoolnacht, zoodat het oponthoud bij de donkere dagen en nachten nog tamelijk dragelijk werd. Men moet wel in het oog houden, dat de zon met hare stralen daar niet doordringt zoodat er dag en nacht drie tot vier maanden lang de diepste duisternis heerscht.

Het leven was zonder veel afwisseling, de tijd verging met de wacht en den scheepsarbeid. Verder hield men zich onledig met botanische opnemingen, peiling van de zee, de temperatuur van het water en haar zoutgehalte na te gaan.

Het electriche licht werd aangehouden door een daartoe vervaardigde windmolen, en beantwoordde volkomen aan de verwachtingen die men daarvan gemaakt had.

Hoewel de dagen koud en vervelend waren, waren de nachten boven alle beschrijving heerlijk en verheven.

De maan scheen wonderlijk dichtbij en van ongeziene klaarheid, de sterren waren ongevoon groot en blinkend en het Noorderlicht was gelijk aan een zee van vuur en vlammen, die den geheelen horizont bedekte, een schouwspel waarnaar men niet genoeg kon zien en dat elken nacht opnieuw een ieders bewondering wekte.

De verstandhouding aan boord was zeer goed, men voelde zich één, en trotseerde tezamen de gevaren die konden naken.

Bij peilingen had de zee eerst een diepte van 180 Meter, noordelijker werd ze hoe langer hoe dieper tot tusschen 3200 en 3300 Meter.

Den 18^{den} Juni 1894 was men genaderd tot 81° 52' noordelijke breedte, en den 21sten October passeerde men 82° noordelijke breedte. Op kerstfeest 1894 was 83° bereikt en eenige dagen later 83° 24' dit was de noordelijkste breedtegraad, die tot hertoe bereikt was geworden.

Het ijs stapelde zich in dien tijd sterk op en drong met verbazende kracht op de „Fram” in, de massa's schoven op elkander tot zulk een hoogte, dat men dikwijls aan het behoud van het schip twijfelde. Niettegenstaande de soliditeit van het schip, was het toch als een nietig korreltje temidden van deze ontzagelijke ijszee, en als het te gronde was gegaan, wat zou er van deze mannen zijn geworden?

Den 4^{den} en 5^{den} Januari 1895 werd de „Fram” aan een der geweldigste ijsdrukkingen blootgesteld. Het lag geheel in het ijs bevroren. Het ijs was meer dan dertig voet dik, en over deze dikke ijsvlakte kwamen andere groote ijsmassa's, de eene nog hooger dan de andere met onweerstaanbare kracht tegen het schip glijden. Deze ijsmassa's dreigden het schip te verpletteren, in allen gevalle geheel te begraven. Al het noodwendigste werd op het ijs in zekerheid gebracht en alle mannen stonden klaar, om bij de eerste gelegenheid het schip te verlaten. Dr. Nansen was vast besloten in het uiterste geval de reis drijvend op een ijsschol voort te zetten. Maar de „Fram” bewees sterker te zijn dan een van hen maar had durven hopen.

Toen het ijs zich tot het hoogste punt had opgehoopt, en de massa's alles dreigden te vernielen, werd het schip uit het ijs losgemaakt en langzaam van zijn plaats, waarin het was vastgenageld omhoog geheven. Geen enkele splinter was er af, en men kan zich de vreugde der equipage voorstellen, toen zij alles, wat ze zooeven op het ijs hadden gebracht, weder veilig aan boord konden brengen.

God had hen genadiglijk bewaard in deze bange ure en hen voor een zekeren dood behoed.

(Wordt vervolgd.)

VAN AMSTERDAM NAAR PRETORIA.

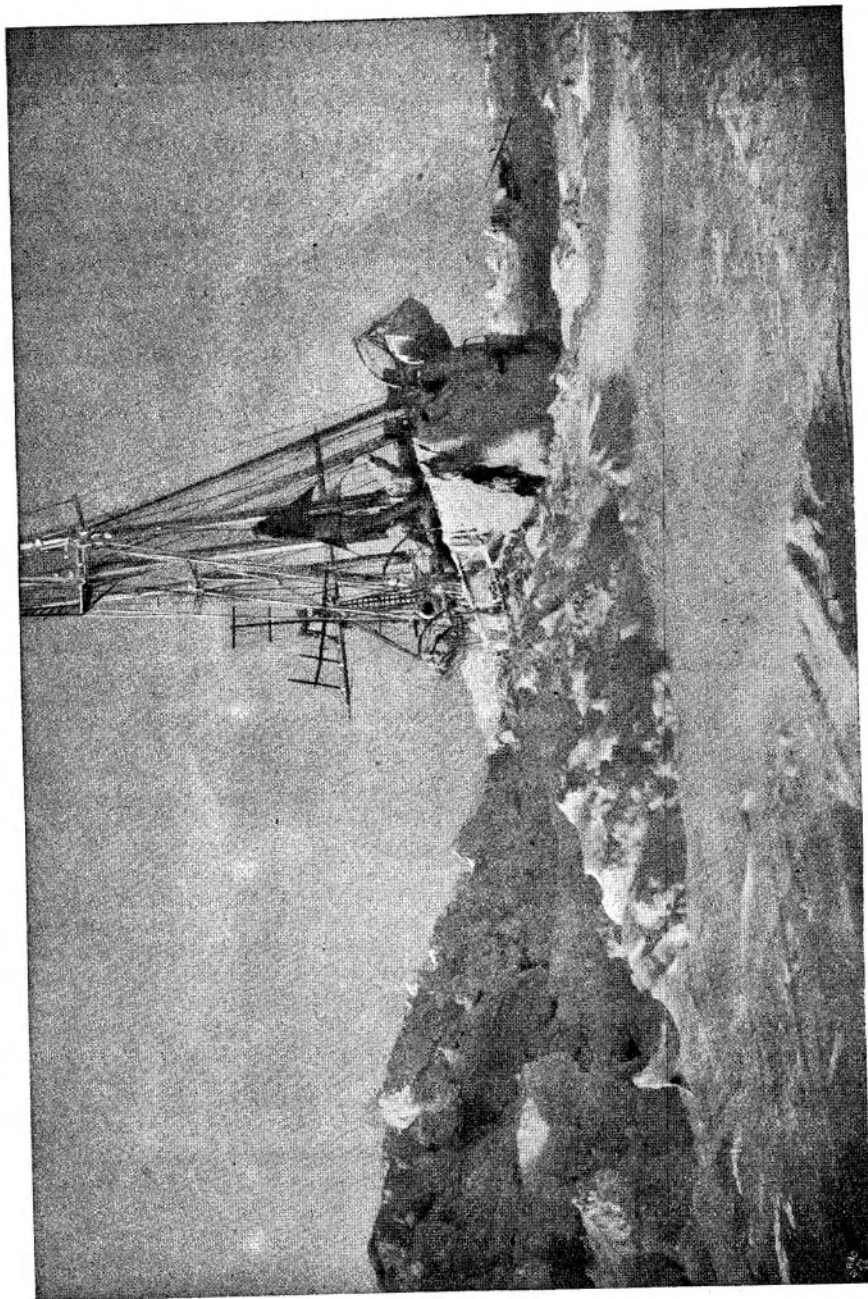
XIV.

NAAR RUSTENBURG.

Een „trip” per postkar. — Het nut van „vuurhoutjes”. — Het dorp en „De kloof”. — Ari's opvatting van „net op tijd”. — Dubbel gepromoveerd. — „Zonnig Afrika”.

„Onder den eik” op het kerkplein te Pretoria is een „bar en hôtel”, waar met groote letters voor staat „Booking for Rustenburg”. Die letters helpen u echter niets tenzij ge er vlak voor staat, want de eik bedekt ze geheel. Daar ik in Rustenburg moest zijn, ging ik binnen en had het voorrecht den ondernemer zelf te ontmoeten.

DE „FRAM“ IN HET IJS.

„Moet ik hier plaats nemen voor Rustenburg?”

„Rustenburg? Yes.”

„Wanneer gaat de kar?”

Geen antwoord; de man wilde geen Hollandsch verstaan. Aangezien het gesprek in *mijn* belang gevoerd werd en niet in 't zijne, herhaalde ik de vraag in 't Engelsch, in welke taal het geheele gesprek werd voortgezet. Als antwoord op mijn vraag riep de patroon naar achteren tot zijn knecht:

„Wanneer gaat de kar?”

„Van nacht om drie uur” was 't bericht dat mij overgeseind werd.

„En hoeveel kost een plaats?”

Dat wist de ondernemer wél. „Drie pond” (zes en dertig gulden.)

„Wordt ook retourbillet gegeven?”

„Neen.”

Ik nam dus plaats en was heel dankbaar dat ik meê mocht. De verplichting is hier niet aan de zij van hem die u in zijn rijtuig toelaat, maar van u, die toegelaten wordt. Goedkoop was 't ritje niet. Vier paarden trekken de kar. Onderweg wordt drie-maal van paarden gewisseld; men is dertien uren onderweg, maar goed doorrijdende is de afstand — verzuim niet meêgerekend — in acht uren af te leggen.

Ik Was blij toen ik mijn billet in den zak had, waarop allerlei „regulaties” te lezen waren, onder-anderen ook dezen dat de ondernemer zich niet aansprakelijk stelt voor het leven van de passagiers, tenzij ze een ongeluk krijgen door verregaande dronkenschap van den koetsier. Maar waarin de aansprakelijkheid bestaat indien een dronken koetsier de kar omgooit en daardoor de reiziger zijn nek breekt, wordt wijzelijk verzwegen. Alleen is de laatste „regulatie” dat niemand den koetsier drank mag voeren, zoodat altijd de achterdeur open is dat de reiziger zelf de schuld van 't ongeluk heeft.

De „kar” is een open rijtuig op twee wielen, met een kap die op en neer kan. Hij bevat twee banken elk met twee zitplaatsen. Een van die plaatsen is voor den kafferkoetsier, zoodat er drie overblijven. Dus worden hoogstens vijf plaatsen afgegeven want meer dan zes *kinderen* zouden er onmogelijk ingaan. In het berekenen van plaatsruimte is Zuid-Afrika dus reeds even beschaafd als Nederland, waar alle spoorwegdirecties ook de vaste gewoonte hebben om tien personen te stoppen in een coupé die hoogstens voor acht geschikt is.

Ik Ging naar mijn hotel terug; kocht een flesch wijn en een paar flacons sodawater, bestelde twaalf harde eieren en liet aantekenen dat ik om twee uur gewekt moest worden. Dien nacht ontwaakte ik ook een paar minuten voor tweeën, maar dat was niet de schuld van den portier. Toen ik beneden kwam vond ik wel de voordeur van 't hotel op 't nachtslot, maar gelukkig den sleutel op de deur, zoodat ik vrij uit kon gaan. Eenige minuten later

werd op het plein achter het postkantoor de kar geladen en wel zoo zwaar met zakken, pakken en bagage, die zooveel mogelijk vanachteren gebonden werd, dat we steeds er op bedacht moesten zijn om het rijtuig in evenwicht te houden. Alles wat niet meer achterop kon, werd geborgen op de plaats die eigenlijk voor de beenen en voeten van de reizigers en den koetsier bestemd was. Er waren slechts twee passagiers, een jonge zwaargebouwde Oranje Vrij-stater en ik. 't Bleek zeer gevaarlijk te zijn indien we beiden achter in de kar gingen zitten, en daarom moest de zwaarste voorop.

We waren geen tien minuten onderweg of „cab-bie” (de koetsier) kon niet meer onderscheiden waar hij reed. Hij gaf dus de teugels aan mijn reisgezel, sprong van de kar, ontstak een „vuurhoutje” (een lucifer) en lag weldra met den neus op den grond te zoeken waar zand en waar gras was. Zoo schar-relde hij een pas of tien, twaalf verder en kwam toen terug om door te rijden. Eerst ten 4 ure komt de eerste schemering eventjes zich aankondigen, zoodat we zeker zesmaal op deze wijze den weg gevonden hebben.

De rit des nachts en des morgens was heerlijk; de weg was breed en voor Afrika zeer goed; de lucht helder; de atmosfeer verrukkelijk. Na een paar uur rijdens gingen we de nieuwe brug over Krokodilrivier over en kwamen aan de eerste pleis-terplaats. Men zou het die rivier niet aanzeggen dat ze zoo gevaarlijk kan zijn. Vijf jaren geleden zwol ze in enkele uren zoo geweldig dat de brug werd weggeslagen en het water twee meter boven het omliggende land stond. De oevers van alle rivieren in Afrika zijn woest uitgevreten en afgestooten; een zeker bewijs voor de plotselinge woestheid en groote kracht waarmêe het water na zware regenbuiën van de bergen afkomt en zich een weg door of over de bedding baant.

Op onze eerste halt werd het reisgezelschap ver-meerderd en ik moet zeggen de gezelligheid ook verhoogd, door een jongen Transvaler, die zijn zadel in de kar zette, zijn paard er voor, en zichzelf er op. Nu was de kar behoorlijk geladen en reden we prettig en flink door. Spoedig kwamen we aan Mala-giesrivier, die ook heel kwaadaardig kan zijn. Daar kan men niet over, maar moet men door. Steil 40 à 50 voet naar beneden, dan den vrij breeden stroom door en even steil aan de overzij weer naar boven. Het water spat u om de ooren, en de weg over de rotsige bedding is zoo ruw en ongelijk dat de passagiers als kegels door elkaer geworpen worden. Wie niet hÿtijds zich stevig vastgrijpt kan leelijk tegen den ijzeren kap een buil aan 't hoofd opdoen. Even voorbij Malagiesrivier komt men door Olifants-nek buiten den kring bergen die Pretoria insluit. Daar in het „veld”, dat is tegen de helling van den vrij hoogen, met struikgewas begroeiden berg, stapten heel statig en deftig geheele groepen bavianen rond.

'k Telde er op zijn minst zestig. De reis gaat verder door een „boschveld”, met gras begroeid land dat met boomen van allerlei soort bedekt is, die echter tamelijk ruim van elkander staan. Midden in 't boschveld aan een kruisweg wachtte ons een kar met twee paarden, een forsche Duitscher, die reeds Transvaler was geworden en twee of drie jachthonden. Hij kwam van een naburige plaats (6 à 8 uren rijdens) de post brengen en in ontvangst nemen.

Veel afwisseling biedt het landschap niet; maar de weg zelf des te meer. Klippen (steen) en driften (doorwaadbare plaatsen in rivieren) heeft men elk oogenblik, genoeg om alleduchtigst door elkaër geschud te worden, terwijl nog twee groote rivieren (Sterkstream en Heksrivier) moeten doorgereden worden op een manier, waarbij menige Nederlander „zich het hart in 't lijf vasthouden” zou. Tegen 4 ure namiddag bereikten we Rustenburg; een dorp met ongeveer 600 blanke inwoners, liefelijk in een ruim dal gelegen. Volgens afspraak met mijn gastheer per brief gemaakt had ik hem den vorigen dag per telegraaf mijn komst gemeld. 'k Was dus wel eenszins verwonderd toen het bleek dat ik hem geheel onverwachts kwam. Den volgenden morgen loste zich het raadsel echter heel eenvoudig op: het telegram lag geschreven en wel aan 't telegraafbureau! Alles was in orde; alleen men had de bezorging vergeten. Dat wordt u echter zóo kalm verteld dat uw lachlust uw opkomende boosheid overwint.

Rustenburg ligt eenige honderden voeten hooger dan Pretoria, maar toch is het er veel warmer. Vooral 's nachts kan dat hinderen, want de temperatuur koelt 's avonds slecht enkele graden af. Alle tropische gewassen groeien er en er is dus overvloed van groenten en vruchten. Ongeveer een half uur rijdens van 't dorp zijn de bergen in een ruimen kring rondom de plaats gelegen, ongeveer 2000 voet hoog. De „Kloof” is een bezoek overwaard. Diep en smal in 't gebergte is de kloof ingesneden door een helderen stroom rondom met boomen begroeid, die even onder den top, waar hij ontspringt een schoonen waterval van omtrent 300 voet hoogte vormt. Een steil en moeilijk voetpad voert er heen, maar het loont de moeite om de wandeling te maken. Het water en de boomen geven eene koelheid aan de plaats, die vooral in dat warme, droge land dubbel gewaardeerd wordt.

Des Zondagsnachts te 3 ure zou de postkar weer terugrijden. Het was dus zaak om Zaterdagmorgens reeds plaats te nemen. De chef te Rustenburg verwonderde er zich over dat ik geen retour genomen had, dat f 12.— scheelde; maar scheen zich niet langer te verwonderen toen ik hem vertelde dat ik daar in Pretoria tevergeefs om gevraagd had. Mijn gastheer had mij een heerlijke logeerkamer gegeven in het huis zijner schoonouders, oude „voortrekkers” die thans op reis waren, zoodat ik geheel alleen in huis was. Ik besprak dus met Ari, den kaffer-cabbie,

dat hij mij daar Zondagsnachts te 2 ure zou komen wekken, terwijl ik de kaars zou laten branden om hem te wijzen aan welk raam hij kloppen moest. Daarna zou hij met de kar het huis voorbijkomen want de weg van 't huis naar 't Postkantoor was mij alleen van hooren zeggen bekend. 'k Had pas twee dagen vroeger de les gehad om op cabbie's of portiers niet onbepaald te vertrouwen en ging dus slapen met het vaste voornemen om te 2 ure op te staan. Tot mijn geluk! 'k Werd wakker op tijd en zat te ruim half drie gekleed en wel te wachten; zoolang tot ik begreep dat Ari in elk geval niet op tijd kwam. Dus ontsloot ik de deur en trad met de brandende kaars naar buiten. 't Was stikdonker, zware lucht zonder maan of sterren, maar gelukkig bladstil. Met mijn valies onder den rechterarm en de kaars in de linkerhand stapte ik voort, de straat uit, een straat links door tot op het kerkplein. Bij mijn dwaallichtje zag ik even den omtrek van de kerk. Daarop langs de tuinen en huizen 't plein over tot ik gelukkig zonder verdwalen het Postkantoor bereikte. Daar stonden twee kaffers, een postbediende en een politieagent.

„Goeden morgen, boys. Rijdt hier de kar naar Pretoria af?”

„Ja baas.”

Stilte; daar ik niets meer behoefde te zien, maakte ik „de kaars dood”, om een Afrikaansche uitdrukking te gebruiken en stak een sigaar aan. Onverwacht klonk het in de Egyptische duisternis: „Baas is vroeg.” De politieagent had gesproken.

„Niet te vroeg; de kar rijdt immers te 3 ure.”

„Vier uur, baas.”

„Goeie morgen”, zei een zware welluidende Boerenstem vlak naast me. 'k Wist bij ondervinding dat een breede hand me toegestoken werd en zocht die in 't donker. Na een hartelijken handdruk, vroeg de oude Boer: „Ga jij ook naar Pretoria om drie uur?”

„Ja, maar ons gaat om vier uur.”

Daar viel niets anders te doen dan onze regementels op den stoep te leggen, plaats te nemen, een pijp te stoppen en een beetje samen te „gezelszen.”

Eindelijk, ongeveer kwart voor vieren hoorden we lichte haastige stappen, een groot pak werd naast ons neergesmeten en Ari riep heel vroolijk: „Morgen, morgen, morgen! Ik het baas geklopt, maar baas was niet in.”

„Nee, Ari, jij was te laat.”

„Ik te laat? Bin nie te laat nie. De kar nog nie weg nie.”

„Natuurlijk, want jij bent zelf nog hier. Maar Ari, jij rij toch om drie uur?”

„Ja baas.”

„En 't is nou vier uur.”

„Ja baas.” En na deze voldoende inlichting snelde Ari weg om in te spannen. Te 4 ure reden we in de aanbreekende schemering — vier passagiers en

Ari — in de volgepropte kar weg. De gedekte lucht maakte den rit zeer aangenaam. Heksrivier was gezwollen; we konden er volgens onzen Boer nog net door. Indien 't „boven” een paar uur langer goed geregend had, hadden we moeten wachten tot het water afgestroomd was.

Onze eerste pleisterplaats na ruim twee uren rijdens was thans een huisje vlak bij Sterkstroom — boerenwoning, bar, postkantoor en winkel tegelijk. Eerst kwamen we in 't winkeltje, maar in een eenvoudig land raakt men zeer spoedig op vertrouwelyken voet, zoodat we al heel gauw het kleine kamertje vulden, dat voor postkantoor en slaapkamer van den heer en de vrouw des huizes diende, en waar nog vier of vijf boeren zich bij ons voegden. We zaten op een rijtje pijpen te rooken op het bed van 't echtpaar. Boven ons hoofd hing de mooiste „schilderij” uit het huis. De huisheer had drie groote platen in handen gekregen, die naast elkaër geplakt en er een lijst om getimmerd. Links was een Roomsche plaat, een Christus-buste met een van liefde brandend hart in de borst; daarnaast een stadsgezicht, eene illustratie uit „Ueber Land und Meer”, en rechts de afbeelding van twee heel zuinig gekleede danse-ressen, wien achter de coulissen door een jongen fat het hof gemaakt wordt.

De buurvrouw bracht voor ieder der reizigers een grooten kop koffie, en ging op haar gemak meê zitten „gezels” evenals haar dochtertje van 8 of 9 jaren, een aardig zwartkopje. Moeder was spraakzaam en vertelde haar leed aan ieder die 't hooren wilde. En allen wilden het hooren, want alles is belangrijk wanneer men slechts zelden menschen te zien krijgt: „Ja, die tijd is baing slecht; die runderpest dicht om ons heen, en nou het Witkoppie een zeer tepeltje; zoo'n lieve beest, die Leentje present gekrijg het. Die beest geef zoo baing veel melk; je mag me geloof, alle dag een heel blikemmertje. Nou kan ie die melk nie kwijtraak nie; die tepel is gesplijt en die melk loop weg. Die beest mot nog dood. Ik heb al probeer om die tepel te naai, maar ik is bang die beest me schop. De baas komt niet in die dorp; hij had een pleistertje koop mot; en ik is er amper nooit. Nou heb ik geen pleistertje om op die tepel te plak; die zou genees.”

Bij beurten zeiden we „ja”. Eindelijk haalde ik een pleister uit de portefeuille.

„Ja,” zei een der boeren. „Een pleister als die mensch op die vinger leg, die zou helpen.”

„Nicht,” vroeg ik, „is dit die pleistertje die je hebben moet?”

„Ik versta jou niet; ik is zoo doof. Mijn kop is zoo slecht. En dan die vorige week met onweer; een Kaffer en een beest is doodgesla en die hagel op die blikdak¹⁾, een leven, je kan me geloof, ik is nog doof er van.”

¹⁾ een dak van gegolfde ijzerplaten.

„Ja, die is het,” zei de boer, „die is die pleister die jij hebben mot.”

„Dokter, heb jij die pleister? Wat kost dat?”

„Niks niemendal,” hernam ik.

„Niks niemendal! Neen maar... wat kost dat?”

Ik geloof indien ik een pond sterling gevraagd had, ze had het met plezier betaald.

„Ik is maar een doorreiziger; ik is geen dokter, maar ik heb die pleister.”

„Baing veel dank, dokter! Leentje kind, nou is Witkoppie gezond! Dat bewaar ons als goud.” Ze begon te schreien van dankbaarheid. „Hoe mot ons dat gebruik, dokter?”

Ik wees haar hoe het moet aangewend worden. Een echte Afrikaansche dokter, die meê naar Pretoria reisde, gaf verder de inlichting: „Krab de tepel rauw, en plak de pleister daarop.” Mij dacht de raad was nogal gevaarlijk, maar ik wilde hem niet tegenspreken en vulde slechts aan: „Als die tepel rauw gekrabt is, wasch hem dan eerst met zuiver water af en plak dan op.”

„Ja, dokter,” begon nicht weer, „o, mijn kop is zoo slecht. Een andere dokter gaf mij een smeersel dat wel help. Onze lieve God weet waaraan en wanneer ik zal sterf, maar om mijn lichaam is 't niet (dat was haar ook wel aan te zien; ze was zeker zes voet lang en naar verhouding gezet, met gezonde wangen, gitzwart haar en stevige armen) „maar die kop! Kan een mensch aan die kop sterven, dokter?”

„Ik geloof het niet,” hernam ik, „in Holland ken ik ook een paar vrouwen met amper (bijna) net zoo slechte koppen, die zijn er ook niet aan gestorven nie.”

„Zoo dokter, mijn moeder zei altijd, de gezondheid is de grootste schat, kind. Het een mensch een zak met goud en het niet die gezondheid nie, dan het ie niks.”

„Nu,” brak ik het gesprek af, „de kar is ingespannen, ik ga eens naar buiten.”

We gaven elkaër allen behoorlijk de hand. „Baing veel dank, dokter. Ik onthoud dat, dokter.”

Nauwelijks had ik de voeten buiten de deur of ik hoorde roepen: „Mr. Wormser, take a whiskey and milk.” De baas kan mijn naam alleen van Ari vernomen hebben, en wou me niet laten gaan zonder tenminste eenig bewijs van dankbaarheid. We dronken dus samen de beterschap van Witkoppie en de slechte kop. We deden dat met whiskey en melk, maar aangezien volgens den baas, de melk erg oud was en dus zou schiften in de maag, kregen we er ieder een scheutje water in, dat zeker nog ouder was. Whiskey en melk is een traktatie en naar de baas verzekerde, „heel goed om op de kar de vliegen van je mond te houden.”

Gedurende de reis werd onze Transvaler Boer zeer spraakzaam, en dat had zijn goede reden. We gingen door het landschap waar in 1864 de burgeroorlog gevoerd was. Generaal Krüger stond

toen aan het hoofd van de Gouvernementspartij tegenover de partij die onder generaal Viljoen het dubbele presidentschap (van Transvaal en Vrijstaat) van Pretorius verdedigde. Als jongen van 17 jaar had onze reisgenoot den geheelen oorlog aan de zijde van Pretorius meëgemaakt en 't was een genot hem alles te hooren vertellen. Vier man waren aan de eene en drie aan de andere zijde gesneuveld. „Vandaag,” zoo eindigde het verhaal, „weet ons nog nie waarom ons elkaer doodgeschiet heb. Maar nou is ons weer één klomp en die Jameson het nog meer één klomp van ons gemaak.”

Het duurde niet lang of we hadden wel wat anders te doen dan te „gezelsen”. Een flinke wind die den geheelen dag gewaaid had, groeide aan tot een kleinen storm, dien we vlak van voren hadden, en die een goed uur lang vergezeld ging van een regenbui, zoo zwaar en dicht als alleen „zonnig Afrika” ze heeft. De kap op, maar van achteren opengelaten, want de wind moest vrij kunnen doorspelen, anders was het voor onze paarden onmogelijk om er tegen in te gaan. Binnen tien minuten stroomde het water van de regenmantels zelfs van ons die achterin zaten. Ari had geen lust meer om verder te gaan, naar 't scheen. Tenminste bij zijn laatste pleisterplaats werd een van de paarden ziek, en met drie ging het natuurlijk niet. Onze Boer was echter van andere gedachten. „Jou pèrd is goed, heelemaal gezond; ik ken de perden door en door; hem mankeert niks.” En Ari was zoo goed niet of hij moest het „zieke” paard weer voorspannen. Vooruit! Toen Ari een poos later vroeg hoe laat het was zag onze vriend er geen bezwaar in hem een uur later te noemen dan 't was, met dit gevolg dat de zweep er nog eens over ging. In een stortbui reden we Pretoria door, maar we waren er een uur vroeger dan we recht hadden te verwachten. In Pretoria was 't weer zoo slecht, dat er 's avonds geen twintig menschen in de kerk waren.

„En zoo'n tocht op Zondag?” vraagt misschien deze of gene lezer. Wel, de strengste onder mijn lezers zou 't ook moeten doen, want de postkar rijdt maar eens per week en wel op de mail die 's Maandagsmorgens vertrekt.

„Kan men dan niet met eigen rijtuig gaan?” Wie een eigen rijtuig heeft, natuurlijk wel. Een huurrijtuig kost voor die rit, indien het te krijgen is, maar dat is zelden het geval, *honderd twintig gulden*.

W.

KERSTLIEDEREN.

Die zijn er, gelijk ieder weet, niet weinige. Elk jaar groeit hun getal. Bij dozijnen letterlijk komen ze uit, en worden gekocht ook.

Immers „men wil wel weer eens iets nieuws hebben.”

Of *dat* nu goed is? We zouden het wel betwijfelen. Dit is zeker, Kerstliederen zijn al vele eeuwen lang in gebruik en geliefd geweest. Onze vaders zongen ze, en zoo doen ook wij, ja 't zou zelfs zeer onnatuurlijk zijn, zoo we op Kerstfeest niet in psalm en lied Hem verheerlijkten, wiens komst in het vleesch dan wordt herdacht. Er is zelfs een tijd geweest, dat men Kerstliederen op straat zong. Dat was in de dagen toen heel ons volk nog zanglustig was en onder de muzikale volken vooraan stond. In deze eeuw is dit geheel anders geworden. Hoe dat komt is nog nooit uitgelegd, en 't wordt dan ook al opnieuw anders. Maar zeker is, dat b. v. de nachtwacht in den Kerstnacht, de uren uitroepende, o.a. dit lied zong ('twelk ik jaren geleden reeds mededeelde):

Neemt nu uw bas, viool en fluit
En galmt het heel de wereld uit,
Dat Hij nu is geboren,
Te Bethlehem in eenen stal,
De groote Schepper van 't heelal,
Al is een krib naar Zijn behagen. —
Vijf heit de klok geslagen!

En tal van jongens, die 't er voor over hadden vroeg op te staan, zongen dan vaak meê. 't Was echter om vele redenen min stichtelijk, en dus is 't maar goed dat dit gebruik is afgeschaffd, gelijk hier en daar de nachtwacht zelf ook. Op enkele dorpen hier en in Engeland bestaat, meen ik, nog de gewoonte dat kinderen op Kerstmorgen zingend rondgaan.

Het oudste Kerstlied in deze streken kwam denkelijk uit het Nederrijnsche en is in het Nederduitsch geschreven. Het luidt in onze tegenwoordige taal aldus:

Wees ons welkom, Heere Christus,
Die ons aller Heer zijt;
Wees welkom op aarde.
Gij lieve Heiland, kom binnen.
In onze harten, in alle landen.

't Ontbrak oudtijds niet aan verzen op de geboorte des Heeren, verzen even eenvoudig en naïef als de schilderijen uit dien tijd over 'tzelfde onderwerp. 't Is als ware alles in een Nederlandsch dorp gebeurd. Zonderling zijn b. v. slotregels als:

Die os ende oec dat eselkijn
Die aanbaden dat soete Kindekijn.

van het vers:

Ons ghenaket die avondstar,
Die ons verlichtet also clar.

In de 14e eeuw begon men in de kerken kribben te plaatsen, waarbij dan gezongen werd

een mengsel van Latijn en landtaal. Zie hier zulk een lied:

In dulci jubilo
Nun singet und seid froh!
Unsres Herzens Wonne
Liegt *in praesepio*
Und leuchtet als die Sonne.
Matris in gremio
Alpha es et O
Alpha es et O.

Dat is ongeveer:

Juicht nu verblijd, Zingt en weest vroolijk. Hij die de lust onzes harten is ligt in de kribbe, en blinkt als de zon, op den moederschoot. Gij zijt de Alpha en de Omega.

Een der beste en schoonste Kerstliederen ook wat de wijs betreft (we moeten ons over dit onderwerp *zeer* beperken) is Schutte's schoone Kerstlied: „O donkre nacht”. 't Is nu ruim een eeuw oud, doch ik geef er graag een dozijn andere voor. Heerlijk is ook Luther's lied, dat hij voor zijne kinderen in 1535 dichtte: „Vom Himmel hoch da komm' ich her”.

Veel gezongen in onzen tijd is: „Stille nacht, Heil'ge nacht”, met zijn roerend schoone wijs. 't Is afkomstig van den Roomschen priester Jos. Mohr bij Salzburg, doch de Nederlandsche bewerking heeft terecht den Roomschen zuurdeesem er uit weggedaan. Jammer, dat we er nog geen goede vertaling van hebben. De oude is allerslechtst. Men oordeele:

Stille nacht,
Heilge nacht
Alles slaapt, door uw macht,
Slechts een Godlovend ouderenpaar
Neemt in Bethlehem's stal de wacht waar,
Bij het hemelsche Kind

Beter is de nieuwe:

Stille nacht.
Heilge nacht,
Davids Zoon, lang verwacht,
Die miljoenen eens zaligen zal,
Werd geboren in Bethlehem stal,
Hij, der schepselen Heer, enz.

Doch het schoonste Kerstlied is en blijft dat der Engelen in Lukas 2 vermeld, want het is uit de hemelen. En al wat wij kunnen doen is stamelen van het groot en heerlijk wonder van Bethlehem. De verborgenheid der godzaligheid is groot: God is geopenbaard in het vleesch.

TROOST DES GEBEDS.

Eenzaam
Met God gemeenzaam.

Alleen in stilte,
Met onzen Heer,
Vind ik vertroosting
Als nergens weer!

Bij Hem gevoel ik
Een heil, een rust,
Waarvan deez' aarde
Is onbewust.

En als in stilte
Ik nederkniel,
Dan daalt de vrede
Diep in de ziel.

En stort mijn hart zich
Dan innig uit,
Ontvalt aan Satan
Alweer een buit.

Van al de distels
Rondom mij heen,
Deert mij geen enk'le,
'k Zie God alleen!

Op Hem slechts staar ik,
Op Hem alléén;
Hij leidt mijn wegen,
Hij richt mijn schreên!

En immer hooger
Stijgt dan mijn geest,
En 'k nader Jezus
Nu onbevreesd.

In zijne armen,
o, Sluimert zacht,
Het moede harte
Door schuld bevracht.

En als de wereld
Mij dan weer vraagt,
'k Betreed haar wegen
Zoo onversaagd.

Opnieuw mij sterkend
Door 't stil gebed,
Ga 'k voort in 't leven,
Gansch onverlet.

Voor alle rampen
En tegenspoên
Zal God mij sterken,
Of mij behoên.

En aan zijn zijde
Ga 'k voort gerust,
Totdat de dood mij
In slaap eens kust.

Dan leidt de Heer mij
Zijn Hemel in;
Was *hier* het einde,
Daár is 't begin!

Daar juich ik eeuwig
Straks voor Zijn Troon!
Eer zij den Vader!
Lof zij den Zoon!

De Vrouw en het Evangelie.

De zendeling Young, die jaren onder de Indianen in Noord-Amerika gearbeid heeft, zegt: „Een van de kenmerken van het zendingswerk onder dit volk is dat, waar het Evangelie komt, de vrouw een hoogere plaats inneemt. Een van de ergste karaktertrekken van deze noordelijke stammen was hun wreedheid jegens de vrouwen. Als een man een vriendelijk woord zou durven zeggen tegen zijne moeder of vrouw, dan zou hij door de andere mannen uitgelachen worden.

Ik heb een man zien thuiskomen met het geweer op zijn schouder, en hooren zeggen tot zijne vrouw: „Sta op, hond, en haal den bok dien ik geschoten heb.” En o, hoe geduldig zijn die Indiaansche vrouwen, zij gaan altijd waarheen ze ook gezonden worden. Zij brengt den bok, zooals haar gezegd is, en dien ze misschien drie of vier mijlen ver heeft moeten sleepen, en komt doodmoe thuis. Maar aan rusten is geen denken. Ze moet dadelijk het feest voor haar man en zijn vrienden aanrichten. En als het klaar is, wat is haar deel? De beenderen worden haar toegegooid, die ze met de honden moet deelen.

Op zekeren dag wandelde ik met een van de kapi-teins dicht bij een dorp, en zag een hoop zwarte asch.

„Wat is dat?” vroeg ik hem.

„Dat is de plek waar ik het lichaam mijner moeder verbrand heb,” was het antwoord.

„Aan welke ziekte is ze gestorven?”

„Ze is gestorven aan een touw.”

„Aan een touw? wat bedoelt ge?”

„Mijne moeder kon geen konijnen meer vangen en niet meer visschen, toen heb ik haar geworgd, en haar lichaam tot asch verbrand.”

Hij praatte over het dooden van zijne moeder, als wij zouden spreken over het doodschietsen van een dollen hond.

Mijne vrouw en ik begaven ons onder het volk, van kamp tot kamp, en van hut tot hut, en na eenige jaren kwam de verandering: O, dat gezegende Evangelie! Kom nu met mij in de kerk. Daar ziet ge iets dat de engelen doet juichen. Twee groote Indianen hebben van hun handen een stoel gemaakt en daarover een deken geworpen, en op deze zittend wordt hun oude moeder naar de kerk gedragen. Hier op een van de banken ligt nog een deken, daarop wordt de moeder voorzichtig gezet, en haars zoons arm wordt om haar heen geslagen om haar te steunen.

Het Evangelie heeft de vrouw verheven tot den rang, dien zij nu in de maatschappij bekleedt. Dit mogen vooral zij bedenken, die de vrouw „vrij” willen maken, maar juist het Evangelie een dwaasheid achten. Ze zullen zich bitter teleurgesteld zien, als ooit de valsche vrijheid, die zij voor de ware aanzien, werkelijkheid mocht worden.

ONZE LEESTAFEL.

Na de reeds besproken uitgaven van Gebr. VAN DER HUUCHT te *Maassluis* vermelden we er thans eene getiteld: **De vloek van het geld** door Ds. M. BEVERSLUIS.

Van dit boek — al zouden we den titel niet geheel juist keuren — kunnen we gerust zeggen: „Un livre de bonne foy, lecteur.” Aangrijpend is de geschiedenis der hoofdpersonen, den predikant en de erfdochter, die door den „vloek” worden getroffen, zij het ook op verschillende wijzen en met zeer verschillende uitkomst van levensweg. De personen zijn goed geteekend, de toestanden niet onnatuurlijk, al zijn sommigen blijkbaar „typen”. Een gezond christelijke geest heerscht in dit werk. Bijzonder boeiend is het verhaal geschreven, dat alleen door menschen van eenige ervaring recht kan genoten worden. De schrijver bezit de gave om in goede taal en stijl zoo te verhalen, dat menig christelijk schrijver er een les aan kan nemen, met een frischeheid, een *verve*, die bij ons niet algemeen is. We hebben niet veel zulke boeken. Het is een treffende prediking in feiten, schriftuurlijk in allen deele. De uitvoering achten we voor zulk een groot boek min degelijk. 350 bl. Prijs / 1.90.

De helden van Zuid-Afrika door L. PENNING, met platen. *Gorinchem*, F. DUYM.

In dit boek, dat aan President Krüger is opgedragen, en dat met het jaar 1835 aanvangt, schetst de schrijver in verhalenden trant het leven, lijden en strijden der Boeren, onze stamgenooten in Zuid-Afrika, hun trek uit de Kaapkolonie naar het Noorden, thans de Zuid-Afrikaansche Republiek

Voor zoover de 1e afl. laat oordeelen zal dit een aangenaam, onderhoudend en leerzaam boek worden, in goeden geest geschreven. De uitvoering is net. Prijs / 1.50, plm. 200 blz., per afl. 30 cts. 't Is weldra volledig.

„Goedkoop en mooi” mag het boekje heeten, waarop we reeds meer de aandacht vestigden, en dat onder den titel „**Nansens Poolreis**” bij den heer L. J. VEEN te *Amsterdam* 't licht zag.

Men ontvangt hier het door *Nansen* (over wien we nu in eenige nrs. iets meedeelen) *zelf* geschreven reisverhaal, onderteekend „Fridtjof Nansen”. Men ziet hier als „in een kort en klaar tafereel” wat de moedige poolvaarder verrichtte. Nansens keurig portret, vele platen en een kaart sieren dit boek dat, zeer net uitgevoerd, toch slechts 75 cts. kost. Men kan ze kwalijk beter besteden!

Wie meer uitvoerig en in allen deele Nansens doen en streven wil kennen, die vindt gelegenheid in het dadelijk na zijn gelukkigen terugkeer geschreven werk: **In Nacht en IJs**, de Noorweegsche Poolexpeditie 1893—1896, mede door Nansen zelf geschreven, met een bijdrage van Otto Sverdrup, kapitein van de *Fram* het Noordpoolschip. Ongeveer 200 afbeeldingen, gedeeltelijk naar oorspronkelijke photographieën van Nansen, gedeeltelijk teekeningen van zijn beroemden vriend, den schilder Sinding, worden bij het werk gevoegd, benevens twee kaarten van pas ontdekte eilanden en van de geographische gesteldheid der Poolstreek. Voorts heeft de Hoofd-Dirceur van het Kon. Meteorol. Instituut te Utrecht, Dr. Maurits Snellen, (de leider van de Nederlandsche Pool-expeditie 1882—1883) de Nederlandsche

vertaling onder zijn toezicht doen bewerken; een niet gering te schatten voordeel.

Het werk zal degelijk en fraai verschijnen in plm. 36 afleveringen à 30 cents. Het wordt breed opgezet, en is zeker een der beste uitgaven in den laatsten tijd verschenen. Een belangrijke inleiding gaat vooraf. Verder volgt men de Fram en de reizigers op hun jarenlange, avontuurlijke reis. Kortom 't is een boek, dat niet alleen door fraai uiterlijk en schoone platen, maar ook door zijn hoogstbelangrijken inhoud, het lang ondoorzochte rijk van sneeuw en ijs leert kennen, tot lezen lokt en het lezen loont.

Uitgever is de heer A. W. SIJTHOFF te *Leiden*, die door een werk als dit velen een dienst doet en door ruim debiet geloofd worde.

De bekende almanak **Bethel**, 35e jaargang, ten voordeele van 't gelijknamig gesticht te Zetten, ziet er weder goed uit en heeft twee aardige plaatjes. De bijdragen in proza en poëzie bewijzen, dat de redacteur Ds. H. Pierson zeer gelukkig is geweest in het vinden van goede medewerkers en werkers. Moge dit net uitgevoerd boekje ook ter wille van Bethel veel gekocht worden. Uitgever W. A. BESCHOR, 's *Hage*.

Een zeer bruikbaar boekje is het **Chronologisch overzicht** en de geschiedenis des Vaderlands door H. J. EMOUS en P. J. KLOPPERS, bij de uitgevers van dit blad verschenen. 't Is een handig jaartallenboekje, in drie „leerkringen”, zoodat men telkens iets meer leert. Verschillende opgaven zijn den leerling van groot nut. Waartoe echter dat vreemde woord in den titel, vooral in een boekje als dit?

Gaarne vestigen we de aandacht op den **Almanak 1897**, uitgegeven vanwege de *Nationale Christen-geheelonthouders-vereeniging*, en op het *Kerstnummer* van „*De Wereldstrijd*”, het weekblad der Vereeniging. De uitgave van deze geschriften geldt een maatschappelijke hervorming, die een nationaal belang bij uitnemendheid mag heeten; de strijd tegen de drinkgewoonten en al hare gevolgen, die het zedelijk leven en de maatschappelijke welvaart van ons volk in den weg staan. Proza, poëzie en platen maken deze uitgaven aantrekkelijk. Uitgever is de heer T. J. KOUSBROEK te *Gouda*. De almanak kost per 100 ex. f 8.—; 't kerstnummer f 4.—.

De Heer D. A. DAAMEN, uitgever te Rotterdam, heeft zich in betrekkelijk korten tijd op 't gebied van Zondagschooluitgaven een uitstekenden naam verworven. Men denke slechts aan de lessen van DEEDES, zoozeer van alle zijden aanbevolen.

Thans wordt ons No. 4 der **Bibliotheek voor Zondagschoolonderwijzers** aangeboden, zijnde **GREEN, lessen over Paulus' leven en brieven** door E. BARGER. (Naar het Engelsch).

Wat dit boek bedoelt zegt Dr. B. in de voorrede:

Men vindt hier niet het beeld van den Apostel Paulus geteekend, het is geen leesboek, dat aan de Zondagschoolonderwijzers wordt aangeboden, maar het bevat in groote verscheidenheid de bouwstoffen, die zij noodig hebben om *zelf* dat beeld te teekenen. En daarmee zullen zij vooral gebaat zijn.

De onderwijzer ontvangt hier echter telkens een wenk

om het vertellen af te breken door vragen aan de leerlingen, opdat dezen zelve een werkzaam aandeel krijgen aan het „in beeld brengen”, zooals hij zich dat heeft voorgesteld. Hij verzuime vooral niet om van deze wenken gebruik te maken. Hij spant de aandacht der kinderen, en doet bij hen de belangstelling toenemen in het onderwerp, omdat zij het zelve meê behandelen.

Ik wensch dit boekje in handen van vele Zondagschoolonderwijzers niet alleen, maar ook van Godsdienst- en Christelijke onderwijzers, in het kort: van allen, die geroepen zijn om de Bijbelsche Geschiedenis te vertellen. Het zal hun goede diensten kunnen bewijzen. En moge dan de bede worden verhoord, waarmee de schrijfster haar voorrede besluit, dat de Heilige Geest, Die alleen in alle waarheid leidt, zonder Wien ook de best voorbereide les niet toereikend zal zijn om de ziel van een enkel kind te treffen, deze Lessen zóó moge vergezellen met Zijnen zegen, dat zij voor degenen, die haar gebruiken, een middel worden tot recht verstand van een deel dier Schriften, „die wijs kunnen maken tot zaligheid, door het geloof, hetwelk in Christus Jezus is.”

Den wensch van den geachten bewerker van 't boek deelen wij ten volle, en maken o. a. Zondagschoolonderwijzers zeer op dit boek opmerkzaam.

Het is in den trant van Deedes' lessen, geeft aanwijzingen voor de behandeling, de tekstverklaring in afdeelingen, schoone aantekeningen en vragen. De brieven staan naar tijdsorde, die aan de Hebreëen ontbreekt. Vier kaarten sieren dit boek. Die van Paulus' reizen (met toelichting) is de duidelijkste die wij ooit zagen. 't Is een uitnemend werk, dat ook den leermeester zelf, den Christelijken onderwijzer e. a. veel leert, en hem bij het onderwijzen den weg toont.

De uitvoering is weder keurig, de band net en sterk prijs f 2.50 ± 250 bl.

INLICHTINGEN.

W. G. te T. Drankjes enz. tegen slapeloosheid voor te schrijven is het werk van den geneesheer, al vreezen we, dat hij u niet zoo aanstonds zal kunnen helpen. Onze raad is: Ga tot elken prijs vroeg naar bed, eet 's avonds weinig, vermoei uw hoofd des avonds niet veel, rook weinig of niet, ga overdag veel in de buitenlucht, ga niet liggen denken als ge pas te bed zijt, en tracht u niet beangst te maken, dat ge niet slapen zult.

K. te B. De uitgang *to* of *loo* in vele plaatsnamen be- duidt waarschijnlijk *bosch* of *boschrijke streek*.

G. W. te T. Zeker is de spelling *olifant* verkeerd, maar die van *ledikant* en *luitenant* ook. Die woorden zijn eenmaal bedorven en niet meer goed te maken. We kunnen kwalijk meer van *elefant*, *tit-de-camp* en *lieutenant* gaan spreken. Alleen 't eerste komt bij dichters nog wel voor.

Vraagal. Verklaarbaar, toch onjuist. „Overlijden” wil niet zeggen over 't lijden heen zijn, maar (van een oud woord afgeleid) *overgaan*. Vergelijk het Fransch *trépasser*. Zoo zegt men nog, dat een acte voor een notaris *verleden* of *gepasseerd* is.

CORRESPONDENTIE.

J. P. G. te A., M. M. te R. In dank ontvangen.